ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
1er OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12229

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.229

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ ՈՒ ՑԱՒԵՐ

Պոլսոյ մեր հայրենակիցներն ալ ունին իրենց «կրթական զժուարութիւնները»ն ու մտահոգութիւնները, որոնց կ'անդրադառնան տեղւոյն հայերէն օրաթերթերը վերջումիս այս օրերուն:

Համաձայն Պատրիարքի տարեկան Տեղեկագրին, Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին եւ արուարձաններուն մէջ Հայերն ունին շուրջ երեք տասնեակ եկեղեցիներ եւ նոյնքան դպրոցներ, որոնցմէ երկրորդական վարժարանի կամ լիսէի աստիճան ունին, ի մէջ այլոց Կեդրոնականը, Փանկալթիի վիէննական Մխիթարեան եւ Բերայի Խայեան աղջկանց վարժարանները:

Հայկական բոլոր դպրոցներն ալ ունին թուրք փոխ-անօրէններ, ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, որոնք կը հսկեն Կրթական Գործակատարութեան կողմէ վաւերացուած կանոնադրի ճշդիւ զործադրութեան վրայ: Այս զրուելեան արդիւնքն եղաւ այն, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր հայկական վարժարաններու աշակերտա-աշակերտուհիներն ու չրջանաւարտները աւելի լաւ թրքերէն կը սորվին քան հայերէն: Անժխտելի է այս պարագան: Ու նաեւ անարդար է ու անընդունելի՝ այս երեւոյթը:

Լօզանի դաշնագրին 41րդ յօդուածին բուն նպատակն էր անխախտ պահել փոքրամասնութեանց աւանդական իրաւունքները կրթական մարզին մէջ: Թրքական Հանրապետութեան ոչ-իսլամ քաղաքացիները իրաւունք ունին ազգային վարժարաններու մէջ իրենց մայրենի լեզուով կատարելու ուսուցումը: Թրքերէնը պարզապէս «իրրեւ լեզու» պարտադիր պէտք է ըլլայ այդ դպրոցներուն մէջ:

Դիերը չրջուած են դժբախտաբար: Անգարայի կառավարութիւնը այս կէտին մէջ եւս խախտած է Լօզանի դաշնագիրը: Պոլսոյ մեր ազգային իշխանութիւնները, Պատրիարքէն սկսեալ, ո՛չ մէկ իրաւունք ունին բողոքելու կամ սրբագրութիւններ մտցնել տալու Կրթական Գործակատարութեան ուսմանց ծրագրին մէջ:

Հայ վարժարանները Կրթական Գործակատարութեան կողմէ վաւերացուած կանոնագիր մը ունին, ուր ճշդուած են դասերն ու դասաժամերը: Ամէն վարժարան ըստիպուած է կիրարկել զայն նոյնութեամբ:

«Թրքացման» քաղաքականութիւնն է, որ առօր կը տարուի առանց այլ եւ այլի, անարդել:

Պոլսահայ թերթերը կը մատնանչեն ուրիշ ցաւ մը, որ թէեւ ներքին է, սակայն խորքին մէջ արդիւնք է Թրքական կառավարութեան կիրարկած կրթական քաղաքականութեան: Հայերէնի ուսուցումը պոլսահայ վարժարաններուն մէջ ա՛յն քան թուլցած է, որ աշակերտները աչքարկարն անգամ լաւ չեն սորվիր: Ո՞ւր մնայ դրաբարը:

Այդ է անշուշտ պատճառը, որ կեդրոնական վարժարանի նոր տնօրէնը մտածեր է ներկայ տարեշրջանին ծրագրէն դուրս հանել դրաբարի դասերը: Վրդոված է հայ մտաւորը:

Յանախակ (10 Սեպտ.) ո՛չ միայն ցաւալի, այլ նաեւ ընդվզեցուցիչ կը գտնէր այս մտածումը: Կեդրոնականը, որ հիմնուած է մասնաւորաբար հայերէն ուսուցանելու նպատակաւ, պիտի կորսնցնէ իր դոյութեան իմաստը, «որովհետեւ առանց դրաբարի կարելի չէ հայերէն ուսանիլ եւ հայերէն դիտնալ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԲԱՆԱԿԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Թուրքիոյ ներքին տագնապը չէ լուծուած: Արդարեւ, Նիհատ Էրիմի «ուժեղ» կառավարութեան կազմութենէն վեց ամիս ետք, երկու նախարարներ իրենց հրաժարականները ներկայացուցին առջի օր: Փոխադրութեան նախարարին (Հալիւք Արիք) հրաժարականը զարմանք չի պատճառեր, քանի որ Օգոստոսին արդէն իր մտադրութիւնը յայտնած էր: Հրաժարումը անձնական դրդապատճառ ունի: Տարբերը էր սակայն, Բնական Աղբիւրներու նախարարին հրաժարման պարագան: Այս վերջինը՝ Իհսան Թօփալօղլու կը դասուէր այսպէս կոչուած «բարենորոգողներու» չարքին: Մեւնոյն ատեն կը նկատուէր «մտաւորականներու» խմբակին ամէնէն ուժեղ եւ կորովի անձը, որ վճռած էր հիմնական բարեփոխումի ենթարկել Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութիւնը: Ան էր, որ ներշնչած էր ազգայնացումի ծրագիրը օտար ընկերութիւններու պատկանող ոսկերրակի, ածուխի եւ քարիւղի հանքերուն: Այս ուղղութեամբ նկատել կը տրուի, որ նախարարը իր դէմ ունեցած է զօրաւոր հոսանքներ, յատկապէս քարիւղի մարզին մէջ:

Ն. Էրիմի զահլիճը երբեք ներդաշնակ ամբողջութիւն մը չէ ներկայացուցած, քանի որ բարեփոխման կողմնակից մասնագէտներու կողքին դտնուած են Արդարութեան կուսակցութեան պատկանող նախարարներ: Արդ բանակը միշտ Թուրքիոյ ներքին կեանքին ճիշդ այն պատճառով, որ Տէմիրէլի կառավարութիւնը չէր ուզեր կամ չէր կրնար ի գործ դնել նախատեսուած բարեփոխումները:

Յարաբերաբար դիւրին եղաւ պայքարը խափանարարներու դէմ, ինչպէս նաեւ դիւրին եղաւ Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը, քանի որ բոլորն ալ համակարծիք էին: Սակայն, այժմ, երբ բարեփոխումները զործադրութեան պիտի դրուին, երեւան կուգան հակամարտ շահեր:

Բանակը, որ զօրավիդ կը կենայ Էրիմի, միշտ սպառնալիքի տակ կը պահէ Որ-հըրդարանը: Կը սպառնայ միջամտել, եթէ չուտով չիրադործուին ընկերային եւ տնտեսական բարենորոգումները՝ համաձայն Մարտ 12ի յուշագրին տրամադրութեան:

Բանակը, իր կարգին, մտահոգ է: Ունի այն մտավախութիւնը, թէ իր ներկայութիւնը երկրին քաղաքական կեանքին մէջ միշտ չեշտուած պիտի մնայ եւ, նոյնիսկ, օր մը պիտի հարկադրուի լուծել Որհրդարանը եւ ձեռք առնել իշխանութիւնը: Նկատել կը տրուի այս ուղղութեամբ, թէ եթէ աջակողմեան հատուածները շարունակեն արդելք հանդիսանալ բարենորոգումներուն, բանակի հրամանատարութիւնը այլեւս դէմ պիտի չկենայ այն սպաներուն, որոնք Մարտ 12էն առաջ իսկ տրամադիր էին ձեռք առնել իշխանութիւնը:

Բանակին յուշագիրը (Մարտ 12) նպատակ ունէր նաեւ արդելք ըլլալ երիտասարդ սպաներուն՝ պահպանել տալով կուսակցութիւնները:

Այլին այժմու դիրքորոշումը պատճառ դարձաւ, որ բանակը յաջորդաբար երկու աղդարարութիւններ կատարէ: Ծովային ուժերու պետը՝ ծովակալ Ճելալ Էյիչէօղլու յայտարարեց թղթակիցի մը, թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ բանակին մէջ եւ թէ՝ հողային բարենորոգումը պիտի իրականացուի «ի դին ամէն բանի»:

Օդային ուժերու հրամանատարը՝ Զօր· Մ· Պաթուր իր կարգին նկատել տուաւ, թէ թէեւ իրենք համաձայն են, որ վիճահանութիւնները տեղի ունենան եւ քննութեան առնուին բարենորոգումները, սակայն չեն ուզեր որ ասիկա պատճառ դառնայ խառնակութիւն կազմութեան հաստատման:

Ցամաքային ուժերու հրամանատարն ալ յայտարարեց, թէ բանակը արդելք պիտի հանդիսանայ բարենորոգումներու ձգձգումին կամ անոնց դէմ յարուցուած արգելքներուն:

Այս յայտարարութիւնները աղդարարութիւններու բնոյթն ունին եւ առաւելապար ուղղուած են աջակողմեան հոսանքներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԹՐՈՑԻ գործադուլը հաստատուեցաւ երեքշաբթի օրուան համար: Սէ· Ժէ· Թէ· եւ Սէ· Էֆ· Տէ· Թէ· կ'ուզեն որ գործադուլը առայժմ տեւէ միայն 24 ժամ բայց Նորոգելի ըլլայ մինչ «Ինքնավար» սենտիքան անորոշ ժամանակի համար կ'ուզէ:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏԵՆՏԻ հաւանաբար Վիէննա քաշուի: Արդարեւ վատիկանեան աղբիւրները կը յայտնեն թէ կարդինալը բացարձակապէս ազատ է իր բնակութիւնը ընտրելու համար եւ ծանօթ է որ հունդար հոգեւոր հովիւը ուզած է միշտ իր ժողովուրդէն չհեռանալ եւ անշուշտ Վիէննա աւելի մօտ է:

ԼՈՆՏՈՆԷն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, խորհրդային լրտեսապետը, որ Արեւմուտք անցաւ, կը կոչուի Օլէկ Իալին եւ 34 տարեկան է: Կ'ըսուի սակայն թէ Անգլուհիին սէրը չէ որ վճռական դեր խաղացած է Ռուսին դաւաճանութեան մէջ, այլ դինով ըլլալը: Արդարեւ անգլիական թերթ մը կ'ըսէ թէ Ռուսը բռնուած է երբ դինով վիճակի մէջ կառք կը վարէր ու որովհետեւ այդ պարագային չէր կրնար օգտուիլ «դիւանագիտական անձեռնմխելիութենէն» նախընտրած է այս ճամբան բռնել: Այս պատմութեան առընչութեամբ կը յիշուի նաեւ թէ Փըրանսայի մէջ տասը հազար կը հաշուեն արեւելեան երկիրներու համար աշխատող լրտեսներու թիւը:

ԿԻՊՐՈՍի մէջ մթնոլորտը աւելի եւս լարուած է, Նիկոսիայէն հասած լուրերու համաձայն: Պատահած վերջին միջադէպն է՝ Թուրքերու առեւանգած ազգ· երեք պահակները, դինեալ բախումներէ ետք: Պահակները Թրքական զօրի մատած էին Ջուրով պարենաւորելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, միջադէպը հարկ եղածին չափ ծանրակչիռ նկատուած է, որպէսզի Ու Թանի Կիպրոսի մնայուն ներկայացուցիչը՝ Թաֆալ Նիւ Եորքի իր ճամբորդութիւնը յետաձգէ:

ՎԱՏԻԿԱՆի մէջ Հինգշաբթի առաւօտ, Պօղոս Զ· բացումը կատարեց եպիսկոպոսական Գ· սինոդին: Այս ժողովին զլխաւոր օրակարգն է քահանայութիւնը եւ իր դերը, ու արդարութիւնը աշխարհի մէջ: Կը մասնակցին 213 կղերականներ: Նախորդ սինոդոսները դումարուած են 1967ին եւ 1969ին: Սինոդոսին իրրեւ նախաբան, առաւօտուն Սիքստեան մատրան մէջ պապը պատարագ մատուցց իր կողքին ունենալով կարդինալ Մինտենտի:

ԻՄԱՔի փոխ-նախագահն ու Արտաքին նախարարը պաշտօնագրկուեցան: Լուրը հաղորդուեցաւ Պաղտատի ձայնասփիւռէն: Համաձայն որոշ լուրերու՝ մաքրագործում մը ծայր պիտի տայ բանակին մէջ: Քաղաքական չրջանակներ «իշխանութեան պայքար» կը նկատեն պաշտօնագրկումներն ու մաքրագործումները:

ՏԽՐՈՒՆԻ ՏՈՔԹ. ԱՐԹՕ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

—o—

Որ ցաւով կ'իմանանք թէ Զորեքշաբթի դիշեր (Սեպտ· 29), յետ անողոք հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ· Յարութիւն Աբգարեան: Այս հիւանդութիւնը անողոք եղաւ մանաւանդ իրեն համար, որ ամիսներէ ի վեր, բժիշկի դիտակցութեամբ ու մարդու զառն քաջութեամբ ապրեցաւ իր մահը:

Շուրջ 57 տարեկան, Տոքթ· Աբգարեան ծնած էր Պոլիս ուր կատարած էր իր նախնական եւ երկրորդական ուսումը Փարիզ հաստատուելէ առաջ, ուր պիտի յաճախէր բժշկական համալսարանը, որմէ չրջանաւարտ էր:

Տարիներու երկայքին եղած է կոչում ունեցող այն սակաւաթիւ այլ նուիրեալ բժիշկներէն, որոնց ներկայութիւնը ու մէկ զուարթ խօսքը չատ յաճախ աւելի կարեւոր դեր կը խաղան հիւանդին մօտ քան որեւէ դեղահատ:

Բժշկական յօդուածներով աչխատակցած է նաեւ «Ցառաջ»ի եւ «Աչխարհ»ի:

Պանեէօղեան Փարիզ, ժողովրդական դէմք մըն էր ու ժողովրդական բժիշկ մը, այս բառին ամէն ազնիւ իմաստով: Բոլորին՝ սիրելի Տոքթ· Արթօն էր, ու այսօր իր վաղաժամ մահուան վաղորդայնին, իր յիչատակն է արդէն որ կը դառնայ սիրելի՝ բոլորովին, ու պիտի մնայ սիրելի՝ բոլորին:

Մեր ցաւակցութիւնները այրի Տիկին Ակաթ Աբգարեանի եւ ընտանիքին:

ԿԱՆԱՉ ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք «Սով. Գրականութիւն» ամսագրի Օգոստոսի թիւը: Հանդէսին 160 էջերէն աւելի բան 60ը յատկացուած է գեկուցումներու եւ միտքերու փոխանակութեան կարգով կատարուած հաստատումներու, Հայաստանի գրողներու 6րդ Համագումարին (Յունիս 1–3, 1971):

Ատենին տուած էինք մեզի ծանօթ գլխաւոր գեկուցումները եւ առանձին ալ անդրադարձած էինք Համագումարին:

Խիստ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Ստեփան Կուրտիկեանի ելոյթը, ուր «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի խմբագիրը կը պարզէ այն գլխաւոր թեքիները, որոնք գոյութիւն ունին գրականութեան եւ անոր յարակից գործերուն մէջ: Ստ. Կուրտիկեան անկեղծ շեշտով կը ձագկէ նաեւ դատապարտելի մտայնութիւնները եւ երեւոյթները:

Կը ներկայացնենք ամբողջութեամբ, գլխագիր ընդգծումները եղած են «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ:

Մեր ժողովուրդն իր պատմական առաջընթացի ճանապարհին առաջին անգամ անմահման հնարաւորութիւն ստացաւ անհեւսութիւնն ու մշակոյթը համակող – մանի զարգացնելու, իր հոգեւոր կարո – ղութիւնները համակողմանի բացայայտելու: Մէկ վիճամեակ է արդէն, ինչ սկզբնաւորուել է մեր հնամենի մշակոյթի նոր, իսկական ոսկեդարը: Պայծառ, ոգեշնչող մի իրողութիւն է սա, որ պրոֆեսիոնալ պեսիմիստներն անգամ այսօր այլեւս չեն կարող անտեսել: Մշակութային եւ անտեսական ի՛նչ հրաշքներ ասես չեն կատարւում մեր երկրում: Հաւորները հարկաւոր կը լինէին մեր երբեմնի ապքատ ու խաւար երկրում կատարուած նիւթական եւ կուլտուրական պայծառ վերափոխութիւնները նչելու համար:

Ամէն մի մեծ ժողովրդի պատիւ կը բերէր մեր մշակոյթի երախտաւորները Կոմիտասի ու Թումանեանի յոբելեանների վերջերս այնքա՛ն համաժողովրդական, այդքա՛ն մեծաշուք նշումը, որ խոր ապրեցուածքի նշումը, որ Հոգեկան աշխարհի վրայ, ամրացրեց ազգային ու մարդկային բարձր արժանապատուութեան զգացումը մեր հոգիներում:

Այս բոլորը ճիշդ է: Բայց երբ նայում ենք մեր պետական հնարաւորութիւնների բարձունքից եւ զարաչքեանի թռիչքային ընթացքից, պարզ ու որոշ տեսնում ենք, որ, դժբախտաբար, մենք խիստ անբաւարար ենք օգտագործում սովետական կարգերի ընձեռած պոտենցիալ հնարաւորութիւնները մեր զարաւոր մշակոյթը լեռն ի վեր տանելու համար: Հոգեւոր ուժերի անբաւարար զօրահաւաքի ու տարրալայնութեան հետեւանքով մենք ապարդիւն բայ ենք թողնում աշխարհում ամենաթանկ բանը՝ ժամանակը: Մենք քիրոկրատական գանգի մէջ ենք վերցնում եւ անդրծութեան դատապարտում մեր կուլտուրայի չատ մշակների ստեղծագործական անկրկնելի հնարաւորութիւնները, աններելի չափով եւ ենք մնում Հանրապետութեան անտեսութեան, դիտութեան ու տեխնիկայի զարգացման ընդհանուր չարժումից: Մեր ղրականութիւնը պարտք է մնում ընթերցող հասարակութեանը:

Մենք միչտ խօսում ենք կատարուած աշխատանքների, մեր ղրական առաջդիմացի մասին: Դա հասկնալի է եւ անհրաժեչտ: Այդ մասին խօսեցին նաեւ ղեկուցողները: Բայց անընդհատ կրկնել կատարուածը, խօսել մեր 1600 տարուայ դիր ու ղրականութեան մասին, ղրաղուել ազգային ինքնագովութեամբ ու անապարծութեամբ եւ չանհանդստանալ այսօր – ուայ ղրականութեան վիճակով, անվերադարձ անցնող ժամանակից չգամել առաւելագոյնը, անհանդուրժելի պիտի համարել, ուսուի եւ դործնական, օգտակար եղրակացութիւնները անել:

Մենք դիտենք, որ անցեալում վէնեաիկի ու Վիէննայի Մխիթարեանները, Պոլսի, Թիֆլիսի, Մոսկուայի հայ մշակութային օջախները պետական հնարաւորութիւններից դուրկ ու չափազանց դժուարին պայմաններում մեծ, դարակազմիկ նուաճումների տարան հայ մշակոյթը, դլխաւորապէս հայ դեղարուեստական ղրականութիւնն ու հայագիտութիւնը: Իսկ ներկայումս պետական առկայ բացառիկ հնարաւորութիւնները, դժբախտաբար, չատ ենք օգտագործում: Այդ իրողութիւնը նախ եւ առաջ պիտի բացատրել մեր մշակոյթի չատ հիմնարկներում սիրող աչխատանքի դատապարտելի ոճով, անդործունէութեամբ, յանձնարարուած դործի հանդէպ պատասխանատուութեան զգացումի բացակայութեամբ: Նման վիճակ նկատում ենք է՛ւ ղրողների միութիւնում, է՛ւ ակադեմիայի ղրականութեան ու պատմութեան ինստիտուտներում, է՛ւ պետական հրատարակչութիւնում, է՛ւ հայկական հանրագիտարանի խմբագրութիւնում, է՛ւ մշակութային այլ հիմնարկներում:

Մեր կարծիքով տարերայնութեան դէմ խաւար պատճառներից մէկը ղեկավար մարդկանց ընտրութեան ժամանակ թոյլ տրուած սխալներն են: Ղեկավար նչանակելիս միչտ չէ, որ հաչուի են առնում մարդկանց հմտութիւնը տուեալ ասպարէզում, մարդկանց քաղաքական ու դործնական յատկութիւնները, այլ յաճախ նկատի են ունենում անունները, կոչումները, տիտղոսները, մանաւանդ յարաբերութիւնները: Ցաճախ անտեսւում է այն հանդամանքը, որ մէկը կարող է մեծ պետական, մեծ արուեստադէտ, մեծ բանաստեղծ լինել, բայց դլուխ չհանել հիմնարկին շարժունութիւն եւ առաջդիմացի ուժ տուող գործնական, կազմակերպական աշխատանքից: Գործարար մթնոլորտ ստեղծելու, ժամանակը արդիւնաւէտ օդտագործելու համար մի՞թէ ամէն ինչ են դոկտորի, թեկնածուի, դիտութեան ու կուլտուրայի վաստակաւոր դործչի մակդիրները, մանաւանդ, երբ նկատի ունենանք, որ մեզանում այդ մակդիրները չնորհելիս քիչ սխալներ չեն դործւում: Կարծում եմ անդործունէութիւնը, պետական միջոցների ապարդիւն վատնումը այդ մակդիրներով քօղարկելը, այդ մակդիրներով պաշտպանողական վահան ստեղծելը խելօք եւ օդտակար բան չէ:

Այժմ, քան երբեք, մենք մեծ կարիք ունենք անհանդիստ, իրենց աչխատանքների վրայ կենտրոնացող ու այդ աչխատանքներով այրուող մարդկանց:

Եթէ էվանտային օպտիկական էլեկտրոնիկայի, բիւրեղաֆիզիկայի եւ այլ փիզիկա – տեխնիկական հետաղօտութիւնների բնագաւառներում կատարուող աչխատանքների մասին մենք չենք կարող կարծիք յայտնել ու չհաւատալ, որ ճչդրիտ դիտութիւնների բնագաւառում ամէն ինչ կարդին է, ապա հասարակական դիտութիւնների՝ ղրականութեան, արուեստի, լեզուի, պատմութեան բնագաւառներում մենք տեսնում, հասկանում ենք կատարուածն ու չկատարուածը, ժամանակի ապարդիւն վատնումը, եւ, դժբախտաբար, յանդում այն ցաւալի եղրակացութեան, որ խիստ անբաւարար է այդ հիմնարկների պետութեան տուած հնարաւորութիւնների օդտագործումը, բացակայում է ղրական – դիտական մշակութային աչխատանքի ռիթմիկ ոճը, ղեկավարի կողմից պահանջկոտութիւնը, որի հետեւանքով «անհատական թռչակառուներին», աւելի ճիշդ՝ «հիմնարկային թռչակառուներին» մի բաւականին սուաւր խաւ է առաջ եկել, մարդիկ, ովքեր արդէն սովորել են համարեա անաչխատ ու հանդիստ կեանք վարել, մարդիկ, ովքեր ճարպակալել են հոդով ու մաքով:

«Սովետական ղրականութիւն» ամսադրում տպադրուած նախահամադումարհան Հարցազրոյցում բանաստեղծ Վահան Դաւթեանը յանկութիւն էր յայտնել. «Կ'ուղէի, որ համադումարը լուրջ ուչադրութիւն դարձնէր ղրական կեանքին, որը, թւում է, թթուածնի պակաս է ղդում»:

Ամենահրատապ, ամէնից այրող հարցն է սա, որ մտահոդում է բոլորիս:

Գրական թթուածինը ստացւում է դանազան տեղերից, բայց մայրուղին մեր հրատարակչութիւնն է, ինչպէս թերթի ու բարեփի համար՝ հոդը: Դժբախտաբար, հրատարակչութիւնն էլ դանւում է չոփանդանց ծանր վիճակում եւ ինքը թթուածնի տագնապ է ապրում:

Մեր Հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութեան ո՛ր բնագաւառը նայիչ, չեչտակի վերելք կը տեսնէք. կրկնապատկուել, քառապատկուել, հնդապատկուել է նիւթական բարիքների արտադրութիւնը, նոր, ոգեւորիչ յաջողութիւններ կան մեր մչակոյթի չատ բնագաւառներում: Բայց ահա ժողովրդի հոգեւոր – էսթետիկական դաստիարակութեան գործում կենսական նչանակութիւն ունեցող ղրականութեան հրատարակման առպարէզում վերջին տասնամեակում մենք ոչ միայն մի բայլ առաջ չենք գնացել, այլ անբոյլատելիօրէն ետ ենք նահանջել: Այո, դժբախտաբար, նահանջել ենք: Այս ծանրը փաստը ապացուցելու համար ես ձեզանից ժամանակ չեմ ուղում խլել ու ներկայացնել պետական հրատարակչութեան վերջին տասնամեակի տուեալները, այլ բաւարարւում եմ հաղորդելով, որ 1960 թ. ՏԱՐԵԿԱՆ 4200 ՄԱՄՈՒԼԻՑ ԱՃԺՄ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԼԱՆՆ ԻՋԵԼ Է 3800 ՄԱՄՈՒԼԻ: 1970 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՊԼԱՆԻ ՄԻԱՑՆ ԿԷՄ Է ԿԱՏԱՐՈՒԵԼ: ՆՈՑՆՔ ԿԸ ԼԻՆԻ ՆԱԵՒ ԸՆԹԱՑԻԿ ՏԱՐՈՒՄ: Այսպիսով մեր ընթերցողները ամէն տարի զրկւում են հարիւրաւոր անուն դրքից: Վերջին չորս տարում, այսինքն՝ մամուլի կոմիտէի ստեղծումից յետոյ, պլանով նախատեսուած 6000 մամուլ ղրականութիւն չի տպադրուել:

Թերակատարման վնասակար հետեւանքներն աւելի ակնյայտ են դառնում, երբ հաչուի ենք առնում, որ Հայաստանի բնակչութիւնը վերջին տասնամեակում 1,7 միլիոնից հասել է մօտ 2,6 միլիոնի: Դեռ չենք հաչւում Հայաստանի տարածներից դուրս, յատկապէս Վրաստանում եւ Ազրբէջանում մեծապէս աճած հայ դրքի պահանջը, ինչպէս նաեւ Սփիւռքահայութեանն ուղարկուող դեղարուեստական ղրականութիւնն ու յատկապէս դասադրքերը, որոնց պահանջները մենք չենք կարողանում բաւարարել: Թբիլիսում դպրոցի դիրեկտոր Յակոբ Զօրանեանը եւ ուրիչներ յաւով յայտնեցին, որ իրենց աչակերտների մի ղդալի մասը Հայոց լեզուի եւ այլ դասադրքերի պահանջ են ղդում: ԱՐԴԵՕՔ ԹՈՑԼԱՏԵԼԻ՞ Է, ՈՐ ՄԵՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՕՐԳԱՆՆԵՐՂ ՄՏԱՀՈԳՈՒԻՆ ՍԿԻԻՌՔԸ ԴԱՍԱԳՐՔԱՐՈՎ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ ՀԱՐՑՈՎ ԵՒ ՆՈՑՆ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՆԴԻՍ ԶԲԵՐԵՆ ՄԵՐ ՀԱՐԵՒԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ:

Հարց է առաջ դալիս. արդեօք դրքի հրատարակութեան դործում այս նոյն ծանր վիճա՞կն է տիրում մեր այլ հանրապետութիւններում:

Մենք եղբայրական հանրապետութիւնների հետ անտեսութեան չատ բնագաւառ-

---

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՏԵՆ

Երրորդ օրը, ընթրիքէն քիչ առաջ, բանտապահին կինը մէկէն ի մէկ դուռը բացաւ իր քամնելի բալլիքովը, կին մը դէպի ներս հրեց, եւ անմիջապէս ետւս դնաց՝ նորէն դուռը կղպելով:

Ներս մտնողը խեղճուկրակ աննչան աղջիկ մըն էր, ճերմկոտիկ, խարտեաչ մազերով: Գերմաներէնէն զատ ուրիչ լեզու չէր դիտեր, որուն կը խառնէր, սակայն, աղճատ ռուսերէն մը: Սաչափը կրցայ հասկնալ թէ Ռուսիոյ Պալթիկեան նահանգներէն Գերմանուհի մըն էր, Ռիկա ծնած, եւ իր ծննդավայրը կ'ուղէր վերադառնալ, բայց անցագիրը կանոնաւոր չէր լալով, Թորնէոյի մէջ դինքը վար դրած եւ բանտարկած էին, մինչեւ որ հարկ եղած քննութիւնները կատարուէին Ռիկա: Շաբաթէ մը աւելի էր որ պղպկի խուցի մը մէջ կը սպասէր ու կը սպասէր: Ինծի բախտակից էր:

Բանտապահին կինը ինչէ՞ մղուած զայն իմ մօտս բերած էր: Իմ ձանձրո՞յթս փարատել, մեր երկու դժբախտութիւնները միացնելով մեղի համար միխիթարա՞նք մը ստեղծել, այդ խեղճ կիսաքաղց աղջիկը իմ առատ սեղանիս մասնակի՞ց ընել տալ էր միտքը: Ինծի համար ամէնէն տանելին այս վերջին պարագան էր, եւ երբ ընթրիքը բերին, ինծի սեղանակից ըրի իմ անկոչ հիւրս, որուն դերմանական ախորժակը մարախի պէս մաքրեց սրբեց ամէն բան:

Մէկ ալ յանկարծ դուռը բացուեցաւ, եւ բանտապահը ներս մտաւ խենթի պէս, մինչդեռ իր կինը դուրսը կեցած էր յանցաւորի դիրքով: Մարդը, Ֆինլանտական բառերու բարկաճայթ պոռթկումով մը, Գերմանուհիին թեւէն բռնեց դուրս նետեց բրտօրէն, ու, ինծի դառնալով, ռուսերէն.

— Տեսա՞ք սա կնոջս ըրածը: Խելքին եկած ըլլալու է: Այսչափ տարի է հետս է, դեռ դաղափար չունի թէ բանտը ի՛նչ ըսել է: Ա՛խ այս կիները, այս կիները...

Ու դուռը վրայէս կղպեց, իր կնոջ հատցէին լուսանքներու եւ հայհոյանքներու պոռում–ոչոմով մը:

Հետեւեալ առաւոտն, յանդուդնն մտածում մը ունեցայ: Այս բանտարկութեան ձանձրոյթը պէտք էր խղել: Բանտապահը կանչել տուի եւ իրեն ըսի.

— Ձեր Ֆինլանտացի ոստիկանապետը ռուսերէն դիտէ՞:

— Դիտէ:

— Խնդրեմ, դացէք իրեն խմացուցէք թէ՝ իրեն ըսելիք մը ունիմ եւ դինքը տեսնել կ'ուղեմ: Թող ձանձրութիւն չառնէ մինչեւ հոս դալու, եւ ոստիկան մը դրկէ դիս առաջնորդելու իրեն մօտ:

Կէս ժամ եաքը, Ֆինլանտացի ոստիկան մը եկաւ առաւ դիս եւ տարաւ ոստիկանապետին մօտ, մաքուր եւ լուսաւոր դրասենեակի մը մէջ:

— Պարոն ոստիկանապետ, — ըսի իրեն, — դուք դիտէք որ ես չարագործ մը չեմ, հապա քաղաքական բանտարկեալ մը:

— Գիտեմ:

— Ինծի վերապրուած ամբողջ յանցանքը անցագրի անկանոնութիւն մըն է: Փեթրոկրատ հեռագիր տուած եմ եւ ժամէ ժամ լուրի կը սպասեմ, որպէսզի ճամբորդութիւնս չարունակեմ: Բայց այս բանտարկութիւնը ծանր կը ճնշէ իմ վրաս եւ պէտք ունիմ քիչ մը օդ առնելու, մանդալու եւ սափրիչին երթալու: Խնդրեմ, ոստիկան մը նչանակեցէք, որ ինծի պը – տոյտ մը ընել տայ քաղաքին մէջ եւ դիս սափրիչի մը խանութը տանի:

Պաչտօնատարը ակնյայտ դարմանքով մը մտիկ ըրաւ ինծ, քիչ մը մտածեց, յետոյ՝

— Կարելի է, — ըսաւ:

Քաջալերուած այս յաջողութենէն, ոգուն, չիտակը, չէի սպասեր — բայց ի՞նչ կը կորսնցնէի փորձ մը ընելով, — չարունակեցի.

— Քանի որ այնքան ազնիւ դտնուեցաք այս արտօնութիւնը չնորհելու ինծ, կրնէք չէ՞ որ ինծի պատիւը ընէիք հետս ճաչելու քաղաքին ճաչարանը, որուն խոհարարին տաղանդը դնահատելու առիթն ունիմ ամէն օր:

Ու տեսնելով որ կը վարանէր՝

— Մի՛ մոռնաք որ, — աւելցուցի, — ես Ֆինլանտական օբէնքին առջեւ որեւէ կերպով յանցաւոր չեմ: Ես ձեզի համար ազատ ու պատուաւոր մարդ մըն եմ եւ առանց անպատեհութեան կրնաք ընդունիլ հրաւէրս:

Պատուական Ֆինլանտացին — պէտք էր դիտնալ Ռուսերուն եւ անոնց ոչժիմին հանդէպ Ֆինլանտայի ազատ քաղաքացիներուն տածած զդացումը, որ հիացումէ եւ յարդանքէ բոլորովին հեռու էր, — իր հաւանութիւնը յայտնեց, եւ, ժամէ մը, ոստիկանին հետ ձիւներուն մէջ պտըտելէ եւ սափրիչին մօտ դործս տեսնելէ յետոյ, դինքը դտայ ճաչարանին մէջ, ուր պատչին յարմար ճաչ մը ըրինք, չամփանեայով:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(10 – Շար.)

ՆՈՎԱՏՈՒՆ ՎԱՅՍՓՈՍԻՆ

Ա. ՄՈՒՍՈ

ՈՒՐԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ես ծնվել եմ Վայոց ձորի Ջահուկ գյուղում, ուր անցկացրել եմ իմ մանկության տարիները: Հետո ուսումս շարունակել եմ Եղեգնաձորի միջնակարգ դպրոցում, ապա՝ Երևանի պետական համալսարանում: Ավարտելուց հետո ինձ ուղարկեցին աշխատանքի Վայոց ձորի մարզային թերթում: Ես ուրախ էի, որ կարող եմ ինձ հետաքրքրող հարցերի շուրջ գրել հայրենի երկրամասի մասին, ծանոթանալ նրա մարդկանց հետ, ովքեր ինձ համար դարձան հարազատ

Ա.յրի Տիկին Ադաւուհի Խանեաանեան եւ զաւակները՝ Տիկին Էլէն Ժաքէն եւ զաւակները, Օր· Սիլվի, Տէր եւ Տիկին Ա.րշաւիր Խանեաանեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Խանեաանեան եւ Օր· Էվլին, Տիկին Զարուհի Խաչումեան, Տէր եւ Տիկին Ա.րմէն Պալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պալճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տիարեան, այրի Տիկին Սիլվարդ Զաարճեան, Օր· Զապէլ Զաարը – ճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Սարաֆեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

Խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա– մուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, հօրեղ– բօր, փեսային, քեռայրին, սանահօր եւ ազգականին՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԽԱՆԵՏԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ· 28ին, 67 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հոկտ· 2ին, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8,30– ին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմի– նը կը փոխադրուի Լա Կարէնի գերեզ – մանատունը։ Հաւաքուիլ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ·— Մեր ցաւակցութիւնները մեր աշխատակից՝ Պ· Ա.րշաւիր Խանետան– եանի ինչպէս նաեւ ողբացեալին ընտա – նիքին։

Ա.յրի Տիկին Սիրանոյշ Զրուանդեան, Տէր եւ Տիկին Ա.րամ Սողոմոնեանց եւ զաւակները Վիշէն ու Գրիստինէ, Ընտանիքներ՝

Զրուանդեաններ (Լոս Անճելէս), Ա.յրի Տիկին Ա.ւետիս Զրուանդեան եւ զաւակները (Պուէնոս Ա.յրէս), Զիչօեան, Գէորգեան, Ժամհարեան (Խարքով), Սարեաններ (Թեհրան), Յակոբեան եւ Սապունճեան (Փարիզ), Ա.միրխանեան եւ Պաղտասարեան (Թեհ– րան), Մկրտիչեաններ, Շահվերտեան (Մոս – կուա), Եւ համայն ազգականները սրտի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր որդւոյն, տագրոջ, քեռակալին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆԻ

(ծնեալ Վան — Հայաստան — 1897ին) դառնակսկիծ մահը որ պատահեցաւ իր բնակարանին մէջ, 6 Ռիւ Ժորժ ոը Փոր– թօ–Ռիչ (Փարիզ 14րդ) Սեպտեմբեր 27ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, Ուրբաթ Հոկտեմբեր 1, ժամը 14,15ին։

Թաղումը տեղի կ'ունենայ Պանեէօի Փարիզեան գերեզմանատունը իր ընտա – նեկան դամբարանին մէջ։

Ոչ մէկ մահազդ ղրկուած ըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լիզա Տասդեան իր սիրելի բա– րեկամ՝ Հայկ Զրուանդեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր· կը նուիրէ Սեւրի Սամուէլ Մու– րատեան վարժարանին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Ա.րշալոյս Սարգիսեան 50 ֆր· կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան, Հայկ Զրուանդեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Վազդէն Ա· Ամենայն Հայոց Կաթողի– կոսին օծման եւ դահակալութեան 16րդ տարեդարձին առիթով, այս կիրակի, 3 Հոկտ· Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսա– ւոր պատարագ եւ կը կատարուի մաղթա– ւոր Մաղթանք Հայրապետական։

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը մաս – նակցելու պատարագին, աղօթելու Հա – յաստանեայց Առաք· եկեղեցւոյ անսասա– նութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱՂԱՆՆ·— Տիկին Կլարիմէ Ճինպաշ– եան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Հոկ– տեմբեր 3) առաւօտ Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իր քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԲԵԲԻՐՈՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Մրփտրսը Մաճուկեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Ճինպաշեան 50 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

Աղաճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ հօր՝

ՋՈՒԱՐԹ եւ ՍԱՆԹԻՒ ԱՂԱՃԵԱՆԻ

հոգւոյ ի յիշատակ, այս կիրակի առա – ւօտ (Հոկտ· 3) Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

1915ի Մեծ Եղեռնի Տէօփնի Յուշարձա– նի յանձնախումբը առացած է Տէօփնի Ե– կեղեցւոյ վարչութեան ձեռամբ Տիկ· Շու– շանիկ Օհանեանի մահուան քառասունքին առթիւ 300 ֆր· եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճ– ման 20 ֆր·, Տիկին Ա.րշալոյս Ասորեանի կողմէ նոյնպէս 100 ֆր·, Պր· Երուանդ Պետրոսեանի մահուան երկրորդ տարելի– ցին առթիւ։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս կիրակի (3 Հոկտ·) Վազգէն Հայ– րապետի օծման 16րդ տարեդարձի առ – թիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին տեղի պիտի ու– նենայ Մաղթանք հայրապետական։

×

Յետ պատարագի

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ընտանիքի

հին եւ նոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 23ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղամասի Քաղաքապե – տարանին մէջ։

Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ։

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, Կիրակի կէսօրէ ետք։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Ը· Դ· Քրիս– տափոր կոմիտէին, Հոկտ· 23ին, Շաբաթ պետական թատրոնին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Ալեքսան – եան կամ Ալանեան Վարազդատ, չուրջ 50 տարեկան։ Զինքը փնտռողն է իր հօր– եղբօր տղան՝ Խաչիկ Սարգիսեան, Նալ – բանդեան փողոց տուն 79, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ– ԵԱՆ, Հայաստան (Խորհ· Միութիւն)։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ· Անորէ Քէչիչեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Քէչիչեանի (Սէն Շամոն)։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Տէր եւ Տիկին Ա· Աչճեան իրենց արձակուրդին առթիւ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Մ· Պաքամեանի (32) Օչ։

Հ. Ը. Դ.

ՍԷՆԹ–ԼԻԹԻՆ·— Հ· Ը· Դ· Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդհ· ժողովը այս կիրակի (3 Հոկտ·) ժամը 16ին, ընկ· Աստ· Ճապուրեանի բնակա – րանը, 16 Պուլվ· Է· Ռիչար, Սէն Շամոն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար– տաւորիչ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

SURPRISE PARTY

Վիէնի Հ· Ը· Դ· Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կազմակերպած է վերամուտի առթիւ պարահանդէս մը, Հոկտեմբեր 2 Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առա – ւօտեան 2,

Hôtel du Commerce — Ste Colombe - 69

Այս առթիւ կը հրաւիրուի թէ չրջաննե– րու եւ թէ Վիէնի հայ երկսեռ երիտասար– դութիւնը անխտիր։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՓՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՇՐՋ· ՎԱՐԶՈՒԽԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին։

Պաշտպ հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստ – ուած է համառօտ ծրագիրը մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշ– խարհագրութեան։

Ա.րձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին։

×

Բաֆֆի Պետրոսեանի դաշնակի երեկոն Նոյեմբեր 17ին, Փարիզի մէջ, Սալ Կավօ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարե – կան պարահանդէսը Դեկտ· 4ին ժամը 21,30էն մինչեւ լոյս, Շառլոնիէռ։

×

Մշակոյթի Տան դրական երեկոն, Հոկ– տեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանու – թեան գործերուն։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի դպրոցին հայ– րէնի դասընթացքները սկսած են եկեղե– ցւոյ կից սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ վարդապետ Գեղամ Պաղտասարեանի։ Կը խնդրուի ծնողքներէն առաջնորդել իրենց զաւակները հայկական դպրոց։

×

ՍԷՆԹ ԼՈՒԻՆ

Հայ Ազգ· Մխիթեան մխօրեայ վար – ժարանի հայերէն լեզուի դասընթացքնե– րը վերսկսան Հինգշաբթի (30 Սեպտ·), կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, ուսուցչու – թեամբ Դաւիթ Ծ· Վրդ· Սահակեանի։

Հաւաքուիլ հայկ· մատրան մէջ։

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղե – ցւոյ Թաղականութիւնը եւ Կրթ· Յանձնա– խումբը կը տեղեկացնեն յարգելի Թաղե– ցիներուն թէ Հ· Բ· Ը· Միութեան հո– վանաւորած Թաղիս հայերէն դպրոցի 1971–1972 շրջանի հայերէնի դասաւան – դութիւնները կը վերսկսին 7 Հոկտ· Հինգ– շաբթիէն սկսեալ, առաւօտները ժամը 9էն 12 վարժուհի Տիկին Գրիգորեանի դասա– ւանդութեամբ, իսկ երեկոյեան ժամը 9էն սկսեալ երիտասարդներուն կը դասաւան– դէ հոգեւոր հովիւ Վաչէ Վրդ· Իշնա – տիոսեան։

Ցարդելի Թաղեցիներէն կը խնդրենք որ այժմէն արձանագրել տան իրենց փոք – րիկները Թաղականութեան մօտ եւ բարի ըլլան 7 Հոկտեմբերին, Հինգշաբթի ա– ռաւօտները իրենց փոքրիկները ճամբե – լու։ Այս առթիւ ուրախութեամբ կը տե– ղեկացնենք թէ Հայաստանէն ստացած են արեւմտահայերէն ուղղագրութեամբ պատկերազարդ այբենարաններ։

×

ՍԻՆ ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ

Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ հայերէնի դասըն– թացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի 7 Հոկտ· ժամը 9էն 12, նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միու – թեան։ Կը դասաւանդէ Շահան Խաչակիր Քհնյ· Տէտէեան։

×

ՍԷՆ ԺԵՌՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Սէն Ժեռմի Թաղակա – նութիւնը կը ծանուցանէ թէ Թաղին Ս· Սահակ–Մեսրոպ դպրոցի հայերէն դասըն– թացքները կը սկսին Հոկտ· 2ին։ Պիտի դասաւանդէ ուսուցչուհի Տիկին Պերճուհի Տէր–Մերգերեան։

Ա.րձանագրութեան համար դիմել Թա – ղականութեան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրեր ժամը 3էն 5, իսկ կիրակի առաւօտ՝ եկեղեցին։

×

ՍԵՒՐԱՆ

Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ու– նենան ամէն Շաբաթ ժամը 5էն 6ուկէս (Ա· մաս) եւ 6ուկէսէն 8 (Բ· մաս), 10, Ռիւ Լիւսիէն Սփորթիս, Սեւրան։

×

Կապոյտ Խաչի Կոլոնպլի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին 9 Հոկտ· Շաբաթ առաւօտեան ժամը 9ին։

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն ա– ճանապրել տալ իրենց զաւակները որպէս– զի կատարած ըլլան իրենց ազգային պարտականութիւնը։

Դասաւանդութիւնը կը կատարէ Պ· Հայկ Մկքայէլեան։

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
2
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
2 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12230

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.230

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԱԲԱՐ
ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Կեղրոնական վարժարանի դասացուցակէն պրաբարը ջնջելու մասին տարածուած լուրերը անմիջական անդրադարձ են ունեցած պոլսահայ մամուլին մէջ, որ ահազանգ հնչեցուցած է։

Մարմարայի հրատարակութեանց տնօրէն Ռոպէր Համաէճեան յաջորդական հինգ թիւերու (Սեպտ· 20–24) խմբագրականները նուիրած է այս եւ այլ «կրթական դժուարութիւններ»ու։

Նոր տնօրէնը, անուշա տեղի տալով հանրային կարծիքին մէջ առաջ եկած վրդովումին, վատահեցուցած է Մարմարան թէ «այդպիսի որոշում մը չկայ եւ պիտի չըլլայ»։

Առանց կրակի մուխ չըլլար։ Քանի որ տարաձայնութիւնները չրջած են, կը նշանակէ թէ կեդրոնականի պատասխանատու վարիչները — խնամակալութիւն եւ տնօրէն — իրենց մտքէն անցուցած են այդ հաւանականութիւնը, ինչ որ ներելի չէ։

Մարմարայի խմբագիրը իրաւամբ դիտել կուտայ, որ երբ այսօր պրաբարը վերցնելու հարց կը ծագի մարդոց մտայնութեան մէջ, վաղը նոյն այդ մարդիկը կրնան օրակարգի վրայ դնել վարժարանը փակելու կամ բաց պահելու խնդիրը։ Կրնան քանդել կեդրոնականի հիմերը, կտրել խաղովակներէն հոսող ջուրը կամ դադրեցնել ելեկտրական հոսանքը, ստեղծելով այնպիսի կացութիւն մը, որ աշակերտները ստիպուին ուրիշ վարժարան երթալու մասին մտածել։

Ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ պրաբարի անհրաժեշտութիւնը լաւ հայերէն սորվելու համար։ Օտար հայազգիներ, հնդեւրոպական լեզուներու ուսումնասիրութեան նուիրուած պիտանականներ ամէն բանէ առաջ պրաբար կը սորվին, իրրեւ հիմնական աղբիւրը մեր ոսկեդարեան լեզուին։

Մեր բոլոր միջնակարգ վարժարաններուն, նոյնիսկ բարձրագոյն նախակրթարաններուն մէջ պրաբարի ուսուցումը կենսական հարց է։ Անիրաւ են — չզրծաձելու համար աւելի ծանր բառ մը — բոլոր անոնք, որ կը պնդեն թէ պրաբարը «մեռեալ լեզու» մըն է եւ անօգուտ է աշակերտները յոգնեցնել զայն սորվեցնելու համար։ Մարդիկ կան, որ «պիտի պըլդէն տակաւին թէ ո՛չ մէկայն պրաբարը, այլ եւ այսօր մեր բոլորին գործածած աշխարհաբարն ալ, մեր հրաչալի եւ անմահ արեւմտահայերէնն ալ «մեռեալ լեզու» մըն է։ Թէ մենք այսօր մեր տղոց, մէկ կողմ թողունք պրաբարը, աշխարհաբարն անգամ սորվեցնելու լ՚ի վիճակի չենք։ Թէ այսօր պրաբարի իսկական եւ հեղինակաւոր ուսուցիչ ալ չէ մնացած մեր տրամաղրութեան տակ... եթէ ճիշդ են այդ պնդումները, անոնք պատճառներ են որպէսզի մենք ո՛չ մէկայն մէկ կողմ չդնենք պրաբարը, այլ նաեւ ընդհակառակն արթննանք մեր խորունկ քունէն եւ արմատական միջոցներ փնտռենք երկրորդ անգամ մեռնելու պատրաստուող պրաբարը վերջնական մահէ փրկելու համար» (Մարմարա, 21 Սեպտ· 1971)։

Կրթական դժուարութիւններու չարքին Մարմարա դասընթեացքը կը մատնանշէ նաեւ կեդրոնականի ծրագրին մէջ ֆրանսերէնը անգլերէնով փոխարինելու ծրագիրը՝ երկու խնամակալներու եւ նորընտիր տնօրէնի մը քմահաճ կարգադրութեամբ։ Կեդրոնականը լիովին տարիէ ի վեր ֆրանսերէնը ընդունած է իր ծրագրին մէջ՝ Մինասեան Զերադի օրերէն սկսեալ։ Պոլսահայ մտաւորականութիւնը ֆրանսական դրականութենէն սնացած է իր մտաւոր սնունդը։ Ի՞նչպէս կարելի է մէկ օրէն միւսը դուրս նետել զայն մեր դպրոցներէն։ Տարակոյս չկայ, որ անցեալերէնը ամէնէն շատ խօսուած եւրոպական լեզուն է աշխարհի մէջ, սակայն ֆրանսերէնը կը շարունակէ մնալ համաշխարհային դիւանագիտութեան, մշակոյթի ու գեղարուեստի առաջնակարգ լեզուն։

Կեդրոնականի նոր վարիչները նորութիւն մը եւս մտցուցած են այս տարի։ Ցարգ նախակրթարան կամ միջնակարգ մը աւարտող ամէն աշակերտ իրաւունք ունէր կեդրոնական ընդունուելու առանց այլ եւ այլի։ Սեպտեմբերի սկիզբը, ուրեմն վերջին վայրկեանին, ամապարան — քով տրուած անակնկալ որոշումով մը ծանուցուեր է, որ թեկնածուները պիտի ընտրուին մուտքի քննութեամբ։ Միջնակարգի համար դիմող 17 թեկնածուներէն միայն 11ը յաջողած են, իսկ լիսէ ընդունուած են չորս աշակերտներ։ Մեր ժուռնալները ղլուխ ղարկեր են ուրիշ վարժարանները, թերեւս թրքական լիսէներ, որոնք լայնօրէն բացած են իրենց դռները անոնց առջեւ։

Կեդրոնականը, որ ժամանակին 400 աշակերտ ունէր, այսօր 200 իսկ չունի։ Մինչ անդին կան վարժարաններ, որ 750 աշակերտ ունին, կէսը՝ միջնակարգի ու լիսէի ուսանող։ Երբ տարուէ տարի կը պակսի կեդրոնական յաճախողներու թիւը, Մարմարա անբացատրելի եւ անարդար կը գտնէ մուտքի քննութեան որոշումը, որ կոչուած է առաւել եւս կրճատելու նորեկներուն արդէն համեստ թիւը։ Կը թուի թէ վարժարանի տնօրէնութեան նպատակն է եղած բարձրացնել դասարանները։ Սակայն ուսուցիչները են, որ կը բարձրացնեն մակարդակը, ոչ թէ աշակերտները։

Փառաւոր անցեալի պատկառելի հունձքով պարծենցող կեդրոնականը այսօր կ՚ապրի անկումի նախօրեակին։ Վարժարանը ներկայիս կը տառապի ուսուցչի, դրամի, մանաւանդ ուսանողի պակասէն։

Մարմարա կոչ կո՛ղդէ ի սիրեւս աշխարհի ցրուած կեդրոնականցիներուն, որ անկարելին փորձեն իրենց վարժարանը վերադարձնելու համար երբեմնի իր փառքի օրերուն։

Միւս կողմէ ցաւ կը յայտնէ, որ չատ քիչ թիւ մը կը կազմեն հայ վարժարաններու միջնակարգի եւ լիսէներու աշակերտները։ Տարակոյս չկայ, որ հայ աշակերտներէն չատեր օտար կամ թրքական լիսէներ կը յաճախեն, զանազան նըկատումներով։

Հայկական դպրոցները կը ժժդունին հետզհետէ։ Պեռութիւնը ամէն օր նոր խոտութիւններ կը պարտադրէ։ Օրինականները պայմանները լրացնող ուսուցիչներ դժուարաւ կը հասնին այլեւս։ Տարուէ տարի կը պակսի աշակերտներու թիւը։ Դժուարութիւններ կան հայերէն դասագրքեր հրատարակելու։ Գրաքննիչներու բովէն պէտք է անցնի ամէն նոր գիրք։

Կան բազմաթիւ ուրիշ հոդեր ու ցաւեր, որոնցմէ կը տառապին պոլսոյ մեր հայրենակիցները։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՁԱՏՐԱԿ

Պուէնոս – Այրէսի մէջ Սեպտեմբեր 30ին սկսաւ Պեռոսեան – Ֆիշէր մրցաշարքը, բաղկացած 12 խաղէ։ Ինչպէս գրած ենք յաղթականը աշխարհի նոր ախոյեանը հաստատելու համար յառաջիկայ գարնան պիտի մրցի Սպասկիի հետ, աշխարհի այժմու ախոյեանը։

Պեռոսեան – Ֆիշէր մրցաշարքին առաթիւ նախատեսութիւններ կատարեցին եւ մրցումի ելքի մասին իրենց տեսակէտները պարզեցին ճատրակի անուանի վարպետներ։

Ընդհանուր ձեւով խորհրդային վարպետները Ֆիշէրը կը նկատեն հաւանական յաղթականը։ Միքայէլ Տալ, Ռիկայի եւ խորհրդային մեծ վարպետներէն մէկը կը գտնէ, թէ ամերիկացի խաղացողը «աւելի դործունեայ է»։ Փոխարերական ձեւով օրինակ առնելով ոտնագնդակի խաղը, ան Ֆիշէրը կը գտնէ յարձակող յետապահի դիրքին մէջ, իսկ հայ ախոյեանը՝ պաշտպան յետապահի։ «Ահա թէ ինչո՛ւ խաղը պիտի վճռուի դաշտին մէջտեղը»։

Տալի համաձայն, եթէ Ամերիկացին յաջողութիւններ ձեռք ձգէ առաջին խաղերու ընթացքին՝ կը չահի, իսկ եթէ Պեռոսեան յաջողի խաղի իր եղանակը պարտադրել մրցակիցին՝ այն ատեն...։ Տալ անպատասխան կը թողու այս վերջին պարագան։

Խորհրդային երբեմնի ախոյեան Միքայէլ Բոտվինիկի համար Ֆիշէրի յաղթութիւնը տարակոյս չի վերցներ։ «Եունոսա» չաբաթաթերթին մէջ նկատել կուտայ ան, թէ Ամերիկացին 6–7 կէտով կրնայ յաղթել։ «Եթէ, օրինակ, Ֆիշէր Յունկէսէն 6ուկէս կէտով յաղթէ, ասիկա յուսախաբութիւն պիտի ստեղծէր եւ Պեռոսեանի համար մեծ յաջողութիւն մը պիտի նըկատուէր», կը գրէ Բոտվինիկ։

Ուրիշ երկու անուանի վարպետներ՝ եուկոսլաւ Սվեթոզար Կլիկորիճ եւ դաքեան որ սփռուած էր առջի իրիկուն իտալական Հեռատեսիլէն, եւ որ բաւականին յուզած է Պապը։ Վիճաբանութիւնը, արդարեւ, բուռն եղած է։ Հայր Պալտուչի անօրէնն է Թեսթիմոնիանցա պարբերականին եւ դասական ըլլալով հանդերձ տեսաբանական դեռնի վրայ յախուռն է իր արտայայտութեան մէջ։

× Այս ժողովը օրական երկու նիստ պիտի ունենայ։ Առաջին առթիւ ունկընդրուեցաւ Գերպ· Պարթօլիի 32 էջերէ բաղկացած լսարներէն տեղեկագիրը, ապա երկու յայտարարութիւններ կարդացուեցան մէկը՝ Պապէն, միւսը Կարդինալ Տիւվալէն։ Այս առթիւ Պապը կ՚ըսէր թէ կը նախընտրէ ունկնդիր մնալ «կ՚ուզենք, կ՚ըսէ Քահանայապետը, որ կարելիութիւն ունենաք աղատօրէն ծեծելու Սինոդոսին առաջարկուած հարցերը։ Ալ աւելի նպաստելու համար այս աղատութեան, կը նախընտրենք մենք ունկնդիր մնալ»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՌՈՄԻ ՍԻՆՈԴՈՍԸ

ՊԱՊԸ ԿՐ ՆԱԽԸՆՏՐԷ
«ՈՒՆԿՆԴԻՐ» ՄՆԱԼ

Հինգշաբթի առաւօտ Սիքստեան մատրան մէջ Պապը մատոյց պատարագը, որ բացումը կը նկատուէր եպիսկոպոսական ժողովին։ Քարոզին մէջ, Պօղոս Զ· ողջունած է մասնաւորաբար կարդինալ Մինծենտին, առանց սակայն յիշատակելու Հունգարիոյ առաջնորդի անոր հանդամանքը, դիւանագիտական պատճառներով բայց չեչտած է.—

«Շատ սպասուած մեր հիւրն է, փառաւոր վիկն Մաճար Եկեղեցւոյ հաղարամեայ միութեան Առաքելական աթոռին հետ»։

Ապա Պապը ժողովականներուն ուղղութիւնը հրաւիրած է այն վտանգներուն վրայ որ կը ծնին ճնշումներէ եւ կրնան չփոթութիւն ստեղծել դասումներու մէջ։ Կը թուի թէ Պապը ուզած է ակնարկել մասնաւորաբար կարդինալ Դանիէլուի եւ Հայր Պալտուչիի տեսակցութեան որ սփռուած էր առջի իրիկուն իտալական Հեռատեսիլէն, եւ որ բաւականին յուզած է Պապը։ Վիճաբանութիւնը, արդարեւ, բուռն եղած է։ Հայր Պալտուչի անօրէնն է Թեսթիմոնիանցա պարբերականին եւ դասական ըլլալով հանդերձ տեսաբանական դեռնի վրայ յախուռն է իր արտայայտութեան մէջ։

× Այս ժողովը օրական երկու նիստ պիտի ունենայ։ Առաջին առթիւ ունկընդրուեցաւ Գերպ· Պարթօլիի 32 էջերէ բաղկացած լսարներէն տեղեկագիրը, ապա երկու յայտարարութիւններ կարդացուեցան մէկը՝ Պապէն, միւսը Կարդինալ Տիւվալէն։ Այս առթիւ Պապը կ՚ըսէր թէ կը նախընտրէ ունկնդիր մնալ «կ՚ուզենք, կ՚ըսէ Քահանայապետը, որ կարելիութիւն ունենաք աղատօրէն ծեծելու Սինոդոսին առաջարկուած հարցերը։ Ալ աւելի նպաստելու համար այս աղատութեան, կը նախընտրենք մենք ունկնդիր մնալ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ զօրավարներու ազդարարու – թենէն եաք Նիհատ Էրիմ Խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց, թէ կը սահմանէ այդ ազդարարութիւններուն պատասխանատուութիւնը։ Աւելցուց նաեւ, թէ կը հրաժարի իր վարչապետի պաշտօնէն, եթէ երբեք հակամարտ դիրքի մէջ մնայ Խորհրդարանին ուղղութեամբ։ Ազգ· ժողովի առջի օրուան նիստը աղմկալի եղած է, որովհետեւ Արդարութեան կուսակցութիւնը, որ մեծամասնութիւն կը ներկայացնէ հոն, կը մերժէ բացարձակ իրատեսութիւն տալ կառավարութեան։ Թուրք բանակի պետերը, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պահանջեցին, որ փութով դադրութեան դրուին անտեսական եւ հոդային բարենորոգումները։ Պէտք է իրականացուին ի դին ամէն բանի, յայտարարած էր ծովային ուժերու պետը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷն «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդեց, թէ Համայնավար Չինաստանի օդային ուժին պատկանող օդանաւ մը վար ինկած է Ամպախ տը Խենթէնի չրջանին մէջ, Ուլան Պաթորէն 200 քլմ· արեւելք։ Օդանաւը, համաձայն Խորհրդային գործակալութեան, բռնաբարած է արտաքին Մոնկոլիոյ սահմանը։ Աւրկածին պատճառները կը մնան անծանօթ։ Օդանաւին անձնակազմը՝ ինը հոգի, կէս հրկիզուած վիճակի մէջ գըտնուած են։ Երեւան եկած են փաստաթուղթեր։ «Միջադէպը» թէեւ պատահած է Սեպտեմբեր 13ին, սակայն միայն Սեպտ· 30ին է, որ Խորհրդային գործակալութիւնը արձագանգ հանդիսացած է։ Արտաքին Մոնկոլիա բողոքած է փեքինի՝ իր սահմանին բռնաբարման համար։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վինուորական եւ տնտեսական պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Պոդգորնիի, Հանոյ ժամանեց։ Նախապէս չինական պատուիրակութիւն մը այցելած էր Հիւսիս· Վիէթնամ։ Այս այցելութիւնը կը ձգտի վստահեցնել Հանոյի վարիչները խորհրդային օժանդակութեան մասին։ Դէտերու տեսակէտով Մոսկուա կը ձգտի արգիլել փեքինի ազդեցութեան զօրացումը ընդհանրապէս Հիւս· Վիէթնամի եւ, յատկապէս, Հընդկաչինի մէջ։ Համաձայն խորհրդային մամուլին՝ վերջին տասնամեակին 400 խորհրդային մասնագէտներ աշխատած են Վիէթնամի մէջ եւ 7000 Հիւս· Վիէթնամցիներ ալ իրենց մասնագիտութիւնը կատարելագործած են Խորհ· Միութիւն երթալով։ Ներկայիս խորհրդային 50 քաղաքներու մէջ 10·000 Վիէթնամցիներ կ՚ուսանին։

ԿԱՆԱՉ ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆԸ

Բ.

Այժմ դառեցէք, համեմատութեան որեւէ եղր կարելի՞ է դանել երկու հանրապետութիւնների հրատարակչական գործի դրուածքի մէջ: Երեւի դրա համար էլ մեր հրատարակչութիւնն ու մամուլի կոմիտէն խուսափում են փորձի փոխանակութիւնից եւ օգտաչատ մրցութիւնից:

Ցիշեալ ծանր վիճակից ելնելով, «Սովետական գրականութիւն» ամսագրի խմբագրութիւնը վերջերս Երեւանում կայացած պրես-կոնֆերանսում հարց էր տրւել ընկ. Անաոն Քոչինեանին, թէ «Արեւօք ժամանակը չէ՞ Գրողների Միութեանը ենթակայ առանձին հրատարակչութիւն հիմնելու»:

Այս հարցին միանդամայն սպառիչ պատասխանեց ընկ. Քոչինեանը, թէ՝ «ժամանակը նոյնիսկ վաղուց է անցել»:

Այո, վաղուց է անցել ժամանակը:

Ես դիտեմ, որ մեր կենտրոնական կոմիտէն արդէն գործնական միջոցների է դիմել նոր հրատարակչութիւնը մօտ յառաջիկայում ստեղծելու համար: Սակայն, ինչ թաքցնեմ, մի երկիւղ ունեմ. եթէ «Հայաստան» հրատարակչութեան պլանից մեխանիկօրէն պիտի հանուի, ասենք, 1000 մամուլ դեղարուեստական գրականութիւն ու անցկացուի նոր հրատարակչութեան բալանսի մէջ, գրանով գրութիւնը բոլորովին չի փոխուի: Հարցի արմատական լուծումը պահանջում է, «Հայաստան» հրատարակչութեանը չզրկելով դասականներին ու սովետական գրողներին հրատարակելու ներկայ հնարաւորութիւններից, ինչպէս այդ կատարւում է այլ հանրապետութիւններում, հրատարակչական նոր միջոցներ գտնենք դեղարուեստական գրականութեան ամենամեծ մամուլների քանակը առնուազն կրկնապատկելու եւ ընթացիկ հնգամեակում առաջաւոր հանրապետութիւններին հասնելու համար:

Այստեղ մեր պոլիգրաֆիստները կարող են ինձ ընդմիջել, թէ միեւնոյն է, ներկայումս նոյնիսկ նախատեսուած ծրագիրը չի կատարւում, որ դեղարուեստական գրականութեան նախատեսուած անցեալ տարուայ 1000 մամուլից 300 մամուլը թերակատարուել է, որ մեր հանդէսները՝ «Գարուն»ը, «Սովետական Հայաստան» ամսագիրը եւայլն, 4–5 ամիս ուշացումով են լոյս տեսնում, որ պոլիգրաֆիական մեր առկայ միջոցները հնարաւորութիւն չեն տայ գրքի հրատարակութեան գործը մեր այսօրուայ պահանջների մակարդակին բարձրացնելու: Այս առարկութիւնները ճիշդ չեն, քանի որ մեր տպարանների արտադրական հնարաւորութիւնները վատ, չափազանց վատ են օգտագործւում: Միայն վերջին երկու տարում 300 անուն պոլիգրաֆիական նոր սարքաւորումներ են ստացուել, որոնք լրիւ օգտագործելու եւ պոլիգրաֆ-կոմբինատի ու առաջին տպարանի երկհերթ աշխատանքի դէպքում անհամեմատ կը բարձրանար գրքի արտադրութիւնը: Այսօր հարցը վճռում են միայն եւ միայն աշխատող ձեռքերը: Ուստի այժմ անճարակութիւն, անօդնականութիւն է ձեռնածալ սպասելը, յոյսը դնելով այն բանի վրայ, թէ ընթացիկ հնգամեակում Երեւանում կը կառուցուի պոլիգրաֆ խոշոր կոմբինատ ու հրատարակչական բոլոր հարցերը միանդամից կը լուծուեն:

Ես կարծում եմ, որ այս հարցերով ինչպէս հարկն է կը զբաղուեն մեր վերադաս օրգանները՝ փոխանակ ամէն օր ըղբաղուելու առանձին գրողների առանձին գրքերի հրատարակման հարցերով: Ես հաւատացած եմ, որ մեր կենտրոնական կոմիտէն ու կառավարութիւնը, որ տնտեսական բազմաթիւ բարդ հարցեր են լուծել, մօտ ժամանակներում կը կարգաւորեն նաեւ հրատարակչական գործը:

Մի եւս կողմից պիտի նշել, որ մեր ներկայ անճոռնի պայմաններում սխալներ են թոյլ տրւում հրատարակչական պլանները կազմելիս: Թերթեցէք «Հայաստան» հրատարակչութեան թեմատիկ պլանները եւ դուք կը համոզուէք դրանում: Գրքի հրատարակութեան ասպարէզում վերջին տարիների էական թերութիւններից է ժանրային ու թեմատիկ անհամաչափութիւնը: «Հայաստան» հրատարակչութիւնն իր միջոցների մեծ մասը ծախսում է պոէզիայի ժողովածուներ հրատարակելու, ինչպէս նաեւ մեծ տպաքանակով պատմական վէպեր տպագրելու վրայ, ի հարկէ արդիական թեմայի: Առաջներում Հայպետհրատին կից գոյութիւն ունէր դեղարուեստական խորհուրդ, որտեղ գրողների, գրական մամուլի խմբագիրների մասնակցութեամբ քննարկւում էր հրատարակչութեան պլանի նախագիծը, արժէքաւոր դիտողութիւններ էին արւում, գործեր էին հանւում ու նոր գործեր մտցւում հրատարակչական պլանի մէջ, յաճախ կանխւում էր գրական խոտանը: Դժբախտաբար, արդէն մի քանի տարի է, ինչ օրէնքից դուրս է եկել եւ չի գործում դեղարուեստական խորհուրդը: Գուցէ ոմանց համար այսպէս աւելի նպատակայարմար է:

Այժմ անդրադառնանք մեր ներքին, կազմակերպական, անմիջական հարցերին: Մեզ ներելի՞ է, երբ մեր գրողների միութիւնում, որ, ինչպէս դիտէք, ստեղծագործական կազմակերպութիւն է, տարիներով չքննարկուեն ստեղծագործական էական հարցեր, տպագրուած գրքեր եւ անտիպ ձեռագրեր, ստեղծագործական լուրջ օգնութիւն ցոյց չտրուի մեր երիտասարդ գրողներին: Տարօրինակ փաստ է, որ արձակի ու պոէզիայի սեկցիաները մինչեւ օրս քննարկման չեն դրել դրական երիտասարդ սերնդի ստեղծագործութիւնները: Ոչ Հրանտ Մաթեւոսեանն ու Զորայր Խալափեանը, ոչ Յովհաննէս Մելքոնեանն ու Մուշեղ Մանուկեանը, ոչ Վարդգէս Պետրոսեանն ու Աբրաշէս Քալանթարեանը, ոչ Գէորգ Աբրահամեանն ու Ռուբէն Յովսէփեանը, ոչ Մանուկ Մնացականեանն ու Պերճ Զէյթունցեանը, ոչ Ռաղմիկ Դաւոյեանն ու Արեւշատ Աւագեանը դեռեւս չեն արժանացել իրենց ստեղծագործութիւնների անկեղծ, խոր ու համակողմանի քննարկմանը, որ պէտք է լուսաւորէր նրանց այսօրը եւ յառաջընթացի ուղին: Ինչո՞ւ յառուկ երեկոներ չնուիրուէր յիշեալ չնորհալի, տաղանդաւոր հեղինակների գործերի քննարկմանը:

ՄԵԶ ՆԵՐԵԼԻ՞ Է, ՈՐ ԱՆՑՆՈՂ 12 ՏԱՐՈՒԱՑ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒ-ԹԻՒՆԸ ՉԿԱՐՈՂԱՑԱՒ ԼՈՑՍ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՆԵԼ ՍՓԻԻՒՌՔԱՀԱՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԹՈԼՈԳԻԱՆ, ՈՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ Է Ե՛Ւ ՍՓԻԻՌՔԻՆ, Ե՛Ւ ՀԱՅՐԵՆԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԻՆ, ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՅԻԻՐ ՀԱՅԱՀԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻՆ: ՈՉ ՈՔ ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԸ ՉՀԵՏՏԱՀԵՑ, ԹԷ Ո՞Վ ԱՐԳԵԼԱԿԵՑ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԻ ԼՈՑՍ ԸՆԾԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ԻՆՉՈ՞Ւ: ՉԻ՞ ՈՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ ԱՐԴԷՆ ՏՊԱՒՈՒԱՆ ԷՐ ՈՒՂԱՐԿՈՒԵԼ, ՇԱՐՈՒԵԼ ՈՒ ԵՍ, ՈՐՊԷՍ ԿԱՁՄՈՂ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ, ԿԱՏԱՐԵԼ ԷԻ ՆՈՑՆԻՍԿ ՄԱՄՈՒԼՆԵՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ: Որպէս ախտաւոր յուշ հիմա ինձ մօտ պահում եմ 40 մամուլանոց անթոլոգիայի բովանդակութեան տպագրուած ցանկը:

Ներելի՞ է մեզ, երբ ԳԱ. գրականութեան լինստիտուտը եւս է մնում սովետահայ գրականութեան տեսութիւնը մշակելու հարցերում, երբ ակտիվօրէն միջամուխ չի լինում գրական ժամանակակից պրոցեսներին, դնահատման չի ենթարկում այդ պրոցեսը: Ձեն խմաստաւորում նոր օրինաչափութիւնները, որ ժամանակակից գրականութիւնը բերում է դարերի գրականութեան դանձարանը, չեն ուսումնասիրում ներքին որակական այն փոփոխութիւնները, որ սովետահայ գրականութիւնը բերում է դարերով նուիրագործուած գրական սեռերի ու տեսակների մէջ:

Իմ կարծիքով, գրական քննադատութիւնը չի կարողանում ըստ ամենայնի բացայայտել մեր հասարակական – հոգեկան կեանքում տեղի ունեցող բարդ պրոցեսները եւ գրանց անդրադարձումը գեղարուեստական գրականութեան մէջ:

Մեծ թերութիւններ ունէր «Սովետական գրականութեան պատմութեան» 2րդ հատորը, որ լոյս էր ընծայել գրականութեան ինստիտուտը: Այդ թերութիւնը, նախ եւ առաջ, մեթոդոլոգիական էր: Երբեմն թւում է, թէ հատորում ամփոփուած են թերթի համար գրուած առանձին գրախօսականներ եւ ոչ կուռ, սիստեմի ենթարկուած ուսումնասիրութիւն: Իսկ գրողների միութիւնը գրականութեան ինստիտուտի հետ համատեղ քննարկե՞լ է այդ հատորը, կամ մեր գրականագէտների համար էական նշանակութիւն ունեցող ի՞նչ հարց է քննարկել...

Գրականագիտութիւնը տակաւին ուղենշող ազդեցութիւն չի ունենում մեր գրականութեան զարգացման ընդհանուր ընթացքի վրայ: Ի՞նչպէս հաշտուել այս վիճակի հետ, մանաւանդ, երբ գրականութեան ինստիտուտում կան բաւականին ձեռնհաս գրականագէտներ, բայմաքա-նակ դիտաչխատողներ:

Գրականութեան ինստիտուտը արանից մի տասնամեակ առաջ անցկացրեց սփիւռքահայ գրականութեանը նուիրուած դիտաժողով: Նախնական ծրագրի համաձայն ամէն տարի տեղի պիտի ունենար նման դիտաժողով: Տարաբախտաբար, արդէն լրացաւ տասը տարին, որ չկրկնուեց այդ դիտաժողովը. մինչդեռ ինստիտուտի այդ նախաձեռնութեան սիւռտեմատրումը մեծ չափով կը նպաստէր արտասահմանի հայ գրականութեան ուսումնասիրմանը: Մինչեւ այժմ տեսական ընդհանրացում մի աշխատութիւն լոյս չտեսաւ սփիւռքահայ գրականութեան մասին:

ՆԵՐԵԼԻ՞ Է ԱԿԱԴԵՄԻԱՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻՆ, ԵՐԲ ՏԱՐԻՆԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ ՄԵՐ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՇԱՆՈՒՄ ԵՆ ԼՈՒԾՈՒՄ ՏԱԼ ՑԱՏԿԱԳԻՍ 19–20ՐԴ ԴԱՐԵՐԻ ԱԶԳԱՑԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻՆ, ՆԱԵԻ ՄՕՏԻԿ ԱՆՑԵԱԼԻ՝ 1918–1920 ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՈՒ ՔՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՍՍԱՆՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆԸ: Մի բան, որ խիստ անհրաժեշտ է պատմավէպեր գրող մեր արձակագիրներին՝ ճիշդ կողմնորոշուելու համար: Կարծում եմ, ժամանակն է հրաժարուելու պատմական սուր հարցերը լուծելը տասը տարի յետաձգելու ինքնապահովական պրակտիկայից:

1959ին մեր ակադեմիայի պատմութեան ինստիտուտը լոյս ընծայեց ամէն մի մեծ ազգի մշակոյթին պատիւ բերող «Հայկական մատենագիտութիւն կոթողային աշխատութեան առաջին հատորը: Պատմութեան ինստիտուտը նշել էր, թէ սոյն աշխատութիւնը, որ իր բնոյթով չունի նախորդը, նշանակալից երեւոյթ եւ լուրջ ներդրում է հայագիտութեան մէջ եւ կարեւոր ձեռնարկ է նաեւ կովկասագիտութեամբ, արեւելագիտութեամբ ու ընդհանուր պատմաբանասիրութեամբ զբաղուողների համար: Ներածութիւնում բազմավաստակ հեղինակ Յակոբ Անասեանը նշել էր, թէ հայկական մատենագիտութիւնը պիտի ընդգրկի գրաւոր այն բոլոր նիւթերը, որոնք վերաբերում են մեր ժողովրդի պատմութեան եւ նրա բազմադարեան նաեւ տարում 300 անուն պոլիգրաֆիական նոր սարքաւորումներ են ստացուել, որոնք լրիւ օգտագործելու եւ պոլիգրաֆ-կոմբինատի ու առաջին տպարանի երկհերթ աշխատանքի դէպքում անհամեմատ կը բարձրանար գրքի արտադրութիւնը: Այսօր հարցը վճռում են միայն եւ միայն աշխատող ձեռքերը: Ուստի այժմ անճարակութիւն, անօդնականութիւն է ձեռնածալ սպասելը, յոյսը դնելով այն բանի վրայ, թէ ընթացիկ հնգամեակում Երեւանում կը կառուցուի պոլիգրաֆ խոշոր կոմբինատ ու հրատարակչական բոլոր հարցերը միանդամից կը լուծուեն:

Ես կարծում եմ, որ այս հարցերով ինչպէս հարկն է կը զբաղուեն մեր վերադաս օրգանները՝ փոխանակ ամէն օր ըղբաղուելու առանձին գրողների առանձին գրքերի հրատարակման հարցերով: Ես հաւատացած եմ, որ մեր կենտրոնական կոմիտէն ու կառավարութիւնը, որ տնտեսական բազմաթիւ բարդ հարցեր են լուծել, մօտ ժամանակներում կը կարգաւորեն նաեւ հրատարակչական գործը:

Մի եւս կողմից պիտի նշել, որ մեր ներկայ անճոռնի պայմաններում սխալներ են թոյլ տրւում հրատարակչական պլանները կազմելիս: Թերթեցէք «Հայաստան» հրատարակչութեան թեմատիկ պլանները եւ դուք կը համոզուէք դրանում: Գրքի հրատարակութեան ասպարէզում վերջին տարիների էական թերութիւններից է ժանրային ու թեմատիկ անհամաչափութիւնը: «Հայաստան» հրատարակչութիւնն իր միջոցների մեծ մասը ծախսում է պոէզիայի ժողովածուներ հրատարակելու, ինչպէս նաեւ մեծ տպաքանակով պատմական վէպեր տպագրելու վրայ, ի հարկէ արդիական թեմայի: Առաջներում Հայպետհրատին կից գոյութիւն ունէր դեղարուեստական խորհուրդ, որտեղ գրողների, գրական մամուլի խմբագիրների մասնակցութեամբ քննարկւում էր հրատարակչութեան պլանի նախագիծը, արժէքաւոր դիտողութիւններ էին արւում, գործեր էին հանւում ու նոր գործեր մտցւում հրատարակչական պլանի մէջ, յաճախ կանխւում էր գրական խոտանը: Դժբախտաբար, արդէն մի քանի տարի է, ինչ օրէնքից դուրս է եկել եւ չի գործում դեղարուեստական խորհուրդը: Գուցէ ոմանց համար այսպէս աւելի նպատակայարմար է:

Այժմ անդրադառնանք մեր ներքին, կազմակերպական, անմիջական հարցերին: Մեզ ներելի՞ է, երբ մեր գրողների միութիւնում, որ, ինչպէս դիտէք, ստեղծագործական կազմակերպութիւն է, տարիներով չքննարկուեն ստեղծագործական էական հարցեր, տպագրուած գրքեր եւ անտիպ ձեռագրեր, ստեղծագործական լուրջ օգնութիւն ցոյց չտրուի մեր երիտասարդ գրողներին: Տարօրինակ փաստ է, որ արձակի ու պոէզիայի սեկցիաները մինչեւ օրս քննարկման չեն դրել դրական երիտասարդ սերնդի ստեղծագործութիւնները: Ոչ Հրանտ Մաթեւոսեանն ու Զորայր Խալափեանը, ոչ Յովհաննէս Մելքոնեանն ու Մուշեղ Մանուկեանը, ոչ Վարդգէս Պետրոսեանն ու Աբրաշէս Քալանթարեանը, ոչ Գէորգ Աբրահամեանն ու Ռուբէն Յովսէփեանը, ոչ Մանուկ Մնացականեանն ու Պերճ Զէյթունցեանը, ոչ Ռաղմիկ Դաւոյեանն ու Արեւշատ Աւագեանը դեռեւս չեն արժանացել իրենց ստեղծագործութիւնների անկեղծ, խոր ու համակողմանի քննարկմանը, որ պէտք է լուսաւորէր նրանց այսօրը եւ յառաջընթացի ուղին: Ինչո՞ւ յառուկ երեկոներ չնուիրուէր յիշեալ չնորհալի, տաղանդաւոր հեղինակների գործերի քննարկմանը:

ՄԵԶ ՆԵՐԵԼԻ՞ Է, ՈՐ ԱՆՑՆՈՂ 12 ՏԱՐՈՒԱՑ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՉԿԱՐՈՂԱՑԱՒ ԼՈՑՍ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՆԵԼ ՍՓԻԻՌՔԱՀԱՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԹՈԼՈԳԻԱՆ, ՈՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ Է Ե՛Ւ ՍՓԻԻՌՔԻՆ, Ե՛Ւ ՀԱՅՐԵՆԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԻՆ, ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՅԻԻՐ ՀԱՅԱՀԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻՆ: ՈՉ ՈՔ ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԸ ՉՀԵՏՏԱՀԵՑ, ԹԷ Ո՞Վ ԱՐԳԵԼԱԿԵՑ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԻ ԼՈՑՍ ԸՆԾԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ԻՆՉՈ՞Ւ: ՉԻ՞ ՈՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ ԱՐԴԷՆ ՏՊԱՒՈՒԱՆ ԷՐ ՈՒՂԱՐԿՈՒԵԼ, ՇԱՐՈՒԵԼ ՈՒ ԵՍ, ՈՐՊԷՍ ԿԱՁՄՈՂ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ, ԿԱՏԱՐԵԼ ԷԻ ՆՈՑՆԻՍԿ ՄԱՄՈՒԼՆԵՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ: Որպէս ախտաւոր յուշ հիմա ինձ մօտ պահում եմ 40 մամուլանոց անթոլոգիայի բովանդակութեան տպագրուած ցանկը:

Ներելի՞ է մեզ, երբ ԳԱ. գրականութեան ինստիտուտը եւս է մնում սովետահայ գրականութեան տեսութիւնը մշակելու հարցերում, երբ ակտիվօրէն միջամուխ չի լինում գրական ժամանակակից պրոցեսներին, դնահատման չի ենթարկում այդ պրոցեսը: Ձեն խմաստաւորում նոր օրինաչափութիւնները, որ ժամանակակից գրականութիւնը բերում է դարերի գրականութեան դանձարանը, չեն ուսումնասիրում ներքին որակական այն փոփոխութիւնները, որ սովետահայ գրականութիւնը բերում է դարերով նուիրագործուած գրական սեռերի ու տեսակների մէջ:

Իմ կարծիքով, գրական քննադատութիւնը չի կարողանում ըստ ամենայնի բացայայտել մեր հասարակական – հոգեկան կեանքում տեղի ունեցող բարդ պրոցեսները եւ գրանց անդրադարձումը գեղարուեստական գրականութեան մէջ:

Մեծ թերութիւններ ունէր «Սովետական գրականութեան պատմութեան» 2րդ հատորը, որ լոյս էր ընծայել գրականութեան ինստիտուտը: Այդ թերութիւնը, նախ եւ առաջ, մեթոդոլոգիական էր: Երբեմն թւում է, թէ հատորում ամփոփուած են թերթի համար գրուած առանձին գրախօսականներ եւ ոչ կուռ, սիստեմի ենթարկուած ուսումնասիրութիւն: Իսկ գրողների միութիւնը գրականութեան ինստիտուտի հետ համատեղ քննարկե՞լ է այդ հատորը, կամ մեր գրականագէտների համար էական նշանակութիւն ունեցող ի՞նչ հարց է քննարկել...

Գրականագիտութիւնը տակաւին ուղենշող ազդեցութիւն չի ունենում մեր գրականութեան զարգացման ընդհանուր ընթացքի վրայ: Ի՞նչպէս հաշտուել այս վիճակի հետ, մանաւանդ, երբ գրականութեան ինստիտուտում կան բաւականին ձեռնհաս գրականագէտներ, բայմաքանակ դիտաչխատողներ:

Գրականութեան ինստիտուտը արանից մի տասնամեակ առաջ անցկացրեց սփիւռքահայ գրականութեանը նուիրուած դիտաժողով: Նախնական ծրագրի համաձայն ամէն տարի տեղի պիտի ունենար նման դիտաժողով: Տարաբախտաբար, արդէն լրացաւ տասը տարին, որ չկրկնուեց այդ դիտաժողովը. մինչդեռ ինստիտուտի այդ նախաձեռնութեան սիւռտեմատրումը մեծ չափով կը նպաստէր արտասահմանի հայ գրականութեան ուսումնասիրմանը: Մինչեւ այժմ տեսական ընդհանրացում մի աշխատութիւն լոյս չտեսաւ սփիւռքահայ գրականութեան մասին:

ՆԵՐԵԼԻ՞ Է ԱԿԱԴԵՄԻԱՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻՆ, ԵՐԲ ՏԱՐԻՆԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ ՄԵՐ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՇԱՆՈՒՄ ԵՆ ԼՈՒԾՈՒՄ ՏԱԼ ՑԱՏԿԱԳԻՍ 19–20ՐԴ ԴԱՐԵՐԻ ԱԶԳԱՑԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻՆ, ՆԱԵԻ ՄՕՏԻԿ ԱՆՑԵԱԼԻ՝ 1918–1920 ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՈՒ ՔՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՍՍԱՆՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆԸ: Մի բան, որ խիստ անհրաժեշտ է պատմավէպեր գրող մեր արձակագիրներին՝ ճիշդ կողմնորոշուելու համար: Կարծում եմ, ժամանակն է հրաժարուելու պատմական սուր հարցերը լուծելը տասը տարի յետաձգելու ինքնապահովական պրակտիկայից:

1959ին մեր ակադեմիայի պատմութեան ինստիտուտը լոյս ընծայեց ամէն մի մեծ ազգի մշակոյթին պատիւ բերող «Հայկական մատենագիտութիւն կոթողային աշխատութեան առաջին հատորը: Պատմութեան ինստիտուտը նշել էր, թէ սոյն աշխատութիւնը, որ իր բնոյթով չունի նախորդը, նշանակալից երեւոյթ եւ լուրջ ներդրում է հայագիտութեան մէջ եւ կարեւոր ձեռնարկ է նաեւ կովկասագիտութեամբ, արեւելագիտութեամբ ու ընդհանուր պատմաբանասիրութեամբ զբաղուողների համար: Ներածութիւնում բազմավաստակ հեղինակ Յակոբ Անասեանը նշել էր, թէ հայկական մատենագիտութիւնը պիտի ընդգրկի գրաւոր այն բոլոր նիւթերը, որոնք վերաբերում են մեր ժողովրդի պատմութեան եւ նրա բազմադարեան

(11 – Շար.)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՏԵՆ

Այս անգամ ինքն էր որ ինծի ընկերացաւ մինչեւ բանտ, ուր նորէն ծակս մտայ, բայց կազդուրուած եւ թեթեւցած:

Վեցերորդ օրն էր, իրիկուան դէմ, որ լոյսը ծագեցաւ:

Բանտապահը ներս մտաւ ճառագայթող դէմքով մը, եւ,

— Ֆրէ՛յ, գոչեց ուրախութեամբ:

Ֆինլանտերէն դիտնալու պէտք չկար՝ հասկնալու համար որ ազա՞տ էի: Մէկ քանի վայրկեանէն պատրաստ էի, բալխըրը դրան առջեւն էր, մնաք բարովս ըսի բանտապահին ու կնոջը, որոնք դէշ չի-չատակ մը պահած ըլլալու չեն ինձմէ, եւ քիչ յետոյ կայարանն էի, ուր վերստին գտայ իմ ժանտարմըրիի հարիւրապետս: Այս անգամ, բարեկամաբար ձեռքս սեղմեց եւ ըսաւ.

— Կը չնորհաւորեմ: Փեթրոկրատէն հեռագիր ստացայ, որ ձեզի վիզա տամ, եւ ազատ էք ձեր ճամբան շարունակելու Հաւասիկ ձեր անցագիրը՝ Ռուսիա մտնելու վիզայով, եւ ահա ձեր թուղթերուն ծրարը: Կառախումբը արդէն պատրաստ է, մեկնելու ժամը մօտ է, եւ կրնաք երթալ տեղ ըռնել: Փեթրոկրատ ո՞ւր պիտի իջնէք:

— Նորէն Ասթրախիա:

— Օհօ՛: Եթէ Փեթրոկրատ գալու ըլլամ, իրիկուն մը լաւ ընթրիք մը կ'ընենք:

Ռուսական «լայնսիրտ բնաւորութեան» մէկ անդիտակից արտայայտութիւնն էր ասիկա: Բայց հարիւրապետը, եթէ յոյսը իմ վրաս դրած էր հաճոյալի երեկոյթ մը անցընելու, կրնար երկար սպասել:

Նորէն ամբողջ Ֆինլանտան, ձիւնին տակ ծածկուած, ու ճամբուն երկայնքը մինչեւ սպիտակափառ վայրի սիներ, որոնք իրենց կարմիր հատիկներու ողկոյզներուն խնդութիւնը կը դնեն ճերմակ բնանկարին վրայ: Պիէդիսոզրովի կայարանին մէջ, որ Ֆինլանտայի եւ Ռուսիոյ սահմանագլուխն է, նորէն անցագրի քննութիւն եւ նորէն խուզարկութիւն, բայց այս անգամ ճակատս բաց է եւ սիրտս հանդարտ: Միայն թէ թուղթերս նորէն դրաւեցին: Ասոր չզարմացայ. Թորնէոյի մէջ անգլերէն, ֆրանսերէն ու հայերէն պիտցող ժանտարմ դտնուելու չէր, եւ իմ գրութիւններուս քննութիւնը ռուսական ոստիկանութեան թողուած էր անշուշտ: Ամէն պարագայի մէջ, ինծի ստացական մը տուին, վրան դնելով թիւը, ճոմէրը, առանց որեւ ռուսական պաշտօնապիր մը մեռած թուղթի մըն է, եւ խոստացան մէկ քանի շաբաթէն հասցէիս դրկել դրաւուած գրութիւնները:

Փեթրոկրատ հասնելուս լմացայ, որ իմ պարագայիս համար Պետական Տուման անդամ Պ. Մ. Պապաջանեանն էր որ դիմում կատարած էր Ներքին Գործոց Նախարարութեան, եւ դիւրութեամբ ձեռք բերած՝ խնդրած արտօնութիւնս: Պաշտօնատունէ պաշտօնատուն, վե՛ց օր պէտք եղած էր սակայն, Փեթրոկրատէն հեռագիր մը ղրկելու համար Թորնէօ:

Ամիսն անցաւ, եւ ձայն ձուն չկար թուղթերէս, որոնց պէտք ունէի: Ռուսական սրահի մը մէջ, այդ մասին կը խօսէի, երբ գօրավար մը, որ պրիճի ընկերս էր, Ռուսերուն յատուկ դիւրահաղորդ եւ հաճոյակատար վարմունքով, ըսաւ ինծի.

— Այդ կարգի թուղթերը Փեթրոկրատի գինուորական քաղաքապետութեան կ'երթան: Ձեզի բառ մը տամ քաղաքապետին, որ մօտիկ բարեկամս է, եւ անմիջապէս կը տանաք զանոնք:

Գինուորական քաղաքապետութեան մէջ դիս չատ լաւ ընդունեցան, բայց ըսին թէ՝ ճամբորդներէ դրաւուած թուղթերը հոն չէին գար, հապա Պետերբուրգի գլխաւոր գործերու Նախարարութեան դրաքննութեան դրասենեակին կը ղրկուէին:

Այս վերջին պաշտօնատան մէջ, իմ հարցումիս պատասխանեցին թէ՝ սխալ տեղ եկեր էի, եւ պէտք էի դիմել գինուորական սպայակոյտին:

Սպայակոյտին շէֆը հոյակապ մարդ մըն էր, առնական դեղեցկութեան այն հրաշալի տիպարներէն մին, որ Ռուսիոյ յատուկ էին: Շատ սիրալիր կերպով մտիկ ըրաւ գիս, ոտքի ելաւ, եւ, ուսիս գարնելով՝

— Յարգելի պարոն, — ըսաւ ժպտելով — եթէ ձեր թուղթերը այնքան կարեւոր ըլլային որ հոս իյնային, դուք ի վիճակի չէիք ըլլար գալու անձամբ փնտռելու պատճառը:

Շատ չխտակ: Սպայակոյտը պատերազմական դաշտերու հետ կապ ունեցող գործերով կը զբաղէր անշուշտ, եւ եթէ իմ թուղթերս հեռուէն թէ մօտէն այս մարզին հետ առընչութիւն ունեցած ըլլային, իմ բնակութիւնս չատոնց սահմանափակուած կ'ըլլար երկու ամսուր ու սեղմ պատի մէջ, Թորնէոյի բանտին քիչ մը տարբեր:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ՆԱՎԱՏՆԱԿ ՎԱՍՓՈՍԻ

Ա. ՍՍՍՆ

ՈՐԴԻ ՀԱՅՐԸ

Եւ այդ խօսքերը կ՚ընդհատուէին ուրիշներու ծանր հեկեկանքներով։

Ոչ ոք կրնար մխիթարել զանոնք, որովհետեւ ինքն ալ նոյն վիճակին մէջ էր։ Ոչ ոք կրնար ըսել անոնց, որ ինքն ալ չէր լացած իր ծնողքին մահուան առթիւ։ Ոչ ոք կրնար ըսել անոնց, որ ինքն ալ ամէն գիշեր կ՚արթննար իր մայրը տեսնելու համար։ Ոչ ոք կրնար ըսել անոնց, որ ինքն ալ ամէն առաւօտ կ՚արթննար ու կ՚ուզէր մայրը գրկել, բայց չէր կրնար, որովհետեւ մայրը հեռացած էր անոնցմէ։ Ոչ ոք կրնար ըսել անոնց, որ ինքն ալ կ՚ուզէր մայրը տեսնել, բայց չէր կրնար, որովհետեւ մայրը մեռած էր։

Այրի Տիկին Աբթօ Աբգարեան,
Օր· Օր· Մարժոլէն եւ Քաթրին Աբգարեան,
Օր· Աղաւնի Աբգարեան
Եւ համայն ընտանեկան պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԲԺ· ԱՐԹՕ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ· 29ին, յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Այս Շաբաթ (Հոկտ· 2) ժամը 11ին Քրիւի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ–Քոմիւնալի (Ռիւ տը Լ'Էկալիթէ) գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Հաւաքուիլ ժամը 10,45ին եկեղեցին, կամ 11,45ին գերեզմանատան պլխաւոր մուտքին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն՝ ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՅԱԻԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչէ Պանեէօ – Քաչանի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Սիրանոյշ Զրուանդեանի, իր ամուսնոյն՝ Հայկ Զրուանդեանի կեսծալի կորուստին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Աչէ Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Անժէլ Կէնճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր մօրաքրոջ ողբացեալ Փայլածու Զարդարեանի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանեն կը փնտռեն Ալեքսան եան կամ Ասլանեան Վարազդատ, չուրջ 50 տարեկան: Զինքը փնտռողն է իր հօրեղբօր տղան՝ Աչիկ Սարգիսեան, Նալբանդեան փողոց տուն 79, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, Հայաստան (Խորհ· Միութիւն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
URGENT

STAGE GRATUIT pour jeunes filles et jeunes gens doués pour danse folklorique, en vue de spectacles du

« BALLET RUSSE »

Renseignements 033-80-13

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Աչէի Պոմոնի ղպրոցին հայերէնի դասընթացքները սկսած են եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ վարդապետ Գեղամ Պաղտասարեանի: Կը խնդրուի ծնողքներէն առաջնորդել իրենց զաւակները հայկական ղպրոց:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ Կրթ· Յանձնախումբը կը տեղեկացնեն յարգելի Թաղեցիներուն թէ Հ· Բ· Ը· Միութեան հովանաւորած Թաղիս հայերէն ղպրոցի 1971–1972 շրջանի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին 7 Հոկտ· Հինգշաբթիէն սկսեալ, առաւօտները ժամը 9էն 12 վարժուհի Տիկին Գրիգորեանի դասաւանդութեամբ, իսկ երեկոյեան ժամը 9էն սկսեալ երիտասարդներուն կը դասաւանդէ հոգեւոր հովիւ Վաչէ Վրդ· Իգնատիոսեան:

Յարգելի Թաղեցիներէն կը խնդրենք որ այժմէն արձանագրել տան իրենց փոքրիկները Թաղականութեան մօտ եւ բարի ըլլան 7 Հոկտեմբերին, Հինգշաբթի առաւօտները իրենց փոքրիկները ճամբելու: Այս առթիւ ուրախութեամբ կը տեղեկացնենք թէ Հայաստանէն ստացուած են արեւմտահայերէն ուղղագրութեամբ պատկերազարդ այբենարանները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱՂԱՆՑ.— Տիկին Կիւլիւմեան Ճինպաշեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Հոկտեմբեր 3) առաւօտ Վաղանցի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իր քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԲԵԲՐՈՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Մրփտրսը Մաճուկեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Ճինպաշեան 50 Ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարի Հաղարապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 30ական Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի, Քանէն՝ Տիկին Զ· Նշանեան եւ Մոնթէ–Գարլոյէն Տիկին Ա· Արսէնեան:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Խաչիճեան իրենց քրոջ Մարիամ Մինասեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր· «Յառաջ»ի բարեգաւաճման:

Նոյն տխուր առթիւ Ալֆորվիլէն եւ Վիլժուիֆէն Թորոս եւ Երուանդ Կարապետեան եղբայրները 100 Ֆր· կը նուիրեն Կապոյտ Աչէի կայանին:

(Մատնալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

Սէնթ–Էթիէն.— Հ· Յ· Դ· Անտոք եւ Վարուժան Ենթակոմիտէութեան ընդհ· ժողովը այս կիրակի (3 Հոկտ·) ժամը 16ին, ընկ· Աստ· Ճապուրեանի բնակարանը, 16 Պուլվ· Է· Ռիշար, Սէն Շամոն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 23ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանին մէջ:

Ճեռագային՝ մանրամասնութիւններ:

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր Կոմիտէին, Հոկտ· 23ին, Շաբաթ պետական Թատրոնին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկտեմբեր Երեքշաբթի ժամը 15ին, Ազգ· Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Պատշգամատորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Փ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՇՐՋ· ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին:

Պաշտի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ դրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

ՍԷՆ ԼՈՒ ԿՐԱՆ ՓԷՆ

Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի 7 Հոկտ· ժամը 9էն 12, նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան: Կը դասաւանդէ Շահան Խաչակիր Փհիլ· Տէտէեան:

×

ՍԵՒՐԱՆ

Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Շաբաթ ժամը 5էն 6ուկէս (Ա· մաս) եւ 6ուկէսէն 8 (Բ· մաս), 10, Ռիւ Լիւսիէն Սփորթիս, Սեւրան:

×

Կապոյտ Աչէի Կոլնոպլի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին 9 Հոկտ· Շաբաթ առաւօտեան ժամը 9ին:

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները որպէսզի կատարած ըլլան իրենց ազգային պարտականութիւնը:

Դասաւանդութիւնը կը կատարէ Պ· Հայկ Մխքայէլեան:

×

Կապոյտ Աչէի Տէսինի ղպրոցը կը վերսկսի 7 Հոկտեմբեր սովորական ժամերուն: Հինգշաբթի ժամը 14էն 17, Շաբաթ 14էն 16:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առատ ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Փ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՇՐՋ· ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին:

Պաշտի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ դրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները Փարիզի եւ արուարձաններու փոքրիկներուն համար՝

7էն 12 ՏԱՐԵԿԱՆ

Տղաքը կը փոխադրուին օթոբուսով ամբողջ օրուան համար
Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել
508–80–46

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ
SURPRISE PARTY

Վիէնի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Սեւան խումբը կազմակերպած է վերոմուտ առթիւ պարահանդէս մը, Հոկտեմբեր 2 Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան 2,

Hôtel du Commerce — Ste Colombe. 69

Այս առթիւ կը հրաւիրուի թէ՛ չքնաղուհիները եւ թէ՛ Վիէնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը անխտիր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Բաֆֆի Պետրոսեանի դաշնակի երեկոն Նոյեմբեր 17ին, Փարիզի մէջ, Սալ Կոլօ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտ· 4ին ժամը 21,30էն մինչեւ լոյս, Շառպանիէօ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր· Կապ· Խաչէ Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ դիւքէ, Շարպանթիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր·
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
3
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
3 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12231 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.231

«ԱԼԻՔ»Ի ՔԱՌԱՄՆԱՄԵԱԿԸ

Հաւանօրէն կարդացած ըլլաք քառաս – նամեակի հանդիսութեանց նախօրեակին խմբագրուած այն կոչը՝ զոր առորագրած էին Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք» օրաթերթի Ցորեկեանական Գործադիր Մարմնի ներկայացուցիչները։ (Տե՛ս «Յառաջ», 25 Սեպտ· 1971, Գ· էջ)։

Իրանահայութեան մեկ օրաթերթն է «Ալիք»· տարասփիւռ մեր ժողովուրդի հնագոյն գաղութին խօսնակը՝ որուն հը – րապարակագրային վարուցանը կ'արտայայ – տէ որքան տեղական, նոյնքան եւ համազ – գային մտահոգութիւններ, ձգտումներ ու նուաճումներ։ Հայրենիք – Սփիւռք հոգե – կան եւ մշակութային կապի ընդհանրա – կան մղումէն թափ ու ներշնչում առնող հանրային Հաստատութիւն մը՝ որ քառա – սուն տարիէ ի վեր ակօս կը բանայ լաս – գրական անդաստանի մէջ, վերանորոգ իր ուժին եւ կենսունակութեան տէր պահե – լու համար Հայութիւն մը, որ զարաւոր ատենդութիւններ ունի, ազգային եւ մշա – կութային ինքնութիւն, ծարաւ գրի եւ պաշտամունք ոգիի, — հետեւաբար՝ հա – ւատական մտածողութիւն։

Գաղնիք չէ կուսակցական պատկանե – լութիւնը մեր պաշտօնակցին, — ուրեմն նաեւ գաղափարական, ընկերային եւ ազգային գծով իր հիմնական ուղղու – թիւնը՝ Հ· Յ· Դաշնակցութեան դրօշին տակ։

Այս իրողութիւնը չատ աւելի կը չեշտէ անոր հանրային ծառայութեան ընդհան – րական բնութագիծը, նկատի ունենալով ութսունէ աւելի տարիներու համահայկա – կան դաւանանքը մեր կուսակցութեան։— Մեկնակէտ ունենալ Միացեալ Հայրենիքի եւ Միացեալ Հայութեան գաղափարը, ու ըստ այնմ հետամտիլ ԳՈՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄԻ նպատակին՝ Սփիւռքի մէջ։ Ամուր ու անա – խոթար պահել Հայկ· Արտասահմանը, հիւրընկալ երկիրներու հանդէպ բաղա – քացիական մեր պարտաւորութիւններու լրիւ կատարումով եւ ազգային մեր ինք – նութեան մշակումով։

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը մէկն է միայն այն տասնըչորս օրաթերթերէն՝ որոնք կը հրատարակուին Սփիւռքի մէջ, – 7 Դաշնակցական, 3ը Ռամկավար Ազա – տական, 1ը Հնչակեան եւ 3ը անկուսակ – ցական։

«Հայրենիք»՝ 72 տարուս, «Յուսաբեր»՝ 57, «Յառաջ»՝ 46, «Ազդակ»՝ 45, «Ալիք»՝ 40, «Արմենիա»՝ 40, «Ազատ Օր»՝ 27, — եօթը օրաթերթերը Հ· Յ· Դաշնակցու – թեան Միացեալ Նահանգներու, Եգիպ – տոսի, Ֆրանսայի, Լիբանանի, Իրանի, Արժանթինի եւ Ցունաստանի մէջ։

«Պայքար»՝ 49 տարուս, «Արեւ»՝ 55 տա – րու եւ «Զարթօնք»՝ 34 տարուս, — երեք օրաթերթերը Ռամկավար Ազատականնե – րու, Միացեալ Նահանգներու, Եգիպտոսի եւ Լիբանանի մէջ։

«Արարատ»՝ 34 տարուս, — միակ օրա – թերթը Հնչակեաններու, Լիբանանի մէջ։

«Այգ»՝ 19 տարուս, «Ժամանակ» 63 տա – րու, «Մարմարա» 29 տարուս, — երեք անկուսակցական օրաթերթերը, առաջինը Լիբանանի եւ վերջին երկուքը Պոլսոյ մէջ։

Խօսելով «Ալիք»ի մասին, կ'ուզենք ընդ – գծել թէ հայկական ենթահողի տեսակէ – տով ամէնէն բարենպաստ պայմաններուն մէջ է որ գործեց ու կը գործէ ան, եթէ նկատի չունենանք Մէջին Արեւելեան ու Պալքանեան զօրութիւնները՝ որոնք եւս ազդա – լին որակի տեսակէտով առաջնահերթ տեղ կը գրաւեն ժամանակակից տարեգրու – թեանց մէջ։

Ենթակայական, այսինքն ներքին ու սեփական մեր իրավիճակն է ամէնէն ա – ւելի՝ որ կը կազմէ կռուանը հայ օրա – թերթին։ Իր տեղական թէ համազգային կեանքին հանդէպ ցոյց տուած աղերսով է որ կ'արժեւորի հայկական որեւէ գա – ղութ։

Սփիւռքեան եւ հայրենական իրակա – նութիւններու առօրեայ հեւքին, տրոփին, ոքնութեան ու ճիգերուն հետամուտ մեր բազմութիւններն են որ ներշնչում կու – տան հայ թերթին, — կը գառնան եւ՛ հակակշռող բարոյական հեղինակութիւն, եւ՛ առաջ՝ հերկի ու մշակման։

Անշուշտ ներելի չէ անտեսել նաեւ յա – րաբերական ու արտաքին ազդակները, ո – րոնք ուղղակի եւ անուղղակի իրենց ներ – գործունէութիւնը կ'ունենան գաղութին ու մտաւոր, հոգեկան թէ ընկերային կեանքին վրայ, ու առով ալ կ'անդրա – դառնան Մամուլին դերակատարութեան, — կամքէ անկախ սահմանափակումնե – րու, կղզիացումի եւ ցամաքութեան դա – տապարտելով զանոնք։

Եթէ Պոլսոյ հայ թերթերը չեն կրնար նմանիլ Պոսթընի «Հայրենիք»ին, Թեհրա – նի «Ալիք»ին կամ Փարիզի «Յառաջ»ին՝ պատճառները պէտք չէ փնտռել լոկ ա – նոնց կուսակցական կամ անկուսակցական դիմագծութեան մէջ, այլ մանաւանդ ա – նոնց յարաբերական պայմաններուն։

Քառասուն տարի առաջ, Թեհրանի մեր պաշտօնակիցն ալ վարուցանի կը սկսէր յարաբերական որոշ դժուարութիւններու մթնոլորտի մը մէջ՝ հակառակ ենթակա – յական տեսակէտով իր առողջ, ամուր, անհամեմատօրէն կենսունակ հոգիին։

Ժամանակը հետզհետէ փարատեց կարգ մը մշուշներ, ու «Ալիք» դարձաւ եւ մնաց Իրանահայութեան հանրային եռուզեռին, կրթական եւ մշակութային կեանքին հա – րատեւ արտայայտիչը, — առաջնորդող ուժ եւ ներշնչող բարոյական հաստատու – թիւն. ծառայութեան յօժար ըմբռ եւ հակակշռող հեղինակութիւն։ արտայայ – տիչ գաղութի տեղական թէ ընդհանրա – կան տեսիլներուն, Հայրենիք – Սփիւռք կա – պի պարտադրած բոլոր մտահոգութեանց ու ապրումներուն։

Լրագրական եւ հրապարակագրային արուեստի հասկացողութեանց գծով՝ Հայ Մամուլի բաղկացուցիչ անդամները կըր – նան նկատելի տարբերութիւններ ի յայտ բերել։ Ոմանք կը հակին «քիչ մը ամէն բան»եան ուղղութեան, ուրիշներ կը կառ – չին ազդային – աւանդապաշտ նկարա – գրին։ Մէկը կը հետամտի անվիճող մնալ հանրային բարոյականութեան եւ ազգա – յին դաստիարակութեան հին սկզբունք – քին մէջ, միւսը կը ձգտի զանգուածի հե – տաքրքրութիւնները ուղենիշ դառնելու։

Սակայն կարեւի չէ կասկածի ենթար – կել բոլորին ալ դաւանանքը՝ Հայութեան ծառայելու եւ Հայ Թերթի կոչումը փըն – տռելու հիմնական այդ կարգախօսի ար – ժեւորումին մէջ։

«Ալիք»ի քառասուն տարիներու վաս – տակը կը բնորոշուի տոհմիկ իր բնութա – գծով· Հայ հոգիին եւ մտքին, Հայրենի հողին ու համազգային իտէալներու թե – լադրած հերկով, պայքարներով, ոքնու – թեամբ։ Իրանահայութեան, տարասփիւռ ժողովուրդի եւ Հայաստանի կեանքին հանդէպ արթուն կեցուածքով, բայց մա – նաւանդ անշեղ ծառայութեամբ համա – հայկական չահերու։

«Ալիք»ը, իր միւս պաշտօնակիցներու չարքին, անխարդախ թթխմոր է՝ ազգա – յին ինքնապահպանումի մեր բոլոր ճա – կատներուն վրայ։

Դալա՛ր մնայ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՑԻՔ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Չին պատուիրակութիւնը, գլխաւորու – թեամբ Չինաստանի Արտաքին Առեւտուրի նախարարին, ընդունուեցաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ։

Փայ–Հսիանկ–Քուն մխայն մէկ անգամ յիշատակեց Մաոյի անունը, երբ Նախա – գահին փոխանցեց Մաոյի եւ Շու Էն Լայի ողջոյնները։ Խօսակցութեանց ընթացքին չին նախարարը յայտարարեց, թէ «եթէ առիթը ներկայանայ՝ Շու Էն Լայ ուրա – խութեամբ Փարիզ պիտի այցելէ»։

Այս յայտարարութիւնը ոմանց կողմէ կը նկատուի անուղղակի առաջարկ մը Ֆրանսական իշխանութեանց՝ Փարիզ հր – աւիրելու Չինաստանի վարչապետը։ Ու – րիշներու կարծիքով նախարարը անուղ – ղակի պատասխանած է կարգ մը քննա – դատութիւններու, որով նկատողութեան կը տրուէր պատուիրակութեան ներկա – յացուցչական հանդամանքին ոչ բարձր աստիճանը։

Ճաշի ընթացքին Չինացիները ընդհան – րապէս դինի չեն խմած, սակայն սուրճին հետ հաճոյքով ըմբոշխնած են Ֆրանսա – կան քոնեակը։

Փոմփիտու իր բաժակաճառին մէջ «ի – րաղարձութիւն» որակեց չին պատուիրա – կութեան Ֆրանսա այցելութիւնը։ Նա – խագահը խօսեցաւ նաեւ երկու երկիրնե – րու միջեւ ստեղծուած բարեկամական յա – րաբերութիւններուն մասին եւ նկատել տուաւ, թէ Տը Կօլի փնտռ փենի ճառէն ի վեր Ֆրանսա փոփոխութեան չէ են – թարկած իր Հնդկաչինի քաղաքականու – թիւնը։ Հակառակ վարչակարգի տարբե – րութեանց Չինաստան եւ Ֆրանսա հաստա – տակաց դիծ մը ունին։ Արդարեւ երկուքն ալ կապուած են իրենց անկախութեան եւ դէմ են մեծ պետութիւններու միջամտու – թեանց եւ տիրապետութեանց, նկատել տուաւ Նախագահը իր բաժակաճառին ա – ւարտին։

Փայ–Հսիանկ–Քուն իր կառավարու – թեան «հիացումը» յայտնեց Ֆրանսայի քաղաքականութեան հանդէպ, որ հիմ – նուած է «ազգային անկախութեան» սկզբունքին վրայ։

Փոմփիտու եւ Փայ 45 վայրկեանի տե – ւակցութիւն ունեցան թարգմաններու ներկայութեան։ Ընդհանուր ձեւով քըն – նութեան առին միջազգային հարցերը, յատկապէս հարաւ – արեւելեան Ասիոյ խնդիրը։

Չին պատուիրակութիւնը Շաբաթ օր դաւառ մեկնեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՈՖՈՆԻ իշխանութեան գլուխ գա – լուն 35րդ տարեդարձին առթիւ մօտ մէկ միլիոն Սպանացիներ, երկրին զանազան կողմերէն ժամանած, Մատրիտի Ազեւել – քի հրապարակը հաւաքուեցան՝ ողջունե – լու համար զօրավարը։ Ֆրանքօ այս առ – թիւ յայտարարեց, թէ որոշած է իշխա – նութեան գլուխ դանուիլ ցորչափ իր ու – ժերը կը ներեն։ Ֆրանքօ դէմ է, որ Սպա – նիոյ մէջ քաղաքական կուսակցութիւնները դոյութիւն ունենան, քանի որ իր գործ – նականութիւնը ցոյց տուած է քաղաքա – պետական եւ արհեստակցական կառոյցը։

ՄԵԹՐՈՆԻ գործադուլը հաստատուե – ցաւ երեքշաբթի օրուան համար։

ՔԻՒՐՏ պարագլուխ Զօր· Պարզանի մա – հափորձէ մը ապաւած է առջի օր։

ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ

Սանձում է յոյզերն իր այստեղ՝
Ուղղահայեաց նոճին, —
Ունկնդիր, ունկնդի՛ր, բանաստեղծ, —
Բարգութեան պէս պարզ այս ոճին,
Որ ծղրիդներ կ'օրրէ···

×

Թող օրերն այս յանդուգն յորդեն՛,
Անցնեն ժամերն ահագնաշեշտ· —
Ես անցած, անցած, անցա՛ծ եմ արդէն
Ուղիներով անհրաժեշտ։

Ցետիս որքա՛ն ձայներ աղօտ
Եւ անկերեւոյթ նուագներ կան— դեռ. բանի՛
Աստեղացոլք սիրոյ գիշեր և առաւօտ —
Անհունութեան դէմ անծանօթ՝
Անվերադարձ յաւերժութիւն ընտանի···

— Սակայն այսօր կատարում է
անկարելին
Վերածընուած անցեալը նո՛ր
Փայլատակում է հայելին՝
Գեղեցկութի՛ւն ամենայաղթ, ամենազօ՛ր։

×

Քանզի այսօր, նո՛յնիսկ այսօր,
Նոյնիսկ վերամբարձ այս պահին
Ցիշում եմ հայեացքն իր անդնդախոր՝
Ուր անհնարին սարսուռներ կային —
Տենդագալար երանութիւն գահավէժ։

Եւ հեշտագին ծովամոյն ծփում էր հոգիս·
Ցիշում եմ յոյզերով անվի՛շտ՝
Նա լուսակարկաչ լռութիւն էր միշտ —
Մեծապայծառ միջօրէ···

—Յուզի՞չ է ծաղիկը գարնան,
Յուզուած է միրգը հասուն·
Ծաղկումիքդ ե՞րբ միրգ կը դառնան
Սիրական իմ սիրասուն···
Ըսպասո՞ւմ եմ, ըսպասո՞ւմ··· —
Զի նոյնիսկ այսօր՝
Սիրում եմ բոլոր հայեացքները ջինջ,
Այն որ ժայթքում է կեանքից անսովոր՝
Տօնական զանգիւն, ձիերի խրխինջ· —
Նոյնիսկ այսօր, ես յիշում եմ իր ժպիտն,
··· Եւ հեշտագին ծովամոյն ծփում է
հոգիս։
Քանզի յիշելով դառնում եմ դարձեալ
Անեղծ ափունն այն պարմանի՝
Որ տենչում է համբոյրներով
բոցաբարբառ
Երգել արբուն ծիծերն իր ոսս սիրականի—
Ահա միջօրէի մէջ անտա՛ռ՝
Լուսակարկաչ լռութիւն —
—Կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Այստեղ թաւուն ըստուերներ կան ձեզ
համար
Դալարագեղ ծաղկանց փաղփուն ծիրանի
Եւ լուսաղբիւր հեշտանիքների պէս պայծառ
Սիրականիդ ըստինքները հոլանի
Բեղուն, բեղուն երջանկութիւն ձեզ
համար·
Լուսահայեաց անդորրութի՛ւն հոգեթով
Եւ ցայգաթուրմ բոյրերի մէջ անհամար
Սիրականիդ տենչը ծըփուն որպէս ծո՛վ
Եւ բաբախուն բորբ մերկութիւնն իր
մարմար
Հեւքն իր արբշիռ, գալարումներն իր
խրոով
Սիրաբորբոք տարփակիզումն իր անմար
Բեղո՛ւն, բեղո՛ւն բոցերի պէս հովէ–հով
Սիրականիդ ստինքները ձեզ համար
Լուսահայեաց անդորրութիւն հոգեթով։
— կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Զի ծաղկաւէտ մինչ ծփում էր ցնծագին,
Ծաւալանում էր ծով ի ծով
Բեկուած բիւրեղ ծիծաղներով՝
Բերկրութիւնն իմ փրփրածին···
— ե՛ս՝ անսալով կայծակնահար
Կատարների ահեղ կոչին —
Բիլ բոցերի ժայթքով անմար՝
Նուաճեցի որպէս նոճի՛ն —
Մեծապայծառ միջօրէն···

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԿԱՆԱՉ ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆԸ

(Դ· եւ վերջին մաս)

Մեզ հարկաւոր են արդիականութեան կենսահաստատ ստեղծագործութիւնները:

Արդիականութիւն ասելով, ի հարկէ, մենք նկատի չունենք զարաչրջանի արտաքին պատկերը տուող նիւթեղէնը երկաթի, բետոնի, հաշուիչ մեքենաների, տիեզերագնացների մասին հիւսուող երգերը, այլ ժամանակի ոգուց ծնուող երգը, մարզկային ներաշխարհի երգը, մեր օրերի մարդու ձգտումների, կարօտների, տառապանքների, կորուստների, երազանքների երգը: Մեր գրողներից ոմանք, որ ելոյթներ ունեցան «Սովետական գրականութիւն» ամսագրի նախահամագրու – մարեան ամբիոնում, արդիականութեան ըմբռնման հարցին պատասխանելով սըխալւում են, երբ գանում են, թէ որեւէ երկ, եթէ գեղարուեստական մակարդակ ունի, արդիական է: Մեր արձակագիրներից մէկը նոյնիսկ գանում է, որ Նաբեկացին շատ աւելի արդիական է, քան բոլոր «նորարները» միասին վերցրած եւ որ արդիականութիւնը կեանքին մօտենալու արարչական միջոց է, եւ ոչ թէ արդիական թեմա ընդգրկելու եղանակ: Մի ուրիշ արձակագիր նոյնպէս արդիակա – նութիւնը հասկանում է իբրեւ գրական – նութեան արուեստի խնդիր:

Այս հարցին նման մօտեցումը կամայ թէ ակամայ ժամանակակից թեմայի հարցի սրութիւնը բթացնելուն է ծառայում: Չէ՞ որ արդիական թեմային չեն կարող փոխարինել Հոմերոսից մինչեւ Դոստոեւսկի ու Տոլստոյ ստեղծուած դըրական կոթողները եւ մեր այսօրուայ գրականութեան աւագ պարտքն է բարձր արուեստով պատկերել այսօրուայ կեանքը, ստեղծել սոցիալապէս յագեցած, ակտիվ, նշանակալի կերպարներ:

Ի հարկէ, գրականութեանը պինուորական համազգեստ չի կարելի հագցնել: Առանց բամազանութեան կարելի չէ պատկերացնել գրական յառաջընթացը: Բայց այդ բամազանութեան արմատները պէտք է սնուեն հողից:

Խորհ· Միութեան Կեդր· Կոմիտէի գըլխաւոր քարտուղար ընկ· Լ· Ի· Բրեժնեւը 24րդ համագումարին տուած հաշուետու զեկուցման մէջ նշեց· «Մենք հանդէս ենք գալիս յանուն այն բանի, որ ուշադիր վերաբերմունք ցուցաբերուի ստեղծագործական որոնումների նկատմամբ, ձիրքերի ու տաղանդների անհատականութեան լիակատար բացայայտման նկատմամբ, հանդէս ենք գալիս յանուն սոցիալիստական ռէալիզմի մեթոդի հիման վրայ մշակուող ճեւերի ու ոճերի բազմազանութեան ու հարստութեան»:

Անտարակոյս, կեանքը առաջ է գնում որոնումներով: Անհանգիստ ու չրջահայեաց որոնումներն են առաջ մղում գրականութիւնը, օգնում ստեղծագործողի կազմաւորմանը, ճամանն ու հասունացմանը: Սակայն պիտի նշել, որ վնասակար ժամավաճառութիւն է վաղուցուայ մոլորութիւնները այսօր կրկնելը:

Նախորդ համագումարից յետոյ ան – ցած տարիներին «Սովետական գրական – նութիւն» ամսագրի խմբագրութեանը մըտահոգել է այն վիճակը, որ մեր երի – տասարդ բանաստեղծների մի զգալի մասի ստեղծագործական որոնումները դուրս են գեղարուեստի տահմաններից, գրքային ու կենսազուրկ են եւ որ ստեղծագործական արդիւնաւէտ որոնումները վոխարինւում են գրական սեթեւեթանքներով, արտասով մտազուգորգումներով, որոնք արդեւակում են մեր պոէզիայի օրինաչափ զարգացումը: Ուստի ամսագրի խմբագրութիւնը բանավէճ սկսեց երիտասարդական պոէզիայի չուրջ, գրանով ձգտեց տարերայնութիւան չթողնել գրական երիտասարդութեան կազմաւորման, ճաման ու հասունացման պրոցեսը: Բանավէճին մասնակցեցին մեր ակտիւոր բանաստեղծները, արձակագիրները, քննադատներն ու գրականագէտները: Ոմանց թւում է, թէ մեր ամսագրի խմբագրութիւնը շատ աւելի տեղ յատկացրեց երիտասարդական պոէզիայի արդի վիճակին ու զարգացման հարցերին, քան հարկաւոր էր, քանի որ հրատարակւում քննարկման արժանի գեղարուեստական արժէքներ գեռ չկան: «Սովետական գրականութեան» գրոյթներին լիովին համաձայն լինելով հանդերձ, բանաստեղծ Վահագն Դաւթեանը նկատում է· «Գարուն՝ ամսագրում եւ մեր մամուլում տպագրուած ոտանաւորները արժէ՞ր գրական լուրջ փորձերի տեղ ընդունել եւ այնքան չոայլօրէն ձեր ամսագրի էջերում տեղ յատկացնել քննարկմանը: Ցետոյ, — չարունակում է Դաւթեանը, — մեր երիտասարդ բանաստեղծները, որ «նորարար» լինելու յատկնութիւնն ունեն, փոխանակ հետախուզելու իրենց հոգու ընդերքը, իրենց անհատականութեան ընդերքը, կռահելու, թէ ի՞նչ կարող է տալ իրենց էութիւնը, ստեղծագործական անհատականութիւնը, ի՞նչն է իրենց էութիւնը եւ ուժը, ո՞րն է իրենց իսկական, բնական ձայնը, խօսքերը մէկ արած «նորարարութիւն» են անում· գրում են միատեսակ, միաձայն, իրար յար եւ նման: Պարզ է, որ նման «ոլոռնման» ընթացքում կարելի է կորցնել նաեւ սեփականը, այն, ինչ բնութիւնն է տուել»:

Ճշմարտացի դիտողութիւն: Այսուամենայնիւ, մենք հաւատացած ենք, որ ամսագիրը ճիշդ վարուեց այսպէս կոչուած «նորարարական» պոէզիայի հարցերի լայն բանավէճ ծաւալելով: Ճիշդ է, որ հրապարակում չկային դեղարուեստական արժէքներ, իրենց ուրոյն խօսքն ասող անհատականութիւնները, բայց կար այսպէս կոչուած «սերնդային մտածողութիւն», ուղեմոլոր բանաստեղծութիւնների մի հեղեղ, որ պղտոր հոսում էր դրական եւ ոչ դրական մամուլի էջերով՝ փչացնելով ընթերցողի դրական ճաշակը: Այս ծանր վիճակին էր, որ ամսագրին հարկադրեց լրջօրէն ու հետեւողականօրէն դրաղուել դրական հերթափոխի բախտով: Ամսագիրը համակողմանի բացայայտեց «նորարարութեան» անուան տակ ընթերցողին հրամցուող ոտանաւորների հակագեղարուեստական, էրզացային էութիւնը, որ ոչնչով չէր կարող նպաստել հասարակութեան էսթետիկական դաստիարակութեանը, հոգեւոր – մշակութային յառաջընթացին, չէր կարող նպաստել մեր պոէզիայի վերելքին: Տուեալ դէպքում մեզ խոտօրէն անհանգստացնողը վնասակար, իսկական պոէզիայի ճանապարհն արգելակող միտումներն էին: Բանավէճի ամփոփումը, որին մասնակցեցին մեր ականաւոր դրողներն ու դրականագէտները, ապացուցեց, որ այս հարցում մենք միանգամայն իրաւացի էինք եւ մեր անհանգստութիւնը տեղին էր: Մենք չէինք կարող նորերի դրական երկունքը, դրական որոնումները տարերայնութեան թողնել ու բարի կամեցողութեամբ, անօգնական ու ձեռնածալ սպասել, ինչպէս խորհուրդ էին տալիս մի քանի «օբեկտիվիստներ», «նորարարութեան» նատուրալ վիճակի ցուցադրումն կողմնակիցներ, որոնք դոնում էին, թէ դրական երիտասարդութիւնը, խարխափումներով իսկ, վերջ ի վերջոյ սեփական ուժերով կը դոնի իր ստեղծագործական ճիշդ ճանապարհը, որ այն, ինչ տեղի է ունենում, չատ «օրինաչափ երեւոյթ» է: Նման դեղատոմսը միայն կարող էր նպաստել մոլորութիւնների խորացմանը, ուշացնել գրական երիտասարդ սերնդի աճն ու հասունացումը, դանդաղեցնել մեր այսօրուայ պոէզիայի յառաջընթացը:

«Սովետական գրականութիւն» ամսագրի ջանքերը զուր չանցան· խմբագրութիւնը ինչ–որ մի բանի հասաւ: «Գարուն»ի խմբագիր Վարդգէս Պետրոսեանը վերջերս որպէս դրական երեւոյթ նշեց, որ արդէն կանգ է առել այսպէս կոչուած «նորարարական» ոտանաւորների պղտոր հեղեղը դէպի «Գարուն»ի խմբագրութիւնը, որ դրական երիտասարդութեան ճամանը մեծապէս նպաստեց մեր ամսագրի ծաւալած բանավէճը: Նոյնը նշեց նաեւ «Աւանդարդը»:

*Մեզանում գեղարուեստական ստեղծագործութեան կէսդարեայ զարգացման փորձը վկայում է, որ նոր հասարակութեան կառուցման խանդավառութիւնը եւնայնիսկ, որքան էլ անհրաժեշտ է դրան, դեռ բաւարար չէ ստեղծագործական ուժերի ազատ ծաւալման համար: Ստեղծագործական ուժերի ազատ ծաւալման համար անհրաժեշտ է ստեղծագործողի ներքին ազատութիւնը, որ ինքնին ենթադրում

ԿԱՓԿՏՈՒԱԾ ՎԱՀԱՆ

Ա. ՍԱՍՆ

ՆՈՒՐԻՆ ՀԱՐՑԸ

Մուրհանդեան ձայնը հնչեցրեց ինչ-որ կատակ, որ ես չլսեցի, որովհետև ուշադրութիւնս ամբողջովին դարձրած էի Նուրիին։

— Մի՞թե դուք չեք կարդացած, — ասաց նա ինձ։ — Ես կարծեցի, թէ ամէն մարդ կարդացած է։ Դուք ինչ-որ ուրիշ աշխարհից էք։ Ես կարդացած եմ։ Ես կարդացած եմ նաև Մուրհանդեանի ամէն մի գրուածքը։ Ես ամէն մի գրուածքը կարդացած եմ, որ տպագրուած է Մուրհանդեանի մասին։ Ես ամէն մի գրուածքը կարդացած եմ, որ տպագրուած է Նուրիի մասին։ Ես ամէն մի գրուածքը կարդացած եմ, որ տպագրուած է Մուրհանդեանի եւ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼ.— Վաստուրականի Հայրենակ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը եւ Վիէննի ու Տէսինի քոյր մասնաճիւղերը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն այրի Տիկին Զրուանդեանի, Տէր եւ Տիկին Ա. Սողոմոնեանցի եւ ընտանեկան պարագանե– րուն, հայրենակից Հայկ Զրուանդեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Արթինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրան Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յարութիւնեան եւ զաւակը եւ բոլոր պարագանները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց ո– րոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, մեծ–հօր եւ աղգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան եւ Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 100 ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի ընկ. Հ. Զրուանդ– եանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 100 ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան վո– խան ծաղկեպսակի Տօքթ. Արթօ Աբգար– եանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնա– ճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մ. Մարզարեանէ 20 ֆր. իր ամուսնոյն Մ. Մարզարեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ — ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հոկտեմբեր 10, կիրակի ժամը 16,30էն
կէս գիշեր
Salle des Fêtes de Sevran
Մարզադաշտին դիմաց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
— ՍՈՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —
ՆՈՒԻԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ATTRACTIONS — BAL BUFFET — BAR

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթոպիւս 147 Ա., էկլիզ սը Փանթէնէն, իջնել կառ սը Սեւրան կամ կառախումբ կառ տիւ Նոռէն՝ իջնել Սեւրան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 23ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղամասի Քաղաքապե– տարանին մէջ:

Ցետադային՝ մանրամասնութիւնները:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝

ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ

Օրուան բանախօս՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ապգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, կիրակի կէսօրէ ետք, Քա– ղաքապետարանի սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՎԱՐՁՈՒ ՓԱՎԻՏՈՆ ՄԸ

Մէկ երախայով զոյգ մը, վարձու պար– տէզով վաւիլիոն մը կը փնտռէ Փարիզի հիւսիսային մէկ արուարձանը:

Դիմել Պ. ԺԱՆ–ՓԻԼԻՐ ՓԷՐԻԻ

հեռաձայնելով ժամը իրիկուան 6էն ետք, կամ Շաբաթ ամբողջ օրը՝

929–20–57

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէն.— Կապոյտ Խաչի չարաթօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին 9 Հոկտ. Շաբաթ, ժամը 14էն 17 նոր ակումբին մէջ: Կը խնդրուի ծնողքներէն, առաջնոր– դել իրենց զաւակները առանց ուշանալու:

×

Կարտանի հայ զաղութի Խորհուրդը կազմակերպած է 4էն 10 տարեկան մա– նուկներու համար հայերէնի դասընթացք մը՝ ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30էն 11, 31 Պուլվար Քարնօ, Սերքլը տ'Էթիւտի սրահին մէջ: Կը խնդրուի բո– լոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները ար– ձանագրել տան Հինգշաբթի 7 Հոկտեմբե– րին՝ ընկերանալով անոնց վերոյիշեալ հասցէին՝ առաւօտեան ժամը 9,30էն սկսեալ:

Ուսուցչուհի՝ Օր. Սեդա Սիմոնեան:

Հ. Ց. Կ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն ընդ– հանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Հոկտ. 9 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ա.Հարոնեան ակումբը: կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գըտ– նուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդ– եան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկեր– ները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օ– րակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES
Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներ Փարիզի եւ արուարձաններու փոխ– րիկներուն համար՝
7էն 12 ՏԱՐԵԿԱՆ
Տղաքը կը փոխադրուին օթոմառով ամբողջ օրուան համար
Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել
508–80–46

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամնե– րուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդ– հանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկ– տեմբեր Երեքշաբթի ժամը 15ին, Ապգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Պատգա– մաւորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս:

ՅԱՒ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ

9 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ
17 Ռիւ Պլէօ
ներկայացուած՝

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ
Թարգմանութեանց (Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակ)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
(Գ. Մելիքինեցի մրցանակ)

Կը նախագահէ՝ ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
(Նախագահ Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակի)

Կը խօսին՝ թարգմանիչներ
ԼԻԻԲ ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԻԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ (հայերէն եւ ֆրանսերէն) երկու բանաստեղծներու էերքոյածներէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի տա– րեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 6 ին, Փալէ տէ Քոնկրէ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Բաֆֆի Պետրոսեանի դաշնակի երեկոն Նոյեմբեր 17ին, Փարիզի մէջ, Սալ Կավօ:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարե– կան պարահանդէսը Դեկտ. 4ին ժամը 21,30էն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէռ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մաս– նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ դիշեր, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԵՒՐԱՆ

Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ու– նենան ամէն Զորեքշաբթի ժամը 5էն 6ու– կէս (Ա. մաս) եւ 6ուկէսէն 8 (Բ. մաս), 10, Ռիւ Լիւսիէն Սփորբիս, Սեւրան:

×

Կապոյտ Խաչի Կոնստանդի Հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին 9 Հոկտ. Շաբաթ առաւօտեան ժամը 9ին:

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն որ– ձանագրել տալ իրենց զաւակները որպէս– զի կատարած ըլլան իրենց ազգային պարտականութիւնը:

Դասատանդուհիները կը կատարէ Պ. Հայկ Միքայէլեան:

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցը կը վե– րաբացուի 7 Հոկտեմբեր սովորական ժա– մերուն: Հինգշաբթի ժամը 14էն 17, Շաբաթ 14էն 16:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ /ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
6 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12233

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.233

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Ա·

Նոր ատեանք Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի պաշտօնաթերթ Սովետական Հայաստան ամսագրի Յունիսի (6) եւ Յուլիսի (7) թիւերը, որոնց խմբագրականները կը կրեն նոյն խորագիրը·— Սփիւռահայ երիտասարդական շարժման զարգացման նոր փուլը:

Միշտ ալ փոքր դիտողութիւն մը, որ սակայն կը կարծենք թէ կենսական նշանակութիւն ունի:

Մշակութային Կապի Կոմիտէն բայց այս ամսագրէն կը հրատարակէ նաեւ չափաթերթ մը՝ Հայրենիքի Ձայն:

Սփիւռքահայութեան համար հրատապ – շատ հրատապ այս զոյգ թերթերը լոյս կը տեսնեն արեւելահայ — աւելի ճիշդ պիտի ըսել սովետահայ — լեզուով եւ ըլլալիքեան ուղղագրութեամբ, որ բոլորովին խորթ է եւ անընդունելի արտասահմանի ազատ երկինքին տակ ապրող Հայութեան համար:

Սփիւռքահայութիւնը իրենց դուրգուրանքին առարկայ դարձնել ուզողները չե՞ն դիտեր, որ այդ լեզուով եւ այդ ուղղագրութեամբ — այսինքն սխալագրու – թեամբ — կատարուած քարոզչութիւնները չեն հասնիր իրենց նպատակին:

Չե՞ն նկատեր, որ Երեւանի ռատիոյի կիրակնօրեայ մխօրինակ, ձանձրացուցիչ, համայնավարական պրոպագանդի նուիրուած ձայնասփռումները եւ արտասահմանէն Հայաստան այցելող խայտաբղէտ մարդոց փաղաքչական ճառերը, երբեմն ալ ըողոքական պատուէրներու «բանաստեղծութիւն»ները (ինչպէս Հոկտ· 3ին) ղռնանք միայն կը պատճառեն ունկնդիրներուն:

Հարկ որ Սովետական Հայաստան երկու համբաւականներով քննութեան կ'ենթարկէ Սփիւռքահայ երիտասարդական շարժումը, որ «պարզացման նոր փուլի» մէջ մտեր է:

Իմաստները կ'անդրադառնայ «սփիւռքահայ մի չարք առաջադէմ երիտասարդական միութիւնների ներկայացուցիչներու երեւանեան հաւաքին, որ նշանակութիւնը դժուար է պերազնահատել»:

Իսկապէս կարելի չէ «պերազնահատել» այդ անդրանիկ «հաւաք»ը, որ տեղի ունեցաւ ներկայ տարուան սկիզբը, Յունուար 20էն մինչեւ Փետր· 1, մասնակցութեամբ միայն քանի երիտասարդներու, որոնք կը ներկայացնէին Լոնտոնի, Փարիզի, Մանուանդ Լիբանանի ու Սուրիոյ կարգ մը երիտասարդական «յառաջադիմական» կազմակերպութիւնները:

Մասնակիցները սփիւռքահայ երիտասարդութեան ուղղուած Կոչով մը չեզոքը կը դնէին «ուծացման, այլասերումի վտանգ»ին վրայ եւ հրաւէր կ'ուղղէին միացնել ջանքերով, ստեղծել միակամօրէն ու միասնականութեամբ գործելու հնարաւորութիւններ, չզրաղիլ մանրուքներով եւ անիմաստ «տարաձայնութիւններով»:

Պահովել ու երկարաձգել հայ սփիւռքին դոյատեւումը, հայ պահել սփիւռքահայ նոր սերունդը՝ զայն համախմբելով մայր հայրենիքի լուսապայծառ իրականութեան շուրջ: (Հայրենիքի Ձայն, 3 Փետր·1971):

Ուշագրաւ է այդ «հաւաք»ին մասնակից փաթի ներկայացուցչին հետեւեալ խոստովանութիւնը· « ... այսօրուայ մեր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՀԻՒՐԸ

ՎՈԼԹԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Բարձր Վոլթայի նախագահը, որ, ինչպէս պրած էինք երէկ, պաշտօնական հիւրն է Ֆրանսայի քանի մը օրուան համար, նիհէն փարիզ ժամանեց երկուշաբթի:

Զօր· Լամինագա եւ իր կինը Օրլիի մէջ դիմաւորուեցան Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ: Ապա երեք թռաններով դիրենք առաջնորդեցին մինչեւ Էնվալիտ, ուրկէ պաշտօնական թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Էլիզէ:

Երկու նախագահները առանձին խօսակցութիւն ունեցան, իսկ երեկոյեան, փոմփիտու պաշտօնական ճաշ մը կուտար ի պատիւ իր հիւրերուն կրան Թրիանոնի մէջ: Ճաշին կը յաջորդէր թատերական ներկայացում մը Վերսայլի Լուի ԺԴ· թատրոնին մէջ:

Ֆրանսայի Նախագահը իր բարի գալուստի խօսքին մէջ նկատել տուաւ, թէ Զօր· Տը Կօլ համագործակցութեան քաղաքականութիւն մը որդեգրած էր եւ «մենք պատճառներ ունինք չարունակելու այդ քաղաքականութիւնը ընդհանուր ձեւով եւ, յատկապէս, Բարձր Վոլթայի ուղղութեամբ»: Փոմփիտու յիշեցուց, թէ Ֆրանսա պարտաւորութիւններ ստանձնած է այս մարզին մէջ: Այս պարտաւորութիւնները վերահաստատեց ինք տակտիկովին, Աֆրիկէ կատարած իր այցելութեան ընթացքին:

Զօր· Լամինագա իր պատասխանին մէջ

դաղութի (Ֆրանսա) երիտասարդութեան 85 տոկոսը ոչ միայն չի գիտեր հայերէն գրել ու կարդալ, այլ եւ չի գիտեր հայերէն խօսիլ: Այսպիսով անհաղորդ կը մնայ հայրենիքէն եկող դիրքերուն, թերթերուն, արուեստին» (անդ):

Սովետական Հայաստան (Յունիս) կ'ըսէ թէ «Սփիւռքահայ երիտասարդական շարժումը ապրում է իր վերելքի եւ զարգացման նոր ժամանակաշրջան»՝ չնորհիւ «Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ մշակութային կապերի եւ յարաբերութիւնների օրէց օր ընդլայնման ու սերտացման»:

Անտեսելով, անդիտանալով եւ ուրանալով կէս դարէ ի վեր արտասահմանի մէջ ազգապահպանման, նոր սերունդի փրկութեան համար քաղաքական, երիտասարդական, հայրենակցական, բարեսիրական, մարզական կամ այլ կազմակերպութեանց կողմէ անհուն զոհողութիւն պահանջող աշխատանքները, խմբ – բագիրը կը յաւակնի ամէն բարիք վերագրել Մշակութային Կապի Կոմիտէին:

«Հայրենիքի ներկայութիւնը Սփիւռքում, անմիջականօրէն ուծացման ենթարկուած ճաղ սերնդի մէջ հետզհետէ արթնացրեց եւ ապա խթանեց ազգային դիտակցութեան զարգացմանը: Այդ գիտակցութիւնը երիտասարդ սերնդի մէջ առաջ բերեց դաղթօջախներում կազմակերպուելու եւ կազմակերպուած գործելու ձգտում, նոր արիւն ներարկեց երիտասարդական չարժմանը», եւայլն:

Մշակութային Կապի Կոմիտէն ստեղծուեցաւ 1964 Յունիսին:

Ուրեմն այդ թուականէն առաջ կը քնանա՞ր «ճաղ սերունդը»: Ազգային գիտակցութիւն չունէ՞ր:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

չեշտեց, թէ երկու երկիրներու ժողովուրդները անհրաժեշտ փորձառութիւնն ու իրենց զգացումներուն ըմբռնումը ունին պիտակցելու համար, թէ կրնան իրարու տալ ունել: Աւելին՝ կրնան միշտ միասնաբար մշակել հայրենական արժէքները, որոնք հասարակաց գարձած են երկու երկիրներուն համար հաւասարապէս:

Բարձր Վոլթայի ընդհանուր տարածութիւնն է 274·000 քառ· քիլոմեթր, այսինքն Ֆրանսայի տարածութեան կէսը: Բնակչութեան թիւն է հինգուկէս միլիոն: Մայրաքաղաքը՝ Ուակատուկու ունի մօտ 120·000 բնակիչ: Երկրին տնտեսական աղբիւրներն են արմաւիք, բամպակ եւ եղջերաւոր անասուններ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ առեւտրականները յաղթեցին: Արդարեւ կառավարութիւնը ջնջեց այն հրամանագիրը, որ երկու չաբաթ է տակնուվրայ ըրած էր երկիրը: Ծանօթ է որ որոշուած էր պերճանքի 500 ներածուած ապրանքներու վրայ տուրք դնել եւ առեւտրականները գործադուլի դիմած էին, անդամալուծելով ամբողջ Պէյրութը: Այժմ հրամանագիրը ջնջուած է:

ՄԵԹՐՈՅԻ գործադուլը դղալապէս խանգարեց Փարիզի երթեւեկութիւնը երեքչաբթի օր: Փողոցները քալելու տեղ իսկ չէր մնացած մինչ Սէն Լազարի կայարանի շրջաբակը խճողուած էր օթոպիւս սպասող բազմութեամբ եւ կառքերն իսկ տեղ չունէին անցնելու: Գործադուլը կրնայ տեւել:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ վարձքերը 6էն 17 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն այն վարձակալներուն համար որոնք ապառիկ (անցեալ եռամսեան) կը վճարեն:

ԱՆԳԼԻՈՑ Եւրոպայի Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան դէմ քուէարկեց Աչխատաւորական կուսակցութեան համագումարը: Պրայթընի մէջ 1·032·000 թէր եւ 5·073·000 դէմ քուէարկեցին: Բաճեւը կը չեշտէ, թէ դէմ է «այժմու կառավարութեան բանակցութեանց պայմաններուն հիման վրայ», այլ խօսքով անզոհացուցիչ կը գտնէ անդամակցութեան պայմանները:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ ընդդիմադիր կուսակցութեան՝ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ, նախագահ ընտրուեցաւ Պարղէյ: Կուսակցութեան համագումարը տեղի ունեցաւ Սարպրուկի մէջ:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Աթաքին նախարարը նկատել տուաւ ՄԱԿի ընդհ· ժողովին մէջ, թէ Ազգայնական Զինաստանի արտաքսումը ՄԱԿէ պիտի վնասէ ուրիշ երկիրներու անդամակցութեան եւ պիտի տկարացնէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը:

ՊԵԼՖԱՍԹի մէջ անգլիացի դինուոր մը սպաննուեցաւ: Հիւս· Իրլանտայի մէջ տարի 24 անգլիացի դինուոր սպաննուած է:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ Արաբ Հանրապետութիւններու Դաշնակցութեան նախագահ նշանակուեցաւ: Դաշնակցութեան մաս կը կազմեն Եգիպտոս, Լիբիա եւ Սուրիա: Երեք երկիրներու առաջնորդները այժմ պիտի ընտրեն Դաշնակցութեան մայրաքաղաքը, ազգային դրօշն ու փառերգը:

ՉԻՆ պատուիրակութիւնը Թուլուզ այցելեց: Մասնաւոր չահագրգռութիւն ցոյց տուաւ Փոնքորտի նկատմամբ: Ֆրանսա կը յուսայ քանի մը օդանաւ ծախել Փեքինի:

ԱՄՄԱՆԻ մէջ երեք պաղեստինցիներ կախաղան հանուեցան: Երեքն ալ 1970 Սեպտեմբերին հինգ քաղաքացիներ ըսպաննած էին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ»ի վերջին չրջանի մրցումները թոյլ եղան: Յաջորդական փայլուն յաղթանակները այլեւս չեն կրկնուիր, եւ Հայաստանի խումբը, ինչպէս գոյց տուին վերջին քանի մը խաղերը, տակաւ եւ, նոյնիսկ, անկախ մակերպ խաղարկութիւն մը գոյց տուաւ:

«Արարատ» Սեպտեմբեր 28ին խաղայ Վորոշիլովկրատ քաղաքի « Զարեան » խումբին դէմ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ:

Խաղի դրեթէ ամբողջ տեւողութեան առաւելութիւնը դաշտի ձախերուն կողմը եղաւ: Երեւանցիներու վտանգաւոր յարձակողները, ինչպէս Մարգարով եւ Իշտոյեան խիստ հակողութեան տակ առնուեցան մրցակից խումբի խաղացողներուն կողմէ: Միեւնոյն տեսն աննկարելի սխալները գործեցին «Արարատ»ի պաշտպանները՝ Կովալենկօ, Աբրահամեան եւ միւսները՝ միշտ ենթարկուելով մրցակիցին կամքին: Մրցումի տարտէն քանի մը վայրկեան առաջ Ա· Աբրահամեան, որ «Արարատ»ի բերդին պաշտպանն է, իր բռնած գնդակը ուղարկեց մրցակիցին ոտքին:

Մրցումը վերջ գտաւ 0–0 արդիւնքով:

Սեպտեմբեր 28ին յայտնի գարձաւ, որ Քիեւի «Դինամօ»ն այլեւս ապահոված է Մարտ· Միութեան 1971ի ախոյենութիւնը: Արդարեւ, Քիեւ պարտութեան մատնելէ ետք Լվովի «Կարպատներ» խումբը արդէն 43 կէտ արձանագրած կ'ըլլար:

«Արարատ» 32 կէտով միշտ երկրորդ դիրքի վրայ կը գտնուի: Երրորդ կը մնայ միշտ Մոսկուայի «Դինամօ»ն, որ ունի 29 կէտ:

ՁԱՏՐԱԿ

Ճատրակի խորհրդային ախոյենութեան մրցաշարքը կը չարունակուի: Եօթներորդ խաղէն ետք Վահանեան եւ Գրիգորեան լաւ դիրքի մէջ չեն գտնուիր ընդհանուր դասաւորումին մէջ:

Գրիգորեան մէկ յաղթանակ եւ մէկ պարտութիւն արձանագրեց եօթներորդ խաղաշրջանին, իսկ Վահանեան՝ մէկ պարտութիւն եւ մէկ ալ հաւասար արդիւնք ձեռք ձգեց:

×

Արժանթինի նախագահը՝ Լանուս Սեպտեմբեր 30ին ընդունեցաւ այցելութիւնը ճատրակի երկու մեծ վարպետներուն՝ ամերիկացի Ֆիշէր եւ հայ Տ· Պետրոսեան:

Ֆիշէր–Պետրոսեան մրցաշարքին բացումը կատարեց Արժանթինի Ընկերային Ապահովութեան նախարարը, որուն յաջորդեց առաջին խաղը: Ֆիշէր, որ 13 անգամ Միացեալ Նահանգներու ախոյեան դարձած է, յաջողեցաւ ապահովել իր առաջին յաղթանակը:

Մրցաշարքը թէեւ բաղկացած է 12 խաղէ, սակայն վեցուկէս կէտ ապահովողը յաղթանակած կ'ըլլայ արդէն:

Մասնագէտներու կարծիքով Պետրոսեանի պարտութիւնը անխուսափելի է:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Տոքթ· Յովակիմեան, Թեհրանէն, անդամ երեսփոխանական Ժողովին:

Ընկ· Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Ուշադիր ներկայացուցչութեան պէտք է առնել, անպայման, «Պատմա – բանասիրական Հանդէս»ի այս տարուան Բ. թիւին մէջ լոյս տեսած տեղեկագրական բնոյթի մէկ յօդուածը՝ Նախիջեւանի հայկական պատմական յուշարձաններու վերաբերեալ (տես «Յառաջ»ի Սեպտեմբեր 24 եւ 25ի թիւերը)։

Յօդուածագիրը՝ Ա. Այվազեան կը ներկայացնէ Նախիջեւանի ինքնաւար մարզի երկու զաւառներու (Շահապունիք եւ Ճահուկ), ինչպէս նաեւ Նախիջեւան քաղաքի պատմա – հնագիտական յուշարձանները, նպատակ ունենալով, ինչպէս կը հետեւի յօդուածագիրը՝ «օգնել պատմական Հայաստանի հնագիտական ու ճարտարապետական յուշարձանների պատմութեամբ հետաքրքրուղներին»։

Հայաստանի մամուլը ընդհանրապէս ժլատ է Մարտ. Մխիթեան հայկական դաղութներու լուրերով։ Բաղդատական դիծով աւելի լայն արձագանգ կը գտնէ հո՛ն արեւմտեան սփիւռքի կեանքը, քան՝ արեւելեանը, այլ խօսքով՝ խորհրդայինը։ Ճիշդ է, որ յաճախ կը գրուի եւ կը խօսուի Ռոստովի, Թիֆլիսի եւ քանի մը այլ վայրերու հայկական ներքին կեանքին մասին, սակայն, այնուամենայնիւ, տըրուած լուրերն ու կատարուած պատկերացումները բաւարար չեն երբեք։

Այսպէս, օրինակ, Մարտ. Մխիթեան վերջին (1970 Յունուար 1) *մարզահամարի վիճակագրութիւնը ցոյց կուտար, թէ ռուսական Հանրապետութեան մէջ բնակող Հայերու թիւն է 299·000, իսկ Թուրքմենիստանի մէջ՝ 23·000։ Արդ, ժուռալ, չըսելու համար անհնարին է պատկերացնել յիշեալ դաղութներուն ազգային կեանքը, բացի հատ ու կենտ տեղեկութիւններէ։ Օրինակ, ո՞ր քաղաքներու մէջ կեդրոնացած են Թուրքմենիստանի 23·000 Հայերը, կո՞ն արդեօք հայկական վարժարաններ, ակումբներ եւն.։ Վերջին մարզահամարին չներկայացուեցաւ նաեւ Ղարաբաղի բնակչութեան թիւը, որ 1959ին 131·000 էր։*

Եւ այսպէս՝ անպատասխան մնացած հարցումներու չարքը դեռ կրնայ եր – կարել։

Որքան դիտենք առաջին անգամն է, որ Հայաստանի հանդէսի մը մէջ կը խօսուի Նախիջեւանի հայկական պատմական յուշարձաններու մասին։ Պատմական Հայաստանի այս շրջանն եւս, ինչպէս կը վկայէ յօդուածագիրը, «հարուստ է եղել պատմական եւ հնագիտական յուշարձաններով։ Նախիջեւանի եւ նրա չորս գաւառների՝ Գողթանի, Երնջակի, Ճահուկի եւ Շահապունիքի հայկական բոլոր գիւղերն էլ ունեցել են իրենց եկեղեցիները, իսկ կենտրոններ հանդիսացող գիւղերում ու աւաններում եղել են մի քանի եկեղեցիներ ու վանքեր, որոնց կից գործել են դպրատներ, ուսումնական օճախներ»։ Այսպէս, միայն Նախիջեւան քաղաքը ունեցած է մօտաւորապէս 80 հայկական եկեղեցիներ եւ վանքեր, Հին Ջուղան՝ 7, Ագուլիս՝ 10 եւայլն։

Այս այլապէս չահեկան տեղեկագրու – թեան ընթերցումը ցայտուն կը դարձնէ այն ցաւոտ իրողութիւնը, որ 1920էն ցայսօր, երբ անարդար կարգադրութեամբ պատմական Հայաստանի այս չորքանը դարձաւ ինքնավար մարզ եւ դրուեցաւ Ադրբեջանի իշխանութեան տակ, Նախիջեւանի հայկական յուշարձանները յանձնուեցան անբարեհամբաւ ձեռքերու եւ աստիճանաբար աւերուեցան։

Այդ կը վկայեն յօդուածագրին հետեւեալ դառն տողերը.— «Անհրաժեշտ է ընդգծել, որ պատմա – հնագիտական յուշարձանների թիւը գնալով նուազում է։ Մի շարք յուշարձաններ վերջին տասնամեակների ընթացքում աւերուել են»։

Ա. Այվազեան չատ հաւանաբար հնարաւորութիւն չէ ունեցած յստակ թիւերով ներկայացնելու աւերումին տարողութիւնը։ Այսուհանդերձ, յօդուածին ընթերցումը ինքնին ակնարկ կը դարձնէ այս դառն իրողութիւնը։

Պերճախօս է հետեւեալ վկայութիւնը՝ Նախիջեւան քաղաքի դոյդ եկեղեցիներէն Ս. Գէորգի ներկայացուցած այժմու վիճակի մասին. «Այժմ Ս. Գէորգում տեղատրուած է Նախիջեւանի մարզային տպարանը»։ Կամ Աստապատի բազմաթիւ յուշարձաններէն կարմիր վանքը, որ մինակ «քիչ թէ շատ բարեկարգ վիճակում» մնացած եկեղեցին է։

Յօդուածէն յայտնի կը դառնայ նաեւ, թէ դուռ հայկական դիւղեր պարպուած են իրենց բնակիչներէն՝ խորհրդային չրջանին։ « Բադամլուի բնակչութիւնը մինչեւ 1940–1945 թթ. հայկական էր, իսկ 1960 թ. այնտեղ հիմնական բնակութիւն են հաստատել Ադրբեջանցիները։ Այժմ գիւղում Հայեր չկան »։

Բաղամլուն չենք կարծեր թէ եղակի պարագայ մըն է։ Ապահովաբար այլ «տեղաշարժեր» ալ կատարուած են, ինչ որ ցոյց կուտայ Ադրբեջանցիներու հետապնդած նպատակը՝ Նախիջեւանը վերածել հարիւր տոկոսով ադրբեջանական։ Հոսկէ նաեւ հայկական յուշարձաններու աստիճանական «նուաղումը»՝ քանդումներու ճամբով։

Այս ուղղութեամբ նկատել կուտանք, թէ ադրբեջանցի «պատմագէտներ», ինչպէս օրինակ Զ. Բունիաթով, Արցախն ու Ուտիքը, նոյնիսկ Սիւնիքը, այսինքն Ղարաղէն Զանգեզուր, Նախիջեւան եւ մինչեւ Սեւանի չրջանը, կամայական մեկնաբանութիւններով «կ'ադուանակացնեն» որպէսզի պատմական դեռնի վրայ այդ չրջանները նկատուին ոչ–հայկական։ Ադրբեջանցի « պատմագէտներ » անհեթեթութեան ճամբով Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի Հայութիւնը կը նկատեն ծայրայեղ Ազուանները, որոնք Հայերու կողմէ բռնի հայացուած են...

Քաղաքական պարզորոշ նկատումներով կատարուած այս պատմագիտակործան մեկնաբանութեան դէմ կը բողոքէր Ա. Մնացականեան, երբ «Գրական Թերթ»ի 1967 Սեպտեմբեր 1ի թիւին մէջ կը գրէր հետեւեալը.— «Եւ ահա այստեղից էլ սկիզբ են առնում հակապատմական ճորաճոր տեսութիւնները։ Հայերի վրայ, որպէս ծանր մեղադրանք, բարդում են Ազուանների «քնաջնջման», ինչպէս նաեւ «իւրացման» զարհուրելի գրպարտութիւնները։ Դրանց էլ յաջորդում են աշխարհագրական, էթնիկական սահմանների «լայնացումը», ինչպէս եւ ուրիշ առասպելներ։ Արդի Ադրբեջանի կազմում ապրողներին «Ազուանականացրողները» հեշտութեամբ Ազուան են համարում նաեւ յարակից գաւառների, մասնաւորապէս Սիւնիքի Հայերին... Համապատասխանաբար «մեծանում» է նաեւ Ազուանիքը՝ սպառնալով ընդգրկել ողջ արդի Հայաստանը»։

Թէ ի՞նչ նպատակով կը կատարուին այս խեղաթիւրումները, յստակ է յօդուածագրին համար։ Արդարեւ ան իրատեմը դիտել կուտայ, թէ «Դժուար չէ նկատել, որ միանգամայն որոշակիօրէն այստեղ իրեն զգացնել է տալիս պան – թուրքիզմի զառանցանքը», որ «ուղղուած է հայ ժողովրդի շահերի դէմ»։

Աւելցնենք, որ ադրբեջանցի «պատմագէտ»ներու այս յերիւրածոյ «տեսութիւնները», դժբախտաբար, արձագանգ գտած են ուս պատմագէտներու մօտ։ Ա. Մընացականեան կը յիշատակէ անուն մը յոդնակի տարազով — «Կլիմովները նեղո են որոնում նաեւ Բունիաթովեան յերիւրանիքները տարածելու համար»։

Բայց վերադառնանք յուշարձաններու հարցին։

Հայաստանի կառավարութիւնն ու Պատմական յուշարձաններու պահպանման ընկերութիւնը օրինակելի չանք թափեցին յատկապէս 1964էն ցայսօր՝ երկրին յուշարձանները վերանորոգելու ուղղութեամբ։ Աւելին՝ վերոյիշեալ ընկերութիւնը դնահատելի մտածումն ունեցաւ հոգ տանելու՝ ուսումնասիրութեան կամ վերանորոգման ճամբով, բազմաթիւ յուշարձաններու, որոնք կը դտնուին Խրիմի երբեմնի հայաշատ կեդրոններուն (Ղարասուն, Սուրխաթ, Սիմֆերոպոլ, Ամմեանոք, Եւպատորիա, Բախչիսարայ եւայլն) եւ Ռոստովի ու մերձակայ դիւղերուն մէջ (Ռոստովի շրջանի Հայութիւան թիւը 60·000է աւելի է — «Սով. Հայաստան», 1968 Յունիս 19)։

Ա. Այվազեանի յօդուածը հրապարակ կը դնէ հրապոյտ եւ կարեւոր հարց մը՝ պահպանել Նախիջեւանի հայկական պատմական յուշարձանները։

Հայաստանի պատմական յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէն հիմնական պարտաւորութիւնն ունի իրագործելու այս առաջադրութիւնը։

ՄԱՐԹԻՆ ՊՈՐՄԱՆ

Ա.

Զգայացունց, անհաւատալի լուր մը սկսած է չրջան ընել, քանի մը չաբաթէ ի վեր, եւրոպական կարգ մը թերթերու մէջ։

Հիթլերի քարտուղարը, խորհրդականը, աջ բազուկը, կարճ խօսքով փոխ–Ադոլֆ Նորպը՝ Մարթին Պորման ռուսական լըրտես է եղեր։

Լուրը եկաւ Դաշնակցային Գերմանիայէն եւ հրապարակ նետուեցաւ Զօր. Հէյնարտ կեհլըրնի կողմէ, իր յուշերու մատուռ հրատարակութեանը առթիւ։

— Պարապ խօսք է։ արտառոցութիւն է, կ'ըսեն մասնագէտները։ Սակայն, այդքան ալ արտառոց ըլլալու չէ, քանի որ իրար անցած են Գաղտնի Սպասարկութիւնները, եւ ռուսական թաս դործակալութիւնը ստիպուեցաւ «անհամ կատակ» որակել եղածը։

Բնականք, թէ իսկապէս անհեթե՞թ է տրուած լուրը։

Մարդկային պատմութեան չափ հին է լրտեսութիւնը։ Հաւանաբար սկսած է ընտանեկան – բջիջի կազմաւորման հետ եւ դեղախտաբերու, պետութիւններու յառաջդիմութեան զուգահեռ՝ առած է ձեւ ու մարմին։

Հնախոյզները երբ աշխարհի լոյսին հանեցին Նինուէի աւերակները եւ կարդացան կարդալ Ասորեստանի թագաւորներէն՝ Ասուրբանապաղի պալատ հաբուստ դրադարանին բեւեռագրերը, հոն զարմանքով տեսան, որ Ասորական պետութիւնը ունէր լրտեսական կանոնաւոր

Սակայն կը մնայ դիտնալ, թէ վերյիշեալ ընկերութեան հայ մասնագէտները թոյլտուութիւն եւ, ի հարկին, աջակցութիւն պիտի դտնե՞ն Նախիջեւանի պատկան մարմիններու կողմէ՝ իրականացնելու համար այս խիստ կարեւոր ծրագիրը։

Դոնի Ռոստովի Քաղսովետը երեւանի օգնութեամբ է, որ բարեկարգեց եւ կը չարունակէ վերաչինել չրջանի հայկական յուշարձանները։ 1968ին Հին Խրիմի Քաղսովետն ալ ցանկութիւն կը յայտնէր հետեւելու Դոնի Ռոստովի օրինակին՝ առաջարկելով վերանորոգել ԺԹ. դարու հայկական անուանի Ս. Խաչ տաճարը, որ ճարտարապետական հոյակապ կոթող մըն է Թէոդոսիայի մօտերը։ («Գրական Թերթ», 1968 Դեկտեմբեր 13)։

Յամենայն դէպս անհրաժեշտ է արդիլել Նախիջեւանի հայկական յուշարձաններու «աւերումը» եւ չքնաղիլ վերաչինութեան աշխատանքի։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ

— 15 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՑ —

Օգոստոս 4ի առաւօտը, նախաճաչէն յետոյ, երկու մեծ օթոքառեր մեզի կը տպաւէն երեւանի փառաւոր պողոտաները պարտեզու համար։ Մեզի ընկերացող խօսնակներն են Տիկին Իվերթեան եւ ընդհատօսէն ներդաղթած համակրելի երիտասարդ Արթօն։ Երկուքն ալ լաւ ֆրանսերէն դիտեն։

Երեւանի փողոցները ունին լայն մայթեր, մինչեւ ութ–տասը մեթր եւ երկայնքին ծառեր ու ծառեր, որոնք անհրաժեշտ չուքը կը չնորհեն տաք օդերուն։ Ամէն հրապարակի վրայ կամ փողոցի անկիւն կան ցայտաղբիւրներ։ Ամմենիա պանդոկը Լենինեան հրապարակին վրայ է, ապչին՝ Շահումեան եւ ձախին՝ Ամիրեան փողոցները ու դիմացը՝ Աբովեան պողոտան։ Լենինեան հրապարակէն դէպի ալ Շահումեան փողոցը զբօսայդիով, չաւորուանով եւ Շահումեանի արձանով երկուքի է բաժնուած, կառքերը մէկ կողմէն կը մանեն ու միւս կողմէն կը վերադառնան եւ փոսթի դեղեցիկ չէնքին մօտէն անցնելով կ'ուղղուին դէպի պետական թանդարանի չէնքը, որ միւաներէն քիչ մը աւելի ցած ըլլալով, մասամբ կը խանդարէ ընդհանուր ներդաչնակութիւնը բայց արդէն սկսած են եաեւի մասէն գայն բարձրացնել։ Լենինեան հրապարակը օժտուած է դեղեցիկ չատրըուաններով եւ մեծկակ աւազանով մը, որ ոչ միայն դեղեցկութիւն այլեւ զովութիւն կը բաչխէ հանրութեան։ Իրիկուններ, բազմաթիւ զոյդեր, թեւ թեւի, ուրիչներ իրենց զաւակներով կուգան ու կը չրջին մինչեւ ուչ ատեն։ Մինչ ջուրը կը բարձրանայ, կը բարձրանայ նաեւ հայ երգը, կոմիտասէն մինչեւ Բաբաջանեան։ Ամէն կողմ հայ չուն ու ճայն։

Օգոստոս 5ին մկրտութեան ընտանեկան արարողութեան մը հրաւիրուած ենք ու թաքսիով կ'երթանք դէպի Արտաչատի Դեղձուտ դիւղը։ Ամբողջ ճամբու եր – կայնքին կ'անցնինք Արարատեան դաշտէն, ու մեզի կ'ընկերանան ջրատար երեք խողովակներ, երկար ժամանակ, ու յանկարծ տեղ մը կը վերջանան եւ կը բարձրանան չորս մեթրի չափ կտրելով ճամբան դէպի չոս, ու տեսակ մը կամար կազմելով։ Հոն կը կարդամ՝ «որ թեթեւանայ հողը Սեւանի»։ Արդարեւ զանազան վայրերէ ջուրեր կ'օգտագործուին արտերուն համար, որպէսզի կարելի եղածին չափ քիչ ջուր առնուի Սեւանէն։

Կը հասնինք Դեղձուտ դիւղը, ճոխ ծառերով եւ դեղձենիներով, որու երբեմնի անունն էր՝ Խամարլու եւ Խամարչուի չրջան։ Բնակչութեան մեծ մասը Տարօնէն վերապրողներ են. կան նաեւ Պարսկահայեր։ Հոն դտայ մեր վերապրող դիւղացիներէն մէկը զոր կորսուած կը կարծէի։ Ինծի ըսին. այս մարդը ձեր դիւղէն է ու ես մօտեցայ եւ հարց տուի.

«Դուն Պաղլու դիւղէ՞ն ես, որո՞ւ տուննէն ես»։

— «Ես Աւէի տղան եմ։

— Աւէն ունէր Հմայեակ անունով տղայ մը եւ...

— Այո՛, ես Հմայեակն եմ։

Երբ երկիրն էինք, Հմայեակ դեղեցիկ, բարձրահասակ երիտասարդ մըն էր։ Այժմ 80 տարեկան, կքած, կծկուած, չեմ կըրնար իսկ հաւատալ։ Ուրեմն այս մէկը ապառեր է եւ եկեր է ու աշխատեր է հայրենիքին հողին համար։

Հոս դտայ նաեւ հօրս հարազատ քեռին տղան բայց չմոռնանք մեր մկրտութեան արարողութիւնը, որու ներկայ եղան դիւղապետ Շմաւոնեանը եւ դպրոցի տնօրէն Ամիրխանեանը, դուարճախօս եւ համակրելի ընկերներ։ Երկուքն ալ անկասկած կուսակցական պետական պաշտօնեաներ։ Ատոնք ինչպէս մեր բոլոր պետական դէմքերը չղպրեցան դաւաթ պարպելէ ի կենաց հայ ժողովուրդի միասնականութեան։ Քահանայ մըն ալ եկած էր որ անհրաժեշտ արարողութեան միւռոնը կը կաթեցնէ ջուրին մէջ, ուր երախան քրիստոնեայ կը դառնայ։ Տէր – սայ ուրիշ քահանայ մըն ալ որ Թալին պիտի երթար — հօրմէ Հայ մօրմէ Ռուս — հինդ տարու լինծի ազգական մանչուկ մը մկրտելու։ Ինչոյքը վերջ գտաւ ու մենք վերադարձանք երեւան։

Օգոստոս 7ին կ'այցելենք Յաղթանակ դբօսայդին որ կը դտնուի Նորքի բարձունքին Քանաքեռի ճամբուն վրայ։ Այս հոդամասը առնուին ժայռերէ կազմուած լերկ տարածութիւն մըն էր։ Անկէ ի վեր հսկայական աշխատանք տարուած է հոս հասնելու համար եւ թէեւ «Յաղթանակ» անունը տրուած է ի յիշատակ այն յաղթանակին, որ գտած է Հայրենական պատերազմը, բայց ինքնին արդէն յաղթանակ մըն է, հայ բազուկին յաղթանակը որ դիտէ չոր ու խոպան հողերէն կանաչութիւն ստեղծել։

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՎԱՍՓՈՍԻ ՆԱԽՎԱԾԸ

Ա. ՄԱՍՆ

Ներկայանալ դիմումով Ղևոնդ Ալիշանին, ինչպես նաև Ղևոնդ Ալիշանի ընտանիքի անդամներին, որոնց հասցեները անհայտ են, Վասփոսի նախկին գործադիր կոմիտեի նախագահ Ղևոնդ Ալիշանի գործով:

Ղևոնդ Ալիշանը մեղադրվում է նրանում, որ 1937 թվականի հոկտեմբերի 28-ին, Վասփոսի գործադիր կոմիտեի նախագահ լինելով, ապօրինաբար ձերբակալել է տվել Վասփոսի գործադիր կոմիտեի անդամ Ռուբեն Ղազարյանին, որը մեղադրվում էր հակահեղափոխական գործունեության մեջ, և նրան ենթարկել է ծանր ֆիզիկական տանջանքների, որի հետևանքով Ռուբեն Ղազարյանը մահացել է հիվանդանոցում:

Ղևոնդ Ալիշանի գործով նշանակված դատական նիստը կկայանա 1940 թվականի հունվարի 15-ին, ժամը 10-ին, Վասփոսի գործադիր կոմիտեի դահլիճում:

Ղևոնդ Ալիշանը հրավիրվում է նիստին ներկայանալու կամ իր պաշտպանի միջոցով գրավոր բացատրություններ ներկայացնելու:

Նիստին չներկայանալու դեպքում գործը կքննվի նրա բացակայությամբ:

Ա. ՄԱՍՆ

ՆԱԽՎԱԾԸ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱԿԵՐՊՈՎ

Ներկայանալ դիմումով Ղևոնդ Ալիշանին, ինչպես նաև Ղևոնդ Ալիշանի ընտանիքի անդամներին, որոնց հասցեները անհայտ են, Վասփոսի գործադիր կոմիտեի նախագահ Ղևոնդ Ալիշանի գործով:

Ղևոնդ Ալիշանը մեղադրվում է նրանում, որ 1937 թվականի հոկտեմբերի 28-ին, Վասփոսի գործադիր կոմիտեի անդամ Ռուբեն Ղազարյանին, վերջինիս տանից ապօրինաբար ձերբակալել է տվել Վասփոսի գործադիր կոմիտեի նախագահ Ղևոնդ Ալիշանը, ենթարկել է նրան ֆիզիկական տանջանքների, որի հետևանքով Ռուբեն Ղազարյանը մահացել է հիվանդանոցում:

Ղևոնդ Ալիշանի գործով նշանակված դատական նիստը կկայանա 1940 թվականի հունվարի 15-ին, ժամը 10-ին, Վասփոսի գործադիր կոմիտեի դահլիճում:

Ղևոնդ Ալիշանը հրավիրվում է նիստին ներկայանալու կամ իր պաշտպանի միջոցով գրավոր բացատրություններ ներկայացնելու:

Նիստին չներկայանալու դեպքում գործը կքննվի նրա բացակայությամբ:

ՀՀՎԱՍՓՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼ

ՀՀՎԱՍՓՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼ

Ներկայանալ Հասի Ջրի Ալիսարին և ղրկելու նրա հասցեն:

ՀՀՎԱՍՓՈՍԻ ԳՎԱՏՍՏՈՒՄՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԻՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ՏՈՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Տիրուհի Մուսայեան եւ զաւակները 100 ֆր. կը նուիրեն Աղբա – տախնամի մատուռականներու տան (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն փոխան ծաղկեպսակի.—

50 ֆր. Տէսինի Ապրիլեան Յուշարձանին (ստանալ «Յառաջ»էն), 50 ֆր. Պանեէօ–Ֆաչանի հայկ. դպրոցին, 50 ֆր. Աղքատախնամին, 50 ֆր. «Յառաջ»ի եւ 50 ֆր. «Աչխարհ»ի:

×

Փարիզէն Տիկին Մաքրինէ Թորոսեան եւ զաւակը՝ Օննիկ, 40 ֆր. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, 40 ֆր. Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի:

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 23ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանին մէջ:

Ցեռագային՝ մանրամասնութիւնները:

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝

ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱԿԱՐԵԱՆԻ

Օրուան բանախօս՝

ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական Թատրոնին մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներ Փարիզի եւ արուարձաններու փոքրիկներուն համար՝

7Է̈Ն 12 ՏԱՐԵԿԱՆ

Տղաքը կը փոխադրուին օթոբուսով ամբողջ օրուան համար

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել
508–80–46

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Պ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Հոկտ. 9 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ա.Հարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկերները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Հոկտ. 8) իրիկուն ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Ալի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները նոր ակումբին մէջ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան քառամեայ նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, տարեկան վերջաւորութեան տեղի պիտի ունենան վարչական նոր ընտրութիւններ:

Անդամատուրքերը պէտք է վճարուին մինչեւ 31 Հոկտեմբեր:

Անդամական ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ կիրակի 7 Նոյեմբերին, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին:

Ժողովի ընթացքին վարչութիւնը պիտի ներկայացնէ իր բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրը, որմէ ետք ընտրողական եւ քննիչ յանձնախումբերու ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիեն.— Կապոյտ Ալպի չաբաթօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին 9 Հոկտ. Շաբաթ, ժամը 14էն 17 նոր ակումբին մէջ: Կը խնդրուի ծնողքներէն, առաջնորդել իրենց զաւակները առանց ուշանալու:

ՆՈՐ ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՆ
Varoujean
Choix de poèmes 10 F.

●

Tcharentz
Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

●

ԶՐՈՅՑ
(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 ֆր.

●

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ
Ա.ՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

●

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ
Ա.ՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռմէն Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցին կը տօնէ իր հինութեան 37րդ տարեդարձը 10 Հոկտեմբեր կիրակի օր: Տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ, հանգուցեալ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Սահակ Ա. Փահանայ Շամլեանի, Շաւարշ Քահանայ Թէրզեանի, Բաբգէն Քհնյ. Արշալոեանի, Թաղականութեան հանգուցեալ անդամներուն եւ անոնց որոնք եկեղեցւոյ հինութեան օգնեցին նիւթապէս, բարոյապէս, յաւարտ պատարագի յիշեալներուն հոգւոյ համար հոգեհանգիստ կը կատարուի: Նաեւ մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում ըստ մեր աւանդական սովորութեան:

Այս առթիւ Թաղականութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Սէն Ժեռմէն եւ չրջակայքի հաւատացեալ ժողովուրդը, յարգելու համար ննջեցեալներուն յիշատակը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
ՎԱՐՁՈՒ ՓԱՎԻՅՈՆ ՄԸ

Մէկ երախայով զոյգ մը, վարձու պարտէզով փավիյոն մը կը փնտռէ Փարիզի հիւսիսային մէկ արուարձանը:

Դիմել Պ. ԺԱՆ–ՓԻԵՐ ՓԷՐԻի հեռաձայնելով ժամը իրիկուան 6էն ետք, կամ Շաբաթ ամբողջ օրը՝
929–20–57

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
Կը կազմակերպէ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ
9 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ
17 Ռիւ Պլէօ
Ցուիրուած՝

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ
Թարգմանութեանց (Հ. Սէբէնկիւլեան մրցանակ)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
(Գ. Մելիտինեցի մրցանակ)

Կը նախագահէ՝ ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
(Նախագահ Հ. Սէբէնկիւլեան մրցանակի)

Կը խօսին՝ Թարգմանիչներ
ԼԻԻԲ ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ (հայերէն եւ փրանսերէն) երկու բանաստեղծներու երկերէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16Է̈Ն ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեխիրական հաւաքոյթը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բաֆֆի Պետրոսեանի դաշնակի երեկոն Նոյեմբեր 17ին, Փարիզի մէջ, Սալ Կալօ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումբուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկտեմբեր երեքշաբթի ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Պատգամաւորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԻՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ — ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅՔ

Հոկտեմբեր 10, կիրակի ժամը 16,30էն
կէս գիշեր
Salle des Fêtes de Sevran
Մարզադաշտին դիմաց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԾԱՅՏԱԳԻՐ
—— ՍՈՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ ——
ՆՈՒԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ATTRACTIONS — BAL BUFFET — BAR

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթոպիւս 147 Ա., էկլիզ որ Փանթէնէն, իջնել կառ որ Սեւրան կամ կառախումբ կառ տիւ Նոռէն՝ իջնել Սեւրան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
7
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
7 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12234

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.234

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ԱՓԻՒՌՔԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Բ.

Երեւանի «հաւաք»ը ամէն բանէ առաջ ցոյց տուեր է անոր մասնակցող ափիւռքահայ առաջադէմ երիտասարդական կազմակերպութիւններու, անոնց դուրս – ծիչներու «ազգային բարձր գիտակցութիւնը, առողջ, ջերմ հայրենասիրական ոգին, տարազիր Հայութեան ճակատագրի նկատմամբ պարտքի եւ պատասխանատուութեան բարձր զգացումը» :

Սովետական Հայաստանի խմբագիրը ապիտակ չարդի աւերները կանխելու եւ ամող սերունդը ձուլման ու այլասերման վտանգէն փրկելու համար յոյսը դրեր է առաջադէմ երիտասարդութիւններու վրայ : Միայն անոնք են եղեր, որ կոչուած են իրենց ուսերուն վրայ տանելու այն ծանր բեռը, «որ տասնամեակներ չարունակ պատուով կրեցին հին սերնդի ներկայացուցիչները» :

Գրեթէ նոյն մտքերը կ'արտայայտէր Հայրենիքի Ձայն (3 Փետր. 1971), երբ կը գրէր.

« ... Սով. Հայաստանը՝ համայն Հայութեան հայրենիքը, մտահոգ իր տասնամեակներ ի յետպատերազմեան զարգացման ընթացքով, նոյնպէս Հայ գոյատեւումով, իր մայրական հայեացքը ուղղել է ափիւռքահայ երիտասարդական այն ուժերին, որոնք հայկական զաղթօջախների հայապահպանման, ափիւռք–հայրենիք կապերի յետագայ ամրապնդման գործում հետզհետէ աւելի եւ աւելի մեծ դեր են ստանձնելու, գառնալով արժանաւոր յաջորդները իրենց հայրենասէր հայրերի ու ազգ եղբայրների» :

Սով. Հայաստան գաղտասպանութեամբ միտք կը պղտորէ, երբ իբրեւ «գառն իրողութիւն» կը մատնանշէ, որ «ափիւռքում տեղ Համար հայ գաղթօջախների գոյատեւման եւ Հայը Հայ պահելու համար մղուող պայքարը ինքնանպատակ է ... որը խորապէս հակասում է մեր ժողովրդի ազգային շահերին» :

Եթէ «Ժամանակ»ը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կ'անդրադարձ, չարաչար կը սխալէր Կապի օգտին խմբագիրը : Դաշնակցութիւնը երբեք չէ ջնջած իր քաղաքական հիմնական ծրագրէն, — անկախ Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ, այլ խօսքով՝ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան : Ափիւռքի Հայութեան վրայ կը դիտուի այդ տեսակէտի պէս, իբրեւ վազուան քաղաքացիները ազատ ու ամբողջական Հայաստանի :

Կրկնելով իր յանկերգը, խմբագիրը կը չեշտէ, որ ափիւռքահայ «առաջադիմական» երիտասարդական կազմակերպութիւնները կանգնած են «զտղտփարապէս ու քաղաքականապէս ճիշդ եւ սկզբուն – քային դիրքերում» : Անոնց համար գաղթօջախներու դոյատեւումը ինքնանպատակ չէ, այլ... տարազիր Հայութիւնը Սովետական Հայաստանի շուրջ համախմբելու միջոց : Անոնց կարգախօսն է եղեր «ամէն աշխարհում Հայը Հայ պահել Ծաղկող հայրենիքի համար» :

Եղրակացութիւն : Որպէսզի ափիւռքահայ երիտասարդական միւս կազմակերպութիւնն ալ կարենան յաջողութեամբ կատարել իրենց հայրենասիրական պարտքը, հին սերունդի արժանաւոր փոխարինողները պատրաստեն եւ առնող սերունդը ուսուցումէ եւ այլասերումէ փրկելու կամքն ունենան, ամէն բանէ առաջ սերտ կապեր պէտք է հաստատեն Հայաստանի եւ անոր երիտասարդական միութիւններուն հետ եւ իրենց աշխատանքը կատարեն անոնց աջակցութեան վրայ :

Երեւանեան «հաւաք»ի կարեւոր որոշումներէն մէկն է եղած այն, որ հայրենիքէն ստեղծուած «դրսեւորուած» է ափիւռքահայ առաջատար երիտասարդական միութիւններու մէջ : Այս վերջիններէն ոմանք դեղարուեստական խումբերու փոխայցելութիւններով զբաղիսին աշխուժացուցեր են իրենց կապերը եւ աւելի բեղնաւոր դարձուցեր :

«Բայց ցաւալի է, որ ափիւռքում դեռ եւս կան երիտասարդական միութիւններ, որոնք գործում են մեկուսացած, չարունակում են պարփակուած մնալ իրենց կեղեւի մէջ, փորձեր չեն անում կապեր հաստատելու հայրենիքի երիտասարդութեան հետ» :

Ի՞նչ են պատճառները այս երեւոյթին, կը հարցնէ խմբագիրը եւ անմիջապէս կը պատասխանէ :

«Հանրայայտ է, որ ափիւռքում ուժեր կան, որոնք ամէն կերպ արգելակում են հայրենիքի եւ ափիւռքի մերձեցումը, առնել եւս երիտասարդական միութիւնների համագործակցութիւնը : ... Դա արտում է նրանց նկատմամբ ափիւռքահայ երիտասարդութեան մէջ կասկածներ ու անվստահութիւն սերմանելու համար» :

Ակնարկութիւնը թափանցիկ է : Երեւանի խմբագիրները չեն կրնար ձերբազատուիլ խղճի այն յաւիտենական մղձաւանջէն, որ ուիլ այն յաւիտենական մղձաւանջէն, որ կը խոռվէ իրենց հանգիստը կէս գարէ ի վեր :

Հայրենիք – ափիւռք կապերը անհրաժեշտ է սերտացնել յանուն ազգապահպանման, բայց ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է մաքրուիլ կոչկոռ կապած նախապաշարումներէ ու կիրքերէ : Հարցերուն մօտենալ առարկայօրէն եւ անկեղծ ու մաքուր հայրենասիրութեամբ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԵԹՐՈՅԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ ԱՆՇԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒՄԸ

Ահաւոր խճողում, երթեւեկելու ան – կարելիութիւն, քալելու իսկ դժուարութիւն, այս է այն պատկերը զոր Փարիզ կը պարզէ երեքշաբթի օրէն ի վեր : Արդարեւ ամբողջ ժողովուրդ մը փողոց ինկած է մայթերու վրայ իսկ տեղ չի պտներ քալելու համար մինչ սենեակները, թէեւ անհամաճայն իրենք իրենց մէջ, այսու – հանդերձ կը չարունակեն գործադուլի չարժումը :

Չորեքշաբթի օր կացութիւնը աւելի ծանր էր քան երեքշաբթի, Սէն–Լազար կառքերն իսկ մէկ չարքի վրայ կ'անցնէին, բազմահարիւր մարդիկ դրաւած ըլլալով կառքերու ճամբան, օթոպիւսի սպասման երկար պոչերու մէջ :

Ինքնաւար, Աչխատանքի Դաշնակցութիւն եւ Դեմոկրատ Աչխատաւորներու բեւորապոյն ազդակները գառնան, ամէն բանէ առաջ սերտ կապեր պէտք է հաստատեն Հայաստանի եւ անոր Երիտասարդական միութիւններուն հետ եւ իրենց աշխատանքը կատարեն անոնց աջակցութեան վրայ :

Երեւանեան «հաւաք»ի կարեւոր որոշումներէն մէկն է եղած այն, որ հայրենիքէն ստեղծուած «դրսեւորուած» է ափիւռքահայ առաջատար երիտասարդական միութիւններու մէջ : Այս վերջիններէն ոմանք դեղարուեստական խումբերու փոխայցելութիւններով զբաղիսին աշխուժացուցեր են իրենց կապերը եւ աւելի բեղնաւոր դարձուցեր :

«Բայց ցաւալի է, որ ափիւռքում դեռ եւս կան երիտասարդական միութիւններ, որոնք գործում են մեկուսացած, չարունակում են պարփակուած մնալ իրենց կեղեւի մէջ, փորձեր չեն անում կապեր հաստատելու հայրենիքի երիտասարդութեան հետ» :

Ի՞նչ են պատճառները այս երեւոյթին, կը հարցնէ խմբագիրը եւ անմիջապէս կը պատասխանէ :

«Հանրայայտ է, որ ափիւռքում ուժեր կան, որոնք ամէն կերպ արգելակում են հայրենիքի եւ ափիւռքի մերձեցումը, առնել եւս երիտասարդական միութիւնների համագործակցութիւնը : ... Դա արտում է նրանց նկատմամբ ափիւռքահայ երիտասարդութեան մէջ կասկածներ ու անվստահութիւն սերմանելու համար» :

Ակնարկութիւնը թափանցիկ է : Երեւանի խմբագիրները չեն կրնար ձերբազատուիլ խղճի այն յաւիտենական մղձաւանջէն, որ ուիլ այն յաւիտենական մղձաւանջէն, որ կը խոռվէ իրենց հանգիստը կէս գարէ ի վեր :

Հայրենիք – ափիւռք կապերը անհրաժեշտ է սերտացնել յանուն ազգապահպանման, բայց ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է մաքրուիլ կոչկոռ կապած նախապաշարումներէ ու կիրքերէ : Հարցերուն մօտենալ առարկայօրէն եւ անկեղծ ու մաքուր հայրենասիրութեամբ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Համաղաշնակութիւնը որոշեցին չարունակել գործադուլը ոչ մէկ լուծում գըտնուած ըլլալով : Միացեալ դեկոյցով մը այս երեք ընկերակցութիւնները կ'ըսեն.– «Հովանաւորող իշխանութեան եւ տնօրէն – նութեան լռութեան առջեւ, գործադուլը կը չարունակուի Հոկտեմբեր 6ին, Ինքնավար, Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. ընկերակցութիւնները պիտակից հանրութեան չահուն, կը սպասեն տնօրէնութեան կողմէ իսկական բանակցութեանց բացման, գրական առաջարկներով պատասխանելու համար իրենց պահանջները եւ կոչ կ'ընեն Փոխադրութեանց նախարարին» :

Բայց տնօրէնութիւնը կը յայտնէ թէ ի վիճակի չէ նոր առաջարկներ ընելու : Տնօրէնութիւնը կ'ըսէ թէ վարողներու «դաս»է հարցը պատրուակ կը ծառայէ սենտիքաներու, խնդրոյ առարկայ ընելու համար ամսաթոշակներու ամբողջ կարգադրութիւնը, որ ընդունուած էր Ցուլիսին :

Ամէն պարագայի մէջ, սենտիքաները բոլորն ալ համաճայն չեն այս գործադուլին համար, որ որեւէ ձեւով ժողովրդականութեան չէ :

× Օրլիի մէջ կը չարունակուի ցամաքի անձնակազմի գործադուլը :

× Ժան–Ժաք Սերվան–Շրէյպէր յայտարարեց թէ թեկնածու է Ազմատական կուսակցութեան նախագահական աթոռին, ինչ որ կը նշանակէ թէ Մօրիս Ֆօրի հետքով քովի ըլլալու տեղ, յաջորդ համագումարին, դէմ առ դէմ պիտի գտնուին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԻ ՎԵՐՋԱՆԱՐ

ԱՏԱԼԷԹԸ ԿՐ ԽՕՋԻ

Թուրքիա վերստին քաղաքական տագնապի մը սեմին կը գտնուի :

Ութ ամիս առաջ Թուրք բանակը Տէմիրէլի կառավարութեան պաշտօնագրկումը կը պահանջէր : Իրաց այդ կացութեան մէջ Ազգարարութեան կուսակցութիւնը հակառակ անոր որ մեծամասնութիւն կը կազմէր Խորհրդարանին մէջ, կը հարկադրուէր տեղի տալ եւ ընդունիլ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը : Արդ, ութ ամիս ետք, նոյն կուսակցութիւնը դլուխ կը ցցէ : Արդարեւ, չորս օրուան խորհրդակցութիւններէ ետք Ազգարարութեան կուսակցութիւնը որոշեց այլեւս չմասնակցիլ «ազգային միասնականութեան դահլիճին», որ Նիհատ Էրիմի դըժխաւորութեամբ կազմուած էր անցեալ Մարտին :

Ս. Տէմիրէլի կուսակցութիւնը որոշեց դահլիճէն հրաժարեցնել իր հինգ նախկին նախարարութիւններ — Ցարաբերութիւն Խորհրդարանի հետ, Հանրային Աչխատանք, Մաքսատուն, Զբօսաշրջիկութիւն եւ Տեղեկատուութիւն, Սփոր եւ Երիտասարդութիւն :

Ինչպէս հաղորդած էինք անցեալ չաբաթ, Թուրք զօրավարներ ծանր ազդարարութիւն ուղղած էին Տէմիրէլի կուսակցութեան, որ կ'ընդդիմանայ անտեսական, ընկերային, վարչական եւ համալսարանական բարեփոխութեանց ծրագրին գործադրութեան : Այս ծրագիրը պատրաստուած էր դահլիճին կողմէ, բանակին պահանջին վրայ :

Վարչապետ Էրիմ իր կարգին ազդարարութիւն մը ըրած էր այս ուղղութեամբ, որու հետեւանքով բուռն փոխադարձութիւն մը տեղի ունեցած էր իր եւ Ազգարարութեան կուսակցութեանն երես – փոխանորդներուն միջեւ :

Կը հետեւի ուրեմն, թէ Տէմիրէլ որոշած է նկատի չառնել բանակին եւ վարչապետին սպառնալիքները եւ պատրաստել նեղ կացութեան մէջ : Ձդչենք, որ Ազգարարութեան կուսակցութիւնը 450ի վրայ 244 աթոռ ունի Խորհրդարանին մէջ եւ, հետեւաբար, ի վիճակի է արգիլելու որեւէ ծրագրի վաւերացումը :

Իրաց այս կացութեան մէջ բանակը կամ պէտք է հրաժարի կարգ մը բարեփոխումներու միտքէն եւ կամ ձեռք առնէ ամբողջովին երկրին իշխանութիւնը :

Ցամենայն դէպս քաղաքական դէտերը համոզուած են, որ բանակը տեղի պիտի չտայ :

Հաւանական է, որ Նիհատ Էրիմ ներկայացնէ իր հրաժարականը մինչեւ չաբաթավերջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Փեքինն եւ Ուաչինկթըն Նիքսընի խորհրդատուին Զինաստան այցելութիւնը ծանուցանեցին միաժամանակ : Քիսինճէր Փեքին պիտի այցելէ Հոկտեմբերի կիսուն : Խորհրդատուն չին վարիչներուն հետ պիտի պատրաստէ նախապահին այցելութեան յայտագիրը : «Ցարաբերութեան մէջ ենք Փեքինի հետ : Զինաստան բծախնդրօրէն կը նախապատրաստէ Նիքսընի այցելութեան ծրագիրը», յայտարարեց Քիսինճէր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի արեւմտեան թերթերու թղթակիցներուն բաղաքագիր մը յանձնեց Վլատիմիր Բիւկովսկիի մայրը : Այս վերջինը «վարչակարգը անուանարկած» ըլլալու յանցանքով հոգեբուժարան առաջնորդուած է : Զաւակս, կը ճչդէ Վլատիմիրի մայրը, ոչ մէկ յանցանք գործած է : Միակ մեղքը եղած է հանրութեան ուշադրութեան յանձնել հոգեբուժարանները առաջնորդելու խորհրդային իշխանութեանց նոր եղանակը : Ժամանակէ մը ի վեր հոգեբուժարաններու մէջ կը բանտարկուին իբրեւ խնամքի կարօտ անձեր բոլոր անոնք, որոնք կը քննադատեն վարչակարգին ապօրինութիւնները :

Խորհրդային երկու անուանի գիտնականներ՝ Ա. Սախարով եւ Մ. Լէոնտովիչ, ինչպէս նաեւ 46 խորհրդային քաղաքացիներ բաց նամակ մը յղեցին Միջազգային Առողջապահութեան Կազմակերպութեան՝ բողոքելով Բուկովսկիի ձերբակալման եւ հոգեբուժարանի մէջ արգելափակման դէմ : «Եթէ Վլատիմիր Բուկովսկի նկատուի մտային հիւանդ՝ ասիկա ոճիր մը պիտի ըլլայ, որուն դէմ պիտի պայքարինք օրինական բոլոր միջոցներով», կը չեշտեն բողոքարկուները :

ՁԱՓՈՆԻ կայսրն ու կայսրուհին Լոնտոնի մէջ ընդունուեցան Անգլիոյ թագուհիին կողմէ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ իշխանութիւնները ձերբակալութեան միջազգային հրամանագիր մը հանեցին Քլօտ Լիփսկիի դէմ, որ ինչպէս ծանօթ է Իսրայէլ ապաստանած է, երբ Ֆրանսայի մէջ երեւան եկաւ «Փարիզիսմոան Ֆոնսիէ»ի մատակարարման գործումները : Իսրայէլ եւ Ֆրանսա դատական ոչ մէկ համաձայնութիւն ունին սակայն հաւանական չէ որ Թել–Ավիվ երկրէն դուրս հանէ եւ Ֆրանսայի յանձնէ փախստականը :

ԿՈՆԲՈՒՌ ակադեմիան Ռոպէր Սապաթիէն ընտրեց իբրեւ նոր անդամ Անտրէ Պելլիի թափուր աթոռին : Նոր ակադեմականը ծանօթ է գլխաւորաբար Լէ գ'Անլիմէթ Սիւէտուազ վէպով :

ԳԱՀԻՐԷ Արաբ Հանրապետութիւններու Դաշնակցութեան մայրաքաղաքը դարձաւ : Երբեակ երկիրներու միացեալ կառավարութիւնը պիտի հաստատուի Հելիոպոլսոյ մէջ, Գահիրէի մօտ :

ՔՆՆԱԽՈՅԶ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Երեւանի համալսարանը վերջերս լոյս ընծայեց Նիկողայոս Ադոնցի «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանում» գործը: Առաջին անգամ է, որ մեծ պատմաբանին գործերէն մէկը լոյս կը տեսնէ Հայաստանի մէջ: Հատորին հրատարակութեան առթիւ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Բագրատ Ուլուբաբեան «Գարուն»ի մէջ կը ներկայացնէ պատմաբանին կեանքն ու գործերը, վերլուծական տողերով:

Ն. Ադոնց ծնած է Բռնակոթ գիւղը, Սիսիանի շրջան, 1871 Յունուար 23: Կը սերէր հին լուսաւորեալ տոհմէ. անոր նախնիքներէն էր այն Տէր Աւետիք քահանան, որուն՝ հակասութիւններով լեցուն, ողբերգական ճակատագիրը նախընթաց ծառայած է Րաֆֆիի «Դաւիթ բէկ» եւ Սերօ Խանզադեանի «Մխիթար սպարապետ» վէպերու հերոս Տէր Աւետիքին համար:

Նիկողայոս Տէր-Աւետիքեան կամ Ադոնց նախնական կրթութիւնը ստացած է Տաթեւի ծխական դպրոցը, ապա յաճախած է Գէորգեան ճեմարան: 1891ին կը տեղափոխուի Թիֆլիս եւ 1894ին կ'աւարտէ տեղւոյն ռուսական գիմնազիան: Ապա կը տեղափոխուի Պետերբուրգ: Ուսումնածարաւ պատանին հոն դնաց, որովհետեւ տարածուած էր տեղւոյն համալսարանին համբաւը՝ կապուած այդ օրերուն բանասիրութեան եւ արեւելագիտութեան մէջ իր առաջին քայլերը առնող Մառի անունին հետ: Ադոնցի ուսուցիչը Փրոֆ. Մառն էր, որուն առաջնորդութեամբ եւ ըմիտասարդ Սիսիանցին քայլ առ քայլ խորացաւ Հայոց պատմութեան եւ բանասիրութեան մէջ:

Համալսարանը աւարտելէ ետք, Մառի միջնորդութեամբ, նախ կ'աշխատի համալսարանի արեւելագիտութեան ճիւղին մէջ, ապա, աւելի եւս մասնագիտանալու համար, կ'երթայ Եւրոպա: Միւնիխի համալսարանին մէջ կ'ունկնդրէ բանասիրական եւ բիւզանդագիտական դասընթացքներ, ապա Փարիզի, Լոնտոնի, Վենետիկի գրադարաններուն եւ մատենադարաններուն մէջ անհրաժեշտ նիւթեր ժողվելով՝ երկու տարի ետք կը վերադառնայ Պետերբուրգ: Իր ուսուցիչին եւ դեկավարին կողքին դասախօսական աշխատանք կը կատարէ եւ, միեւնոյն ժամանակ, կը զբաղի հայագիտական հետազօտութիւններով: Այս պատճառով ալ յաճախ կ'այցելէ Կովկաս, կ'ուսումնասիրէ Էջմիածինի ձեռագիրները: Այս հետազօտական քննութեան արդիւնքը եղաւ անոր «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանին» (ռուսերէն) ծաւալուն աշխատութիւնը (1908), որ ներկայացուց իրրեւ աւարտաճառ եւ Ն. Մառի ու Ի. Ջաւախովի դրական կարծիքին հիման վրայ ստացաւ հայ բանասիրութեան մագիստրոսի կոչում:

Ադոնցի երկրորդ մեծ աշխատութիւնը՝ «Դիոնիսիոս Թրակացին եւ հայ մեկնաբանները», լոյս է տեսած 1915ին: Այս ալ երիտասարդ պատմաբանին տոքթորայի աւարտաճառն էր: Ստացաւ հայկական բանասիրութեան տոքթէօրի գիտական աստիճան եւ կարգուեցաւ համալսարանի վրոֆեսէօր:

1920ին մեկնեցաւ արտասահման՝ նախ Լոնտոն եւ ապա Փարիզ: Իր հետազօտութիւնները (հայերէն եւ օտար լեզուներով, գլխաւորապէս ֆրանսերէն), կը հրատարակէ բազմաթիւ պարբերականներու մէջ: 1930էն սկսեալ հայագիտութեան և բիւզանդագիտութեան ամսիկոնները կը վարէ Պրիւսէլի Ազատ համալսարանին մէջ:

Կը գրէր հայ ժողովուրդին ամբողջական պատմութիւնը (ֆրանսերէն), որուն մէկայն առաջին հատորն էր պատրաստ, երբ 1942 Յունուար 27ին դոհ կ'երթայ արկածի:

Ասոնք մէկայն կարեւորագոյն իրագործութիւններն են մեծ պատմաբանին ապրած կեանքին: Մենք չենթադրենք այն մասին, որ ան պետերբուրգի մէջ կը խմբագրէր «Բանբեր գրականութեան եւ արուեստի» պարբերականը: Այս համառօտ ակնարկով չենք կրնար նաեւ հանդամանօրէն անդրադառնալ անոր քաղաքական հայեացքներուն եւ ըմբռնումներուն, ոընդ, հարկաւ, չէին կրնար իրենց կնիքը չդնել անոր գիտական ժառանգութեան վրայ: Ադոնց մէկն էր մեր այն մեծ մտաւորականներէն, որոնք դժբախտաբար, շատ կը հաւատային հնօրեայ կեանքին ու անոր աւանդներուն, երբ իրենց չուրջ կը կործանէր հին աշխարհը, եւ նորը կուգար անյաղթահարելի եւ աննահանջ: Ան կը կարծէր, թէ «վաղաժամ էիմ ե՛ւ ՀԸՆԶԱԿՆԵՐԻ ծողանչը, ե՛ւ ԴՐՕՇԱԿՆԵՐԻ ծածանումը», ու հայ ժողովուրդին համար իր հոգիին մէջ կը վայփայէր անդարձ կորսուած երազ մը, որուն հմայքին էին «հող եւ ջուր, վարժապետ, բահանայ, հաշտ կեանք, պետական հաւատարմութիւն, համերաշխ դրացիութիւն»:

Դժուար է պնդել, թէ դիտնականը միշտ փարած մնաց հովուերգական այս մտայնութեան: Ընդհակառակն, մեր անցեալի արժէքները գնահատած ատեն դրեթէ միշտ կը հրաժարէր այդ մօղոլութենէն, եւ ասպարէզ կուգար իրապաշտ ըմբռնումներու:

« Հայաստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանում » առաւարածաւալ գործը մեր պատմագրութեան այն բացառիկ աշխատութիւններէն է, որոնք իրենց խորութեամբ, ընդգրկումի սահմաններով եւ դիտական մակարդակով համարձակ կը կենան միջազգային պատմագիտական գրականութեան գործոցներու շարքին: Յորդորին նեղ սահմանը չէ խանգարած, որպէսզի հոն պատմաքննական խոր վերլուծու-

ՄԱՐԹԻՆ ՊՈՐՄԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դաշնակից յաղթական Պետութիւնները պատժած են եւ կը շարունակեն պատժել պատերազմի վայրագ ջարդերու գլխաւոր պատասխանատուները: Ճարպիկները ապաստանած են չէզոք, համակիր երկիրներ ազատելու համար իրենց գլուխները: Առանձնապէս կը փնտռուի Պորմանը: Լրտեսական բոլոր կազմակերպութիւնները լծուած են աչխատանքի, սակայն, Պորման չկայ: Աւելի ճիշդը՝ ամէն տեղ է: Մէկը տեսած է Եգիպտոսի մէջ: Ուրիշ մը՝ Սպանիա, Արժանթին, Պրազիլիա, եւայլն: Դրական՝ ոչինչ:

Օր մը, Սի. Այ. Սի.ի պետերէն՝ ճէյմս Մաք Կովըրն կը յայտնէ կեդրոնի, թէ քանի մը հիթլէրական սպաներ Պորմանը տեսած են Ռուսիոյ մէջ: Կուտայ անուններ:

1947ին, Էս. Էս. գնդապետ Օթթօ Օլէնտորֆ կը յայտնէ, որ 1943էն սկսեալ Պորմանը կ'աչխատէր Ռուսիոյ հաչուոյն: Բազմաթիւ անդամներ անճամբ հատած է. բայց լուծ՝ գնդակահարուելէ վախնալով:

1948ին, Էս. Էս. զօրավար Կոթլըպ Պերժէ, սպայակոյտի մօտիկ անձնաւորութիւն մը, կ'ըսէ նոյն բաները եւ կ'աւելցնէ.

«Պորման ռուսական լրտես էր, սակայն, յաջողած էր դրաւել Հիթլէրի վստահութիւնը: Մեր բոլոր դժբախտութիւններուն պատճառը ինքն է. եւայլն»:

Ուրիչ մը: Կարմիր Բանակի դասալիք սպաներէն՝ Վասիլ Վասիլէնոքի. «Պորմանը ողջ-առողջ տեսայ Ռուսիոյ մէջ»:

Կեդրոնի լրտեսները կ'անցնին գործի, բայց, իբր թէ, Պորմանի հետք չեն գըտներ: 1953ին, զօրավարը կը ներկայացնէ իր տեղեկագիրը՝ Մաք Կովըրնի: Համաձայն իր ստացած տեղեկութիւններուն, Պորմանը մեռած է Պերլինի մէջ 1945 Մայիս 2ին: Ռուս սպաներ գտած են դրպանի տետրակը եւ այս ձեւով ճշդած ինքնութիւնը, եւայլն:

Թեան ենթարկուի հին Հայոց աւանդական կարգն իր դրեթէ բոլոր կողմերով՝ սկսեալ անոր ծագումէն, նախաարարական տուներու ծագումնաբանութենէն, մինչեւ անոր ճակատագրին ամէնէն փառաւոր չրջանը եւ, նոյնիսկ, մայրամուտը: Գիրքին արձարձած բոլոր հարցերուն համար պատմական հիմք կը հանդիսանայ Հայաստանի բաժանումը դրացի երկու մեծ բռնատիրութիւններու՝ Պարսկաստանի եւ Բիւզանդիոնի միջեւ:

Բ. ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Արդ, ութ տարի ետք կեդրոնը ուրիշ բան կ'ըսէ:

Պորմանը յանճնուած է միայն իրեն համար եկած ռուսական յատկապահ կազմակերպ մը եւ տեղափոխուած Ռուսիա: Հոն, իբրեւ մասնագէտ գերմանական հարցերու, հանդստանէտ պայմաններու մէջ ապրելէ ետք մեռած է 1968ին իր բնական մահով:

Լուրը պայթեցաւ ռումբի մը նման:

Երկու հակառնեայ տեղեկագիրներէն ո՞րն է ստոյգը: Միայն Աստուած գիտէ: Լրտեսական զարմանալի պատմութիւններ շատ ենք լսած: Երկուքն ալ կրնան ճիշդ ըլլալ:

Ինչպէս դիտէք, հակալրտեսական կազմակերպութիւնները ճիւղ մը ունին, որուն պաշտօնն է օրական 24 ժամ մոխիրընել անթելով տրուած բոլոր լուրերը: Խաղաղութեան ժամանակին անկամ այսպէս է. իսկ պատերազմի ընթացքին ճանճի բզզիւնն անգամ չեն փախցներ:

1943ին այդ ճիւղին պետն է Վիչհեմ Ֆլիք անունով մասնագէտ մը: Օր մը, յանկարծ կը լսէ ծածկագիրը հեռաձայնումմը Ռուսիոյ եւ Զուիցերիոյ համար: Իր ցանկերուն վրայ այդ ալիքով յայտնի գրասենեակ չկայ. ուրեմն, մէկը կ'աչխատի գաղտնի լուրեր հաղորդել: Անմիջապէս կը հրամայէ ճշդել այդ ալիքները: Նուրը գործիքներով լեցուած մասնաւոր կառքերը կը ցրուին Պերլինի մէջ: կրնակէն հարուածող այս վտանգաւոր գինքը չէզոքացնելու մէջոցը չատոնց գտած են: Հերձեան ալիքներու անկիւնաչափութեամբ (կոնիոմեթրի) կարելի է ճշդել բուն կէտը: Գրաւեալ երկիրներու դիմադրական ճակատներու հեռարձակող տաղաքը կ'իյնան իրարու եռեւէ:

Արդ, Պերլինի մէջ ցրուած կառքերէն մէկուն ենթասպան հաչիւները ընելով մատը կը դնէ կէտի մը վրայ, եւ... յանկարծ գոյնը կը նետէ իժէ մը խայթուածի պէս: Անկարելի բան է: Աչքերը կը չփէ: Արդեօք երա՞զ է տեսածը: Ո՛չ: Ուրեմն՝ մեքենան է խանգարուած: Կամ՝ սխալ հաչուած: Նորէն կը սկսի ծայրէն: Դարձեալ նոյն կէտը: Չի գոհանար այսքանով: Բազմաթիւ անգամներ կը փորձէ: Արդիւնքը միշտ նոյնն է: Ենթենալը բան մը չէ: Գիտէ՞ք ո՞ւր է այդ կէտը, վարչապետարանը: Ուրեմն, ծածկագիր հեռարձակումը կ'ըլլայ Հիթլէրի որջէն: Վախ ու դողով՝ խե՛ղճ տղան հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ միւս կառքերուն հետ: Հոգեկան նոյն կացութեան մէջ կը գտնուին բոլորը: Շուարած են: Սակայն, պէտք է աճապարեն: Իրենց կը սպասէ պետերնին՝ Ֆլիքը, որ իր կարգին զարհուրած՝ կը վազէ ծովակալ Քանարիսի հաղորդել եղելութիւնը:

Յուզուած է նաեւ ծովակալը: Պաղարիւն մարդը պահ մը կը չուարի: կարելի չէ Վարչապետարանը կասկածի տակ դնել առանց չօչափելի փաստերու: Կը հրահանգէ զգաստուկ քննութիւն մը կատարել: Իր լրտեսները Զուիցերիոյ մէջ ձեռք կը

ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ

— 15 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ —

Կ'անցնինք « Ցաղթանակ » այդին, խումբ-խումբ մանուկներու եւ պատանիներու մօտէն, որոնցմէ ոմանք ծամոց եւ պիհ կ'ուզեն: Որքան կրնանք զոհացում կուտանք ու կ'երթանք «Արագիլ» ճաշարանը ուրկէ կը տեսնուի ամբողջ Երեւանը, եւ մեր մեծ Արարատը, դեռ թշնամեաց ոտնակոխ եւ որ այսօր կը կոչեն Աբա տաղ, ի յիշատակ Քեմալի, բայց ինչ անունով ալ փորձեն մկրտել, ան կը մնայ յաւերժական Արարատը...

Կ'այցելենք նաեւ Մատենադարան: Նոր բան չկայ ըսելիք անոր մասին, այնքան ըսուած, այնքան գրուած է, նոյնիսկ հիացած օտարներու կողմէ: Մեզի համար ան խորհրդանիշն է մեր դարաւոր մշակոյթին:

Ու ահա կը հասնինք Ծիծեռնակաբերդ, Եղեռնի յուշարձանը: Կը պատրաստուէի քանի մը խօսք ըսել, բայց պետական պաշտօնեայ մը յայտնեց մեզի թէ Սարդարապատի առջեւ կարելի է, բայց հոս միայն պէտք է խոնարհիլ ու լռել: Ուրեմն ինչ որ կը մտաբերէի հոս ըսել ըսի կապի կոմիտէի ընդունելութեան ատեն ուր նաեւ Մարօ Մարգարեան պատասխանեց մեր քանի մը հարցումներուն, օրինակ մեր լեզուի պաշտպանութիւնը օտար բառերու արշաւանքին դէմ:

Գացինք Ծիծեռնակաբերդ, հոս ալ ատենին լերկ ու ժայռոտ բլուր մը, որ այժմ մաքրուած է եւ ծառերով ճոխացած: Խճուղի մը այդ արուեստական անտառին մէջէն կը տանի մինչեւ բարձունքը: Ապա, մեր առջեւ կը բացուի լայն ճամբայ մը: Կը յառաջանանք: Տեղ-տեղ քարերու վրայ քանդակուած են պատկերներ թրքական խժդժութեանց, ու ահա իրրեւ բողոք բայց նաեւ հպարտութիւն 40 մեթր կը բարձրանայ յուշարձանը, որ կ'ոգեկոչէ ժողովուրդի մը կէսին ջարդը, հարազատ հայրենի հողին վրայ:

Քիչ մը կը յառաջանանք, ահա՛ անմար բոցը, ու մեր տխուր սրտին տխրութիւնը կ'աւելնայ երբ կը լսենք, խորհրդաւոր լռութեան մէջ, կոմիտասեան մեղեդին:

Լռութիւն ու ակնածանք:

×

Մեր օրերու յայտագիրը ծանօթ է չատերուն: Առաւօտները կ'այցելենք տեսարժան վայրեր, իրիկունները չաճախ ընտանիքիս անդամներուն հետ կ'անցընենք: Իրիկուն մը կը հանդիպինք Սեւան-Արփի փապուղիի վարպետներէն մէկուն որ մեղի տեղեկութիւններ կուտայ վերջին աչխատանքներու մասին: Արդէն իսկ 32 հազար մեթր փորուած է, որու հազիւ կէսը պեթոնապատուած է, կը մնայ տակաւին 18 հազար մեթր, դեռ 2–3 տարուան աչխատանք:

*Այս հանդիպումներու լինչպէս որեւէ հանդիպումի ընթացքին, ամէն ինչ առիթ է կոնեակ խմելու եւ պէտք է խոստովանիմ թէ այս կոնեակը մեծ աւեր կը գործէ երկրին մէջ: Եթէ իր որակով ան կրնայ մրցիլ միջազգային չափանիչով, անդին սակայն — ներսը — մեր տունը կը քանդէ: Հայաստանի մէջ կէս լիթրը կ'արժէ 7–8 ռուբլի, (ռուբլին սկզբունքով մօտ 6 Ֆրանք կ'արժէ): Կը տարուիմ խորհելու թէ սուղ է որպէսզի կարելի չըլլայ չատ խմել բայց, ըստ երեւոյթին, այդ «արգելքը» չի բաւեր: Կը յիշեմ Ֆրանսական ասացուածքը որ սա է.— Իսկամ անճնաւորութիւն մը կ'ընդունի Սատանային այցելութիւնը եւ կը լսէ անոր երեք պայմանները որոնցմէ մէկը պէտք է գործադրէ եթէ չուզեր մեռնիլ: Առաջին՝ մայրը ծեծել, երկրորդ՝ քոյրը բռնաբարել ու երրորդ՝ խմել: Մարդը առաջին երկու պայմանները անընդունելի կը նկատէ ու կ'ընտրէ վերջինը: Կը խմէ ու կը գինովնայ ու երբ կը գինովնայ ակամայ կը գործէ նաեւ առաջին երկու արարքները: Ու դիս ամէնէն տխրեցնողը եղաւ հայրենիքիս մէջ այս խմելու ահաւոր մոլութիւնը, որեւէ ժամու իրարու եռեւէ պատթ պարպել: Ու մտքէս հազար ու մէկ միջոց կը փնտռէի փրկելու համար մեր կանաչ սերունդները բայց վստահ եմ որ Հայաստանի իշխանութիւններն ալ կը մտածեն այս մասին:

×

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Աստուածածնայ տօն է եւ այս երրորդ անգամն է որ Էջմիածին կը գտնուիմ, կրկին նոյն տօնին կը դուգադիպի: Առաջին անգամ, 1956ին, բակը եւ չուրջը դեռ խեղճ ու լքուած պատկեր մը կը պարզէին, մինչ հիմա արքայական պարտէզի մը տպաւորութիւնը կը թողու:

Նահատակներու յատուկ յուշարձան մըն ալ կայ, ուր փորագրուած են բոլոր անունները այն չրջաններուն, որոնք զինադադարին թրքական հորդաններուն եւ մասամբ փրկուեցան: կան նաեւ բազմաթիւ ցայտաղբիւրները, ժողովուրդին ծարաւը յագեցնելու համար: Տեղ մըն ալ յատկացուած է մատաղի եւ մատաղը եփելու:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(3 – Շար.)

ձգին ճաշարանի սպասեակ աղջիկ մը՝ Մարղարիտ Պոլլի, ծանօթ՝ Ռոզա անուանով. սիրուհին՝ ռուս լրտեսի մը: Ոստիկանութիւնը կը խուզարկէ աղջկան բնակարանը: Կասկածելի բան մը չի գտներ: «Ամէն ինչ կը սկսի Սեպտեմբերին» անմեղ վերնագրով գրքի մը կարգ մը էջերը մեքենագրուած են: Մարղարիտ Պոլլի կը բացատրէ, թէ ճաշարանի աշխատանքը ծանր ըլլալով կը փափաքի գրասենեակի գործ մը գտնել, եւ այդ նպատակաւ մեքենագրել կը սորվի:

Ֆանարիւի լրտեսները կը թոյլնեն գիրքը: Մանրակրկիտ քննութենէ մը եաք մտնոգէտները այդ գիրքին մէջ կը գտնեն ծածկագրին բանալին: Ցետոյ, պարզ լեզուի կը վերածեն երկու տարուան ընթացքին արձանագրուած ծածկագիր հեռագրերն ու լեղապատառ կը հասատան, որ գինուորական գաղտնի որոշումները հաղորդուած են Թշնամիին ո՛չ թէ օրը օրին, այլ ժամը ժամին:

Ծովակալ Ֆանարիս կը կանչէ կեհլընը, գաղտնիքը կը յայտնէ անոր: Երկար կը խորհրդակցին այս մասին ու կուգան հետեւեալ եզրակացութեան.— Հայրենիքի դաւաճանը միայն Մարթին Պորմանը կրնայ ըլլալ: Իր ձեռքին մէջն են ճայնափիւռի գործիքները: Հիթլէրէն գատ մէկը կը հաւիւ չի կրնար պահանջել: Բայց իրենց ուժէն վեր է դաւաճանը չեզոքացնելը: Մարդը կը վայելէ Առաջնորդին կատարեալ վստահութիւնը:

Այս մտահոգութիւններու մէջ կը պատմի անյաջող մահափորձը Հիթլէրի վրայ: Մահուամբ կը պատժուին քանի մը հազար պետական մարդիկ, զինուորականներ: Չի խնայուիր, նոյնիսկ, աղջային հերոս՝ մարեչալ Ռոմէլ: Չկարենալով ուղղակի դատապարտել եւ սպանել, կղմնակի միջոցներով կը մղեն անձնասպանութեան: Պորմանը ամբաստանել այսչափ ելեկտրականացած մթնոլորտի մէջ կը նշանակէ պարզապէս իր դերեզմանը փորել:

Շատ չանցած կը ձերբակալուի նաեւ ծովակալը: Բայսուիկ չնորհ՝ անմիջապէս չեն դնդակահարեր: 1945 Ապրիլին դեռ ողջ է: Դաշնակիցները արագընթաց կը յառաջանան: Մօտ է փրկութիւնը: Պուհլ անունով զօրավար մը նահանջի ընթացքին կ'իյնայ գերմանական լրտեսական արխիւին վրայ եւ կը գտնէ Ֆանարիսի օգտագործուած են իր կասկածները Պորմանի մասին: Հայրենասիրական զգացումներէ մղուած, Պուհլէ վստանգաւոր թուղթերը կը ղրկէ ուղղակի Հիթլէրին, Վարչապետարանի հասցէով, վստահ՝ որ Առաջնորդը լուր չունի փոխանորդին դաւաճանութենէն:

Գրարը կ'անցնի Պորմանի ձեռքը: Հակառակը կ'ըլլայ չանթահարիչ: Անմիջապէս կը դնդակահարուին Ֆանարիսն ու գործին ծանօթ բոլոր գործակիցները:

Պորմանը պաշտպանողները կ'ըսեն, թէ ինք ներկայ չէր ըլլար գինուորական

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԼԵՒՈՆ ՄՈՋԵԱՆ

Մոռցուած դէմք մը եւս մեր մամուլի աշխարհին մէջ, արձակագիր, խմբագիր եւ մանաւանդ ճաշակաւոր թարգմանիչ:

Մեր միջավայրէն գատ, իր յարգելի գործակցութիւնը բերած է Սփիւռքի թերթերուն եւ պարբերականներուն, ինքնագիր էջերու քով մեր լեզուին փոխադրելով նաեւ եւրոպական երկասիրութիւններ, նմոյշներ տալով մասնաւորապէս վիպական գրականութենէն:

Հոգւի թրթռացումներ կամ մտածումի ցոլքեր կը պտնենք յաճախ իր յղկուած արտայայտութեան մէջ, տափակութենէ եւ միջակութենէ վեր մնալու ճիգը, այսինքն բնատուր դժուարահաճութիւնը պարտաճանաչ գրողին, ամէն բանէ առաջ իր խիղ անձին նկատմամբ:

Զինադադարի օրերուն, Լեւոն Մոզեան փնտռուած աշխատաւորներէն մէկն էր այդ չրջանի լրագրական փեթակին, եւ իր մեղրը կը քաղէր այլազան ծաղիկներէ:

Իրեն կը պարտինք Տոսթոեւսքիի «Ոճիրը եւ Պատիժը»ին ընտիր թարգմանութիւնը:

ՑԻՄԵՌՆԱԿ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

դաղտնի ժողովներուն: Իրրեւ վաստ չատ սակաւ է. որովհետեւ, բոլոր ժողովներու տեղեկագրութիւնները կ'անցնէին իր բռվէն: Իսկ «անբասիր հայրենասէր»ի համբաւին վաւերականութիւնը, անկասկած, կը ճղտուի օր մը:

Կեհլընի գիրքը տակաւին հրատարակուած չէ, որով, դեռ չենք դիտեր բոլոր մանրամասնութիւնները: Մինչ այդ, արդէն բացուած են լեզուները: Հիմա որ կասկածը սպրդեցաւ բարեկամներու, հակառակորդներու մտքին մէջ, չատերը վերաքննելով կարգ մը անյիշատակ դէպքեր կ'ըսեն, թէ «ամէն բան կը յուսացուէր Պորմանէն»:

Լրտեսական այս տեսակ պատմութիւնները չատ ջուր կը վերցնեն: Վերապահութեան, տարակոյսի պզտիկ նշոյլ մը ճգելով ըսուածներուն վրայ:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՄՆԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը քննութեան առին անտառներու ճմեռման կարեւոր հարցը:

Ժողովը որոշ յանդգնութիւններ նչմարեց անտառպահպանութեան գործադրման գետնի վրայ: Սեպտեմբեր 1ի տուեալներով եւ անցեալ տարուան համապատասխան ժամանակաշրջանին համեմատութեամբ, համայնական անտեսութիւններու միսի արտադրութիւնը աւելցած է 4, կաթինը՝ 9,9, հաւկիթինը՝ 7,4, բուրդինը՝ 6,9 տոկոսով: Նոյն ժամանակամիջոցին աւելցած է պետութեան վաճառուած անասնապահական մթերքներու քանակը եւ, միաժամանակ, բազմացած է ամէն տեսակ անասուններու գլխաքանակը:

Անցեալ տարուընէ 160·000 Թոն աւելի խոտ, 60·000 Թոն աւելի սիլոս եւ 300 Թոն աւելի խոտաւիւր կուտակուած է: Շերը ջաններուն մեծ մասը կատարած եւ գրեթակատարած է խոտին, իսկ որոշ չրջաններ ալ նաեւ ձմռան ամբարման ծրագիրը:

Երկրին կարգ մը չրջաններուն մէջ դոհացուցիչ չեն այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները: Բազմաթիւ անտեսութիւններ Ղուկասեանի, Ապարանի, Ամասիոյ, Սեւանի, Սիսիանի, Մարտունիի, Կրասնոսելսկի, Կալինոյի եւ այլ վայրերու մէջ հազիւ 15–47 տոկոսով իրագործած են իրենց ծրագիրները:

Ժողովը նկատեց, որ գիւղական չինարարութեան եւ Գիւղատնտեսութեան նախարարութիւնները անբաւարար աշխատանք կատարած են դոմերու չինութեան, վերանորոգման եւ կահաւորման ուղղութեամբ:

Առ 1971 Սեպտեմբեր 1 համայնական անտեսութիւնները չինած են կովանոց – ներ 1600 գլուխի համար, մինչդեռ ծրագիրը կը նախատեսէր 4900, ոչխարանոցներ՝ 7200 գլուխի համար, մինչդեռ ծրագիրը կը նախատեսէր 34·800: Դեռ չէ սկսած ծրագրով նախատեսուած խոզանոցներու եւ թռչնանոցներու չինարարութիւնը:

Այս տարուան առաջին վեց ամիսներուն կոլտնտեսութիւնները չահագործման յանձնած են 800 գլուխ կովանոց, մինչդեռ ծրագիրը 12·400 կը սահմանէր, 1900 գլուխի ոչխարանոց, 4700ի փոխարէն, 200 գլուխի խոզանոց, 2900ի փոխարէն, 19 հազար գլուխի թռչնանոց, փոխանակ 131 հազարի:

Անասնաբուծութեան մարզին մէջ եւս կը նչմարուին թերիներ, որոնց պատճառով դեռ չեն վերցած անասուններու հիւանդութիւնները որոշ չրջաններու մէջ:

Ժողովը լուրջ թերութիւններ նչմարեց արտադրութեան եղանակներու մեքենայացման գործին, ինչպէս նաեւ ձեռքի տակ գտնուող մեքենաներու օգտագործման մէջ: Թերի եւ անբաւարար չինանիւթերու, հագուստ-կապոցի եւ այլ անհրաժեշտ իրերու առաքումը:

Որոշում արուեցաւ, որ մինչեւ Նոյեմբեր 15 իւրաքանչիւր անտեսութիւն կազմէ կերին հաչուեկչիռն ու ամառային ապառումին ծրագիրը, խիստ հակակչիռ հաստատէ մուտքին եւ ելքին վրայ եւայլն:

Շինարարութեան Նախարարութեան եւ այլ մարմիններու վրայ պարտք կը դրուի տասը օրուան ընթացքին քննութեան առնել անասնապահական կառոյցներուն չինարարութեան վիճակը ըստ իւրաքանչիւր անտեսութեան, գործնական քայլեր առնել կատարելու համար կառուցման տարեկան ծրագիրը:

Միսի արտադրութիւնը աւելցնելու, պետութեան յանձնուող անասուններու դիրութիւնը զգալի կերպով աւելցնելու, կերը խնայելու նպատակով Հոկտեմբերէն սկսեալ պէտք է առանձնացուին 39·000 մեծ եղջերաւոր անասուն եւ 25·000 խոզ:

Ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէ նաեւ, որ մէկ ամառան ընթացքին վերջ գտնեն անասուններու ամբողջ գլխաքանակին անասնաբուժական զննումը, դոմերուն եւ անոնց բակերուն ախտահանումը, վճռական միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի անասուններու հիւանդութիւնները չքացնան մինչեւ մսուրի չրջանին սկսիլը:

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը մխացեալ նիստի ընթացքին հաստատեցին թէ վերջին տարիներուն գլխաւոր աշխատանք կատարուած է երիտասարդութեան մասնագիտական ուսումը ընդլայնելու եւ անտեսութեան համար միջնակարգ կրթութեամբ որակեալ բանուորներ պատրաստելու ուղղութեամբ:

1971–72 ուսումնական տարեչրջանին 60 մասնագիտական կամ՝ իրենց որակումով պրոֆեսիոնալ – տեխնիկական դպրոցներ կան երկրին մէջ: Աչակերտութեան թիւը 30 հազարէ աւելի է: Այս դպրոցներէն 11ին մէջ աչակերտութիւնը մասնագիտական ուսուցման առընթեր կը ստանայ միջնակարգ կրթութիւն:

Ժողովը յանձնարարեց «պրոֆեսիոնալ–տեխնիկական կրթութեան պետական կոմիտէին» ապահովել միջնակարգ կրթութիւն տուող մասնագիտական ուսումնարաններու ցանցին ընդլայնումը: Մինչեւ 1975 պէտք է կարելի դառնայ այդ ճիւղի աչակերտութեան թիւը հասցնել 50500ի:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա· ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Ո՛հ, ըսաւ, Այիչէ՞ն եկած է... Շուտ վազէ Զաի... պնա գայն հոս բեր: Երեք օր է որ ղինքը տեսած չեմ...

Գառաւ սենեկապանուհին ձեռքովը նչան ըրաւ որպէսզի եթովպուհին ոտքի ելլէ, եւ երկուքն ալ իսկոյն հեռացան:

Գանի մը րոպէ յետոյ, Այիչէ հանըմ, գաղտնի ոստիկանութեան տնօրէն Մուխթար փաչայի մեզի ծանօթ կողակիցը եւ Սուլթանուհին իրարու գրկին մէջ կը գտնուէին եւ հաւատարմութեան ու սիրոյ անվերջնալի համբոյրներ կը փոխանակէին:

—o—

Դ·

ՀԱՆԸՄԸ ԵՒ ՍՈՒԼԹԱՆՈՒՀԻՆ

Սակայն հակառակ Այիչէի ղէմքին վրայ պատկերացուող գուարթ արտայայտութեան, եթէ ոեւէ մէկը անոր դէմքը աւելի լաւ պիտէր, նոյնիսկ անոր այդ խնդուքին լուսաւոր դիծերուն մէջ թաքուն, խորհրդաւոր չուք մը պիտի տեսնէր:

Այդ չուքը բանտարկեալ Սուլթանուհիին խորաթափանց ակնարկէն չվրիպեցաւ:

— Այիչէ, ըսաւ բարեկամուհիին աչքերուն մէջ նայելով, հոգւոյդ մէջ բան մը ունիս, բան մը որ քեզ անհանգիստ կ'ընէ:

Այիչէ հառաչեց:

— Ուրեմն այսքան յուզուա՞ծ կ'երեւիս, հարցուց:

— Աչքերուդ մէջ բան մը ունիս որ ակնարկդ կը պղտորէ:

— Այո, իրաւունք ունիս սիրելիս... բան մը ունիմ որ ակնարկս կը պղտորէ, սակայն այդ բանը աչքերուս մէջ չէ, այլ սրտիս:

— Անուշիկ Այիչէս, յարեց Սուլթանուհին, ձեռքովը բարեկամուհիին այտերը չոյելով, ուրեմն սրտիդ մէջ բացի իմ պիտացածէս ուրի՞շ ալ ցաւ ունիս:

Այիչէ ակնարկը վար առաւ մինչ այտերը ակնյայտնի կարմրութեամբ մը համակուեցան:

Այդ կարմրութիւնը Հայրիէի ակնարկէն չվրիպեցաւ:

— Պատմէ տեսնեմ ինչ ունիս, վրայ բերաւ Սուլթանուհին, այսքան ատեն է քոյրերու նման զիրար կը սիրենք... նոյն ցաւերը եւ նոյն տառապանքները մեզ անբաժանելիօրէն իրար կապեցին... ըսէ սիրելի Այիչէս, արդեօ՞ք...

Եւ Հայրիէ լռեց, ջանալով հանըմին դէմքին վրայ իր հարցումին պատասխանը դուշակել:

Այիչէ վճռած էր սակայն:

Չէր վախնար Սուլթանուհիին արարք մը երեւան հանելէ, որ բովանդակ աչխարհի համար յանգանք մըն էր, սակայն իրեն համար դաղտնի երջանկութիւն մը:

Ի՞նչ մեծ սիրտ-փանքով եւ ի՞նչ մեծ ուրախութեամբ տակաւին սիրահարին համբոյրներէն սարսռացող բերանը պիտի չբանար, սոսկ մէկ գիչերուան երջանկութիւնը անդամ նկարագրելու համար:

Եւ միւսը արդեօք որքա՞ն նախանձով այդ երջանկութիւնը պիտի լսէր, զոր ինքը իր բարձր սակայն եւ չարչրկիչ տիտղոսին բերմամբ, զրկուած էր անձնական ազատութեան մը բարիքներէն...

Բարեկամուհին իր բարեկամուհիին ամէն ինչ պիտի խոստովանէր, սակայն նախանձոտ սիրուհին իր սիրահարը երբեք զեղանի ոսոխուհիի մը պաշտպանութեանը պիտի չյանձնէր:

Այս վտանգը Այիչէ հանըմը Սուլթանուհիին նկատմամբ անզգայ դարձուց:

Մանկամարդ հանըմը Հայրիէի հարցումին մնացորդը կուահելով անոր ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առաւ, եւ կեղծ անհանգստութեամբ մը պատասխանեց.

— Ոչ, ոչ սիրելիս, տիկա չէ... Սակայն եթէ կարենայի, վստահ եղիր կեանքըս անգամ վտանգի կ'ենթարկէի սիրահար մը գտնելու համար, որուն բերնէն ես ալ միւս բոլոր երջանիկ կիներուն նման կարենայի հետեւեալ բառերը լսել. «Ա՛հ, որքան զեղեցիկ ես եւ որքան կը սիրեմ քեզ»:

— Այո, գոչեց Սուլթանուհին, ես ալ իմ կեանքս սիրով կուտայի, ինչ ընեմ ես այսպիսի կեանք մը:

— Վտանգաւոր է, խորհեցաւ Այիչէ, անիրաւուած Սուլթանուհիին այդ բողոքը լսելով:

— Այո, չարունակեց Հայրիէ ալ աւելի խանդավառուած, պիտի ձգէի որ կեանքս ամբողջ չրթներէս անցնէր եւ այն մարդուն չրթներուն վրայ թափէր որ ինձ զիրկ մը պիտի բանար, գրկին վրայ պիտի սեղմէր եւ քեզ կը սիրեմ պիտի ըսէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏՕՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Տարօն Տօնիկեան եւ զաւակները կը նուիրեն 100 Ֆր. Պանէօղի հայկ. դպրոցին եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Արամայիս Մարգարեան ընտանիքը 30 Ֆր. կը նուիրէ կապ. Խաչի Պանէօ-Ֆաչանի մասնաճիւղին:

×

Սելթեկեան ընտանիքը 30 Ֆր. կը նուիրէ կապ. Խաչի Պանէօ-Ֆաչանի մասնաճիւղին:

×

Տէր եւ Տիկին Ե. Պասմաճեան եւ զաւակը 100 Ֆր. կը նուիրեն կապ. Խաչի Պանէօ-Ֆաչանի մասնաճիւղին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Օր. Իրիս Պասմաճեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Օր. Արփինէ Սարգիսեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Նորեկեան, Օր. Հայկանուշ Նորեկեան, Տէր եւ Տիկին Տըմանժ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԸՆԾԱՅՈՒՆ ՆՈՐԵԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Հաճի Բիւզանդ Քէօթահէլեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սեմա Պալեան եւ զաւակները հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան կիրակի (10 Հոկտեմբեր) Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԳՈՀԱՐ ՔԷՕԹԱՀԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ նաեւ

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօտնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.

Յակոբ Տէրտէրեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Մինայէլեան 50, Տիկին Ազպիկեան 20, Տիկին Պատուկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան, Տիկին Վ. Յակոբեան, Օր. Ա. Արզումանեան 10ական:

Տիկին Խումար Դարբինեանի մահուան առթիւ, Տոքթ. Դարբինեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Գիւլիէլեան 30, Տէր եւ Տիկին Ե. Շահինեան 20, Տէր եւ Տիկին Ա. Նաճարեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան 10ական:

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Զափահաս Որբերու Միութիւնը յայտնէ Տիկին Հ. Յանեանեանի եւ զաւակներուն, Պ. Արշաւիր Յանեանեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն վարչութեան անդամ Համբարձում Յանեանեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան, 10 Ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Տրապիզոնի Պոնտոսի Նահանգի Հայրենակցական Միութիւնը յաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Յանեանեանի, զաւակներուն, Պ. Արշաւիր Յանեանեանի եւ համայն ընտանիքին Համբարձում Յանեանեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 20ական Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆերրանասյի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր յաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Յովհաննէսեանի (Մարսէյլ) յաւրի մահուան առթիւ, հանգուցեալի բոլոր սիրելիներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պանէօղլեան Սելթեկեան ընտանիքը ողբացեալ ընկ. Հայկ Զրուանդեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեփունջի 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Chorale Arménienne de Paris

Direction A. BARTEVIAN

(Siège : 14, Rue Petit Paris (19e) — Téléph. : 208-99-22

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ

Ուսուցում հայ ժողովրդական եւ հոգեւոր երգերու եւ պատրաստութիւն համերգի

Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցել այս ազգօգուտ եւ գեղարուեստական միութեան, ուր պիտի գտնէ նաեւ ընկերական և ջերմ մթնոլորտ

Ներկայանալ Ուրբաթ իրիկուններ ժամը 19–21

32, Rue de Trévise Ագգ. Տան Ա. յարկը

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութեան քառամեայ նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, տարեկան վերջաւորութեան տեղի պիտի ունենան վարչական նոր ընտրութիւններ:

Անդամատուրքերը պէտք է վճարուին մինչեւ 31 Հոկտեմբեր:

Անդամական ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ կիրակի 7 Նոյեմբերին, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին:

Ժողովի ընթացքին վարչութիւնը պիտի ներկայացնէ իր բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրը, որմէ ետք ընտրողական եւ քննիչ յանձնախումբերու ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան:

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Ց. Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Հոկտ. 9 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկերները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Րափֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Հոկտ. 8) իրիկուն ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԵՆ.— Հ. Ց. Դ. Ազի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները նոր ակումբին մէջ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ (9 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8,30ին, ղպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներ Փարիզի եւ արուարձաններու փոքրիկներուն համար՝

7ԷՆ 12 ՏԱՐԵԿԱՆ

Տղաքը կը փոխադրուին օթոմառով ամբողջ օրուան համար

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել

508–80–46

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶ — ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հոկտեմբեր 10, կիրակի ժամը 16,30էն
կէս գիշեր

Salle des Fêtes de Sevran
Մարզադաշտին դիմաց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՑՏԱԳԻՐ
— ՍՈՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ —
ՆՈՒԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ATTRACTIONS — BAL BUFFET — BAR

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթոպուս 147 Ա, էկլիզ սը փանթէոնէն, իջնել կառ սը Սեւրան կամ կառախումբ կառ տիւ Նորէն՝ իջնել Սեւրան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Դանիէլ Թրէյար, (ծնեալ Տօլտուբեան) կը փնտռէ իր հօր՝ Արմենակ Տօլտուբեանի, որ մեռած է փետր. 26ին ազգականները: Ողբացեալը Սվազցի էր, շուրջ 70 տարեկան: Ընտանիքը կորսընցուցած է աքսորին, ինք ազատած ու Սէլանիկ անցած, ապա Ֆրանսա եկած 1926ին: Ազգականներ ունէը (մօրեղբայր, հօրեղբայր կամ զարմիկ) Մարսէյլի շրջանը:

Աղջիկը կը յուսայ որ ողջ են եւ կ'ուզէ միրենք գտնել: Իր հասցէն՝

Madame D. Treillard
1, Carrefour de l'Europe, ap. 27
71 - MACON

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկտեմբեր Երեքշաբթի ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Պատգամաւորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս:

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 11 Հոկտ. Երկուշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, ընկերուհի Զ. Հիւսեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 23ին, Շաբաթ իրիկուն, 6րդ թաղամասի Քաղաքապետարանին մէջ:

Ճեպազրին՝ մանրամասնութիւններ:

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ
Օրուան բանախօս՝
ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ

9 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ
17 Ռիւ Պլէօ

ներկայացուած՝

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ

Թարգմանութեանց (Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակ)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

(Գ. Մելիմենեան մրցանակ)

Կը նախագահէ՝ ՄԷՔՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
(Նախագահ Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակի)

Կը խօսին՝ Թարգմանիչներ
ԼԻԻՔ ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԻԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ (հայերէն եւ ֆրանսերէն) երկու բանաստեղծներու էերքուածներէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռմէն Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին կը տօնէ իր հինութեան 37րդ տարեդարձը 10 Հոկտեմբեր կիրակի օր: Տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ, հանգուցեալ ՊԱԼԱՓԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Սահակ Ա. Փահանայ Շամլեանի, Շաւարշ Փահանայ Թէրզեանի, Բաքգէն Փհնյ. Արսլանեանի, Թաղականութեան հանգուցեալ անդամներուն եւ անոնց որոնք եկեղեցւոյ հինութեան օգնեցին նիւթապէս, բարոյապէս. յաւարտ պատարագի յիշեալներուն հոգւոց համար հոգեհանգիստ կը կատարուի: Նաեւ մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում՝ ըստ մեր աւանդական սովորութեան:

Այս առթիւ Թաղականութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Սէն Ժեռմէն եւ շրջակայքի հաւատացեալ ժողովուրդը, յարգելու համար ննջեցեալներուն յիշատակը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
8
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
8 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12235

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.235

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵԱՆԵԱՆ «ՀԱՒԱՔ»Ը

—o—

Ա·

Սովետական Հայաստան *ամսագրի խմբագրին* ոտքը գետնէն կտրած է սփիւռքահայ «առաջադէմ» երիտասարդական միութիւններու 1971 Յունուարի «Երեւանեան հաւաք»ին առթիւ, որուն չափէն աւելի կարեւոր դեր ու նշանակութիւն կը վերագրէ բարեմտօրէն, չըսելու համար համր ինքնախաբէութեամբ :

Ահա՛ թէ ինչ կը գրէ·

« ...Թուում է, թէ այն չի կարելի սահմանափակել միայն երիտասարդական չարժման չրջանակներով : Հաւաքի նչանակութիւնը, նրա աչխատանքի արդիւնքները սերտօրէն առընչւում են գաղթօջախների հասարակական, տղայական կեանքի եւ մտահոգութիւնների հետ : Ուստի հաւաքի կարեւոր արդիւնքներից մէկը այն է, որ նա ինչ որ չափով դրեց գաղթօջախների զոյատեւման (ի հարկէ ժամանակաւոր, եւ ոչ թէ յաւերժական), հետեւաբար եւ հայապահպանման կարեւորագոյն նախադրեալներից մէկի սկիզբը» (Սով· Հայաստան թիւ 7, Յուլիս 1971ի ամսագրական) :

Ուրեմն յիսուն տարիէ ի վեր սփիւռքի հայկական բազմազան կազմակերպութիւնները կաղամբ կը մչակէին միայն, հայապահպանման, «գաղթօջախների զոյատեւման» համար ո՛չ մէկ աչխատանք կը կատարէին : Փա՛ռք Տեառն, որ վերջապէս 1971 Յունուարին սփիւռքահայ «առաջադէմ» երիտասարդական միութիւնները «Հաւաք» ունեցան երեւանի մէջ, քանի հոգիով, եւ «սկիզբը» դրին «հայապահպանման կարեւորագոյն նախադրեալներից մէկին» : Այլապէս Սփիւռքը պիտի կործանէր : Պիտի ձուլուէր ու չքանար... :

Սփիւռքահայութեան հետ Մչակութային Կոմիտէի պաչտօնաթերթը հարց կուտայ թէ որո՞նք են հայկական գաղթօջախների կենսունակութեան, ուժի եւ զոյատեւման, այլ կերպ՝ հայապահպանման համար մղուող պայքարի յաջողութեան հիմնական, վճռական նչանակութիւն ունեցող նախադրեալները :

Իր կարծիքով, անոնք երեք են ա) վերածնուած հայրենիքի զօրութիւնն ու աչխուժութիւնը, բ) գաղթօջախներու ազգային կազմակերպուած կեանքը, եւ գ) անոր կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն, բոլոր հայրենասիրական ուժերուն համատեղ, միակամ, միասնական աչխատանքը :

Այս նախադրեալներէն երկուքը իրա – կանացեր են արդէն : Դժբախտաբար երրորդը «դեռ եւս չի ստեղծուած» :

Խմբագիրը ցաւալի կը գտնէ այն փաստը, որ կազմակերպօրէն սերտ յարաբերութիւններ, տեւական համագործակցութիւն, գործողութիւններու միասնութիւն չ՚ստեղծուած ոչ միայն տարբեր երկիրներու գաղթօջախներու միջեւ, այլ եւ միեւնոյն երկրի տարբեր գաղթօճախներու, նոյնիսկ միեւնոյն գաղթօջախի առաջա – դեմ ուժերուն միջեւ :

Ի՞նչ է պատճառը, որ Սփիւռքի մէջ նման համագործակցութիւն չկայ :

Պատասխանը չատ պարզ է Կապի բան – բերին համար :

« ...ի հարկէ, հայրենիքի եւ նրա տարբեր զաւակների միասնութեան հակառակորդների պառակտիչ քաղաքականութեան ու գործողութիւնների հետեւանքն է...» :

Ո՛չ աւելի, ոչ պակաս :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԹՐՕ

—o—

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Հինգշաբթի երրորդ օրն էր որ մելիոնաւոր Փարիզցիներ կը քալէին որով – հետեւ մեթրոյի 2000 վարորդները չէին վերսկսեր աչխատանքը : Արդարեւ այս գործադուլը, գոնէ սկզբունքով, կը վերաբերի միայն վարորդներուն, այդ իսկ պատճառաւ մկրտուած է «դասակարգային» (fabrégnorikl) :

Այս վարորդները զաւուած են նախնական ուսմանց վկայականի աստիճան ունեցողներուն մէջ եւ կը չահին 1700էն 2400 ֆր· ամսական պարզեւները մէջը, չաբաթական 36 ժամ աչխատանքի համար եւ հանգստեան կը կոչուին 53–55 տարեկանին : Ընդունելով հանդերձ որ ամբողջ օրը փապուղիի մը մէջ անցընելը չատ խանդավառիչ կրնայ չըլլալ, կարելի չէ ըսել նաեւ թէ ամսաթոչակները չատ ցած են բաղդատմամբ այլ մարզերու :

Գործադուլի ձեռնարկեցին բաղաքելու համար ամսաթոչակներու դասակարգային դասաւորման դէմ, ինչ որ էկզակռնալ արդիական ֆրանսերէնով կը կոչուի կռիլլ : Այլ խօսքով վարորդները կ՚առարկեն թէ իրենք նպատաւորուած չեն բաղդատմամբ այլ դասակարգերու, ինչպէս մեքրիզի պաչտօնեաներուն : Հետաքրքրականը չըսելու համար տարօրինակը այն է որ մինչ Բանուորական Ուժը (ընկերվարական) դէմ քուէարկած է նոր դասաւորման որովհետեւ կը գոնէր որ միւս դասակարգերը նպատաւորուած չեն բաղդատմամբ վարորդներու, միւս սենտիքանները դէմ են դասաւորման ճիշդ ու ճիշդ ատոր հակառակ առարկութեամբ :

Ասոնց վրայ սակայն կուգան բարդուիլ նաեւ այլ առարկութիւններ : Գործադուլը սկսած «ինքնավարները» որոնք մեծամասնութիւն են վարորդներուն մէջ, բայց իրենց սենտիքային մէջ Սէ· Ժէ· Թէ· կը փորձէ ոտք դնել եւ յաղթական գործադուլ մը ներկայիս իրենց կողմէ կրնայ վճռական դեր խաղալ արհեստակցական

Խմբագիրը ո՛չ մէկ փաստ կը յիչէ սակայն «հակառակորդների պառակտիչ քաղաքականութեան» մասին : Որովհետեւ փաստ չունի : Իր նպատակն է արիւն պըղտորել ժամանակավրէպ յանկերգներով : Կը ցաւի սակայն, որ «դժբախտաբար առաջադիմական, իրաւ հայրենասիրական ուժերը չկարողացան յաղթահարել այդ հակազդեցութիւնը եւ իրականացնել միակամ, միասնաբար գործելու քաղաքականութիւնը» :

Երիտասարդական չարժումն ալ տուժեր է գաղթօջախներու հասարակական եւ ազգային կեանքի այդ «խոցելի» կողմէն : «Բարեբախտաբար հայրենիքի եւ սփիւռքի մերձեցումը արմատական փոփոխութիւններ առաջացրեց նաեւ այս բնագաւառում», կը յարէ ինքնագոհ եւ մխիթարուած :

Կապի պաչտօնաթերթը ուրախ է, որ գործակցութեան միասնական ծրագիրը մչակելու ուղղութեամբ գործնական քայլեր առնուած են Եգիպտոսի, Ֆրանսայի եւ Բարեգործականի (Մ· Նաֆֆ) եւ հանգչներ եւ Քանատա) «առաջադէմ» եւ ըիտմխութիւններուն կողմէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

ՄԻՆՉ «ՀԱՅԱՔ» ՍԱՐԸՂԱՄԻՇԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ «ԿԻԻՆԱՅԸՆ» ԿԸ ԽՕՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ·— Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Հոկտ· 4) կ՚արտատպենք այս գրութիւնը, որ կը փաստէ թէ Թուրքերը կը շարունակեն Հայերով զբաղիլ, եւ Պատմութիւնը գրել *ա լա Թուրքա* :

Անցնող չաբթուան ընթացքին, Թուրք մամուլի մէջ զանազան առիթներով վերյիչուեցան հայկական խնդիրներ կամ Հայերը հետաքրքրող պատմական անցքեր : Այսպէս, երբ Սարըղամիչի պատերազմներու յիւնամեակին առթիւ «Հայաթ» շաբաթաթերթը իր վերջին թիւին մէջ կը խօսի զօրավար Գարապէքիրի եւ Արեւելեան չրջանի դէպքերուն մասին, Հինգչաբթի «Կիւնայտըն»ն ալ իր «Պատմական Օրացոյց»ի սիւնակին մէջ կը յիչատակէ առաջին հայկական դէպքերը, Ապտիւլ Համիտի օրերուն : Եւ վերջապէս, «Հայաթ Թարիհ Մէճմուասը»ի Հոկտեմբերի թիւին մէջ կը կարդանք ծանօթ արեւելագէտ Արմէն Վան Պէրիի ուշագրաւութիւններ

ընտրութեանց մէջ, որոնք տեղի կ՚ունենան մինչեւ տարեվերջ :

Աւելցնենք որ եթէ ինքնավարները այս «դասակարգային» հարցին համար դուրս ծադուլ կ՚ընեն Սէ· Ժէ· Թէ· եւ Սէ· էֆ· Տէ· Թէ· աւելի հեռաւոր նպատակներ ունին :

Մինչ այդ ժողովուրդը կը քալէ, վառնդի ներկայիս փարիզի մէջ որեւէ տեղ երթալու համար, ամէնէն արագ միջոցը՝ քալելն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ազատագրական չարժման պետը՝ Եասէր Արաֆաթ մահափորձի ենթակայ դարձաւ, երբ կ՚այցելէր Սուրիոյ իսրայէլեան սահմանագլուխի պաղեստինեան ուժերուն : Եասէր Արաֆաթի ինքնաչարժը զօրաւոր հրացանաձգութեան թիրախ դարձաւ, սակայն, պաղեստինցի առաջնորդը ազատեցաւ առանց վիրաւորուելու : Մահափորձը կրնայ կազմակերպուած ըլլալ կամ Յորդանանցիներու եւ կամ այլ հաւանածի պատկանող Պաղեստինցիներու կողմէ : Պէյրութի օդակայանին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ : Սահմանուած էր յորդանանեան օդանաւի մը, քանի որ զետեղուած էր պայուսակի մը մէջ, որ պիտի տեղափոխուէր օդանաւին միջոցաւ :

ՆԻՈ-ԵՈՐՔԻ Ազգաժողովին մէջ Եգիպտոսի պատուիրակը մերժելէ ետք Թել Ավիվի առաջարկը պահանջեց, որ իսրայէլեան ուժերը հեռանան իրենց գրաւած հողերէն, համաձայն 1967ի որոչումին : Աւելի յստակ դարձնելով իր միտքը Մահմուտ Ռիատ յիչեց Անուար Էլ Սատաթի վերջին՝ Սեպտ· 16ի ճառը, ուր Եգիպտոսի նախագահը կը պահանջէր, որ Իսրայէլ յարգէ ՄԱԿի թիւ 242 որոչումը եւ պարպէ «իր գրաւած բոլոր հողերը» : Որոչ չրջանակներու համաձայն այս պահանջը նոր հարց մը մէջտեղ կը դնէ — մեկնաբանութիւնը 1967ի որոչումին :

ըը, ձամբորդութիւն Անապատներու մէջ ընդհանուր խորագրին ներքեւ, ուր կը խօսի հեղինակը իր անցքին վրայ հանդիպած Հայերուն եւ անոնց հետ պատահածներուն մասին : Այս սիւնակներուն մէջ մենք ամփոփ կերպով հատուածները պիտի ներկայացնենք այդ բոլորէն, մեր ընթերցողներուն այս առթիւ գարձեալ «Հայաթ Թարիհ» վերջին թիւէն տալով դըրուագները Անկախութեան Պատերազմի առաջին օրերէն, Արեւելեան Նահանգներու հայաբնակ չրջաններու դէպքերով :

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Այս խորագրին տակ է որ «Կիւնայտըն» իր «Անցեալի մէջ այսօր» սիւնակին մէջ կը գրէ·—

«Մեր մօտաւոր անցեալի պատմութեան մէջ «Հայկական Դէպքեր» անունով ծանօթ առաջին դէպքը պատահեցաւ տակէ ճիշդ 76 տարի առաջ, Իսթանպուլի մէջ : Այդ խնդրին տուն տուող նպատակն էր հայ «քոմիթաճի»ներուն նախաձեռնութեամբ դէպքեր յարուցանել Իսթանպուլի մէջ եւ այդ պատրուակին ներքեւ Արեւմտեան մեծ տէրութիւնները չարժման անցընել, միջամտելու համար : Առաջին խռովութիւնը տեւած է երեք օր եւ ժողովուրդին դէմ գրգռութիւններու ձեռնարկող Հայերէն քանի մը հարիւր հոգին սպաննուած է, իսկ որքան որ խնդրին ոստիկանութիւնն ու բանակն ալ միջամտած են, Թուրքերուն կորուստը համեմատաբար քիչ եղած է : Զինեալ Հայերը Գալաթըրկայէն եւ Գումգափուի Պատրիարքարանէն չարժման անցնելով, սկսած են կրակել իրենց ճամբուն վրայ հանդիպածներուն : Այն ատեն բանակին զինեալ ուժերը միջամտելով, զանոնք դիմաւորած են Սուլթանահմէտի հրապարակին վրայ, արգելք հանդիսանալու համար անոնց առաջխաղացման :

Եպարքոս Սաիտ փաչա, պապը Ալին պաչտպանելու համար թէեւ զինուորած է բանակի հրամանատարութենէն, բայց օրուան Սուլթանը Ապտիւլ Համիտ, անպատեհ գտնելով այդ միջամտութիւնը, ըսած է թէ ատիկա ժխտական ազդեցութիւն կը գործէ եւրոպական Պետութիւններու վրայ :

Դէպքերու ընթացքին, Սէրվէթ էֆէնտի անունով ոստիկանապետ մը նահատակուած է, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած : Հայերէն չատեր, որոնք որեւէ գործօն մասնակցութիւն չէին բերած այդ դէպքերուն, վախի հետեւանքով մեծ տագնապներ անցուցած են եւ վերջապէս կացութիւնը խաղաղած 3 Հոկտեմբերին» :

ՍԱՐԸՂԱՄԻՇԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այս չաբթուան «Հայաթ» լայն տեղ կուտայ Սարըղամիչի պատերազմներուն, անոնց յիւնամեակին առթիւ, ոգեկոչելով նաեւ յիչատակը զօրավար Քեազըմ Գարապէքիրի, որ գլխաւոր դէմքերէն մէկը հանդիսացաւ այդ դէպքերուն :

Յօդուածին հեղինակը, Նաչիտ Ուլուղ, «Հայերը մեր Արեւելեան հողերուն վրայ Պետութիւն հիմնելու երազը կը անուցանեն» խորագրով գլուխին ներքեւ կը գրէ·

«Մուդրոսի դաչնագրին, Թուրք ազգին տխուր պայմանները բերած այն սեւ օրերուն էր... :

12 Փետրուար 1919ին, Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը Ահարոնեան, Փարիզի խորհրդաժողովին յուչագիր մը տուած էր «Հայկական Հարց»ին մասին : Երեւակայապաչտ հայ յեղափոխականները, մեր Արեւելեան նահանգները գրաւել կ՚ուզէին :

(Շար· – 1)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՁԱՓՈՆԷՆ

ԿԱՅՍԸՐԸ, ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Շաբաթէ մը ի վեր Ձափոնի կայսրը՝ Հիրօ-Հիթօ, 50 տարուան մէջ, եւ առաջին անգամ ըլլալով իր երկրէն դուրս կ'ելլէ կայսրուհիին հետ, այցելելու եւ բոպայի քանի մը երկիրները, պաշտօնապէս կամ անպաշտօն:

Ձափոն անգամ մը եւս աշխարհի հետաքրքրութեան առարկան է, վերջին ամիսներու քաղաքական դէպքերուն պատճառաւ:

Միացեալ Նահանգներու նախագահին Զինաստան այցելութեան ծրագիրը, տարբին տագնապը եւ նախագահ Նիքսընի դրած նոր օրէնքները պաշտպանելու ամերիկեան անտեսական դոյավիճակը, տեսակ մը պազ ջուր լեցուցին Ձափոնի հանրային կարծիքին վրայ, առեղծելով մեծ վրդովում մը ճափոնական քաղաքական շրջանակներուն վրայ:

Ճափոն իր բարձրարժէք հէնով կը նախատեսէ անտեսական մեծ տագնապ մը եթէ իր արտածումները սեղմուին Միացեալ Նահանգներու կողմէ: Հակառակ անոր որ Հիրօ Հիթօի համբորդութիւնը այս տագնապէն շատ առաջ որոշուած էր, քաղաքական տեսակէտով շատ աւելի կարեւոր կը դառնայ, մանաւանդ որ իրեն կ'ընկերանայ Ճափոնի Արտաքին նախարարը, մանրագէտներու անտեսական մեծ խումբով մը:

×

Հիրօ Հիթօ, 70 տարեկան շատ համեստ կերպարանքով անձնաւորութիւն մըն է. 1942ի պատերազմէն առաջ աստուածային էութեամբ, ժողովուրդին երկրպագուբեան առարկան էր:

Ճափոնի պարտութենէն ետք առաջին անգամ ըլլալով երկար տարիներէ ի վեր խօսեցաւ իր ժողովուրդին եւ պարտադրեց որ Ճափոն անձնատուր ըլլայ, ճամբեց պինուորական իշխանութիւնը եւ քաջութիւնը ունեցաւ իր երկիրը նոր ուղղութեան մը վրայ դնելու:

Յաղթական զօրավարը, Մաք Արթըր խելացիութիւնը ունեցաւ կայսրը պահելու երկրին գլուխը, բայց նոր Սահմանադրութեամբ, կայսրը զարճաւ միայն խորհրդանշան մը:

Գիտուն, համեստ, երկչոտ եւ տարիքէն առաջ ծերացած, համակրելի անձնաւորութիւն մըն է Հիրօ Հիթօ:

Թոքիոյի համաշխարհային սկառուտականները համաժողովին առիթը եւ պատիւը ունեցանք տեսնելու դինքը մօտէն, եւ լսելու իր ուղերձը:

Անշարժ, անտարբեր նայուածքով շատ համեստ կերպարանքով եւ սակայն ժողովուրդէն սիրուած պետն է: Թէ՛ ամերիկացիները, թէ ճախակողմեանները – ըլլալ ամէն բանի, եւ օր ըստ օրէ կը հասնի որ բոլորն ալ կը յարգեն զինքը. վկայ եղանք իր ժողովրդականութեան: Հաւանարար իր ճամբորդութիւնը դէպի Եւրոպա, տնտեսական մեծ արդիւնքներ պիտի տայ:

×

Համաժողովին, իրեն կ'ընկերանար Ճափոնի վարչապետը Եղաքու Սաթօ, որ միեւնոյն ժամանակ պատուոյ նախագահն է Ճափոնի սկաուտական կազմակերպութեան:

Եղաքու Սաթօ, շատ համեստ ընտանիքի մը զաւակն է, երկար տարիներ եղած է նախկին վարչապետին դահլիճին տնօրէնը. խելացի եւ խորամանկ, Ազատական կուսակցութեան պետը, չահելով ընտրութիւնները, Ճափոնի քաղաքականութիւնը կը վարէ հակառակ հաղարումէկ յարձակողականներու եւ դժուարութեանց:

Ինքզինքը միշտ Միացեալ Նահանգներ – րու բարեկամը յայտարարած է, եւ խնկապէս ալ յաղողած է պահել Ամերիկայի վստահութիւնը եւ աջակցութիւնը: Տեսքով անտարբեր, անշարժ դէմքով մը, հազուագիւտ է իր ժպիտը: Անցեալ ամառուան ընտրութիւններուն չկորսնցուց իր մեծամասնութիւնը, բայց համայնավար քուէարկողներուն թիւը մեծապէս բարձրացաւ:

Ճափոնցիք կը խորհին թէ այս վերջին ամիսներուն առեղծուած դժուարութիւններուն ալ պիտի յաղթահարէ: Ըսողներ կան նաեւ որ իր աչքերը սկսած է յառել նաեւ դէպի Զինաստան, ուր ղրկած է անտեսական յանձնախումբ մը:

×

Ճափոն ազատ երկիր մը ըլլալով հանդերձ, ոստիկանական ուժը շատ զօրաւոր էեւ տեսանելի: Անպակաս են ահաբեկումները. քանի վարչապետներ, նախարարներ եւ երեսփոխաններ սպաննուած են եւ կամ վիրաւորուած երիտասարդներու կողմէ:

Ճափոնի ուսանողական ցոյցերը կարելի չէ բաղդատել Եւրոպայի հետ:

Հաղարաւոր ուսանողներ կը կազմակերպեն վայրագ ցոյցեր զինուած fufpէյ մոլոթովներով, զաւազաններով, չըղթաներով, կը ջանան խանգարել շատ մը կառավարական հանդէսներ կամ հաւաքոյթներ, կառաղի կռիւներ ոստիկանութեան դէմ, որ չի խնայեր հարուածները եւ ձերբակալութիւնները:

Ուսանողները հակառակ են կառավարութեան հիւլէական ռումբին, պինուրականութեան, մէկ խօսքով ամէն բանի: Անկեղծօրէն խաղաղասէր, բաժնուած զանազան հոսանքներու ոչ մէկ առիթ կը փախցնեն ցոյցեր կազմակերպելու:

Ականատես պէտք է ըլլալ այս ցոյցերուն, հաւատալու համար անոնց ուժգնութեան. վիրաւորներ եւ մեռեալներ անպակաս են յաճախ: Բայց միւս կողմէն շատ լուրջ ուսանողութիւն մը կայ, որ բոլորին փափաքն է սորվիլ եւ սորվիլ: Կարդալու սիրահար են, կ'ուզեն տեղեակ ըլլալ ամէն բանի, եւ օր ըստ օրէ կը հասնի

ՔՆՆԱԽՈՅԶ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ

Բ.

Ադոնց միայն երեք ծաւալուն աշխատութիւն գրած է. արդէն յիշատակուած «Հայոստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանում» գործը, ինչպէս նաեւ «Դիոնի – սիոս Թրակացին ու հայ մեկնաբանները» եւ Հայոց պատմութեան նախնական շրջաններուն վերաբերեալ հատոր մը: Մինչեւ ատոր ամբողջ ժառանգութիւնը բաղկացած է մեծ ու փոքր հարիւրաւոր յօդուածներէ, քննութիւններէ եւ ուսումնասիրութիւններէ: Ամէնէն ծաւալունները քանի մը տասնեակ էջերէ բաղկացած են: Պատմաբանին ընկերները չատախ քննադատած են այս սակաւախօսութիւնը: Ան համեստօրէն ինքզինք արդարացուցած է ըսելով, թէ ինք Մաոի դպրոցին կը պատկանի: Ասիկա, ի հարկէ, հարցին ձեւական կողմն է, եւ փառք Մաոի դպրոցին, եթէ ան իր սաներուն կը սորվեցնէր քիչ խօսքով շատ բան ըսելու արուեստը: Սակայն փորձեցէք Ադոնցի «փոքր» ուսումնասիրութիւնները կշռել դիտական պահանջներով եւ կը տեսնէք, որ անոնք ըստ էութեան լայն ընդդրկումներով ծանր գործեր են: Մեծ պատմաբանին «Բագրատունեաց փառքը», «քաղաքական հոսանքները հին Հայոստանում», «Հայ հին չինականութիւնը», «Հին Հայոց աշխարհահայեացքը» եւ շատ ուրիշ յօդուածներ եւ յօդուածաշարքեր մէկմէկ առաւարածաւալ հատոր կ'արժեն: Դեռ չենք խօսիր հայ-բիւզանդական յարաբերութիւններուն նուիրած անոր փոքրածաւալ տասնեակ հետազօտութիւններուն մասին, որոնցմէ իւրաքանչիւրը գրելու համար ուրիշներ պէտք է բազմաթիւ լեզուներով գրադարաններ պարպէին: Անոր գործերուն մէջ առատ սփռուած են խորագէտ քննողին կատարած յայտնութիւնները, փաստարկուած ընդհանրացումներն ու աներկբայելի եզրակացութիւնները: Եւ, որ ամէնէն ուսանելին է, բոլորն ալ եղած են առանց ազմուկի եւ ինքնագովութեան: Այսպիսի գործերէն են «Մամիկոնեան իշխանուհին բիւզանդական դահի վրայ», «Վասիլ Հայոցն», «Հայ դիտական դէմքեր Բիւզանդիայում» եւայլն:

Ադոնց իր գործերուն մէջ չըլլանաւորութեան կը դնէ բազմալեզու աղբիւրներու դիտումներու, անտեսագէտներու, դրամագէտներու եւ բանաստեղծներու մեծ թիւ մը որուն անկեղծ նպատակն է, նիւթապաշտական ներկայ դրութեան մէջ, հոգեկան արժէքներու կայծ մը մտցնել ներկայ Ճափոնի մէջ:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

արժանահաւատ տուեալներ եւ փաստեր: Բայց միայն անհատնում պանճեր պարունակելուն համար չէ, որ ատոնք արժէքաւոր են: Քիչ չեն այն դիտնականները, որոնց դիտցած շատ փաստերը յաճախ կը դառնան պատուհաս, որովհետեւ անոնք իրականին մէջ իրենց խմացածին գերին են, ոչ թէ տէրը: Ադոնց՝ դիտնականներու վերեւ պաշարին կոդքին, թերեւս անկէ առաջ, միշտ ներկայ է իրրեւ պինող եւ մաքրող մարդ: Այսպէս կը սասցուի ազնիւ մեատալը:

Ադոնց մեր պատմագիտութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով փորձեց վերակնատահատութեան ենթարկել Վասակ Սիւնեցին՝ Հայոց պատմութեան մեծ մեղադրեալը:

Մենք վարժուած ենք Վասակ Սիւնեցիի մասին խօսիլ միայն Եղիշէի եւ Փարպեցիի տուեալներով: Իսկ Ադոնց, երբ դեռ հազիւ 30 տարեկան էր, առաջինն ըլլալով քննական կշիռի վրայ դրաւ գնահատելու չափազանց ոչ թէ Եղիշէի եւ Փարպեցիի մեղադրանքներուն, անոնց կրքոտ եւ կրակոտ խօսքերուն, այլ ճիշդ այդ խօսքերուն ետեւ ծուարած իրական փաստերուն:

Ադոնց իր վերագնահատումը կոչած է «Մարզպան Վասակը պատմաբանների դատի առաջ», եւ այս դատին, Եղիշէի եւ Փարպեցիի առընթեր, իրրեւ արդարատոհոս վկաներ, ասպարէզ հանած է Կորիւնն ու Խորենացին: Եղիշէ ոչ մէկ լուսաւորը կէտ կը տեսնէ Վասակի կեանքին մէջ՝ արժանի յիշատակութեան («ոչ մի չարիք չծողեց, որ չգործէր իր կեանքում»), բայց Խորենացի 480ական թուականներուն, Վարդանանց պատերազմէն երեսուն տարի ետք, ոչ միայն դատաստի մի համարիր զայն, այլեւ յարգանքի եւ մեծարանքի խօսքերով կը յիշատակէ անոր մանակցութիւնը Հայոց դիրքին եւ դպրութեան տարածման գործին: Իսկ անկողմնակալ Կորիւն, որ իր աշխատութիւնը պատրաստած է 440ական թուականներու վերջը (Հրանդ Ք. Ամարեան գոյ կուտայ աւելի ուշ թուական, թերեւս Աւարայրի ճակատամարտէն ետք), պարզապէս կը պանծացնէ զայն. «Այն ժամանակ Աստուած տուեց, որ Սիւնիքի իշխանութեան գլուխն անցաւ քաջ Սիւնհան Վասակը, խելացի, հանճարեղ եւ կանխատես, աստուածային իմաստութեան չնորհքով օժտուած մի մարդ»:

Պատմագիրներու այս հակասական կարծիքները պատճառ դարձան, որպէսզի պատմաբանը մէկ կողմ ձգելով անոնց ըսածները, ինք քննէ պատմական իրադարձութիւնները:

Պարսից արքունիքը հայկական թագաւորութիւնը վերցնելէ ետք Արեւելեան Հայաստանի մէջ, կ'որոշէ հաւատափոխ դարձնել ժողովուրդը: Որոշումը կատարի դահին վերացումէն քանի տարի ետք: Արքունիքը Հայերուն կը յղէ հրովարտակ մը՝ պահանջելով որ անոնք յարին կրակապաշտութեան (պարսկական կրօնքը):

ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ
– 15 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ –

Այս միջավայրին մէջ է որ պիտի սպրինք Աստուածածնայ օրը: Ոչ միայն տաճարը այլեւ ամբողջ պարտէզը անհամար դառնուկներու մայիսով, աքաղաղներու եւ աղաւնիներու արիւնով ապականած է: Հակառակ պատիժը մը, հոս Քրիստոս – նէութեան խորհրդանիշ էջմիածնի բակը դեռ կ'ապրին հեթանոսական բարքեր: Բայց կամաց-կամաց հաւանաբար այս ալ մաքրուի, արդէն բեռնատար կառքերը կը սպասեն ժողվելու համար դառնուկներուն ոտքերն, դլուխները, ու աղբիքները որ – պէսզի ճանճերու երամ չդառնան: Ներսն ալ ուրիչ պատիժ մը պիտ սպչեցուց ու դէչ տպաւորեց: Հարիւրաւոր, գուցէ հազարաւոր մոմերու բռնկումը, որ կատարեալ հնոցի մը վերածած է արուեստի ու հաւատքի այս տաճարը: Մէկ մեթր բարձրութեամբ եւ չորս ոտքի վրայ կեցած թիթեղէ ամաններ, աւազով լեցուն, ուր հասնողը մոմ մը կը վառէ ու տաքէն մոմերը կը ծռին, կը հալին, կը թափին աւազին մէջ ու կը բռնկին ծուխ ու մուր սփռելով: Իսկական հնոց մը, ով որ երբեք չէ տեսած, կրնայ հասկնալ թէ ինչ կը նշանակէ: Ամէն տարի Զատիկին ասոնց կը գումարուին հարիւրաւոր հոգիներ, որոնք ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կը կատարուի իրենց շուրջ, ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կը կարդան, ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կ'երգեն: Ամէն տարի Զատիկին ասոնց կը գումարուին հարիւրաւոր հոգիներ, որոնք ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կը կատարուի իրենց շուրջ, ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կը կարդան, ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կ'երգեն: Ամէն տարի Զատիկին ասոնց կը գումարուին հարիւրաւոր հոգիներ, որոնք ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կը կատարուի իրենց շուրջ, ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կը կարդան, ոչ մէկ բան կը հասկնան ինչ որ կ'երգեն: Կեցցէ՛ դարաւոր եւ ստեղծագործող հայ ժողովուրդը»:

Ապա յառաջացանք դէպի հինդ արծիները որոնք բազմած կը հսկեն, վարդապետն տուֆէ եւ սեւ քարերէ: Արծիւները մեր աչքին, սեւ ու կարմիր, երկար պատը մեր ձախին, սալարկուած գոյդ ճամբաները, գոյնզգոյն ծաղիկներու բոյրը, կը չարունակենք յառաջանալ: Մեր առջեւ ճամբան ընդհատող ու միայն կամարով մը բաց–կարմիր պատը ուր խորհրդաւոր քանդակագործութիւն մը պատկառանք կը պարտադրէ:

Կ'անցնինք կամարին տակէն եւ կը հանդիպինք սրահը, ուր դարձեալ հայ արուեստագէտին օրհնեալ ձեռքը իր պատուղը տուած է: Զուարդուցիչներ կամ սուրբ հրաժարեցաւ մինչ մեր աչքերը հոս ու հոն կը նայէինք, դէպի բերդի դաշտը ու երկայքին փռուած են հայկական դիրքերը: Հոկտեմբերեանի շրջանն է: Մասիսը կը մնար մեր ձախ կողմը, մշուշին մէջ թաղուած: Ու մեր միտքը կ'երթայ աւելի անդին, դէպի մեր հին հայրենիքը, Կարս, Կարին, Տարօն, Տիգրանակերտ, Բաղէշ, Մծբին, Ծուխց աշխարհ: Բայց հասած է վերադարձի ժամը:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(4 – Շար.)

վասակ Սիւնեցին էր Հայաստանի մարզպանը, այսինքն՝ պարսիկ թագաւորին կողմէ երկրին վրայ կարգուած վարչական – քաղաքական ատեր: Մարզպանն ու նախարարները այդ պահանջին մէջ կը տեսնէին հայերու ինքնութիւնը ջնջելու քաղաքական նպատակ մը եւ կ'որոշեն չենթարկուիլ: Աւելին՝ անոնք կը նախապատրաստուին զօրաւոր ապստամբութեամբ մը վերջնապէս թօթափելու պարսկական լուծը: Այս նպատակով կը բանակցին Բիւզանդիոնի կայսրին, ինչպէս նաեւ զրացի Վրացիներու եւ Աղուաններու եւ, նոյնիսկ, Կովկասեան լեռնականներու հետ: Բոլորն ալ կը խոստանան օգնել: Սակայն վճռական պահուն, երբ արդէն պիտի պայթէր ապստամբութիւնը, կը մնան Բիւզանդիոնի կայսրը: Ցաղորդը կը հրաժարի խոստումէն: Դրացի զաւակիցները, յատկապէս լեռնական ցեղերը, կասկածելի վարքով կը ձգձգեն իրենց օգնութիւնը: Այս ձեւով կը խափան արուի ապստամբները կը բաժնուին երկու խումբի· մէկը կ'ուզէ չարունակել ապստամբութիւնը, միւսը, նախատեսելով ձեռնարկին ձախողութիւնը, կը նախընտրէ բանակցել: Երկրորդ խումբն պարագլուխն էր Վասակ մարզպանը: Այս վերջինը կը յաջողի այնպէս ընել, որ արքունիքը հրաժարի իր պահանջէն: Նոր հրովարտակ մը կուգայ, որով ներում կը շնորհուի ապստամբներուն եւ հաւատքի ընդդէմ ապստամբներուն («առաջներն ինչպիսի ճշմարտու – թեամբ պահում էիք ձեր հաւատը, այսու – հետեւ ունէի պահեցէք»): «Դաշնակից – ներէ խոստումնադրանցութիւնից յետոյ ըղձացած Հայաստան երկիրը բաց ճակատարի հանել Պարսկաստանի պէս հզօր բռնակալութեան դէմ, կը նշանա – կէր ջնջել բացայայտ նահատակութեան», ինչ Ագնց: Իրականութեան մէջ այդպէս էր կացութիւնը, եւ Եղիշէ այդ ձեւով ալ կը ներկայացնէ Վարդանանց վճիռը:

Տարիներ ետք Ագնց իր մէկ ուրիշ աշխատութեան մէջ («Քաղաքական հոսանքները հին Հայաստանում») վերահին անդրադառնալով Վասակի եւ Վարդանի տարբին, աւելի խոր ձեւով կը քննէ անոր ընկերային եւ քաղաքական հիմքերը, ցոյց կուտայ, որ Ե· դարու կէսուն դէմ դի – մաց կեցած էին երկիրն ու ժողովուրդը պահպանելու ձգտող երկու հոսանքներ: Մէկուն դեկավարն էր մարզպան Վասակ Սիւնեցին, միւսը կը գլխաւորէր սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանը: Այս երկու հոսանքներուն ճակատագրական բախումը մեզի հասած է Մամիկոնեան տան պատմութիւնով եւ հովանաւորութեամբ գրուած գիրքերով (Եղիշէի եւ Փարպեցիի պատմութիւնները), որոնք փառաբանելով եւ արդարացնելով Վարդանը, բաւական մութ – ամուխնաւոր կերպով դատապարտած եւ ուրացող կը ներկայացնեն հակառակ հոսանքին պարագլուխը: Իրականութեան մէջ սակայն «երկու կողմն էլ հաւասարապէս

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԶԱՐԵՀ ՆԵՄՑԷ

Վաստակաւոր եւ վաղեմի խմբապիը, եւ հայ թերթերու խղճամիտ եւ անվհատ թարգմանիչ:

Տարիներ ու տարիներ զամուած մնաց խմբագրական կքած սեղաններուն, եւ լեռնակուտակ գործեր թարգմանեց Ցորի համբերատարութիւնով, ամէն գոյնէ վէպեր եւ թերթօններ, որոնց մաս կը կազմէին օրուան ցնցող հրատարակութիւնները եւ արտակարգ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէին միջազգային լրագրական կրկէսին մէջ:

Հաւատար ձեռնհասութիւնով կը թարգմանէր ոստիկանական վէպին քով գրականն ստեղծագործութիւնն ալ, ճշդրտօ – րէն եւ օրինակելի բծախնդրութեամբ, իր պարկեշտ աշխատանքը բերելով հայ մամուլի ամենահուսկ յարձանքին, երբ գի – տակից եւ արժանաւոր պաշտօնեայ:

«Սեւ աշխատանք» կ'որակէր ամէնօրեայ այդ տաժանքը, զոր տարաւ խաչե – լութեան մը պէս, իբրեւ յաւիտենական փուչէ պակէ: Այս լուռ զառնութեան մէջ մեր լեզուին վերածեց օտար հզօրագոյն գործեր, ինչպէս «Ազլանդիտ»ը կամ «Արեւմուտքի մէջ նոր բան չկայ», վակ – ուած՝ Օրթոպուղի իր բնակարանին մէջ, եւ մինչեւ առտու ալքնելով լամբարին առջեւ:

Ապրեցաւ մենակեաց կեանք մը, խորհելով ու քննութեով ընկերութեան դէմ, եւ թերեւս այս կենցաղն է որ զարգացուց իր թթու նկարագիրը:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Հասարակական չահը նկատի ունէին: Տարբեր էին նրանց տեսակէտները, երկուսն էլ կասկածելի իրենց առաւելութեամբ», կ'եզրակացնէ Ագնց, ապա կը դնէ, որ Վասակեանները «սթափութեով երազներից, փրկեցին երկիրը ահեղ փոթձանքից, իսկ ուխտապահները մարտիրոսացան, դիտակցօրէն մահը գրկեցին, որ անմահանան եւ օրինակ ծառայեն սե – րունդներին եւ խրատ՝ բռնաւորին, թէ բռնութիւնն էլ իր սահմաններն ունի, եւ որ հայ ժողովուրդը չի ուզում գլորուել մինչեւ սորվութեան յատակը»:

Ցօդուածի սահմաններուն մէջ անկարելի է ներկայացնել Ագնցի վերաղնա – հատութիւնը իր բոլոր կողմերով: Սա – կայն այս թռուցիկ ակնարկն ալ ցոյց կուտայ անոր մօտեցումին լրջութիւնը: Այս վերաղնահատութիւնը չատոնց ընդուն – ուած է անուանի դէմքերու կողմէ (Հ· Ն· Ակինեան, Հրանդ Ք· Արմէն, Մ· Չամչեան եւ ուրիշներ): Սակայն պատմագիտութեան մէջ դեռ տիրական է վա – սակին աւանդական ըմբռնումը:

Բ· ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Սեպտեմբեր 30ին, ի ներկայութեան մայրաքաղաքի առողջապահական հիմ – նարկութիւններու մէջ աշխատողներու, տեղի ունեցաւ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Երեւանի Կոմիտէի լիակատար նիստը: Օրակարգի նիւթն էր «Երեւան քաղաքի բնակչութեան բուժ – սպասարկման վիճակը եւ զայն բարելաւելու լծդիրները»:

Զեկուցաբերը՝ Լ· Ղարիբջանեան չահեկան թիւեր ներկայացուց: Այսպէս՝ այսօր Երեւանցիներուն կը սպասարկեն հարիւրէ աւելի առողջապահական հիմ – նարկութիւններ՝ 4216 բժիշկներով եւ 6500 հիւանդապահներով ու հիւանդանոցներու անձնակազմով:

1965–1970ի հնգամեակին չահագործ – ման են յանձնուած 1080 մահճակալով հիւանդանոցներ, 11 բազմաբուժարան (փոլիքլինիկ), առողջապահական այլ հիմ – նարկութիւններ: Կառուցուելու վրայ են արտաքանութեան եւ սիրտի վիրաբուժութեան, բժիշկները վերապատրաստելու սահմանուած հիմնարկութիւններուն ա – ռաջին մանկական հիւանդանոցին նոր շէնքերը: Վերջին տարիներուն հաստատ – ուած են արտաքանական, ջղավիրաբուժական, միզապիտական, բերնի եւ ակ – նային հիւանդութեան դարմանման բա – ժիններ:

1960ին քաղաքը ունէր 143 դարմանատուն, իսկ ներկայիս այդ թիւը հասած է 216ի: 4600ի փոխարէն այժմ 2300 հոգիի բժին կ'իյնայ մէկ բժիշկ: Զգալի աշխատանք կատարուած է նաեւ մանկական հիւանդութիւնները կանխարգելու ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ բժիշկներու մասնագիտական որակը բարձրացնելու համար:

Հակառակ առողջապահութեան մարզին մէջ արձանագրուած յաջողութիւններուն, դեռ մեծ գործեր կան իրագործելի: Զգալի կերպով կը պակսին հիւանդանոցներու մահճակալներն ու դեղարանները (*): Մարմիններ ուշադրութիւն չեն դարձներ առողջապահական չէնքերու կառուցման աշխատանքներուն: Վերջին հնգամեակին 500 մահճակալով թերակատարուած է հիւանդանոցներու չինութեան ծրագիրը, իսկ այս տարի այդ նպատակին յատկացուած միջոցներուն միայն 55 տոկոսը չահագործուած է:

Երքշտաբաժնի (Երեւան քաղքի առողջապահական բաժին) եւ առանձին հիւանդանոցներու դեկավարներու անփութութեան հետեւանքով դէշ ձեւով կ'օգտագործուին առողջապահական

ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏ
ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի

Հոկտեմբեր 3, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ մատուցուեցաւ հանդիսաւոր պատարագ, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա· Կաթողիկոսի օծման եւ գահակալութեան 16րդ տարեդարձին առիթով:

Եկեղեցին լեցուն էր հաւատացեալներու բազմութեամբ: Այս առթիւ, պաշտօնապէս եկեղեցի եկած էին՝ Գերպ· Կարապետ Եպս· Ամատունի, ինչպէս նաեւ կրօնական Ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները, որոնք սկիզբէն մինչեւ վերջ ներկայ գտնուեցան հոգեպարար արարողութեանց: Հանդիսաւոր պատարագը մատոյց Գիւտ Ծ· Վրդ· Նազլաչեան:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ կանոնին համաձայն, պատարագի ընթացքին կատարուեցաւ հանդիսաւոր հայրապետական մաղթանք, որուն նախագահեց Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք· Մանուկեան: Այդ առթիւ, Սրբազան Հայրը յուզումով խօսեցաւ քարող մը, անդրադառնալով Ս· Էջմիածնի յաւերժութեան եւ անոր հոգեւոր արժէքի մասին: Դիմելէ բառերով նկարագրեց Սահակ Ձորափորեցի կաթողիկոսին, հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի պատասխանատուութեան ի խնդիր, արաբ ամիրայի հետ հանդիպման որոշուչ դերուագը: Ապա, անդրադարձաւ Վազգէն Հայրապետի կեանքին եւ այս վերջին 16 տարիներու ընթացքին ա – նոր հովանաւորութեան ներքեւ կատարուած չինարարական աշխատանքներու մասին, որմէ եաք Ամենակալին օրհնութիւնը հայցեց ազգին լրութեան, անոր Սրբազնագոյն Հայրապետին, ինչպէս նաեւ ամբողջ հայ ժողովուրդի համար:

Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածնի, եւս մեր նուիրապետական մխա աթոռներուն համար, որոշեցին մաղթանքներէ վերջ, օրհնեց հաւատացեալ ներկայ ժողովուրդը եւ իր բարեմաղթութիւնները վերջացուց վան անոսանութեան Հայց· Առաք· Ս· Եկեղեցւոյ եւ մանաւանդ ի փառս Աստուծոյ:

Զ·

(*) Դեղարանները ընդհանուր թիւը 216 է Հայաստանի մէջ («Աւանգարդ», 1971 Յունուար 26):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա· ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Ուրեմն ի՞նչ ունիս տեսնենք, սիրելի Այիչէ, վրայ բերաւ Սուլթանուհին զոքոպոպին:

Այիչէ վերջնականապէս որոշեց ստել: Արժանայարդ դայրոթի մը կերպարանքը առաւ եւ խոհեմութեամբ աւելցուց·

— Մինա՞կ ենք:

Հայրիէ զանգակին լարը քաշեց, սենեկապանուհին իսկոյն երեւցաւ:

— Զաի, ոչ մէկը չեմ ընդունիր, կ'ուզեմ հանգիստ հետ առանձին մնալ, ըսաւ: Սենեկապանուհին խոնարհութիւն մը ըրաւ, ապա Այիչէի դարձաւ ու ըսաւ·

— Հանըմ էֆէնտի, հետերնիդ եկող աղջիկը դուրսը ձեզի կը սպասէ:

— Ո՞ր աղջիկը, հարցուց Հայրիէ հետաքրքրութեամբ:

— Հիմա պիտի ըսեմ: Ինդրեմ Զաի, աւելցուց սենեկապանուհիին դառնալով, սենեակը տար զայն եւ Սուլթանուհին առանց համար պիտի տնօրինէ:

Հայրիէ հաւանութեան նշան մը ըրաւ, մինչ Զաի խոնարհութիւն մը ընելով դուրս ելաւ եւ դուռը եռեւին դոցեց:

— Պատմէ տեսնենք սիրելի Այիչէ, արդեօք դժբախտութի՞ւն մը պատահեցաւ քեզ:

Այիչէ հառաչեց:

— Այո, չես պիտեր, երբ դժբախտութիւն մը գայ, եռեւէն անմիջապէս ուրիշ մըն ալ կուգայ, փաչան հիմա քանի մը ամիս է որ գիս բոլորովին լքած էր, տարիքը եւ մանաւանդ պաշտօնը իրեն՝ գիս մոռցնել կուտային:

— Խեղճ Այիչէ, յարեց Հայրիէ:

— Այո, դուն ես այդպէս կը կարծէի, սակայն այդպէս չէ եղեր:

— Ի՞նչ, այդպէս չէ՞... ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Կ'երեւի թէ ան իր որոմադրութիւններուն մէջ չատ լաւ է, եւ միայն իմ ներկայութիւնս յիշած միջոցին է որ պաշտօնը միտքը կուգայ:

— Այժմ մինա՞կ ես:

— Այո, միւս երկու կիները արձակեց եւ միմիայն գիս վար դրաւ, որպէսզի տանջէ:

— Խեղճ Այիչէ: Եւ հիմա...

— Հիմա սիրելիս, փաչան գիս բոլորովին լքած է: Այս առաւօտ պաշտօնատուն դացած միջոցին գիս տեսնելու համար սենեակս մտաւ եւ քանի մը վայրկեան տիվանին վրայ քովս նստաւ, երբ չեմ գիտեր ինչպէս նոր առած սենեկապանուհիս նշմարեց զոր Այտընէն բերած էի:

— Գեղեցի՞կ է, հարցուց Հայրիէ:

— Այո, ճշմարիտ հրեշտակ մը:

— Ուրե՞մն:

— Ուրեմն, սիրելի Հայրիէ, առանց իմ ներկայութեանս կարեւորութիւն տալու սկսաւ իմ առջեւս սենեկապանուհին դրդռուել:

— Ա՛...

— Ես բարկութենէս նուաղեցայ, մինչդեռ ան առանց իմ վրաս ամենապզտիկ ուշադրութիւն մը դարձնելու, Լալային հրաման տուաւ որպէսզի պիշերը այդ աղջիկը իր սենեակը տանի:

— Սոսկալի է, յարեց Հայրիէ: Գռեհիկ սենեկապանուհիի մը համար իր այսքան դեղեցիկ, այսքան ազնիւ կինը արհամարհէ:

Այիչէ Սուլթանուհիին ցաւսմը աւելցնելու առիթը գտնելով չարունակեց·

— Այս սոսկալի է եւ իր եսամոլութիւնը այս հրամանը գաղտնի տալու անգամ չթոյլատրեց· իմ առջեւս տուաւ եւ ես լսեցի:

— Եւ հիմա՞, հարցուց Հայրիէ:

— Հիմա... հիմա սիրելիս, այս դըժբախտութենէն խուսափելու համար պէտք է օգնես ինձ: Այդ սենեկապանուհին քանի մը օրուան համար պէտք է իմ տունէս հեռանայ:

— Ի հարկէ, պէտք չէ տունդ մնայ:

— Այդ, խորհեցայ մինչեւ փաչային հետ հաշիւները կարգադրելս քու քովդ թողուլ զայն, եւ յետոյ դարձեալ կ'առնեմ, որովհետեւ չափազանց հաւատարիմ եւ աշխատասէր է եւ ուզած ժամանակդ չես կրնար այդպիսի աղջիկ մը գտնել: Այդէն եղբօրը հանդիպ ալ որ ոստիկանութեան պաշտօնեայ է, պատասխանատուութիւն ստանձնած եմ:

— Սիրելի Այիչէս, ըսաւ Սուլթանուհին անկեղծութեամբ, որքան ժամանակ որ կ'ուզես թող հոս մնայ, հոս որեւէ վախ չկայ, կը բաւէ որ փաչան չիմանայ, որովհետեւ չիտակ Սուլթանին կը ներկայանայ եւ ետ կը պահանջէ զայն:

Այիչէ քիչ մնաց որ ուրախութենէն մատնուէր:

Հայրիէի ձեռքը բռնեց եւ համբուրելով բացագանչեց·

— Հոգեակս... Հայրիէս... փրկեցիր գիս...

— Ծերուկի մը համար ուրեմն այսքան նախանձո՞տ ես, հարցուց Հայրիէ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար·)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Փօլ Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Զաքարեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 6ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Հոկտ. 8, ժամը 10ին Պօ–մոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, կամ հաւաքուիլ 9,30ին բնակարանը՝ 25 Պուլվար Անարէ Օն, Մարսէյլ 6րդ։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏՈՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Զարմայր Մուսայեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Պան–Էօ–Քաչանի մասնաճիւղին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաճի Բիւզանդ Քէօթահէլեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սեմա Պալեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի (10 Հոկտեմբեր) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԳՈՀԱՐ ՔԷՕԹԱՀԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ նաեւ

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ։

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

LIHON
Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

VALENCE
Հոկտեմբեր 31, Կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON

Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

A VENDRE

35 Kms DE PARIS

Փարիզէն 35 քիլոմեթր հեռու, ծախու է նոր վաւիլիոն մը, բոլոր յարմարութիւններով, հինգ ննջասենեակ, երկու բաղնիք, հիւրանոց, ճաշասրահ, ռիւսթիք շըմինէ, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում մազութով, երկու կառքի կառատուն, պարտէզ, թեռաս։

Հեռաձայնել՝ 770–29–34

B. P. 415-08 Paris 8
ou
17, Rue St. Florentin — Paris (8e)
Tél. : 265-85-57, 628-42-50, 936-19-56

Nouveautés — Cadeaux — ETRENNES — Arménie — France — Monde — Arts Culture

SAINT-ETIENNE
Dimanche 10 Oct. Grande Journée Arménienne
8, Rue Louis Braille, près Hôtel de Ville, de 11 à 21 heures

VALENCE
Du 11 au 18 Oct. Grande Semaine Arménienne
6, Rue Faventine — Centre Ville — Salle de l'UGAB de 16 à 21 h.

ARNOUVILLE
Du 22 au 26 Oct. Semaine Arménienne
Salle paroissiale de l'Eglise Arménienne Catholique, 69 Ave. H. Barbusse de 16 à 21 h.

LYON
Du 29 Oct. au 2 Nov. Semaine Arménienne
295, Rue Boileau, Salle de l'Eglise Arménienne, de 16 à 21 heures

PARIS
Samedi 4 Décembre, De retour des Etats-Unis, début de la Grande Tournée en France d'ADIS HARMANDYAN, Salle Pleyel 252, Fbg. St. Honoré à 17 h. 30

LYON
Dimanche 5 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN,
5, Rue H. Flandrin, Salle Rameau, à 20 h. 30

VALENCE
Vendredi 10 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN
Théâtre Municipal, Centre Ville à 20 h. 30

MARSEILLE
Samedi 11 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN
Parc Chanot Foire Marseille, Palais des Congrès à 20 h. 30

Réservation des places aux expositions. D'autres adresses prochainement

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պերլինէն Տոքթ. Պետրոս Ֆրանճեան իր եղբօր՝ Տոքթ. Տիրայր Ֆրանճեանի մահուան 4րդ տարեդարձին ի յիշատակ 100 ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

Հ. Ը. Գ.

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Հոկտ. 9 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը։ կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Ը. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկերները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ը. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ը. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Հոկտ. 8) իրիկուն ժամը 8,30ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԵՆ.— Հ. Ը. Դ. Ա.Ը.Մ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները նոր ակումբին մէջ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անպատեհորով։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ը. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ (9 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8,30ին, ղպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ

9 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ
17 Ռիւ Պլէօ
ներկայացած՝

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ
Թարգմանութեանց (Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակ)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
(Գ. Մելիքինեան մրցանակ)

կը նախագահէ՝ ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
(Նախագահ Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակի)

կը խօսին՝ թարգմանիչներ
ԼԻԻԿ ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ (հայերէն եւ ֆրանսերէն) երկու բանաստեղծներու երկերէն

ՄՈՒՏՔը ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները։

Մկրտիչ Փափազեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Վարդան Փափազեան 50 ֆր., Սիմոն Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Փափազեան, Գրիգոր Նաճարեան եւ որդի 30ական, Տիկին Գալփաքճեան 20, Տիկին Համբարձումեան 10։

Ժիրայր Տէր–Վարդանեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր–Վարդանեան 20, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անդրէասեան 20, Տէր եւ Տիկին Անթուան Սիրմարդեան 20, Տէր–Վարդանեան Վաղարշակ, Տէր եւ Տիկին Գամեր Տէր–Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Գալուստեան (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Գ. Մահիկեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Էքիճեան 10ական ֆր.։

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է, փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ ղպրոցի ֆոնտին հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Տիկին Բուբուլ Գասպարեանի մահուան տխուր առթիւով (24 Սեպտ.).

Պ. Առաքելեան (Պոլէն) 100 ֆր., պ. Լեւոն Տէր–Սարգիսեան 50, Արսէն Տէր–Սարգիսեան 20, Ալպէր Տէր–Սարգիսեան 30, Սարգիս Տէր–Սարգիսեան 30, Գրիգոեան 10, Վարդգէս Վարդանեան 50, Ղուկասեան ընտանիք 50 ֆր.։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռմէն Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցին կը տօնէ իր հինութեան 37րդ տարեդարձը 10 Հոկտեմբեր Կիրակի օր։ Տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ, հանդուցեալ ՊԱԼԱՖԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ, Սահակ Ա. Քահանայ Շամլեանի, Շաւարշ Քահանայ Թէրզեանի, Բարգէն Քհնյ. Արսլանեանի, Թաղականութեան հանդուցեալ անդամներուն եւ անոնց որոնք եկեղեցւոյ հինութեան օգնեցին նիւթապէս, բարոյապէս, յաւարտ պատարագի յիշեալներուն հոգւոց համար հոգեհանգիստ կը կատարուի։ Նաեւ մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում ըստ մեր աւանդական սովորութեան։

Այս առթիւ Թաղականութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Սէն Ժեռմէն եւ չրջակայքի հաւատացեալ ժողովուրդը, յարգելու համար ննջեցեալներուն յիշատակը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկտեմբեր երեքշաբթի ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ.— Պատուամաւորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Տէպինի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 11 Հոկտ. երկուշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, ընկերուհի Զ. Հիւսեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
9
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
9 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12236

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.236

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ «ՀԱՒԱՔ»Ը

—o—

Բ.

«Երեւանեան հաւաք»ը ուշագրաւ է եւ՝ ոչ միայն «սկզբնաւորելով» սփիւռքահայ երիտասարդական միութիւնների համագործակցութիւնն ու միասնականութիւնը այլ ճշմարտութիւնը, որ աշխարհասփիւռ տարագիր հայերու եւ այնտեղ գործող ազգային ամպագիտական բոլոր ուժերու համախմբման, անոնց կանգերու միաւորման գործին մէջ «վճռական ուժ եղել ու մնում է հայրենիքը՝ Սով. Հայաստանը», կը հաւատայ Ս. Հայաստան (1971 Յուլիս)։

Հիմնական փոփոխութիւն մտած է Խորհրդային Հայաստանի քաղաքականութեան մէջ։ Այլեւս Հայաստանէն արտասահման ղրկուող պաշտօնական անձնաւորութիւններ չեն ըսեր թէ «Երեւանը ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ», ինչպէս ժամանակին «Փրկի Ժուռնալ»ի բեմէն հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր Արմէն Եսայեան, որ փարիզ եկեր էր Գրիգոր Վարդանեանի պէս Հ. Օ. Կ.ի գործերով զբաղելու համար։ Այդ օրերը այժմ պատմութեան կը պատկանին։

Ներկայիս, «եթէ տարագիր Հայութիւնը իր հայեացքը ուղղել է դէպի հայրենիքը, նրանից է սպասում իր երգերի իրականացումը, իսկ հայրենիքը մտահոգուած է նրա ճակատագրով, հաստատուն պատուանդանի վրայ է դրել ազգահաւաքի նուիրական գործը, ապա հասկանալի է, որ հայրենիքն էլ հանդիսանում է նրա ուժերի միաւորման, համախմբման, նրա կամքն ու գործունութիւնները միասնական նպատակին ուղղելու գլխաւոր գործօնը»։ (Անդ)։

Փա՞ստ կ'ուզէք։ Ահա՛։

«Հայրենիքի այդ դերը իր կոնկրէտ եւ յստակ արտայայտութիւնը գտաւ երեւանեան հաւաքի կազմակերպման մէջ...», կը դրէ կապի խմբագիրը, որ կ'եզրակացնէ թէ «առանց հայրենիքի վրայ յենուելու, հնարաւոր չէ լուծել տարագիր Հայութիւնը մտահոգող հարցերը, իրականացնել նրա երազանքները»։

Այդ «հաւաք»ը լայն արձագանգ է գտեր սփիւռքի եւ յատկապէս երիտասարդութեան մէջ, նոր քայլ մըն է համարուեր սփիւռքի եւ հայրենիքի միջեւ տաստատուած կապերու եւ յարաբերութիւններու յետագայ զարգացման համար։

«Բայց դրա հետ միասին ոմանք փորձում են նսեմացնել հաւաքի նշանակութիւնը այն պատճառաբանութեամբ, թէ հաւաքին մասնակցել են սահմանափակ թուով երիտմիութիւնների ներկայացուցիչներ»։

Իրաւացիորէն կ'ըսուի թէ հաւաքին մասնակցած ըլլալ չի նշանակեր թէ ներկայացուցիչները կրնան եղեր ներկայացնել Հայաստանի բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները։ Ասիկա ընդհանրապէս ճշմարիտ է, սակայն ոչ ամբողջովին։ Ներկայ եղողներուն մէջ կային նաեւ անոնք, որոնք ոչ միայն կը ներկայացնէին իրենց կազմակերպութիւնները, այլ նաեւ կը գործէին անոնց մէջ։ Ասոնք ալ իրենց կարգին կրնային ներկայացնել իրենց կազմակերպութիւնները։

Ինչպէս որ ըսինք, հաւաքի մասնակիցները

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՃԱՓՈՆԷՆ

«ԵՐԲ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՀԱՆԴԻՊԻՒ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵՑԷՔ»

—o—

Ճափոն մեր այցելութեան ընթացքին, բարեկամներ փափաքեցան որ այցելենք Թոքիոյէն 120 քիլոմեթր հեռու Ֆուճի քաղաքին մէջ Ֆրանսական միսիոնէրներու ղպրոցը եւ վանքը:

Ֆուճի քաղաքին համար կ'ըսեն թէ Ճափոնի ամէնէն ապականած քաղաքն է իր մուխերով եւ փոշիով: Գրեթէ մէկ միլիոն բնակիչ իր շրջաններով, բամպակեայ գործատուները, մանուածագործութիւնները համար: Անտանելի հոտ մը ամէն տեղ: Խռնուած ժողովուրդ. ամառնային անտանելի տաք:

Քաղաքին մէկ ծայրն է Ֆրանսական միսիոնը իր պարտէզով, ղպրոցով եւ մատուռով: Մեզ կ'առաջնորդէր Ալզասցի միսիոնէր մը որ կը բնակի ուրիշ քաղաք մը եւ որ 23 տարիէ ի վեր Ճափոն կը գտնուի ամբողջովին նուիրուած իր կոչումին:

Շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը կը ապահէր մեզի: Բայց երբ մեզի ընկերացող կրօնաւորը ըսաւ թէ Հայ ենք, ամէն բան փոխուեցաւ: Մեզ ընդունողը, Առաքելութեան պետը հազիւ երեսունեւվեց տարեկան քահանայ մըն է. Իրլիտանայի (Պոըթօն), իր ընտանեկան ծառայութեան ընթացքին մասնակցած է Ալժերիոյ պատերազմին, յետոյ մտած կրօնական վարժարանը կղերականի ուխտը ըրած եւ իր միակ փափաքը եղած է մեկնիլ Ասիա իբր միսիոնէր: Ըօթը տարի է Ճափոն կը գտնուի, ամբողջովին նուիրուած իր եկեղեցիին եւ ղպրոցներուն: Ցաղթանդամ, ժպտուն, ժիր, իր ներշնչուած համակրելի դէմքով չատ խոր տպաւորութիւն կը ձգէ:

— Իմ երջանկութիւնս բացառիկ է այսօր, քանի որ Հայերու կը հանդիպիմ, եւ ամէն բանէ առաջ ձեզմէ ներողութիւն պիտի խնդրեմ...

Մեր զարմանքը մեծ էր, բայց քիչ մը վերջը հայրը մեզ պատմեց պատճառը, պատմութիւնը աներեւակայելի է...:

Ինքը զաւակն էր ծովային բարձրաստիճան սպայի մը, ներկայիս մեռած: Ինչպէս չատ մը Պոըթոններ իր հայրը նուիրուած ծովային ասպարէզի, իբր երիտասարդ սպայ կը ծառայէր Ֆրանսական պատերազմական զրահաւորի մը վրայ, 1920էն սկսեալ: Իր զրահաւորը խարըսխած էր Իզմիրի բացը, եւ ականատես կ'ըլլայ 1921ի Իզմիրի հրդեհին եւ ջարդին:

Ֆրանսական նաւատորմիղը արտօնուած չէր որեւէ միջամտութիւն ընելու եւ «բոլորս ալ մեծապէս յուզուած եւ խղճի խայթով հանդիսատես եղանք այս վայրագութեանց, եւ տեսանք ծովը նետուող եւ խեղդուող Հայեր կամ Յոյներ, անոնք որ կը ջանային ապահով հրդեհէն կամ ջարդէն...»:

«Քանի մը հոգի կրցան ապաստանիլ մեր նաւուն վրայ, բայց քանիներ կոր – սուեցան ծովուն մէջ...: Ընդվզած էինք եւ յուզուած՝ անկարող միջամտելու...»: Տարիներ վերջը, ծերացած հայրը պատմած էր այս բոլորը իր երիտասարդ տղուն.

— Մեղաւոր ենք մենք Ֆրանսացիներս, որ չկրցանք պաշտպանել Հայերը կամ օգնել իրենց. եթէ պատահի որ օր մը Հայու մը հանդիպիս, ամէն բանէ առաջ, ներողութիւն խնդրէ իրմէ...:

Ահա պատմութիւնը...

Փարիզէն Ճափոն ճամբորդել եւ հաւիւր միլիոն բնակչութեան մը մէջ, Ֆրանսացի կղերականի մը հանդիպիլ, որուն հայրը ապրած է մեր ողբերգութիւնը, եւ պատգամը յանձնած իր զաւակին: Եւ օրը եկաւ որ իր տղան նուիրուած միսիոնէր մը, հազարաւոր մղոններով հեռու իր հայրենիքէն կը հանդիպի Հայերու, ամբողջ սրտովը կ'ընդունի եւ կը հիւրասիրէ զանոնք, եւ կը կատարէ իր հօր ձգած պատգամը:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ, սիրելի Հայ բարեկամներ...:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵՍՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԵՒՐԻՊԻԴԷՍԻ «ԲԱԳՈՍՈՒՀԻՆԵՐԸ»

—o—

2000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Երկու հազար տարի առաջ Ադեքսան – դրիոյ մէջ սպաննուեցաւ Արտաւազդ Բ., Հայոց թատերապիր թագաւորը: Այդ եղերական սպանութիւնը պատմագիրներու կողմէ նկատուեցաւ դարաշրջանի մեծագոյն ոճրագործութիւններէն մէկը:

Հռոմէացի զօրավար Անտոնիոս, Ք. Ա. 34ին, ատոր խաբէութեամբ կը ձերբա – կալէ Տիգրան Մեծի զաւակը՝ Հայոց արքայից արքայ Արտաւազդը եւ, իբրեւ գերի կը նուիրէ Եգիպտոսի թագուհիին՝ Կղէոպատրա, որ իր սիրուհին էր: Արտաւազդ մերժեց խոնարհիլ տոփոտ եւ փառասէր թագուհիին առջեւ:

Զօրավար Օկտավիանոս Ք. Ա. 31 թուականին, Սեպտեմբեր 2ին, Ակտիումի հրատանգանին մէջ, Յունաստան, պար – տութեան կը մատնէ Անտոնիոսի եւ Կղէոպատրայի միացեալ նաւատորմիղը: Թագուհին կը փախչի Եգիպտոս եւ Սեպտեմբեր 7ին կը հրամայէ զլխատել Հայոց թագաւորը:

Ոճիրէն մէկ օր առաջ Օկտավիանոսի համախոհներէն մէկը, որ Ադեքսանդրիա կը գտնուէր, կը փորձէ ազատել Արտաւազդը, սակայն ան կը ձախողի: Հռոմէական ազդիւրներու մէջ յիշատակու – թիւն մը մնացած է, որ կ'ըսէ. «Հպարտ արքան կառափնարան առաջնորդուելէ առաջ ըսաւ, որ մարդիկ զիրար կը դերադանցեն կա՛մ երջանկութեամբ եւ կա՛մ զօրութեամբ: Շատ հատկանշական է, որ այդ խօսքը ըսած ըլլայ Հայոց թագաւորը: Սակայն, այդ արտայայտութիւնը Եւրիպիդէսի զրչին կը պատկանի, «Բագոսուհիներուն» մէջ: Այս փաստը ցոյց կուտայ, որ Արտաւազդ լատապէս ծանօթ էր յոյն թատերագրին գործին:

ԵՒՐԻՊԻԴԷՍ ԵՒ ԱՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Եւրիպիդէս յոյն անուանի թատերագիր է: Ծնած է Ք. Ա. 480ին, Սալամի կղզին: Իր տոհմներով մրցակից զարձած է Սոփոկլէսի: Եղած է ներամփոփ մարդ, առանց ժպիտի, հեռու պետական պաշտօններէ եւ հանրային կեանքէ: Մահէն երկու տարի առաջ փոխադրուած է Մակեդոնիա, ուր վայելած է Արքեղայոս թագաւորին հովանաւորութիւնը: Մեռած է 406ի, Ք. Ա.: Աթէնքի մէջ անոր ի պատիւ հաստատուած է յուշարձան մը, որու վրայ գրուած է. «Ամբողջ Յունաստանն է Եւրիպիդէսի դերեզմանը, իսկ անոր մարմինը կը գտնուի Մակեդոնիա, ուր անոր վիճակուած է մեռնիլ: Անոր հայրենիքն էր Ափէնք եւ ողջ Հելլադան: Մուսաները կը սիրէին զայն, այդ պատճառով ալ ան արժանացած է դովասանքի բոլորին կողմէ»:

Եւրիպիդէս գրած է 92 թատերախաղ, որմէ մեզի հասած է 17 ողբերգութիւն եւ մէկ երգիծական թատերգութիւն:

Միջաղգային համբաւ վայելող թատերագիր է: Անոր գործերը 2400 տարիէ ի վեր կը ցուցադրուին բեմերու վրայ: Անոր գործերուն մասին բարձր դնահատանքով արտայայտուած են Կէօթէ, Պայրըն եւ Բելինսկի:

«Բագոսուհիները» Եւրիպիդէսի լաւագոյն գործերէն է: Բազմաթիւ ողբերգութիւններ գրուած են Դիոնիսոս – Բագոսի արկածներուն նուիրուած: Այս վերջինը հին Յունաստանի գինիի եւ խաղողի աստուածն էր: Երջանիկ պատահականութեամբ այդ բոլոր գործերէն միայն Եւրիպիդէսինը մնացած է: Թատերախաղը բեմադրուած է հեղինակին մահէն ետք եւ արժանացած է առաջին մրցանակի: Աթէնքի առաջին բեմադրութենէն ետք, մրցանակը տրուած է անոր զաւակներուն մէկուն, որ նոյնպէս բանաստեղծ էր:

«Բագոսուհիներ»ուն մէջ Եւրիպիդէս կ'արտայայտուի յոյն նոր սերունդին ըմբոստ ոգին: Եւ զարմանալի չէ, որ առաքը գրուած է Մակեդոնիոյ մէջ, հեղինակին կեանքին վերջին տարիներուն: Հիւսիս, Յունաստանի՝ Թրակիոյ, Թեսալիոյ եւ Մակեդոնիոյ կիները սրբութեամբ կը կատարէին Դիոնիսոսի տօնախմբութիւնները: Հոս Բագոսի զուարճատօնը կը պահպանէր իր վայրենի զեղեցկութիւնը: Նոյնիսկ Աղեքսանդր Մակեդոնացիի մայրը՝ Օլիմպիա ինքզինք կը նուիրէ զուարճատօնին եւ իր չքեղ հանդերձով բաղատասօնին ժամանակ «չարժած է Փիլիպոսի (Ա. Մակեդոնացիի հայրը) սիրտը»:

«ԲԱԳՈՍՈՒՀԻՆԵՐ»Ը ԱՐՏԱՇԱՏԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՑ

Հին հայկական թատրոնի զոյութեան մասին առաջին հատուստի տեղեկութիւնը կը հաղորդէ Պլուտարքոս: Ք. Ա. 53ին Արտաշատի մէջ բեմադրուած է Եւրիպիդէսի «Բագոսուհիները»: Ասիկա, անշուշտ, չի նշանակեր, թէ անկէ առաջ թատերական կեանք զոյութիւն ունեցած չէ Հայաստանի մէջ: Պատմագիրներ կը յիշատակեն Տիգրանակերտի թատրոնը 70ին, Ք. Ա.: Իսկ անկէ առաջ ալ թատրոն զոյութիւն ունեցած է Արտաշատի մէջ: Սակայն մասնագէտները իբրեւ վաւերական փաստ նկատի կ'առնեն 53 թուականը, երբ բեմադրուեցաւ «Բագոսուհիները»:

Արդ, ի՞նչ պարագաներու տակ բեմադրուած է թատերախաղը: Արտաւազդ Բ. գահ բարձրացած է Ք. Ա. 55ին: Ձիշդ է, որ իր հայրը՝ Տիգրան Մեծ զաւկին ժառանգութիւն ձգած էր լայնածաւալ երկիր մը, բայց ինչպէս նկատել տուած է ան՝ «աստուածները Հայոց բախտին տունը ձգած են առանց երդիքի»: Առաջին օրէն իսկ աննպաստ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Արտաւազդի համար: Լարուած էին Հռոմէացիներու եւ Պարթեւներու յարաբերութիւնները: Երկու պետութիւններն ալ նուաճողական ախորժակներ ունէին Հայաստանի նկատմամբ: Հայաստան կը նկատուէր Հռոմի դաշնակիցն ու բարեկամը: Սակայն Արտաւազդ պարտաւոր էր նկատի առնել Պարթեւները, որ Հայաստանի դրացի էին: Շուտով Հռոմ պատերազմ յայտարարեց Պարթեւներու դէմ եւ Զօր. Կրասոս Միջագետք արշաւեց: Զօրավարը լսելիք պահանջներ ներկայացուց Հայոց թագաւորին: Արտաւազդ պատշաճ դիւանագիտութեամբ մերժեց զայն եւ, ապաւինելով իր լեռնաշխարհի զօրութեան, փորձեց հեռու մնալ երկու հսկաներու բախումէն: Բայց Պարթեւները, իրենց թիկունքը ապահովելու համար, յարձակեցան Հայաստանի վրայ: Արտաւազդ, Հայոց աչխարհի խաղաղութիւնը վտանգի տակ չդնելու համար, լուռ դաւ Որոդէս թագաւորին հետ:

ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ – 15 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՑ –

—o—

ԼՈՒՍԱԻԱՆ – ԶԱՐԵՆՑԱԻԱՆ

Հոս այցելեցինք հաստոցներու գործատունը: Քաղաքը յայտնապէս նոր աւանի երեւոյթ ունի: Լրացած չէնքերու կողքին, ամէն կողմ կ'իսաւարտ եւ նոր սկսած շինութիւններ:

Հպարտութեամբ այցելեցինք գործատունը, դիտելով մեքենաները, մանաւանդ ալէգէօզ խնեվերսէլը իր պատկառելի կերպարանքով:

Օդը միշտ տաք է եւ այցելութենէն ետք, հայկական աւանդական հիւրասիրութեամբ, մեզի զովացուցիչներ կը հրամցնեն:

ԴԻԼԻՋԱՆ – ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

Սեւանի ճամբով եւ Սեւանը մեր աջին, ու Աղթամար ճաչարանն ալ ձախին, կ'երթանք Ծովազիւղ ուր ծնած է Մուրացան: Ճամբան կը հանդիպինք քանի մը գիւղերու որու բնակիչները, կ'ըսեն մեզի, մալականներ են, ծաղրամոլ ոռւս որոնք մերժած ըլլալով ընդունիլ ցարին առաջարկը՝ օրթոտոքս դառնալու, աքսորուած են հոս: Ցեռագային ալ թէեւ արտօնութիւն ստացած են ետ դառնալու, բայց նախընտրած են Հայաստան մնալ:

Դիլիջանը Հայաստանի ամէնէն կանաչ եւ գեղեցիկ անտառն է: Սեւանէն Դիլիջան ճամբան զարձադարձիկ է եւ զառիթափ, վտանգաւոր ըլլալու աստիճան: Մեր առաջնորդը կ'ըսէ մեզի թէ չուտով Սեւանէն Դիլիջան փապուղի մը պիտի բացուի, գիւրացնելով երթեւեկը: Տեսարանը շատ հմայիչ է, բայց ձմեռուան համար, իսկապէս վտանգաւոր է ճամբան:

Կը հասնինք Դիլիջան, խոշորկեկ աւազան մը չրջապատուած ծառերով, ցրուած տուներ, ճամբու եզերքին կան նորաչէն չէնքեր բայց դեռ հիներու թիւը կը զերազանցէ: Հանգչելու համար շատ յարմար ու առողջապահական տեղ է Դիլիջանը:

Ապա ճամբայ կ'ելլենք դէպի Կիրովական: Տաքը հեղձուցիչ է ու մեր ծարաւը յագեցնելու համար տեղացիք մեզի ցոյց կուտան պզտ. ցայտաղբիւր մը: Քաղաքի կեդրոնը կան երեք դեղեցիկ չէնքեր՝ «Գուզարք» պանդոկը, կուսակցութեան կեդրոնատեղին եւ քաղաքապետարանը: «Գուզարք» անունը դիս 58 տարիներ ետ կը տանի երբ կը սորվէինք հայերէն, զեղչութիւն, թուաբանութիւն եւ ճայնագրութիւն ու Հայաստանի աչխարհագրութիւն՝ Բարձր Հայք, Վասպուրական, Գուգարք, որ այսօր յարութիւն կ'առնէ մինչեւ որ կարենանք փրկել դեռ դերի մեր հողերը:

Հոս ալ կ'այցելենք Կիրովականի Նահատակաց յուշարձանը, որ չատ տպաւորիչ է: Հոս ալ մշտնջենական բոցը կը պլպլայ եւ եկող սերունդներուն յորդոր կը կարդայ: Ապա մեզ կ'առաջնորդեն արուեստական մեռաքսի գործատունը:

Շատերու ծանօթ է որ Կիրովական եւ Պանեէօ զուգորդուած քաղաքներ են եւ ես ալ մաս կը կազմեմ Պանեէօի զուգորդման այդ կոմիտէին ու այդ պատճառով զացի քաղաքապետարանը, տեսնելու համար քաղաքապետը ընկ. Գրիգորեանն ու ճարտարապետ Քոչեանը: Ցեռոյ մէկայցայ խումբին ու վերադարձանք Երեւան:

ՕՇԱԿԱՆ

Մեր բոլորիս սրբազան ուխտատեղին, Ս. Մեսրոպին յատկանշական կայանը: Կը հասնինք սալարկուած բակը եկեղեցւոյ, որու կարմիր կամարին արտաքին մասին կը կարդանք սա տողերը.—

«Ողորմութեամբ Աստուծոյ
Սրբազնակատար Հայրապետ
Ամենայն Հայոց Տ. Տ. Գէորգ Դ. Կաթողիկոս, վերակառոյց ի հիմանց զայս Օշական գեղչս եւ զդամբարան սրբոյն Մեսրոպայ որ ի սմա արօք Հայոց Ռուսաստան է յամի 1879 եւ Հայոց ՌՃԻԸ»:

Իսկ Մեսրոպի դերեզմանին մուտքին կը կարդանք.— «Սկիզբն դպրութեան Հայոց եղեւ սկիզբն Մեծի գիտութեան եւ ամպայման ուրախութեան: Որպէս մեծ է հոգին քան զմարմին, այնպէս մեծ է տիեզերական իմաստութիւն մտաց քան զմարմնոց: Եղիցի լոյս եւ եղեւ լոյս»:

Օշականի եկեղեցին ունի հայրենանուէր քահանայ մը, որ ճիշդ տիպարն է մեր աւանդական քահանային: Եկող – գացող ուխտաւորներուն հակիրճ պատմականը կ'ընէ Հայոց, ապա կ'առաջնորդէ Մաշտոցի չերիմին: Եկեղեցին ներքեւ, հսկայ դամբանաքար մը, եւ մոմերու մուխին մէջ կորսուած չորս պատեր: Ամէն կողմ՝ Ա. Բ. Գ...:

Կրկին կը բարձրանանք աղօթատեղին, ուր գիւղացի մը իր փոքրիկը կը բերէ մկրտելու, մեր խումբի մէկ անդամէն կնքահայրութիւն կը խնդրուի, ու կը կատարուի մկրտութիւնը:

Ու անդամ մը եւս, կը բռնենք երեւանի ճամբան:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(5 – Շար.)

Պարթեւներն ու Հայերը դաշինք կնքեցին: Բարեկամութիւնը աւելի ամուր դարձնե– լու նպատակով Արտաւազդ իր քոյրը (Նանէ) կնութեան կուտայ Որոդէսի զաւակին՝ արքայազն Բակուրի: Հարսանե– կան ծանակրութիւնները տեղի ունեցան Արտաշատի մէջ: Ճիշդ այդ օրերուն պար– թեւ բանակը, Զօր. Սուրէնի գլխավա – րութեամբ, Վառան քաղաքին մօտ պար– ուրեցաւ կը մատնէ հռոմէական բանա– կը եւ կը պատնէշ կրասոս զօրավարը: Ճա– կատամարտը տեղի կ'ունենայ Ք. Ա. 53ին, Յունիս 9ին: Պարթեւ զօրավարը կը կարէ կրասոսի գլուխը եւ իրրեւ յաղթու– թեան նշան կ'ուղարկէ Տիգրան՝ Որոդէսի: Սակայն այդ օրերուն Որոդէս կը գտնուէր Արտաշատ: Կրասոսի գլուխը բերող Պար– թեւներու զօրախումբը Տիգրանէն անմի – ջապէս կ'ուղղուի դէպի Արտաշատ: Վա– ռան–Տիգրան–Արտաշատ ճամբան հեծեալ զօրականները կը կարեն 5–6 օրէն: Անոնք Արտաշատ կը հասնին Ք. Ա. 53ին, Յու– նիս 15ին:

Հռոմի պարտութիւնը համաժողովրդա– կան ոգեւորութեան վերածելու նպա– տակով Արտաւազդ կը ծրագրէ ներկա – յացնել Եւրիպիդէսի «Բաղասուհիները»: Յոյն դերասաններ գործի կը լծուին: Ար– տաւազդ կը վերափոխէ տոհմին վերջին գործողութիւնը: Ասիկա նման էր «Համ– լէթ»ի այն տեսարանին, երբ Համլէթ դէ– րասանները կը նախապատրաստէ իր հօր սպանութիւնը ներկայացնող տեսարանին: Բնականաբար կարելի չէ ըսել, թէ չա– րագրական եւ բեմադրական ինչ աչխա– տանք կատարած է ան՝ Թերէզ քաղաքի բազասուհիներու արարքները յարմարցնե– լով Արեւելքցիներու տարած յաղթանա– կին՝ Հռոմի դէմ: Պահպանուած է միայն Արտաւազդի ձեռափոխած մէկ քառատողը:

Արտաշատի թատրոնին մէջ կը ներկա – յացուի թատերախաղը: Հոն ներկայ են պարթեւ թագաւորը, Արտաւազդ, արքա– յազն Բակուրն ու արքայազնուհի Նոա – նէն: Խաղի այն հատուածին, ուր բազա– ուհի Աղաւա բեմ կ'ելլէ եւ իր ցուցին ծայրէն ցոյց կուտայ Թերէի թագաւոր Պենթէոսի արիւնոտ գլուխը, թատրոնէն ներս կը մտնեն զօրականները եւ հան – մէական դոռոզ զօրավարին գլուխը կը նե– տեն բեմ: Դերասան Եասո կը վերցնէ կրասոսի գլուխը եւ կ'արտասանէ.

Ահա լեռներէն մեծ պալատ բերինք
Նոր սպանուած գուարակ մը.
Օ՜հ, ինչ հիանալի ո՛րս···

Ներկաները ուրախ բացագանչութեամբ կը դիմաւորեն այդ լուրը:

Թատերախաղը բեմադրուած է յունա – րէն: Սակայն վերոյիշեալ հատուածն ու առանձին բաժիններ խաղացուած են հա– յերէն եւ պարթեւերէն լեզուներով:

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՔՆՆԱԽՈՑՋ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Որքան ալ տարօրինակ ըլլայ, Աղոնցի մէկ ուրիշ կարծիքը, որ ակնյայտնի թիւ– րիմացութիւն է, ընդունուած է անվերա– պահ կերպով եւ մեկնակէտ դարձած մեր պատմութեան կարեւոր հատուածին ա– զատազոմին համար:

Ըսինք, որ 387ին բռնակալ Պարսկաս – տանն ու Բիւզանդիոնը երկու մասի բաժ– նած էին Հայաստանը: Աղոնց անդրադառ– նալով այս բաժանումին, փորձած է ցոյց տալ երկրին աչխարհագրական վիճակը: Ասոր համար ան մեկնակէտ ունեցած է Փաւստոս Բիւզանդի հռետորական մէկ խօսքը, ըստ որուն բաժանումէն ետք ալ Հայաստանէն «բազում զաւառք կրծեալք հատեալք այսր անդր», այսինքն՝ Պարս – կաստան եւ Բիւզանդիոն հոակէ – հոնկէ փրցուցին, կտրեցին բազմաթիւ զաւառ – ներ: Բացառապէս այս յայտարարութեան հիման վրայ Աղոնց կը գտնէր, որ 387ին Հայաստանէն խլուած եւ Աղուանքին յանձնուած պէտք է ըլլան Ուտիք եւ Ար– ցախ նահանգները, Վիրքին՝ Գուգարքը: Բայց ինչո՞ւ Աղուանքին ու Վիրքին: Եթէ խլողը Պարսկաստանն էր, այն էր որ պի– տի իւրացնէր այդ նահանգները: Բայց ինչո՞ւ Ուտիքը, նաեւ Արցախը, նաեւ Գուգարքը: Եթէ հարցը չարունակենք, ինչո՞ւ միայն ասոնք: Չէ՞ որ փաւստոսի յայտարարութեամբ դժուար է պատաս – խանել այս հարցերուն: Իսկ Աղոնց եւ դայն կրկնողները ոչ մէկ ուրիշ կռուան չեն բերեր իրենց տեսակէտը հաստատելու համար...

Աղոնցի համար ասիկա թերեւս պատա– հական թիւրիմացութիւն էր, որ ան ան– պայման կը սրբագրէր, եթէ առիթ ու– նենար վերստին քննելու այդ հարցը: Մինչդեռ կրկնողները դեռ կը չարունա– կեն զարգացնել սխալը: Օրինակ, Ս. Տ. Երեմեան այնքան չօչափելի ձեւով կը պատկերացնէ Փաւստոսի յայտարարու – թիւնը, որ նոյնիսկ անջատուած հոդէ – րուն տարածութիւնն ալ կը ճշդէ տեղ մը 110 հազար եւ ուրիշ տեղ մըն ալ 103·857 քառ. քիլմ. սահմանելով (Հայաստան ըստ «Աչխարհացոյց»ի, Երեւան, 1963):

Մինչդեռ դէպքերու ժամանակակից կո– րիւնի, Եղիշէի, պատմահայր Խորենացիի գործերը եւ ուրիշ աղբիւրներ միանգա – մայն ուրիշ պատկեր կը ներկայացնեն: Պարսկաստան իրեն բաժին հասած Հա – յաստանէն ոչ միայն զաւառներ չի բաժ– ներ, այլ, ընդհակառակն, ամէն կերպ կ'աչխատի սիրաչահիլ Հայերը՝ դէպքե – րուն պատճառով տուժած նախարարնե – րուն խոստանալով արքունի սեփականու– թենէ հողեր եւ գանձեր տալ: Խորենացի կը մէջբերէ արքայից արքային եւ Հայե– րուն միջեւ հաստատուած վաւերական նամակագրութիւնը: Եւ, վերջապէս, պահպանուած են, ու Աղոնց ինքն ալ իր դիրքին մէջ հանգամանօրէն կը ներկա – յացնէ Հայոց գահանամակը (նախարա – րական տուներու դիրքն ու պատիւը ճըշ– դող ցանկը) եւ Զօրանամակը, առաջինը ստեղծուած 422–428ին, Հայաստանի վեր– ջին Արչակունի թագաւոր Արտաչէսի օ– րով, Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսի ձեռ– քով, երկրորդը՝ կազմուած Գահանամա– կի հիման վրայ, անկէ քանի մը տարի ետք: Երկու անտարակելի փաստաթուղ – թերուն մէջ ալ վերոյիշեալ նահանգներն ու անոնց տէրերը յիշուած են Հայաստա– նի կազմին մէջ:

Կը կրկնենք, որ ասիկա պատահական այն թիւրիմացութիւններէն է, որ կրնայ ստեղծուիլ նոր եւ համարձակ խօսք ըսող ամէն դիտնականի դէմ: Զայն կրկնող– ներն են, որ թիւրիմացութիւնը չարու – նակելով եւ զարգացնելով՝ հասցուցած են անհեթեթութեան:

Իսկ Աղոնց չէր կրկներ ուրիշները: Ա– նոր աչքին հեղինակութիւնները արժանի էին յարգանքի, բայց ոչ կոյր պաչտա – մունքի: Ան կը ճանչնար միայն մէկ դե– րագոյն ճշմարտութիւն՝ պատմական ի – րականութեան արդար պատկերը:

Աղոնց իր մեծ գործերը վերհրատարա– կելու երջանկութիւնը չունեցաւ, որպէս– զի տեսնէինք, թէ ի՞նչպէս կը սրբագրէր մատնահի թիւրիմացութիւնները, ի՞նչ ձե– ւով կը բիւրեղացնէր իր տեսակէտները եւ թէ վերջապէս՝ իր չողչողուն լեզուն աւելի կը զարդարուէր Սիւնեցիի լեզուով: Մնացած են վերամչակուած քանի մը փոքր գործեր, որոնց մէջ «Բաղրատունեաց փառքը» չքեղ աչխատութիւնը: Ասոր առանցքն ու էութիւնը ամէնէն փաստուր նախարարական տոհմերէն մէկուն պատ– մութիւնն է՝ լեցուն հերոսութիւններով եւ հայրենաչէն գործերով: Պատմարանը քայլ առ քայլ ցոյց կուտայ Բաղրատունե– աց տոհմի ասպետներուն ջանքերը՝ ա– պահովելու հայ ժողովուրդին միաձոյլ միասնականութիւնը: Աղոնցի համար «ճշմարիտ հայրենասիրութիւնն ուրիշ նպատակ չունի, եթէ ոչ ապահովել հայ– րենիքին այնպիսի պայմաններ, որ ան կարողանայ զարգանալ ազատօրէն եւ իր բաժին ծաղիկը բերի համամարդկային քաղաքակրթութեան գինջին»:

Աղոնցի կարծիքով՝ Բաղրատունեաց Պայազանները ամէնէն մեծ արժանիքն եղաւ այն, որ դեռ միջնադարուն անոնք փորձեցին կայուն հիմերու վրայ դնել համակովկասեան միութիւնը: «Բաղրա – տունի կորովի գործիչներն էին, որ հա– թեցին, պատրաստեցին այն հողը, որի վրայ իրաւ կարող էին բողբոջիլ կով – կասեան եղբայրակցութեան սերմերը»: Սակայն Աղոնց, միեւնոյն ատեն, չատ լաւ կը տեսնէ ձգտումներուն եւ իրակա– նութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող հա – կասութիւնը: Եւ ան չատ իրաւացի է, երբ պատմական փաստերու եւ գործնա– ձիւ իրողութիւններու հիման վրայ կ'եզ– րակացնէ, թէ Բաղրատունիներու ծրա – գիրները չէին կրնար յաղթահարել կով– կասեան ազգերու իշխանաւորներուն կեդ– րոնախոյս ձգտումները, որոնք չատ աւե– լի անյաղթահարելի կը դառնային, երբ նկատի առնուի եկուոր բռնակալներու հարուածները եւ տեղացի աւատապետ – ներուն սնամէջ թագեր բաչխելու ճամբով իրարու դէմ հանելու հին եւ փորձուած եղանակը:

«Բաղրատունեաց փառքը» գործին եզ– րափակիչ տողերուն մէկ մասը չատ լաւ կը պատկերացնէ մինջնադարեան իրակա– նութիւնը. « ... կրօնական եւ փչոզուլա– կան խրամատները, որ ինքնին բարերաս– տիկ չեն պետական խոչոր կազմակեր – պութեանց, դառնում են որոշ պայման – ներում պայթուցիկ նիւթ ամէն մի հաւա– քարար գործի համար: Բիւզանդ եւ արաբ յօշոտիչ քաղաքականութիւնը բորբոքեց կրքերը, խրախուսեց ինքնիչխանութեան անջատիչ տենչերը եւ ցրեց դարաւոր ճի– գերի արդիւնքը՝ խափանելով գլուխ բերել քաղաքական մեծ չէնքը: Այն թագերը եւ կիսաթագերը, որ ամբրապետները բաչ – խում էին Բագրատունի թէ այլ իչխան – ներին, եւ կայսրերն էլ ողջունում էին, իրապէս ուրիչ խորհուրդ չունէին, քան արգիլել, խանգարել իսկական թագի ե– րեւումը: Թագերը զարձան անջատ ուղի– ների գլխաքարեր»:

Կարելի՞ է հաւատալ, որ այս իրատե– սութեամբ գրուած տողերը կը պատկա – նին «Հոգ ու ջուր, վարժապետ, քահա – նայ, հաչա կեանք, պետական հաւատար– մութիւն, համերաչխ գրացիութիւն» կը– բաւորական երազի երբեմնի ջատագովին:

Բ. ՈՒԼՈՒԲԵԱՆ

ԱՌԱՅԱՆԻ

Քանի եկեղեցին չինեցիը, չինէ նաեւ խորանը: (Սպանական)

×

Սուրբերը կը ճանչցուին իրենց գործած հրաչքներով: (Ֆրանսական)

×

Լաւ գործերը գէչերը կը ջնջեն: (Արաբական)

×

Լաւ գործերը աւազի վրայ են գրուած, իսկ գէչերը՝ ժայռի: (Լեհական)

×

Գործածութիւնը փայլ կուտայ մետա – ղին (Լատինական)

×

Վազող ջուրը երբեք չի նեխիր (Չինական)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Եւ ականջն ի վար ծռելով, տխուր ժե– սպիտով մը աւելցուց.

— Հապա ես այն առեն ի՞նչ ըսեմ:

Այիչէ ուրախութեան եռանդը ճարպկի – կութեամբ ցասումի փոխեց եւ բսաւ.

— Ո՛, դուն... դուն սիրելիս մարտկ – րոս մըն ես... իմ տառապանքիս քով ե– թէ դիանայիր թէ որքան քու տառապանքդ ալ կը յիչեմ... որովհետեւ քեզ կը սի– րեմ... չափազանց կը սիրեմ... ինձ այն– պէս կը թուի թէ հոգիս քու հոգիիդ միա– ցած է եւ երբ դուն տառապիս ես ալ կը տառապիմ...

Ա՛ս ըսելով Այիչէ պարզմիտ Սուլթա – նուհին գրկին վրայ սեղմեց եւ դէմքը համբոյրներով ծածկեց:

— Կ'ուզե՞ս անդամ մը սենեկապանու– հիս տեսնել, հարցուց Այիչէ պահ մը խորհելէ յետոյ:

— Այո, չափազանց հետաքրքիր եմ, պատասխանեց Հայրիէ անկեղծ չեչտով մը:

Այիչէ դէպի դուռը ուղղուեցաւ, բա– ցաւ եւ դուչեց.

— Զէյնէ՛փ:

Տիգրան, մինչ Այիչէի մեռաքսէ վար– դագոյն չրջազգեստը հագած դրան առջեւ երեւցաւ:

— Զէյնէփ, կրկնեց հանըմը, նորին բարձրապատուութիւնը՝ Հայրիէ Սուլ – թանուհին բարեհաճեցաւ մինչեւ քեզի համար տեղ պատրաստելս քեզ իր քովը պահել, դնա աղջիկս առջեւը ծնրադրէ եւ ձեռքը համբուրէ:

Այս ըսելով, Այիչէ իր սուր ակնարկը Տիգրանի վրայ յառեց, ջանալով այդ վայրկեանին տիւմանին վրայ երկնցած դրդռիչ սրունքներով, մերկ թեւերով ու քակուած ոսկեզօծ մազերով դեղձան դե– ղեցկուհիին երիտասարդին վրայ թողած տպաւորութիւնը կռահել:

Սակայն երիտասարդը այդ պահուն Սուլթանուհիին դեղեցկութիւնը նչմարե– լու ի վիճակի չէր:

Իր զարմացած աչքերուն առջեւ ամէն ինչ երազային ուրուացուցութիւն մը կը տառնային:

Տարօրինակ տեսարաններու այդ չղա– կարծ փոփոխութիւնը որ հազիւ քանի – չորս ժամուան մէջ իրարու եռեւէ այն– քան արագութեամբ իրար յաջորդած էին, այլեւս իրմէ իրենց դեղեցկութեան ղա– տումը անդամ խլած էին:

Որովհետեւ այդ տեսարաններուն դե – ղեցկութիւնը զուգահեռակի եւ միեւնոյն առեն դէպի իր վտանգաւորութիւնը կ'ըն– թանար:

Տիգրան ինքզինքը երազի մը մէջ կը կարծէր, առոր համար Այիչէի թելադրու– թեան վրայ յառաջանալու չյանդգնեցաւ:

— Եկուր նայիմ, մօտեցիր, ըսաւ Սուլ– թանուհին անուչ եւ ներդաչնակ ձայնով մը:

— Ներեցէք իրեն էֆէնտիմ, փութաց աւելցնել Այիչէ, ձեր բարձրապատուու – թեանը առջեւ դտնուելու պատիւը դինքը երկչոտ կը դարձնէ:

— Մօտեցիր, մօտեցիր, չարունակեց Հայրիէ բարութեամբ ժպտելով եւ սպի– տակ ձեռքը համբուրելու համար Տիգ – րանի երկարելով:

Տիգրան այլեւս տատամսելու ժամա – նակ չունէր: Հոգւոյն մնացորդ ամբողջ ուժը ոտքերուն վրայ կեդրոնացուց եւ խարտեաչ Սուլթանուհիին մօտենալով առջեւը ծունկի եկաւ ու ձեռքը բռնելով շրթներուն տարաւ:

Այդ համբոյրէն Տիգրանի նախանձոտ սիրուհին սարսռաց:

Այսուհանդերձ Այիչէ տկարութեան մը պատճառաւ վտանգը մոռացող կիներէն չէր:

Տիգրանի դարձաւ եւ անուչ ժպիտով մը ըսաւ.

— Նորին բարձրապատուութիւնը՝ վե– մափայլ վաչային ծայրայեղ բարեացա – կամութենէն պիտի փրկէ քեզ:

Սուլթանուհին ձեռքի չարժումով մը կարծեցեալ աղջիկը վեր վերցուց եւ անոր դէմքը դիտեց:

Երիտասարդ Հայուն խիտ դիմագիծե – րով այդ յատկանչական դեղեցկութիւնը սկսաւ իր վրայ տարօրինակ տպաւորու– թիւն մը գործել: Իր առջեւը ամօթխած աղջնակի մը պարզ դէմքը չէր տեսներ, ո– րուն տարիքը պէտք չէր տանեւութեն ան– ցած ըլլար: Այդ դէմքը հոգւոյն խորը կը դրոչմուէր եւ այդ դրոչմումը կը զգար: Մարդ պիտի կրնար ըսել թէ՝ եթէ նոյն– իսկ ան կռահած չէր, այսուհանդերձ զգա– ցած էր թէ իր առջեւը այր մը կը դըտ– նուի:

« Մարդկային հոգին տարօրինակ իմա– ցողականութիւններ ունի որոնցմէ յաճախ ինքն անդամ կը խռովի: Կրնայ տեսածէն բոլորովին տարբեր բան մը զգալ, կամ զգացածէն բոլորովին տարբեր բան մը տեսնել:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏՈՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պանեէօ-Քաչանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մուրատ խումբը 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

×

Այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ֆորէսթիէ եւ Տիկին Անահիտ Մուրատեան 100 ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (առանձին «Յառաջ»էն եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Մարսէյլէն «Զոմական» մը 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցաւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Քանէն Տիկին Զ. Նշանեան 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Հայկ Զրուանդեանի մահուան առթիւ:

Հրանոյշ եւ Արաքսի Գալպաքեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Ծաչի կայանին Հայկ Զրուանդեանի մահուան առթիւ:

×

Արմէն Տաշպաշեան ընտանիքը կը նուիրէ 50 ֆր. Կապոյտ Ծաչին, 50 կարմիր Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի Հ. Զրուանդեանի մահուան առթիւ:

(Առանձին «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացաւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ձեռամբ 100 ֆր. զոր նուիրած է Տիկ. Կիւլիմիա Ձինպաչեան իր սիրելի քրոջ՝ Տիկին Բերդոն Մարտիրոսեանի մահուան քառասունքին տխուր առթիւ:

×

Կապ. Ծաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Շահ. Օհանեանի եւ Ա. Օհանեանի զաւակներու մկրտութեան առթիւ 70 ֆր., ի նպաստ զաւրոցին:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Շաբաթ (9 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8,30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍԻ Գրիգոր Լուսաւորիչ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Հոկտ. 9 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԼՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները նոր ակումբին մէջ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատոմարով:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը Երեքշաբթի 12 Հոկտ. ժամը ճիշդ 9ին Մշակոյթի Տուն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկերները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ — ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հոկտեմբեր 10, Կիրակի ժամը 16,30էն
կէս գիշեր
Salle des Fêtes de Sevran
Մարզադաշտին դիմաց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՑՏԱԳԻՐ
—— ՍՈՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ ——
ՆՈՒԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ATTRACTIONS — BAL — BUFFET — BAR

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթոպիւս 147 Ա, էկլիզ տը Փանթէնէն, իջնել կառ տը Սեւրան կամ կառախումբ կառ տիւ Նոռէն՝ իջնել Սեւրան:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ

9 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ
17 Ռիւ Պլէօ
նուիրուած՝

ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑԻ
Թարգմանութեանց (Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակ)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
(Գ. Մելիտինեցի մրցանակ)

Կը նախագահէ՝ ՄԷՔՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
(Նախագահ Հ. Սէրէնկիւլեան մրցանակի)

Կը խօսին՝ թարգմանիչներ
ԼԻԻԲ ԱՆՏՐԻ ՄԱՐՍԻԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ընթերցումներ (հայերէն եւ ֆրանսերէն) երկու բանաստեղծներու էջերէն

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՃԾԴՈՒՄ

Դաւադայի Հայրենիք Միութեան եղած նուէրը՝ Տէր-Ակոբեան ընտանիք Սուեիսի 100 ֆրանք, տգան Գրիգոր 50, Ոսկեան Ծերուկեան 50 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌԻՒԻ

Տիկին Դանիէլ Թրէյար, (ծնեալ Տօլտուրեան) կը փնտռէ իր հօր՝ Արմենակ Տօլտուրեանի, որ մեռած է Փետր. 26ին ազգականները: Ողբացեալը Սվազցի էր, չուրջ 70 տարեկան: Ընտանիքը կորսնցուցած է աքսորին, ինք ապաստած ու Սէլանիկ անցած, ապա Ֆրանսա եկած 1926ին: Ազգականներ ունէր (մօրեղբայր, հօրեղբայր կամ զարմիկ) Մարսէյլի շրջանը:

Աղջիկը կը յուսայ որ ողջ են եւ կ'ուզէ դիրենք գտնել: Իր հասցէն՝
Madame D. Treillard
1, Carrefour de l'Europe, ap. 27
71 - MACON

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներ Փարիզի եւ արուարձաններու փոքրիկներուն համար՝
7էն 12 ՏԱՐԵԿԱՆ

Տղաքը կը փոխադրուին օթոբուսով ամբողջ օրուան համար
Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել
508-80-46

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

1550 ՖՐԱՆՔԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Բնակութիւն եւ նախաճաշ Երեւանի այն պանդոկին մէջ, որ կը համապատասխանէ ընտրուած կարգին: Կամ թուրիսթ կարգ, կամ Ա. կարգ, Անի կամ ԱՐՄԵՆԻԱ պանդոկը, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւնները եւ Մոսկուա բնակութիւնը երթալու առեն:

10, 15 եւ 20 օրուան ճամբորդութիւններ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՑ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ.—

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1971
22 Դեկտեմբեր, 1971
15 Յունուար 1972
25 Մարտ 1972

Մանրամասն դրքոյկը կրնաք ստանալ մեզմէ:

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԵՒՐԱՆ

Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Շաբթի ժամը 5էն 6ուկէս (Ա. մաս) եւ 6ուկէսէն 8 (Բ. մաս), 10, Ռիւ Լիւսիէն Սփորքիս, Սեւրան:

Chorale Arménienne de Paris

Direction A. BARTEVIAN

(Siège : 14, Rue Petit Paris (19e) — Téléph. : 208-99-22

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԲ

Ուսուցում հայ ժողովրդական եւ հոգեւոր երգերու եւ պատրաստութիւն համերգի

Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս ազգօգուտ եւ գեղարուեստական միութեան, ուր պիտի գտնէ նաեւ ընկերական և ջերմ մթնոլորտ

Ներկայանալ Ուրբաթ իրիկուններ ժամը 19–21
32, Rue de Trévise Ագգ. Տան Ա. յարկը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկտեմբեր Երեքշաբթի ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Պատգամաւորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 11 Հոկտ. Երկուշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, ընկերուհի Զ. Հիւսեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վիլնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումբուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիւներու տարեկան ցերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Բաֆֆի Պետրոսեանի դաշնակի երեկոն Նոյեմբեր 17ին, Փարիզի մէջ, Սալ Կալօ:

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 6 ին, Փալէ տէ Ֆոնկրէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
10
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
10 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12237

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.237

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

2500-ԱՄԵԱԿ ԻՐԱՆԻ

Հոկտեմբեր 12էն 20 Աքեմենեան Հարքսաւթեան հնամենի մայրաքաղաք Պերսեպոլիսի մէջ կը տօնուի Պարսկական Կայսրութեան հիմնադրութեան 2500ամեակը։

Քանի՜ հինդ դար առաջ էր, որ Մեծն Կիւրոս հիմը դրաւ Միջին Արեւելքի մեծ կայսրութեան, այն հողերուն վրայ, ուր ծաղկած էին Սումերն, Ելամն եւ Ակկատի հին քաղաքակրթութիւնները ու մշակոյթը։

Երկու տղեր կարեւոր դերք էին ըրած Աստուածատեսի սահմաններուն վրայ, Քրիստոսէ առաջ 9րդ դարուն։ Մեռացիք՝ կասպից ծովու հարաւը, Պարսիկները՝ Պարսից ծոցին հիւսիսը։ Է. եւ Զ. դարերուն Պարսիկները ինկան Մեղացւոց իշխանութեան տակ, մասնաւորաբար Կիաքսարի օրով (633–584)։

Կիւրոս, արիական աքեմենեան ցեղա – խումբին քաջարի պետը, ըմբոստութեան դրօշ պարզեց ժոդահակի դէմ, Թօթամփեց Մեղացիներու լուծը եւ հռչակեց Պարսկաստանի անկախութիւնը։

Այդքանով չդոհացաւ Մեծն Կիւրոս, կայսրութեան վերածեց Թագաւորութիւնը, իր մականին տակ առաւ բազմաթիւ ազգեր ու ցեղեր, դրաւելով ընդարձակ հողամասեր։ Ձինակցեցաւ Քաղդէացիներու եւ Եգիպտացիներու հետ։ 546ին կը ոտնդրաւ Լիդիոյ մեծահարուստ Թագաւոր Կրեսոսի դէմ, զոր պարտութեան մատնեց։ Յետոյ ղէնքը դարձուց Քաղդէացիներուն դէմ ու գրաւեց Բաբելոնը՝ 539ին (Քրիստոսէ առաջ)։

Հին դարերու աշխարհակալներու առանձնութիւնն էր սուրէ անցընել իրենց ակռապաշտութեան տակ լինկած ժողովուրդները։ Կիւրոս մարդասիրական վերաբերում ցոյց տուաւ պարտեալներուն հանդէպ։ Ազատ թողուց զանոնք իրենց կրօնքին, պաշտամունքին եւ ազգային առանձնութեանց մէջ։

Աստուածատեսի Թագաւոր Նաբուգոդոնոսոր Բաբելոն աքսորած էր Հրեաները, որոնք Միջագետքի անապատին եւ Տիգրիսի ու Եփրատ ափերուն վրայ կը տապալէին, երազելով վերադառնալ իրենց հայրենի Աւետեաց երկիրը։ Մեծն Կիւրոս դերութենէ ազատեց եւ Պաղեստին վերադարձուց զանոնք։

Պերսեպոլիսի փառատօնը բացառիկ չքեղութիւն պիտի ստանայ։ Ամիսներէ ի վեր արտակարգ պատրաստութիւններ տեսնուած են հին մայրաքաղաքին մէջ, որու կայսերական պալատին եւ յուշարձաններուն ցարդ կանգուն մնացած բեմ – կոներէն շքօսաչքիկներու հիացումին առարկայ են։

2500ամեակի հանդիսութիւններուն ներկայ պիտի ըլլան աշխարհի բոլոր երկիրներէն բազմաթիւ թագաւորներ, իշխան – ներ եւ հանրապետութեանց նախագահ – ներ։ Ցիսուն չքեղ վրաններ տնկուած են հանդիսավայրին վրայ։ Իւրաքանչիւր վրան ունի երկու ննջասենեակ, մէկ հիւ – րասրահ, երկու բաղնիք եւ գրասենեակ մը՝ օժտուած հեռաձայնի, ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի դործիքներով։ Վրանաքաղաքին մէջ պիտի բնակին պաշտօնական հիւրերը։

Հաղարաւոր այցելուներու համար կառուցուած են պանդոկներ, ամէն յարմարութիւններով։ Արդիական քաղաք մը ծաղկած է պատմական մայրաքաղաքի սաղրոտը։ Նոր ճամբաներ բացուած են Շիրազէն Պերսեպոլիս։

Ֆրանսական հեռատեսիլը մենաշնորհ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ ԵՒ ՇՈՒՄԱՆ ՓԵՔԻՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Զին պատուիրակութիւնը Փարիզ վե – րադարձաւ, աւարտելէ ետք դաւառի շըրջապտոյտը։

Շաբաթավերջին Փայ Հսխանկ – Քուօ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախարարապետին հետ, ապա ներկայ դտնուեցաւ պատուիրակութեան ի պատիւ տրուած ճաշին Քէ տ'Օրսէյի մէջ։

Զինաստանի Արտաքին Առեւտուրի Նախարարը, որ, ինչպէս յայտնի է, կը գլխաւորէ Ֆրանսա այցելող չին պատուիրակութիւնը, նկատել տուաւ Շապան Տելմասի, թէ երկու երկիրներն ալ հասարակ տեսակէտներ ունին միջազգային բազմաթիւ հարցերու նկատմամբ։ Նկատել տուաւ նոյնպէս, թէ Ֆրանսա եւ Զինաստան իրենց քաղաքականութիւնը հիմ – նած են «ազգային անկախութեան» սկզբունքին վրայ։ Հակառակ ընկերային դըրութեանց տարբերութեան, Փան Հսխանկ – Քուօ մեծ համակրութիւն նշմարած է իրենց հանդէպ Ֆրանսայի ժողովուրդին կողմէ։ Չին նախարարին կարծիքով երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կրնան զարգանալ, յատկապէս տնտեսական եւ մշակութային մարզերու մէջ։

Նախարարապետին հետ իր ունեցած խօսակցութեան պահուն Փայ Հսխանկ – Քուօ Զինաստան այցելելու հրաւէր ուղղեց Շապան Տելմասի եւ Շումանի։ Նախապէս նոյնիմաստ հրաւէր ուղղած էր Ելմտական նախարարին եւս։

Այսուհանդերձ այցելութեան թուական չէ ճշդուած։

Պաշտօնական ճաշի ընթացքին Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, իր կարգին, խօսեցաւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին։ Փարիզ եւս կը փափաքի զարգացնել այդ յարաբերութիւնները։

Զինացիք, համաձայն Շումանի, լաւապէս ըմբռնած են Ֆրանսայի դիրքը Համարակաց Շուկայի կապակցութեամբ։ Զին պատուիրակութիւնը մեծապէս դնահատած է, երբ Շուման նկատել տուած է, թէ Ֆրանսա Համարակաց Շուկայի զօրացման եւ ընդլայնման ճամբով կ'ուզէ Եւրոպայի քաղաքականութեան անկախութիւնը ապահովել՝ մերժելով որեւէ դերադահութիւն։

Շուման յիշեցուց նաեւ Ֆրանսայի դիրքը ՄԱԿի Զինաստանի անդամակցութեան

ստացած է ամբողջ Եւրոպայի համար արձանագրելու եւ ցուցադրելու զունաւոր պատկերներն ու հանդիսութեանց բոլոր մանրամասնութիւնը։

Շատ ճոխ է յայտագիրը։ Նախատեսուած է այցելութիւն Կիւրոսի դամբարանին, զինուորական տողանցք, ժողովրդական երաժշտութիւն, պար ու երգ եւ այլ խրախճանքներ։

Պերսեպոլիսի աւերակներուն մէջ «ձայնի եւ լոյսի» ներկայացման համար օդ – տագործուած են 572 լուսարձակներ եւ հարիւր քիլոմեթր երկարութեամբ էլեկտրական թելեր։

Կազմակերպիչները ո՛չ մէկ ջանք ու ծախք խնայած են՝ Իրանի 2500ամեակը դարձնելու համար հաղարամէկ գիշերները յիշեցնող եւ Մեծն Կիւրոսի յիշատակին արժանի հրաշապատում փառատօն մը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

նկատմամբ։ Փարիզ Ալպանիոյ բանաձեւին ի նպաստ պիտի քուէարկէ, այլ խօսքով համաձայն է, որ Համայնավար Չին – նաստան ընդունուի ՄԱԿի մէջ, իսկ Ֆորմոզ կորսնցնէ իր աթոռը հոն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հակադարձ մէջոցներու ձեռնարկեց եւ 18 ըրիտանացի անձնաւորութիւններ «անդրագնալի» համարեցաւ Մոսկուայի մէջ։ Այս 18 հոդիներու մէջ են չորս դիւանագէտ, մէկ առեւտրական եւ տասը բրիտանացի պաշտօնեայ Մոսկուայի անգլիական դեսպանատունէն։ Երեք ուրիշ Անգլիացիներու ալ մուտքի վիզան մերժուած է։ Միւս կողմէ Մոսկուա ջնջեց նաեւ Արտաքին նախարար Հիւմի այցելութիւնը, զոր անդրագնալի կը նկատէ խորհրդային – անգլիական յարաբերութեանց այս վատթար պայման – ներու ընթացքին։

ՄԵԹՐՈՑԻ դործադուլը կրնար վերջանալ Երկուշաբթի երէկ Շաբաթ օրուան բանակցութիւնները արդիւնք մը տային։ Ուրբաթ օր եւ դիշեր եօթը ժամ տեւած էին խօսակցութիւնները, բայց ոչ մէկ կարդադրութիւն եղած էր։ Սէ. ժէ. Թէ.ն նոյնիսկ կարծրացուցած էր իր դիրքը։ Մինչ այդ Փարիզցին զդայնացած, յոդնած կը գալէ։

ՍՈՖԻԱՅի մէջ Հոկտեմբեր 4, 5 եւ 6ին դումարուեցաւ Պուլկարիոյ Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. ժողովը։ Կեդր. Կոմիտէի անդամակցութենէն դուրս հանուեցաւ Սոլաքով, որ Ժուլիսին պաշտօնազրկուած էր Ներքին նախարարի իր պաշտօնէն։ Սոլաքով արտաքսուած է կեդր. Կոմիտէէն, որովհետեւ «ծանր սըխալներ գործած է եւ ցոյց տուած կառավարման այնպիսի եղանակ մը, որ չի համապատասխաներ կուսակցութեան սկըզբունքներուն»։ Սոլաքով ուղղափառ մարքսեան էր եւ իր կառավարման եղանակը կը նկատուէր ստալինեան։

ԻՍՐԱՑԻԼԷն արտաքսուած են 18 «սեւ Հրեաներ» որոնք Ամերիկայէն թել Ավիվ եկած էին; Երբ օդանաւը իջած է իրա – տունք չեն ունեցած Իսրայէլ մտնելու եւ ուրիշ օդանաւով մը եւս ղրկուած։ Երուսաղէմի իշխանութիւնները բիւզանդական ոճ գործածելով կ'ըսեն թէ ասոնք դուրս նետուած չեն սա պարզ պատճառով որ ներս առնուած չեն։ Այս Հրեաները ազանդի մը մաս կը կազմեն, քանի մը հարիւր հազար անդամ ունին եւ կը պնդեն որ Մովսէսի չառաւիղէն են եւ Աստուած պիրենք կանչած է որ Աւետեաց Երկիր երթան։ Երբայերէն կը խօսին եւ իրենք պիրենք ուղղափառ Հրեայ կը կոչեն։ Տարի մը առաջ, այս աղանդէն 8 ընտանիք եկած էին, եւ հրեայ չընդունուելով հանդերձ, Իսրայէլ հաստատուած էին։ Բայց չատ արագօրէն 250 հոդի եղած էին եւ դեղային լարուածութիւն մը ստեղծած են միւս Հրեաներուն հետ։

ԱՊՊԱ ԷՊԱՆ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը յայտարարած է Ֆիկառոյի թէ 1968ի ամառը, Նիկոսիոյ մէջ պիտի հանդիպէր Եգիպտոսի Արտաքին նախարար Ռիատի բայց վերջին պահուն Ռիատ չէ եկած։

ՄԱՕ, որ կը կարծուէր թէ հիւանդ է, քաղաքագղջ վիճակի մէջ ընդունեցաւ Համպէչիստանի կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէն։ Ընդունելութիւնը տեւեց երկու ժամ։

ԱՆԳԱՐԱՁԷն հասած լուրերու համաձայն զինուորականները թելադրած են վարչապետ Էրիմի որ պաշտօնի գլուխ մնայ հակառակ Տէմիրէլի բռնած դիրքին եւ անոր կուսակիցներուն հրաժարման։ Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Թուրքիա ու Յունաստանի չորսերու միջեւ խորհրդակցութիւն պիտի առաջարկեն Կիպրոսի համար։

ՃԱՏՐԱԿ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Տիգրան Պետրոսեան, հակառակ չատերու նախատեսութեանց, յաջողեցաւ յաղթանակել երկրորդ խաղին մէջ, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 5ին, Սան Մարթին Թատրոնը, Պուէնոս Այրէս։

Առաջին խաղը, ինչպէս հաղորդած ինք, չահած էր ամերիկացի 28ամեայ Ֆիշէր։

Երկրորդ խաղին անկիւնադարձը 25րդ քայլին արձանագրուեցաւ, երբ Ամերիկացին պարզ դինուորով մը դրաւեց Պետրոսեանի երկու բերդերէն մէկը։ Պետրոսեան, որ, ինչպէս ծանօթ է, 1963էն մինչեւ 1969 աշխարհի ճատրակի ախոյեանն էր եղած, յաջողեցաւ իր միւս բերդով մէջտեղէն վերցնել Ֆիշէրի յիշեալ դինուորը, եւ յաջորդական խաղերով իր բերդն ու թագուհին այնպիսի դիրքի մը մէջ դնել, որ Ֆիշէրի թագաւորը այլեւս չէր կրնար չարժիլ։

Ամերիկացին 42րդ քայլին ընդունեցաւ իր պարտութիւնը։ Խաղը տեւեց չորս – կէս ժամ։

Երբ Պետրոսեան յաղթեց, ներկաներէն չատեր փորձեցին ուսամբարձ դուրս հանել դինք թատրոնէն, սակայն, պաչտօ – նատարները թոյլ չտուին։

Ֆիշէր իր առջին պարտութիւնն է, որ կը կրէ 21 միջազգային հանդիպումներու ընթացքին։

×

Ճատրակի խորհրդային ախոյենութեան մրցաչարքին մէջ միչտ եռ կը մնան Հայաստանի երկու ներկայացուցիչները։

Իններորդ խաղաշրջանին Գրիգորեան մէկ պարտութիւն եւ մէկ յաղթանակ արձանագրեց, իսկ Վահանեան՝ երկու պարտութիւն։

×

Պետրոսեան – Ֆիշէրի երրորդ հանդիպումը, Հոկտեմբեր 7ին, վերջ դուաւ հաւասար արդիւնքով։

Ֆիշէր փորձեց «զոհ»ը տալով յարձակողական դիրքի մը մէջ դտնուիլ յատկապէս Պետրոսեանի Թագաւորի դիծին վրայ, սակայն հայ նախկին ախոյեանը, կռահելով դիմացինին միտքը, մերժեց հետեւիլ իր մրցակցին խաղին։

25րդ քայլին երկու կողմերն ալ իրենց տրամադրութեան տակ ունէին Թագուհի, մէկ բերդ եւ հինդ դինուոր։ Ամերիկացին դինուորները անապատ դիրքի մէջ ցրուած էին, ինչ որ հնարաւորութիւն կուտար Պետրոսեանի, կարեւոր տարբերու փոխանակութեան ճամբով ապահովելու յաղթանակը։

Սակայն միւս կողմէ Ֆիշէր նպաստաւորուած էր ժամով։ Իր տրամադրութեան տակ կը մնար 30 վայրկեանի խաղ, մինչ Պետրոսեան, յաջորդ 10 քայլերուն համար երեք վայրկեան միայն ունէր, համաձայն օրէնքին։ Այս տարբերութիւնը պարզ անոր համար, որ Ֆիշէր աւելի արագ խաղացած էր։

Վերջնախաղ պահերուն Պետրոսեան երեք անդամ նոյն քայլերը առաւ եւ նոյն դիրքին մէջ մնաց։ Նման պարագային դիմացինը իրաւունք ունի խաղը հաւասար արդիւնքով վերջացած նկատելու։

Ամերիկացին այդպէս ալ ըրաւ, խուսափելու համար հաւանական պարտութենէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

— 15 ՏԱՐԻ ՀԵՏՈ —

ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Նոյեմբերի սկզբներն էր։ Համալսարանի ամառային արձակուրդները վերջացել էին։ Ուսանողներն ու դասախոսները նորից հավաքվել էին համալսարանի շենքում։ Ամեն ինչ նոր էր թվում, ինչպես միշտ սկզբներին։ Ամեն ինչ նոր էր թվում նաև ինձ համար, որովհետև ես էլ էի այդ հաստատության նոր անդամներից մեկը։ Ես ընդունվել էի համալսարանի ֆիզիկայի ֆակուլտետը։ Ինձ համար ամեն ինչ նոր էր, ամեն ինչ հետաքրքրական։ Ես ուզում էի ամեն ինչ տեսնել, ամեն ինչ իմանալ։ Ես ուզում էի ամեն ինչ ինքս զգալ, ինքս ապրել։

Ես ուրախ էի, որ ընդունվել էի համալսարան, ուրախ էի, որ ուսանող էի դարձել, ուրախ էի, որ ֆիզիկայի ֆակուլտետում էի սովորելու։ Ես ուրախ էի, որ ինձ ընդունել էին հենց այդ ֆակուլտետում։ Ես ուրախ էի, որ ինձ ընդունել էին հենց այդ ֆակուլտետում, որովհետև ես ուզում էի ֆիզիկոս դառնալ։ Ես ուզում էի ֆիզիկոս դառնալ, որովհետև ես ուզում էի ամեն ինչ իմանալ։ Ես ուզում էի ամեն ինչ իմանալ, որովհետև ես ուզում էի ամեն ինչ հասկանալ։ Ես ուզում էի ամեն ինչ հասկանալ, որովհետև ես ուզում էի ամեն ինչ զգալ։ Ես ուզում էի ամեն ինչ զգալ, որովհետև ես ուզում էի ամեն ինչ ապրել։

Ես ուզում էի ամեն ինչ ապրել, որովհետև ես ուզում էի ամեն ինչ հասկանալ։ Ես ուզում էի ամեն ինչ հասկանալ, որովհետև ես ուզում էի ամեն ինչ իմանալ։ Ես ուզում էի ամեն ինչ իմանալ, որովհետև ես ուզում էի ֆիզիկոս դառնալ։ Ես ուզում էի ֆիզիկոս դառնալ, որովհետև ես ուզում էի ֆիզիկայի ֆակուլտետում սովորել։ Ես ուզում էի ֆիզիկայի ֆակուլտետում սովորել

ՆԱՎԱՏՆԱԿ ՎԱՍՓՈՍԻ

Ա. ՄԱՍՆ

ՆՈՒՅՆ ՀԱՋՈՂ

Մահմուդ Ծամալ ալ, որ Ֆ ալ, ան իր մայրը տեսած չէր, ան իր հայրը տեսած չէր, ան իր ընտանիքը տեսած չէր, ան իր ազգը տեսած չէր: Ան ծնած էր Վասփուրական, Վանի նահանգի Ալաշկերտ գավառի Ծամալ գիւղը, ուր ծնած էին նաև անոր ծնողքը, անոր պապերը, անոր նախնիները, ամբողջ հարիւրամեակներ շարունակ: Ան ծնած էր

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ազատուհի Յովհաննան–նեանի եւ զաւակներուն ու համայն ընտա–նեկան պարագաներուն՝

Համբարձում Յովհաննեանի *անակնկալ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր· կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Տես–նալ «Յառաջ»ին):*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Լիւսիկ Սա–պունճեան 200 ֆր· կը նուիրեն Մշակոյթի Տան իրենց քեռայրին Հայկ Զրուանդեանի մահուան առթիւ:

×

Իրենց սիրելի բարեկամ՝ Հայկ Զըր–ուանդեանի մահուան տխուր առթիւ, Տաւուտեան ընտանիքը 300 ֆր· կը նուիրէ Ա.Ն.Ու.Վ.Իլի Անարատ Յղութեան քոյրե–րուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա–ցաւ ընկերուհի Սիրվարդ Զաւրճեանէ 50 ֆր·, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Արթինեանէ 50 ֆր· ընկերուհի Աննիկ Պազըրճեանէ 30 ֆր· Համբարձում Խաչետաւեանի մահ–ուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկե–պսակի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակ բանուոր մը խանութին համար ամբողջ օր կամ կէս օրուան համար:

Դիմել՝

Mr. M. SAADETIAN
18, Rue de Picardie, Paris (3e)
Tél. 887-99-06

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Փոթորիկ խումբի ժողովը երեքշաբթի 12 Հոկտ· ժամը ճիշդ 9ին Մշակոյթի Տուն:

ԼԻՈՆ.— Հ· Յ· Դ· Լիոնի «Վարանդ–եան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկեր–ները, 15 Հոկտ· Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օ–րակարգ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Վարանդեան Տիկին Կիւլիւմեան ձիւնպաչ–եան կը նուիրէ 100 ֆր· ի նպաստ Կարմիր Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, իր քրոջ մահուան քառասունքին հոգեհան–գստեան առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice
կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
կը խօսի ԸՆԿ· ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Ուղերձ՝ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

(Փարիզի Օփերայէն)
Երգ եւ հայկ· պարեր՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ· Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԶՈՅՔ
Մուտք 10 ֆր·

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ՂՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեխիրական հաւաքոյթը
Sous le Haut Patronage de
Monsieur Jacques BAUMEL
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre
եւ նախագահութեամբ Պ· Կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «SOSSI»
Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre
SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ՏԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99 Աղքատախնամի գրասենեակը
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղաններ ը ժամը 20էն ետք եթէ չզրաւուին ուրիշ–ներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 ֆր· Մուտք 15 ֆրանք

LE PROPRIETAIRE DU
« KENAN BAR »
14, Rue J. P. Timbaud
92 - Issy-les-Moulineaux

Պր· Քէնան Ազատեան ուրախու–թեամբ կը ծանուցանէ իր սիրելի յաճախորդներուն, որ հաստատու–թիւնը վերաբացուած է երկուշաբթի 11 Հոկտ· 1971էն սկսեալ եւ այս առ–թիւ կը հրաւիրէ իր բարեկամները եւ յաճախորդները, պիրենք պատ–ուելու համար ախորժաբերով «Ափե–րիթիֆ»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդ–հանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկ–տեմբեր երեքշաբթի ժամը 15ին, Ապր· Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Պատգա–մաւորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Տէվիլէի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը տեղի կ'ու–նենայ 11 Հոկտ· երկուշաբթի կէսօրէ յե–տոյ ժամը 2ին, ընկերուհի Զ· Հիւսեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէննէի անդամական ընդհ· ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ· Գումրուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամնե–րուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիւներու տարեկան գերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւ տա–րեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 6 ին, Փալէ տէ Քոնկրէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

URGENT

STAGE GRATUIT pour jeunes filles et jeunes gens doués pour danse folklorique, en vue de spectacles du

« BALLET RUSSE »

Renseignements 033-80-13

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԼԻՈՆ
Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

ՎԱԼԱՆՍ
Հոկտեմբեր 31, կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON
Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutan ts des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
12 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12238

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.238

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Անցեալ Մարտ 12ին Թուրքիոյ ներքին կեանքին մէջ ծայր առած սուր տագնապը կը չարունակուի :

Առաջին կուսակցութիւնը, որ հակառակ իր ծոցին մէջ առաջ եկած հերձուածին, մեծամասնութիւն կը կազմէր Խորհրդարանին մէջ եւ կրնար ժողովրդական վարչական սկզբունքներու համաձայն իշխանութեան գլուխ մնալ, տեղի տուաւ միանուրականներու վերջնագրին առջեւ, տալէ երկու չաբաթ ընդդիմանալէ վերջ :

Մարտ 26ին Սիւլէյման Տէմիրէլի յղեց Փրոֆ· Նիհատ Էրիմ, որու դահլիճին մէջ մտան առալէթական հինգ նախարարներ, «ազդասիրարար» :

Եւ սակայն ներքին խռովութիւնները չարունակուեցան ծայրայեղեան կազմակերպութեանց կողմէ : Զկարենալով խափանել պղտութիւնը վերահաստատել սովորական միջոցներով, նոր կառավարութիւնը ամիս մը վերջ պաշարման վիճակ հաստատեց տասնեմեկ նահանգներու մէջ, երկամսուան համար, զինուորական խիստ միջոցներով խելքի բերելու համար խռովարար տարրերը :

Բանտերը լեցուց յայտնի « ճախա – պաշտ »ներով եւ կասկածելիներով, որոնց չարքին պահուս չէին կարգ մը երեւելիներ, — գրագէտ, հրապարակագիրը, դասախօս, մտաւորական : Դատավարու – թիւնները կը չարունակուին դեռ պատերազմական առեաններու առջեւ :

Նիհատ Էրիմի կառավարութեան գլխաւոր աշխատանքն եղաւ փոխխոյութեան ենթարկել Սահմանադրութիւնը : Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, կառավարութեան առաջարկած ծրագիրը որոշ սրբագրութիւններով ընդունուեցաւ Խորհրդարանին կողմէ :

Փոխխոյութեանց նպատակն էր աւելցնել կառավարութեան իրաւասութիւնները երկրի ապահովութիւնն ու անդորրութիւնը պահպանելու առընչութեամբ, ի դէմս քաղաքացիներու եւ կազմակերպութեանց ազատութեան որոշ սահմանափակումներ – րուն (յօդուած 11) :

Վէճի առարկայ դարձաւ նաեւ 64րդ յօդուածը, որ իրաւունք կուտայ կառավարութեան օրէնքի համապօր որոշմնա – գրեր հրատարակելու, առանց Խորհրդա – րանի քուէն անցընելու եւ անոր վաւե – րացման ենթարկելու զանոնք : Ձեւով մը կապում ժողովրդավարական սկզբունք – ներու :

Ամէնէն աւելի վէճի առարկայ դարձաւ «քարեկարգութեանց» խնդիրը :

Չինուորականներու Մարտ 12ի վերջ – նպատին երրորդ յօդուածին համաձայն, նոր կազմուելիք կառավարութիւնը պէտք է անյապաղ իրագործէր ընկերային ու անհեսական բարեկարգութիւններ եւ ամրապնդէր Աթաթիւրքի բարենորոգում – ները :

Չինուորականները լռելեայն կը խոս – տովանէին, որ կէս դարը բաւական չէր եղած երկրին պարտադրելու Մուսթաֆա Քէմալի յախուռն բարենորոգումները, որոնք անմարսելի էին Անատոլուի տգէտ ու յետամնաց գիւղացիներուն համար :

Նոյն երրորդ յօդուածը կ'աւելցնէր, որ եթէ Խորհրդարանը մերժէ վաւերացնել նոր կառավարութեան առաջարկած բարենորոգումները, զինուորականները ձեռք պիտի առնեն իշխանութիւնը, անչուշտ բռնի ուժով պարտադրելու համար զանոնք : Այսինքն կը սպառնային լուծել Խորհրդարանը, վերջ տալ ժողովրդավարական վարչաձեւին եւ հաստատել զին – ուորական բռնատիրութիւն :

Տագնապէն աւելի քան վեցուկէս ամիս վերջ խաղաղութիւնը վերահաստատուած չէր լալով երկրին մէջ, Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը Սեպտ· 22ին Ջան – քայալի ապարանքին մէջ դումարուեցաւ Զօր· ճէվտէթ Սունայի նախագահու – թեամբ եւ որոշեց, երրորդ անգամ ըլլալով, երկու ամիս եւս երկարաձգել պաշարման վիճակը : Ուրեմն, այս վերջինը տխրանակ երկու ամիսի, պիտի տեւէ ութ ամիս, պայմանաւ որ կացութիւնը չպարտադրէ յաւերժացնելու պատերազմական դրութիւնը :

Վերջին չաբաթներու ընթացքին նախկին եւ նոր վարչապետներու միջեւ ճատտանական բուռն բախումներ տեղի ունեցան, մթնոլորտը աստիճան մը աւելի ծանրացնելով : Էրիմ հրապարակաւ կ'ամբաստանէր Տէմիրէլը՝ իբրեւ պատասխանատու անցեալ, ներկայ, նոյնիսկ ապագայ բոլոր դէպքերու :

Մինչ կողմէ Նիհատ Էրիմի դահլիճին մէջ ներքին տարակարծութիւններ ծագած ըլլալով, Հաղորդակցութեանց նախարար Հալուք Ալբըք եւ Բնական Զօրութեանց նախարար Իհսան Թօփալօղլու հրաժարեցան Սեպտ· 26ին եւ 28ին : Նախարարական տագնապը, որու մասին կը խօսուէր չաբաթներէ ի վեր, իրականութիւն կը դառնար :

Կացութիւնը աւելի եւս ծանրացաւ, երբ Ատալէթի կուսակցութիւնը Հոկտ· 5ին պաշտօնապէս հաղորդեց, որ չորս օր տեւող խորհրդաժողովէ վերջ, որոշած է ազգային միութեան դահլիճէն քաշել իր հինգ նախարարները : Ապր· Ապահովութեան Խորհուրդը կրկին արտակարգ նիստ դումարեց՝ քննելու համար ստեղծուած ծանր կացութիւնը :

Ատալէթի երեսփոխաններուն ընդդիմութեան պատճառաւ վարչապետը չէր կրցած Խորհրդարանէն վաւերացնել տալ իր ծրագրած բարենորոգումները, հակառակ զինուորականներու կողմէ Ատալէթի դէմ ուղղուած սպառնալիքներուն :

Այս պայմաններուն տակ անխուսափելի կը դառնար Նիհատ Էրիմի կառավարութեան հրաժարումը :

Տագնապը կը ծանրանայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

4 ՄԻԼԻՈՆ ՓԱՐԻԶՑԻԻ ՈՂԻՍԱԿԱՆԸ

Շաբաթ եւ կիրակի յոյսեր կային, որ բանակցութիւնները ելքի մը պիտի յանգին եւ երկուշաբթի օր խոկ Փարիզի ժողովուրդին չաբաթէ մը ի վեր տեւող ոդիսականը : Արդարեւ, բանակցութիւն – ներու ընթացքին եղած առաջարկները անօրէնութեան կողմէ, չընդունուեցան աշխատաւորներուն կողմէ : Այլ խօսքով 1500 հոգիի (վարողները) քմահաճոյքէն կախուած է միւս չորս միլիոն աշխատաւորի ամէնօրեայ չարչարանքը :

Ինչպէս ըսած էինք այս գործադուլը ամսականի հետ կապ չունի — սկզբունքով — այլ դասակարգային է : Արդարեւ մեթրոյի կառքերու վարողները կը գտնեն որ մեթրոյի աշխատաւորներու նոր դասաւորումը դիրենք չի նպաստաւորեր : Այսինքն նոր դասաւորումին հետեւանքով թէ 1, թէ 2 եւ թէ 3 էս ՊԷ ԹԷ (այս վերջինը կը նշանակէ որ վարողը մինակ է կառավարմանը իբրեւ պատասխանատու) վարողներու երեք դասակարգերը 225էն 270 կէտ ունին իբրեւ համարտադրիչ եւ պաշտօնեաները (մեթրիզի) 245էն 299, ուրեմն վարողները կը գտնեն որ ի սկզբանէ արդէն ապազասաւորում մը կայ դոր չեն ընդունիր :

Տնօրէնութիւնը առաջարկած էր Շաբաթ օր, ինչպէս անցեալին, պանդան դասակարգերու աշխատաւորները կարենան ամէն տարի պարզել իրենց հարցերը : Այսինքն տնօրէնութիւնը ոչ մէկ ձեւով այլեւս խնդրոյ առարկայ կ'ուզէ ընել դասակարգի խնդիրը :

Ցիշենք որ վարողի մը ամսականն է 1·817,25 ֆր· սկիզբի չրջանը եւ կը հասնի 2177,87ի վերջաւորութեան : Հանդըստեան թոշակը հաշուուած է նուազագոյն 25 տարի աշխատանքի վրայ բայց լաւ թոշակ մը ստանալու համար 37 տարի պէտք է ինչ որ բաւական դժուար է երբ նկատենք որ հանդստեան կը կոչուին 53 տարեկանի չուրջ :

×

Անկախ Հանրապետականներու համագումարը տեղի ունեցաւ Թուլուզի մէջ, ուր յատկանշական ճառ մըն ալ խօսեցաւ Ժիսքար տ'Էսթէն : Համագումարին իրկունը Թուլուզի Մարզական պալատի գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը բերած է Ելմտական նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, որ ձեռնադաշնակը ծունկին երդած է « ժը շեռշ փորթիւն » ինչ որ անչուշտ բաւական յաջողութիւն գտած է :

Համագումարին մէջ, Ժիսքար տ'Էսթէն չեշտած է թէ անկախ Հանրապետական – ները մաս կը կազմեն նախագահական մեծամասնութեան առանց որեւէ երկդիմութեան : Որոշ ձեւով, նախարարը վերագրած էր Փոնիաթովսկիի Օգոստոսին պարզած տեսակէտները : Ինք ալ կոչ կ'ընէ գեղրոնին, բայց ինք աւելի մարդոց կոչ կ'ընէ քան թէ քաղաքական խմբակ – ցութեանց : Ժիսքար տ'Էսթէնի համար արդէն, Անկախ Հանրապետականները ընտանիք մը կը կազմեն աւելի քան կուսակցութիւն մը :

18 ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Անգարայի Պաշարման Վիճակի դատական Ատեանը, 18 մահապիճ արձակեց Շաբաթ օր : Այս դատապարտեալներու գլուխը կը գտնուի Տէնիզ Կէչմիշ իր տասնեւօթը ընկերներով, բոլորն ալ անդամ Թուրք Ժողովրդական Ազատագրական բանակի : Անոնց դէմ եղած մեղադրանքն այն է, որ փորձած են տապալել սահմանադրական կարգերը Թուրքիոյ մէջ : Առաջին վճիռն է որ կը տրուի ձախակողմեաններու դէմ :

Անոնք մեծ մասամբ ուսանող են եւ, ընդհանրապէս, մինչեւ հասուն 24 տարեկան : Բոլորն ալ խոստովանած են, թէ կարգ մը խափանարարական աշխատանքներ կատարած են :

Ցատկապէս ընդունած են ամերիկացի չորս զինուորականներու առեւանգման պատասխանատուութիւնը : Ինչպէս ծանօթ է, Մարտի սկիզբները անոնք չորս ամերիկացի զինուորներ առեւանգեցին եւ, որ սակայն, չորս օր ետք ազատ արձակեցին, երբ իշխանութիւնները մէկ կողմէ մերժեցին ընթացք տալ անոնց պահանջներուն եւ, միւս կողմէ, խիստ խուզարկութիւններու ձեռնարկեցին :

Ամբաստանեալները ընդունած են նոյնպէս, որ յարձակումներ գործած են դրամատուներու եւ ոստիկանական ջոկատներու վրայ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Հայաստանի ոտնագնդակի ախոյեան խումբը, ինչպէս հաստատած էինք վերջերս, տակաւ պատկեր սկսած է պարզել իր վերջին մրցումներու ընթացքին :

«Արարատ» այլեւս չի ցուցաբերեր սկզբնական չրջանի զեղեցիկ խաղարկութիւնը, որու չնորհիւ յաջողած էր ան պատուաբեր դիրք մը գրաւել խորհրդային ախոյենական ցուցակին մէջ :

Հոկտեմբեր 3ին «Արարատ» հանդիպում մը ունեցաւ Դոնեցկի «Շախտեոր»ին հետ : Այս խումբը 12րդ տեղը կը գրաւէ ընդհանուր աղիւսակին մէջ :

Խումբը հակառակ իր տակաւ կազմին յաջողեցաւ խաղին 38րդ վայրկեանին կոլ մը արձանագրել :

Երեւանցիք ոչ մէկ ձեւով յաջողեցան առնուազն կէտով մը հաւասարեցնել արդիւնքը :

«Արարատ»ի երկրորդ դիրքը լուրջ վտանգի տակ է ներկայիս : Արդարեւ, խաղացած է 27 խաղ եւ արձանագրած 32 կէտ : Երրորդը՝ Մոսկուայի «Դինամօ»ն ցարդ ունեցած է 26 մրցում եւ արձանագրած է 29 կէտ :

Եթէ «Արարատ» չարունակէ տակաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերել յաջորդ քանի մը մրցումներուն, կրնայ կորսնցնել իր դիրքը :

Փոխանակ ստանալու արձաթէ չքան նշան, կը ստանայ պրոնզինը, այսինքն՝ կը դառնայ երրորդ :

Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ կին մը՝ Սեվիմ Օնուրսալ : Այս վերջինը, որ իր տան մէջ պատսպարած էր ահաբեկիչներու խումբ մը, մեղսակից նկատուեցաւ ամբաստանեալներու եւ իբրեւ այդպիսին հինգ տարուան բանտարկութեան ու երկու տարուան բնակութեան արգելքի դատապարտուեցաւ :

Դատավարութիւնը կը տեւէր Ցուլիս 17էն ի վեր : 17 նիստ դումարուած էր :

Համաձայն դատապարտեալներու բարեկամներուն՝ ատոնք վճիռի վերաքննու – թեան դիմում պիտի կատարեն Զինուած բարձրագոյն Ատեանին մօտ :

Դատապարտեալները «կեցցէ ազատ Թուրքիա» բացագանչած են, լսելէ ետք իրենց դէմ արձակուած վճիռը :

Աւելցնենք, որ դատարանը 18 մահապիճներէն դատ երեք ամբաստանեալներու ալ ազատ արձակում չնորհեց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԼԹՆԱՄԻ մէջ ամերիկացի 50 զինուորներ որոնք մաս կը կազմեն Ֆըրսթ Քավէլըրիի եւ ընտրանի կը նկատուին, կը մերժեն յարձակիլ Վիէթնամի համայնավարներուն վրայ : Իրենց այս որոշումը հաղորդած են նամակով մը, զոր ղրկած են ծերակուտական Քենըմիի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ նոր դայթակղութիւն մը ծագած է Ուաշինկթըն Փոսթի տուած մէկ տեղեկութեան իրրեւ հետեւանք : Թերթը կ'ըսէ թէ Սինսինաթիի մէկ հասարակարանին մէջ, 11 տարիէ ի վեր դատապարտուած մարդիկ կ'օգտագործուին հիւլէական չողարձակումներու հետեւանքները ուսումնասիրելու համար : Կ'ըսուի նաեւ թէ օգտագործողները լուր չունին :

ԱՒՏՐԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւններուն մէջ ընկերվարականները մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգեցին : Մեծամասնութիւն կ'ապահովեն Խորհրդարանին մէջ :

ԱՐԱԳ, ԱՃԱՆ ԲԱՅՑ... ՈՐԱԿՈՎ

Ա.

ԽՄԲ.— «Գրական Թերթ»ի խմբագրութիւնը վերջին շրջանին լայն տեղ կը յատկացնէ հայաստանեան հոգերու: Յօդուածագիրներ համարձակ եւ պարկեշտ մօտեցումով կը մատնանշեն լուրջ թերիներ՝ զանոնք սրբագրելու օրինակելի մտածումով:

«Գրական Թերթ»ի Սեպտեմբեր 10ի թիւին մէջ Ռայա Խասապետեան կ'անդրադառնայ շինարարական թերիներուն, որոնք, դժբախտաբար, ընդհանրացած են Հայաստանի մէջ:

Ստորեւ յօդուածին գլխաւոր գիծերը:

×

— Բնակարան ստացա՞ր:

— Ութերորդ յարկում հողամաս եմ ստացել:

(Ժողովրդական նորագոյն ասոյթներէն)

1970ին Երեւանի մէջ չահագործման յանձնուեցաւ 156 բնակելի չէնք, այս – ինքն՝ 6756 բնակարան: Շինարարական թեքնիքին ընձեռած կարելիութիւններուն չնորհիւ բնակելի չէնքերը այսօր, մեր հին առասպելներու հերոսներուն պէս, «կը մեծնան» ոչ թէ տարիով, այլ օրով: Այս իրողութիւնը անդամ մը եւս կրնայ հաստատել մեր ժողովուրդին վերապրուող թանկագին յատկութիւններէն մէկը՝ չնարար, եթէ...

Եթէ կարողանայինք հպարտութեամբ մեր մայրաքաղաքը այցելող հիւրերուն ցոյց տալ այսօրուան նոր չէնքերը, ինչպէս կ'ընէինք 10–15 տարի առաջ, երբ ցոյց կուտայինք մեր իսկապէս ցուցադրելի կառոյցները:

Եթէ նոր բնակարան ստացած ընտանեքին ուրախութիւնը ըլլար կատարեալ:

Եթէ բազմաթիւ անդամներ հաստատուած չըլլար «արագ, աժան եւ անորակ» արտայայտութեան ճշմարտութիւնը:

Այս չարաբաստիկ «եթէ»ներու չարքը չատ երկար է:

Այսօր Մոր. Միութեան մէջ բնակելի չէնքերու անորակութեան տեսակէտով Հայաստան կը գրաւէ առաջին տեղերէն մէկը: Եւ որպէսզի պարապ դնդակի տպաւորութիւն չձգեն այս դառն խօսքերը, դիմենք փաստերուն:

1970ին Երեւանի մէջ բնակութեան յանձնուած 156 չէնքերէն 20ը ստացած է «լաւ», 136ը՝ «բաւարար» դնահատական: 1971ին «լաւ» նկատուած է միայն մէկ՝ Սայաթ–Նովա փողոցին վրայ, «Անի» պանդոկին դիմաց, վերջերս բնակելի դարձած բարձրայարկ չէնքը: Զմոռնանք, որ դնահատականները հիմնական մէջ կը վերաբերին չէնքի արտաքինին: Իսկ եթէ նկատի առնուին ներսի աշխատանքները, «չատ դէշը» կ'ըլլայ ամէնէն բարձր դնահատականը:

... Նոր բնակարան ստացողին ուրախութիւնը ուրախութիւն չէ, այլ մեծ մտահոգութիւն մը: Ան իսկապէս «հոգսմաս» մըն է, որ կը ստանայ եւ ոչ թէ բնակարան: Շէնքին չինութիւնը կը չարունակուի չահագործման յանձնուելէ ետք ալ: Վարպետները կը չրջին բնակարանէ բնակարան եւ կ'առաջարկեն իրենց ծառայութիւնները: Անոնք, որ չէնքին շինութեան ատեն լռեցուցած են խղճի ձայնը, ղացած են իրենց պարտականութիւնը կատարել, այժմ կը պահանջեն իրենց գինը եւ կը խոստանան ընել ամէն ինչ «ինչպէս պէտք է», եւ կ'ընեն: Կ'ընեն այն որակեալ չինանիւթով, որ «մէկ կոպմ են ձգած» չէնքի չինութեան ատեն: Բնակիչներուն թեքնիկական անոնք նոր տեսք կուտան բնակարանին, կը տեղափոխեն անոր պատերը, կը մեծցնեն կամ կը պզտիկցնեն սենեակները, կը միացնեն կամ կը բաժնեն արտաքնոցն ու բաղնիքը, կը ստեղծեն յաւելեալ յարմարութիւններ: Ատոնք վերստին կ'անտեսեն խիղճի ձայնը, քանի որ այս ձեւով կը խարխլեն չէնքին հիմը, կը կրճատեն անոր տարիքը եւ սերունդներուն կը փոխանցեն ոչ թէ հարիւրամեակներու կեանք ունեցող չէնք մը, այլ խարխուլ չինութիւն մը: Ի՞նչ մոռնան, որ իրենց ըրածը իսկական յանցանք է: Այս յանցանքին համար, դժբախտաբար, մինչեւ այսօր ոչ մէկը դեռ պատասխանատուութեան ենթարկուած է: Փորձեցէք ճակատէն նայիլ նորակառոյց չէնքերուն: Ի՜նչ դեղագիտական հաճոյք, ի՜նչ ներդաշնակութիւն: Կարկատան խայտաղէտութիւն: Պատշգամները զարդարուած են գոյնզգոյն կերպընկալով, պատերը ներկուած են բոլոր գոյներով, կեռնաս ու նայիս փոռուած լուացքին...

Բայց չհեռանանք բուն խնդրէն:

Ուշադրութի՛ւն: «Ինչո՞ւ այս անորակ բնակելի չէնքերը» հարցումին կը պատասխանեն... բանուորներ.

— Որովհետեւ չինանիւթերու որակը լաւ չէ՝ քարը չի համապատասխաներ որոշուած ձեւին, տախտակամածը, պատուհաններու փեղկերը եւ դուռները կը պատրաստուին թաց փայտով եւ այդ պատճառով ալ կը ճաթռտին կամ կ'ուռին, կրպտիւսի նախատեսուած տեսակին փոխարէն կուտան ուրիշը, եւ չաղախը անորակ կը դառնայ, չուտ չի չորնար, իսկ մենք չենք կրնար սպասել:

Իրրեւ օրէնք միշտ պակաս կը ստանանք չինանիւթը: Փորձէ առարկել, եղածէն ալ կը զրկուիս:

Ճարտարապետ Գ. Ափրիկեան կ'ըսէ.— Ճարտարապետները չեն հետեւիր աշխատանքներուն, իսկ հսկիչները ամիսը մէկ անդամ կ'ըլլան կամ չեն ըլլար աշխատանքի վայրը:

Շինարարական թեքնիքի արտադրութիւնը չատ ցած է: Վերամբարձ կռունկը նոյն ձեւի չէնքին կմախքը հաստատելու համար Մոսկուայի մէջ կ'աշխատի 7–8 ամիս, իսկ մեր քով՝ 12–14 ամիս: Այդ յաւելեալ ժամանակը կը վատնուի մեծ աշխատանքներու հաշուին:

Երքազսովեան չինարարութեան վարչութեան պետ Ա. Թումանեան կ'ըսէ.— Կը յանձնարարեն մեզի երեք ամսուան կամ տարուան մը ընթացքին յանձնել այսքան բնակելի մակերես: Իսկ, իրրեւ կանոն, չինանիւթ մատակարարող կազմակերպութիւնները միշտ ալ կ'ուշացնեն մեր պատուէրները, եւ կը ստիպուինք չատ անորակ չինանիւթ ստանալ, որովհետեւ բանուորը չի կրնար պարապ նստիլ:

Պետչինի հանրապետական չինարարութեան տեսչութեան բաժնի փոխ–վարիչը՝ Յր. Ստեփանեան.— Արդէն 15–20 տարիէ ի վեր Երեւանի մէջ որակեալ բնակելի չէնք չի չինուիր: Մոր. Միութեան զանազան չրջաններէն չատ չաճախ մասնաղէտներու պատուիրակութիւններ կուգան, իսկ մենք նախկին հպարտութեամբ չենք կրնար ցոյց տալ որեւէ նորակառոյց: Կ'ոտնահարուին կառուցումի ամէնէն տարրական կանոնները:

Շատ չաճախ չինարարական կազմակերպութիւնները սխալ տեղեկութիւններ կուտան իրենց վերադասներուն. օրինակ, Նախարարութեան կը յայտնեն, որ արդէն վերջացած է այսինչ չէնքը, իսկ իրականութեան մէջ դեռ անաւարտ վիճակի մէջ կը գտնուի ան: Նոր պատուէր կը ստանան, կ'երթան, իսկ հինը կը մնայ կիսաւարտ վիճակի մէջ, թող բնակիչները ինչ կ'ուզեն ընեն: Երբեմն տուգանք կը սահմանենք չինարարական կազմակերպութիւններուն, սակայն ա՛յդ ալ պատճառ կը դառնայ բանուորներու մեկնումին: Շինարար վարպետները կը լծուին աւելի ձեռնտու աշխատանքի:

Ի դէպ, Ստեփանեան պատրաստած է քանի մը լուսանկարներ, իրենց պատմական թերթին համար: Անոնցմէ երկուքը չատ խօսուն են. մէկուն վրայ պատկերացուած է Թալինի չրջանի Թալին գիւղի Ժ.Ե. դարու հին ամրոցին կանգուն պատերը, իսկ միւսին վրայ՝ Աբովեան քաղաքին մէջ դեռ վերջերս փլած հինգյարկանի նորակառոյցին աւերակները: Ինչպէս կ'ըսեն՝ մեկնաբանութիւնները աւելորդ են:

Ռ. ԽԱՍԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՌԱԾԱՆԻ

Եռացող ամանին վրայ ճանճ չի նստիր:
(Սպանական)

Աւելի լաւ է կօշիկները մաչեցնել, քան թէ սաւանները: (Իտալական)

×

Պէտք է չաղել ալիւրին համաձայն:
(Իրլանտական)

ԴՈՒԽՔՍԸ ՄԵՌԱ՞Ծ ԷՐ ԱՐԴԵՕՔ

ԹԻ ՈՉ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Փարիզցիները, որոնց համակրանքը չատ տաք չէր եղած Լուի Ֆիլիփի թագաւորի կառավարութեան հանդէպ, անմիջապէս բռնեցին ենթադրութիւններու ճամբան: Մանաւանդ, որ քոլերա բառը տարօրինակ կը հնչէր իրենց ականջին:

Կասկածամիտներուն համար, խնդիրը չատ պարզ էր: Փրալէնի դուքսը իր բնակամներուն օժանդակութեամբ եւ թադաւորին հաւանութեամբ խոյս տուած էր բանտէն, չենթարկուելու համար իր արդար պատիժին եւ անցած էր Անգլիա, ուր արդէն իր համանուհին իրեն կը սպասէր: Արդէն դուքսը նախատեսած էր այս բոլորը եւ Օր. Տըլիւպլին կապած էր գկեանց կենսաթոչակ: Եւ այն մարմինը, որը թաղած էին Մոնփառնասի գերեզմանատունը, կը պատկանէր աղքատ հիւանդի մը, որ մեռած էր պետական հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ: Յետագային, կարգ մը վկաներ, որոնք դուքսին նախկին ծառաներն էին, պնդեցին, թէ իրենց տէրը նշանաբան են Լոնտոնի փողոցներուն մէջ: Իսկ հռչակաւոր փաստաբան մը կը յայտարարէր, որ Փրալէնի դուքսը կ'ապրի օտար երկրի մը մէջ ու դրամական օժանդակութիւն կը ստանայ իր պատկիներէն:

Սակայն, դուքսին մահուան առեղծուածը լուծելէ առաջ, կայ լուծելիք ուրիշ հարց մը: Ո՞վ սպաննեց Շուազէլ Փրալէնի դքսուհին: Բոլոր կասկածները կը կեդրոնանան երկու անձերու վրայ.— դուքսը եւ դաստիարակչուհին: Ճիշդ է, որ բոլոր փաստերը կ'ամբաստանէին սմուտինը, բայց կարելի չէ՞ արդեօք նկատի առնել այն պարագան, որ բուն ոճրագործը Օր. Տըլիւպլին է եւ ոճիրը գործուած է ոչ թէ առտուան ժամը 4ին, այլ աւելի առաջ: Դուքսը ժամանակ ուտած է, որ համանուհին անհետանայ, եւ քանի մը ժամ ետք միայն սարքած է այդ բեմադրութիւնը եւ դիակը յօրուտած է դանակով, կարծել տալու համար, որ ինք է յանցաւորը եւ ոճիրը գործած է խելագարութեան մէկ պահուն:

Օրիորդ Տըլիւպլի ձերբակալութեան նոյն օրը: Հարցաքննութիւնը եւ անոր բերած վկայութիւնները ցոյց տուին, որ ան ոճիրի պահուն արդէն կը դտնուէր ապրանքէն չատ հեռու: Ինչպէս կը տեսնէք, արդարութիւնը արդար չէ, որովհետեւ կոյր է եւ նկատի կ'առնէ միայն ու միայն չօչափելի փաստերը: Կրնայ ըլլալ, որ օրիորդը չտուաւ մահացու հարուածը եւ կը դտնուէր ոճիրի վայրէն հեռու: Սակայն, անուրանալի էր, որ ան եղած էր իր տիրուհիին եւ տիրոջ մահուան պատ-

ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ

— 15 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՑ —

Տարաբախտ Սողոմոն Տարօնցիէն խըլնդրած էի որ երբ մօտս դայ, չանայ հետը բերել Դաչտենցն ու Նորենցը: Ցաչորդ օր, Ա. Դաչտենցը եկաւ Սողոմոնի հետ, թէեւ ծայր աստիճան վերապահ ու լուռ: Բայց Նորենց աւելի յոդնաբեկ եւ խոհեմ, չեկաւ: Տարօնցի ըսաւ թէ Նորենց հիւանդ է: Եւ քանի որ հիւանդ էր «ես կ'երթամ դինքը տեսնելու ըսի»: Բայց ողբացեալ Տարօնցի կրկնեց.— «Կարիք չկայ, Լեւոն, կարիք չկայ»:

1966ին երբ կրկին անդամ Հայաստան կ'այցելէի, Արմենիա պանդոկին մէջ հանդիպեցայ ծագումով Տարօնցի չորս ազգերու՝ Ս. Տարօնցի, Վ. Նորենց, Ա. Ռաչտենց եւ Էլոյեան, ու հարազատ պէս ողջագուրուեցանք: Ժամանակը իր դերը կատարած էր և Նորենց աւելի լաւ էր Ա. Բուչչեւեան հովը նոր յոյսեր ուտած էր մարդոց:

1969ին մեր Հայրենակցական Միութեան վարչութեան անդամ Զօհրապ Մուրատեան Երեւան կ'երթար, կը խօսէր նաեւ Նորենցի հետ, որ արտասահման այցելէ: Նման այցելութիւններ երկուստեք օգուտ ունէին: Նորենց խանդավառութեամբ ընդունած էր ու քաջալերուած դրագէտին ոգեւորութենէն, Զ. Մուրատեան դիմած էր նաեւ ձեռնհաս անձնաւորութեանց, հասկնալու համար թէ ի՞նչ ձեւակերպութիւններ հարկաւոր էին իրագործելու համար այս ծրագիրը: Ըսուած էր իրեն թէ հրաւէրի պաշտօնական նամակ մը կը բաւէ, Հայրենակցականի վարչութեան կողմէ, ստորագրուած վարչական պատասխանատուներու կողմէ: Նամակը դացած էր եւ մենք աւելի քան տարի մըն է որ կը սպասէինք Նորենցի, խորհելով նոյնիսկ թէ ի վերջոյ դուցէ ելքի արտոնութիւն չէ տրուած:

Երբ այս անդամ կրկին Երեւան էի, իմանալով թէ Նորենց հիւանդ է, դացի իր բնակարանը այցելութեան ու դտայ մեր բանաստեղծը նոր կազդուրուած: Արդարեւ բաւական ծանրօրէն հիւանդացած է եւ այդ հիւանդութիւնն է որ թոյլ չէ տուած իրեն արտասահման դալ: Երբ իրեն ըսի «ի՞նչ եղաւ արտասահման այցելութեան ծրագիրը, չարտօնեցի՞ն արդեօք», ինք պատասխանեց.— «Արտօնուեցայ, բայց հիւանդութիւնս էր որ չարտօնեց: Աւելի քան վեց ամիս հիւանդանոցում խնամուեցի, ապա՝ տանը: Հիմի էլ դեռ դուրս չեմ դայ»: Ցետոյ հիւանդութենէն կ'անցնինք այլ խօսակցութեանց.— Պարոյր Սեւակ, Տարօնցի, արտասահմանի Հայութիւն եւայլն, ու երկու ժամ յետոյ կը բաժնուինք: Դժբախտաբար առիթ չունեցայ Դաչտենցը տեսնելու:

ԱՂՐ ԼԻՃ

Սա Թուրքերէն աղր բառը որ ծանր կը նշանակէ, ինչո՞ւ այդքան ծանրօրէն նըսած է տակաւին այս վճիտ ու կենսատու Մեծամօր աւազանին վրայ: Նոյնքան խորթ չէ՞ արդեօք Արփաչայ, քանի որ Զայ Թուրքերէն պետ կը նշանակէ: Հիմա որ Արփի–Սեւան փապուղին իրականացուլ վրայ է, կարելի չէ՞ յուսալ մեր Ակադեմիային որ Արփաչայն ալ դառնայ Արփաղետ: Բայց վերադառնանք Աղր լիճ:

Հայաստանէն մեկնելէ օր մը առաջ Թալինն եւ Աւան (Արագածի չրջան), Դեղճուր (Սարդարապատի չրջան) եւ Երեւան ապրող ազգականներս դաշտահանդէս մը սարքած էին Աղր Լճի եղերքին, ծիրանի ծառերու եւ դեղեցիկ պարտէզներու չուքին ներքեւ, որպէսզի առիթ տրուի բոլոր արենակիցներուս մօտէն տեսնուելու ինձի հետ եւ հրաժեշտ առնելու:

Հակառակ բնաւորութեանս, պարտադրաբար հոս չեղում մը պիտի կատարեմ խօսելով դէպքի մը մասին, որ սիրտս պղտորեց: Յանկերգ դարձած է որ եկող ուխտաւորները Լենինական, Կիրովական, Թալինն եւ քանի մը այլ վայրեր չեն կըրնար այցելել: Ինչո՞ւ, որովհետեւ սահմանամերձ տեղեր են, եւ յարմար չի նըկատուիր անհատական այցելութիւններ արտօնել:

15 տարի առաջ, երբ 1956ին, պատասխանատուն ընկ. Գէորգեօֆն էր, իմմէ խնդրեցի որ արտօնէր ինձի Կիրովական երթալ, տեսնելու համար կնոջս մօրքոյրը, որ խոր ծերութեան մէջ էր: Բացատրեց ինձի օրէնքին տրամադրութիւնները բայց չդիմացաւ խնդրանքիս եւ յանձնարարեց իր սպասարկութեան մէկ անդամին որ Ինթուրիսթի կառքով միս Կիրովական տանի, 450 (ներկայիս 45) ռուբլիի փոխարէն: 100 ռուբլին կը պակսէր, ու ան ալ կարդադրեցին եւ երախտադիտութեամբ կը յիշեմ՝ այդ պարադան: Գացի տեսայ մօրաքոյրը, որ քիչ յետոյ հրաժեշտ պիտի տար կեանքին:

1966ին, Ինթուրիսթի պատասխանատուն ընկ. Զաքարեանն էր: Խնդրեցի իրմէ որ արտօնէ Թալին եւ Կիրովական երթալ, «խնդրագիրը տուր, կը կարդադրենք» ըսելով դիս ճամբու դրաւ: Գացի ընկ. Վարդգէս Համազասպեանին, որ բարի դտնուեցաւ ինձի ընկերակից տրամադրելու ընկ. Հ. Մարուքեանը, ու դացի տեսայ սիրելիները: Եւ մինչեւ օրս երախտադիտութեամբ կը յիշեմ:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(7 Շար.)

ԽՈՒՏԱՎ ՎԱՅՐԸ

Ա. ՍԱՍՆ

— Օհ, դուն, դուն ատուտ հասուկ հիշուցիր ինձի ես... ամէն բան կրնամ ներել քու հոգիիդ, բայց ոչ երբեք մոռնալ։

Մկրտիչ Տիմոյի վրայով ինձի ամէն ինչ յիշեցուց։ Ես ալ ներողութիւն խնդրեցի անոր ամէն ինչէն եւ ամէն բանէն, որ ըրած էի իրեն։ Ան ալ ներեց ինձ։ Ես ալ ներեց

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏՈՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճ – ման:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկ – նանց մասնաճիւղը եւ մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած են բանախօսական երեկոյթ մը՝

Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը եւ Ոսկեդարը ստեղծող թարգմանչաց վար– դապետներու կատարած դերը նիւթին չուրջ:

Կը բանախօսէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

16 Հոկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը անխտիր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանէօ–Քաշանի մաս – նաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ֆէրէնկիւլեանէ Տոքթ. Ա. Աբգարեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աստղիկ Հախնազարեան 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին (առա– նալ «Յառաջ»էն) Հայկ Զրուանդեանի մահուան առթիւ:

A VENDRE

35 Kms DE PARIS

Փարիզէն 35 քիլոմեթր հեռու, ծա– խու է նոր վաւերյան մը, բոլոր յար– մարութիւններով, հինգ ննջասեն– եակ, երկու բաղնիք, հիւրանոց, ճաշասրահ, ռիւսթիք շրմիներ, խո– հանոց, կեդրոնական ջեռուցում մա– զութով, երկու կառքի կառատուն, պարտէզ, թեռաս:

Հեռաձայնել՝ 770–29–34

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին: Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստ – ուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշ– խարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու տարեկան ցերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի Հոկտեմբեր 24, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ
17, Rue Bleue (Métro Cadet)

Պիտի ներկայացուի Հայ Արիներու մասնակցութեան դունատր ֆիլմը՝

ՃԱՓՈՆԻ ՃԷՄՊՈՐԻՆ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը երեքշաբթի 12 Հոկտ. ժամը ճիշդ 9ին Մշակոյթի Տուն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդ – եան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկեր – ները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օ– րակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի ընդ– հանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 Հոկ– տեմբեր երեքշաբթի ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Պատգա– մաւորի ընտրութիւն եւ պարահանդէս:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամնե– րուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո – փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնու– մէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն:*

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն – դունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՃՇԴՈՒՄ.— Ինչպէս մեր ընթերցողնե– րը ինքնաբերաբար ճշդած են, Իպմիրի Ջարդի Թուականը պէտք է ըլլար 1922 Սեպտեմբեր, Տոքթ. Մեծատուրեանի յօդ– ուածին մէջ («Յառաջ» Հոկտ. 9, Բ. էջ):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

OFFRE D'EMPLOI

Tailleur hommes demande apiéceur do- micile et ouvrier retoucheur pour l'atelier

S'adresser : GENTLEY
20, Ave. Franklin Roosevelt
Paris (8e)
Métro : St. Philippe du Roule

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage de

Monsieur Jacques BAUMEL
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Եւ նախագահութեամբ Պ. կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «SOSSI»

Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99
Աղքատախնամի զբաղեցեալը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չզբաւուին ուրիչ– ներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 ֆր. — Մուտք 15 ֆրանք

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice
Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
(Փարիզի Օփերայէն)
Երգ եւ հայկ. պարեր՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
Մուտք 10 ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

LE PROPRIETAIRE DU
« KENAN BAR »
14, Rue J. P. Timbaud
92 - Issy-les-Moulineaux

Պր. Քէնան Ազատեան ուրախու – թեամբ կը ծանուցանէ իր սիրելի յաճախորդներուն, որ հաստատու– թիւնը վերաբացուած է երկուշաբթի 11 Հոկտ. 1971էն սկսեալ եւ այս առ– թիւ կը հրաւիրէ իր բարեկամները եւ յաճախորդները, զիրենք պատ– ուելու համար ախորժաբերով «Ափե– րիթիֆ»:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի զպրոցին հայե– րէնի դասընթացքները սկսած են եկեղե– ցւոյ կից սրահին մէջ, ուսուցչութեամբ վարդապետ Գեղամ Պաղտասարեանի: Կը խնդրուի ծնողքներէն առաջնորդել իրենց զաւակները հայկական զպրոց:

ԱՐԵԻԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵԻԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Chorale Arménienne de Paris

Direction A. BARTEVIAN

(Siège : 14, Rue Petit Paris (19e) — Téléph. : 208-99-22

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ

Ուսուցում հայ ժողովրդական եւ հոգեւոր երգերու եւ պատրաստութիւն համերգի
Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս ազգօգուտ եւ
դեղարուեստական միութեան, ուր պիտի գտնէ նաեւ ընկերական և ջերմ
մթնոլորտ

Ներկայանալ Ուրբաթ իրիկուններ ժամը 19–21

32, Rue de Trévise Ազգ. Տան Ա. յարկը

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
13 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12239

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.239

ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Թուրքիան այն երկիրն է, ուր մանր-մունր ոճրագործները կը պատժուին, իսկ պատմութեան մէջ համբաւուած արիւնարբու չարագործները վերեմմանէն հանուելով՝ յարգ ու պատուի կ'արժանանան, Թուրքը կը հպարտանայ անոնց եղերելի, դաժան ու անմարդկային կեանքով, հաւատարիմ իր արեան ձայնին ու պատմական անցեալին, որուն հարազատ չարուեստկութիւնն է նաեւ ներկան։

Դեռ երկ էր, որ Թուրք Հանրապետական կառավարութիւնը, զարուն մեծ ոճրագործներէն մէկուն՝ Թալեաթի աճիւնը Պերլինէն առօք-փառօք կը փոխադրէր Կ. Պոլիս, Աղաւութեան Բլուրին վրայ կանգնելով անոր արձանը, իբրեւ ազգային հերոս, որ մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդել տուած էր եւ եղած արժանի յաջորդը մարդկային պատմութիւնը պըղծող չարագործներու, որոնք կոչուեցան Լենկ Թիմուր, Ճենկիզ Խան, Ալփասլան, եւայլն։

Այսօր, Թուրքին ոճրային անսրբագրելի հոգեբանութիւնը դրսեւորող նոր փաստ մը առնելէ կը դանուինք Մանազկերտի ղրաման 900ամեակին առթիւ, երբ հանրապետական Թուրքիան իր բոլոր մեծամեծներով, նախագահ Սունայէն եւ վարչապետ Նիհատ Էրիմէն սկսեալ մինչեւ բանակի սպարապետն ու զօրավարները, մինչեւ նախարարներն ու ամբոխը, հաւաքուած են Մանազկերտ, ոտնելու հաստատելի երեմնի բերդաքաղաքին ղրաւումը Ալփասլանի կողմէ։

Այդ առթիւ որոշուած է կառուցանել դամբարան մը սելճուքեան ոճով, յաւերժացնելու համար յիշատակը պատմութեան ամէնէն վայրագ եւ արիւնուռչ ոճրագործներէն մէկուն, որ Ալփասլանը եղաւ։

Այս նոյն հրէշն էր, որ Մանազկերտի անկումէն ետք, անարգել չարունակեց իր արշաւը դէպի արեւմուտք, աւերեց ու կողոպտեց հազարաւոր գիւղեր ու քաղաքներ, արիւն ու աւեր սփռեց իր արշաւի ճամբուն վրայ եւ Սեբաստիոյ մէջ 4000 Հայեր մորթել տալով, լողանք առաւ անմեղ զոհերու արեան աւազանին մէջ։

Այժմ, այս հրէշն է, զոր մոռացութեան վիհէն լոյս աշխարհ հանելով, հանրապետական պիտակը կրող Թուրքիան կուզայ անգամ մըն ալ աշխարհի առջեւ յայտարարելու, թէ ինք հակառակ ամէն բանի կը շարունակէ մնալ արեան ծարաւի ցեղ մը, անխաթար պահելով դարաւոր սէրն ու պաշտամունքը՝ հանդէպ ամէն կարզի մարդասպանութեան եւ մարդասպաններու։

Դարերը իրարու կը յաջորդեն, անքակքակիրթ ժողովուրդները կը քաղաքակրթուին եւ իրենց տուրքը կուտան հաշխարհային քաղաքակրթութեան գանձարանին, հարստացնելով զայն արուեստի, գիտութեան, արհեստագիտութեան եւ առհասարակ մշակոյթի ստեղծագործութիւններով։

Ժողովուրդները կը պարծենան եւ հպարտ կը զգան իրենք զիրենք, որ աշխարհին տուած են եւ կը շարունակեն տալ մեծագործութեան եւ արուեստի լուսափայլ գիտնականները, իսկ Թուրքը, ինչպէս միշտ, այսօր ալ կը հպարտանայ, նուաստացուցիչ ոճրագործութեան, իր հին եւ նոր աշխարհահռչակ ոճրագործներով, ու ոճիրներով, որոնք միակ թարգմանը կը հանդիսանան իր ներաշխարհին եւ ստեղծագործական կարողութեան…։

Աշխարհը տեսական փոփոխութեան եւ վերանորոգումի մէջ է։ Միայն Թուրքն է, որ կը մնայ անփոփոխ, հաւատարիմ մնալով իր անպատուղ եւ ամուլ էութեան, իր առհասական վայրենաբարոյ բնազդնե-րուն։

Ի զուր չէ, որ առենին Միացեալ Նահանգներու դաղափարապաշտ եւ արդարամիտ նախագահը, կը յայտարարէր։

— Պէտք է վտարե՛լ այդ չարագործ ցեղը Եւրոպայէն եւ ջնջել դէպի ա՛յն տափաստանները, ուրկէ եկած է։

Այդ բանը չկատարուեցաւ եւ Թուրքը կրցաւ մարսել իր բոլոր ոճիրները, իբրեւ հետեւանք Արեւմտեան քաղաքակիրթ Պետութիւններու ներքին մրցութիւններուն եւ պատակտումին, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մասին սնուցած անոնց քաղաքական եւ տնտեսական սխալ հաշիւներուն։

Իր առենին, նոյն սխալները գործեց Բիւզանդիոնը, իր հակահայ քաղաքականութեամբ, առաւելապէս առաջնորդուած կրօնական եւ դաւանական կոյր մոլեռանդութենէն։

Հայաստան, սելճուքեան արշաւանքներու առեն, կը դանուէր Բիւզանդիոնի հովանաւորութեան եւ իշխանութեան տակ, որ սակայն կարճատօրէն անհրաժեշտ պաշտպանութիւնը ցոյց չտուաւ իր իշխանութեան տակ դտնուղ Հայութեան եւ Հայաստանին։

Ոչ միայն չպայքարեցաւ արեւելքէն խուժող սելճուք հորդաներու հեղեղին դէմ, այլեւ ցրուեց զօրութիւն ունեցող հայկական բանակներն ալ, անպաշտպան ձգելով հայ բերդաքաղաքները, որոնցմէ վերջինը եղաւ Մանազկերտը՝ հզօրագոյնը մեր բերդերուն, որ ամիսներով եւ յաջողականօրէն կրցած էր հերոսաբար եւ մըղել եւ պարտութեան մատնել Ալփասլանի եղբօրորդիին՝ Տուղրիլի հսկայ բանակները, զօրացած քաքաններով, փիղերով եւ իր առենի հզօրագոյն զէնքերով։

Ալփասլանի կատարած պաշարումին առեն, Մանազկերտ ղրկուած էր հայ զօրքերէն, անպաշտպան էր, որով՝ բերդը յանձնուեցաւ զրեթէ առանց ընդդիմութեան, բայց Ալփասլան անխնայ եղաւ անպաշտպան ու անզէն Հայութեան հանդէպ, լուծելով վրէժը Տուղրիլի կրած ամօթալի պարտութեան։

Ի զո՞ւր է ուրեմն, որ այսօրուան Թուրք վարիչները Մանազկերտի ղրաումը կը դարդարեն անզոյ հերոսութիւններու, հպարտութեան ազգամաւարութեան եւ հնարամտութիւններու դափնիներով։

Բիւզանդիո՛ն է, որ, իր կարճատես քաղաքականութեամբ, Մանազկերտը կը լքէր, անոր բանալիները յանձնելով Ալփասլանի, առանց հետաքրքրութիւնը ունենալու, թէ այդ ձեռով օր մը պիտի յանձնուին նաեւ իր մայրաքաղաքին բանալիները…։

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրք կառավարութիւնը լման կազմով դիմաւորեց Մ. Նահանգներու փոխ-նախագահը, Անդարայի օդակայանը։

Սփիրօ Ինեաւ, որ երկու օր Անդարա մնալէ ետք Իրան պիտի մեկնի՝ ներկայ դտնուելու համար պարսկական կայսրութեան հիմնադրութեան 2500ամեակի հանդիսութիւններուն, օդակայանին մէջ անդրադարձաւ երկու երկիրներու՝ Մ. Նահանգներու եւ Թուրքիոյ կապերուն

Ա. Ալանտեան Ուիսքի չրջապիծին մէջ։ Այդ կապերը, որ հաստատուած են երկու տասնամեակէ ի վեր, համաձայն փոխնախագահին, «կարեւոր եղած են՝ ոչ միայն երկու երկիրներու ապահովութեան, այլեւ խաղաղութեան հաստատման համար աշխարհի մէջ»։

Պոլսոյ մէջ սակայն, երկու ռումբեր պայթեցան Մ. Նահանգներու փոխ-նախագահին այցելութեան առթիւ։ Ռումբերէն մէկը պայթեցաւ Մ. Նահանգներու փոխ-հիւպատոսին տան մօտ, իսկ միւսը՝ ընդհանուր հիւպատոսարանին մօտ։

Ներքին ճակատի վրայ կը թուի թէ «փոխադարձ» մը հաստատուած է այս այցելութեան առթիւ։ Արդարեւ կառավարական տագնապի չուրջ առժամեայ համաձայնութիւն մը դոյացած է Թուրքիոյ նախագահին եւ Սիւլէյման Տէմիրէլի խօսակցութեան ընթացքին։ Ծանօթ է, որ այս վերջինը պահանջած էր իր կուսակցութեան անդամակցող հինդ նախարարներու հրաժարումը ազգային միասնական կառավարութենէն։

Սունայի եւ Տէմիրէլի խօսակցութեան արդիւնքներէն մէկը կրնայ ըլլալ այն, որ Արդարութեան կուսակցութեան պատկանող նախարարները չհրաժարին դահլիճէն։ Այսուհանդերձ տագնապին տուն տուող պատճառը դեռ չէ լուծուած։

Եթէ բանակը կը պահանջէ, որ անպայման զործադրութեան դրուի հողային բարենորոգութեանց ծրագիրը, Արդարութեան կուսակցութիւնը, որ մեծամասնութիւն կը կազմէ, դէմ է անոր։ Դիտել կը տրուի այս առթիւ, թէ նոր ընտրութիւններու պարագային Տէմիրէլի կուսակցութիւնը կրնայ վերստին չահիլ աթոռներու մեծամասնութիւնը Մորհրդարանին մէջ։

Ճշդենք, որ Տէմիրէլ իր իշխանութեան վեց տարիներուն ոչ մէկ աշխատանք թափեց հողային բարեփոխում մը իրագործելու ուղղութեամբ, հակառակ այն իրողութեան, որ 1961ի Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէր զայն։

Հետեւաբար՝ գինադադարը կրնայ երկար չտեւել։ Արդարեւ Թուրք քաղաքական շրջանակներու կարծիքով կրնայ վերջնական ծայր տալ տագնապը։ Վարչապետը, միշտ նոյն շրջանակներու համաձայն, նպատակ ունի վստահութեան քուէ պահանջելու Մորհրդարանէն, հակառակ երկու վերջը։ Այս ձեռով ան պատասխանատուութեան կը կոչէ Արդարութեան կուսակցութիւնը Թուրքիոյ Մորհրդարանական վարչակարգի ապագային նկատմամբ։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ձանուն Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան Ժորժ Մարչէ ներկայացուց «կառավարութեան ծրագիրը», որու զլխաւոր նպատակն է խօսակցութեանց դուռը բանալ ընկերվարականներուն հետ։

Համայնավարներու զլխաւոր առաջադրութիւններն են.— Շաբաթական աշխատանքը՝ 40 ժամ։ Հանդստեան կոչուիլ 60 տարեկանին այրերու համար, 55՝ կիներու։ Սենտիքաներու իրաւունքները ընդլայնել, պահել գործադուլի իրաւունքը։ Երիտասարդները 18 տարեկանին քուէի իրաւունք պէտք է ունենան։ Փոխադրութեան չարաթական քառթը ամբողջովին պիտի վճարուի գործատէրերուն կողմէ։ Ազգայնացումը պիտի տարածուի բայց անհատական սեփականութիւնը պիտի պահպանուի։ Փոքր եւ միջին հաստատութիւններուն պէտք է զօրավիզ կենալ։ Սոնոնք է որ կ'ապահովեն երկրին անտեսութեան մէկ կարեւոր մասը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մեթրօն չէր բաներ երեքշաբթի օր եւ 4էն 5 միլիոն փարիզցի կը չարունակէին հազարումէկ ճար դտնել ժամուն իրենց աշխատանքին հասնելու համար։ Ոըոշ յոյս մը կար սակայն Զորեքշաբթի օրուան համար, որուած ըլլալով որ Բ. շաբթի դիշեր հինդուկէս ժամ բանակցութենէ ետք, տնօրէնութիւնը նոր առաջարկներ ըրած էր եւ առաւօտեան 4ուկէսին եղբի ճամբայ մը կը տեսնուէր։ Մետրոքաները օրուան մէջ առաջարկները կը յայտնէին պագին, որ մինչեւ երկուն որոշում մը պիտի տար։ Մինչ այդ փաբիզի պատկերը աննկարագրելի է մանաւանդ երբ Երկուշաբթի օր ժամը 4ին հըրդեհ մը ծագեցաւ Ֆօպուռ Փուասոնիէռ եւ երկու ժամ հարկ եղաւ որպէսզի հրչէջները հասնին տեղւոյն վրայ, ամանք՝ ատոքով։ Կ'ըսուի թէ եթէ հրդեհը ծագէր երկու ժամ ետք, 6ին, աղէտը աննախընթաց պիտի ըլլար։ Հրդեհ ծագած էր պահեստանոցի մը մէկ, ուր մազութ եւ քիմիական զանազան ապրանքներ կը պահուին։ Զոհ չկայ։ Նիւթական վնասները մեծ են, չուրջ 200 հազար ֆր., բազմաթիւ դորգեր վառած ըլլալով։ Փարիզի խճողումը միշտ ողբերդական պատկեր մը կը ներկայացնէ եւ օդն ալ բոլորովին անշնչելի է, մանաւանդ իրիկուան մօտ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կառատան մը տնօրէնը անհետացած է Շաբաթ օրուընէ ի վեր երբ երկու երիտասարդներու հետ կը մեկնէր Փորշ մը փորձելու կառուդիին վրայ։ Անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէ։

ՓԱՐԻԶԻ Տնտեսական Նախարարութեան մէջ Երկուշաբթի օր ստորագրուած են հակայաւելում պայմանագրեր բուրդի, կօշիկի եւ էլեկտրական կազմածներու ճարտարարուեստի մեծերուն մէջեւ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը տեսակից եղաւ Իսրայէլի Համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարին հետ։ Սա մուէլ Միքինիզ, առաջին քարտուղարը, կը գլխաւորէ Իսրայէլեան Համայնավար կուսակցութեան այն հատուածը, որ չուզեր ընդունիլ Մոսկուայի գերադահութիւնը։ Բոլորն ալ չեն ուզեր դիրք ճշդել Մոսկուա – Փեքին հակամարտութեան մէջ եւ, մեւնոյն ատեն, կը ջատագովեն կուսակցութիւններու եւ պետութիւններու անկախութիւնն ու դերիշխանութիւնը։ Կը դատապարտեն նոյնպէս միջամտութիւնները ներքին հարցերու՝ պետական կամ կուսակցական գիծով։ Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն բանաձեւ մը հրապարակեց, որով «բացասական» որակեց կուսակցութեան տարիներու որդեգրած ուղեգիծը՝ անվերապահ հետեւելու Մոսկուայի դուգմունքներուն եւ քաղաքականութեան։ «Աւելի պատճառ դարձաւ, որ սխալներ գործենք եւ չզարգացնենք մեր կուսակցութեան քաղաքական ու տեսաբանական գիծը»։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Ամբաղդատուն այցելեցին.—

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պալեան, Պէյրութէն։

Ընկ· Մարկոս Քէշիշեան, Ուաչինկթընէն։

ԲԱՌԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ...

Անհրաժեշտութեան եւ անօրէնութեան սէրը նո՛ր մրցանիւ հատատուել կուտայ մեզի, այս անգամ լեզուական անդաստանի մէջ՝ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի...

Ո՛չ. մեր խօսքը պարզ կամ բարդ նախադասութիւններու կազմութեան մասին չէ: Ո՛չ ալ չարահիւսական տարբերական կանոններու:

Շատո՞նց յուսահատած ենք ծուռն ու չիտակը մատնանշելու, թիւրը կամ թերին ուղղելու աշխատանքէն. ու սկսած ենք խորհիլ՝ թէ արդեօք իմաստութիւն պիտի չըլլա՞ր խառնուիլ կանոնադանդաղութեան բանակին, երբ մարզիկ, մեր օրերուն, ծուռ ձեւով ըսուածը աւելի դիւրա՛ւ կը մարսեն՝ քան ուղղափառ օրինապահու – թեամբ գրուածը:

Հայրենիքէն հասնող ձայն մըն է, որ կը թելադրէ մեզի այս հազեցեալ հաստատումներն ու խորհրդածութիւնները, յատկապէս «բառաշինական» արուեստի ու ընդհանրապէս գոյականական ու ածանցական մասնիկներու գործածութեան մասին. բարդութիւններ կատարելու կամ բառեր կերտելու «նորաբարական» չար – ժուռմի մասին:

Դուռ ալ կարդացած ըլլաք հաւանօրէն տաղանդաւոր դրագէտին՝ Մկրտիչ Ասլանի հեղնաշուքին մէկ նշմարը ածանցական «ոյթ» մասնիկի տեղի – անտեղի գործածութեան մասին, երեւանեան մամուլի մէջ. «երկիծանք Հայաստանեան», դոր արտատպած ենք ուրիշ կարդ մը քաջքշուքներու հետ՝ «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրէն (*):

— «Հոգատարոյթ», «եղելոյթ», «հաջոյթ», «լռոյթ», «շնորհակալոյթ»...

Խնդիրը այն չէ՝ որ դրագէտին կողմէ յիշատակուած չինծու բառերէն չատեր տեղ չունի՞ն հայրենական մամուլի թէ արտասահմանեան թերթերու մէջ: Զէն գործածուած ցարդ ու կրնան չգործած – ուիլ ալ...

Խնդիրը ա՛յն է, որ դէպի լեզուական անիշխանութիւն բացուա՛ծ է ճամբան ու վազը–միւս օր ամէն մարդ կրնայ ազատութիւնը զգալ ճմռթկելու կամ «ոտնատակ» դարձնելու ամէն կարգ ու օրէնք, դասական կանոնապահութիւնը ժամանակավրէպ կաշկանդում հռչակելով:

Խօսելով «ոյթ» մասնիկի մասին, արդէ՞ն իսկ կը հաստատենք որ երբեմնի ոմ եւ ութիւն մասնիկները գահընկէց կը գառնան՝ իրենց տեղը տալու «ոյթ»ին, որ, ըստ երեւոյթին աւելի քաղցրահունչ, կարճ եւ «ճիճի–պիճի» կը թուի մերօրեայ յեղափոխականներուն.

— Հակառոյթ», «ղրոյթ», «համոյթ»:

Այս վերջինը չա՞տ սրատեսուչ արդա – բացում մըն ալ ունի: Ըստ նորաբարներուն՝ կը համապատասխանէ «անսամպլ» բառին. «Հայաստանի երգի ու պարի հա–մո՛յքը»... կարծես ոճիր գործած կ'ըլլայինք՝ եթէ չհաւէլինք օտար բառը տառը տառին թարգմանելու հետեւակութեան ու բաւարարուէինք «երգի ու պարի խումբը» բացատրութեամբ:

Զբաւէ՞ր կարծես այս նորոյթը, բառաշինական ճարտարարուեստը ծնունդ է տուած նաեւ ընդհանո՛ւր յարդ վայելող արդիական կերտումի մը.

— «Մենահամերգ»...

Քանի մը չարաթ առաջ, մեզի ըլլը – կուտած էր մեներգային հանդիսութեան մը յայտարարութիւնը. «պ. Ա. Բ.ի մենահամերգը»...

Եղածը «երգահանդէս»ի մը ծանուցումն էր: Բայց որովհետեւ Հայաստանի մէջ լեզուական բարբարոսութիւն մըն է դարձուած՝ հայրենասիրակա՛ն պարտակա – նութիւն պէտք է նկատել հետեւողութիւնը սխալին:

«Մեներգային հանդէս» կամ պարզօրէն « երգահանդէս » « երգահանդէս պ. Ա. Բ.»ի...

Մարզարէ կամ դուշակ ըլլալու պէտք չկայ անշուշտ, ենթադրելու համար որ «մենահամերգ»ի կնքահայրերն ու կնքամայրերը... արդարացո՛ւմ մը ունին. չէ որ մեներգողը բազմութեան մը կը ներկայանայ, — ունկնդիրներու հաւաքականութեան մը:

Կը միացնե՞նք մեներգողը ունկնդիր բազմութեան եւ կ'ունենանք համապատ – փա՛կ բառը. «ՄԵՆԱՀԱՄԵՐԳ»...

Ո՞վ սիրտ ու միտք պիտի մաշեցնէ, սորվելու կամ յիշելու համար՝ թէ բարդութիւններու հիմնական կանոնին համաձայն, վերջին արմատն է որ իմաստ կուտայ կերտուած բարդ բառին, — առոր համար ալ կը կոչուի հիմնաբառ. մինչ հիմնաբառին նախորդող արմատները կ'ոըոշեն կերտուած բարդութեամբ արտայայտուող նիւթին կամ զաղափարին դոյնը, չափը, ասպիճանը, քանակութիւնը, տեսակը, եւայլն, ու առոր համար ալ կը կոչուին որոշիչ բառ:

«Մենահամերգ»ը դոյութեան իրաւունք չունի, նկատելով որ անհատապէս երգող անձը «համերգած» չի կրնար ըլլալ. երգչախումբ մը պէտք է իմ բերել՝ համերգի մը ունկնդիր դառնալու համար:

«Համերգ»ը խմբովին կատարուած երգեցողութեան արարքն է եւ ոչ խմբովին ունկնդրող հասարակութիւնը: Օր. Մարիին կամ պ. Տիգրանի «երգահանդէսը» ողջունելով կամ «մեներգային կատարումները» ծափահարելով:

Եւ յետոյ, իրրեւ առժամեայ վերջա – բան՝ ո՞վ ոուած է մեզի իրաւունքը քամահրելու բառակերտումներու:

Ածանցումներու եւ բարդութեանց մարզը, հայ լեզուի անդաստաններուն մէջ, կ'ենթադրէ առնուազն տարբերական ճանաչումը դոյական – արմատներու եւ բայարմատներու անվրէպ գործածութեան. արուեստ մը՝ որ բարդ ու խրթին երբեմն թեանց դաշտեր կը բանայ մեր առջեւ, երբ մանաւանդ ածանցումներու եւ բարդութեանց հարց կը ծագի:

Թողո՞ւնք բառաշինական արուեստը ոչ հասարակ մահկանացուներուն եւ զոհանք զարեւոր մեր ստեղծումներով, — օրինականութիւն ստացած մթերքովը Մայրենիքին:

Եղածը չա՞տ է արդէն մեզի: Ինչո՞ւ, անսպասման, նորութեան սիրոյն լղճալ կամ աղճատել դասական վեղեցկութիւնները...

ՄԻՆԱՍ ԹԻՕՂԼԻՕՂԵԱՆ

(*) Տե՛ս «Յառաջ» Սեպտ. 10, 1971:

ԱՐԱԳ, ԱԺԱՆ ԲԱՅՑ... ՈՐԱԿՈՎ

— o —

Բ.

Կը չարունակենք մեր քննութիւնը:

— Ինչպէս յայտնի է, կ'ըսէ «Երեւան – Նախագիծ» հիմնարկութեան պետուղ ճարտարապետը Գ. Քոչար, ներկայիս չատ կը կառուցուին նախապատրաստուած պատերով չէնքեր: Այս մասերը, որ կը պատրաստուին տնաշինութեան եւ վինարարութեան Նախարարութեան գործարաններուն մէջ, չատ անորակ են: Երկաթպետոնի սիւներու վրայ կը բարձրանայ ամբողջ չէնքը, իսկ առոնք կոտրած կամ ճեղքուած են, երկաթին մասերը՝ բաց, ենթակայ փտելու վտանգին: Ճարտարապետները Պետութեան կողմէ սահմանուած կանոններու հիման վրայ կը նախագծեն, իսկ վինարարները երբեմն կամայական կերպով այնպէս կը փոփոխեն նախագիծը, որ հեղինակը ինքն ալ չի ճանչնար:

Անորակութեան հիմնական պատճառ – ներէն մէկն ալ կառուցողներուն թեքնիքի մասնագիտութեան ցած մակարդակն է: Մինչեւ մասնագիտութեան տէր աշխատողները, թէեւ բարձրագոյն կրթութեան վկայական ունին, բայց հիմնաւորը պիտի չիլքները չունին, որովհետեւ ձեւով մը կ'աւարտեն հեռակայ հիմնարկութիւնը, որ, հասկնալի է, տեսական կցկտուր պատրիլքներէն զատ, ուրիշ բան չի կրնար տրամադրել: Բանուորներուն մեծ մասը կուգայ դիւղէն եւ երբեմն բացարձակապէս անտեղեակ է վինարարական աշխատանքներուն:

Սպանդարեան չրջանի բնակարաններու օդատաքացման երկրորդ դրասենեակի կառավարիչը՝ Բ. Շահբազեան կ'ըսէ.

— Օրէնքով չէնքը ընդունող յանձնախումբին մաս պէտք է կազմենք, որով հետեւ չէնքը աւարտելէն եռք անոր ճակատագիրը կը յանձնուի բնակարաններու չահագործման դրասենեակին: Բայց մեզ հաշուի առնող չկայ: Շէնքը ընդունելէն եռք չրջասովետը (չրջանային Խորհուրդը) կը յանձնարարէ դրասենեակին՝ յատուկ յանձնաժողով կազմել, թերութիւնները արձանագրել եւ ուղարկել: Մենք ալ կ'երթանք, 100 կէտէ բաղկացած աքթ կը կազմենք եւ կը ներկայացնենք քաղաքային համապատասխան բաժնին, բայց առանց վրայ ուշադրութիւն դարձնողը ո՞վ է: Շահագործման առաջին օրէն կը սկսին հոսիլ բնակիչներու բողոք – դիմումները (*): Իսկ չէ՞ որ Քաղսովետը յատուկ հրահանգ ունի նորակառոյց չէնքը հինգ տարի չնորոգել: Այժմ բազմաթիւ նորակառոյցներ կան, որոնք լուրջ վերանորոգութեան պէտքն ունին, սակայն մենք չենք կրնար ղրաղիլ անոնցմով. պէտք է հինգ տարին անցնի: Իսկ թէ այդ հինգ տարիներուն ինչե՛րկը կը քալեն բնակիչները, ի՞նչպէս կը քանդուի հարիւր հազարներ կլանած նորակառոյց չէնքը...

Ահաւասիկ պատճառներու չղթային մէկ մասը:

Ես չյաջողեցայ այցելել չինանիւթ արտադրող որեւէ ձեռնարկութիւն. չմի կասկածիլը, որ անոնք ալ իրենց պատճառաբանութիւնները կ'ունենան: ... Այսօր մեծ ճիգ պէտք է, որպէսզի կարելի ըլլայ քար մը հանել դարերու ճամբայ անցած, թշնամիի արհաւիրք տեսած մեր բերդերուն եւ տաճարներուն պատերէն: Իսկ ճարտարապետ Գ. Քոչար խօսակցութեան ժամանակ ըսաւ, թէ վերջերս չինարարական տեղամասի մը մէջ ձեռքի թեթեւ հարուածով մը թռցուցած է պատին քարը:

Հանրապետութեան արդիւնաբերական Շինարարութեան Նախարարութիւնը դեռ 1966 Հոկտեմբերին ստեղծած է «չինմոնաժային» աշխատանքներու եւ չինարարական արտադրութիւններու որակը ըստուգող մարմին մը, որ, թէեւ «որչափ կի աշխատանք է կատարել», բայց փաստօրէն որեւէ արդիւնք ձեռք չէ ձգած: Նախարարութիւնը վերջերս նկատեց, որ «որակի տեսչութեան նիստերը սիստեմատիկաբար չեն գումարուիր: Ձկայ աշխատանքի ամենատեսչ պլան: Ստուգումներ արդիւնքները եւ տեսչութեան առաջարկութիւնները հազուադէպ են ներկայացուիր Մինիստրութեան կոլեգիայի քննութեանը»:

Իրաց այս կացութիւնը դարմանելու համար Նախարարութիւնը Յունիս 28ին (1971) որոշեց փոխել եւ լրացնել տեսչութեան կազմը: Նոր կազմը բաղկացած է 14 պատասխանատու դեկավարներէ: Անոնցմէ մէկը ըսաւ, որ երեք անբարեխիղճ աշխատողներ (աշխատանքը դեկավարող) հեռացուած են գործէ եւ աւելցուց. «Բայց դրանից բան չի դուրս գայ»:

Այսպէս՝ մէկը կը նախագծէ, միւսը կիսատ կը թողու գործը, երրորդ մը ինքնագլուխ կը փոխէ նախագիծը. մէկը կը բողոքէ անորակ չինանիւթին համար, միւսը այլեւս կը մերժէ չինանիւթ տալ, բոլորն ալ կը բողոքեն, իսկ չինարարները ա՛լ աւելի կը խաթարեն չէնքին որակը:

Ի միջի այլոց, ես նայեցայ չինարար բանուորներու աշխատավարձին ցուցակը. բացարձակապէս չգտայ մէկը, որուն անունին դիմաց 250 ռուբլիէն պակաս գրուած ըլլար: Սեւ աշխատանք կատարող բանուորին օրականը 10 ռուբլիէն պակաս չէ: Դեռ չեմ խօսիր մասնագէտ բանուորներու մասին: Դեռ չեմ յիշեցներ իւրաքանչիւր չէնքին համար որուած յատկացումները: Ո՞ւր տեսնուած է, որ դէչ աշխատանքը պարգեւատրուի:

Ա. Թումանեան եւ Գ. Քոչար պատմեցին, որ իրենք այցելած են Խորհ. Միութեան բազմաթիւ քաղաքներ, ծանօթացած բնակարաններու: Յատկապէս Պալթեան երկիրներու մէջ կառուցուած րոլոր չէնքերը միայն նախանձ կրնան ստեղծել: Հոն չէք կրնար գտնել չէնք մը, որ բնակութեան յանձնուի նման թերութիւններով: Եթէ բնակարանին թիւը կամ ելեկտրական զանգը դեռ դետեղուած չէ, յանձնաժողովը կը մերժէ ընդունիլ գայն: Եւ ըսել, որ հոն չինարարներու ամսական անհամեմատ ցած է հայ չինարարներու ամսական աշխատավարձէն:

...Ինքնագլուխ վերափոխումներու պակասութեամբ վերջերս Նախարարներու Խորհուրդը յատուկ որոշում մը առաւ, որով կ'արգիլուի բնակարաններու մէջ յատկեալ յարմարութիւններ ստեղծել, փոխել պատշգամներու տեսքը, ապակե – պատել: Սակայն տուներու կառավարչու-

ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ

— 15 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՑ —

Այս տարի կրկին դիմեցինք ընկ. Զաքարեանին, որ դարձեալ դիմումնագիրը պահանջեց եւ խոստացաւ կարգադրել: Եւ ի վերջոյ ձգձգելով, ձգձգելով մերժումի հասցուց: Շաբաթ օր մըն է: Թալինի իմ սիրելիները ինծի կը սպասեն, Նովոսի – պիրսկէն եկած է հօրեղբօրս տղան՝ Պաղտասարը: Պուէնոս–Այրէսէն մէկ ուրիշ տղան՝ Պահրի Մելիքեանը, Լոս Անճըլէսէն եկեր է հօրաքրոջս որդին՝ Յովսէփ Ներսէսեանը, մէկ խօսքով աշխարհի չորս ծայրերէն ժամադրուած ենք տուեր հաւաքուելու համար Արագածի լանջին: Բայց ընկ. Զաքարեան կը կրկնէ որ վիզայի դրասենեակը մերժած է արտօնել մեր ազգականներուն մօտ երթալ: Ճարահատ, վազեցի Զօր. Սարգիս Մարտիրոսեանի մօտ, որ միակն է, խորհեցայ, որ այս ճակատը կրնայ ճեղքել: Բայց Փրակայի չուրջ զբոսման ճակատը ճեղքող հայ զօրավարը, Հայաստանի մէջ անելի մատնուեցաւ: Թէեւ աղնուօրէն կանչեց իր կառավարը եւ զացինք Զաքարեանի մօտ: Կէս ժամ յետոյ զրոհը եռ առաւ, ինծի մո՛յքը»... կարծես ոճիր գործած կ'ըլլայինք՝ եթէ չհաւէլինք օտար բառը տառը տառին թարգմանելու հետեւակութեան ու բաւարարուէինք «երգի ու պարի խումբը» բացատրութեամբ:

Զբաւէ՞ր կարծես այս նորոյթը, բառաշինական ճարտարարուեստը ծնունդ է տուած նաեւ ընդհանո՛ւր յարդ վայելող արդիական կերտումի մը.

— «Մենահամերգ»...

Քանի մը չարաթ առաջ, մեզի ըլը – կուտած էր մեներգային հանդիսութեան մը յայտարարութիւնը. «պ. Ա. Բ.ի մենահամերգը»...

Եղածը «երգահանդէս»ի մը ծանուցումն էր: Բայց որովհետեւ Հայաստանի մէջ լեզուական բարբարոսութիւն մըն է դարձուած՝ հայրենասիրակա՛ն պարտակա – նութիւն պէտք է նկատել հետեւողութիւնը սխալին:

«Մեներգային հանդէս» կամ պարզօրէն « երգահանդէս » « երգահանդէս պ. Ա. Բ.»ի...

Մարզարէ կամ դուշակ ըլլալու պէտք չկայ անշուշտ, ենթադրելու համար որ «մենահամերգ»ի կնքահայրերն ու կնքամայրերը... արդարացո՛ւմ մը ունին. չէ որ մեներգողը բազմութեան մը կը ներկայանայ, — ունկնդիրներու հաւաքականութեան մը:

Կը միացնե՞նք մեներգողը ունկնդիր բազմութեան եւ կ'ունենանք համապատ – փա՛կ բառը. «ՄԵՆԱՀԱՄԵՐԳ»...

Ո՞վ սիրտ ու միտք պիտի մաշեցնէ, սորվելու կամ յիշելու համար՝ թէ բարդութիւններու հիմնական կանոնին համաձայն, վերջին արմատն է որ իմաստ կուտայ կերտուած բարդ բառին, — առոր համար ալ կը կոչուի հիմնաբառ. մինչ հիմնաբառին նախորդող արմատները կ'ոըոշեն կերտուած բարդութեամբ արտայայտուող նիւթին կամ զաղափարին դոյնը, չափը, ասպիճանը, քանակութիւնը, տեսակը, եւայլն, ու առոր համար ալ կը կոչուին որոշիչ բառ:

«Մենահամերգ»ը դոյութեան իրաւունք չունի, նկատելով որ անհատապէս երգող անձը «համերգած» չի կրնար ըլլալ. երգչախումբ մը պէտք է իմ բերել՝ համերգի մը ունկնդիր դառնալու համար:

«Համերգ»ը խմբովին կատարուած երգեցողութեան արարքն է եւ ոչ խմբովին ունկնդրող հասարակութիւնը: Օր. Մարիին կամ պ. Տիգրանի «երգահանդէսը» ողջունելով կամ «մեներգային կատարումները» ծափահարելով:

Եւ յետոյ, իրրեւ առժամեայ վերջաբան՝ ո՞վ ոուած է մեզի իրաւունքը քամահրելու բառակերտումներու:

Ածանցումներու եւ բարդութեանց մարզը, հայ լեզուի անդաստաններուն մէջ, կ'ենթադրէ առնուազն տարբերական ճանաչումը դոյական – արմատներու եւ բայարմատներու անվրէպ գործածութեան. արտայարեց թէ Շաբաթ ու կիրակի օրերը պաշտօնատուները փակ են ուրեմն կարելի չէ անկարելին կարելի դարձնել: Ու Թալինի հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ մեր բացակայութեան: Յուսախաբ, մին – չեւ հիմա ալ մենք մեզի հարց կուտանք թէ ե՞րբ այս մարդիկը պիտի ճանչնան իրենց բարեկամները:

Այս տխուր անցքը մոռցնել տալու համար էր որ մերինները զիս Մեծամօր լիճը տարին:

Աղբ լիճի վրայ կան նաւակներ: Խորութիւնը տեղ–տեղ կը հասնի 18 մեթրի: Կան վեց մեծ ջրհոս մեքենաներ պատրաստ պարող չէնք մը: Դրան առջեւ նստած է հայորդի մը որ կը հսկէ մեքենաներուն: Հետաքրքրութիւնս կռահելով, անդիէն կը յառաջանան երկու երիտասարդներ եւ կը սկսի հարցուփորձը. — Անուն մակա – նուն, եւայլն: Լիճի ափին պատրաստ է դաշտահանդէսի սեղանը: Յանկարծ կը մօտենայ բնաչխարհիս Վարդիսաչ դիւղէն Մուշեղ Թամայեանը եւ կը յայտնէ որ կարմիր Երիտանց տունէն է: 80ը քիչ մը անց, հայր ու մեծ–հայր է 43 զաւակներու, այսինքն՝ 5 զաւակ, 26 թոռ եւ 12 ծոռներ: Կոնեակի զաւաթը ձեռքն է. «Սաղ ըլլաս, Լեւոն ճան, Հայաստանի հողը կանաչ ըլլայ քու ոտներու տակ», կ'ըսէ ու զաւաթը կը պարպէ: Եւ խմեց, եւ պարեց: Ու ի տես այս բոլորին, հոգիս խնկապէս կը խայտայ: Վերապրող մեր ժողովուրդը այսքան ուրախ ու զուարթ մեր հայրենի հողին վրայ: Այո, հայրենիքը կը ծաղկի, կ'աճի նոր սերունդներով, չինութիւններով եւ ամէն օր քիչ մը աւելի ապահովով բարբարոս արշաւանքներու հետեւանք մնացած խորթ ու կոշտ բառերէ եւ անուններէ՝ Մոլա Մուսա, Սատախլու, Զանախճի, Խօրեկլու, Զուլալու, Բաչխալա, Աղջախալա, Խամարլու, Եմաջալու, Դարա Հիփիք, եւայլն, եւայլն: Անոնք զարձեր են՝ Ծովագիւղ, Լճաչէն, Բազմաբերդ, Դեղձուր, Արտաչատ, Սահակեանական, Ծաղկաձոր եւայլն: Այս պետի վրայ շատ բան եղած է բայց չատ բան ալ կայ ըլլալիք: Ժամանակին Սեւանն ալ կոչած էին Կէօքչայ, եւ Հրազդանը՝ Զանգու: Զանգու ասպատակ ըսել է, չէ՞ որ Սեւանը Երեւանէ 950 մեթր բարձր է եւ պետի ջուրը չաչելով կը սուրար ասպանդակի նման հարուածելով իր ափերը: Կէօքչայ այսինքն երկնքի գոյն, կապոյտ գոյն ունեցող պետ եւ լիճ: Այս դաշտահանդէսին հաւաքուած էինք աւելի քան 50 հոգի, բոլորն ալ ազգականներ: Երկրագոյնը մեր Ախո–Թաթոի որդի Հլղաթի էր 90 տարեկան, որ Արմենիա պանդոկը հանդիպած էր ինծի: Չէ՞ որ ես չէի՞ցայ դիւղ երթալ, ուրեմն իրենք եկան չարան չարան:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(8 – Շար.)

ՆԱԿԱՏՈՒԽ ՎԱՍՓՈՍԻՆ

Ա. ՊԱՊՈ

ՔԱՂՑՐ ՀԱՅՐՍ

Ը ՀԱՍԱՐ ԱՅՍ ԽՈՍՔԸ ՀԱՅՐԻՍ ՀԱՄԱՐ ԱՍԱՑ, ՀՐԱԺԵՇՏ ՄԱՐԴԻՑ – ՀԱՐՑՐԵՑ ՄԵՂՐԵՑ ՀԱՅՐՍ ՄԱՅՐԻՍ ՀԱՐՑՐԵՑ ԵՎ ԲԱՑԱՏՐԵՑ ՀՈՐ ՀԱՅՐՍ ՄԱՅՐԻՍ ՀԱՐՑՐԵՑ ՀԱՄԱՐ

ՍԻՆԹ–ԷԹԻԷՆ.— Այրի Տիկին Կարա – պետ Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Սթե – ֆան Մխիթարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Գիւլհա, Տէր եւ Տիկին Էդուար Տակառեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Քէստէքեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գալփաքճեան եւ աղջիկը (Պոլի), Տէր եւ Տիկին Քալ (Պոլիս), այրի Տիկին Քիւրքճեան, զաւակները ու թոռ – նները, այրի Տիկին Օհաննէս Տիւլկէրեան, զաւակները ու թոռները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մարկոսեան եւ զաւակը (Պուէնոս–Այրէս), Տէր եւ Տիկին Արտա – շէս Պարսամեան եւ աղջիկը (Պուէնոս–Այրէս), ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները յանով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԻՒԲԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 10ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Սէնթ–Էթիէնի Սէն–Ֆրանսուա եկեղեցին, հայկական ծէսով, ձեռամբ Լիոնի հոգե – ւոր հովիւ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեանի:

Թաղումը կը կատարուի զուտ ընտանե – կան չրջանակի մէջ:

Մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԻԿԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Ողբացեալ Հայկ Զրուանդեա – նի մահուան առիթով Տաւուտեան ընտա – նիքը (Մէսոռն) 300 ֆր.: Տէր եւ Տիկին Հ. Մումճեան 200 ֆր.:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱԿԱՐԵԱՆԻ

Օրուան բանախօս՝
ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՏՕՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շեխիկեան – Պեհիկեան ընտանիքները կը նուիրեն 50 ֆր. Կապ. Ֆաչի Պաննէօ–Քաչանի մասնաճիւղին, 50 ֆր. Նոր Սե – րունդին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Այրի Տիկին Օհան Տակառեան եւ Մար – տիկ Տակառեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Ֆաչի Պաննէօ–Քաչանի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յա – ռաջ»ի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձ – նախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23 ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

կը խօսի ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

(Փարիզի Օփերայէն)

Երգ եւ հայկ. պարեր՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ

Մուտք 10 ֆր.

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON

Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդ – եան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկեր – ները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օ – րակարգ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկ – նանց մասնաճիւղը եւ մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած են բանախօսական երեկոյթ մը՝

Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը եւ Ոսկեդարը ստեղծող թարգմանիչաց վար – դապետներու կատարած դերը նիւթին չուրջ:

Կը բանախօսէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
16 Հոկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ,
7, Ռիւ Փափէր:
Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը անխտիր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամնե – րուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՐ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

1550 ՖՐԱՆՔԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Բնակութիւն եւ նախաճաշ Երեւանի այն պանդոկին մէջ, որ կը համապատասխանէ ընտրուած կարգին: Կամ թուրիսթ կարգ, կամ Ա. կարգ, Անի կամ Արմենիա պանդոկը, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւնները եւ Մոսկուա բնակութիւնը երթալու առեն:

10, 15 եւ 20 օրուան ճամբորդութիւններ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՑ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ.—

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1971
22 Դեկտեմբեր, 1971
15 Յունուար 1972
25 Մարտ 1972

Մանրամասն գրքոյկը կրնաք ստանալ մեզմէ:

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
14
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
14 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12240

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.240

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ ԴԱՐՄԱՆ ՉԷ

Պաշարման վիճակի Անգարայի Ա· ատեանը եօթը տարուայ դատավարութենէ ետք, ի վերջոյ մահուան դատա – պարտեց տասնեւուէն հոգի, որոնք կ'ամբաստանուէին թէ ծրագրեր էին ահաբեկչական միջոցներով եւ զէնքի ուժով քանդել Թուրք Հանրապետութեան սահմանադրական վարչաձեւը:

Մահապարտներու պարագլուխն էր Տէնիզ Կէմիճի, որ երկար տարեն ղեկավարած էր ոստիկանութիւնը: Կազմած էր «Թուրքիոյ Ազատագրութեան Ժողովուրդական Բանակ» անունով խմբակցութիւն մը, բաղկացած ձախակողմեան երիտասարդներէ, — մեծ մասամբ ուսանողներ: Անոնք լծուած էին զաղտնի գործունէութեան: Համայնավարական թռուցիկներ կը ցրուէին: Առեւանգումներ կը կատարէին՝ փրկագին պահանջելով, դրամատուներ կը կողոպտէին օր ցերեկով, եւ այլ անիշխանական ու ահաբեկչին արարքներ կը կատարէին, արձակ–համարձակ, առանց օձիքը ձեռք տլու:

Պաշարման վիճակի չեղարկիւ է, որ բանակի եւ ոստիկանութեան գործակցութեամբ ձերբակալուեցան «Ազատագրութեան Բանակ»ի գլխաւոր պատասխանատուները: Մասնութիւններն ալ կարեւոր դեր կատարեցին ձերբակալութեանց մէջ:

Զինուորական ընդհանուր դատախազ Ֆէրամէտտին Զէլէպլի Սեպտեմբեր 9ին պատերազմական ատեանին առջեւ իր պահանջմունքերը կարդալէ առաջ յայտնած էր թէ զինուորական դատաւորները էնթակայ չեն կառավարութեան հրահանգներուն, այլ բոլորովին անաչառ ու անկախանգ անձեր են, արդարութեան եւ խղճմտանքի ձայնին միայն կ'ականան:

Ցեղոյ դատ դատ թուած ու մեկնարանած էր Տէնիզ Կէմիճի եւ իր 17 ընկերներուն գործած ոճիրները եւ մահապատիժ պահանջած բոլորին համար: Փաստերու անբաւականութեան պատճառաւ անպարտ կը հռչակէր երկու հոգի: Իսկ 15 տարի ծանր բանտարկութիւն կը պահանջէր եօթը հոգիի համար, որոնցմէ մէկը կին, Սեվիմ Օնուրսալ:

Մահապարտները ոչ միայն թուրք պետութիւնը քանդել ուզած են, այլ եւ դաւաճանած են Աթաթիւրքի բարոյական ներկայութեան եւ յեղաշրջումներուն՝ Աթաթիւրքի դիմակին տակ:

Ընդհ· դատախազը չէ՞ տած էր, որ ժողովրդային ազատագրութեան համար պատերազմ կը մղուի ժողովուրդին վախճանով եւ բոլորանուէր մասնակցութեամբ, ո՛չ թէ անոր կամքին հակառակ: Անոնց բերելիք վարչաձեւը ինչ անուն ալ կրէ, — համայնավարութիւն թէ ֆաշականութիւն, — իր դէմ պիտի գանէ ամբողջ թուրք ազգը: Ազատագրութեան միակ պատերազմ մը մղած է Թուրքը իր պատմութեան ընթացքին եւ յաղթած: Սահմանադրութիւնը հիմնուած է մարդկայնական սկզբունքներու վրայ: Ո՛չ մարքսականութիւն կայ անոր մէջ, ոչ ալ՝ լենինականութիւն: Ո՛չ մէկ խմբակ կամ բջիջ իրաւունք է դիմադրական ճակատ կազմելու պետութեան դէմ: Ամբաստանեալները չէի՞ն գիտեր, որ պետութիւնը միակ բանակ մը ունի: Առանձին բանակի մը կազմութիւնը անձնական վարժարան բանալու չի նմանիր, ըսեր է ընդհ· դատախազը:

Ուշագրաւ երեւոյթ է, որ ամբաստանեալներէն չատեր չէին փորձած ուրանալ իրենց գործած յանցանքները: Ոմանք նոյնիսկ կը յոխորտային, որ յանուն դաւիթարի կատարած են կարգ մը ահաբեկչական արարքներ: Օրինակ, եթէ դրամատուներ կողոպտած են, իրենց համոզումով անոնք Թուրքիոյ անկախութիւնը վտանգող հաստատութիւններ են: Իրենց թիրախը Ամերիկացիներն էին: Կ'ուզէին քանդել ամերիկեան խարիսխները: Եթէ կրակ բացած են ոստիկանութեան վրայ, պատճառն այն է, որ իրենց քանի չափ ընկերները սպաննուեր էին ոստիկաններու կողմէ:

Տէնիզ Կէմիճ յայտներ է թէ իր նպատակն էր պաշտպանել Սահմանադրութիւնը եւ ոչ թէ զայն քանդել: Գալով ուսանողական խռովութեանց, ըսեր է թէ այդ պիտի ղէպքեր տեղի կ'ունենային 50–60 տարի առաջ ալ, Սուլթան Համիտի օրով: Բողոքի ցոյց կատարող բժիշկ· ուսանողները Սարայ Պուրնուէն ծով կը նետուէին: Իրենք էին, որ հրապարակային հաւաքներ կազմակերպեր էին Սահմանադրութիւնը պաշտպանելու համար:

Զինուորական ատեանը չէ վարանած մահուան դատապարտելու 18 ձախակողմեան երիտասարդները, կռթնած բանակի պաշտպանութեան վրայ: Մահապարտները ապանութեան չեն: Իրենց կազմակերպութիւնը դաղտնի բջիջներ ունի անչուշտ երկրին ամէն կողմը:

Կառավարութիւնը կ'ուզէ ահուսարսափի մթնոլորտ մը ստեղծել իր կախաղաններով: Կը յուսայ արմատախիլ ընել չարժումը բռնի ուժով:

Եթէ իսկապէս դաղափարականի մը կը ծառայեն այդ երիտասարդները, ժխուար թէ բանակն ու կառավարութիւնը կարենան հասնիլ իրենց նպատակին:

Մահապատիժը դարման չէ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԹՐՕՆ ՉԻ ԲԱՆԻՐ

ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐԸ
ԽՕՍՔ ՉԿՐՑԱՆ ՀԱՍԿՑՆԵԼ.

Ինչ որ պարզուեցաւ երեքշաբթի օր, բաւական ծանրակշիռ բնոյթ ունի, ներկայի ու նաեւ ապագային համար: Արդարեւ հակառակ սենտիքաներու հրահանգներուն եւ ջանքերուն, մեթրոյին վարողները մերժեցին աշխատանքը վերսկսիլ: Այս կը նշանակէ թէ սենտիքաները ակնկը չեն իրենց չարքերուն եւ թէ այլեւս կրնալի իսկ չէ դիրենք լիազօր խօսակիցներ նկատել քանի որ տնօրէնութեան նոր առաջարկներուն վրայ, սենտիքաները կ'ուզէին որ աշխատանքը վերսկսի մինչ բանուորները բացարձակապէս մերժեցին եւ իրենց դիրքն ալ կարծրացուցած են Երեքշաբթի օր:

Ամէն մարդ համաձայն է անընդունելի դանելու համար այս գործադուլը որ յաւելումի հետ կապ չունի: Ոչ ոք կրնայ ընդունիլ որ 1500 հոգի հոգին հանեն մօտ 5 միլիոն աշխատաւորներու երբ մանաւանդ 2000 ֆր·ի չուրջ է ամէն մէկուն ամսականը:

Նախարարապետը այս առթիւ յայտարարած է·— «Այս անհանդուրժելի կացութեան դիմաց, կառավարութիւնը կոչ կ'ընէ իւրաքանչիւրին պատասխանատուութեանց դիտակցութեան»:

Ասոնք խօսքեր են անշուշտ որոնք չատ բան չեն փոխեր մայրաքաղաքին անտանելի կացութենէն:

Երեքշաբթի առտու, մեթրոյի տէփոնէրուն մէջ քաւէարկութիւնները ցոյց կուտային արդէն թէ բանթողները միաք չունին աշխատանքը վերսկսելու եւ կէսօրէ ետք, «Աշխատանքի Սակարան»ին մէջ ընդհ· ժողովը նոյն արդիւնքը կուտար: Երբ սենտիքաներու պատասխանատուները կը հրաւիրէին բանթողները որ դադրեցնեն դործադուլի չարժումը, սուլոցներու կ'արժանանային: Բանթողներէն մէկը, բաւական անտեղի խմոր մըն ալ կ'աւելցնէր իր յայտարարութեան երբ կ'ըսէր իր ընկերներուն· «Ձուա քուէարկենք, որ վերջանայ — երթայ թէ ոչ խնդուքմի պիտի քոնուիճ»:

Ամէն պարագայի մէջ, այս «աղնուական կանոներու» գործադուլը բնաւ ժողովրդականութիւն չի վայելեր բայց ըստ երեւոյթին չատ ալ մարդոցը հոգը չէ:

Փարիզ միշտ նոյն անտանելի պատկերը կը պարզէ: Ժողովուրդը կը քալէ, կառքերը չեն քալեր եւ բոլորին չզպրդիւնը վիճակը օրէ օր կը չեչտուի:

Առաջին անդամն է որ գործադուլ մը կը վերաբերի միայն մեթրոյին, ան ալ մեթրոյին միայն մէկ դասուն, որ ամէնէն նպաստաւորուածն է:

Չորեքշաբթի օր գործադուլին 9րդ օրն էր:

ՓԵՔԻՆԷՆ ԵՏՔ՝ ՄՈՍԿՈՒԱ

ՆԻՔՍԸՆ Խ· ՄԻՈՒԹիՒՆ ՊԻՏԻ Ա.ՅՑԵԼԷ

Միացեալ Նահանգներու նախագահը Փեքինէն եաք Մոսկուա պիտի այցելէ Մայիսի վերջ:

Նախագահ Նիքսըն մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է, որ հաղորդեց իր որոշումը, ինչ որ անակնկալ մը եղաւ քաղաքական դէտերու համար:

Աւելցնենք, որ անակնկալ մը եղած էր նաեւ նախագահին Փեքին այցելութեան լուրը, Յուլիս 15ին:

Նիքսըն ճշդելէ եաք, թէ Մոսկուա պիտի երթայ այցելելէ եաք Փեքին, նկատել տուաւ, որ այս ղոյդ այցելութիւնները իրարմէ անկախ երեւոյթներ են եւ ինք երբեք ի մտի չունի օգտուելու եւ չահագործելու Փեքինի եւ Մոսկուայի «տարակարծութիւնները»:

Նիքսըն ընդհանուր ձեւով ներկայացուց այցելութեան հեռապնդած նպատակը դնել տալով, թէ ինք խորհրդային վարիչներուն հետ քննութեան պիտի առնէ այն դլխաւոր բոլոր հարցերը, որոնց լուծում կրնան բարելաւուիլ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները:

Աւելի մանրամասնելով իր միտքը նկատել տուաւ, թէ օրակարգի հարց պիտի դառնայ ռազմավարական զէնքերու սահմանափակման խնդիրը, եթէ, անշուշտ, մինչ այդ լուծուած չըլլայ այս հարցը: Այս կապակցութեամբ նախագահը յայտարարեց, թէ վիճարշաւը չահ չապահովեր երկու երկիրներուն: Արդարեւ, վիճարշաւի խնդրին լուծումը կ'իրականանայ բանակցութեամբ միայն:

Նախագահը հատուկ դաւ Մերձաւոր Արեւելքի հարցին քննութիւնը խորհրդային – ամերիկեան խօսակցութիւններու ընթացքին: Ինչ կը վերաբերի Վիէթնամի՝ նախագահը յոյս ունի, որ մինչ այդ, այսինքն իր հանդիպման թուականը խորհրդային վարիչներու հետ, պիտի յաջողի իրագործել իր առաջադրած նպատակը — ամերիկեան ուժերու հեռացումը Վիէթնամէն: «Արդէն այս ուղղութեամբ յատկանշական յաջողութիւն ձեռք ձգուած է»:

Ուաչինկթըն Նիքսընի Մոսկուա այցելութեան լուրը հաղորդած է իր ատենին իր բոլոր դաչնակիցներուն: Ֆրանսա տեղեկացած է Հոկտեմբեր 6ին:

Նախագահը ճշդեց նաեւ, թէ իր այցելութենէն առաջ խորհրդակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Ալանտեան Ուխտի չրջանակին մէջ: Յատկապէս օրակարգի հարց պիտի դառնայ Եւրոպայի ապահովութիւնն ու զինուորական ուժերու երկուառեք կրճատումը Եւրոպայի մէջ:

Անցեալ դարնան է, որ ամերիկացի եւ խորհրդային դիւանագէտները առաջին անդամ ըլլալով խօսած են այս այցելութեան կարելիութեան մասին: Այս հաւանական նուիրումը խօսակցութեան նիւթ դարձած է յետագային, աչնան, երբ Կրոմիքօ տեսնուած է Նիքսընի հետ:

Մոսկուայի պաչտօնական հրաւէրը Նիքսընի փոխանցած է Ծորհ· Միութեան Արտաքին նախարարը:

Նախագահ Նիքսըն վստահ է, թէ հիմնական հարցերու չուրջ «յաջողութիւններ կրնան ձեռք ձգուիլ»: Արդէն վերջին երկու տարիներուն յատկանչական յաջողութիւններ արձանագրուած են: Ամէնէն կարեւորը Պերլինն է: «Պատմական արժէք կը ներկայացնէ»:

Նախագահը հաղորդեց նաեւ, թէ Փեքինն եւ Մոսկուա կատարելիք այցելութեան ընթացքին իրեն պիտի ընկերանան Արտաքին նախարարը Ուիլըըմ Ռոճըրս եւ Ջիղինկէր, իր անձնական խորհրդատուն:

Խորհրդային եւ ամերիկացի վարիչները ունին այն համոզումը, թէ այս հանդիպումը օգտակար պիտի ըլլայ: Ցամենայն դէպս «արդիւնք պէտք է տայ», այլապէս, ինչպէս նկատել տուաւ նախագահը, ի դերեւ կ'ելլեն «մեծ յոյսերը»:

Մոսկուա, իր կարգին, պաչտօնապէս հաղորդեց Նիքսընի Ծորհ· Միութիւն այցելութեան լուրը: Երկու երկիրները քննութեան պիտի առնեն ապագինման, ընդհանուր խաղաղութեան եւ երկուստեք յարաբերութեան հարցերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ոտնագնդակի խումբը, որ 0–2 կէտով պարտութիւն կրած էր Հունգարներէն անցեալ չաբաթ, Թուրքերուն կոմմէ ալ պարտութեան մատնուեցաւ Իզմիրի մէջ, 0–1 արդիւնքով:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երբեմնի Արտաքին նախարարը՝ Տին Աչիսըն, մեռաւ առջի օր: Արտաքին նախարարի պաչտօնը վարած էր Թրումընի նախագահութեան չրջանին: 78 տարեկան էր:

ՁՄՓՈՆ որոչեց կրկնապատկել զէնքի եւ ռազմամթերքի գնումը Մ· Նահանգներէն:

ՍԱՏԱԹ Մոսկուայի մէջ յայտարարեց, թէ միայն ուժով կարելի է ճնշում բանեցնել Իսրայէլի վրայ եւ ստիպել այս վերջինն, որ պարպէ արաբ հողերը: Պողպոտրնի պարզեց խորհրդային տեսակէտը, երբ յայտարարեց, թէ Մոսկուա ճիգ պիտի թափէ, որպէսզի հարցը դիւանագիտական ճամբով կարգադրուի:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ–նախագահը յայտարարեց, թէ Ուաչինկթըն «խանգավառ կերպով» զօրավիգ կը կենայ այն բոլոր ճիգերուն, որոնք կը ձգտին բարեփոխումներ մտցնել Թուրքիոյ մէջ՝ քաղաքական, լուսաւորութեան եւ հողային դեհնի վրայ: Սփիրօ Էնեու իր ճառը արտասանեց Անգարայի մէջ, տեղւոյն ամերիկացի դաղութի անդամներուն առջեւ:

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն որ Թուրք–եւամերիկեան բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան մեկնն արտադրողներուն համաձայնութեան համար: Թուրք կառավարութիւնը 23 միլիոն տոլար կը հաշուէ Թուրքիոյ կրած տարեկան վնասը մեկնի մշակումը դադրեցնելու համար: Ամերիկացիներուն կը մնայ դրամ տալ···:

ՌՈՒՄԷՆ ՀԱՅԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԵՐԵՔ ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐԸ

Աւելի քան դարու մը պատմութիւն ունին հայ ուսումնները Ռումանիոյ մէջ։

Սկսելով Պոկտան Փեթրիչքու Հաչա – եուէն, որ առաջին պրպտումները կատարեց Հայոց պեռեզման մասին ռումէն երկինքին տակ, երեան բերաւ անոնց կատարած դերը Ռումանիոյ տնտեսական կեանքին մէջ եւ հայ հեռքեր որոնց երկրին պատմական յիշատակարաններուն վրայ, մինչեւ Նիքոլայէ Եորկա, որ ոչ միայն պրպտեց մեր դարաւոր տուրքը այս հողին, այլեւ հայ ժողովուրդին բերած նպաստը մարդկային քաղաքակրթութեան, չատերն եղան ռումէն ժողովուրդի կարկառուն մտաւորականներէն, որոնք հայ անցեալով պրաղեցան դարէ մը ի վեր, ոմանք, ինչպէս Նիքոլայէ Սուցու եւ Փափատոփոլ – Քալիմանքէ, Ուրեքիա Քսենոփոլ, կէորկէ Կիպեներքու եւ Նիքոլայէ Պոկտան, հետազօտելով Հայուն պատմական կապերը բնիկ տարրին հետ, ուրիշները, Օտոպեսքուի եւ Թոչիլեսքուի, Մելքիսեդէքի եւ Տիմիթրիէ Տանէ, բայց մանաւանդ կէորկէ Պալէի եւ Նիքոլայէ Կիքա Պուլեշթի պէս, վերլուծելով նըպատը, զոր հայ միտքն ու արուեստը ընծայ էին ըրեր հիւրընկալ հողին։

Պրպտողներու այս առաջին չարքին պիտի հետեւէր ուրիշ սերունդ մը, որ պիտի փորձէր լայնցնել բացուած ուղին։ Եթէ բոլորն ալ հայ ուսումներու նուիրեալ մը չեղան վստահ պընդելու պէս եւ ոչ ալ անոր նման բեղնաւոր իրենց հետազբօսութիւններուն մէջ, քիչ չեղան եւ անոնք, որոնք իրենց որոնումներով աւանդ ներմուծեցին հայ տարրը ճանչցնելով իր այլազան երեսներուն մէջ։ Հայ անցեալին լուսաբանութեան համար Թանկագին նպաստ բերին այս կերպով Փ. Փանայիթեսքու եւ կէորկէ Պելիքքին, Աւրել Տեչէյ ու Աւրել Սալա, Եոսեպիէ Փոփովիչ ու Եոճէ Փալլեսքու, Քոնսթանթին Ճիւրեսքու եւ Ճորճէ Սթենեսքու, Թէոտոր Հոլպա եւ Ճորճէ Փոթրա, մինչեւ կ'ելնա պընդեսնու եւ Ալեքսանտրա Պուսուլոչիանու, Փեթրէ Քոնսթանթի – նեսքու, Եաչն ու Կրիկորէ Եունեսքու, Տամիան Պոկտան եւ Տան Սիմիոնեսքու արուեստի մարդն էր, որ իրենց նիւթ առեր էին, առանց դեռ յիշելու անոնք, որոնք պարագայէ պարագայ պրաղեցան Հայերով, ինչպէս Սուրելիան Սաչերտոտեանու, Էմիլ Վըրթոսու, Եոն Ռատու Միրզա, Ն. Քոնսթանթինեսքու, Տ. Քառելի, Փուսթին Լուփու, Արթուր Կոսթէյ, Նիքոլայէ Կինիա եւ ուրիշներ, որոնք սրտցաւ կերպով մօտեցան ռումէն հողին վրայ մեր ցանցնած հետքերուն։

Ու հիմա հայ ուսումներով մտահոգ ուղղ երրորդ սերունդ մը հասունցած կը տեսնենք արդէն մեր չուրջը նոր օրերու մէջ։ Որքան ալ հայ լեզուին պակսի պատճառ դառնալու, որպէսզի հայ դիտական ու փիլիսոփայական միտքը, որ աւելի անկախ էր իր դիրքին մէջ դէպի եկեղեցին, իր յառաջացեալ սկզբունքներն ու մեթոտները ներմուծէ Պոլսոյ համալսարանին ներս, որ դեռ նոր հիմնուած էր Վարդանես (Լեւոն Ե. Հայկազն) կայսեր կողմէ։ Յօդուածագրուհին կ'աւելցնէ, թէ Լեւոն Իմաստասէր, վերակազմուած համալսարանին առաջին տեսուչը, հայ դիտական օճախներու ուսուցման եղանակը որդեգրեց հոն, մինչ Թատրոնն ու փոքր արուեստները պիտի կրէին, միշտ ի մեծ չահ իրենց, աղդեցութիւնը հայ արուեստին, եւ «դասական» որոշ ճաշակ մը, որ խոտակրօն ուղղափառութիւն մը մերժել էր քիչ առաջ, ինչպէս նաեւ Թատրախաղերու արուեստը, որփէսեան վարդապետութեան հանդէպ չհաղորդուելիւնը դան յայտնուին արքունիքէն ներս, Միքայէլ Գ. կայսեր (842–867) — ինքն ալ զաւակը Պափլագոնացի Հայուհի մը — ժամանակին մեծ գիտնականներէն մէ – կուն՝ Փոտ պատրիարքի ստեղծած այս մթնոլորտին մէջ։

Յօդուածագրուհին կարծիքով հայ հետքերուն թափանցումը կանդ չառաւ այդ դարուն, ան վերածուեցաւ աւանդութեան մը, որ յաջորդ սերունդներուն եւս մնաց ի զօրու։ Կը յիշէ հոս անունը հայ մեծ գիտնական Գրիգոր Մագիստրոսի, Կոստանդին Թ. Մոնոմախոս (1042–1055) կայսեր եւ միեւնոյն ատեն Միքայէլ Պելլոս յոյն մեծ գիտնականին, ինչպէս եւ անունը, ճիշդ մէկ դար յետոյ, ուրիշ հայ մեծ իմացականութեան մը, Յովհաննէս Սարկաւագի, որ իր կարգին իր մըտքին դրոշմը դրաւ բիւզանդական մտած – ման վրայ, եւ իրրեւ աշակերտ ունեցաւ յոյն ուրիշ գիտուն մը՝ Յովհաննէս Իտալոս, վերջին իսկական փիլիսոփան բիւ – զանդական դպրոցին, անկախ, ինքնատիպ, մարտունակ մտածողութեամբ մեծ hիւմանիսթը, որ պայքարեցաւ ձեւապաշտ նեղմիտ եւ ամուլ վարդապետապաշտութեան դէմ։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԿ ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Սեպտեմբեր 30ին, ցաւրտ հողին յանձնեցինք ընկ. Հայկ Զրուանդեանի անչընչացած մարմինը, յուղարկաւորներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Հանգուցեալ ընկերը ծնած էր 1897 Մայիս 6ին Վանի մէջ (Այգեստան)։ Մինչեւ կարգ կրթութիւնը ստացած նոյն քաղաքի Երամեան վարժարանին մէջ։ Ժամանակ մը թէեւ աշակերտած է Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնած դպրոցին Փրոֆ. Միքայէլ Մինասեանի տեսչութեան չրջանին, սակայն հեռացուած է 23 ընկերներով, դաշնակցական ըլլալու «յանցանք»ով։

Զրուանդեան մասնակցած է Վանի հերոսամարտին, Արամ Մանուկեանի ժամանակաւոր կառավարութեան չրջանին, ինչպէս նաեւ իբր փոխ–կառավարիչ պաշտօնավարած է Զանիկ դիւղաքաղաքին (Թմմարի չրջան)։

Ընկեր Զրուանդեանի կեանքը եղած է այնքան արկածալից որ երկար պիտի ըլլար տալ մանրամասնութիւններ այդ բոլորի մասին։

1915ին դաղթած է Երեւան, ապա Խարքով ուր մնացած է մինչեւ 1927 թուականը։ 1916ին եղած է Վասպուրականցիներու ներկայացուցիչ Խարքովի դաղութային վարչութեան։ 1918ին կամաւոր ապաձանապրուած է ու մեկնած կովկասեան ճակատ, ընկերակցութեամբ Սեպուհ Ծաղիկեանի եւ Տօքթ. Եիւղպաշեանի։ Կրկին Խարքով եւ 1919ին, Հայաստանի անկախ կառավարութեան չրջանին Խարքովի հիւպատոս Եիւղպաշեանի կողմէ կամաւոր արձանապրուած, հայկական անցագրով անցած է Պոլիս, յետոյ կրկին վերադարձած Խարքով։

Եղած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաղտնի կազմակերպութեան անդամ 1921ին։ Իրենց ժողովները տեղի կ'ունենային իրր թէ կերուխումի սեղաններու չուրջ, կապ կը կապէին Թիֆլիսի, Երեւանի եւ Պարսկաստանի մարմիններուն հետ։

Ձեմալ փաչայի մահափորձին որ կատարուեցաւ Սեպուհ Ծաղիկեանի կողմը, խումբը բերած է իր ակնկալութիւնը։

Սոյն պաղտնի կազմակերպութիւնը 1927ին երիտասարդ ընկերոջ մը անպէտութեան պատճառաւ վտանգուած ըլլալով, տեղի ունեցած են ձերբակալութիւններ որոնց կարգին ընկ. Զրուանդեան, երբ դիչեր ժամանակ տուն կը վերադառնար Զեկայի պաղտնի ոստիկանի մը կողմէ ձերբակալուած ու բանտ նետուած է Սալինի քարտուղար Մալենքովէն հարցաքննուելով։

Աւելի վերջ երբ խումբին 104 ընկերները կը ձերբակալուէին ու կը դրկուէին Սիբիր ինքը կը պահուէր Մոսկուա, նոր խումբ մը ստեղծելու նպատակաւ, հոն ոստիկանութիւնը զայնի հետապնդած է դինքը 2–3 տարի, վերջապէս դինքն ալ ձերբակալելով դրկած են Սիբիր ուր մնացած է մէկ տարի, տառապանքներու մէջ, մօտէն բարեկամութիւն հաստատած Սրբոյն Ա. քահանայ Սիմոնեանցի հետ, որ Փարիզէն փոխադրուած է եւ ներկայիս կ'ապրի Ամերիկա։

Այս եւ նման արկածալից դէպքեր ապրելէ յետոյ վերջապէս եկած հաստատուած է Փարիզ։ Հոս եւս նետուած է կուսակցական կեանքի մէջ եւ նոյնիսկ եղած է կեդր. Կոմիտէի անդամ։ Ազգասէր ու հայրենասէր ընկերը իր կեանքի վերջին ամիսներուն ալ տաժանելի կեանք մը ապրեցաւ անողոք հիւանդութեան մը պատճառաւ։

Առիթը ունեցայ իրեն հանդիպելու մահուընէն երեք օրեր առաջ, հապա խօսելու կարողութիւն ունէր, դժուարաւ կրցայ դասել յուղումս, տեսնելով իր հարազատին թափած աղի արցունքները, որ արդէն դուշակած էր պատահելիք անխուսափելին։

Հողը թեթեւ պայ վրայդ սիրելի Զըրուանդեան, հանդչէ անխռով, այն գոհունակութեամբ որ հիւանդութեանդ չրջանին եւ կեանքիդ վերջին օրերուն չուրջդ բոլորուած դտար միշտ հարազատներդ, որոնք արցունքոտ աչքերով ոչ մէկ չանք խնայեցին քեզ մահուան ճիրաններէն ապատելու համար, սակայն աւա՛ղ, ճակատագրդ եղաւ անողոք։

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔՍ

— 15 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ —

—o—

Բայց Ճրագ յարկի հսկիչ ափկինը ե – կաւ եւ խնդիր հանեց թէ կարելի չէ այսքան մարդ ընդունիլ սենեակը։ Երեք–երեք պէտք է մտնեն ու ելլեն փոխն ի փոխ։ Երբ միջամտեցի, ափկինը որոշ հասկացողութիւն ցոյց տուաւ։ Ուրեմն 50է աւելի էինք դաչտահանդէսին։

Այժմ լինդի համար հարց կը ծագի։ Երեք անդամ, ի դին զոհողութեանց, զայն ու տեսայ իր վէրքերէն վերածնած հայրենիքս եւ բոլոր յաջողութիւնները մեր բազմաչարչար ազդին։ Բայց ասոնց կողքին պատե՞հ է արդեօք որ Արժանթինէն, Միացեալ Նահանգներէն, Նովոսի – պիրսկէն եւ Փարիզէն հոգեկան եւ արեան կապերով միացած հասնինք հայրենիք, ու մեզի ղացուի մեր հարազատները իրենց բոյնին մէջ տեսնելու տարրական իրաւունքը։ Տրամաբանակա՞ն է, քաղաքավարակա՞ն է, ո՛չ։ սահմռկեցուցիչ է։ Արդարեւ եթէ լրտեսութեան վախ կայ, ի՞նչ վիժուկ Հայ պէտք է ըլլայ ան որ իր հայրենիքն երթայ եւ Թրքական սահմանին մօտ Հայութիւնը լրտեսէ։ Եւ ի՞նչ պիտի լրտեսէ կամ ի՞նչպէս պիտի լրտեսէ։ Նո՛, նո՛, նո՛ պիտի ըսէր Ֆրանսացի բարեկամս, նո՛…։

Ինծի կը մնայ այս անդամ կամ Փարիզի Խորհ. Միութեան դեսպանատունէն կարդադրել մեկնելէ առաջ կամ հրաժարիլ մեզի այնքան սուղ արժող ճամբորդութենէ մը որ հոգեկան այնքան խռովութիւն յառաջ կը բերէ։ Տասնեւութ օր տեւող երթեւեկութիւնը արդէն յոգնութեան եւ խռովքի պահեր կը յարուցանէ ինքնին եթէ հայրենի պետութիւնն ալ մեզ դըժուարութեանց առջեւ պիտի դնէ, վա՛յ մեզի։ Նեղուած եմ, չատ ալ յուզուած։ Բայց մտքիս չանցնիր հայրենիքիս դիմադիծը չփոթել քանի մը մարդոց դիմադիծին եւ անհաչտ կեցուածքին հետ։

ՀՐԱՇԵՑ

Աւանդական սովորութիւն է որ մեկ – նումէն մէկ օր առաջ ճոխ սեղան մը սըրուի մեկնողներուն։ Օգոստոս 18ին կը մասնակցինք այդ ընդունելութեան։ Ճառեր, բաժակաճառեր իրարու կը յաջորդեն բայց սիրտս կոտրած է եւ չեմ ծածկեր նեղութիւնս որ ճաչի աւարտին կ'ըսեմ Պ. Զաքարեանի, որ սեղանին կը նախագահէ. «վրէժխնդիր պիտի ըլլամ ձեր նկատմամբ, ոչ թէ պատ թուրքս այլ հայ մարդու պէս։ Եթէ երբեք օր մը փութիլ դալու ըլլաք, ես ձեզ պիտի տանիմ ձեր ուզած բոլոր տեղերը, նոյնիսկ չուզած տեղերը փոստելու համար որ արժանի ժառանգորդն եմ հիւրասէր եւ հիւրընկալ տարաբախտ Տարօնի ժողովուրդին։ Ձը՛»։

×

Վերջին օրը անդամ մը եւս մօտէն կը տեսնուինք Արարատի հետ ու հրաժեշտ կ'առնենք մեր սիրելի հայրենիքէն։ Օգոստոս 19ի առաւօտ կը մեկնինք պանդոկէն ու մէկ–երկու ժամ ետք Իլիուշին 19ը մեզ կը տանի Մոսկուա։

Այս անդամ աւելի լաւ պանդոկի մէջ ենք (Պուխարեստ)։ Ցաջորդ առաւօտ կը փոխադրուինք օդակայան ու դէպի Փարիզ թռիչք կ'առնենք։ Ու այսպէսով վերջ կը դտնէ 18 օրուան մեր ուղեւորութիւնը, երբորդ այցելութիւնս՝ հայրենիք, զոր դտայ աւելի կենսունակ, աւելի չէն տասնեւհինգ տարի ետք։

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(9 եւ վերջ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՆԱԿՂԱՆԱԿ ՎԱՍՓՈՍԻ

Ա. ՄԱՍՈ

ՈՍԿԵՓԻ ՀՈՎՈՒՆ

Մերին ոչ մէկ տեղէն նայ տեսնէր զինք, ինչպէս որ ինքզինքը կը տեսնէր ծովուն մէջ, երբ ան ծանծաղուտներուն վրայ կ՚անցնէր։ Ան ինքզինքը կը տեսնէր ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր։ Ան ինքզինքը կը տեսնէր ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր տեսնել։ Ան ինքզինքը կը տեսնէր ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր ուրիշները տեսնեն զինք։ Ան ինքզինքը կը տեսնէր ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր ինքզինքը տեսնել։ Ան ինքզինքը կը տեսնէր ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր ինքզինքը տեսնել ուրիշներուն աչքերով։ Ան ինքզինքը կը տեսնէր ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր ինքզինքը տեսնել ուրիշներուն աչքերով, երբ անոնք կը նայէին զինք։ Ան ինքզինքը կը տեսնէր ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր ինքզինքը տեսնել ուրիշներուն աչքերով, երբ անոնք կը նայէին զինք, ինչպէս որ ինքը կ՚ուզէր ուրիշները տեսնեն

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 12ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

LE PROPRIETAIRE DU

« KENAN BAR »

14, Rue J. P. Timbaud

92 - Issy-les-Moulineaux

Պր· Քէնան Ազատեան ուրախու – թեամբ կը ծանուցանէ իր սիրելի յաճախորդներուն, որ հաստատու– թիւնը վերաբացուած է երկուշաբթի 11 Հոկտ· 1971էն սկսեալ եւ այս առ– թիւ կը հրաւիրէ իր բարեկամները եւ յաճախորդները, զիրենք պատ– ուելու համար ախորժաբերով «Ափե– րիթիֆ»։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23

ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

կը խօսի ԸՆԿ· ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

(Փարիզի Օփերայէն)

Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Խօսնակ՝ ընկ· Գրիգոր Ամիրայեան

Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՅՔ

Մուտք 10 ֆր·

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ· 30, ժամը 21ին

Մշակոյթի Տան մէջ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏՈՔԹ· Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պ· Պ· Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան 50 ֆր· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայա– նին (ատանալ «Յառաջ»էն)։

×

Պ· Հայկ Սարաճեան (ողբայեալին քե– ռայրը) 200 ֆր· կը նուիրէ Պանէլօ–Ֆա– շանի հայկ· ղպրոցին եւ 50 ֆր· «Յառա– ջ»ի։

×

Տիկին եւ Օր· Իզգրանեան (Մոնրուժէն) 50 ֆր· կը նուիրեն Պանէլօ–Ֆաշանի հայ– կական ղպրոցին (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր· «Յառաջ»ի։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· Լիոնի «Վարանդ – եան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկեր – ները, 15 Հոկտ· Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օ– րակարգ։

ՇԱՒԻԼ·— Հ· Յ· Դ· «Արզումեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժա– մը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Հայկ Զրուանդեանի *մահուան առթիւ, Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան, փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործման։*

Ալֆորվիլի

Հայ Մշակութային Կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին

Salle Voltaire, Alfortville - 94

Պար – Երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Սայաթ–Նովա խումբ

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage de

Monsieur Jacques BAUMEL

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

եւ նախագահութեամբ Պ· կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «SOSSI»

Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ՄԱՆՕԹ·— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99

Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ·— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չզրաւուին ուրիշ– ներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 ֆր· Մուտք 15 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ· Բ· Ը· Միութեան Տիկ – նանց մասնաճիւղը եւ մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած են բանախօսական երեկոյթ մը՝

Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը եւ Ոսկեդարը ստեղծող թարգմանիչաց վար– դապետներու կատարած դերը նիւթին չուրջ։

Կը բանախօսէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

16 Հոկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահին մէջ,

7, Ռիւ Փափէր։

Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը անխտիր։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝

ԸՆԿ· ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ

Օրուան բանախօս՝

ԸՆԿ· ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

23 Հոկտ· Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, Կիրակի, Ազգ Տան մէջ։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ· 31, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քա – ղաքապետարանի սրահը։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի Հոկտեմբեր 24, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ

17, Rue Bleue (Métro Cadet)

Պիտի ներկայացուի Հայ Արիներու մասնակցութեան դուռնաւոր ֆիլմը՝

ՃԱՓՈՆԻ ՃԷՄՊՈՐԻՆ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ· Օսմոյի Ս· Ցակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·—

Հանգուցեալ Ովսաննա Տէր–Մարտիրոս– եանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Աննա Տէր– Մարտիրոսեան 20 ֆր·, Օր· Մարի Տէր– Մարտիրոսեան 50, այրի Տիկին Շահպազ– եան 10 ֆր·։

Հանգուցեալ Շուշան Ալագեանի թաղ – ման տխուր առթիւ՝ Ճնտոյեան ընտանիք 10 ֆր·, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Խոզիկ – եան 20, Տէր եւ Տիկին Մխոյեան 10, այ– րի Տիկին Աւետիսեան 10 ֆր·։

Հանգուցեալ Խաչիկ Արզումանեանի հո– գեհանգիստին առթիւ՝ Արզումանեան ըն – տանիք 30 ֆր·, Օր· Արզումանեան (դըպ– րոցին) 10 ֆր·։

(Շար·)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ· ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ· Գումրուեանի բնակարանը։ Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամնե– րուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը։ Կարեւոր օրակարգ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղ· Ազգ· Միու– թեան վարչութեան քառամեայ նստաշրջա– նը աւարտած ըլլալով, տարւոյս վեր– ջաւորութեան տեղի պիտի ունենան վար– չական նոր ընտրութիւններ։

Անդամատուրքերը պէտք է վճարուին մինչեւ 31 Հոկտեմբեր։

Անդամական ընդհ· ժողովը տեղի պի– տի ունենայ Ազգ· Տան մեծ սրահին մէջ Կիրակի 7 Նոյեմբերին, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին։

Ժողովի ընթացքին վարչութիւնը պիտի ներկայացնէ իր բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրը, որմէ ետք ընտրողական եւ քննիչ յանձնախումբերու ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան։

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Ող– բերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան պարահանդէսը, ժորժ Ե·ի չքեղ սրահնե– րուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 4, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ։

×

Հայ Արիներու տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարե – կան պարահանդէսը Դեկտ· 4ին ժամը 21,30էն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէռ։

×

ԼԻՈՆ·— Ֆր· Կապ· Խաչէ Լիոնի մաս– նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին։

×

Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւ տա– րեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 6ին, Փալէ տէ Քոնկրէ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
15
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
15 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12241

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.241

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾՆ ԿԻՒՐՈՍ Բ.
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊԱՐՍԻՑ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 12 Երեքշաբթի օր սկսան Պարսկական Կայսրութեան 2500ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնները, որոնք պիտի տեւեն մինչեւ ամսոյս 20ը:

Արիամեհր Շահնշահ Մուհամմէտ Րզա եւ Շահանու Ֆարահ Տիպա վառատօնին բացումը կատարեցին չքեղ դափնեպսակ մը դնելով Մեծն Կիւրոսի դամբարանին վրայ, Աքեմենեան Հարստութեան առաջին մայրաքաղաք Պասարգադի մէջ, Պերսեպոլիսէն ոչ–շատ հեռու: Շահնշահը յուղումով ողջունեց Պարսից կայսրութեան հիմնադիրը:

Ինչպէս հին աղբաց պատմութեան երեւելի անձանց պատմութիւնը, Կիւրոսի ծնունդն ալ առասպելախառն է: Պատմագիրը Հերոդոտոս եւ անոր հետեւելով Յուստինոս հետեւեալ կերպով կը պատմեն անոր ծնունդը:

Մարաց արքայ Աժդահակ երազին մէջ կը տեսնէ, որ իր աղջիկը՝ Մանդան՝ ամբողջ ծնի զաւակ մը, որ զօրանալով ամբողջ աշխարհ իր վրայ: Աղջիկը կ'ամուսնացնէ Անշանի թագաւոր Քեմպիւսես Ա.ի (Ք. Ա. 640–600) տղուն Կամբիւս Ա.ի հետ: Այս ամուսնութենէն կը ծնի այն արտակարգ դէմքը, Մեծն Կիւրոս Բ., որ 2500 տարի առաջ՝ նախ քան ղԲրիւստոս 550 թուականին հիմնադիրը պիտի դառնար Պարսից աքեմենեան կայսրութեան:

Մնահատաս Աժդահակ, արդիւնքը հասկնալով իր երազին իրականացումը, իր հաւատարիմներէն Արբակի կը հրամայէ անոտակի մը մէջ սպաննել փոքրիկը: Արբակ գայն կը յանձնէ արքունի հովիւի մը, որուն կինը մեռած զաւակ մը ծնած էր այդ օրերուն: Այդ եւ կին կ'որդեգրեն Կիւրոսը, որ կը մեծնայ հովիւներու մէջ եւ կը փայլի բազմաթիւ քաջագործութիւններով: Աժդահակ երբ կը լսէ Կիւրոսի ազատութեան գործերու համբաւը, զաղտնի սպաննել կուտայ Արբակի որդին եւ անոր մարմինը եփել տալով, խնջոյքի մը ընթացքին կերցնել կուտայ հօրը:

Իր զաւկին վրէժը լուծելու համար, Արբակ Կիւրոսը կը զրդռէ պինուելու Աժդահակի դէմ: Կիւրոս իր պինուորներուն հրամանատար կը կարգէ Արբակը եւ Աժդահակը պարտութեան մատնելով 559ին (Ն. ք. Ք.) կը դառնայ առաջին թագաւոր Պարսից:

Քսենեփոն ուրիշ կերպ կը պատմէ Կիւրոսի «ծնունդն ու սնունդը»: Աժդահակի մահէն առ կիւրոս միաբանելով իր մօրեղբօր կիաքսարի հետ, կռիւ կ'ելլէ Ասորեստանի թագաւոր Ներիգլիսսորի դէմ, պարտութեան կը մատնէ զայն եւ կը պարզէ Բաբելոնը: Երկար կը տեւէ պատերազմը: Ուսոի իր զէնքը կը դարձնէ Լիդացոց արքայ Կրեսոսի դէմ, որ Բաբելոնի օգնելու կ'երթար: Իսպառ կը խորտակէ զայն Տիմբրեայ ճակատամարտին մէջ: Այս յաղթանակէն վերջ Կիւրոս կը նուաճէ Փոքր Ասիան, Պոնտոսը՝ մինչեւ Եփրատ, Ասորիքը, Արաբիան եւ Ասորեստանի մէկ մասը: Տարի մը վերջ, 538ին կը գրաւէ Բաբելոնը, որուն պաղտասար թագաւորը կը սպաննէ եւ քաղաքին կառավարիչ կը կարգէ իր քեռին Կիաքսարը, որդի Աժդահակի, անուանեալն Դարեհ Մար:

Այսպէս, Մեծն Կիւրոս տիրեց բովանդակ Ասիոյ, զոր Կիաքսարի հետ բաժնեց 120 դաւառներու: Ձամբաներ կառոյց ընդարձակ կայսրութեան մէջ, Փարիզի բնակչութիւնը հանդարտութեան, տոկունութեան եւ համախոհութեան մեծագոյն առաքինութիւնները ցոյց տուաւ: Իր դիրքը օրինակելի եղաւ»:

Ապա Նախարարապետը կը յայտնէ թէ 18 ամիս տնօրէնութիւնը խօսակցութիւններ ունեցած է սենատիքաններուն հետ եւ այդ տասնեակներով նիստերէն հաքն է որ Յուլիսին իրագործուած է հաւատարակըռութիւն մը, որ անշուշտ չատ դժուար է հաստատել: Երկու ամիս ետք, այն սենատիքանները որ կը ներկայացնեն անձնա – կազմին մէկ դասը — վարողները — (20էն մէկը ամբողջ մեթրոյի պաշտօնէութեան) այսինքն 38 հազար աշխատողի վրայ 2500, դործադուլի ձեռնարկեց, արհամարհելով աշխատաւորները, հաստատութեան եւ իրենց ընկերներուն շահը:

Ու Նախարարապետը կ'եզրակացնէ.—

«Այս պայմաններու մէջ, կառավարութիւնը պէտք է դէմ դնէ իր ընդհանուր պատասխանատուութեան հանրային սպասարկութիւններու բանիլը ապահովելով եւ այս առաւօտ իսկ Փոխադրութեան նախարարին այս ուղղութեամբ հրահանգներ տուի: Երէկ, անարդարանալի եւ վտանգաւոր որակեցի այս գործադուլը եւ անոր չարունակութիւնը: Բառերս կ'հասկցի եւ դանոնք կը պահեմ: Կոչ մըն ալ ըրի իրաքանչիւրի պատասխանատուութեան դիտակցութեան: Այդ կոչը, ձեր առջեւ, կը վերանորոգեմ այս իրիկուն: Կ'ուզեմ հաւատալ որ դիշերը խրատ բերելով, իմաստութիւնը եւ արամաբանութիւնը կը յաղթեն եւ թէ աշխատանքի վերսկսումը կը կատարուի բնական ձեւով: Դեռ ատենն է»:

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն էր թէ Շապան Տելմաս փորձած է ժողովուրդ եւ բանթող իրարու դէմ հանել: Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է որ այս գործադուլը ժողովրդական չէր եւ Հինդշաբթի առտու Իմամեիքէն ալ կը չեշտէր թէ կրնայ չէ գործադուլ մը ընել առանց հանրային կարծիքի օժանդակութեան, ձադկելով հանդերձ Նախարարապետին «քարողը»:

Հինդշաբթի առտու, երեք սենատիքանները կոչ կ'ընէին, ժամ մը տեւող նիստ մը եաք, որ բանթողները վերսկսին աշխատանքը Ուրբաթ օր: Արդէն ժամէ ժամ կառավարութիւնը կը բարձրանար եւ ժամը 10ին, 92 հատ կը բանէր, այլ խօսքով 3ի վրայ՝ 1:

ՍԱՏԱԹ ԳԱՀԻՐԷ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Եգիպտոսի նախագահը Գարհիրէ վերադարձաւ վերջացնելէ ետք իր խօսակցութիւնները խորհրդային վարիչներու հետ Մոսկուայի մէջ:

Երկուստեք դիտել կուտան թէ փոխադարձ հասկացողութիւն մը ցոյց տրուած է քննուած բոլոր հարցերու մէջ, բայց քաղաքական դէմքերը, տեսակէտներու տարբերութիւն կը նկատեն, երբ նկատի կ'ունենան Սատաթի եւ Պոդգորնիի ճառերը կրեմլինի մէջ:

Եգիպտոսի նախագահը նկատել տուած էր իր ճառի ընթացքին, թէ իրենք եկած են այն համոզման, որ միայն ուժով, այսինքն՝ զէնքով կրնան լուծել Մերձաւոր Արեւելքի հարցը: «Ուժը, միայն ուժն է որ կրնայ դէմ դնել իսրայէլեան յարձակումին: Ուժը այն միակ եղանակն է, որով կարելի է ճնշում բանեցնել Իսրայէլի վրայ»:

Ահա հիմնական միտքերը Եգիպտոսի նախագահին:

Պոդգորնի, ընդհակառակն, չեշտը դրած է դիւանագիտական աշխատանքներու վրայ: Ցորչափ, յայտարարած է ան, վերջ չէ գտած իսրայէլեան յարձակումը արաբ ուրներու եւ Թղթատարի համար: Ու երբ մեռաւ իր քեռին կիաքսար Դարեհ եւ հայրը Կոմբիւս 536ին (Ն. ք. Ք.), ամբողջ անոնց ժառանգութեան, «իշխելով համատարած ինքնակալութեան Պարսից», Եղիպտոսէ, Ասորեստանի, Մարաց եւ Բաբելացիներու վրայ: Կարմիր ծովէն մինչեւ Կիպրոս, Սեւ ծովէն մինչեւ Եթով – պիա:

Բաբելոնի մէջ եօթանասուն տարիէ ի վեր իբրեւ դերի ապրող Հրեաները ղրկեց Երուսաղէմ, որպէսզի վերաշինեն իրենց տաճարը, անոնց առաջնորդ կարգելով Զօրաբաբէլը: Եսայի մարգարէն մէկ դար առաջ դուշակած էր, որ Աստուած Կիւրոսի միջոցով դերութենէ պիտի ազատէր Հրեաները:

Կիւրոսի մահուան պարագաներուն մասին միաբան չեն պատմագիրները: Ըստ Հերոդոտոսի, Սկիւթացւոց Թոմիւրը զըչխոն, իր տղուն սպանութեան վրիժը լուծելու համար, դաւադրութեամբ իր եաեւէն քաշել զայն դէպի մացառախիտ անտառ մը, ուր եւ կորսուեցաւ:

Իսկ Քսենոփոն (427–355 Ն. ք. Ք.), Սոկրատի աշակերտը, որ Կիւրոսի կեանքը պատմած է իր աշխարհահռչակ գրքին՝ Կիւրոպիտիայի մէջ, կը գրէ թէ անիկա մեռաւ բնական մահով 529ին՝ 70 տարեկանին, 30 տարի թագաւորելէ վերջ: Սակայն պատմականօրէն հաստատուած է, որ պարսիկ աշխարհակալը մեռած է Մասագետներու դէմ պատերազմի մը ընթացքին:

Մեր պատմահայր Մովսէս Խորենացին եւս կը խօսի Աժդահակի, Մարաց, Կիւրոսի, Երուանդեան Տիգրան թագաւորի եւ քրոջը Տիգրանուհիին մասին (Գիրք Ա. Իդ–ԼԱ.), ինչ որ լսած է աւանդութեամբ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԻՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ

—o—

Հինդշաբթի օր տեղ–տեղ մեթրոն սկսած էր բանիլ: Առաւօտը մօտ 50 կառախումբ կը բանէին բոլոր դիծերուն վրայ (բացի Սօ եւ Շըլհանային ցանց) մինչ սովորական ատեն այդ թիւը 325էն աւելի է: Պէտք է ըսել որ Հինդշաբթի օրը եթէ չփոթութեան մէջ սկսաւ անհրաժեշտօրէն պէտք է վերջանար վճռականութեամբ:

Նախ քան Շապան Տելմասի վերջնագրի բնոյթ ունեցող ճառը, արդէն աշխատանքը վերսկսելու որոշ ձգտումներ կային տեղ–տեղ բայց աշխատանքը վերսկսելու կողմնակիցներն իսկ կը չեշտէին թէ ի վերջոյ կը հետեւին մեծամասնութեան ոլորումին:

Զորեքշաբթի իրիկուն, Շապան Տելմաս, Պերսեպոլիս մեկնելէ քանի մը ժամ առաջ, ձայն–հեռատեսիլէն ճառ մը կը խօսէր ուր կը չեշտէր.— «Մեթրոյի դադարին 9րդ օրը, կ'ուզեմ կացութիւնը պարզել թէ փարիզեան շրջանի բնակիչներուն եւ թէ բոլոր Ֆրանսացիներուն համար: 9 օր է գործադուլը վատթարացող անախորժութիւններ ստեղծեց հինգ միլիոն հոգիի համար: Վատթարացող անախորժութիւններ որոնցմէ նուազագոյնը չեղաւ յոդնութիւնը: Գիտակից այս իրողութեան, կառավարութիւնը առաջին օրէն իսկ փորձեց միջոցներ ձեռք առնել որոնք սահմանափակեն այս կացութեան հետեւանքները: Առանց մեծ պատրանքի սակայն, քանի որ դիւրին չէ մեթրոյի 300 կառախումբ փոխարինել: Իրաց այս կացութեան մէջ, Փարիզի բնակչութիւնը հանդարտութեան, տոկունութեան եւ համախոհութեան մեծագոյն առաքինութիւնները ցոյց տուաւ: Իր դիրքը օրինակելի եղաւ»:

Ապա Նախարարապետը կը յայտնէ թէ 18 ամիս տնօրէնութիւնը խօսակցութիւններ ունեցած է սենատիքաններուն հետ եւ այդ տասնեակներով նիստերէն հաքն է որ Յուլիսին իրագործուած է հաւատարակըռութիւն մը, որ անշուշտ չատ դժուար է հաստատել: Երկու ամիս ետք, այն սենատիքանները որ կը ներկայացնեն անձնա – կազմին մէկ դասը — վարողները — (20էն մէկը ամբողջ մեթրոյի պաշտօնէութեան) այսինքն 38 հազար աշխատողի վրայ 2500, դործադուլի ձեռնարկեց, արհամարհելով աշխատաւորները, հաստատութեան եւ իրենց ընկերներուն շահը:

Ու Նախարարապետը կ'եզրակացնէ.—

«Այս պայմաններու մէջ, կառավարութիւնը պէտք է դէմ դնէ իր ընդհանուր պատասխանատուութեան հանրային սպասարկութիւններու բանիլը ապահովելով եւ այս առաւօտ իսկ Փոխադրութեան նախարարին այս ուղղութեամբ հրահանգներ տուի: Երէկ, անարդարանալի եւ վտանգաւոր որակեցի այս գործադուլը եւ անոր չարունակութիւնը: Բառերս կ'հասկցի եւ դանոնք կը պահեմ: Կոչ մըն ալ ըրի իրաքանչիւրի պատասխանատուութեան դիտակցութեան: Այդ կոչը, ձեր առջեւ, կը վերանորոգեմ այս իրիկուն: Կ'ուզեմ հաւատալ որ դիշերը խրատ բերելով, իմաստութիւնը եւ արամաբանութիւնը կը յաղթեն եւ թէ աշխատանքի վերսկսումը կը կատարուի բնական ձեւով: Դեռ ատենն է»:

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն էր թէ Շապան Տելմաս փորձած է ժողովուրդ եւ բանթող իրարու դէմ հանել: Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է որ այս գործադուլը ժողովրդական չէր եւ Հինդշաբթի առտու Իմամեիքէն ալ կը չեշտէր թէ կրնայ չէ գործադուլ մը ընել առանց հանրային կարծիքի օժանդակութեան, ձադկելով հանդերձ Նախարարապետին «քարողը»:

Հինդշաբթի առտու, երեք սենատիքանները կոչ կ'ընէին, ժամ մը տեւող նիստ մը եաք, որ բանթողները վերսկսին աշխատանքը Ուրբաթ օր: Արդէն ժամէ ժամ կառախումբերու թիւը կը բարձրանար եւ ժամը 10ին, 92 հատ կը բանէր, այլ խօսքով 3ի վրայ՝ 1:

ՍԱՏԱԹ ԳԱՀԻՐԷ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Եգիպտոսի նախագահը Գարհիրէ վերադարձաւ վերջացնելէ ետք իր խօսակցութիւնները խորհրդային վարիչներու հետ Մոսկուայի մէջ:

Երկուստեք դիտել կուտան թէ փոխադարձ հասկացողութիւն մը ցոյց տրուած է քննուած բոլոր հարցերու մէջ, բայց քաղաքական դէմքերը, տեսակէտներու տարբերութիւն կը նկատեն, երբ նկատի կ'ունենան Սատաթի եւ Պոդգորնիի ճառերը կրեմլինի մէջ:

Եգիպտոսի նախագահը նկատել տուած էր իր ճառի ընթացքին, թէ իրենք եկած են այն համոզման, որ միայն ուժով, այսինքն՝ զէնքով կրնան լուծել Մերձաւոր Արեւելքի հարցը: «Ուժը, միայն ուժն է որ կրնայ դէմ դնել իսրայէլեան յարձակումին: Ուժը այն միակ եղանակն է, որով կարելի է ճնշում բանեցնել Իսրայէլի վրայ»:

Ահա հիմնական միտքերը Եգիպտոսի նախագահին:

Պոդգորնի, ընդհակառակն, չեշտը դրած է դիւանագիտական աշխատանքներու վրայ: Ցորչափ, յայտարարած է ան, վերջ չէ գտած իսրայէլեան յարձակումը արաբ

ՁԱՏՐԱԿ

—o—

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՑԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Պետրոսեան – Ֆիշէրի չորրորդ խաղը վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով:

Խաղը տեւեց 61 վայրկեան, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ երկու մրցակիցներն ալ չատ արագ խաղարկութիւն մը ունեցած են:

Հանդիպման 20րդ քայլին է, որ իրատարածը համաձայնութիւնն ունենալէ ետք երկու ախոյեաններուն՝ վերջացած յայտարարեց չորրորդ մրցումը:

Ներկայիս մրցակիցներէն իւրաքանչիւրը մէկական յաղթանակ եւ երկուական ալ հաւասար արդիւնքներ ապահոված են:

Իւրաքանչիւրը երկու կէտ ունի իր հաշուին:

Մրցաշարքը, ինչպէս դրած ենք, կը բաղկանայ 12 խաղերէ: Վեցուկէս կէտ ապահովողը իրաւունք կը ստանայ խաղալու Սպասկիի հետ, աշխարհի ախոյեանութեան համար:

Պետութիւններու մէջ եւ ցորչափ Իսրայէլ ցեղասպիք դրամման տակ կը պահեն արաբ հողերը, Խորհ. Միութիւնը ճիշ պիտի թափէ, ինքպէս անցեալին, քաղաքական լուծման մը յանգելու համար:

Այլ խօսքով Մոսկուա դէմ է նոր կռուի մը հրահրման:

Միւս կողմէ Պոդգորնի անդրադարձած է Ցորդանանի եւ Սուտանի ներքին կացութիւններուն, ուր, ինչպէս ծանօթ է, հակախորհրդային արշաւ մը տեղի կ'ունենայ, Անուար Էլ Սատաթ բոլորովին լրութեամբ անցած է այդ հարցերուն վրայէն:

Պոդգորնի նկատել տուած էր, թէ «հակախորհրդային եւ հակահամայնավար» արշաւ մը տեղի կ'ունենայ՝ նախաձեռնուած զաղթատէր Պետութիւններու դործակալներու կողմէ: Ասիկա կը հակասէ արաբ ժողովուրդին չահերուն:

Պոդգորնի չէ անդրադարձած Արաբ Հանրապետութիւններու Միութեան լուծման իրողութեան, մինչ Սատաթ այդ միութիւնը նկատած է «աղգային ճիգ» մը, որ կը ձգտի ամրապնդել արաբ աշխարհի միասնականութիւնը եւ նաեւ անոր ուժը:

Ցամենայն դէպս Մոսկուա խոստացած է զինուորական յաւելեալ օժանդակութիւն:

Մինչ Սատաթ Մոսկուայի մէջ կը խօսակցէր խորհրդային վարիչներու հետ, անդին իսրայէլեան կառավարութիւնը միաձայնութեամբ կը մերժէր ընդունիլ Ռոճըրսի վեց կէտերէ բաղկացած խաղաղութեան հաստատման ծրագիրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՑ Պահպանողական կուսակցութիւնը Պրայթընի իր համագումարին ընթացքին ձայներու մեծամասնութեամբ վաւերացուց Անգլիոյ Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան բանաձեւը: Անդամակցութեան ի նպաստ քուէարկեցին 2500 պատգամաւորներ, դէմ՝ 300 հոգի:

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ եւ հարաւային Իրլանտայի սահմանամերձ ճամբաները քանդուեցան անգլիական ուժերու կողմէ: Քանդուած ուղիները երկրորդական են: Բանակը այս ձեւով կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ իրլանտացի արձակագէններու ելեւմուտքին Հարաւային Իրլանտայի եւ Հիւս. Իրլանտայի միջեւ: Նաեւ արգիլել զէնքերու փոխադրութիւնը:

ԻՐԱՆԻ 2500ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՒԹԻՒ

ԿԻՒՐՈՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Աժդահակի եւ Կիւրոսի մասին բազմաթիւ աւանդութիւններ կան, որոնց մէջ Հայերն ալ իրենց բաժինը ունին. այս պէս, ըստ Մովսէս Խորենացիի (Ա. 24) Հայոց Տիգրան Ա. Թագաւորը Կիւրոսի հ'աջակից Մեդացիներուն դէմ, Կիւրոսի եւ Տիգրանի բարեկամութեան վկայ է նաեւ Քսենոֆոն (Ինրուպեդէա, գիրք 3)։ Սակայն Քսենոֆոնի պատմուածքը բոլորովին տարբեր է Խորենացիէն, ինչպէս քիչ յետոյ պիտի տեսնենք։

Խորենացի կը յիշէ Տիգրան Առաջինը, իբրեւ յետինը 9 հայ Թագաւորներու եւ իբրեւ որդին Երուանդ Թագաւորի մը։ Հոս՝ Երուանդ հաւանաբար Երուանդունիներու տոհմը կը ներկայացնէ, քան թէ առանձին անձ մը. իսկ Կիւրոսի ժամանակակից Տիգրանի մը մասին անպայման հին աւանդութիւններ գոյութիւն ունէին, որոնցմէ կը թուի թէ օգտուած են թէ Քսենոֆոն եւ թէ Խորենացի, թէեւ այս հեղինակներէն ամէն մէկը տարբեր կերպարով մը կը ներկայացնէ զայն։

Ըստ Խորենացիի — որ այս առաջին Տիգրանին կը վերագրէ Մեծն Տիգրանի գործերէն շատերը, — Տիգրան՝ Կիւրոսի հետ կը մասերմանայ, իսկ Աժդահակ, Մասց Թագաւորը, այդ մասերմութեան մէջ իրեն համար վտանգ մը նախատեսելով, կ'ուզէ ձեւով մը Տիգրանը Կիւրոսէն բաժնել։ Աժդահակի այս կասկածը աւելի կը հաստատուի, երբ ան երազի մը մէջ կը տեսնէ երեք դիւցազն քաջերը, որոնցմէ առաջինը, առիւծի վրայ հեծած, դէպի Արեւմուտք կը խուժէ, երկրորդը՝ ինձի վրայ նստած, դէպի հիւսիս կը վազէ. իսկ երրորդը՝ անարի վիշապի մը վրայ, նոյնինքն Աժդահակի վրայ կը սուրայ։ Այս վերջին հերոսը, որ Տիգրանը կը ներկայացնէր, կը հասնի Աժդահակի ապարանքին վերնայարկը՝ ուր Աժդահակ կը գտնուէր եւ ուր, արիւնալի կռիւ մը կ'ըլլայ, Աժդահակ չարաչար կը պարտուի։ Այս բոլորը՝ Աժդահակի երազին մէջ։ Վիշապը Հայկազեան (իմա՝ Երուանդունի) հարստութեան խորհրդանիշն էր (Ա-լիշան, Հին Հաւատք Հայոց), ինչպէս առիւծը՝ Պարսից։ Իսկ թէ ի՞նչ կը խորհրդանշէր Աստրեստանը, որուն բանակները միշտ դէպի հիւսիս կ'արշաւէին։

Աժդահակ սարսափահար կ'արթննայ, եւ անմիջապէս իր մոգերը եւ իմաստուն խորհրդականները կը կանչէ. անոնք կը հաստատեն Աժդահակի կասկածները եւ կը թելադրեն Տիգրանը թակարդի մէջ ձգել։ Ասոր համար կ'որոշեն Տիգրանի քոյրը (Տիգրանուհին) Աժդահակին հարսը բերել եւ այդպէսով առիթ ստեղծել Տիգրանը անակնկալի բերելու։ Տիգրան կը յօժարի այդ ամուսնութեան եւ Տիգրանուհի մեծ չուքով կը հարսնանայ Աժդահակի, որ, ժամանակ մը յետոյ, կը սկսի համոզել զայն, որ իրեն դործակից Տիգրանը սպաննելու համար. Աժդահակ, Տիգրանուհին համոզելու համար, կը խոստանայ զայն Թագուհիներուն թագուհին ընել, մինչդեռ եթէ Թագուհէր որ Տիգրան յաղթական ելլէր՝ անոր կինը այդ պատիւին պիտի արժանանար։

Բայց Տիգրանուհի չի տարուիր այդ չոդմիչ խօսքերէն. Աժդահակի դաւադրութիւնը կը հաղորդէ եղբօր, որ, պատերազմելով, կը յաղթէ Աժդահակի եւ քոյրը կ'ազատէ, Տիգրան՝ Աժդահակի առաջին կինը (Անոյշ) մանչ եւ աղջիկ դաւակները, ամբողջ գերդաստանով եւ հետեւորդներով, գերի կը վարէ եւ կը բերէ, կը բնակեցնէ Մեծ Լերան վրայ, Մասիս, որ անշուշտ Մասիսն է։ Անոնք յետոյ կը կազմեն Մուրացան ցեղը։

Այս այլաբանական պատմուածքին տակ՝ անշուշտ պէտք է փնտռել Աժդահակի դէմ Կիւրոսի մղած կռուին Հայոց օժանդակութիւնը, և Մեդացիներու պարտութենէն յետոյ՝ անոնցմէ մեծ մասի մը, հաւանաբար արքայական ընտանիքին

ՏՕՆ՝ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑՆ ՄԵՐՈՑ

Մեր ժողովուրդին պայծառ տեսիլքին ու անոր իրագործման տարեդարձներէն մին է նաեւ թարգմանիչ վարդապետներ – նուն տօնը, զոր Հայց. Եկեղեցին խմաստուն կարզադրութեամբ մը քրիստոնեական մեծ ու փոքր սուրբերու չարքին դասած եւ լուսեղէն պսակով մը զարդարած է անոնց անմոռաց յիշատակը։

Թարգմանիչներու տօնին խմաստը հասկընալու եւ զայն ըստ պատշաճի արժեւորելու համար, անհրաժեշտ է խորանալ Հայոց պատմութեան ե. դարու ազգային եւ եկեղեցական, ինչպէս նաեւ քաղաքական բազմաթիւ դէպքերու յորձանքին մէջ, դանելու համար այն ծանր մտահոգութիւնները, զորս ժամանակի մեր առաջնորդներուն մտահոգութեան տուն տուին եւ զանոնք մղեցին փրկութեան նոր լաստեր դանելու եւ ազգովին վերկուելու աշխատանքին։

Յաջողեցա՞ն անոնք իրենց այս պրպտումին ու աշխատանքին մէջ։

Պատմութիւնը կը վկայէ եւ մենք ալ կը կրկնենք թէ ե. դարու մեր առաջնորդներուն մտահոգութեան եւ անոր լուծման բոլոր երեւոյթները, ոչ միայն սեփական նպատակ մը կը դարձնէին մեզի, այլեւ կատկեցին մեզի դարեր ապրելու փորձառութիւնն ու զօրութիւնը։ Չարիւր հազարներ հաշուող բանակներու փոխարէն, զէն ու զրահին թաղած սարսափէն աւելի ազդու եւ երկիրները ընկճելու նոր հնարաւորութիւններէն աւելի զօրաւոր ուժ մը հանդիսացաւ հայ ժողովուրդին համար, այն զէնքը՝ զոր հայկական մեր այբուբէնն է այժմ եւ ուրուն հեղինակներուն ու մանաւանդ հեղինակին՝ Ս. Մեսրոպին կ'երթայ առաջին հերթին երախտապիտական մեր տուրքը, թարգմանչաց այս անմոռանալի տօնին իսկ առիթով։

Թարգմանիչ վարդապետները, գլխաւորութեամբ Ս. Մեսրոպի, Հայոց Այբուբէնի գիւտէն ետք է որ երկու անդամ թարգմանեցին Աստուածաշունչը, նախ ասորերէն բնագրէն եւ ապա յունարէնի Եօթանասնից կոչուող բնագրէն։ Այս վերջինն է որ ընդունուեցաւ մեր Թարգմանիչներուն կողմէ եւ զայն զործածուեցաւ Հայաստան աշխարհին մէջ։ Թարգմանիչ վարդապետները այնուհետեւ ձեռնարկեցին պատմագրական, խմաստասիրական, մեկնողական, աստուածարանական եւ այլ նիւթերու մասին նոր հաւորներու պատրաստութեան, հարստացնելով միաժամանակ հայ մշակոյթի գանձը յոյն եւ ասորի հեղինակներու գործերուն թարգմանութիւններով։

Այնքան մեծ էր եղած վաստակը Թարգմանիչ վարդապետներուն, որ հայ ժողովուրդը ե. դարն ամբողջութեամբ Ոսկեդար անուանեց։ Յաջորդող դարերը թէեւ տուին զրական նոր անուններ, սակայն Շնորհալիի դարուն է, որ ի դնահատուածիւն թեանց, տրուեցաւ Արծաթէ Դար կոչուելու կապանները կան՝ անոնցմէ ալ անցանք ու նորէն դարձար իջանք, այդինքն դեպը՝ Ղարապաղտախը՝ անոր վրայի կամուրջէն Անծեղկայի հանդը եկանք, — ին–ճին չկար։ Իսկ դեպին ճայնը աչխարհք բռներ էր։ Նորէն դարվեր ելանք, բարձունքը, մեր աջը՝ չատ վարը Թեղը, Թեղին այդինները, միւս կողմը՝ մեր ճախը դրչիկներու առուն, որ Քաջտանի քարերէն կուգայ — մինչեւ հոդ որ եկանք՝ լաւ մը լուսցաւ, առտու եղաւ։ Վարը պաղլեղի դոյն գետին ջուրերը, Սուլթան – մաղարայի, Քարին, Պատերուն, Եղիակին այդինները հատ – հատ տեսնուեցան։ Եւ երբ Քարնեւտած եկանք (ուրկէ վարէն նչան առնելով քար կը նետեն, ինկած տեղը սահելուն կամ մնալուն համեմատ յղինները աղջիկ թէ մանչ պիտի ծնին կը դիտցուի), — արեւը կարմրցուց Սուրբ Գէորգին ճերմակ մատուռը, Լուսաղբիւրը, բռինչները, Ղասոյին ու Մախոյին հանդիպակաց փարախները։ Ղասոյին տղաքը այծերուն հոտը կը քչէին լեռն ի վեր։

Լուր մը առնելու համար ձորէն մինչեւ փարախները ելանք։ Ընդհէն՝ Ղասոյին կնիկը նստեր էր դուռը, աղբակոյտերուն դիմացը, երկու հարսները՝ Զուլալն ու Կոհառը (Քուրդերն ալ մեզի պէս Գոհար անունը ունին) ներսէն դուրս եկան, չգիտեմ ըսին։ Միայն երկու չարաթ եղաւ ձեր գեղին եղնիքը Բերդհովիտի եռեւներն

մը, տարբերութիւն մը դրած ըլլալու համար երկու ժամանակաշրջաններուն ձեռք բերուած մշակութային անկորնչելի արդիւնքներուն միջեւ։

Երբ կը վերլուծենք անցեալ դարերուն տրուած սիրուն անուանակոչումները, կը խորհինք անշուշտ թէ ի՞նչ կոչում կրելի պիտի ըլլար գտնել ներկայ մեր գարուն համար, որ այնքան պերճ պայմաններու եւ հարուստ շրջապատին մէջ խակ, կը դժուարանար հայ մշակոյթի գանձին կտակել Թարգմանիչներու երկասիրութեանց արժէքով զրական գործեր։ Երբ մեր հայրերը այդ դժուարին պայմաններուն եւ բազմաթիւ նեղութեանց մէջ կըրցան ի գլուխ հանել կրթողական գործեր, ապա ուրեմն ի՞նչպիսի նոր յաջողութիւններ եւ յիշատակելի սխրագործութիւններ պիտի ըլլային ակնկալելի, ներկայ պայմաններուն մէջ ապրող եւ գործող մեր «Թարգմանիչներուն» կողմէ։

Կը խորհինք թէ հինգերորդ եւ գտանելորդ գարու մեր ժողովուրդին «Թարգմանիչները», թէեւ ապրեցան եւ կ'ապրին քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային տարբեր պայմաններու մէջ, սակայն այս բոլորին մէջ ներկայ գարուս հայ մարտուրականութեան պակասը տեսիլքն է մեծ երազի մը, մեծ խնդալի մը, որուն հասնելու համար բազմաթիւ զոհողութիւններ յանձն պիտի առնուին եւ պիտի առնուին ներկայ ժամանակներու մեր առաջնորդներուն կողմէ։ Ահա այդ տեսիլքն է, որ մեզի կարելիութիւնը պիտի տայ չէն ու պայծառ պահելու մեր եկեղեցիները, կրթական յարկերը, հայ մամուլը, ազգային բոլոր տեսակի հաստատութիւնները, որպէսզի բնական պայմաններու առեղծումով, կարելի գառնայ ոչ միայն մէկտեղել երիտասարդներն ու մտաւորականները մեր ազգին, այլեւ անոնց տրուած պարտականութիւններով նպաստել նոր յաջողութեանց եւ նոր արդիւնքներու ստեղծումին։

Մասնակի յաջողութիւնները և պատահական ձեռնարկները ազգապատմական համար տարուած աշխատանքներ ըլլալէ չեն դադրիր թէեւ, սակայն կը մնան աւազին վրայ թափուած ջուրի բարակ պիծ մը։ Անհրաժեշտ է որ Թարգմանիչներու նախաձեռնութեանց մասին, բազմաթիւ բնագրատուներու վրայ տարուի միատնական աշխատանք մը, համահայկական ըստ նոյթով եւ մնայուն արժէք ունեցող գործեր եւ արդիւնքներ յառաջ բերելու համար։

Թարգմանիչ վարդապետները մեզի միայն իրենց ստեղծագործութիւնները չէ որ կտակեցին, այլ եւ տուին պատգամ մը՝ յարատեւ աշխատանքի, նախանձախընդրութեան եւ իրագործումներու մղելու համար ազգին բոլոր տեսակի առաջնորդները, ազգին համար մեռնիլ յանձն առնող մեր օրերու մարտիկները, փետայիները եւ տակաւին այլ եւ այլ անուններու ներքեւ գտնուղները։ Այդ պատգամը կ'ըսէ մեզի, թէ սկսուած գործ մը ան–

ԱՐՇԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՄԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԵԶԸ

Իրիկունը մեր գրսի տունը նստեր կը ճաչէինք, պապս՝

— Ակոբ, ըսաւ, դիշերը երազս մեր կարմիր եզը տեսայ լեռը, քովս եկաւ, երեսները երեսիս քսեց, լզեց, չըլլայ թէ դլխուն փորձանք մը գայ, վազ առտու մօրդ հետ եղնոցը դարը ելիք գացէք, նայեցէք մէկ մը մեր եղնիքը։

— Հա, ըսի, երազն ալ բան է, երազին ալ կը հաւատացուի՞, ամէն մարդ չատ տեսակ երազ կը տեսնէ դիշերը, իրա՞ւ կ'ելլեն։ Երազի մը համար մինչեւ Ղարասրթը՝ եղնոցը դարը ելլենք երթանք։

Պապս ճայնը բարձրացուց՝

— Ակոբ, հէչ անասունի վրայ դութ չունիս, հէչ մալի–տավարի սէր, փափաք չունիս, կորսուեր են, գլորեր են՝ տեղ մը կտրեր է, հիւանդցեր են՝ հոդդ չէ, ծօ մեր ապրուստը անոնցմէ է, եզը որ չըլլայ՝ արտը ո՞վ պիտի վարէ, կալը ո՞վ պիտի կամնէ, եզան վաստակն է որ կ'ուտենք, կովն ու ոչխարը որ չըլլան՝ կաթը, մածունը ուրկէ՞ պիտի դանենք, չըսե՞ս։

Մայրս, որ նստեր էր թոռներուն՝ այրինքն տղոցս կարգը, կինս, որ ունկվրտիւ նստեր էին, եաքը ուր գացին՝ ո՛վ դիտէ։ Անդամ մըն ալ ձեր եղնոցը հովիւը՝ Իսկն Պեկտաղի գացեր էր, եկաւ նստաւ գասային հետ, խօսեցան,—ըսին հարսները քըրտական զօտիով ու քունքէ քունք պղնձէ կարմիր զրամներ չարած ճակատներով, մօրս հագած Շամու գինեզոյն էնթերին ու կապոյտ չուխայ սալթան չօչափեցին, «ղըզ, նէ՛ կուդէլ տըր» ըսին ու հեռացան։

Ալ չկեցանք։ Լերան միւս կողմը վեց տուննոց ղզլպաչի գիւղ մը կար, Խել–մըկայ կ'ըսեն, հոն չգացինք։ Ի՞նչ լուր պիտի կրնայինք առնել, նորէն ձորը իջանք։ Ու կարմիր կապաններու կարմիր ժայռերու մէջէն Հասան Թանառ ելանք՝ Ղարասրթի կապարագոյն մասը։ Այս տեղերը մեր գիւղին փայտի գարն էր՝ վառելափայտի լեռը, կաղնեստաններու մէջէն ու եղերքէն քալեցինք, որոնք բացատան ներով կ'ընդհատուէին ու նորէն կը չարունակուէին։ Հեռուէր հորիզոններով աչխարհ մը կար մեր աչքերու առջեւը։

Բինկեանը երեւցաւ։ Սոսկի լեռներուն փէշը, աւելի ճիշդը՝ դոգը, կապտաւուն մշուշի մը մէջ, դիմացը՝ գետին միւս կողմը, գիւղին այդիներն էին։ Եաքը ուր գացին՝ ո՛վ դիտէ։ Անդամ մըն ալ ձեր եղնոցը հովիւը՝ Իսկն Պեկտաղի գացեր էր, եկաւ նստաւ գասային հետ, խօսեցան,—ըսին հարսները քըրտական զօտիով ու քունքէ քունք պղնձէ կարմիր զրամներ չարած ճակատներով, մօրս հագած Շամու գինեզոյն էնթերին ու կապոյտ չուխայ սալթան չօչափեցին, «ղըզ, նէ՛ կուդէլ տըր» ըսին ու հեռացան։

Ալ չկեցանք։ Լերան միւս կողմը վեց տուննոց ղզլպաչի գիւղ մը կար, Խել–մըկայ կ'ըսեն, հոն չգացինք։ Ի՞նչ լուր պիտի կրնայինք առնել, նորէն ձորը իջանք։ Ու կարմիր կապաններու կարմիր ժայռերու մէջէն Հասան Թանառ ելանք՝ Ղարասրթի կապարագոյն մասը։ Այս տեղերը մեր գիւղին փայտի գարն էր՝ վառելափայտի լեռը, կաղնեստաններու մէջէն ու եղերքէն քալեցինք, որոնք բացատան ներով կ'ընդհատուէին ու նորէն կը չարունակուէին։ Հեռուէր հորիզոններով աչխարհ մը կար մեր աչքերու առջեւը։

Բինկեանը երեւցաւ։ Սոսկի լեռներուն փէշը, աւելի ճիշդը՝ դոգը, կապտաւուն մշուշի մը մէջ, դիմացը՝ գետին միւս կողմը, գիւղին այդիներն էին։

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒԻՐԻ

(1 – Շար.)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Տարաբախտ եւ ինքնամփոփ հոգի մը եւս, քնարերգու խառնուածքով եւ անխարդախ արտայայտութեամբ, որ իր պարզութեան մէջ կը պատմէ ամէն բան ու կ'ենթարկուի ճակատագրականութեան մեծ օրէնքին:

Ինչ որ Թոզուց մեզի այս երիտասարդ դպրեվէսը, փշրուած իղձերու խառնուրդ մըն է մկայն, որմէ կը ծնին նոթառնոր տեսիլներ, կարօտներ ու երազներ, եւ կը չեչտեն իր հոգեկան անպատմելի տագնապը:

Կարծես ուղեւոր մըն է որ ինկած է կեանքի լայնատարած անապատին մէջ, ուր կը քալէ արեւօրէն եւ կ'ուզէ չուտ վերջացնել այդ տաժանելի պարտադրանքը, առանց նոյնիսկ օթեւան մը կամ ապաւէն մը վնտռելու: Ոչ հեղնութեան ծիծաղ մը կը զոնէք իր շրթունքին վրայ, ոչ ալ իր այտերը թրջող արցունքի կաթիլ մը, այլ ահարկու համակերպութիւն մը, որ իր զոհը կը լուսաւորէ սրտառուչ պեղեցկութեամբ մը:

Փայլակ Միքայէլեան խաղաղօրէն ապրած է այս անանուն առամը իր մենաւոր խցիկին կամ ապաքինարանէն դրած էջերով, որոնք հրատարակչական յառաջապահ հանդէսներու եւ տարեգիրքերու մէջ, եւ այսօր կը պատմեն մեզի ասուպի մը տխմանուած բախտը:

Իր վերջին զոհը, Արեւ՛ւ, Արեւ՛ւ, բոլոյական կտակի մը ապաւորութիւնը կը թողու մեր վրայ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՓԵՆԻՍԻԼԻՆԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ

—o—

Կեանքի փրկարար դեղը՝ փենիսիլինն այս տարի կը ծոնէ իր երեսունամեակը:

Շնորհիւ այս դեղին, հիւանդութեան դարմանման կերպը բոլորովին փոխուեցաւ: Արեան ամէն կերպ թունաւորում – ներու առաջքը կարելի եղաւ առնել չնորհիւ այդ հրաշագործ դեղին:

Փոքր վէրք մը, վարակումի մը պարագային, իր սթաֆիլոքոք մանրէներով կըրնայ յառաջ բերել արեան թունաւորում: Փենիսիլինը վարակեալ մասին վրայ կը գործէ իր յարձակումը եւ ոչ թէ հիւանդին: Մեղի ծանօթ է այս հրաշագործ դեղին պատմութիւնը: 1928ին Սըր Ալեք – սանդր օր մը նկատեց թէ իր տարբալուծման ամաններէն մէկուն վրայ գոյացած էր բորբոս մը, որ դիպուածաւ բնաջնջած էր ամանին մէջ գտնուող կպմութիւնները, որոնք սթաֆիլոքոք մանրէներ էին: Ֆլեմինկ զարմանքով հատատեցաւ այդ երեւոյթը փենիսիլին կոչեց զայն, յուսալով թէ այդ նիւթը պիտի յաջողէր նաեւ հիւանդներու մօտ ալ գտնուող մանրէները սպաննել:

Սակայն 1935ին միայն կարելի եղաւ մեկուսացնել բաւականաչափ փենիսիլին Ֆլեմինկի փորձերուն համար:

Օքսֆորտի երկու պրոֆեսորներ Սըր Հաուըրտ Ֆրէօրի եւ Սըր Էրնսթ Չէյն եւս օժանդակելով Ֆլեմինկի, մուկերու վրայ կարելի դարձան փորձերը: Այս փորձերը այնքան յաջող եղան որ հինգ տարի վերջ երբ Ֆլէօրի, Ֆլեմինկի պիւրը Միացեալ Նահանգներ տարաւ, արդէն հոն սկսուած էր փենիսիլինի մեծաքանակ պատրաստութեան:

Լոնտոնի Գուինս Մէրլի հիւանդանոցին մէջ էր որ մարդոց վրայ փենիսիլինի առաջին փորձերը կատարուեցան:

Առաջին փորձէն իսկ հիւանդին վրայ դպալի բարելաւում մը հաստատուեցաւ: Սակայն չորս օրուան դարմանումը դժբախտաբար կիսատ մնաց փենիսիլինի պակասով եւ հիւանդը մեռաւ:

Ամերիկայէն երբ մեծաքանակ փենիսիլին ղրկուեցաւ հրաշագործ բուժումներ կատարուեցան հիւանդներու վրայ, որոնք այլապէս դատապարտուած էին մահուան:

«Ալէրժի»ներու եւ փենիսիլինի դիմադրող մանրէներու պարագան առեղծուած – ցաւ:

Փենիսիլինը սկզբնական չրջաններուն դեղահատներու ձեւով ելաւ հրապարակ, սակայն ալէրժիներու ու դիմադրող մանրէներու պարագան նկատողութեան առնելով, ներարկումներու ձեւով սկսաւ կիրարկուիլ, ինչ որ դժուար էր:

Ներկայիս ունինք մէկ քանի լուծումներ, թէեւ ալէրժի չպատճառող փենիսիլին ցարդ չէ պատրաստուած, սակայն ուրիշ անթիպիոթիքներու ալ դիւտով նեղկայիս փենիսիլինի չհանդուրժող հիւանդներու ուրիշ անթիպիոթիքներ ալ հրաժեշտ է չարունակել ազգային ամէն տեսակի հատատութիւններու միջոցով, որպէսզի բոցը որ Ե. դարուն արծարծուած էր, չմարի եւ չանհետանայ, ժամրի ու չմոռցուի մեր նոր սերունդներուն կողմէ, որոնք իրենց նորաբական չարժումներուն մէկը, երբեմն կը փորձուին մոռցութեան տալ անցեալի ղէմքերը եւ իրագործումները:

Թարգմանիչ վարդապետներու տօնին առիթով, ազգովին ուխտանք ըլլալ յաջորդները անոնց, ժառանգորդները անոնց Տիրոջին եւ իրագործումներուն եւ մենք եւս ձգտինք ի գերեւ չհանել բոլորիս վրայ դրուած յոյսերն ու հաւատքը:

Ըլլայինք « Թարգմանիչներ », արժանի գնահատանքին մեր մեծ հայրերուն եւ նահատակներուն, յաւերժօրէն գնահատած ըլլալու համար անոնց անկրկնելի վաստակը եւ ոսկեվառ անունները:

ՎԱՐԴԱՆ Ծ. Վ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Նիւ Եորք

ՀՈԳԵԲԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

ԱՐԴԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍԷՐԸ

—o—

Հազիւ թէ դուրս եկած պատանութենէ՝ այսօրուան երիտասարդները մտահոգուած են սրտի եւ սիրոյ մեծ խնդրով: Կը խորհին եւ կը խօսին այդ մասին չարունակ: Մեծ տարբերութիւն մը կը նշմարուի 1970ի եւ 1900 թուի երիտասարդութեան միջեւ. այն ատեն իմաստուն երեւոյթով մեր մեծ մայրերը, իրենց խոնարհած աչքերով, չէի՞ն երազեր արդեօք քնքուշ խօսակցութիւններ ունենալ իրենց արական ընկերներուն հետ:

Բայց այդ շրջանին, սիրոյ մասին ապաօրէն արտայայտուիլ չկար. այնպէս որ եթէ իրենց միտքը զպանօրէն կը թափառէր այդ մարզին մէջ, հաստատուած սկզբունքներու չարչանքը սակայն, կ'արգիլէր բերանացի բոլոր արտայայտութիւնները:

Աղջիկներու եւ մանչերու չարաբերու – թիւնները խիստ կանոնի մը հետեւելով, «լաւ դաստիարակութիւն»ը կը պահանջէր, որ աչալուրջ պատասար մը զատէր, եւ անջատէր իւրաքանչիւրը իր համաչ – խարհին մէջ:

Այսօր՝ ճիշդ հակառակը, կատարեալ ազատութիւն երկու սեռերու երիտասարդութեան խօսակցութեանց եւ վարուելակերպի:

Մանչ ու աղջիկ կ'աչխատին միասին, կը պրօսնուն, սիրոյ կ'ընեն, կը ճամբորդեն եւ կը վիճին միատեղ, դիրենք չհասկրտող բոլոր հարցերու չուրջ:

Զիրենք մէկդմէկ զատող պատը այլեւս փլած է, ասոր հետ ալ՝ անցեալի բոլոր նախապաչարումները:

Տարբեր ժամանակներ, տարբեր ալ բարքեր. չրջանի մը մանուանդ ուր պրակտնութիւնը, թատրոնը, չարժապատկերը խորապէս կ'ազդեն սերունդներու վրայ, որով նման պայմաններու աղդեցութեան տակ, բնական է որ իր չրջապատին հանդէպ այնքան զգայուն երիտասարդութիւնը փոփոխէ իր լինելու կերպը:

կարելի է կիրարկել:

Կան այլեւս ախտազերծողներ որոնք չատ ազդեցիկ են տակուն մանրէներու դէմ:

Կան նաեւ կիսարուեսատական փենիսիլիններ: Գործածական են ցարդ բերնէ առնուող փենիսիլիններ ալ, սակայն այդ հրաշագործ դեղի մասին հարցերը չեն հարթուած դեռ:

Ամէն պարագայի, ինչ որ ալ ըլլան այդ բարդութիւնները կամ հարցերը ժամանակիցս բժշկական պատմութեան մէջ մեծ դեր խաղացած է փենիսիլինը եւ անոր գործած բարիքները անհամար են:

«ՏԷՅԼԻ ՆԻՒԶ»

Ստոյգ է որ բարեկամութիւնը չատախ կ'արտայայտուի ի նպաստ կնամեծարութեան եւ լաւ ձեւերով. ընդհանրապէս հասարէ հաւասար կը վարուին իրարու հետ. դէշ բան աղջիկներու համար, երբ ինքզինքնին պաչտպանել չեն գիտեր:

Շատ մը չափահասներ, մանաւանդ 40ը անցածներ, կը դատապարտեն այս վիճակը, եւ իր զուր կը ճգնին բնազդական ու եռուն ներկայ երիտասարդութեան բարքերը դոնէ մասամբ մը մեղմացնել:

Այդի երիտասարդները ասկէ զատ կը խօսին զանազան նիւթերու մասին, երբեմն այնքան անհամեստ, վրան–բաց եւ իրապաչտ լեզուով մը, եւ ասիկա 16 տարեկանի մը բերնին մէջ, իսկապէս զարմանք կը պատճառէ:

Կարծէք բոլորովին գիտակից՞ են իրենց կացութեան. այո՛, կամ ո՛չ, թերեւս երկուքն ալ. երբ արհամարհանքով կը խօսին սիրոյ, ամուսնութեան, հաւատարմութեան եւ ընտանիքի մասին, ոչ թէ կատարեալ համոզումով, այլ պարզապէս ուելի չոխորտալու եւ հակաճառելու համար: Կարգ մը զատնացածներ կան, որոնք կարծես հաճոյք կը զգան բարձրաձայն զոչելով.

«Սկսօրուան երիտասարդութիւնը արզահատելի է, խեչտ, սկզբունք չունի, եւ ապազան ուելի մութ է, քան թէ ներկան՝ զոր կ'ապրի»:

Կան անչուչտ կարգ մը երիտասարդներ, որոնք «սինիք» են, ոչ թէ ամէն ինչէ, այլ իրենք իրենցմէ անզամ կը կասկածին. չատ մը բաներու չեն հաւատար, եւ հաճոյք կը զգան քամահրելու, ինչ որ դեղեցիկ եւ լաւ է. բայց այդ կարգի երիտասարդները սակաւաթիւ են:

Եւ երեւութապէս, ամէնէն կատարեալ – ներն անզամ, խորքին մէջ այդպէս չեն: Մարդկային ամէն սրտի մէջ կապոյտ երկընքի անկիւն մը զոյութիւն ունի. առանց վերաքննութեան բոլոր երիտասարդները նոյն չանչանքով ամբաստանել, մեծ սխալ մը եղած պիտի ըլլար:

Բարոյական սկզբունքներու մասին կատարեալ թերահաւատութիւն ճառող երիտասարդներու ականջ մի կախէք:

Կորիզային մեքենաներու եւ միջմոլորակային սիեզերանաւորդութեան դարուն պէտք չէ մտաբերել երբեք եւ այրել ինչ որ նախկին սերունդները պաչտած են: Դեռատիթիթ այս մարդոցմէ եւ կիներէ պէտք չէ սարսափիլ, այլ հարկ է չահիլ անոնց վստահութիւնը: Եւ ապա չուտով պիտի համոզուիք, որ անոնք բոլոր ժամանակներու երիտասարդներէն ոչ չատ դէշ, ոչ ալ չատ լաւ են, եւ «զգացական պարկեչտութիւն»ը իր բուն արժէքէն բան մըն ալ չէ կորսնցուցած անոնց մօտ:

Այդի երիտասարդութեան «սինիզմ»ը դիմակ մըն է պարզապէս, որ յաճախ կը ծածկէ հոգեկան թերմութիւն մը, եւ յարգանք՝ առաքինութեանց հանդէպ, անցած հին սերունդներու մօտ եղածին պէս:

Ա. Ա.

ՅԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՊԱՍԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ԳԼՈՒԽ ԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՎՕՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Սուլթանուհին սկսաւ նեղուիլ: Ցան – կարծ ոռքի ելաւ եւ սենեակին մէջ քալել սկսաւ: Խաւարը ամբողջ այդ ոսկեզօծ վանդակը իր մութ սուսերովը պատած էր... Սակայն Սուլթանուհին երեւակայութեան լոյսը այդ խաւարին ալ դերիչխած էր: Սենեկապանուհիին դէմքը դարձած իր առջեւ կը գտնուէր...

Հայրիէ սկսաւ մտատանջուիլ:

Զանպակին մեռաքէ լարին մօտեցաւ եւ ուժգին չարժումով մը գանգակը հընչեցուց:

Վայրկեան մը յետոյ դուռը բացուեցաւ եւ Զաի ներս մտաւ:

— Ո՛հ, էֆէնտիմ, յարեց սենեկապանուհին զարմացած, արդեօ՞ք քնացաք:

— Ոչ Զաի, լոյսը չուզեցի վառել, ուզեցի մինակ մնալ:

— Հիմա ճրագը կ'ուզէ՞ք բերեմ:

— Այո, բեր:

Զաի դուրս ելաւ մրմնջելով.

— Խեղճ կինը տակաւին սուլթանական հարէմ ինչ ըսել է չհասկցաւ, եւ չափազանց կը տառապի: Մեղք, պիտի հիւանդանայ եւ խեղճը այնքան ալ բարի է:

Քանի մը վայրկեան յետոյ ձեռքը կապոյտ լուսամփոփով ծածկուած լապտեր մը բռնած եւս կը վերադառնար:

— Ճաչի ժամանակն է էֆէնտիմ, ըսաւ Զաի լապտերը փոքրիկ սեղանի մը վրայ դնելով:

Հայրիէ մտացիր սենեկապանուհիին զարձաւ ու պատասխանեց.

— Լաւ, դնա ըսէ որ այս դիշեր հոս պիտի ճաչեմ:

— Արդեօ՞ք անհանգիստ էք Սուլթանուհիս, հարցուց մտատանջութեամբ սենեկապանուհին:

— Ոչ բան մը չունիմ, միայն կ'ուզեմ հոս ճաչել, միթէ իմ իրաւունքս չէ՞:

— Ո՛հ, այո, ի հարկէ:

Զաի խոնարհութիւն մը ընելով դուրս ելաւ, մինչդեռ Հայրիէ տիվանին վրայ նեստուեցաւ եւ աչքին առջեւը միշտ սենեկապանուհիին տարօրինակ դէմքը ունենալով, խորհրդածութիւններու մէջ թաղուեցաւ:

Զ.

ԴԱՒԱԴԻՐԻ ԱՆԶԿՈՒԹԻՒՆ

Տիգրան Սուլթանուհիին սենեակէն ելլելով Զաիի առաջնորդութեամբ աղօտ լոյսով լուսաւորուած խորհրդաւոր ընդարձակներէ անցաւ եւ երկար ու նեղ սրահ մը մտաւ որուն վրայ բազմաթիւ դռներ կը բացուէին: Այդ սրահը դեղանի Սուլթանուհիին յարկաբաժիններուն չքեղութիւնը եւ մեծաշուք կահաւորումը չէր ներկայացներ, այսուհանդերձ բոլորովին վայելչութենէ եւ խնամքէ զուրկ չէր:

Դամասկինեան մեռաքսէ կտաւով ծածկուած երկու չարք արեւելեան բազմոցներ սրահին երկու քովերը կ'երկարէին եւ միայն դռներուն առջեւ կ'ընդհատուէին որպէսզի անկէ անդին դարձեալ չբունակուին:

Սրահին կեդրոնը մարը մանող արեւին ճառագայթներէն ցոլացող ձեղնաչահ մը կախուած էր: Սրահին ձեղունին վրայ, ուր ձեղնաչահը կախուած էր, ոսկիով քանդակուած Օսմանեան կայսրութեան չքանչանը կ'երեւէր:

Տիգրան Զաիի միջոցաւ այդ սենեակը առաջնորդուելով չուրջը հետաքրքիր ակնարկ մը նետեց:

— Առ այժմ հոս նստէ, ըսաւ Զաի, եւ տեսնենք նորին բարձրապատուութիւնը քեզ համար ինչ պիտի տնօրինէ, որպէսզի ես ալ ըստ այնմ չարժիմ:

Երիտասարդը առանց բառ մը արտասանելու կակուղ տիվաններէն միոյն վրայ նստաւ եւ անուչ ժպիտով մը ժպտեցաւ:

— Չեմ յուսար որ հոս նեղանաս, աղջիկս, ըսաւ Զաի բարութեամբ, ես չեմ կրնար հոս մնալ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ նորին բարձրապատուութիւնը ինձ պէտք ունենայ, սակայն հիմա հոս միւս Սուլթանուհիներուն սենեկապանուհիները պիտի դան եւ մինչեւ իմ վերադարձս անոնց հետ ժամանակ կ'անցընես: Կ'երեւի թէ Այիչէ հանըմը քեզ չատ կը սիրէ:

— Այո, Այիչէ հանըմը դիս կը պաչպանէ, մրմնջեց Տիգրան երկչոտութեամբ:

Զաի երիտասարդին կռնակը չոյելով չարունակեց.

— Շատ աղէկ, բայց քանի որ քեզ այսպէս կը պաչպանէ, ինչո՞ւ իր քովը չէ պահեր:

— Հոս միայն քանի մը օրուան համար պիտի մնամ, յետոյ հանըմս դարձեալ պիտի դայ եւ ինձ ասկէ պիտի առնէ:

— Արդեօք քեզ հոս ձգելու պատճառ մը ունի՞:

— Չեմ գիտեր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ագնիւ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսատեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՏՐԴԱՏ–ՋԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան (պատահած Ռումանիա) 10րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի (Հոկտեմբեր 17) առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ հոգեհանդստեան առթիւ.—

Ողբացեալ Տիկին Նալպանտեանի (մահացած Երեւան) Տիկ. Աշճիպաշեան վարսենիկ 50 Ֆր., այրի Տիկ. Նուարդ Յագոբճեան (Ղպրոսին) 50, բարեկաշտ տիկնոջ մը 5 Ֆր.։

Ողբացեալ Խումար Դարբիրեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տօքթ. Դարբինեան ընտանիք 50 Ֆր., Տարաբախտ Մկրտիչ Փափազեանի հոգեհանդստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սիմոն Փափազեան 10, Տիկ. Անուշ Գասպարեան 10։ Տարաբախտ փիրայր Տէր–Վարդանեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Տէր–Վարդանեան 20 Ֆր., Տէր–Վարդանեան Վաղարշակ 10, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր–Վարդանեան 10, Տէր եւ Տիկին Սիրվարդեան Անթուան 20 Ֆ.։

ԾԱԽՈՒ Է

Շատ յարմար յարկաբաժին մը չորս յարկնոց չէնքի մը մէջ, Գ. յարկ, երեք սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, մուտք, տեպառա, պատշգամ, չուրջ 65 քառակուսի մեթր, անհատական արդիական ջեռուցում կազով, հեռաձայն։ Յարկաբաժինը կը դտնուի փանթէն մեթրոյին կից, չուկային մօտ, հանդարտ փողոցի մը մէջ։ Գին՝ 120·000 Ֆր. (12 միլիոն հին ֆրանք)։

Հեռաձայնել՝ 845–43–27 ղրասենեակի ժամերուն կամ այդ ժամերէն դուրս՝ 845–35–46։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ առացած է Նազարէթ Տատուրեանի մահուան առթիւ 250 Ֆր. ողբացեալին բարեկամներէն եւ հայրենակիցներէն։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 12ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝

ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ

Օրուան բանախօս՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, Կիրակի, Ազգ Տան մէջ։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի Հոկտեմբեր 24, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ

17, Rue Bleue (Métro Cadet)

Պիտի ներկայացուի Հայ Արիներու մասնակցութեան զուտաւոր ֆիլմը՝

ՃԱՓՈՆԻ ՃԻՄՊՈՐԻՆ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԶՆՅԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 24ին, ժամը 16ին կէս գիշեր

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage de

Monsieur Jacques BAUMEL

Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

եւ նախագահութեամբ Պ. Կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «SOSSI»

Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99 Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չզրաւուին ուրիշներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 Ֆր. Մուտք 15 Ֆրանք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օսմոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Սրբուհի Բարսեղեանի հոգեհանդիսաին առթիւ Տէր եւ Տիկին Աչոտ Յակոբեան 50 Ֆր.։

Հանգուցեալ Եղիազար Զատուրեանի հոգեհանդիսաին առթիւ Տէր եւ Տիկին Պէզիրճեան 10, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան 10, Արզումեան ընտանիք 20։

Հանգուցեալ Յակոբ Մարկոսեանի թաղման տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 10 Ֆր., Պր. Խաչատուրեան 20, Պր. Գէորգեան 50, Օր. Մարի Սաղրեան 50։

Յակոբեաններու Թոռնիկներուն մկրտութեան առթիւ Պ. Աչոտ Յակոբեան 40։

SOIREE DE GALA

DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

SALLE GAVEAU, 45, RUE LA BOETIE — Métro : Miromesnil

17 NOVEMBRE, MERCREDI à 21 H.

RECITAL

Raffi PETROSSIAN

MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, SCHUMANN, LISZT

Location

à la SALLE GAVEAU

Chez DURAND — 4, Place de la Madeleine

U.G.A.B. par téléphone : 870-03-18 de 10 à 18 h.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23

ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

(Փարիզի Օփերայէն)

Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ

Մուտք 10 Ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին

Մշակոյթի Տան մէջ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան պարահանդէսը, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 4, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն Տիկին Վ. Գալուստեան 50 Ֆր. կը նուիրէ։

×

Վալանսէն Տիկին Ճինպաշեան 100 Ֆր. կը նուիրէ իր քրոջ մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօռիսի իր բոլոր ընկերները, 15 Հոկտ. Ուրբաթ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԻԼԼԻ Հ. Յ. Դ. վարդան Ինքնակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ առացած է Նազարէթ Տատուրեանի մահուան առթիւ 250 Ֆր. ողբացեալին բարեկամներէն եւ հայրենակիցներէն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց մասնաճիւղը եւ մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած են բանախօսական երեկոյթ մը՝

Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը եւ Ոսկեդարը ստեղծող թարգմանչաց վարդապետներու կատարած դերը նկատի չունենալ։

Կը բանախօսէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

16 Հոկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ,

7, Ռիւ Փափէր։

Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը անխտիր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 23 Հոկտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիչնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը։ Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը։ Կարեւոր օրակարգ։

Chorale Arménienne de Paris

Direction A. BARTEVIAN

(Siège : 14, Rue Petit Paris (19e) — Téléph. : 208-99-22

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲ

Ուսուցում հայ ժողովրդական եւ հոգեւոր երգերու եւ պատրաստութիւն համերգի

Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս ազգօգուտ եւ գեղարուեստական մխիթեան, ուր պիտի դտնէ նաեւ ընկերական և ջերմ մթնոլորտ

Ներկայանալ Ուրբաթ իրիկուններ ժամը 19–21

32, Rue de Trévise Ազգ. Տան Ա. յարկը

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
16
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
16 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12242

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.242

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ

Ա.ՔԵՄԵՆԵԱՆՑ ՕՐՈՎ

Ա.

Շատ հին է Հայերու եւ Պարսիկներու, արեւելքի այս երկու արիական հարեւան ազգերու յարաբերութեանց պատմութիւնը:

Բայլ Մովսէս Խորենացիէ, որ մանրամասնօրէն տուած է Հայոց աւանդական պատմութիւնը՝ հիմնուած Մար–Աբասի կաթնայի հայթայթած աղբիւրներուն վրայ, հաստատուած տեղեկութիւններ կան աշխարհահռչակ յոյն հեղինակներու՝ Հերոդոտոսի եւ Քսենոփոնի երկերուն, ինչպէս նաեւ պարսկական բեւեռագիր արձանագրութեանց մէջ, մասնաւորաբար Աքեմենեան հարստութեան օրով Հայոց եւ Պարսիկներու կապերուն մասին:

Պատմագէտներն ու բանասէրները ժ0. դարէն սկսեալ քննութեան ենթարկելով Խորենացիի պատմութիւնը, հաստատած են, որ Մար Աբասի կարգ մը տեղեկութիւնները Հայոց հին շրջանի պատմութեան մասին՝ պարզապէս առասպելախառն աւանդութիւններ են, որոնք հասած են մինչեւ հինգերորդ դար (յետ Քրիստոսի):

Կիւրոսի, Աժդահակի, Կիաքսարէի, երեւանդի որդի Տիգրան թագաւորի եւ Քրիստոսէ առաջ վեցերորդ դարու պատմական դէպքերու մասին իր գրածները արդարութեան կը կարօտին՝ անցեալ դարու կէսերէն սկսեալ եւ մինչեւ օրս շրջակայող պեղումներու եւ պիտական հետազօտութեանց լոյսին տակ:

Նոյնիսկ Քսենոփոն վստահելի աղբիւր մը չէ: Իր Կիւրոսեդիան (Կիւրոմարզ) կիներուն օրերէն սկսեալ նկատուած է ո՛չ թէ Մեծն Կիւրոսի իսկական կեանքի արձանագրութիւնը, այլ դասուած է «ի կարգս մտացածին բանահիւսեալ պատմութեանց» (Կենսագրութիւն երեւելի արանց, Ս. Մատթէոս վ. Մաղաք – Թէոփիլեանց, Վենետիկ, 1839, հատոր Ա. էջ 521 Բ): Մխիթարեան վարդապետը կ'աւելցնէ, որ Քսենոփոն չէ յարգած ժամանակագրութիւնը: Սպացոյց ա՛յն՝ որ «զմերս Տիգրան հայկազուն առնէ սիրելի մեծին Կիւրոսի, բայց անկեալ ընդ իշխանութեան տէրութեան նորա»:

Հայ հեղինակը ինք ալ կը սխալի, երբ «յոյժ պատմութիւն» կը դասէ Մար–Աբասի գրածը, որուն համաձայն Տիգրան եւ Կիւրոս նիզակակից գործած՝ միասին յաղթած էին Աժդահակին եւ տիրած Մարաց երկրին: Ցետոյ Ցոյներու վրայ արշաւելով՝ զանոնք նուաճած եւ իրենց հնազանդացուցեր էին: Այսպէսով Տիգրան ընդարձակած էր Հայաստանի սահմանները եւ հարստացուցած արքունի գանձը:

Խորենացի վիպասանական ձեւով կը նկարագրէ Մարաստանի թագաւոր Կիաքսար Ա.ի որդի եւ յաջորդ Աժդահակի (584–549 Ք. Ա.) տեսած մղձաւանջային ծանօթ երազը, երբ անիկա լսած էր Հայոց թագաւոր Տիգրանի եւ Պարսից Կիւրոս Բ.ի դինակցութիւնը: Աժդահակի ամուսնութիւնը Տիգրանուհիին հետ եւ մեռցնելը:

Քսենոփոն կը գրէ որ Աժդահակի հետ պատերազմողը Տիգրանի հայր Երուանդն էր, որ անկէ յաղթուելով խոստացած էր տուրք տալ Մարաց, բայց Աժդահակի մեռնելէն եւ խոստումը չէր կատարած: Ուստի անոր որդին Կիաքսար՝ Բաբելացւոց դէմ պատերազմի ելած մինչոցին՝ իր քեռորդի Կիւրոսը պարսկական զօրքով Երուանդի վրայ դրկեց: Երուանդ զարձեալ պարտուեցաւ եւ մեծ փրկանք վճարելով հազիւ ազատեցաւ: (Քսենոփոն, Կիւրամարզ, Բ. 4 եւ Դ. 1–3):

Ինչպէս գրեցինք (Յառաջ, 10 Հոկտ.), Պարսից Կամբիւս Ա. Թագաւորի որդի եւ յաջորդ Մեծն Կիւրոս Բ.ն է, որ տալըստամբելով Աժդահակի դէմ, գերի բռնեց զայն, գրաւեց Մարաստանը, վերջ տուաւ Մարաց Պետութեան եւ ինքզինքը հռչակեց Մարաց ու Պարսից Թագաւոր (550ին Ք. Ա.), հիմը դնելով Աքեմենեան հարստութեան, որուն 2500ամեակին է, որ կ'ոգեկոչուի ներկայիս բացառիկ հանդիսութիւններով:

Պատմական մեծ երեւոյթ էր կործանումը Մեդիայի (Մարաստան), որ մինչեւ Զ. դարու (Ք. Ա.) առաջին կէսը գրաված էր լայնածաւալ թագաւորութիւն, որուն ենթակայ էին Իրանի մեծագոյն մասը՝ Պարսքի հետ միասին, բուն Ասորեստանը, Ուրարտուն եւ Փոքր Ասիոյ արեւելեան շրջանները, մինչեւ Կալիս գետը (Քզըլ Ըրմաք):

Երբ Մեդիայի Կիաքսար թագաւորը արշաւած ու գրաւած էր Ուրարտուն եւ արեւելեան Փոքր Ասիան՝ հնդեւրոպական Արմէնները Փոքր Հայքէն եւ Կապադովկիայէն արդէն եկած եւ հաստատուած էին Արածանիի ու Տիգրիսի հովիտները:

Քսենոփոն իր վէպին մէջ կը պատմէ թէ Կիաքսար Բ.ի եւ Կիւրոս Մեծի ժամանակ Արմենիան եղած է առանձին փոքր թագաւորութիւն՝ գաշնակից Մեդացիներու եւ Պարսիկներու: Կը յիշէ նոյնիսկ Արմէններու թագաւորի երկու գաւակներուն անունները, — մեծը՝ Տիգրան, փոքրը՝ Սարարիս (հաւանօրէն Շաւարշ): Արմէններու թագաւորի զինուորական ուժն էր 40·000 հետեւակազօր եւ ութ հազար հեծելազօր: Հարստութիւնն էր 3000 տաղանդ, հաշուած արծաթ դրամով (բաբելոնական – պարսկական տաղանդի կշիռը մօտ 32 քիլոգրամ էր, իսկ ատտիկական՝ նինը՝ մօտ 26 կիլոգրամ):

Մեծն Կիւրոս մօտ ընկերն էր եւ որսակիցը Արմէններու թագաւոր Տիգրանի որդւոյն: Արմենիան գրաւելէ ետք, այս վերջնոյն խնդրանքով կրկին բարեկամութիւն կը հաստատէ Արմէններու թագաւորին հետ եւ պատերազմի համար կը զօրին հետ եւ պատերազմի համար կը վերցնէ անոր զօրքին կէսը՝ 4000 ձիաւոր եւ քսան հազար հետեւակ: Զօրքի միւս կէսը կը թողու երկրին մէջ, որովհետեւ Արմէնները չարունակ պատերազմ կը մղէին հարեւան Խալդերու դէմ, ըստ Քսենոփոնի (Յ. Մանանդեան, Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան, հատոր Ա., Երեւան, 1944, էջ 39):

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԹՐՕ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

Ուրբաթ առաւտ, վերջապէս, Փարիզ կը վերստանար իր սովորական դիմագիծը եւ ժողովուրդը, յանկարծակի ցուրտին հետ, հաճոյքով կը վերագտնէր իր «տաք» վառարանը:

Տասը օր տեւած էր այս գործադուլը, որ ոչ մէկ վայրկեան վայելեց հանրային կարծիքին համակրութիւնը, աւելին՝ ձախողութիւն մըն էր նաեւ սենափքաներուն համար: Արդարեւ Աչխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Ինքնավարներու սենափքան կրցան անդրադառնալ թէ բացարձակապէս ոչերը չեն չարքերուն:

Հինգշաբթի իրիկուն արդէն երթեւեկին 60 առ հարիւրը ապահովուած էր:

Ցիշենք որ Հինգշաբթի առաւու վերջ – յիշեալ ընկերակցութիւնները կոչ մը կ'ընէին որպէսզի բանթողները դադրեցնեն իրենց չարժումը եւ կէսօրէ ետք ալ գործադուլը կը սկսէր բանիլ: Այս գործադուլը ցոյց տուաւ բացայայտ կերպով թէ Ֆրանսայի մէջ սենափքաներու դրութիւնը տաղնապի մէջ է եւ բանուորական ուժը (էֆ. Օ., ընկերվարական) որ չէր մասնակցած գործադուլի չարժումին չատ աւելի հանդամանօրէն կրնայ խօսիլ ասկէ ետք:

ՊԵՐՍԵՊՈԼԻՍ 2500

—o—

ՇՔԵՂՈՒԹԻՒՆ՝ ԱԴԻՆ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆԴԻՆ

—o—

ՆՈՐ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ՝ ՃԳՆԱԽՈՐԵԱՆ

Պարսկական կայսրութեան 2500ամեակի հանդիսութեանց բացումը կատարեց Իրանի Շահը Հոկտեմբեր 14ին, Պերսեպոլիսի մէջ:

Պատկերը անչուչտ չի կրնար նաեւ չվերարդուվեցնել երբ պահ մը խորհինք թէ այս չքեղութեան եւ չռայլութեանց ոչ չատ հեռու կը տիրէ անդութ թշուառութիւնը պարսկական գիւղերուն: Ճիշդ է որ եթէ չվերացին այս հանդիսութիւնները, անոնց փոխարժէքը աղքատներուն պիտի չերթայինն, բայց եւ այնպէս բան մը կայ անհանգստացնող:

Ցատուկ սարքուած արքայական վրան մը Ֆրանսացի արհեստաւորներու կողմէ յարդարուած էր: 242 ոտք երկարութեամբ սեղանը չինուած էր Լուի ԺԴ.ի ժամանակվերջնի ոճով: Վրանին մէջ տեղ գտած էին կայսր մը, 8 թագաւորներ, երեք իշխան, 12 նախագահ, 10 չէյխ, երկու սուլթան, երեք վարչապետ, մէկ կարդինալ եւ երկու փոխ–նախագահ:

Շահը իր բարի գալուստի խօսքին մէջ այս համախմբումը մեծ դէմքերու, Պերսեպոլիսի մէջ, ուր հիմնուած էր Պարսից կայսրութիւնը, նկատեց բարեղէպ երեւոյթ, որովհետեւ «այս երեկոյ պատմութիւնը կը միաձուլուի այսօրուան իրականութիւններուն հետ»· ժամանակն է, նկատել տուաւ Շահը, որ խաւարի, հիւանդութեան, տգիտութեան, անօթութեան, խտրականութեան եւ անարդարութեան պատմութեան էջը գոցուի:

Հիւրերու կողմէ խօսք առաւ Հայլէ Ցասանի կայսրը, որ հանդիսութիւնը նկատեց դեղեցիկ օրինակ: Արդարեւ ասիկա ցոյց կուտայ պատմութեան օգտագործումը լաւ նպատակներու եւ ոչ թէ արդարացնելու յարձակում մը:

Ճաշը սպասարկուեցաւ Ֆրանսացի եւ դուիցերացի ծառաներու կողմէ:

Ներկաները ապա կը դիտեն «ձայն եւ լոյս»ի ներկայացում մը՝ պատրաստուած Ֆրանսացի մասնագէտներու կողմէ: Եռաժչտութիւնը յօրինած էր երիտասարդ Հայ մը, 32 տարեկան, Ճգնաւորեան, որ Հար· Ամերիկա կը բնակի: Ներկայացման բնագիրը կը պատկանէր Ֆրանսացի ծանօթ պատմաբան Անտրէ Քաստելոյի:

Ֆրանսայի Նախարարապետը իր կնոջ հետ ընդունուած է մեծ չուքով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ. յայտարարեց թէ 1974ին այլեւս պիտի չներկայանայ ընտրութեան եւ այժմէն ներկայացուց իր յաջորդը՝ Հերի Նուիրա, ներկայս վարչապետ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆի բանտերը սկսած են պարպուիլ տրուած ըլլալով որ վերջին ա – մէներուն կանխահասօրէն ազատ կ'ար – ձակուին այն մտաւորականները, որոնք 1968 Մարտի խռովութիւններէն ի վեր արգելափակուած էին:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ միջադէպ մը պատահած է 14 «ահաբեկիչներու» դատավարութեան: Հինգ վաստակաւորներ որոշը ձգած գացած են բողոքելու համար դատական Ատեանի բռնած դիրքին Աթաթիւրքի նկատմամբ: Ամբաստանեալներէն մէկը, պաշտպանելու համար իր ընկերնեբէն մին որ ամբաստանուած էր թէ կ'ուղէ համայնավար վարչակարգ հաստատել Թուրքիոյ մէջ, Աթաթիւրքի մէկ ճառը յիշած էր: Դատախազը անմիջապէս միջամտած էր պնդելու համար թէ այդ ճառը խօսողը Աթաթիւրքը չէր՝ այլ Լենին:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՑ Համայնավար կուսակցութեան կեդր· Կոմիտէի անդամ Օ· Սվեոթքա յայտարարեց վեց հարիւր չեխ լրագրողներու առջեւ, թէ լրագրողը անկախ աշխատող մը չէ երբեք, որովհետեւ ան պէտք է հետեւի «կեդրոնացեալ ժողովրդավարութեան» սկզբունքներուն, հիմնակէտը «մեր կուսակցական կեանքին»: «Մամուլը, ձայն–պատկերասփիւռը վերստին դարձած են կուսակցութեան պայքարի զէնքերը», յայտարարեց ան: Խորհրդային միջամտութենէն ետք մաք – րագործուած էին լրագրողներու չար – քերը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը որոշեց ջնջել Փաքիստանի արուած նպաստը: Զինուրական, տնտեսական եւ այլ բնոյթի օժանդակութիւնները կը վերահաստատուին, երբ Քարաչի թոյլ տայ Պենկալի գաղթականներուն վերադառնալ իրենց տուները եւ երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուի Արեւելեան Փաքիստանի մէջ:

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 8 արուեստական արբանեակներ արձակեց մէկ հրթիռով: Ինչպէս միշտ ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուեցաւ:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս հաւանական նկատեց Ֆանթոմ օդանաւերու յանձնումը Իսրայէլի, նկատի առնելով որ Մոսկուա զինուորական յատկեալ օժանդակութիւն խոստացած է Եգիպտոսի:

ԹՂԹԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարը յայտարարեց թէ հեռաձայնի սակերու յաւելում պիտի չըլլայ 1972ին:

ԻՏԱԼԻՈՑ Խորհրդարանը նիստ պիտի դումարէ Դեկտ· 9ին Հանրապետութեան նախագահ՝ Սառակաթի յաջորդը ընտրելու համար:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ քննելով Անկախ Հանրապետականներու Թուլուզի համագումարը Վի տիւ Մոնտի մէջ կը գրէ թէ կեդրոնը համախմբման կէտը պէտք է ըլլայ:

ՆՈՊԵԼԻ բժշկական մրցանակը տրուեցաւ Իրլ Սըթըրլանտի: Ամերիկացի 37րդ դիտնականն է որ այս մրցանակին կ'արժանանայ:

ԹԻԹՕ Ամերիկայէն եւս, Անգլիա պիտի այցելէ Նոյեմբերին, ընդառաջ երթալով իրեն եղած հրաւէրին:

ՓԱՐԻԶի վիէթնամեան ժողովը 132րդ նիստը դումարեց առջի օր բայց տեղքայլը կը չարունակուի:

ՀԻՒՍԻՍՏԱՆԻՆ Իրլանտայի մէջ նոր բախումներ պատահած են բրիտանացի զինուորներու եւ իրլանտական դաղանի բանակի անդամներուն միջեւ: Տըպլինի մէջ նախագահ Վալերա իր 89րդ տարեդարձը տօնած է եւ ամէն կողմէ նուէրներ ստացած:

ԻՐԱՆԻ 2500ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԿԻՒՐՈՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քսենոֆոնի պատմութիւնը, սակայն, Կիւրոսի պատմածէն բոլորովին տարբեր է: Ահա՛ անոր պատմութեան ամփոփումը:

Մեդացւոց աշխարհակալութեան ժամանակ, Հայոց Թագաւորը (որուն անունը հոս անծանօթ կը մնայ) անոնց հարկատու կը դառնայ, բայց երբ Մեդացիները Կիւրոսէն կը յաղթուին՝ Հայոց Թագաւորը յարմար առիթը կը դտնէ իր երկիրը անկախ եւ ազատ հարկ համարելու: Կիւրոս, սակայն, իրրեւ Մեդացւոց լրտեսներուն ժառանգորդ, կը պահանջէ որ Հայերը (կամ՝ ինչպէս Քսենոֆոն կը կոչէ զանոնք, Արմէնիները) հատուցանեն իրենց յետնեալ հարկերը: Անհամաձայնութիւնը կը յանգի պինեալ կռիւի, որուն մէջ Հայոց Թագաւորը իր ամբողջ ընտանիքով գերի կ'իյնայ: Միայն զահաժամանդ իշխանն է Տիգրան, որ, որպէս զայն ըլլալով, գերութենէ ազատ կը մնայ:

Քսենոֆոն այս առթիւ կը պատմէ երկար խօսակցութիւն մը՝ Կիւրոսի եւ Հայոց Թագաւորին միջեւ, որ աւելի կը նմանի արիստոտէլեան տրամախօսութեան մը, քան թէ արեւելեան յաղթական Թագաւորի մը գերեալ անձի մը հետ խօսելու կերպին: Ցամենայն դէպս, Հայոց Թագաւորը կ'ընդունի իր յանցանքը եւ կը յայտնէ թէ պատրաստ է այն պատիժին՝ զոր Կիւրոս յարմար պիտի նկատէ, — ներառեալ՝ մահուան դատապարտութիւն:

Խօսակցութեան ա՛յս կէտին, արքայորդին Տիգրան, որ վերադարձեր էր որսէն, կը միջամտէ. ան կը յայտնէ Համոզել Կիւրոսը, թէ աւելի լաւ է ներողամտութեամբ բարեկամներ վաստկիլ քան թէ վրիժառութեամբ թշնամիներ: Հետաքրքրական է Կիւրոսի եւ Տիգրանի խօսակցութիւնը, զոր հոս մէջբերել չ'ափ երկար պիտի ըլլար, եւ որուն մէջ, սակայն, Քսենոֆոն ի յայտ կը բերէ Տիգրանի խմաստութիւնը եւ համոզելու կարողութիւնը, եւ Կիւրոսի խոհական վարչապետութիւնը:

Ի վերջոյ, կը համաձայնին որ Հայոց Թագաւորը իր ազատութիւնը դնէ իր կարողութեան համեմատ վճարումով մը: Ան, Կիւրոսի հարցումին պատասխանելով, կը յայտնէ թէ իր պինուորական ուժը կը բաղկանայ 40 հազար հետեւակ եւ 8 հազար ձիաւոր պինուորէ, եւ թէ իր հարստութիւնը եթէ հնչուն դրամի վերածուէր՝ 3000 տաղանդի պիտի հասնէր: Տաղանդը դրամական միաւոր չէ՝ այլ կշիռ, մերթեւս 40 քիլօ (տաղանդին ճշդութիւնը չէ ճշդուած, տեղէ տեղ եւ ժամանակէ ժամանակ ան տարբերած է): Քսենոֆոն չի յայտներ թէ 3000 տաղանդը ոսկի՞ էր թէ արծաթ. այդ ծանրութեամբ ոսկի՝ այսօրուան համար իսկ հսկայ գումար մը պիտի ըլլար: Այսուհանդերձ, Քսենոֆոնի տուած թիւերը եթէ վաւերական ճշմարտութիւն իսկ չեն՝ հաւանականութեան սահմաններէն դուրս չեն ղար:

Կիւրոս Հայոց Թագաւորին դանձէն մաս մը միայն կ'առնէ, նոյնպէս անոր պինուորական ուժին մէկ մասը իրեն օժանդակ կ'ընդունի, ըսելով որ Հայոց Թագաւորը իր երկիրը կառավարելու եւ թշնամիներէն պաշտպանելու համար մնացածին պէտք ունի: Յետոյ, դառնալով Տիգրանին, կը հարցնէ թէ ի՞նչ կուտայ գերութենէ փրկելու համար իր կինը, որուն հետ նոր ամուսնացեր էր: Տիգրան կը պատասխանէ՝ թէ կեա՛նքը տալու պատրաստ է: Բայց Կիւրոս անոր կ'ըսէ, թէ ոչ Տիգրան եւ ոչ ալ կինը գերի կրնան նկատուիլ, քանի որ Տիգրան իր հօր ապստամբութեան մասնակցած չէր:

Եւ այսպէս, Հայոց արքունիքի ամբողջ անդամները ուրախ – դուարթ կը վերադառնան Հայաստան: Ճամբան՝ Տիգրան իր կնոջ կը հարցնէ, թէ Կիւրոսի ո՞ր յատկութիւնը աւելի հաճելի դտած էր. փիլիսիքական՞ դեղեցկութիւնը, հոգեկան ազնուութի՞ւնը թէ մտային կարողութիւնը:

— *Ես, կը պատասխանէ Տիգրանի հարսը, Կիւրոսի չէի նայեր:*

— *Հապա որո՞ւ կը նայէիր, կ'ըսէ Տիգրան:*

— *Անոր՝ որ պիտ գերութենէ ազատելու համար իր կեանքը տալու պատրաստ էր, կ'ըսէ հարսը:*

Հայ կնոջ ազնիւ նկարագիրը այս վեց բառերով ի յայտ կուգայ:

Քսենոֆոն Կիւրոսի կը վերագրէ նաեւ Հայոց նախապատմութեան համար չատ հետաքրքրական դործ մը: Կ'երեւի, թէ Ուրարտական Պետութեան քայքայման ժամանակ Ուրարտացիներու մէկ մեծ մասը դէպի հիւսիս դաղթեր էր. այսուհանդերձ, կարեւոր մաս մըն ալ երկրի մէջ մնացեր էր: Մնացողները, տեղի տալով նորեկ Արմէններու ճնշումին, քաշուեր էին բարձունքներու վրայ, եւ, ինչպէս պիտի ակնկալուէր այս տեսակ պարագայի մը բնիկ Խալդիներու եւ եկուոր Արմէններու միջեւ կռիւը անպակաս էր:

Կիւրոս երկու ժողովուրդները կը հաշտեցնէ, անոնց փոխադարձ իրաւունքները կը ճշդէ, խնամութեան պայմաններ կը դնէ եւ երկրին խաղաղութիւնը ապահովելու համար պահակազօրք կը սահմանէ: Այս բոլորը՝ հայկական աղբիւրներու բոլորովին անծանօթ կը մնան:

Հին հայկական աւանդութիւններ, ոնց արձագանդ կ'ըլլայ Խորենացի, Տիգրանին կը վերագրեն դործեր՝ որոնք կիւրոսի կը պատկանին: Աստղ կարգին է Լիւդիոյ Կրեսոս Թագաւորի պարտութիւնը եւ գերութիւնը:

Հայոց վրայ իրանական ազդեցութիւնը սկիզբ կ'առնէ Կիւրոսի ժամանակէն: Այդ ազդեցութիւնը մեծ եղած է լեզուին, բարքերուն, կրօնական հաւատալիքներուն եւ ընկերային – ընտանեկան կենցաղին վրայ:

ԱՐՇԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Հայ Մշակոյթի Տունը գրական երեկոյ մը կազմակերպեց Թարգմանական երկու հատորներու հրատարակման առթիւ, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 9ին, Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Նոր հրատարակուած գիրքերն են՝ եզ. Զարեհի եւ Դ. Վարուժանի բանաստեղծութիւններու հատընտիր Թարգմանու – թիւնները Ֆրանսերէնի՝ Լիւք Անարէ Մարսէլի եւ Կ. Փոլատեանի միացեալ աշխատանքով:

Գրասէր հասարակութեան առջեւ երեկոյթին նախագահը՝ Յովիկ Եղիազարեան չեչտեց, թէ հայ բանաստեղծութիւնը գմայլելի հիւսք մը կազմած է Գողթան երդերէն մինչեւ Նարեկացի, մինչեւ Վարուժան եւ Զարենց, ապա՝ ցայսօր լոյս ելած այլ գործերու միաճոյլով: Հայ բանաստեղծութիւնը իր ինքնատիպ դեղեց – կութեամբ եւ ինքնատիպ նկարագրով փայլուն երեսը կը կազմէ մեր գրական անդաստանին եւ, հետեւաբար, անհրաժեշտ է զայն ներկայացնել օտարին՝ իր լման փայլով:

Նախագահը գրական մրցանակներու անհրաժեշտութեան մասին արտայայտուելէ յետք, յատկապէս անդրադարձաւ Հ. Սէրէնկիւլեան եւ Գ. Մելիտինեցի գրական մրցանակներուն, որոնց յատկացումներով լոյս տեսած են վերոյիշեալ երկու Թարգմանական դիրքերը:

Հ. Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակը մէկ կողմէ կը ձգտի կորուստէ փրկել արժէքաւոր ձեռագիր աշխատութիւնները՝ դանոնք հրատարակութեան տալով եւ, միւս կողմէ, կ'առաջադրէ քաջալերել եւ իրատապարդ սկանակ գրիչներ՝ հնարաւորութիւն տալով անոնց մուտք գործելու մեր գրական անդաստանը: Վերջապէս Թարգմանութիւններու ճամբով աւելի լայն հասարակութեան ճանչցնել մեր գրական գոհարները:

Ներկայացնելէ յետք Հ. Սէրէնկիւլեանի եւ Գ. Մելիտինեցիի հանրային օգտաշատ գործունէութիւնները, Մէթր Յ. Եղիազարեան սեղմ դիծերու մէջ բնութագրեց Վարուժանի եւ Զարենցի արուեստը: Երկուքն ալ գարձան յատկապահ դէմքեր իրենց սերունդի բանաստեղծներուն մէջ, մանակէ ժամանակ ան տարբերած է): Քսենոֆոն չի յայտներ թէ 3000 տաղանդը ոսկի՞ էր թէ արծաթ. այդ ծանրութեամբ ոսկի՝ այսօրուան համար իսկ հսկայ գումար մը պիտի ըլլար: Այսուհանդերձ, Քսենոֆոնի տուած թիւերը եթէ վաւերական ճշմարտութիւն իսկ չեն՝ հաւանականութեան սահմաններէն դուրս չեն ղար:

Կիւրոս Հայոց Թագաւորին դանձէն մաս մը միայն կ'առնէ, նոյնպէս անոր պինուորական ուժին մէկ մասը իրեն օժանդակ կ'ընդունի, ըսելով որ Հայոց Թագաւորը իր երկիրը կառավարելու եւ թշնամիներէն պաշտպանելու համար մնացածին պէտք ունի: Յետոյ, դառնալով Տիգրանին, կը հարցնէ թէ ի՞նչ կուտայ գերութենէ փրկելու համար իր կինը, որուն հետ նոր ամուսնացեր էր: Տիգրան կը պատասխանէ՝ թէ կեա՛նքը տալու պատրաստ է: Բայց Կիւրոս անոր կ'ըսէ, թէ ոչ Տիգրան եւ ոչ ալ կինը գերի կրնան նկատուիլ, քանի որ Տիգրան իր հօր ապստամբութեան մասնակցած չէր:

Եւ այսպէս, Հայոց արքունիքի ամբողջ անդամները ուրախ – դուարթ կը վերադառնան Հայաստան: Ճամբան՝ Տիգրան իր կնոջ կը հարցնէ, թէ Կիւրոսի ո՞ր յատկութիւնը աւելի հաճելի դտած էր. փիլիսիքական՞ դեղեցկութիւնը, հոգեկան ազնուութի՞ւնը թէ մտային կարողութիւնը:

— *Ես, կը պատասխանէ Տիգրանի հարսը, Կիւրոսի չէի նայեր:*

— *Հապա որո՞ւ կը նայէիր, կ'ըսէ Տիգրան:*

— *Անոր՝ որ պիտ գերութենէ ազատելու համար իր կեանքը տալու պատրաստ էր, կ'ըսէ հարսը:*

Հայ կնոջ ազնիւ նկարագիրը այս վեց բառերով ի յայտ կուգայ:

Քսենոֆոն Կիւրոսի կը վերագրէ նաեւ Հայոց նախապատմութեան համար չատ հետաքրքրական դործ մը: Կ'երեւի, թէ Ուրարտական Պետութեան քայքայման ժամանակ Ուրարտացիներու մէկ մեծ մասը դէպի հիւսիս դաղթեր էր. այսուհանդերձ, կարեւոր մաս մըն ալ երկրի մէջ մնացեր էր: Մնացողները, տեղի տալով նորեկ Արմէններու ճնշումին, քաշուեր էին բարձունքներու վրայ, եւ, ինչպէս պիտի ակնկալուէր այս տեսակ պարագայի մը բնիկ Խալդիներու եւ եկուոր Արմէններու միջեւ կռիւը անպակաս էր:

Կիւրոս երկու ժողովուրդները կը հաշտեցնէ, անոնց փոխադարձ իրաւունքները կը ճշդէ, խնամութեան պայմաններ կը դնէ եւ երկրին խաղաղութիւնը ապահովելու համար պահակազօրք կը սահմանէ: Այս բոլորը՝ հայկական աղբիւրներու բոլորովին անծանօթ կը մնան:

Հին հայկական աւանդութիւններ, ոնց արձագանդ կ'ըլլայ Խորենացի, Տիգրանին կը վերագրեն դործեր՝ որոնք կիւրոսի կը պատկանին: Աստղ կարգին է Լիւդիոյ Կրեսոս Թագաւորի պարտութիւնը եւ գերութիւնը:

Հայոց վրայ իրանական ազդեցութիւնը սկիզբ կ'առնէ Կիւրոսի ժամանակէն: Այդ ազդեցութիւնը մեծ եղած է լեզուին, բարքերուն, կրօնական հաւատալիքներուն եւ ընկերային – ընտանեկան կենցաղին վրայ:

ԱՐՇԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՄԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԵԶԸ

Դեղնուկի լանջքերուն տակ Զիմառան տեսանք՝ պարտէզներու ի՛նչ հոծ կանանչութիւնով շրջանակուած: Ու՝ Եփրատի հովիտը, ու՝ Արջուկին լանը, ու՝ Քերվան–Եոռանի ճամբան, որ կը ձդուէր ու կը ձդուէր: Մարդ չկար, բայց վախ ալ չկար, ո՛վ պիտի համարձակէր ծուռ նայելու մեզի, մեր զիւղին լեռներն էին, մենք ու խաչնարած Քուրաերը կայինք, որոնք ձմեռը իրենց հոտերով Ղարապուտախի ու Եփրատի քարայրները կը ձմեռէին, իսկ ամառը Ղարա–սրթի այս աբօտները կը բարձրանային:

Գաղաթի մը վրայ, որ երկնքին կը դպչէր կարծես, միակ կին մը կայներ էր այծերու հօտի մը մէջաեղը, որոնք իր շուրջը կ'արածէին: Քրտուհի մըն էր: Մինչեւ իր քովը չհլանք, վարէն պոռացի.

— *Է՛յ... կաճճէ՛...*

Կինը մեզի դարձաւ:

— *Մեր պզտիկ Արմանին եղնոցը տեղը դիտե՞ս: — Մեր պզտիկ Արմանի՞ն — Մեր պզտիկ Արմանի՞ն — Մեր պըզտիկ — Մեր պզտիկ Արմանի՞ն — եղնոցը տեղը — եղնոցը տե՛ղը — եղնոցը տե՛ղը — դիտե՛ս — դիտե՛ս — դիտե՛ս:*

Իւրաքանչիւր մասը խօսքիս երեքական անգամ կրկնեցի, ինչպէս կ'ընենք մենք՝ հեռուէն հեռու, լեռնէ լեռ խօսելու երբ ըլլանք: Զայնս Ղարա–սրթը բռնեց:

— *Ի՛նչ կ'ըսես, — պատասխանեց:*

— *Կ'ըսե՛մ թէ — կ'ըսե՞մ թէ — կ'ըսե՛մ թէ, — պոռացի ու նորէն, որքան ձայն ունէի, իւրաքանչիւր խօսքս երեքական անգամ կրկնեցի:*

— *Նըզանը՛մ — Նըզանը՛մ — Նըզանը՛մ — պատասխանեց: (Զեմ դիտեր, ըսաւ), ալ ի՛նչ պիտի ընես:*

Տօտալ հասանք, որ նոյնպէս Ղզլպաշի դիւղ մըն էր: Հողէ տուները այնքան ցած էին՝ որ փողոցէն տանիք ելլիր եթէ կ'ուզես: Այծերը արօտ դրկեր էին, կիները բաց դուռներուն մէջ մածուն կը հարէին խնոցիներով: Բակերը, փողոցները ամենուրեք այծի սպլտուր ու մէզ էին, արեւին տաքութենէն աղր կը հոտէր դիւղը: Մքայէլ քեռիս տօսթերն էին տօտալցիները, չատ կուզային քեռիս տունը. մայրս որ տեսան՝ Խնոցիները հարելը կեցուցին, թափեցան վրան: Քիսպարային ու Սալմանին կնիկները մեր Թեւերէն քաշեցին՝ որ իրենցը երթայինք, բայց մենք մերժեցինք, «մեր եղնիքը տեսնել եկեր ենք» ըսինք: Մեր Մեծ դիւղին եղնոցը պիչերած ձորը մեզ դրկեցին, անպատճառ Եփրատին ափերը պիտի ըլլան, յարեցին, հովիւներէն կը հասկնաք ձերիններուն տեղը:

Գտանք, ինչպէս բացատրեցին, խորունկ ու ջուրով ձորի մը միւս կողմը դետա – հայեաց արօտավայրի մը վրայ ցրուած կ'արածէին: Բաքաչտաչի դիմացը եկած էինք, մեր դէմի ափն էին տուները: Հովիւները Վահանն ու Դանիէլն էին:

— *Եա դարձէք, է՜ա–է՜ա–է՜ա, — պոռային մեզի՝ իրենց տեղէն մեր հարցումներուն պատասխանելով, — Իպոն, ձեր հովիւը, ձեր եղնիքը Ղարապուտախի միւս ափը անցուց — միւս ա՛փը — միւս ա՛փը — միւս ա՛փը. Զափլան–դայասիէն՝ ինքսունինէն դետը իջէք — դե՛տը–դե՛տը–դե՛տը. Ամբարին վարվերներէն ճերմակքարատակ ելէք — ճերմակքարատա՛կ — ճերմակքարատա՛կ — ճերմակքարատա՛կ. Խորան աղբիւրին կամ Դեղջուրին երեսները պիտի ըլլան, Խորան աղբիւրի՛ն, Դեղջուրի՛ն, Խորան աղբիւրի՛ն, Դեղջուրի՛ն, հասկցա՞ք՞ք – հասկցա՞ք – հասկըցա՞ք:*

Խորան աղբիւրէն տեսանք. Դեղջուրի ձորին երկու երեսները կ'արածէին: Հասանք ու մտանք իրենց մէջ: Հովիւը՝ Իպոն, չկար, աղջիկը՝ Նըզահէն կար, որ Թեփթացի երկու աղջիկներու հետ լորտեր նասեր քար կը խաղային. տղոցմէն կրտսերը՝ Աստո կար, որ կախմբիւղոնց տղոցը հետ հովիւներուն լեռը խաղցած տեսակի չալուկ կը խաղային: Նըզահէն մեզ տեսաւ ու վազեց եկաւ:

— *Եղնիքը տեսնել եկանք, — ըսինք ու չըշեցանք՝ ամէն եղին քովէն անցնելով ու նայելով: Մեր երեք եղները տեսանք, նոյնպէս կնոջս մարանցիները, կորչայինցիները, քեռոնցիները, որոնք խառերը փրցնելով ու ուտելով կ'ընթանային: Լեռը ու գիշեր–ցերեկ երեք ամսուան բացօթեան ի՛նչպէս գեղեցկացուցած էր գիրենք: Սեւերը աւելի սեւեր, ճերմակները աւելի ճերմակցեր, գորչերը աւելի գոր – չացեր էին: Ամէնուն կոտոշները կը փայլէին: Եղ մը կար մանաւանդ, նայեցանք ու նայեցանք ու հիացանք: Արեւէն կը չողային աչքերը, չուրթերը, ճակատը, թարթիչները, մազերը: Ի՛նչ հոյակապ էր, բարձր սրունքներով: Մազերուն գոյնը մեր կարմիր եղինին կը մօտենար, բայց աւտրինը կարմիր ալ չէր, կրակի, բոցի, արեւի գոյն մըն էր: Եւ յետոյ մերինին երկու անդամն էր:*

— *Որո՞ւ եղն է, — հարցուցինք Նըզահէին:*

Շրթները վերցուց:

— *Աղջի, մարդու պէս չհասի՞ս, ո՞ւնն է, — յանդիմանեց մայրս:*

— *Ինչ գիտնամ, Նանէ հարսիկ, պատաս պիտէ:*

Մօրս Նանէ հարսիկ կը կանչէր:

Աստո ալ չէր գիտեր: Մեծ եղբայրը Տիսալը ըլլար՝ գիտէր թէ որունն է, ըսաւ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒԻՐԻ

(2 – Շար.)

ՎԱՍՓՈՒՏ

Ա. ՄԱՍՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՏՈՐ

— Ֆինլ հեղ ձեզնեւ հատոր տարիսա ամուսնացած մի ուրիշ կին։

— Թեմբա։

— Եւ դուն պատճառ չե՞ս տալու ամուսինդ։

— Ո՛չ։

— Զարմանալի է։ Դուն ո՞վ ես եւ ինչպէ՞ս կրնաս ըսել ասիկա։

— Ես, տատա, ամուսնացած եմ ու ինձի համար ամենէն լաւը այն է, որ ամուսինս ինծի հետ չգայ։

— Ինչո՞ւ։

— Ես ալ չեմ գիտեր, տատա։ Ես ինծի համար կ՚ապրիմ։ Ես կ՚ուզեմ ինծի համար ապրիլ։ Ես ինծի համար կ՚ուզեմ ունենալ ինչ որ ուզեմ։ Ես կ՚ուզեմ ինծի համար

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ագնիւ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՏՐԴԱՏ–ԶԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան (պատահած Ռումանիա) 10րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի (Հոկտեմբեր 17) առաւօտ չոգ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին չիչատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գասպարեան եւ Զաքարեան ընտանիքները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։ Մասնաւոր չնորհակալութիւնները կապոյտ Խաչին, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Հայ Դատի Յանձնա – խումբին եւ Նոր Սերունդին։

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզուհեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏՕՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալին աներձակը՝ Հայկ Սարգսեան 300 ֆր. կը նուիրէ Պանեէօ–Քաչանի հայկ. դպրոցին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին։ (Բ. հրատարակութիւն ճշդումի համար)։

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Պանեէօ–Քաչանի հայ գաղութին կողմէ երեք հարիւր ֆրանքի դումար մը, ի նպաստ եկեղեցւոյ կրթական ձեռնարկներուն, Տօքթ. Արթօ Աբգարեանի մահուան տխուր առիթիւ՝ վասն ծաղկեպսակի։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 12ին
ՏՕՆԱԾԱՌ
Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ
Օրուան բանախօս՝
ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։
23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ։

A VENDRE

35 Kms DE PARIS

Փարիզէն 35 քիլոմեթր հեռու, ծախու է նոր վաւերյոն մը, բոլոր յարմարութիւններով, հինգ ննջասենեակ, երկու բաղնիք, հիւրանոց, ճաշասրահ, ռիւսթիք շըմինէ, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում մազութով, երկու կառքի կառատուն, պարտէզ, քեռաս։

Հեռաձայնել՝ 770–29–34

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice
Կը նախագահէ ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

(Փարիզի Օփերայէն)
Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԶՈՑՔ
Մուտք 10 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Բենիամին Պաղտասարեանի մահուան տխուր առիթով Պր. Մարտիրոս Խաչատուրեան 10։ Հանդց. Զաքարեանի թաղման տխուր առիթով Պր. Զաքարեան 40, Հանդց. Լեւոն Քէնոիր – եանի մահուան տխուր առիթով Պր. Սարեան 10, Թէճիրեան ընտանիք 50, Պր. Ժամկոչեան 20, Պր. Ղազարոս Կիւլեան 20, Տէր եւ Տիկին Փապուճեան 10, Օր. Տօնիկեան 20, Պր. Էլմասեան 20, Տիկին Քէնաիրեան 10, Պր. Յ. Քաջեան 20, Պր. Ա. Քաջեան 20։ Հանդուցեալ Սարգիս Յովուկեանի մահուան տխուր առիթով Պր. Կարապետ Ձիհանեան 10, Հանդց. Յակոբ Մարկոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկին Մարկոսեան 50, այրի Տիկին Աննա Տէր–Մարտիրոսեան 10, Տիկ. Սուքիասեան 20, Օր. Ձէլալեան 50, Հանդց. Մովսէս Յակոբեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան 30, Տէր Տիկին Աչոտ Յակոբեան 30, Հանդց. Լեւոն Քէնաիրեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարդան Քէօսէեան 100, Պր. Հ. Քաջեան 10, այրի Տիկին Գասպարեան 20, Տէր եւ Տիկին Թէճիրեան 50 ֆրանք։

(Շար.)

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, Կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON

Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutan ts des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 23 Հոկտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը։ Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեխիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage de

Monsieur Jacques BAUMEL
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

Եւ նախագահութեամբ Պ. Կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
Avec la participation artistique de l'ENSEMBLE FOLKLORIQUE «SOSSI»
Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre

SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–02–99
Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չզբաւուին ուրիշներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 ֆր. Մուտք 15 ֆրանք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

1550 ՖՐԱՆՔԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Բնակութիւն եւ նախաճաշ երեւանի այն պանդոկին մէջ, որ կը համապատասխանէ ընտրուած կարգին։ Կամ թուրիսթ կարգ, կամ Ա. կարգ, Անի կամ ԱՐՄԵՆԻԱ պանդոկը, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւնները եւ Մոսկուա բնակութիւնը երթալու առեն։

10, 15 եւ 20 օրուան ճամբորդութիւններ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՑ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ.—

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1971
22 Դեկտեմբեր, 1971
15 Յունուար 1972
25 Մարտ 1972

Մանրամասն գրքոյկը կրնաք ստանալ մեզմէ։

Ադրանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-4[illegible]
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀԱՅՐԱՏԱՊԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
17
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
17 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12243

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.243

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ

ԱՔԵՄԵՆԵԱՆՑ ՕՐՈՎ

Բ.

Աշխարհակալ Մեծն Կիւրոս Բ.ի Լիւդիոյ, Մարաստանի եւ Բաբելոնի դէմ մղած մեծ պատերազմներուն մասնակցած էին նաեւ Արմէնները, ինչպէս կը պատմէ Քսենոփոն իր Կիւրոպեդիային մէջ՝ Տիգրանի եւ Եմբասի առաջնորդութեամբ: Աքեմենեան Թագաւորութիւնը զարճած էր դաշնակից եւ «վասալ» Կիւրոսի, որուն պարտաւոր էր տալ տուրք եւ զօրք:

Կիւրոսին յաջորդեց իր որդին Կամբիւսը (529-522 Ք· Ա·), որ աւելի ընդարձակեց պարսկական – մեդական Թագաւորութիւնը՝ գրաւելով Եգիպտոսը:

Իրեն յաջորդեց Դարեհ Ա· (522–486), որուն դէմ ապստամբութեան գլուխ պար – զին 522ին Շահաստանն ու Բաբելոնը, յետոյ 521–520ին Արմենիա, Մեդիա եւ այլ երկիրներ:

Հայաստանի անունը առաջին անգամ յիշուած է աքեմենեան Դարեհ Ա.ի քաջագործութեանց նուրուած բեհեռապիը արձանագրութեան մը մէջ, որ քանդակուած է 521ին (Ք· Ա·) Քիրմանշահի մօտ Բեհիստունի բարձրադիր մէկ ժայռին վրայ: Արմենիան ալ կռուած է Դարեհի դէմ՝ օտարի լուծը թօթափելու եւ ազատ ու անկախ ապրելու համար: Թէ՛ Բեհիստունի արձանագրութիւնը եւ թէ Քսենոփոնի վկայութիւնը կը հաստատեն թէ Արմէնները եղած են ռազմիկ եւ քաջ ազգ մը: Պարբերաբար ընդվզած են լծանակատելու դէմ, ազատագրական պայքար մղած են եւ երբեմն ալ օգնած հարեւան ուրարեկամ ազգերու անկախութեան կռիւներուն:

Ցատկանշական է հետեւեալ դրուագը, զոր Քսենոփոն կը պատմէ Կիւրոսի կեանքին նուիրուած իր ծանօթ գրքին մէջ: Կիւրոս կը հարցնէ Արմէններու Թագաւորին.— «Ըսէ՛ ինծի, դուն նախապէս պատերազմա՞ծ էիր իմ պապին՝ Աստիւագի եւ միւս Մեդացիներու դէմ»: = «Այո՛» կը պատասխանէ հայ Թագաւորը: — «Ցաղթուած ըլլալով անկէ, համաձայնե՞ր էիր տուրք վճարելու անոր, պատերազմի երթալու մէկուն, ուր որ հրամայէ եւ ամրոցներ չկառուցանելու»: = «Այդպէս է»: — «Արդ, ինչո՞ւ ո՛չ տուրք, ո՛չ ալ զօրք կուտայիր, յետոյ նաեւ ամրոցներ կը կառուցանէիր»: = «Որովհետեւ ես ազատութեան կը ձգտէի· ինծի կը թուէր, որ լաւ կ'ըլլայ, եթէ ինքս ազատ ըլլամ եւ զաւակներուս ալ ազատութիւն թողում» (Կիւրոպեդիա, գիրք Գ· գլ· 1,10):

Բեհեստունի արձանագրութիւնը գրուած է երեք լեզուով, — հին պարսկերէն, ելամերէն եւ բաբելոներէն: « Հայաստան »ը անոր մէջ կը յիշուի «Արմինիա» անունով, իսկ Արմէնները Արմինիայ:

Կիւրոս Բ.էն մինչեւ Դարեհ Ա·, այսինքն նախ քան Ք· 558էն մինչեւ 521 աքեմենեան Թագաւորներու թողած արձանագրութեանց մէջ յիշատակութիւն չկայ Հայերու մասին:

Դարեհ հետեւեալ հինգ տարիներ տեղերու մէջ գրել տուած է իր արշաւանքներուն եւ յաղթութիւններուն պատմութիւնը.—

1) Բէհիստուն, 2) Պերսեպոլիս, 3) Նաքշ-է-Ռուստամի գերեզմաններուն պատերուն վրայ, 4) Ալվանդ եւ 5) Սուէզ Եղիպտոսի: Վերջին երկուքին մէջ յիշատակութիւն չկայ Հայերու մասին:

Ամէնէն կարեւորը Բէհիստունի արձանագրութիւնն է, որուն մէջ Դարեհ Ա· մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Հայոց դէմ ըրած հինգ ճակատամարտներու պատմութիւնը: Այն փաստը, որ Պարսից հզօր արքան 521էն 520 երկու տարուան մէջ ստիպուեր է հինգ անգամ բանակ ղրկել Հայաստանը նուաճելու համար, ցոյց կուտայ թէ որքան քաջութեամբ կը կռուէին Հայերը յանուն ազատութեան: Դարեհի արձանագրութեանց բեհեռապիր պատճէնն ու անոնց թարգմանութիւնները հրատարակուած են Կ· Ց· Բասմաջեանի կողմէ՝ «Դարեհի արշաւանքն ի Հայս» խորագրով (Բանասէր, հանդէս հնախօսական..., Պարիս, 1899, հատոր Ա· էջ 6–45):

Երկու հարիւր քսան տարի տեւեց Պարսից տիրապետութիւնը Արմենիայի վրայ, 550էն մինչեւ 330, Մեծն Կիւրոսէն Դարեհ Գ·:

Աքեմենեան Պարսկաստանի ենթակայ երկիրները, ընդ որս նաեւ Հայաստան, մեծ մասամբ աւելի անկախ էին եւ ինքնուրոյն Կիւրոսի եւ Կամբիւսի օրով: Դարեհ Ա.ի գահակալութեան առաջին օրերէն իսկ ապստամբութիւններ ծագած ըլլալով, նոր արքան վերջ տուաւ ապակեղծոնացման դրութեան, ամբողջ պարսկական Պետութիւնը բաժնեց 20 մեծ չրջաններու, որոնց իւրաքանչիւրին վրայ կարգեց սատրապներ (պարսկերէն խշաթրապա, հայերէն՝ աշխարհապահ):

Սատրապներու վերահսկողութեան տակ Հայերը պահեր էին իրենց նախկին որոշ իրաւունքներն ու կապը բնակչութեան հետ:

Աքեմենեան հարստութեան չրջանին Արմէններու եւ Պարսիկներու յարաբերութեանց մասին Թանկագին տեղեկութիւններ տուած է Քսենոփոն իր ուրիշ մէկ երկին՝ Անաբասիսի մէջ, որ ծանօթ է Նահանջ Բիւրուց անունով:

Մեծն Աղեքսանդր Ք· Ա· 330ին պարտութեան մատնելով Դարեհ Գ· Թագաւորը, վերջ տուաւ Աքեմենեան կայսրութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՅԵԱՆ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը խիստ ճառ մը արտասանեց Մերձ· Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ:

Զօր· Տայեան կը նախընտրէ աչք առնել նոր պատերազմի մը վտանգը, քան դիջում կատարել եւ ընդունիլ եղիպտական վերջնագիրը:

Առաջին առթիւ Տայեան անչուշտ կը պատասխանէր նախագահ Սատաթի, որ, ինչպէս դրած ենք, 1971ը նկատեց կա՛մ համաձայնութեան եւ կամ պատերազմի տարի մը Եղիպտոսի եւ Իսրայէլի համար:

Զօրավարը բացարձակապէս ղէմ է միջազգային երաշխաւորութեան, որովհետեւ, ինչպէս նկատել կուտայ ան, չուզեր որ օտար պետութիւն մը մահը պատճառ դառնայ որ Իսրայէլի ապահովութիւնը երաշխաւորող Պետութիւնները կարճիք փոխեն: Տայեան բացէ ի բաց կ'ակնարկէ Վիէթնամի:

Ծանօթ է, որ Ռոճըրս իսրայէլեան ուժերու հեռացման փոխարէն, իբրեւ երաշխաւորութիւն կ'առաջարկէ միջազգային ուժի մը ներկայութիւնը սահմանադիծին վրայ:

Տայեանի կարծիքով կողմերը իրենք իրենց միջեւ պիտի համաձայնին, որպէսզի խաղաղութիւնը մնայուն դառնայ:

× *Լոնտոնի «Ճըուիչ Քրոնիքլ» թերթին համաձայն դաւ մը երեւան եկած է Գահիրէի մէջ: 150 քիլօ պայթուցիկ երեւան հանուած է Գահիրէի պատկերասփիւռի կայանին մէջ: Դաւը կազմակերպուած էր խորհրդայնասէր տարրերու կողմէ: Հա – մաճայն թերթին 82 դաւադիրներ ձեր – բակալուած են:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՖԱՍԹի կաթողիկէ թաղին մէջ երկու ոստիկաններ սպաննուեցան ահաբեկիչներու կողմէ: 1969էն ցայսօր 124 անձ սպաննուած է Հիւս· Իրլանտայի մէջ:

ՊՈԴԳՈՐՆԻ կարեւոր նկատեց Մ· Նահանջներու նախագահին Մոսկուա այցելութիւնը աչխարհի խաղաղութեան համար: Յայտարարեց, թէ միւս ազգերը պէտք չէ վախնան, որ երկու մեծերը «իրենց կամքը պիտի պարտադրեն միւսներուն վրայ»:

ՀՈՆՔ ԿՈՆԿ լոյս տեսնող թերթի մը համաձայն Լին Փիաօ, Չինաստանի վոխնախագահը, ձախողելէ ետք պետական հարուածի մը մէջ, փախուստ տուած է օդանաւով: Օդանաւը վար բնկած է Մոնկոլիոյ մէջ անցեալ ամիս: Թերթին համաձայն, զոհ գացած է արկածին:

ԱՐԺԱՆԹինի մէջ 200 ուսանող ձերբակալուած է ծանր միջադէպերէ ետք, որոնք տեղի ունեցած են Լա Փլաթա:

ՔԱՆԱՏԱՑի մէջ եկամուտի տուրքերը երեք առ հարիւրի դեղչ կը կրեն 1971էն 1977ի վերջ:

ԾՈՒՄԱՆԻՈՑ Ինաեւկենցիայի մէկ թերը կ'ամբաստանէ Զաուչեսքուն իբրեւ « նոր–ստալինական » մը: Ինչ է որ Ցուլիս 6էն ի վեր ձեռք առած է կրկին զաղափարական պայքարը եւ առջի օր կը չեշտէր.— «Համաձայն եմ ստեղծագործութեան ազատութեան հետ զոր արուեստագէտները կը պահանջեն, բայց ընկերութիւնն ալ ազատ է ընտրելու ինչ որ կը փափաքի»:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ ձերբալեմ փոսք թերթը դժգոհ է որ Իսրայէլ միակ Պետութիւնն է, որ չէ հրաւիրուած Պերսեպոլիս: Այս առթիւ կը գրէ· «Որոշում մըն է զոր Կիւրոս պիտի չուզեր վաւերացնել», վասնզի կ'աւելցնէ թերթը Կիւրոս Հրեաներուն յանձնած էր Երուսաղէմի վերակառուցումը:

ԱՐԻԻԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ կառավարութիւնը յուչագիր մը յանձնած է ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարին, ուր երկու Գերմանիաներու անդամակցութեան դատը կը պաշտպանէ: Կ'ըսէ թէ երկու երկիրներու միջեւ միայն միջազգային իրաւունքի յարաբերութիւններ կրնան ըլլալ եւ ոչ «իրրեւ թէ միջգերմանական կապեր»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ – նախագահը՝ Անեու Աթէնք հասած է, ուր չարաթ մը պիտի մնայ: Իր նախնեաց երկիրը կատարած այս ճամբորդութեան նպատակն է՝ «յոյն պետական ղեկավարներուն հետ ուսումնասիրել Ցունաստանի դերը Ատլանտեան Ուխտին ներս եւ ի հարկին լուծումի մը յանգիլ Կիպրոսի մէջ»:

ՓԱՐԻԶի կարգ մը ուսանողական միութիւններ, գլխաւորաբար ափրիկեան, բողոքած են Անդարայի Սահեանի տուած մահափնիներուն դէմ եւ կը պահանջեն այդ պատիժներուն ջնջումը:

ՓԱՐԻԶի օդին ապականութիւնը 30էն 70 միլիկրամի հասած էր մէկ խորանարդ մեթրի համար, գործադուլի ընթացքին: Վտանգաւոր աստիճանն է՝ 100 միլիկրամ:

Ա Շ Ո Ւ Ն

Աշունն որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր,
Առաւօտները խնկում էին սերկեւիլ·
Վերջին միրգերը խաղեցին այսօր՝
Թուփերին դեռ կան հատիկները քիլ
Մորմերի որ տրտմութիւն են բուրում:
— Ես կը՛ե՞լ եմ ամէն խաղցրութիւն՝
Եւ ամբարել եմ անբաժան լեղի՛ն·
Եւ արդ, ընդէ՞ր եմ տրտում:

(Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կա՛յ հոգի:
Եթէ կա՛ն հովեր՝ հոգիս է պատրաստ:
Եթէ գա՛ն հովեր կը մեկնիմ անդարձ·
— Մնաս բարեաւ ոչ ոքի՛):

Աշունն որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր,
Եւ եղեամն արդէն յիշեցնում է ձմեռ,
Բայց միջօրէին ցնդում է անզօր·
Եւ անցա՛ծ՝ աշունը տեւո՞ւմ է դեռ:
— Ահա աշնան մէջ՝ ժամն ամառնային
Եւ ժամը գարնան յամառում են դեռ,
Ներկայ են ամէնքին որ երբեմ կայի՛ն՝
Անցեալը յիշո՞ւմ է ներկային·
Եւ ես երազում եմ դեռ:

(Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կա՛յ հոգի:
Եթէ կա՛ն հովեր՝ հոգիս է պատրաստ:
Եթէ գա՛ն հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ·
— Մնաս բարեաւ ոչ ոքի՛):

Ոսկեզօծ ու բոսոր տերեւներն անցա՛ն
Երեկոյեան հողմերի հետ ցրտագին·
Եւ ծառերը լերկ կմախքներ դարձած՝
Անհունօրէն մերկ ծա՛ռեր են կրկին:
— Ձիւնի տակ թաղուած որպէս հուսին
անմեռ,
Ապագան այստեղ դեռ չունի՛ անուն՝
Կոչւում է ե՛ւ սէր ե՛ւ լոյս վարարուն·
Եւ արդ, ըսպասո՞ւմ եմ դեռ:

(Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կա՛յ հոգի:
Եթէ կա՛ն հովեր՝ հոգիս է պատրաստ:
Եթէ գա՛ն հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ·
— Մնաս բարեաւ ոչ ոքի՛):

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՁԱՏՐԱԿ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՑԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Հինգերորդ խաղը եւս հաւասար արդիւնքով վերջ գտաւ Ուրբաթ օր:

Ամերիկացին առաջին առթիւ զօրաւոր կեդրոն մը հաստատեց յաջորդական խաղերով: Միեւնոյն ատեն ազատ չարժելու ճամբաներ ստեղծեց իր պինուորներուն համար: Տ· Պետրոսեան փոխանակ կեդրոնէն յարձակելու, նախընտրեց Ֆիչէրի մէկ թեւը տկարացնել թագուհիին եւ պինուորներու միջոցաւ:

Միեւնոյն ատեն Պետրոսեան քանի մը անգամ խուսափեցաւ փոխանակութիւն կատարելէ, թէեւ յետագային երկու կողմերն ալ փոխանակեցին իրենց թագուհիներն ու բերդերը:

34րդ քայլին Պետրոսեան առաջարկեց իր մրցակցին հաւասար արդիւնքով վերջ տալ խաղին: Ֆիչէր մերժեց: Այսուհանդերձ չորս քայլ եւս արձանագրելէ ետք այս անգամ Ամերիկացին է, որ կ'առաջարկէ Պետրոսեանի վերջացնել խաղը:

Աչխարհի նախկին ախոյեանը կ'ընդունի:

Այս երկու մրցակիցներն ալ հաւասար կէտ արձանագրած են — երկուքական:

Ֆիչէր – Պետրոսեանի խաղը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է:

ԿՆՈՋ ԱՐՋԱՆԸ

Ադաթանգեղոս մոռցած է պատմել, թէ առաւծարքային Հայոց Տրդատ երբ հեթանոս էր տակաւին եւ Քրիստոսի աղօթող կոյսերը կը բռնաբարէր, անոնցմէ մին, աղնուազարմ Աչխէնը ծոցւորեցուց մանչ զաւակով մը, զոր, երբ զարձի էր եկած՝ ճանչցաւ եւ կոչեց Աստուածատուր՝ իբրեւ աստուածային պարգեւ:

Իրրեւ առաջ նոր աստուածին, որ երինջներու արեան փոխան կը նախընտրէր հոգիները Հայոց աղուոր մանուկներուն, Տրդատ որոշեց մանուկը մեծցնել քրիստոսավայել:

Երեք տարեկան չէր տակաւին Աստուածատուր, երբ կաթողիկոսական յատուկ կարգադրութեամբ տարուեցաւ Աղթամար, ուր, խումբ մը հայեցող ընկերներով, իր անապատան էր հաստատած կարոս ճգնաւորը:

Աղթամար մտնողը դուրս չէր կարող դալ:

Աստուածատուրի մայրը լացաւ կամ ոչ, այդ մասին չհանդրադառնար հէքեաթը եւս, որ կարեւորութեամբ կը չհշտէ միայն՝ թէ Աղթամար բացարձակապէս մուտք չունէին կիները:

Արքայական կարգադրութեամբ խուլ եւ համր նաւավար մը չարաթը մէկ անգամ Աղթամար կը տանէր անհրաժեշտ պաշարը, ու եա կը վերադառնար, իր ղործին:

×

Տժգունեցաւ կարոս ի տես Աստուածատուրին: Իր անապատը տառապած, ապրած հոգիներուն համար էր միայն: Բայց դիրը կաթողիկոսէն էր:

Երբ զայն իր խուցը կը տանէր, կարոս պզաց թէ արգիլուած բան մը կը կրէր բազուկներուն մէջ. իր մերժած կեանքը վերադարձած էր ահա ու կը ժպտէր՝ մանուկի աչքերով:

Կրօնաւորները սիրեցին մանուկը: Հէքեաթը կ'ըսէ, թէ քրքջդած եւ դաժան այդ ծերունիները Աստուածատուրը մեծցուցին իրապէս փափուկ ու ազատ:

Մանուկը մեծնալով սորվեցաւ գիր ու դրականութիւն, աղօթք ու սաղմոսերգութիւն, բայց մանաւանդ նախկին արձակ նագործ Արշաւիր սորվեցուց իրեն քարէն դուրս հանել ձեւ, չարժում ու դեղեցկութիւն: Բայց այն օրէն որ մօրը պատկերը մոռցաւ, Աստուածատուր երբեք չդիտացաւ թէ ի՛նչ է կինը: Արշաւիր խակ, որ մերկ Աստղիկի վերջին արձանն էր քանդակած Աչխէնատի հրապարակին համար, չբացատրեց մանուկին թէ ի՛նչպէս ձեւ պէտք է տալ սրբուհիներու կիսանդրիներուն:

×

Տասներկու տարու էր արդէն Աստուածատուր երբ թագեց վերջին ճղնաւորը, Հայր Մելիտոս, ամառ իրիկուն մը:

Փոսը ծածկեց եւ ծնրադիր՝ երկար աղօթեց: Երբ յամրաքայլ ծովեզերք կ'իջնէր, յանկարծ կեցաւ: Փոխուած բան մը կար. իրրեւ թէ ալիքները չչառաչէին, թռչուններէն չերդէին այլեւս, իրրեւ թէ լռութիւն ըլլար: Աստուածատուր դիտացաւ թէ մինակ է այլեւս, Աղթամարի մէջ միս մինակ: Ուզեց պոռալ, լալ, բայց չկրցաւ. վոխանակ՝ ամբողջ թոքերով չնչեց: Ծանր, ընդարձակ բան մը իջաւ սրտին մէջ: Զգաց թէ տխուր է, եւ ատրճինա՛կ, սիրեց իր տխրութիւնը, Անդրադարձաւ՝ թէ մարդ է այլեւս, մինա՛կ մարդ մը: Եւ երբ մենութիւնը հոգիին մէջ վերածուեցաւ ազատութեան՝ տեսաւ թէ առաւօտ էր արդէն եւ հանդիսակաց աչքէն բարձրացող արեւը՝ իրապէ՛ս դեղեցիկ:

×

Ալ չէր աղօթեր: Վայրենացած, անխօս ու մոայլ՝ կ'ապրէր ընութեան հետ՝ երբ նազդաբար: Ժամերով ու ժամերով կը դիտէր ծովը, անցնող ամպերը, թռչուններ: Այս ամէնը կը տեսնէր ու չէր տեսներ: Նայուածքն իսկ գիտակցութենէ աւելի վերածուած էր ապրումի:

Բայց օր մը տեսաւ, զարնան առաւօտ մը Աստուածատուր յանկարծ տեսաւ որ վոխանակ արեւուն՝ ալիքներուն մէջէն, կարծես լողալով, էակ մըն էր որ կը յառաջանար: Յափշտակութեամբ դիտեց մանկամարդ, դեղեցկադոյն այդ դլուխը. մազերը կը թափէին, կ'երկննային մինչեւ մերկ դիտերը՝ ծածկելով միայն խորհրդաւորութիւնը մարմնին: Եւ հիացած՝ պոռաց, երեք տարիներու լռութիւնը խզելով Աստուածատուր պոռաց եւ վազեց դէպի չքնաղ այդ արարածը:

Երբ ծովափ հասաւ, չկար չքնաղը: Պատրանք չէր, հրաչք չէր, տեսած էր զայն, բայց՝ չկար: Եւ ժայռի մը վրայ նստած, երեք տարիներու տխրութիւնը փչրելով՝ լացա՛ւ Աստուածատուր: Զգաց, թէ ինչ որ տեսած էր՝ ի՛րն էր, մի՛ւոն իրն էր եղած, մարդուն էդը՝ զոր մտածեն ները կոչած են աղջիկ կամ կին:

Ա՛լ կ'ապրէր չքնաղ այդ տեսիլով: Այնքան որ, օր մը, երեք տարիներու ազատութեան վերջ տալով՝ մուրճը առաւ եւ փնտռեց Աղթամարի դեղեցկադոյն ժայռը:

Զարկաւ մուրճը, ու կամաց կամաց հարուածներուն տակ քարը առաւ ձեւ, ձեւը չարժեցաւ ու դեղեցկացաւ: Երբոր աւարտեց, տեսաւ որ ծովէն եկած աղջիկն էր, առաւօտեան չունչն ու ալիքներուն փրփուրը մարմնին:

Եւ Աստուածատուր, կ'ըսէ հէքեաթը, սիրեց արձանը՝ հոգիով ու մարմնով. այնպէս որ ձեռքերուն տակ պաղ մարմարը տաքցաւ՝ չնչելով մեղմ ու հեչտապին, դիտերը փափկացան, ատինքներէն անցաւ սարսուռ, աչքերուն եկաւ նուազում ու ցանկութիւն: Եւ պատրանք չէր, հրաչք չէր, այդպէ՛ս պատահեցաւ:

Ապա, կամաց կամաց, քալեց արձանը: Օրեր չարունակ Աստուչանի հետ ձեռք ձեռքի վազեցին, մագլցեցան ժայռերն ի վեր, դիտեցին ծովն ու երկինքը, լողացին ու չորցան աւազին վրայ:

Մինչեւ որ, տխուր օր մը, արձանը լռու եղաւ. ես քա՛ր եմ ըսաւ:

Քար՝ որուն զարկաւ իր գլուխը Աստուածատուր՝ ամբողջ ուժով: Յաւեցաւ Աստուածատուր եւ սիրեց այդ ցաւը: Զարկաւ՝ ու աւելի ցաւեցաւ, ցաւեցաւ՝ եւ ա՛լ աւելի բուռն սիրեց:

×

Հէքեաթը կանգ կ'առնէ հոս Աստուածատուրի մասին, պատմելով, թէ տարիներ եաք կրօնաւորներու ուրիշ խումբ մը եկաւ Աղթամար, որոնցմէ մին, օր մը, արձան մը դտաւ: Ապշահար՝ կեցաւ կրօնաւորը.— կնոջ արձան մըն էր, բայց Աստուծոյ ստեղծած կնոջմէն տարբեր ու աւելի դեղեցիկ:

Բայց կրօնաւորը, կ'ըսէ հէքեաթը՝ վերջացնելով, չհասկցաւ, տակաւին մինչեւ օրս ոչ ոք կրցած է հասկնալ թէ ինչո՞ւ տարօրինակ այդ արձանը արիւնով էր ներկուած, մարդո՛ւ արիւնով:

ՉՈՒԼԱԼ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԵՂԻՑԻ ԼՈՅՍ»

— Թուխսի ժամանակաշրջանն այնքա՞ն երկարեց...

Սա. Կուրտիկեան ապահովաբար կրկնէր իր այս դառն խօսքերը, Հայաստանի դրողներու 6րդ համագումարին, եթէ առիթն ու կարելիութիւնը ունենար անդրադառնալու Պարոյր Սեւակի «Եղիցի լոյս» հատորին վիճակուած ճակատագրին:

Արկածահար բանաստեղծին այս հատորը, որ կը պարունակէ անոր 1961–1967 շրջանի մեծ մասով անտիպ բանաստեղծութիւնները, հրապարակ հանուեցաւ Օգոստոսին, երբ գիրքը, ինչպէս կը հաստատէ հատորին տպագրութեան թուականը, լոյս տեսած էր 1969ին:

Արդարեւ, այդ թուականէն գրեթէ չորս տարի ետք, տպագրուած եւ կազմուած հատորը ի պահ կը մնար տպարանին նկուղներուն մէջ:

Բանաստեղծին անակնկալ մահը, այլ մանաւանդ՝ գիրքին արտասահման հրատարակուելու լուրը (*) հաւանաբար պատճառ դարձան, որպէսզի հայրենի ընթերցողը եւս կարելիութիւնն ունենայ ձեռքի տակ ունենալու հատորը:

Այլ տակաւին ան ձեռք ձգեց փոփոխութիւններու ենթարկուած վիճակին մէջ: Այսպէս՝ հայաստանեան առաջին օրինակին 14րդ էջը ունի «Լոյսի աղբիւրը», իսկ 103րդ էջը՝ «Մանկական ճօճք» խորագրուած քերթուածները: (Նոյնները տեղուած են նաեւ «Սեւան»ի հրատարակութեան մէջ, համապատասխան էջերուն): Արդ ա՛յդ նոյն հատորին հրապարակ հանուած օրինակներուն մէջ այս երկու քերթուածները փոխարինուած են «Լուսաւորութեան չվիտեմ ինչը» եւ «Ճամբեզրի խորը» բանաստեղծութիւններով:

Տպարանէն դրախանութ՝ գիրքը վաւերա՛ծ է խոտակրօն դրաքննիչներու ուշադրութիւնը...

Խելագարուած ամբոխներու մեծ պոչան էր, որ դեռ տաճնամեակներ առաջ «Նայիրեան մարքսիզմի չստեր հագած փիլիսոփեր» կ'որակէր գինքը քննադատող եւ բռնադատող գրիչներն ու գրաքննիչները, որոնք Զարենցի իսկ բնորոշումով՝ «պատահմամբ սերտած մտքերի մի խղճուկ գերի դարձած կրետին» են...

Տաճնամեակներ եաք Պարոյր Սեւակ, ապահովաբար, նոյն չստեր հագած փիլիսոփաներն ու անոնց հաստատած Մութը նկատի ունէր, երբ կը գրէր.

Մո՛ւթը առջեւից — մո՛ւթը ետեւից,
Մենք՝ երկու մթաւ նեղլիկ արահետում,
Էլ ի՞նչ է մնում, որ էլ ի՞նչ անենք:
Պիտի սեղմըւենք աջ ու ձախ թեւից,
Սեղմըւե՛նք անվերջ — անվերջ խտանա՛նք,

Գրական պատկերացումով բնութագրուած այդ մուրքը սակայն պէտք չէ բթացնէ մարդիկն այնքան, որ կարծեն, թէ՝

Մթաւ խտացումից է միշտ լոյս ծնւում,
Ապա կը ծնուի իմիճաքերաքար՝
Ինչպէս Յիսուսը Միածին Կոյսից,
Մինչեւ իսկ առանց... «Եղիցի լոյս»ի...

Արկածահար բանաստեղծը խնկարկու է Լոյսին: Անո՛ր որ իր ճաճանչով, չողով ու փայլով մարդոց կ'աւետէ գուարթ այդարացը հոգիներու: Եւ նաեւ՝ մխիթարու: Լոյսը բանաստեղծին համար այն խորհրդաւոր, այլ մէլանոյշ մեղեդին է, որ իր պարզ ու բարդ երանգներով հնչած է աստուածներու ծնունդին հետ:

Անոր հոգին զարձած է լոյսով տաքցրող, այրող խնկարան մը, որու առջեւ ինք՝ քրմապետը լուսարարած կանչով կը հայցէ.

Լո՛յս, լո՛յս զուարթ,
Շաղուի՛ր,

(*) Լոյս տեսաւ «Սեւան» հրատարակչական տան կողմէ, Պէյրութ, 1971:

ՄԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԵԶԸ

Բայց մեր կարմիր եզը չտեսանք, չկար: Նախապէս չկասկածեցանք, որեւէ կողմ մը կ'արածի խորհեցանք, բայց աւելի վերջը երբ երկու ձորերուն ետին անկիւնները ժուռ եկանք ու փնտռեցինք՝ իրար անցանք: Չկար:

— Առտուն պապաս համրեց՝ լման էին, — պնդեց Նըզատէն:

— Իներուն նայինք մէկ մըն ալ, — ըսաւ մայրս, — չըլլայ թէ լեռը մազեր նուն դոյնը փոխէ ու չճանչնանք:

Որունին, որ եղուն նայեցանք՝ մեր ատն էները չունէին:

Եզներու մէջ ամենէն դեղեցիկին, բարձրաոյնքին, արեւափայլ մազերովին մօտեցաւ: Զխրտչեցաւ, թողուց: Ու մէկէն չհաւատացի, ապշեցայ: Մեր էներն էին. իրարմէ բաց, երեք հատ: Մեր եզն էր: Այս ի՛նչ էր ըրեր լեռը, ի՛նչ արեւշող թարթիչներով, արեւաչող ճակատով ու աչքերով եզան մը փոխեր, պայծառակերպեր էր: Ամենէն անուանի արձանագործը եզան մը արձանը չինելու ըլլար՝ այս աչքերս խաղող, այս արու դեղեցկութիւնը պիտի չկրնար տալ: Երպէին մէջ պապաս երեսները լղաճին պէս՝ երեսներս լզեց:

Իրիկունը, մեր ընթրիքի ամէնօրեայ պահուն, ինչպէս միշտ՝ լուսաչօք, երբ սեղան նստանք ճաշելու, մի առ մի պատմեցի:

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՐԸ

Մենք մեր մայրերուն «մայր» կամ «մայրիկ» չէինք ըսեր: Սորվեցուցած չէին, չդիտէինք: «Հարսիկ» կ'ըսէինք: Մեր հարսիկներն էին անոնք: Մեր տեղաբաւրուն մէջ հարսիկը պզտիկ հարս ըսել չէր, ինչպէս հայրիկ–մայրիկը պզտիկ հայր – պզտիկ մայր ըսել չէ:

Մենք խօսիլը մեր մամերէն կը սորվէինք: Անոնք մեր մայրերուն հարս կը կանչէին, մեզի ալ «հարսիկդ է» կը վարժեցնէին, «հարսիկդ եկաւ, հարսիկդ դընաց» կ'ըսէին: Կը մեծնայինք, տասը, տասնըհինգ տարեկան կ'ըլլայինք, խել – քերնիս կը հասնէր, դիտէինք թէ անոնք մեր մայրերն էին, բերաննիս հեղ մը վարժուած էին, նորէն հարսիկ կը կանչէինք: Մամա ալ չէինք ըսեր: Մաման ինչ էր: Մամա մենք պառաւներուն կ'ըսէինք: Եթէ մեր մայրերուն «մայրիկ, մայր» տարակուելու լուրը (*) հաւանաբար պատճառ դարձան, որպէսզի հայրենի ընթերցողը եւս կարելիութիւնն ունենայ ձեռքի տակ ունենալու հատորը:

Այլ տակաւին ան ձեռք ձգեց փոփոխութիւններու ենթարկուած վիճակին մէջ: Այսպէս՝ հայաստանեան առաջին օրինակին 14րդ էջը ունի «Լոյսի աղբիւրը», իսկ 103րդ էջը՝ «Մանկական ճօճք» խորագրուած քերթուածները: (Նոյնները տեղուած են նաեւ «Սեւան»ի հրատարակութեան մէջ, համապատասխան էջերուն): Արդ ա՛յդ նոյն հատորին հրապարակ հանուած օրինակներուն մէջ այս երկու քերթուածները փոխարինուած են «Լուսաւորութեան չվիտեմ ինչը» եւ «Ճամբեզրի խորը» բանաստեղծութիւններով:

Տպարանէն դրախանութ՝ գիրքը վաւերա՛ծ է խոտակրօն դրաքննիչներու ուշադրութիւնը...

Խելագարուած ամբոխներու մեծ պոչան էր, որ դեռ տաճնամեակներ առաջ «Նայիրեան մարքսիզմի չստեր հագած փիլիսոփեր» կ'որակէր գինքը քննադատող եւ բռնադատող գրիչներն ու գրաքննիչները, որոնք Զարենցի իսկ բնորոշումով՝ «պատահմամբ սերտած մտքերի մի խղճուկ գերի դարձած կրետին» են...

Տաճնամեակներ եաք Պարոյր Սեւակ, ապահովաբար, նոյն չստեր հագած փիլիսոփաներն ու անոնց հաստատած Մութը նկատի ունէր, երբ կը գրէր.

Մո՛ւթը առջեւից — մո՛ւթը ետեւից,
Մենք՝ երկու մթաւ նեղլիկ արահետում,
Էլ ի՞նչ է մնում, որ էլ ի՞նչ անենք:
Պիտի սեղմըւենք աջ ու ձախ թեւից,
Սեղմըւե՛նք անվերջ — անվերջ խտանա՛նք,

Գրական պատկերացումով բնութագրուած այդ մուրքը սակայն պէտք չէ բթացնէ մարդիկն այնքան, որ կարծեն, թէ՝

Մթաւ խտացումից է միշտ լոյս ծնւում,
Ապա կը ծնուի իմիճաքերաքար՝
Ինչպէս Յիսուսը Միածին Կոյսից,
Մինչեւ իսկ առանց... «Եղիցի լոյս»ի...

Արկածահար բանաստեղծը խնկարկու է Լոյսին: Անո՛ր որ իր ճաճանչով, չողով ու փայլով մարդոց կ'աւետէ գուարթ այդարացը հոգիներու: Եւ նաեւ՝ մխիթարու: Լոյսը բանաստեղծին համար այն խորհրդաւոր, այլ մէլանոյշ մեղեդին է, որ իր պարզ ու բարդ երանգներով հնչած է աստուածներու ծնունդին հետ:

Անոր հոգին զարձած է լոյսով տաքցրող, այրող խնկարան մը, որու առջեւ ինք՝ քրմապետը լուսարարած կանչով կը հայցէ.

Լո՛յս, լո՛յս զուարթ,
Շաղուի՛ր,

(*) Լոյս տեսաւ «Սեւան» հրատարակչական տան կողմէ, Պէյրութ, 1971:

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՐԸ

Մենք մեր մայրերուն «մայր» կամ «մայրիկ» չէինք ըսեր: Սորվեցուցած չէին, չդիտէինք: «Հարսիկ» կ'ըսէինք: Մեր հարսիկներն էին անոնք: Մեր տեղաբաւրուն մէջ հարսիկը պզտիկ հարս ըսել չէր, ինչպէս հայրիկ–մայրիկը պզտիկ հայր – պզտիկ մայր ըսել չէ:

Մենք խօսիլը մեր մամերէն կը սորվէինք: Անոնք մեր մայրերուն հարս կը կանչէին, մեզի ալ «հարսիկդ է» կը վարժեցնէին, «հարսիկդ եկաւ, հարսիկդ դընաց» կ'ըսէին: Կը մեծնայինք, տասը, տասնըհինգ տարեկան կ'ըլլայինք, խել – քերնիս կը հասնէր, դիտէինք թէ անոնք մեր մայրերն էին, բերաննիս հեղ մը վարժուած էին, նորէն հարսիկ կը կանչէինք: Մամա ալ չէինք ըսեր: Մաման ինչ էր: Մամա մենք պառաւներուն կ'ըսէինք: Եթէ մեր մայրերուն «մայրիկ, մայր» կանչէինք՝ կը զգլային խնդալէն, չլսուած բառ մը լսած ըլլալնուն համար:

Մեր մամերը մեզ կը մեծցնէին: Մեր մայրերուն պարտաւորութիւնը մինչեւ մեզ կաթէ կտրելը՝ ծծցնելն էր: Կը մօտենային, կը սպասէին որ ծծէնիք, ու իրենց ծիծերը կը քաշէին մեր բերանները:Վայրկեան մը իսկ չէին կենար ,կը հեռանային, կ'ըսես ոչ թէ իրենց, այլ անծանօթի մը երախաները էինք: Երբ հետզհետէ սկսէինք ճանչնալ գիրենք, թողոտայինք, իրենց գիրկը երկննալ ուզէինք, անտարբեր կը մնային. կ'ամչնային մեզ սիրելու, փայփայելու: Տանը մէջ կէս – սուրներու ուրիշներու ներկայութեանը մեզ չէին գրկեր, մեզ չէին առներ ու նստեր: Կը քննադատուէին, կ'այպանուէին, «տղան գիրկը առեւ ու նստեր է» պիտի ըսէին: Աստուն կանուխ կ'ելլէին, մինչեւ իրիկուն ոտքի վրայ կ'ըլլային: Դիցուք թէ տունը կամ դուրսը ընելիք մը չէր մնացած, ամանները լուացեր, աղբիւրէն ջուր բերեր, բզուկները լեփ–լեցուն էին, ու անեցիները մեզնայինն, « նամէ հարս » ըսէին, ան պէտք էր մերժեր, չնամէր, նոյնքան իր արժանիքները կ'աւելնային, ամէնքէն կը գովուէին, իսկ երբ չատ սոխպէին, մեկուսի կը նստէր, ծնկածալ ու յանցաւորի մը պէս:

Մեր մայրերուն տարիքը նկատի չէին առնուիր:Քանի տարեկան ըլլային թէ քառասուն՝ հարս էին նորէն, ինչքան առնեն իրենց կեսուրները իրենց գլխին վերին էին: Մեզ կ'արդիլեն, իրենք ալ հարս մը առնելէն, կեսուր ըլլալէն յետոյ հարս ըլլալէ կը դադրէին:

Մեր ամէնը մեր մամերը կ'ընէին: Երբ արթննայինք՝ մեզ օրրոցքէն կը հանէին, կը հագուեցնէին, մեր փորը կը կշտացնէին՝ երբ եթէ կաթէ կտրած էինք, իսկ եթէ կաթնկեր էինք՝ մեր մայրերը կը կանչէին, որ գային ու մեզ ծծցնէին: Օրրոցքը, բարակ ու մաղուած աւազի վրայ մեզ կը պառկեցնէին, չոր մը փռելով մեր տակը:

Ջմեռը աւազը կը տաքցնէին ու կը բռնեխառնէին, ամառը առանց տաքցնելու կը պառկեցնէին, վրայ–քաչկով մը մեզ կապելով՝ որ մէջէն չիյնայինք, ու երեսծածուկով մը մեր աչքերը գոցելով՝ որ լոյսը չտեսնէինք:

Եթէ աւազը թրջած էինք՝ թացը կը նեռտէին ու չորը կը փռէին, ու չորերը մեր մայրերուն կուտային՝ որ աղբիւրը տանէին ու չոր լուալիք դուռերուն մէջ մաքրէին: Մեր մամերը մեզ կը լողցնէին, կը սանտրէին, մեզ կը կայնեցնէին ու մեր վրայ էնթարի, կրծիկ, չապիկ, սալթա կը ձեւէին ու կը կարէին, մեր պատռածները կը կարկտէին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(3 – Շար.)

Մարդիկ,
դարձյալ չենք
որ մի նար ըսկսինք՝
Մեր ցանկությունը հրինքեն անկեղծ է:

Ժամանակ առ ժամանակ մամուլի էջերում հայտնվում են ընթերցողների նամակներ, որոնք ուղղված են «Գրական թերթի» հասցեին: Դրանք տարբեր բնույթի են, տարբեր հարցեր են շոշափում, տարբեր մարդկանց են պատկանում: Ոմանք գրում են մեզ, որ մեր թերթը ավելի հետաքրքիր դարձնենք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ քաղաքականություն տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ գրականություն տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ գրականություն տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ֆելիետոններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ֆելիետոններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ նամակներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ նամակներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ծանոթագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ծանոթագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ուղղագրական սխալներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ուղղագրական սխալներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ստորագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ստորագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ուղղագրական սխալներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ուղղագրական սխալներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ստորագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ստորագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ծանոթագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ծանոթագրություններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ նամակներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ նամակներ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ֆելիետոններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ֆելիետոններ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ քաղաքականություն տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ քաղաքականություն տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ գրականություն տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ գրականություն տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ թերթ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ թերթ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ամեն ինչ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ամեն ինչ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ոչինչ տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ոչինչ տանք, ոմանք՝ որ ավելի շատ ոչ մի բան տանք, ոմանք՝ որ ավելի քիչ ոչ մի բան

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոն.— Զոմմունիք ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Համբարձում Խանեռանեանի եւ զաւակներուն, Պ. Արշաւիր Խանեռանեանի եւ ընտանեկան պարագաներ — ուն, ընկեր Համբարձում Խանեռանեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 20 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պանեէօ — Քաջանի դաղութը 300 ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահի վերնաթեան ողբացեալ Տոքթ. Արթօ Արզարեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ — Մուրատեան վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 ֆր. Տաւուտեան ընտանիքէն, Հայկ Զրուանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Յաւով կ'իմանան թէ ժանթիլլի մէջ, Հոկտ. մէկին իր մահկանացուն կնքած է ընկ. ՄԱՆՈՒԿ ՔԱՋԱՆԵԱՆ:

Ողբացեալը մաս կը կազմէր այն խոնարհ այլ զոհաբերուող սերունդին, որ օտար հողերու տակ, չարունակած է ծառայել իր հայրենակիցներուն եւ կուսակցութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հոկտեմբեր 4ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուէնոս Այրոսի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Շուշան Աւագեանի հոգեհանգիստին առիթով Հայրապետեան Գուլումճեան ընտանիքներ 30, Արշակ Միրոյեան 20: Հանգց. Շարչատ Յովսէփեանի մահուան առիթով Պր. Յովսէփեան 20: Հանգց. Սարգիս Ծառուկեանի մահուան առիթով այրի Տիկ. Ծառուկեան 100, Պր. Ժան Ծառուկեան 20, Տէր եւ Տիկին Թէրզիպաշեան 10, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Եան 10, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ծառուկեան 20, Տէր եւ Տիկին Ժորժ 30, Պր. Ճոճոյեան երուանդ 20: Հանգց. Փերուզ Քէնտիրեանի մահուան տխուր առիթով Պր. Ղազար Կիւլեան 50, այրի Տիկին Ամենուհի Քէնտիրեան 15 ֆրանք:

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրխտասիրաց կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ
Օրուան բանախօս՝
ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
(Փարիզի Օփերայէն)
Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ
Մուտք 10 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

SECTIION MARSEILLE

Organise des
COURS DE LANGUE ET CIVILISATION ARMENIENNES
Tous les Lundis de 20 h. 30 à 22 heures, dans ses locaux :
7, Rue Papère — MARSEILLE (1er)

Jeunes Arméniens, joignez-vous à ceux qui vont suivre ces cours (gratuits) donnés par M. DER MERGUERIAN, Professeur d'Arménien à la faculté de lettres d'Aix-en-Provence. C'est dans une ambiance amicale que se déroulent ces exposés courts et attrayants, agréables à suivre.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽՄԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 23 Հոկտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գլուխնուիլ: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊՈՑ ԽՄԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումբուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու տարեկան ցերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտ. 4ին ժամը 21,30էն մինչեւ լոյս, Շառլոնիէռ:

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ARMENIA MONDIA

B. P. 415-08 Paris 8
ou
17, Rue St. Florentin — Paris (8e)
Tél. : 265-85-57, 628-42-50, 936-19-56

Nouveautés — Cadeaux — ETRENNES — Arménie — France — Monde
Livres — Disques — Tapis

VALENCE
Du 11 au 18 Oct. Grande Semaine Arménienne
6, Rue Faventine — Centre Ville — Salle de l'UGAB de 16 à 21 h.

ARNOUVILLE
Du 22 au 26 Oct. Semaine Arménienne
Salle paroissiale de l'Eglise Arménienne Catholique, 69 Ave. H. Barbusse de 16 à 21 h.

LYON
Du 29 Oct. au 2 Nov. Semaine Arménienne
295, Rue Boileau, Salle de l'Eglise Arménienne, de 16 à 21 heures

PARIS
Samedi 4 Décembre. De retour des Etats-Unis, début de la Grande Tournée en France d'ADIS HARMANDYAN, Salle Pleyel 252, Fbg. St. Honoré à 17 h. 30

LYON
Dimanche 5 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN,
5, Rue H. Flandrin, Salle Rameau, à 20 h. 30

VALENCE
Vendredi 10 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN
Théâtre Municipal, Centre Ville à 20 h. 30

MARSEILLE
Samedi 11 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN
Parc Chanot Foire Marseille, Palais des Congrès à 20 h. 30

Réservation des places aux expositions.

Réservation Région Parisienne pour le Récital ADIS HARMANDYAN

PARIS
Armenia-Mondia, 17, Rue St. Florentin, sauf samedi et dimanche (Métros : Concorde, Madeleine ou Opéra)
Markarian, 32 Rue de Trévise
SOS Camping, 37 Rue de Chalon, de 10 à 18 h. (Métro : Gare de Lyon).
CAFE TINE, 20 bis, Ruc de la Défense, Issy-les-Moulineaux
Salle Eglise Arménienne Catholique, du 22 au 26 Oct. de 16 à 21 h.
69, Rue Henri Barbusse, Arnouville.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
19 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12244 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.244

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՓԻՍՏԱՆ–ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԲԱԽՈՒՄԻ ՎԱԽ

Զինուորական բախումի մը վտանգ կը նշմարուի Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ:

Աքղաթեւ, վերջին շաբաթներուն երկու երկիրներն ալ զինուորական ուժեղ կեդրոնացումներ կատարած են սահմանա – գլուխին վրայ, յատկապէս Սիալքօ քաղաքին մօտերը, որ Փաքիստանեան ճարտարուեստի կեդրոն մըն է:

Հնդկական չրջանակները կը պնդեն, թէ փաքիստանեան բանակին 95 տոկոսը սահմանագլուխի վրայ կեդրոնացած է: Ան – հաւանական չէ, որ փաքիստանեան ուժերը զինուորական գործողութեան ձեռնարկեն Հնդկաստանի դէմ, յայտարարեց Սինկ, հնդիկ Արտաքին նախարարը: Փաքիստան, իր կարգին, նոյնիսկ ամբաստանութիւն կը կատարէ աւելցնելով, թէ պատրաստ է եւ քաշելու իր ուժերը, եթէ Տելհի հեռու մնայ զրգռութիւններէ:

Համաձայն քաղաքական աղբիւրներու, Մ. Նահանգներն ու Խորհ· Միութիւնը թելադրած են Հնդկաստանի ծայրայեղութեան չդիմել եւ չափաւոր դիրք բռնել: Չինաստան, իր կարգին, նկատել տուած է Փաքիստանի նախագահին, որ ոչ մէկ ձեւով կրնայ զօրավիգ կենալ փաքիստանեան հաւանական յարձակման մը Հընդկաստանի վրայ:

Հնդկաստան, նկատել կուտան դէպերը, չուզեր Փաքիստանի քայքայումը կամ մասնատումը: Կը փափաքի միայն որ ժողովրդավարական Սահմանադրութիւն մը կիրարկուի Արեւելեան Պենկալի մէջ, ոպիսզի խաղաղութիւնը վերահաստատուի Ասիոյ այդ մասին մէջ եւ, յատկապէս, 8–9 միլիոն Պենկալցի զաղթականներ հնարաւորութիւն ունենան վերադառնալու իրենց օճախները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ–ԺԱՔ ՍԵՐՎԱՆ–ՇՐԻՊԻՐ լայն մեծամասնութեամբ (267ի դէմ 431 ձայնով) դրաւեց Մօրիս Ֆոռի աթոռը եւ դարձաւ Ազգասիրական կուսակցութեան նախագահ: Իրեն դէմ էին գլխաւորաբար արմատական երեսփոխանները ու ծերակուտականները, որ սակայն չեն ուզեր անջատողական թեւ մը ստեղծել բայց « աչալուրջ հսկողութեան կոմիտէ » մը պիտի կազմեն:

ՓԱՐԻԶի մէջ, վճարովի կայքը ի զօրու է երկուշաբթիէն ի վեր, կարգ մը թաղամասերու մէջ: Այս կարգադրութեան զօրակցութիւնը յեռաձգուած էր մեթրոյին գործադուլին հետեւանքով:

Ս. ՊԵՏՐՈՍ մայր տաճարին մէջ առջի օր կատարուեցաւ Հայր Մաքսիմիլիէն Քոլպէի սրբացման արարողութիւնը: Այս կրօնաւորը Գերմանացիներուն կողմէ ըսպաննուած է Աուշվիցի մէջ: 1941ին, այս լեհ քահանան տեղը առած էր մահուան դատապարտուած ուրիշ Լեհի մը, որ կին ու երկու զաւակ ունէր, բացատրելով զայն հիմնովին թէ ինք առանձին է եւ կ'ուզէ անոր տեղը ինք մեռնիլ: Նացին ընդունած էր եւ քահանան նեռած առնէաններով լեցուն նկուղ մը, նախ զայն անօթի պահած ապա ի վերջոյ սպաննած ասիտ փէնիճի ասեղով մը: Այսօր Վատիկանի մէջ, առաջին անգամ Պապը ներկայ եղաւ նման արարողութեան մը, ուր ընդհանրապէս միայն կարդինալ մը ներկայ կ'ըլլայ:

ՊԵԼՃԻՈՑ կառավարութիւնը ձեռքի տակ ունի 30–40 խորհրդային լրտեսներու անուններ, որոնք պելժիոյ մէջ կը զբաղին: Յանկը պելժ կառավարութեան վերանայած է Անատոլի Զերոտարեւ, խորհրդային առեւտրական առաքելութեան պաշտօնեայ, որ քանի մը չաբաթ առաջ անյայտացած էր: Հաւանական կը նկատուի լրտեսներուն արտաքսումը երկրէն:

ՀԻՒՍ· ԻՐԼԱՆՏԱՑի անգլիական ուժերու թիւը երկու հազարի յաւելում կունենայ հասնելով 15·000ի: Առջի օր արձակազգեստ ներ անգլիացի զինուոր մը եւս սպաննուեցաւ: Հոլանտական իշխանութիւնները ձերբակալեցին Լոնտոն զացող օդանաւի մը մէջ երեւան հանեցին չորս թոն դինամիթ: Կը կարծուի, թէ ասոնք պիտի յանձնուէին Իրլանտայի ազատագրական բանակի պաղտնի կազմակերպութեան:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ–նախագահը որ Աթէնք է, նկատել տուաւ թէ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը կապ ունի ժողովրդավարութեան հաստատման հետ: Ուաշինկթըն կը փափաքի ժողովրդավար դաւար կարգերու վերահաստատումը Յունաստանի մէջ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ·— Այս շարքին առաջին մասը հրատարակած էինք Հոկտ· 8ի մեր թիւով: Թղթատարի անկանոնութեան հետեւանքով, յապաղումով կը հրատարակենք շարունակութիւնը: Յիշեցնենք, որ այս յօդուածաշարքը հրատարակուած է Կիւնայտըն թերթին մէջ:

Մեծահարուստ Հայերէն Պօղոս Նուպար Փաշա եւ իր նմանները մինչեւ իսկ յանդգնած էին Համաձայնական Պետութիւններէն պահանջելու, որ այս հողերը Թուրքերէն առնուելով Հայերուն տրուին:

Արեւելեան Նահանգներու մէջ չատ փափուկ կացութիւն մը ստեղծուած էր: Այդ չրջաններուն մէջ ծնած եւ Իթթիհատական բնակող մտաւորականներ որոշեցին կազմակերպուիլ եւ ընկերակցութիւն մը հիմնել:

Քեազըմ Գարապէքիր Փաշա, որ էր – պրումի 15րդ զօրաբանակի հրամանատար նշանակուած էր, Իթթիհատականներ ժամանելէ առաջ, Մուսթաֆա Քէմալի հետ համաձայնած էին Ազատագրական Պատերազմի մը մասին: Գարապէքիր Փաշա 3 Մայիս 1919ին Էրզրում հասեր էր, Մուսթաֆա Քէմալ ալ 9րդ բանակի մխուրներու քննիչի հանդամանքով դէպի Անատոլու ճամբայ ելած, 19 Մայիս 1919ին Սամսոն իջած էր:

Սըվազի համազումարին, երկրին ամբողջականութեան պահպանումին համար որոշում տրուած էր եւ այդ չարժումը վարելու պատասխանատուութիւնն ալ յանձնած « Ներկայացուցչական Մարմնին » որ կը դանուէր Մուսթաֆա Քէմալի նախագահութեան ներքեւ: Այս Մարմինը 27 Դեկտեմբեր 1919ին Անգարան կեդրոն հռչակեց ազատագրման այդ չարժման:

Նոյն օրերուն, Համաձայնական Պետութիւններու հովանաւորութեամբ, երբ Հարաւային Նահանգներու մէջ Հայերը լեռնցիներ եւ հրոսախումբեր կը ղրկէին, Արեւելեան Նահանգներու մէջ ալ հայկական առաջին յարձակումները կը սկսէին:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

1920 Փետրուար 6ին, հայկական հրոսախումբեր իրենց առաջին յարձակում – ները դործած էին Կարին վիլայէթին վրայ եւ այդ վիլայէթը պրաւելով եա առած: Աւելի վերջ, Հայերը պիտի պրաւէին նաեւ Զըլտըրն ու չրջանը եւ երբ Իթթիհատականը կը դանուէր Համաձայնական Պետութիւններու պրաւումին ներքեւ, յանկարծակի պիտի յարձակէին նաեւ Վէդիի, Ակոռիի եւ մօտակայ չրջաններուն վրայ: Մուսթաֆա Քէմալ, այդ օրերուն էր որ չարժման անցնելով ծրագիրը մը պատրաստած էր հայկական այդ յարձակումներուն դէմ եւ իր այդ ծրագիրը պարզելով Տաշնըհինկըրտը Զօրաբանակի հրամանատար Քեազըմ Գարապէքիր Փաշային, հաղորդած էր որ այդ ծրագրին համամիտ են նաեւ Ներկայացուցչական Մարմնի անդամները: Այդ ծրագրին հիմամբ, 1920 Մարտ 27ին Մեծ Վէդիի Քաղաքային Ուժերը չարժման անցած էին եւ Հայերուն վրայ յարձակելով, զանոնք նահանջի պարտադրած Ըրեւանի ուղղութեամբ:

Քեազըմ Գարապէքիր Փաշա, 1920 Մայիս 26ին Հայերու դէմ չարժման ծրագրերը բացատրելով իր ուժերուն, 1920 Յունիս 4ին Սարըղամիշի դէմ յարձակողականի անցնելու համար արտօնութիւն ուղած էր Ընդհանուր Սպարապետութենէն: Ազգային Պետութիւնը, որ տակաւին հաւիս մէկուկէս ամսուան կեանք ունէր, Արեւելեան Նահանգներու Թուրքերուն կացութիւնը նկատի առնելով, 1920 Յունիս 6ին Գարապէքիր Փաշայի հրահանգած էր չարժման անցնիլ ու յարձակումը չղթայազերծել Սարըղամիշի եւ մերձակայ երեք «սանճաղ»ներու ազատագրութեան համար:

ՍԱՐԸՂԱՄԻՇ ԿԸ ԳՐԱՒՈՒԻ

1920 Յունիս 9ին արտակարգ վիճակ հռչակուած էր արեւելեան չրջաններուն մէջ: Անկէ չորս օր վերջ ալ հրահանգուեցաւ, որ զօրք դիզուի անհրաժեշտ տեղերը, յարձակումի պատրաստութեան համար: Արեւելեան բանակներու հրամանատար կարդուած էր Գարապէքիր Փաշան, 1920 Յունիս 15ին: Այդ օրերուն, Հայերը կը յարձակէին Մարղանակի եւ Պարտէզի չրջաններուն վրայ: Գրաւած էին նաեւ Զանգիլթաղարի չրջանը: Պարտէզի զօտիին մէջ իրենց յարձակումները ձախողած էին եւ Մեծ Վէդի – Ղարաղար – Ալ Ահմէտ գիծը իրենց հակահարուած առած:

14 Յուլիսին, արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Շահթախտի մօտ: Այս չրջանը կը գտնուէր Հայերուն գրաւման ներքեւ: 12–13 Սեպտեմբերի դիշերը, Թրքական ուժերը յարձակողականի անցան Օլթիի չրջանին մէջ եւ Հայերու առաջին Մարմա – նուվեան զօրադունդը պարտութեան մատնուեցաւ:

Արեւելեան զօտիին մէջ չիզերը պըրկուած էին: Երբ Թրքական բանակին պատրաստութիւնները լրացան, Նախարարաց Գործադիր Մարհուրդը որոշեց հրահանգել զօրքին, որ 20 Սեպտեմբերին չարժման անցնի դէպի Կարս: Այսպէսով, Թրքական բանակը 26 Սեպտեմբերին յարձակեցաւ Սարըղամիշի վրայ, զոր գրաւեց 29 Սեպտեմբեր 1920ին:

Այն առեն Անգարայի կառավարութիւնը իր նպատակը պարզելով հաղորդեց, որ պէտք է գրաւուին նաեւ Կարսն ու չըրջակայքը, որուն համար հրաման տրր – ուեցաւ Արեւելեան Բանակի հրամանատարութեան:

Մինչ պատերազմները կը չարունակ – ուէին երկու կողմերու միջեւ, միւս կողմէ ալ կարգ մը զարգացումներ կ'արձա – նագրուէին: Հայերը Մարհրդային Միութեան դիմելով ուզած էին, որ արդելք հանդիսանայ մեր յառաջացումին, նոյն չրջանին Վրաստանի մէջ ալ արտակարգ վիճակ կը հռչակէին:

14 Հոկտեմբերին, Հայերը կը յարձա – կէին մեր Կովկասեան Զօրաբանակին վրայ, սակայն զնդապետ Օսման Թուրթակէլի 12րդ զօրաբանակը կողմնակի յարձակո – ղականով մը կը միջամտէ եւ հակայարձակողականի անցնելով, Հայերը կը քշէ Կարսի դեռին դէպի հիւսիսային ափերը:

Միւս կողմէ, Կարսի ազատագրման համար ծրագրեր կը պատրաստուէին տենդագին պէս եւ 20 Հոկտեմբերին բանակի հրամանատարութեան կողմէ Սպարապետութեան կը յանձնուէին: Մինչ այդ, նոր զինուորագրումներ կը կատարուէին եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին:

ԿԱՐՍԸ ԿԱԶԱՏԱԳՐՈՒԻ

Հայերը, հակառակ իրենց կրած ծանր հարուածին, զարձեալ կը յարձակին: Աբեւելեան բանակի հրամանատարութիւ – նը, 23 Հոկտեմբերին Կարսի յարձակողականը չղթայազերծելու համար, բոլոր ուժերը հաւաքած էր կուտակման կեդրոններու վրայ:

27–28 Հոկտեմբերին, Կարսի յարձակողականը սկսաւ: Ասիկա, Անկախութեան Պատերազմի առաջին յաղթանակը հան – դիսացաւ: Երբ Կարսը զրաւուեցաւ, ընդհանուր ապայակոյտէն հրահանգ եկաւ չըրունակելու յառաջխաղացումը Կիւմրիի (Ալեքսանդրապոլ) ուղղութեամբ:

Բանակի հրամանատարութիւնը իր պայմանները հաղորդած էր Հայերուն, 6 Նոյեմբերին, երբ անոնք հաշտութիւն առաջարկեր էին, 7 Նոյեմբերին Հայերը հաղորդեր էին, թէ ընդուներ էին այդ պայմանները, 8 Նոյեմբերին Անգարայի կառավարութիւնը հրաղուլի համար ներկայացուցեր էր իր քաղաքական ու զին – ուորական առաջարկները, որոնք եւս ընդունուեր էին Հայերու կողմէ: Եւ սա – կայն, Հայերը թշնամի երկիրներէ եւ անոնց գործակալներէն դրդուած, երբ փորձեր էին եա կենալ իրենց խոս – տումներէն, ճակատի հրամանատարը հրամայած էր գործողութիւնները չարունակել 10–11 Նոյեմբերի դիշերը եւ Թրքական բանակը Կիւմրիի մօտերը հասնելով 13 Նոյեմբերին, 15ին ալ գրաւած էր ա – նոր մերձակայ չրջանները:

Հայերը, երբ տեսեր էին որ հրադուլ առաջարկելը լաւագոյն միջոցը պիտի ըլլար իրենց համար, ճակատի հրամանատարութիւնն ալ փոխադարձ պայման դրած էր Կիւմրիի ամրացեալ զօտին յանձնել Թուրք ուժերուն: Հայկական կառավարութիւնը ընդունած էր մեր այս առաջարկը եւ Թուրք ուժերը Կիւմրի մտեր էին առանց կռիւի:

Հայկական Սպայակոյտէն հարիւրապետ մը, որ 17 Նոյեմբերին Թրքական հրամանատարութեան բանակատեղին կուգար, իր հետ կը բերէր Հայաստանի կառավարութեան եւ ընդհ· հրամանատարին նամակները, որոնք կը տեղեկացնէին թէ Թրքական պայմանները ընդունուած էին Հայոց կողմէ, ամբողջութեամբ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՎԵՐՋ

Հայկական բանակը, Թուրք հրամանատարութեան յանձնած էր հեռեւակազօրայ երկու հազար հրացան, ամէն մէկը հազար փամփուշտով, ինչպէս նաեւ երեք մարտկոցի արագահարուած հրանօթ ու 40 թեթեւ, 100 ծանր խորտուբնկէց, 4000 նռնուկ հետեւակազօրայ հրացանի փամփուշտ եւ 6000 նռնուկ ալ թնդանօթի ռումբ: Այս զէնքերը Արեւելեան Բանակէն դէպի արեւմտեան ճակատ ուղարկուեցան, իրրեւ նուէրը արեւելեան ճակատին: Հայերը, այս բոլորէն զատ յանձնած էին նաեւ երկաթուղային երկու կառաչար:

(2 – Շար·)

ՆՎԱՃՈՒՄ ՎԵՐ

Մեր մամուլն այս օրերին ուշադրություն է դարձնում Տիգրանակերտի շրջանի գյուղատնտեսության վրա։ Մեր թերթերում ամեն օր հրապարակվում են նոր տվյալներ, որոնք վկայում են, որ շրջանի գյուղատնտեսությունը ամեն տարի նվաճում է նոր հաջողություններ։ Ամեն տարի ավելի ու ավելի մեծ տարածություններ են ենթարկվում ոռոգման, ավելի ու ավելի մեծ տարածություններ են ցանվում ցանքատեսակների ամենաարդյունավետ տեսակներով, ավելի ու ավելի մեծ քանակությամբ պարարտանյութեր են կիրառվում հողի մեջ։ Ամեն տարի ավելի ու ավելի մեծ քանակությամբ գյուղատնտեսական մեքենաներ են ստանում շրջանի կոլտնտեսությունները։ Ամեն տարի ավելի ու ավելի մեծ քանակությամբ գյուղատնտեսական մթերքներ են հանձնում կոլտնտեսությունները պետությանը։

Ահա թե ինչու Տիգրանակերտի շրջանի կոլտնտեսականները այսօր ավելի քան երբևէ ոգևորված են նվաճելու նոր հաջողություններ, ավելի ու ավելի մեծ քանակությամբ գյուղատնտեսական մթերքներ հանձնելու պետությանը։

Ինչպե՞ս է նվաճվում այդ նոր հաջողությունը։ Ինչպե՞ս է նվաճվում այդ նոր բերքը։ Ինչպե՞ս է նվաճվում այդ նոր եկամուտը։ Ահա այդ հարցերի մասին է մեր այսօրվա զրույցը։

Մեր զրուցակիցը շրջանի «Ստալին» կոլտնտեսության նախագահ ընկ. Ալեքսանդր Ալեքսանդրի Ալեքսանդրյանն է։

Ընկ. Ալեքսանդրյանը ասում է.

— Մեր կոլտնտեսությունը ունի 1200 տնտեսություն, 3 տրակտոր, 1 բուսասպիտակող և պահեստ, 1 բուսաչափական կայան, 30·000 տվդ հողատարածություն, որից 2500 հեկտարը խոպանից վերցրած նոր հողեր են։ Մեր կոլտնտեսությունը ստացել է շրջանի գյուղատնտեսության մասնագետների օգնությամբ հողի մանրամասն հետազոտություն։ Մենք գիտենք, թե մեր հողերից յուրաքանչյուրի մեջ ինչ պարարտանյութեր պետք է լցնել, որպեսզի ամենաբարձր բերքը ստանանք։

Մենք ունենք 60 գլուխ հնձող կով, որոնցից յուրաքանչյուրը տարեկան տալիս է 2300 կգ կաթ։ Մենք ունենք 1 մսուր, որտեղ 1 մսուրապետի հսկողության տակ գտնվում են 30 խոշոր եղջերավոր անասուններ։ Մենք ունենք 1 ոչխարանոց, որտեղ 1 հովիվապետի հսկողության տակ գտնվում են 1500 ոչխար։ Մենք ունենք 1 խոզանոց, որտեղ 1 խոզապետի հսկողության տակ գտնվում են 200 խոզ։ Մենք ունենք 1 թռչնանոց, որտեղ 1 թռչնապետի հսկողության տակ գտնվում են 1000 հավ։ Մենք ունենք 1 ձիաբուծական ֆերմա, որտեղ 1 ձիապետի հսկողության տակ գտնվում են 30 ձիեր։ Մենք ունենք 1 ջրաղաց, 1 ձեթհան, 1 գինետուն, 1 կաթնամթերք, 1 կոշկակարանոց, 1 դարբնոց, 1 ատաղձագործարան, 1 կոշկակարանոց, 1 դերձականոց։ Մենք ունենք 1 ակումբ, որտեղ կարդում են մեր թերթերը, գրքերը, ունենք 1 գրադարան, որտեղ կարդում են մեր գրքերը։ Մենք ունենք 1 դպրոց, որտեղ սովորում են մեր երեխաները։ Մենք ունենք 1 մանկապարտեզ, որտեղ դաստիարակվում են մեր փոքրիկները։ Մենք ունենք 1 ամբուլատորիա, որտեղ բուժվում են մեր հիվանդները։ Մենք ունենք 1 դեղատուն, որտեղ մեր հիվանդները ստանում են դեղեր։ Մենք ունենք 1 ավտոմեքենա, որով մենք կարող ենք արագ հասնել ամենահեռավոր վայրերը։ Մենք ունենք 1 ձիասայլ, որով մենք կարող ենք հասնել ամենամոտիկ վայրերը։ Մենք ունենք 1 հեծանիվ, որով մենք կարող ենք հասնել ամենամոտիկ վայրերը։ Մենք ունենք 1 ոտնակով կարի մեքենա, որով մենք կարող ենք կարել մեր հագուստները։ Մենք ունենք 1 ոտնակով կարի մեքենա, որով մենք կարող ենք կարել մեր հագուստները։ Մենք ունենք 1 ոտնակով կարի մեքենա, որով մենք կարող ենք կարել մեր հագուստները։

ՆԱԿԱՏՈՒԿ ՎԱՍՓՈՍԻՆ

Ա. ՄԱՍՈ

ՔԱՂՑԻ ՀՅՈՒՐԸ

Մինչ կին-կին ուրիշներուն ետեւէն կ՚երթար, ես ալ ետեւէն գացի, բայց ոչ թէ անոնց պէս հետաքրքրութենէ մղուած, այլ որովհետեւ ուզեցի տեսնել, թէ ինչպէ՞ս պիտի կարենայ Վասփոսի նման մարդ մը ամուսնանալ այդ աղջկան հետ, որ ամէն կողմէ ինծի պէս հեռու կը մնար ամուսնական կեանքէն, որովհետեւ ես ալ ինծի պէս կ՚ատէի ամուսնական կեանքը։ Ես ատելութիւնս կը յայտնէի անոր դէմ, որովհետեւ ամուսնական կեանքը կը խանգարէ մարդուն ազատութիւնը, իսկ Վասփոս ատելութիւնը կը յայտնէր անոր դէմ, որովհետեւ ամուսնական կեանքը կը պահանջէ մարդէն գործունէութիւն, եռանդ եւ ուժ, որոնք ան չունէր։ Ան ծոյլ էր, ինչպէս ես եմ։ Ան ալ ինծի պէս կ՚ատէր աշխատանքը։

Ես ետեւէն գացի, որովհետեւ ուզեցի տեսնել, թէ ինչպէ՞ս պիտի կարենայ Վասփոս

ՎԱԼԱՆՍ.— Այբի Տիկին Վարդանոյշ Մարգարեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 16ին, 75 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի (Հոկտ. 19) ժամը 16ին, Սէնթ-Ան եկեղեցին, Փլաս Պելվ, Վալանս:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Տարաբախտ Պարոյր Սեւակի ի յիշատակ, յաւերժիկայ Հոկտ. 24ին, Սրբոց Թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի օրուան առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ազգային Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան:

Օրուան որպէս քարող պիտի կարգացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի խօսքը, արտասանուած Ս. Էջմիածնի տաճարին մէջ:

Պատարագէն ետք հոգեճաշ, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ, ուր պիտի ոգեկոչուին մեծ բանաստեղծին երկերն ու գործերը, գեղարուեստական պատճառ ելոյթներու ընկերակցութեամբ:

Օրուան գլխաւոր բանախօսներն են.—
Պր. ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԱՆ (Հայկերէն)
Պ. ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Ձաշի մասնակցողները պէտք է դիմեն եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէնէն ուշը մինչեւ 22 Հոկտ.: Ձաշավճարը 20 Ֆր.:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր Կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ
Օրուան բանախօս՝
Ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, Կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Մխիթեան վարչութեան քառամեայ նստաշրջանը ջանը աւարտած ըլլալով, տարւոյս վերջաւորութեան տեղի պիտի ունենան վարչական նոր ընտրութիւնները:

Անդամատուրքերը պէտք է վճարուին մինչեւ 31 Հոկտեմբեր:

Անդամական ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ Կիրակի 7 Նոյեմբերին, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին:

Ժողովի ընթացքին վարչութիւնը պիտի ներկայացնէ իր բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրը, որմէ ետք ընտրողական եւ քննիչ յանձնախումբերու ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23
ժամը 21էն միւնչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՄԵԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
(Փարիզի Օփերայէն)
Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրյեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ
Մուտք 10 Ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուէվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Թէմիրեան ընտանիք 25, Պր. Աթանաս Նիկողոսեան 20, Տիգրան Ժամկոչեան 100, Օր. Լուիզ Դաւիթեան 50: Հանդուցեալները Միսաք եւ Վերդինէ Ճէլալեաններու հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Աչոտ Բալիքեան 100, Օր. Ճէլալեան 50, Օր. Փափուճեան 10: Հանդուցեալներ Գէորգ, Սաթենիկ, Յովհաննէս, Ոսկեան Թէմիրեաններու հոգեհանգիստին առթիւ Թէմիրեան ընտանիք 50, Քալեան ընտանիք 10, Պր. Ղազարոս Կիլեան 10, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սուքիասեան 10, Վարդան Քէօսէեան 50 ֆրանք:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Մեծ սենեակ մը, խոհանոց, արտաքնոց, տաք ջուր, վարձու է մնայուն ձեւով, ուսանող զոյգի մը յարմար:

Դիմել ժամը 14էն 18

Madame RAQUIST
17, Rue de la Grange Batelière
Paris (9e)
6րդ յարկ, աջին:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

23րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Օհանեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկ. Սողոմոն Գալուստեան (Տէսին), այբի Տիկին Արշալոյս Ասոր-եան (Փարիզ) 300ական, Պր. Ժան Ժամկոչեան եւ Սոքա ընտանիքները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Եղիչէ Բարաղամեան (Մարսիլիա) 150ական, Պր. Արման Զիտկճեան (Լա Թուռ տիւ Փէն) 120, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Լազեան (Շաս), Տէր եւ Տիկ. Մանուէլ Սահաթճեան (Շաս), Տէր եւ Տիկ. Մխիթար Ղազարեան (Տէսին), Պր. Ա. Թումիկեան (Վիլէօրպան), Տէր եւ Տիկ. Արմէն Թաշճեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկ. Ղազարոս Գասապճեան (Ժիվլիսիւր-Օռժ), Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Գասապճեան (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Ժաք Գասապճեան (Կռընոպլը), Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Քիւրքճեան (Կռընոպլը), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ալիքեան (Կռընոպլը) 100ական Ֆրանք:

Նախկին դումար 98·863,53
23րդ ցանկի դումար 2320
Ընդհ. դումար 101·183,53

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage de

Monsieur Jacques BAUMEL
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre
Եւ նախագահութեամբ Պ. կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
Avec la participation artistique du Ballet Arménien « SOSSI »
sous la dirction de Mme KUTNERIAN

Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre
SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չզբաւուին ուրիշներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 Ֆր. Մուտք 15 Ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 23 Հոկտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Վիէննի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

Ալֆորվիլի
Հայ Մշակութային Կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94
Պար – երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Սայաթ-Նովա խումբ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան պարահանդէսը, ժորժ Ե.-ի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 4, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

SOIREE DE GALA
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

SALLE GAVEAU, 45, RUE LA BOETIE — Métro : Miromesnil
17 NOVEMBRE, MERCREDI à 21 H.

RECITAL

Raffi PETROSSIAN

MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, SCHUMANN, LISZT

Location
à la SALLE GAVEAU
Chez DURAND — 4, Place de la Madeleine
U.G.A.B. par téléphone : 870-03-18 de 10 à 18 h.

ԼԻՈՆ
Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

ՎԱԼԱՆՍ
Հոկտեմբեր 31, Կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON
Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutan ts des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voy ages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
20 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12245 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.245

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՐՁԱ Ա.Ի ԴԷՄ

(Աֆեմենեանց 2500ամեակին առթիւ)

Ա·

Մեծն Կիւրոսի որդի եւ յաջորդ Կամբիւսի (Ք. Ա· 529–522) թագաւորութեան վերջին տարիներուն, Աքեմենեանց իշխանութեան ենթակայ կարգ մը ազգեր, որոնց շարքին նաեւ Հայերը, դլուխ ցցած էին՝ փորձելով վերահաստատել իրենց անկախութիւնը: Խռովութիւններ ծագած էին նոյնիսկ Պարսկաստանի մէջ:

Կամբիւս հետեւելով իր հօր աշխարհակալական քաղաքականութեան, դրաւած էր Եգիպտոսը եւ մխացուցած զայն իր կայսրութեան:

Ու մինչ թագաւորը Փարաւոններու երկիրը կը դտնուէր, պարսիկ մոգերը բռնակալութիւն էին հաստատած՝ Աքեմենեանց գահին վրայ բարձրացնելով մոգ մը՝ անունը Գաուամատա կամ Շմերդ, որ կը յայտնէր թէ ինք որդին էր Մեծն Կիւրոսի եւ եղբայրը Կամբիւսի: Այս վերջինը կը մեռնէր 522ին՝ Եգիպտոսէ վերադարձին: Ութը նախարարներ՝ դինակցած՝ ժողով դումարելով թագաւոր հռչակեցին իրենցմէ մէկը՝ Դարեհ Վշտասպեանը, որ կը կոչուի նաեւ Արտաչէս Բ., արքայ Պարսից: Դարեհ գահազուրկ ըրաւ եւ սպանեց Գաուամատա-Շմերդը՝ մխա վեց նահանգներու օդնութեամբ:

Ստեղծուած խառնակ կացութենէն օգտուելով, ապստամբական շարժումները շարունակուեցան Դարեհ Ա.ի (522–486 Ք. Ա.) գահակալութեան առաջին օրերէն սկսեալ: Հեղհեղուկ ապստամբութեան եւ անկախութիւն հռչակեցին Շուշտաան, Բաբելոն, Մեդիա, Հայաստան եւ այլ երկիրներ:

Ըսինք թէ Դարեհ Ա· իր մղած կռիւներու մանրամասնութիւնները արձանագրել տուած էր հինգ տարբեր վայրերու մէջ: 521–520 տարիներուն Հայոց ապստամբական շարժումներուն մասին վկայութիւններ կան մանաւորապէս Բեհիստունի արձանագրութեան մէջ:

Կ'արժէ ծանօթանալ:

Առաջին տախտակին վրայ դրուած է·

«Դարեհ թագաւորը կ'ըսէ·

«Ահաւասիկ ինծի հպատակած երկիրներն՝ որոնց թագաւորն եմ, Աբամազդայ ձորձիս·— Պարսկաստան, Շուշտան, Բաբելաստան, Ասորեստան, Արաբիա, Եգիպտոս, Ծովեզերեայք (Յունիացիք), Սպարդա, Յունիացիք (Յամաքայինք), Մարաստան, Հայաստան, Կապադովկիա, Պարթեւաստան, Զարանգիա, Արիք, Հարեզմեանք, Բակտրիա, Սոդդիա, Գանդհար, Սագաստան, Սաստագիւդիա, Աթաքոմիա, Մաքիանացիք, ընդ ամէնը՝ 23 նահանգ»:

Երկրորդ տախտակին բովանդակութիւնը·—

«Դարեհ թագաւորը կ'ըսէ·

«Երբ ես Բաբելոնի մէջ կը դտնուէի, հետեւեալ նահանգներն ապստամբեցան ինծի դէմ·— Պարսկաստան, Շուշտան, Մարաստան, Ասորեստան, Հայաստան, Պարթեւաստան, Մարգիանա, Սաստագիւդիա, Սագաստան»:

Նողայոց եւ Մարաց ապստամբութիւնները առաջքն առնելէ ետք, արձանագրութիւնը կը շարունակէ այսպէս·—

«Դարեհ թագաւորը կ'ըսէ·

«Այդ՝ Հայաստան դրկեցի Հայ մը, իմ Դադարշիս անունով ծառաս, եւ այսպէս պատուիրեցի իրեն·— «Գնա՛ եւ նուաճէ՛ այդ ապստամբ ժողովուրդն՝ որ ինծի չի հպատակիր:

«Իսկ Դադարշիս գնաց Հայաստանը նուաճելու համար: Սակայն ապստամբները դէպի Դադարշիս յառաջացեր էին բանակով, անոր պատերազմի հրաւէր կարդալու համար: Դադարշիս ընդունեց պատերազմիլ: Հայաստանի մէջ Զուզտերա անունով քաղաք մը կայ· ճակատամարտը կատարուեցաւ հոն: Աբամազդ ինծի օդնեց: Շնորհիւ Աբամազդայ, իմ բանակս թշնամի բանակէն չատ մարդ ջարդեց: Թուրավահարս ամսոյ 6ն էր երբ պատերազմը տեղի ունեցաւ»:

Շարունակութեան մէջ կ'ըսէ թէ՝ «ապստամբներն երկրորդ անգամ մըն ալ յարձակեցան եւ նորէն Դադարշիսի վրայ եկան պատերազմելու համար: Հայաստանի մէջ Տիգրա անունով բերդ մը կայ· հոն տեղի ունեցաւ ճակատամարտը: Աբամազդ ինծի օդնեց: Շնորհիւ Աբամազդայ, իմ բանակս թշնամւոյն բանակը ջարկաւ: Թուրավահարսամսոյ 18ն էր երբ ճակատամարտը կատարուեցաւ»:

Այս երկրորդ ընդհարումը պատահած է առաջինէն ճիշդ երեք օր վերջ: Բաբելոնեան բնակչին մէջ աւելցուած է հետեւեալ կտորը, որ կը պակսի պարսկականին մէջ·— «Թշնամին 540 մեռեալ թողուց մէջ·— «Թշնամին 540 մեռեալ թողուց մէջ·— «Դադարշիս պատերազմի դաշտին վրայ եւ Դադարշիս 520 հոգի զերի բռնեց»:

Այսքանով չի վերջնար սակայն արձանագրութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԶԵՐԲԱԿԱՒԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ԱՆԴԱՐԱ ՀԱՍԱՒ

Թնդանօթի 21 հարուածներով ընդունուեցաւ Անգլիոյ թագուհին, իր կայսրութեան նախկին պատերազմական դերի (Ա· պատերազմ) այժմ՝ Թուրքիոյ նախագահ Ճեվտէթ Սունայի կողմէ: Դիմաւորողներուն մէջ էին նաեւ վարչապետը, կառավարական անձնակազմը, զինուորականներ եւ ուրիշներ: Նախապէս Խոմէյնի պըրկի դուքսն ու իշխանուհի Ան թեհրանէն Անգարա հասած էին: Երկուքն ալ Պարսկաստան կը դտնուէին Իրանի կայսրութեան հիմնադրութեան հանդիսութեանց առիթով: Եւ իրենք ալ կը դիմաւորէին թագուհին:

Մինչ Անգարա կ'ընդունէր իր պաշտօնական հիւրերը, անդին կը հաղորդուէր, թէ իշխանութիւնները երեւան հանած ըլլան համայնավար դաղտնի կազմակերպութիւն մը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ «Ֆիւրտ Ժողովրդավար Կուսակցութիւն» մը: Իշխանութիւնները ձերբակալած են այդ «կուսակցութեան» պատկանող 28 անդամներ: Ձերբակալեալներուն մէջ կը դտնուին Մարտինի չրջանի երկու քաղաքապետներ եւ մէկ փաստաբան: Քաղաքապետները հարուստ հողատէրեր են: Թուրքիոյ «Ֆիւրտ Ժողովրդավար Կուսակցութիւն»ը անչատողական նպատակներ կը հետապնդէր կ'ըսեն Թուրքերը:

Համայնավար դաղտնի բջիջին երեւան հանուելու լուրը կը հաղորդէ «Հուրիէթ»: Ըստ թերթին ան կազմուած էր 26 անդամներէ, որոնց չարքին կան դրագէտներ, ինչպէս Սապահէտտին Էյուպօղլու, համալսարանականներ եւ ուսանողներ:

Ինչ կը վերաբերի ներքին քաղաքական տադնապին, որ առեղծուած էր, երբ Ադրարութեան կուսակցութիւնը որոշած էր կառավարական կազմէն քաշել իր հինգ անդամները, կը թուի թէ ժամանակաւոր կերպով հանդարտած է: Վարչապետը նախագահին հետ տեսակցելէ ետք պարզեց այժմու կացութիւնը նկատել տալով, թէ «տադնապը սառած է եւ սառնարան դրըուած»: Ցամենայն դէպս ապիկա ժամանակաւոր կը նկատուի՝ Անգլիոյ թագուհիին այցելութեան առիթով: Թուրք լրագրող մը ըսած է սակայն Իսմանիքէլի Թղթակցին. «Աւելի ճիշդ քաղաքական տադնապն է որ էրիմը սառնարան պիտի դնէ»:

Անցեալ չաբաթ Ադրարութեան կուսակցութիւնը որոշած էր կուսակցութենէն վտարել իր երկու նախարարները, որոնք հակառակ կուսակցութեան որոշումին, կառավարական կազմի մէջ մնացած էին:

Տադնապը կրնայ աւելի ծանրանալ, երբ նկատի առնուի, որ էրիմ մերժած է երկու այլ նախարարներու հրաժարականը (սոնք եւս կը պատկանին Տէմիրէլի կուսակցութեան) եւ ջնջած էր այլ նախարարութիւն մը (Խորհրդարանին հետ կապ հաստատող պետական նախարարութիւնը):

Դէպերու կարծիքով առաջնահերթ դարձած է հարցին խաղաղ լուծումը, որովհետեւ եթէ տադնապը չարունակուի եւ բարենորոգման ծրագիրը վտանգուի, բանակը կրնայ իշխանութեան գլուխ դալ:

Ցամենայն դէպս պաշարման վիճակը կը չարունակուի: Եւ եթէ որոշ չափով թոյլ կը տրուի, որ քննադատութիւններ ըլլան Խորհրդարանին մէջ, բացարձակ արգելքի տակ կը մնայ քննադատութիւնը մամուլի մէջ: Այսպէս՝ Պոլսոյ չաբաթաթերթերէն «Օրթամ»ի հրատարակութիւնը արգիլուեցաւ ցնոր անօրինութիւն, պաշարման վիճակի իշխանութիւններուն կողմէ:

Շաբաթաթերթը, ինչպէս կը գրէ Մոնտի Թղթակիցը, զօրավիդ կը կենար էրիմի բարենորոգչական ծրագրին, սակայն միւս կողմէ այն միակ թերթն էր, որ յաճախ կը պաշտպանէր ժողովրդավար սկզբունքներ եւ կը դատապարտէր ոտնահարումի արարքները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշած է 250 միլիառ լիռի փոխառութիւն մը բնել միջազգային դրամատէրերէ վէնետիկը փրկելու համար:

ՕԹԱՒԻԱՑԻ մէջ, ուր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ, Կոսիպին յարձակումի ենթարկուեցաւ հունդար զաղթականի մը կողմէ Խորհրդարանին առջեւ: Իր հասնելէն առաջ արդէն, ցոյցերը սկսած էին, այս անդամ խորհրդային դեսպանատան առջեւ, Ուկրայնացիներու կողմէ: Գալով Հունդարիոյ զոր ոստիկատութիւնը բռնած է, կը պոռար· «Ազատութիւն Հունդարիոյ համար»:

ՃԱՏՐԱԿ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՑԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Վեցերորդ խաղը երկու անդամով կատարուեցաւ՝ Կիւրակի եւ Երկուչաբթի:

Կիւրակի օր Ֆիչէր եւ Պետրոսեան հինդ ժամ խաղալէ ետք որոշեցին մրցումը չարունակել յաջորդ օր: Խաղի ընդմիջումին Ամերիկացին նպաստաւորուած էր, քանի որ իր տրամադրութեան տակ ունէր բերդ մը, խեղճ մը եւ հինդ պինուորներ, մինչդեռ Պետրոսեան՝ բերդ մը, ձի մը եւ հինդ պինուոր:

Երկրորդ հանդիպումին Ֆիչէր յաջողեցաւ իր պինուորները հրապարակ հանելով սահմանափակել Պետրոսեանի չարժումը:

Խաղը վերջացաւ Ամերիկացիին յաջողութեամբ:

Ֆիչէր ներկայիս ունի երեքուկէս կէտ, իսկ Պետրոսեան՝ երկուքուկէս կէտ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Կիւմրիի մէջ — Աղեքսանդրապոլ — Լենինական — Հաչտութեան բանակցութիւնները սկսեր էին 26 Նոյեմբերին, Թրքական Աւազ Պատուիրակ ունենալով Քեազըմ Գարապէքիրը Փաչան: Հայերու կողմէ պայմաններուն յարգուած ըլլալը ըստուգելու համար խումբ մը սպաներու քննութիւն կատարել տալէ վերջ, Գարապէքիր Փաչան 2–3 Դեկտեմբերին ստորագրած էր հաչտութեան այդ դաչնագրութիւնը, իբրեւ լիազօր պատուիրակը Անդարայի կառավարութեան:

Աւելի վերջ, 1921 Փետրուար 11ին, երբ բոլշեւիկները Վրաստանի վրայ յարձակած էին, վրացական կառավարութիւնը Թուրքիոյ դիմելով օդնութիւն խնդրած էր անկէ, ինչ որ պատճառ դարձած էր դէպքերուն նոր դարձուածք մը ստանալուն եւ Արեւելեան Շարժումին առեղծման: Բազմաթիւ հետաքրքրական փուլեր անցնելէ վերջ, 1921 Մարտ 16ին ի վերջոյ ստորագրուեր էր Թուրքեստովետ Համաձայնագիրը Մոսկուայի մէջ, եւ 13 Հոկտեմբերին ալ Կարսի պատմական Համաձայնագրին ստորագրութեամբ, խաղաղութիւնը հաստատուեր էր արեւելեան ճակատի վրայ:

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏ ԱՐՄԷՆ ՎԱՆՊԷՐԻ ԿԸ ԽՕՍԻ ՓՈՓՐ ԱՍԻՈՅ ԵՒ ԱՆԱՊԱՏԱՒՈՒԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Հայաթ Թարիհ Մէճմուասը»ն կը հրատարակէ ծանօթ արեւելագէտ Արմէն Վանպէրիի ճանապարհորդագրութիւնները, որոնց մէջ յաճախ կը յիշատակուին Հայեր կամ հայաբնակ չրջաններ: Այս արեւելագէտը 1832ին ծնած է Հունգարիոյ Փոծոնի քաղաքը, անունէն հետեւցնելով, հաւանաբար հայկական ծագումով, ինչ որ աւելի հաւանական պիտի թուի անտարակոյս մեր ընթերցողներուն ալ, որոնք կարդալով իր յիշատակները, պիտի տեսնեն թէ ան ինչպէս միշտ բացառիկ հետաքրքրութեամբ մը կը զբաղի անոնցմով, անվերապահ վստահութիւն մըն ալ ցոյց տալով անոնց ամէն առիթով:

Ցօդուածաչարքը կը սկսի հանդէսին Սեպտեմբերի Թիւով: Ցաջորդականութիւնը պահելու համար այս հետաքրքրական յօդուածաչարքին մէջ Հայերու եւ հայաբնակ չրջաններու վերաբերեալ հատուածներուն, կը սկսինք ուրեմն առաջին մասերէն, երբ հեղինակը դէպի Ասիա իր ուղեւորութեան ձեռնարկած էր նաւէն իջնելով Տրապիզոնի մէջ, անկէ ճամբայ ելլելու համար դէպի Անատոլուի ներքին չրջանները, Էրզրում:

(Շար· – 3)

ՊԱՏՈՒՀՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ (*)

Պատուոյ Լեգէոնը չիկնատ տիկին մըն է, որուն հայրը Նափոլէոն Ա.ն է, իսկ մայրը, կ'ըսեն, անախտաւորիւնը։ Այսպէս սրամտօրէն կը նկարագրէ Կի Պոլթոն իր գրքին մէջ։

1802 Մայիս 19ին, երբ ծնաւ Պատուոյ Լեգէոնը, չատեր բողոքեցին ըսելով թէ պէտք եղածին չափ հանրապետական չէր։ Ապագայ կայսրը պատասխանեց ասոր՝ Թող ինծի ցոյց տան հին կամ արդիական Հանրապետութիւն մը, ուր մեծարանքներ գոյութիւն չունենան։

Կայսրը զեղեցիկ մեդալ մըն ալ չինել տուաւ, որուն վրայի նկարը կը կազմուէր հինգ եռանկիւններէ, եւ որոնց իւրաքանչիւրը կը վերջանար կարկինով մը, ծայրերը օդին մէջ...

Նախապէս կը վարձատրուէին միայն կարիճ ղինուորները, բայց հետզհետէ Պատուոյ Լեգէոնը ստացաւ նաեւ աշխարհիկ բնոյթ, եւ սկսաւ իր չնորհները բաշխել զրագէտներու, դիւտողներու, նկարիչներու եւ երաժիշտներու։ Եւ այսպէս ցանկալի բան մը զարձաւ բոլոր Ֆրանսացիներուն համար եւ չատեր ամէն տեսակի ստորնութեանց դիմեցին համբոյր մը կորզելու համար Տիկնոջմէն, որուվհետեւ դիտէին որ չրթունքի կարմիր հետք մը պիտի ձգէր ժաքէթի օղակին վրայ...։

Այս տիկնոջ հաճելի ըլլալու համար սկսան ամէն տեսակի խորամանկութեան դիմել, ոմանք իրենց տաղանդով, ուրիշներ խելքով կամ քաջութեամբ։ Ոմանք ալ մտածելով թէ անուշադիր պիտի մնային, ցանկ մը ղրկեցին։ Եւ այսպէս, վեհապետներու միջնորդութեամբ, Տիկին Լեգէոնը կը ստանար բազմաթիւ սիրային յայտարարութիւններ։

Ահաւասիկ համով հոտով նմոյշ մը, ուղղեալ Նափոլէոն Գ.ի «Կռանտ Առմէի» նախկին ծեր ղինուորի մը կողմէ.

Տէր իմ,

Երբ ձեր չատ սիրելի քեռայրին՝ Նափոլէոն Ա.ի ղինուորն էի, մահացու վէրքեր ստացայ, որոնք քառասուն տարիէ ի վեր կեանքիս ամէնէն զեղեցիկ զարդերը կը կազմեն, մէկը Վակրամի մէջ, միւսը ձախ սրունքիս վրայ...։ Եթէ կը կարծէք թէ այս երկու վէրքերը արժանի են «Կարիճներու Խաչ»ին, ես ալ ձեղի կանխաւ չնորհակալ եմ։ Կինս ալ պիտի աղաչէ ձեր ուշադրութենէն։

ՊՕՆՆԻՕ

Ծանօթ է որ Ժորժ Սանի դժբախտ ամուսինն ալ, Պառոն Տիւտըվան, Նափոլէոն Գ.էն Պատուոյ Լեգէոնի խաչը խընդրեց, իր «ամուսնական դժբախտութեանց համար»... Երեւակայեցէք եթէ ամէն խաբուած ամուսին մեդալ մը ունենար...։

Այսօր ալ, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, զարձեալ Տիկին Պատուոյ Լեգէոնի չուրջ կը զառնան։ 200·000 «Լեգէոնականները» հեռեւեալ կերպով կը բաժնուին.— 79 Մեծ Խաչ, 747 Մեծ սպայ, 5504 Հրամանատար, 41·234 սպայ, 175 Հազար 275 սպասք։

Հարիւր անգամ աւելի լեգէոնական դոյութիւն պիտի ունենար այսօր, եթէ այդ Խաչը տրուէր ամէն Պատուոյ Լեգէոն խնդրողի Ֆրանսացիի։ Նախարարական զբաոնեականներու դուռը ափ առնողներուն տասնէն եօթը Պատուոյ Լեգէոն խնդրելու համար կ'երթայ։

Սխալ է կարծել թէ ամէն լեգէոնական մեքենայութիւններով ոիրացած է Պատուոյ Լեգէոնին։

Եթէ Տիկին Լեգէոնը կը սիրէ զօրավարները, բժիշկները, առեւնակալները, տաղանդաւոր զրագէտները եւ հայրենի քին բոլոր լաւ ծառայութիւն ընողները, դէմ չէ նաեւ ստորիններու հետ ալ զործ ունենալու։ Այս է պատճառը որ իրրեւ սիրականներ ունի քաղաքագէտներ, ին չո՞ւ չէ նաեւ նչանաւոր խաբեբաներ եւն.։

Ծանօթ է Ուիլսընի պարագան։ Մէջտեղ ելաւ որ ինչպէս Հանրապետութեան Նախագահի մը փեսան կրցած էր պատուանչաններու առեւտուր ընել ընկերակցութեամբ Պատերազմական Նախարարութեան մկ զօրավարին։ Իսկ մեղի աւելի մօտ ժամանակներու մէջ, օրինակ, Սթավիսկիի դիակին վրայէն ոստիկանները գտան նամակ մը, որ ստորագրուած էր նոյն ինքն անձնասպանին կողմէ, եւ որուն մէջ նախարարի մը բարեացակամութեանը կը յանձնարարէր մէկը որ Պատուոյ Լեգէոն կ'ուղէր ունենալ...

Կարզ մը պատուոյ լեգէոնականներ այնքան հպարտ են այդ պատուանչանով որ կարմիր ժապաւէնը կը զնեն մինչեւ իսկ իրենց ներքնաչապիկին վրայ, ուրիշ մը զիշերանոցին օղակին վրայ...։

Երկար առեն Տիկին Լեգէոնը չսիրեց զերասանները, իսկ հիմա, կը պաչէ պոնոնք, այն թուականէն ի վեր որ պատերազմի զաշտերը կը կոչուին «զործողութեանց թատրոն», սկսաւ կտրիճներու տեղ զնել զանոնք։

Դերասաններու հանդէպ այս ծայրայեղ հակումը, ուշադրութիւնը զրաւեց Էմիլ Օժէի, որ առաջարկեց կառավարական ոոշում մը անցընելու.

Յօդուած Ա.— Բոլոր զերասանները պատուանչան պիտի ստանան։

Յօդուած Բ.— Միմիայն զերասանները պիտի ստանան պատուանչանը։ Որով ո՛չ նախանձ, ոչ ալ վէճ տեղի պիտի ունենայ։

Այլեւս ծերացած, քիչ մըն ալ կարճատես՝ Տիկին Լեգէոնը իր չնորհները կը բաչխէ ամէնէն չսպասուած անհատներուն ալ։

Այս ծեր Տիկնոջ յոռի սովորութիւնները

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

Խիստ դնահատելի աչխատանք կատարեցին Հայաստանի յուչարձաններու պահպանման ընկերութեան կարգ մը մաս նագէտները Խրիմի մէջ։

1971 Յունիս 3ին թուագրուած նամակով մը Թէոդոսիայի երկրաբանական թանգարանի տնօրէնը նկատել կուտար Ակադ. Ծ. Աղայեանի, թէ իրենց քաղաքի երկրաբանական թանգարանը, որ երկրին ամէնէն հին թանգարաններէն մէկն է, իր կատակարաններու հեղնանքին արժանացան։ Օսքար Ուայլտ կ'ըսէր թէ Պատուոյ Լեգէոնը ասպետական չքանչան մըն է, որմէ քիչ թիւով Ֆրանսացիներ բախտ ունին խուսափելու։

Իր սէրերուն մէջ խոիր չղնելուն համար, Տիկին Լեգէոնը անարգանքի ալ արժանացաւ, բազմաթիւ նչանաւոր մարդիկ բացարձակապէս մերժեցին իր «առաջարկները», ինչպէս Ռասփայլ, Լամընէ, Թեոտոր տը Նեռվալ, Լիթռէ, Պատլէ տ'Օռվիլի, Կիւսթաւ Քուռպէ, Պէռանժէ, Մօփասան, Փիէռ եւ Մառի Քիւռի, Տը Կա, Մօռիս Ռալէլ, Անատէ Ժիտ, Սաոթռ, եւայլն...։

Ընդհանուր առմամբ, բոլորն ալ մեր ժեցին զղուանքով, ոմանք ալ, ինչպէս Քիւռի, մերժեց ըսելով թէ՝ «առօր անհրաժեչտութիւնը չեմ տեսներ», իսկ Տօմիէ ըսաւ՝ կը խնդրեմ որ կառավարութիւնը զիս հանդիստ ձգէ», եւայլն։

Տիկին Լեգէոնը, իր երիտասարդութեան կը վարձատրէր միմիայն այրերը։ Աւելի ուչ սկսաւ հետաքրքրուիլ կիներով ալ, յետոյ խորութիւն չդրաւ երկու սեռերուն միջեւ, վարձատրելով 1914ի հերոսուհիներէն Տիկին Սէսիլ Սօռէլը...։

Բազմաթիւ զերասաններ եւ պարուհիներ ստացան քաջերու Պատուոյ Լեգէոնի խաչը։ Այս պայմաններուն տակ Քլեմանսօ պարզ է որ մերժեց։

Տիկին Լեգէոնը կը սիրէ նաեւ դրագիտուհիները։ Թէեւ բախտ չունեցաւ առաջին զրագիտուհին՝ Ժորժ Սանի հետ։ «Զեմ ուզեր, կ'ապչեմ, չեմ ուզեր նմանիլ ծեր վաճառուհիի մը»։ Բայց երբ պընդեցին, ըսաւ թէ՝ տղուս տուէք իմ տեղս։ Եւ այսպէս, Մօռիս Սան կը կրէր մօրը Խաչը...։ Այսօր, ընդհակառակն չատ մը կիներ կ'ուղեն Խաչը կրել իրենց ձախ կուրծքին վրայ։

Թ. Ա. Թ.

(*) Կի Պրըթոնի «Պատմութեան տարօրինակ պատմութիւնները» շարքէն։

տրամադրութեան տակ ունի հայկական հատաքածոյ մը, տեղատորուած բակին մէջ։ Տեղական կարզադրութեամբ հայ մշակոյթի բոլոր յուչարձանները տեղափոխուած են (անոնց պետական մշակութէն առ, Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցին։

Նամակին ընդառաջելով Խրիմ կը մեկնին ճարտարապետ Ց. Թամանեան, պատմական դիտութիւններու թեկնածու Գր. Գրիգորեան, դրաղելու համար վիմական արձանագրութիւններու վերծանումով, թեքնիք դիտութիւններու թեկնածու Գր. Աբգումանեան, դրաղելու համար հին եկեղեցիներու դուռները հականեխելու եւ ամրացնելու աչխատանքով եւ հնագէտ լուսանկարիչ Արտաչէս Վրոյր։

Հայ մասնագէտները տեղացի բանուորներու օժանդակութեամբ յաջողցարար կը նորոգեն Ս. Սարգիս, Ս. Խաչ, Հրեչտակապետաց, Յովհաննէս Մկրտիչ եւ Ս. Աստիածնայ եկեղեցիները, որոնց պատերուն վրայ կան տասնեակ մը վիմական արձանագրութիւններ։ Անոնց մեծ մասը քանի մը անդամ ծեփուած էին։ Այսկ պատ Ս. Սարգիս եկեղեցին մութ եւ խնամուչ կր։ Գ. Գրիգորեան կը յաջողի բանալ տալ եկեղեցին արեւելեան հատուածին չորս լուսամուտները, որոնք փակուած էին դարեր առաջ։

Բանուորները խնամքով կը հանեն պատերու ծեփը։ Հնարան Գրիգորեան կը սկսի վերծանել դանոնք։ Այսպէս, երիտասարդ մասնագէտը Յունիս 7էն 28ը Թէոդոսիայի եկեղեցիներուն մէջ կը վերծանէ աւելի քան 120 վիմական արձանագրութիւն, ի մի կը հատաքէ դանագան - ներու քով դտնուղ հնադիտական արժէք ներկայացնող քարեր, մարմարէ տապանաքարեր, խաչքարեր եւ դանոնք Ս. Սարգիս եկեղեցին կը փոխադրէ։

Արձանագրութիւններու վերծանումը անդամ մը եւս կը հաստատէ այս փաստը, որ Ժ.Դ. դարէն սկսեալ Խրիմի մէջ մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրած է զեղանկարչութեան, քանդակագործութեան եւ ճարտարապետութեան հայկական զպրոցը, որ սերտ կապի մէջ եղած է Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ հետ։ Արձանագրութիւնները կը խօսին նաեւ հայ անուանի մարդոց կեանքին եւ զործին մասին։ Այսպէս, արձանագրութիւնները կը վկայեն, որ հոն աչխատած է մանրանկարիչ Նիկողայոս Ծաղկարար, եւ անոր ի պատիւ չինուած զեղաքանդակ խաչքարերը կը դտնուին Թէոդոսիայի Ս. Սարգիս եկեղեցին։ Անոր մանրանկարները կը զարդարեն քաղաքի եկեղեցիներուն պատերը։ Այդ արձանագրութիւնները կը յիչատակեն Հայոց իչխան Հունդը (Ժ.Դ. դար), Աւագ Պարոնը (ԺԵ. դար), Խութլուպէյներու տոհմը։ Այս տոհմի անդամներէն Սինան Խութլուպէյ 1398 կամենեց Պողոսկ քաղաքին մէջ չինած է Ս. Նիկողայոս եկեղեցին։

Թէոդոսիոյ մէջ ապագրուած են բազմաթիւ հայերէն դիրքեր, որոնք այսօր միայն կը կը ծծդնէին մեզ, անոնք մեկմով չէին դրաղիր։

Ասոնք մեր մայրերուն պատմութիւններն են։ Ինչեր որ քաչեցին անոնք՝ սուրբերը չքաչեցին։ Հռիփսիմէները, Գայանէները աւելի չէարչարուեցան սուրբ ըլլալու համար։

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՐԸ

Հազար հազարներով թափեր էին բոլոր թթենիներուն տակը, առուին աղուզահերուն վրայ, քովընտի ածուներուն մէջը, մինակ նայէիր վրան՝ աչքերդ կ'առնէին։ Ասոնք մէկիկ-մէկիկ ժողվիլ կ'ուզէր։

Բայց զետին զիմացի ափէն պոռալու ձայնէ մը, այդիէ այդի նանդնողներու բարձր խօսակցութենէ մը, մօտակայ մեղուանոցէ մը պարս ելլող մեղուներու երաժըչտութենէ մը, թութի մը — փը՛թ — մեր երեսծածուկին վրայ իյնալէ մը մէկէն կ'արթննայինք։ Գլուխնիս չարժելով մեր երեսծածուկը կը ձգէինք, քիչ մը կը նայէինք թութերուն, ծիրաններուն, քիչ մը ականջ կուտայինք ժիժիներուն ժի-ժի-ժի-ժի... կանչելուն, կը պոռայինք՝ որ զային մեզ հանէին օրօրոցէն։ Մեր մայրերը կը վազէին։

— Ծո ինչո՞ւ արթնցար ծո... քիչ մըն ալ քնանայիր ի՞նչ կ'ըլլար։ Ինչէ՞ն արթընցար։ Մեղուներուն ձայնէ՞ն, խոչոր-խոչոր խօսելով անցան քովէդ՝ անոնցմէ՞, կախօրրանիդ վրայ թութիկ ինկեր էր՝ թութիկներէ՞ն։

— Ա՛խ հարսիկդ ուտէ ու հատնի քեզ ... աղ սեւուկ-սեւուկ վըլի-վըլի նայող չամիչ աչուկներդ սիրեմ... կեռասի պէս կարմրուկ աղ բերանիկդ, զատկուայ հաւկիթի պէս կարմրուկ աղ երեսիկներդ սիրեմ... ախ ինչո՞ւ արթնցար կ'ըսեմ։

— Ըհմ... կ'ընէինք։

— Ելլես... ծօ հանեմ քեզ ի՞նչ ընեմ... պլիկ ես, չատ պաըլիկ ես, վարդավառին եօթը ամսուան պիտի ըլլաս... չես կըըսեր մինակդ նստեր... Ձեռքս-ոտքս կապեցիր... Ութնէ պիտի ըլլամ ես... Տահա թութիկ մը չէ ժողվեր հարսիկդ... Հինդ ծառին թութերը երբ ու ինտո՛ր պիտի ժողվիմ, արեւը պիտի փոխի՝ որ չորնան, վաղը նորէն պիտի դանք... Ծօ մամդ ի՞նչ պիտի ըսէ, ասոր-անոր հետ խօսքի բըռնուեցար, զործդ տեղը մնաց պիտի ըսէ...

Յոտին զարը կը տանէին մեզ՝ քուրդ կախմըխիի երեսի արոս արտերը։ Արոսներուն խոտերը, պիտի քաղէինք։ Ծառ չկար։ Զողանի մը չուքը որչափ կ'ըլլայ, զետինը հողերուն վրայ մեզ կը պառկեցնէին, կը քնացնէին ու մանպաղը ձեռքներին մեր մայրերը թէ կը քաղէին ու թէ արոսին մէջ կ'առաջնայինն։ Կամըսպոնոց ձորերը կ'իջնային՝ ուր առատ խոտ կ'ըլլար։ Հեռուէն եկող ձիի մը խրխնջիւնէն, չողանի մը թուխին վրայ թառող թըռչունի մը ճըւճըւոցէն կ'արթննայինք։ Ձեռքերնիս կապուած էին, զլուխնիս եռերցնելով կը յաջողէինք երեսնիս բանալուն, մէկ ձայն կուլայինք։ Մէկ կուլայինք, երկու կուլայինք, երեք կուլայինք՝ մեր մայրերը չէին զար։ Ո՞ւր էին, լացերէն քրտու կնիկները կուգային, ձեռքերնին վրանիս կը դնէին, օրրելու պէս փըչ-փըչ կ'ըսէին։ Մեր հարսիկներուն չնմանող կնիկները տեսնելով՝ ալ աւելի կը բարձրացնէինք մեր լացերը։ Կ'երթային կը կանչէին.

— Ղըզ, չօճուխըն աղլիէօր, ղօշ...

Մեր մայրերը կը վազէին։

— Զորնայ ու քոռնայ հարսիկդ, ինչո՞ւ կուլաս, դիտցար թէ հոս չե՞մ... Զորը աղուորիկ հոտոցիկներ տեսայ, զեղնուկ-զեղնուկ, անոնք քաղեմ ըսի։ Զորնամ, ալ մի լար, ես եկայ, նայէ։

Կը փայփայէին մեզ։

— Աչքերդ կոկան-կոկան եղեր են, ալ մի լար, հա՞, ես քովիդ եմ, տեղ չեմ երթար, ալ ձորը չեմ երթար... սրտիկդ վեր-վեր մի ըներ։ Եաքէն քչիկ մըն ալ կը քաղեմ, բեռներս կը լմնան, իչուն կը բեռնանք, մէկտեղ տուն կ'երթանք։

Արտոցը արտերը քաղելու կը տանէին մեզ։ Ամիսը մի արտ կը քաղէին, արտերը կը պահկէինք զիշերները, տուն չէինք զար։ Շարաթ իրիկունները միայն կուգայինք, կիրակի իրիկունները նորէն արտերը քաղելու կ'երթայինք։ Երեք ձորերէ եռտանիով տաղան մը կը չինէին, մէջը կախօրրան մը կը կապէին, արտէ արտ կը տանէին մեզ, մէջը կը պառկեցնէին։ Բայց արտքաղը՝ երեք տուն միանալով՝ քսանըհինդ – երեսուն հոզիի բազմութիւնով մը կ'ընէինք, մեր մայրերը

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԳԶՈՒՀԻ ԱՆԻԹԱ ԹԷՐԶԵԱՆ

Մինչեվ երկի մրցումին, որ տեղի ունեցաւ վերջերս, երգչուհի Անիթա Թէրզեան Ա. մրցանակը ապահովեց:

Երգչուհին ծնած է Թեհրան եւ ընտանեօք 1958ին փոխադրուած է Նիւ Եորք: Երաժշտական իր առաջին դաստիարակութիւնը կը ստանայ ժիւյար դպրոցը, ուր կ'ելլէ 1970ի գարնան:

Շնորհիւ իր բնատուր ձիրքին կ'արժանանայ բազմաթիւ կրթաթոշակներու՝ Մարթա Պէրա Ռոքֆելէր, Ուիլհելմ Մա – թիս Սըլիվան, Գ. Կիւլպէնկեան եւ ուրիշներ: Զանազան առիթներով առաջնութիւն կը շահի երկի մրցումներու ըն – թացքին:

1966, 1969 եւ 1970ին կը մասնակցի Ամպէնի երկի փառատօնին, ուր կը ստանձնէ մեներգի բաժիններ օփերայի բաժիններու մէջ, լինչպէս Պերթայի, Նիքլոսի եւ Իչխանուհիի դերերը: Հանդէս կուգայ նաեւ ամերիկեան « Ֆիեսթա » օփերային մէջ (հեղ. Տ. Միլօ): Մաս կը կազմէ Սանթա Ֆէ եւ Մոպիլ օփերայի խումբերուն:

Իրրեւ մնայուն երգչուհի ժիւյար օփերայի՝ կարեւոր դերեր կը ստանձնէ պա – նական ներկայացումներու մէջ: Երգա – հանդէսներ կուտայ նաեւ Քարնեկիի Հոլի եւ այլ կարեւոր սրահներու մէջ: Ցաճախ կ'երգէ ամերիկեան պատկերասփիւռէն:

1970 Մայիսին Նիւ Եորքի Ֆիլհար – մոնիք սրահին մէջ մենակատարի բա – ժին կը ստանձնէ Պախի Տիէս Իրէլի մէջ:

Երգչուհին (մեծօ–սոփրանօ) միշտ մաս – նակից կ'ըլլայ երգահանդէսներու, օփե – րաներու եւ երաժշտական երեկոներու:

Օր. Ա. Թէրզեան Փարիզ կ'այցելէ ի պահ կը մնայ Երեւանի մատենադարա – նին մէջ:

Արձանագրութիւններուն մէջ կը յիշա – տակուին նաեւ ճարտարապետներ, քան – դակագործներ, նկարիչներ, արձանա – գործներ: Տեղեկութիւններ կը տրուին Յովհաննէս Այվազովսկիի տոհմին մասին: Ակնկ կը տեղեկացուի, որ Այվազովսկի վերջինած է Ս. Սարգիս եկեղեցին 1882–1892ին, Պէրպէրեաններու եւ Մերճբեակեաններու հետ միասնաբար, իսկ յետագային Ջրատար խողովակ մը հաստատած է իր ծննդավայրին մէջ:

Աւելցնենք, որ Հայաստանի պատմական յուշարձաններու պահպանման ընկերու – թեան ջանքովն է, որ ի սպառ փլուզումէ փրկուեցաւ Արմաւիրի հայկական եկեղեցին: Անոր մասնագէտներն են, որ վերա – շինեցին Ռոստովի Ս. Խաչ վանքը, ինչ – պէս նաեւ վերանորոգեցին քանի մը յու – շարձաններ Մոսկուայի եւ Լենինկրադի մէջ:

Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՍԿԷ ՃԱՏՐԱԿ

Հայաստանի պատմութեան Թանգարանի աղգագրական արշաւախումբը՝ դլխաւո – րութեամբ Ն. Աւագեանի, ձեռք ձգեց զո – հէի եղջիւրներէ շինուած ճաարակի դէմ – քեր: Ասոնք շինուած են 1880ին, վարպետ Դանիէլ Սուքիասեանի կողմէ:

Աւելցնենք, որ 1933ին Յովսէփ Օրմելի Ապարանի շրջանին մէջ գտած էր ոսկիէ պատրաստուած ճաարակ մը, որ ցաւալի կերպով փոխանակ յանձնուելու Երեւանի Թանգարանին՝ ղրկուած է Էջմիածին: Ճաարակը այժմ հոն կը գտնուի:

Անցեալ տարի հնագէտներ Դուինի ամ – բոցի փլատակներուն տակ գտան ճաարա – կի քարէ դէմքեր, որոնք շինուած են ժԴ. դարուն:

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100–ԱՄԵԱԿԸ

Մեծ երգահանին՝ Ալէքսանդր Սպէն – դիարեանի ծննդեան 100ամեակը մեծ հան – դիսութեամբ պիտի տօնուի Դեկտեմբե – բին:

Կազմուած է յոբելենական յանձնա – խումբ մը, որ արդէն իսկ կարգ մը որո – շումներ տուած է:

Դեկտեմբեր 17ին Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ երգահաններու խորհրդա – ժողով: Ասկա երաժշտական փառատօն մը՝ մասնակցութեամբ երկրին լաւագոյն ար – ուեստագէտ ուժերուն:

Մինչեւ Դեկտեմբեր պէտք է լրանայ Սպենդիարեանի դործերուն ակադեմական հրատարակութիւնը: Ասոր առընթեր՝ լոյս պէտք է տեսնեն անոր յօբինումներէն հատընտիրներ, ինչպէս նաեւ երգահանին մասին դրուած հետազօտութիւններ: Պի – տի պատրաստուին սալերը, կրծքանշան – ներ երգահանին նկարով, յուշանուէրներ, հրապարակ պիտի հանուի դրոշմանշուղթ:

Երգահանդէսներ պիտի տրուին նաեւ այլ քաղաքներու մէջ Դեկտեմբերին:

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԻԻԵՐԸ »

Հայաստանի օդանաւի սպասարկութիւ – նը պիտի ընդլայնի յառաջիկայ հինդ տա – րիներուն:

Խորհրդային «Այերոֆլոթ»ի հայկական վարչութեան պետը՝ Դ. Աթթաչեան կը ներկայացնէ հնգամեակի ծրագիրը: «Այդ ժամանակաշրջանին մենք պէտք է մեր վարչութեան ձեռքին տակ գտնուող օդա – նաւերով փոխադրենք մօտ տասը միլիոն ճամբորդ եւ աւելի քան 130·000 թոն բեռ, իսկ Թղթատարի փոխադրումները կը հասնին մօտաւորապէս 12·000 թոնի: Ան – ցեալ տարի բացուեցաւ Մոսկուա – Երե – ւան – Ամման նոր միջազգային դիծը, որով փոխադրութիւնները կը կատարեն մեր վարչութեան օդանաւերը: Դէպի Պէյ – րութ այժմ թռիչք կը կատարեն ոչ թէ մէկ, այլ երկու օդանաւ չաբաթական: Կը նախատեսուի 1972էն սկսեալ Երեւանի վրայով կատարել տալ Լիբանանի, Իրաքի եւ Սուրիոյ օդանաւային ընկերութիւննե – րուն թռիչքները դէպի Մոսկուա: Փոխա – դարձ պայմանով մենք թռիչքներ պիտի հաստատենք դէպի Պաղտատ, Դամասկոս, Քուէյթ, Սոֆիա:

«Նախատեսուած է վերանորոգել Երե – ւանի օդակայանը՝ մեծցնել ուղեւորներու սպասարկութեան բաժինը, բարեկարգել դայն: Օդակայանի մասնագէտները այ – սուհետեւ դործ պիտի ունենան նաեւ «Պո – յինկ» եւ «Քարավել» օդանաւերու հետ: Օտար երկու ընկերութիւններ, որոնք կը դործածեն այս օդանաւերը, իրենց դրա – սենեակները պիտի ունենան Երեւան:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× *Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան որոշումով ամէն տարի դար – նան տեղի պիտի ունենայ «պոէզիայի օր»: Այդ կապակցութեամբ ամէն տարի լոյս պիտի տեսնէ բանաստեղծական տարեդիրք մը՝ անտիպ քերթուածներով:*

× *Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հա – յաստանի որսորդներու եւ ձկնորսներու պոյտ ընկերութիւններուն Շրջ համագու – մարը: Վ. Վարդանեան, որ նախագահն է «Հայորսմիութեան» խորհուրդին, իր զե – կուցումին մէջ ներկայացուց կատարուած դրական աշխատանքները: Այսպէս՝ Դի – լիջանի, Արզականի, Եղէգնաձորի, Ազիդ – բեկովի արգելանոցներուն եւ որսի վայ – րերուն մէջ, վերջին տարիներուն, ադատ ձգուած են վհասիաններ եւ վարազներ, բծաւոր եւ ազնիւ եղջերուներ, վայրի ոչխարներ: Աշխատանք կատարուած է լեռնային դետերու եւ ջրաւազաններու մէջ ձուկի տեսակները աւելցնելու համար:*

Ժողովականները խօսած են Հայաստա – նի կենդանական աշխարհը հարստացնելու անհրաժեշտութեան մասին:

× *Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուադիրը ստացաւ Վարդդէս Համա – պասպեան, Սփիւռքի Հայութեան հեմ Մը – շակութային Կապի Հայկական Կոմիտէի նախագահը, իր ծննդեան 60ամեակին եւ հանրային օդտաչատ դործունէութեան համար:*

× *Հոկտեմբեր 7ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի մանկաբարձներու առաջին համագումարին բացումը, մաս – նակցութեամբ 200է աւելի դիտնականնե – րու եւ մասնագէտներու: Մօտաւորապէս հարիւր զեկուցումներ կատարուած են յաջորդական նիստերու ընթացքին:*

× *Հոկտեմբեր 1–3ին Երեւանի մէջ դու – մարուած է միջազգային խորհրդաժողով մը քննելու համար «կեանքին կշռոյթները արտերկրի մէջ»: Այս խորհրդաժողովը 4րդն էր իր ձեւին մէջ: Կը մասնակցէին 14 երկիրներէ եկած դիտնականները, ո – րոնք հնդօրեայ նիստերուն 30 դեկուցում կատարեցին՝ արտերկրային թռիչքներու ժամանակ մարդուն ֆիզիքական – հոգե – կան ու կենսաբանական կրած փոփոխու – թիւններուն մասին: Միջազգային համա – դումարի կազմակերպիչ մարմիններուն մէջ էր նաեւ Հայաստանի Գիտութիւննե – րու Ակադեմիան:*

ԱՌԱԾԱՆԻ

Ինչ որ կարճ է եւ լաւ, երկու անդամ լաւ է: (Սպանական)

×

Եթէ պիտի ոռնաս՝ աւելի լաւ է դայլե – րուն հետ ըլլաս, քան թէ չոռներուն: (Ֆրանսական)

×

Ղեմատանքը իմաստութեան լոյսն է՝ զանազանելու համար չարն ու բարին: (Չինական)

×

Մեր մէջ կարենալ իջնելու համար, ան – հրաժեշտ է նախ բարձրանալ: (Ֆրանսական)

×

Խօսակցութիւններուն ամէնէն կարե – ւորն ու անտեսուածը՝ ինքն իր անձին հետ դրոյցն է: (Շուէտական)

×

Ով որ քիչով չի բաւարարուիր, ոչ մէկ բանով պիտի բաւարարուի: (Յունական)

×

Ամէնէն հարուստը ամէնէն քիչ փափա – քողն է: (Լատինական)

×

Տէր եմ այն հարստութիւններուն՝ ո – րոնց կարիքը չեմ դդար: (Ֆրանսական)

×

Պէտք է ծաղկիլ հոն, ուր Աստուած ցա – նեց: (Ռումանական)

×

Կրնաս ձին դուռ առաջնորդել, բայց խմել՝ չես կրնար ստիպել: (Անգլիական)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Պառաւին սուր եւ խիստ ակնարկէն Տիգրան սարսռաց:

— Հո՞ս պիտի ճաչէ, թէ միւս սրահը, հարցուց Մելէք Հանըմ:

Հոս, հոս, վրայ բերաւ Զաի աչխա – ժութեամբ: Օրիորդը ընտանիքէ է եւ Սուլթանուհիին անձնական սպասարկու – թեան պիտի ծառայէ:

Պառաւը Տիգրանի վրայ երկրորդ ակ – նարկ մը նետեց:

— Շատ աղէկ, թող հոս նստի:

Եւ սեղանին չուրջ պարապ տեղ մը դոյդ տուաւ:

Տիգրան սեղանին մօտենալով պառաւին ցուցուցած տեղը նստաւ:

— Զէյնէփ, ըսաւ Զաի Տիգրանի դառ – նալով, երբ ճաշդ աւարտես Հաճիճէն պի – տի դայ քեզ ասկէ առնէ որպէսզի նըր – բանգքներուն մէջ չկորսուիս:

Եւ այս ըսելէ յետոյ Զաի առանց պա – ռաւ Մելէքի վրայ երկրորդ ակնարկ մը նետելու դառնալով դուրս ելաւ:

Պառաւը Եըլտըզի ամէնէն հին սենեկա – պանուհիներէն էր եւ երկրորդ դասա – կարդի սենեկապանուհիներուն վրայ իր – բեւ հսկիչ դրուած էր, սակայն միշտ յա – ւակնութիւնը ունէր որ նորեկները իրեն հետ յարդանքով խօսէին:

Զաի դեղեցիկ եւ ամէնէն սիրելիներուն կարդին մէջ դասուող Սուլթանուհիի մը ծառայելու համարձակութիւնը, պառա – ւին բարկութիւնը այն աստիճան դրգռած էր որ, այդ բարկութիւնը Տիգրանի վրայ թափեց:

— Եւ հրամանքդ ե՞րբ եկար, հարցուց յանկարծ Տիգրանի դառնալով:

— Այսօր, կակազեց Տիգրան:

— Եւ ո՞վ բերաւ քեզ հոս:

— Այլեւ հանըմը, ստիկանութեան անօրէն Մուխթար փաշայի կինը:

Այս անունը պառաւին դրգռուած ջիղե – րուն վրայ էլեկտրական ազդեցութիւն մը ունեցաւ:

Այդ անունը լսելով, Մելէք հանըմ նըս – տարանէն քիչ մը վեր ելաւ եւ խոնարհու – թիւն մը ըրաւ, յետոյ աւելի կակուղ չեչ – տով մը իրեն սպասարկող սպասուհիին դառնալով հրամայեց:

— Ալի, օրիորդին առջեւը կերակուր դիր:

Ապա վայրկեան մը լռութիւն տիրեց, որու մէջտեղին Տիգրան իր առջեւը դրը – ուած կերակուրները սկսաւ ախորժակով լափել:

Քառորդ ժամ մը յետոյ, դրան առջեւ եթովպուհին երեւցաւ:

— Զէյնէփ, ըսաւ եթովպուհին, Զաի հանըմը քեզ կ'ուզէ:

Տիգրան խորունկ չունչ մը առնելով ոտքի ելաւ: Այդ պառաւ մօրուին ճնշիչ ակնարկին տակ ինքզինքը լաւ չէր դդար:

— Ոչ, դոչեց յանկարծ Մելէք հանըմ եթովպուհիին դառնալով: Այդ վարուե – լակերպը ուսկի՞ց սորվեցար: Պէտք է այսպէս ըսես. «Մելէք հանըմ, Զէյնէփը՝ Զաի հանըմը կ'ուզէ»:

Եթովպուհին պառաւին ըսածները կըրկ – նեց:

— Շաւ լաւ, ըսաւ պառաւը, դնա աղ – ջիկս, պիշեր բարի:

Եւ ոսկրուտ, նիհար ձեռքը Տիգրանի երկարեց:

Երիտասարդը կռահեց թէ պառաւը գոհ պիտի մնար եթէ ձեռքը համբուրէր:

Ուսաի խոնարհութիւն մը ընելով պա – ռաւին ձեռքը բռնեց եւ շրթներուն տա – րաւ:

— Ապրիս աղջիկս, ապրիս, ըսաւ Մե – լէք հանըմ եւ միւսներուն դառնալով ա – ւելցուց:

— Տեսա՞ք, իրաւունք ունէր Զաի հա – նըմը երբ ըսաւ որ օրիորդը լաւ ընտա – նիքէ է եւ կրթութիւն ստացած... ապ – րիս, շատ ապրիս աղջիկս... դիշեր բա – րի:

Տիգրան եթովպուհիին հետեւելով դուրս ելաւ եւ քիչ առաջ անցած նրբանցք – ներէն անցնելով Զաի անձնական սեն – եակը առաջնորդուեցաւ:

Պառաւ սենեկապանուհին սենեակին մէջտեղը կանգնած իրեն կը սպասէր:

— Զէյնէփ, ըսաւ Զաի, երիտասարդը տեսնելով, նորին բարձրապատուութիւնը կը փափաքի, որ ներս դաս եւ մինչեւ լո – դանքի ժամը քովը մնաս:

Այս լուրին վրայ երիտասարդին ամ – բողջ մարմինը սարսռաց:

Սուլթանուհին, այդ կինը, որուն ակ – նարկը իր երիտասարդական հոդիին մէջ իրեն համար բոլորովին նոր անհմանալի յուզում մը յառաջ բերած էր, դինքը իր քովը կը կանչէր:

Խեղճ երիտասարդը հազիւ կը յաջողէր ոտքերուն վրայ կանգնուն մնալ:

Զաի չուշացաւ անոր այդ յուզումը կը – ռահելէ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՁԱՇ

Տարաբախտ պարոյը Սեւակի ի յիշատակ, յառաջիկայ Հոկտ. 24ին, Սրբոց Թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի օրուան առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ազգային Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխitարեան:

Օրուան որպէս քարոզ պիտի կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի խօսքը, արտասանուած Ս. Էջմիածնի տաճարին մէջ:

Պատարագէն եաք հոգեճաշ, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ, ուր պիտի ոգեկոչուին մեծ բանաստեղծին երկերն ու գործերը, գեղարուեստական պատճաշ ելոյթներու ընկերակցութեամբ:

Օրուան դիմաւոր բանախօսներն են.—
Պր. ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԱՆ (Հայերէն)
Պ. ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Ճաշի մասնակցողները պէտք է դիմեն եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէնէն ուշը մինչեւ 22 Հոկտ.: Ճաշադին 20 Ֆր.:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ քաղաքի Կ. Խաչի վարչութիւնը իր բոլոր ընկերուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեաններուն, Տէր եւ Տիկին Զաքար Եաննեռուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն ողբ. Տիկ. Գասպարեանի մահուան տխուր առթիւ:

Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ ընկերուհի Տիկ. Ս. Գէորգեանի (խոհարարնակ) հօրեղբօր մահուան առթիւ:

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղը ստացած է ընկերուհի այրի Տիկին Աւագեանի մահուան առթիւ Պր. Մխիթարեանէ 10 Ֆր.: Պր. Մարկոսեանի մահուան առթիւ Պր. Իսկէնտէրեանէ 10 Ֆր: Լեւոն Քէնտիրեանի մահուան առթիւ Պր. Ղազար Կիւլեանէ 20, այրի Տիկին Ա. Քէնտիրեանէ 10, Պր. Արսէն Թէճիրեանէ 50 Ֆր.: Այրի Տիկին Մարկոսեան իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ 50 Ֆրանք:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը դիւերային հայերէնի դասընթացք մը հաստատած է երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու համար, Մշակոյթի Տան մէջ ամէն Հինգշաբթի ժամը 20–21:

Կը դասաւանդէ Մելքոնեան կրթ. Հաստատութեան նախկին ուսուցչուհիներէն Տիկ. Ս. Ճամուրեան: Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Ֆրանկիւլեանի, 32 Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ՏՈՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գավէդեան ընտանիքը 500 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ:

×

Տէր եւ Տիկին Եղիչէ Սահիլեան (Պոլիս) 100 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ:

×

Տէր եւ Տիկին Պերճ Սահիլեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ:

×

Տէր եւ Տիկին Տարօն եւ Արուսեակ Նուրիջանեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

1971ի իրենց պատուոյ անդամակցութեան հաշւոյն

Ոմն Տիկին մը 100
Աչոտ Մալաքեան 100
Առլէն Փափազեան 100

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՄԵԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի՝
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն)
Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
ԿՈՎԿԱՍ պարախումբ
Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԶՈՑՔ
Մուտք 10 Ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 23 Հոկտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 21 Հոկտ. Հինգշաբթի ժամը 15ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage de

Monsieur Jacques BAUMEL
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre

եւ նախագահութեամբ Պ. կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

Avec la participation artistique du Ballet Arménien « SOSSI »
sous la direction de Mme KUTNERIAN

Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre
SOUPER — BUFFET — TO MBOLA et SURPRISES

ՇԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878–09–99
Աղքատախնամի գրասենեակը
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն եաք եթէ չզբաւուին ուրիշներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 Ֆր. Մուտք 15 ֆրանք

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱԿԱՐԵԱՆԻ
Օրուան բանախօս՝
Ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, կիրակի կէսօրէ եաք, Քաղաքապետարանի սրահը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ եաք:

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի Հոկտեմբեր 24, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ
17, Rue Bleue (Métro Cadet)

Պիտի ներկայացուի Հայ Արիներու մասնակցութեան դուռաւոր ֆիլմը՝

ՃԱՓՈՆԻ ՃԷՄՊՈՐԻՆ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան պարահանդէսը, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 4, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

Հայ Արիներու տարեկան ցերեկոյթը կիրակի 5 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն:*

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
21 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12246

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.246

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՐԵՀ Ա.Ի ԴԷՄ

(Ափեմեներաց 2300ամեակին առթիւ)

Բ.

երկու ճակատամարտները բաւական չեն ըլլար զսպելու Հայոց ապստամբու – թիւնը Պարսից դէմ, ինչպէս ցոյց կուտայ Ի՛շխանունի արձանագրութեան չարունակութիւնը.

«Դարեհ Թաղաւորը կ'ըսէ.

«Երրորդ անգամն ըլլալով ապստամբ – նեն ոտքի ելան, Դադարշիսի վրայ յարձակելու եւ անոր դէմ պատերազմելու համար: Հայաստանի մէջ Ուհյամա անունով բերդ մը կայ. պատերազմն այնտեղ պատահեցաւ: Արամազդ օգնեց ինծի: Շնորհիւ Արամազդայ, իմ բանակս թշնամւոյն բանակէն չատ մարդ ջարդեց: Թայդար – ձայիս ամսուն 9ն էր, երբ ճակատամարտը տեղի ունեցաւ: Ցետոյ Դադարշիս ինծի ապսպրեց, մինչեւ Մարաստանէն վերադարձը: Հայերու կորուստն է եղած 2·045 մեռեալ եւ 559 գերի, ըստ բաբելոնական բնագրին:

Արձանագրութեան չարունակութեան մէջ այլեւս Հայոց մասին խօսք չըլլար: Բայց երեք տարի վերջ, Հալդիտայի որդի Աբախա անունով Հայ մը Բաբելոնի Դուբալա անուն վայրին մէջ Դարեհի դէմ ապստամբեր է: Արախա ստեր է այսպէս խօսելով.—

«Ես Նաբուքոդոնոսորն եմ, Նաբոնիտի որդին: Աւդ՝ Բաբելոնացիք ինծի (Դարեհի) դէմ ապստամբեցան եւ այս Սպարսկաց բանակը բռնեցին, որ Բաբելոնը գրաւեց եւ Թագաւոր եղաւ Բաբելոնի Դարեհ անոր դէմ գրկեր է մեզացի Վինդաֆրա զօրավարը: Արախան իր զաւակներուն հետ ձերբակալուեր է եւ Դարեհ Ա. հրամայեր է, որ Արախա եւ զըլխաւոր զործակիցները Բաբելոնի մէջ խաչը հանուին: Ուրիշ թարգմանիչ մը «խաչ»ին տեղ «ցից» բառը կը զործածէ: «Ահա՛ այսպէս մեռան», կ'եզրափակէ Բեհիստունի արձանագրութիւնը: (Բանասէր, հատոր Ա., Պարիս, 1899, էջ 6–45):

Ըստ Ց. Մանանդեանի, արձանագրութիւններէն բնաւ չերեւիր, որ առաջին երեք ճակատամարտներուն մէջ Դադարշիսը յաղթած ըլլար Արմէններուն: Ընդհակառակն, Արմէնները, ըստ երեւոյթին, լրենք էին յաղթած թշնամիին:

«Այդ յաջողութիւնն է եղել, հաւանօրէն, պատճառը, որ Դարեհը հարկադրուած է եղել նոր զօրավար եւ նոր բանակ ուղարկել Արմէնների դէմ, որոնք առաջացել էին մինչեւ Ասորեստան»: (Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան, հատոր Ա. Երեւան 1944, էջ 51):

Հայերը, ըստ պատմագիտներու են – թադրութեան, ձգտելով ազատութիւն ձեռք բերել, դաշնակցեր էին Բաբելոնիայի եւ Մեդիայի հետ: Սակայն ապստամբութեան դրօշ պարզող երկիրներէն ո՛չ մէկը կրցած է թօթափել պարսկական լուծը եւ վերջնական յաղթութիւնը մնացած է Դարեհի ձեռքը:

Դարեհ Վչտաստեան հին ազգայ պատմութեան մէջ ծանօթ է իր աշխարհակալական ձախող ձեռնարկներով: Ք. Ա. 490 թուականին ծանր պարտութիւն կրեց Մարաթոնի մէջ (Յունաստան) Աթենացի սպարապետ Միլթիատէսի կողմէ:

Հայերը, ըստ Բեհիստունի արձանագրութեան, հինգ անգամ ճակատամարտ մղեցին Դարեհ Ա.ի դերակշիռ ուժերուն դէմ: Զորս անգամ յաղթեցին: Սակայն հինգերորդին պարտուելով վերջնապէս լինկան Պարսից տիրապետութեան տակ՝ 520ին (Ք. Ա.): Հայաստան դարձաւ պարսկական սատրապութիւն մը եւ կը կառավարուէր պարսիկ բարձր պաշտօնեան կամ թագաւորի մօտիկազգականներուն կողմէ, ինչպէս միւս սատրապներուն կողմէ, ինչպէս միւս սատրապները:

Ըստ Հերոդոտոսի (գիրք Գ., գլուխ 93), Արմենիան մաս կը կազմէր Պարսից տասներեքերորդ սատրապութեան: Հայերը տարեկան որոշ տուրք կը վճարէին Պարսից թագաւորին եւ ամէն տարի 20 հազար քուռակ կը ղրկէին անոր Մերթ – րայի (Միհր) ոտնին համար: Բայ ասոր, 519 թուականէն սկսեալ, Հայերը Պարսից բանակին կուտային որոշ թիւով հետեւակ եւ հեծեալ զինուորներ, որոնք մասնակցած են Դարեհ Վչտաստեանի եւ յաջորդներու մղած կռիւներուն՝ ընդդէմ Սկիւթացիներու, Ցոյներու եւ Եղիպտացիներու: Հերոդոտոս կը վկայէ, որ Ք. Ա. 480ին Քսերքսէսի Յունաստան արշաւող բանակներուն մէջ կային Հայեր ալ, որոնք զինուած էին Փռիւգիացիներու պէս եւ կը կռուէին Դարեհի փեսայ Արտոքմէսի հրամանատարութեան տակ: Իրրեւ զէնք ու ռազմական հանդերձանք անոնք ունէին հիւսուած սաղաւարտներ, փոքր վահաններ, կարճ նիզակներ, տէգեր, աւրեր եւ բարձր ճաքաւոր կօշիկներ:

Փակագիծի մէջ ըսենք թէ Քսերքսէս, որ Թերմոպիլէի կիրճին մէջ Լակեդեմոնացի Լէոնիտասէ պարտուած էր, նոյն այդ 480 թուականին ծանր հարուած կրեց Աթենացիներէն՝ Սալամինի պատմական նաւամարտին մէջ:

Դարեհ Ա. քառասուն տարի թագաւորեց: Ինք է, որ տեղծեց Պերսեպոլիսը:

Աքեմենեան թագաւորներու պատմութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կը դրաւէ Մեծն Կիւրոսէն վերջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

1972-Ի ՊԻԻՏՃԷՆ

Եվրոպական նախարարը խօսեցաւ մօտ երկու ժամ, առանց բնագրէն, պարզելու համար 1972ի պիւտճէն Ազգ. Ժողովի անդամներուն առջեւ եւ յայտնելու իր տեսակէտները:

Նախարարը յայտնած է նաեւ եւ առաջ թէ կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան հիմն է պաշտպանել աշխատանքը:

Նախարարին համար կենսական է վերոյիշեալ կէտէն զատ, կասեցնել դիներու բարձրացումը եւ աւելի արդար ըլլալ տուրեցներու հանդէպ: Արդարեւ ժխտքար տնտեսէն վերդովեցուցիչ կը զտնէ որ ծեր մը, որ 3500էն 4000 ֆր. եկամուտ ունի միայն տարեկան 23 առ հարիւր տուրք վճարէ երբ փոքրիկ վառարան մը կը դնէ:

1972ի պիւտճէն է 19 հազար 273 միլիառ հին ֆրանք: Նախարարը յոյս ունի որ արտածումները պիտի աւելնան: Կը հաստատուի նաեւ որ 1973էն սկսեալ իւրաքանչիւրին վճարած եկամուտի տուրքը պիտի հրապարակուի:

Այս զեկուցումէն ետք, խօսքը կը պատկանէր ընդդիմադիր երեսփոխաններուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ–ի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ կը չարունակէ դրաղիլ Զինաստանի անդամակցութեան խնդրով: Մ. Նահանդներու ներկայացուցիչը առջի օր տեղեկացուցած էր Համայնավար Զինաստանի մուտքը ՄԱԿէն ներս, առանց Ազգայնական Զինաստանի (Ֆորմոզ) հեռացման: Ալպանիա դէմ եղած էր երկու Զինաստաններու անդամակցութեան բանաձեւումին: Ֆորմոզի ներկայացուցիչը առջի օր տեղեկացուցած է, թէ Ազգայնական Զինաստան հիմնադիրներէն մէկը եղած է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան: Բ. համաշխարհային պատերազմին, նկատեր տուած է ան, ոչ ոք խնդրոյ առարկայ դարձուցած է Ֆորմոզի ներկայացուցչութիւնը չին ժողովուրդի, հակառակ այն իրողութեան, որ Զինաստանի մեծ մասը կորսնցուցած էր ան: Համաձայն Ֆորմոզի պատուիրակին Փեքինի կ'օգտագործէ ամերիկացի ժողովուրդին խաղաղասիրական եւ առանձնապաշտ այժմու ձգտումները, որպէսզի չէզոքացնէ ամերիկեան ազդեցութիւնը Ասիոյ մէջ: Ճափոնի ներկայացուցիչը, իր կարգին, առաջարկեց երկու Զինաստաններու անդամակցութիւնը ՄԱԿի: Փաքիստան, Սէյլան եւ Աֆղանիստան Ալպանիոյ բանաձեւին ի նպաստ արտայայտուեցան:

ԿՈՍԻԳԻՆ քաղաքական խօսակցութիւններ ունեցաւ Քանատայի վարչապետին հետ: Օթաուայի մէջ Լիթուանի, Լեթոն, Զեխ, Հունգար եւ Ուկրանացի պաղթականներու ցոյցերը կը չարունակուին կոսիգինի դէմ: Բազմութիւնը սուլած է, երբ խորհրդային վարչապետը անցած է կառքով:

ՊԱՐԶԵԼՈՆԱՅԻ մէջ բախումներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ բանթողներու միջեւ: Բանուորներ զործադուլի դիմած են զանազան զործատուներու մէջ:

ՓԱՐԻԶի օդին ապականացման դէմ իրեւ պայքարի նախափորձ երկու մեծ զիշեներ զետեղուած են կառ ոը Լիոնի մօտերը: Այս զիշերները կրնան օրական 575·000 խորանարդ մեթր օդ զտել: Քանի մը ամսուան փորձերը եթէ դրական նկատուին՝ նոյն ձեւի զիշեներ պիտի զետեղուին մայրաքաղաքին այլ վայրերուն մէջ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Հիմա, ուրեմն ինքն է որ կը պատմէ, թէ ինչպէս ճամբայ ելած է Տրապիզոնէն Էրզրում երթալու եւ անկէ ալ Իրան անցնելու համար:

« ... Երեք օր մնալէ վերջ Տրապիզոնի մէջ, ճամբորդութեան պատրաստութիւնները սկսայ տեսնել: Ամբողջ ունեցածս կը կազմէին, քանի մը շապիկ, զրքեր, կարզ մը մանր–մունր բաներ 2 դորզ մէկը տակս եւ մէկը վրաս առնելու համար բացօթեայ պառկելու ժամանակ, պղտիկ դոյլ մը, թէյդան մը եւ մէկ–երկու զաւաթ: Զի մը վարձեցի եւ բեռներս վրան դրի: Տրապիզոնի կառավարիչ փաշան թէեւ ազնուութիւնը ունեցաւ ինծի առաջարկելու, որ «խաւաս» մը տայ, իրրեւ ճամբու ընկեր մինչեւ Էրզրում, բայց ես չնորհակալութեամբ մերժեցի, թրքական այս ծռվակներէն 21 Մայիսին ճամբայ ելլելու համար դէպի Էրզրում, հայ առաջնորդ մը հետս առած իրրեւ ճամբու ընկեր:

Ախչատուր էր անունը այս Հայուն, որ հաճելի խօսակցութիւն մը կ'ունենար հետս եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտար շրջանին մասին:

Բաւական յառաջանալէ վերջ, երբ իրիկուն եղաւ, Քէօփրի քէօյի մօտերը զբաղուղ օթեւան մը իջանք: Ամէն կողմ աղմուկ եւ իրարանցում կար: Դժուարաւ քնացայ. բայց չատ չանցած, Հայը արթընցուց զիս, ըսելով.— «Էֆէնտի, կարծեմ բաւականաչափ հանդչեցաք: Բայց պէտք է որ ճամբայ ելլենք, որովհետեւ այսօր աւելի դժուարին տեղերէ պիտի անցնինք եւ հարկ է մեկնիլ, դեռ արեւը չծագած, օդը չտաքցած:

Շատ ցից ճամբաներէ անցանք արդարեւ, բայց ուրիշ ճար չունէինք, քանի որ անիկա միակ ճամբան էր Հայաստանը, Իրանն ու Կեդրոնական Ասիան Արեւմուտքին կապող: Ջմռանամ ըսելու այս առթիւ, թէ ամբողջ Ասիոյ մէջ ամէն աւելի ցից, ամէն աւելի դժուար անցանելի եւ մագլցելի ճամբայ չտեսայ:

28 Մայիսին Էրզրում հասնելէ վերջ, հետեւեալ օր ճամբայ ելանք, դէպի Իրան: Էրզրումէն ելլելէ երեք–չորս ժամ վերջ «Հասանղալէ» հասանք: Այս զեղուռը բարձր լերան մը վրայ կը զտնուի, ափրական դերքի մը մէջ: Ամէն կողմ լաւ մը պաշտպանուած էր, որովհետեւ մերձակայքը քիւրտ աւազակներ կան եղեր, որոնք քաղաքին վրայ միշտ յարձակում կը զործեն:

Հասանղալէէն երկու օրնակ առինք մեզի համար, որովհետեւ ես վախնալու պատճառ մը չունէի աւազակներէն, բայց ինծի ընկերացող հայ բարեկամներս թանկագին զոհարեղէններ կը բերէին իրենց հետ Եւրոպայէն:

Էրզրումի կուսակալին ինծի տուած «Փէրման»ը զործածելով, Հասանղալէէն երկու պահակ առինք, որպէսզի մեզ պաշտպանեն ճամբան, քիւրտ աւազակներու հաւանական յարձակումի մը դէմ:

(Շար· – 4)

ՀԱՄՇԷՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ԳԱՆՁԵՐԸ

ԽՄԲ.— Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Զայն համշենական» գիրքը, զոր կազմած եւ խմբագրած է Սերօ Խանզադեան: Սեւ ծովի մերձափնեայ շրջաններու մէջ հարիւր տարիէ ի վեր մնայուն բնակութիւն հաստատած են Ճորոխ գետի ափերէն եւ Պարխար լեռներու անտառուշաղ լանջերէն բռնագաղթած Համշէնցի Հայեր, որոնք պահպանած են իրենց ինքնուրոյն դիմագիծը:

«Գրական Թերք»ի Սեպտեմբեր 17ի թիւին մէջ գիրքի մասին գրախօսական մը ունի Յովհ. Մելիքոնեան, որմէ կարեւոր մաս մը ստորեւ:

×

— Տպագրուած եւ անտիպ բանահիւսական նիւթերը կը վկայեն, որ սխալ է «որոշ ուսումնասիրողների այն կարծիքը, թէ իր բնական պայմաններով մեր Համշէնը բոլորովին կարուած է եղել հայկական մշակոյթի բոյն ախտնքներից: Հէնց միայն Համշէնի լեզուական գանձի մէջ մեծ է զրաբարի կորիզը: Աքանչելի խաղիկներ — մանիներ (մնի) ունին Համշէնցիները, որոնք խիստ նման են Շիրակի մանիներին, Սիւնիքի ժողովրդական խաղիկներին», կը զրէ հեղինակը:

Ահա օրինակ մը.

Մնի–մանի Համշէնի
Այ դղա, կիր ընիլ դու,
մադի չափ կիր ընիլ դու.
ինճմըն քեզ օգուտ չի կայ,
քաքուղդ վար ընիլ դու:

Սիւնիքի խաղիկ
Այ տղայ, հիլ անիլ տու,
մատենաչափ կիր անիլ տու,
ինճանայ քեզ եկող չկայ,
քեաքուղդ եր անիլ տու:

Ահա ապացոյց մը, որ աշխարհագրական հեռաւորութիւնը (Սիւնիքէն Համշէն ուղիղ գիծով 600 քիլմ է) չի կրնար խաթարել հոգեկան միասնութիւնն ու կապը: Գիրքին «Մանիներ» բաժնին նիւթերը ունին պատմա – աղգագրական մեծ արժէք, քանի որ մեր առջեւ կը պարզեն Համշէնի բնութեան հետաքրքրական գոյները՝ մութ անտառներու, ժայռերէ կախուած սառոյցներու եւ ձիւնի, ջրվէժներու ու գետերու հէքեաթները: Այս մանիներն ու հարսանեկան երգերը կարդալով, մարդ կարծես կը փոխադրուի քաղցր ձայնելէջներու աշխարհը՝ կը լսես Համշէնի պարեղանակներուն մերթ կրակոտ եւ մերթ մեղմ կշռոյթները:

Ալիւր մաղիմ՝ թեփ կուկայ,
Ճուրը ձեռիս եփ կուկայ,
Ելիմ տուը բաց ընիմ,
Դեսնամ եարս ե՞պ կուկայ

Ահա քառեակ մը հարսանեկան երգերէն–

Ես աղուէս իմ պատուաւոր,
հաւ ուդուշի միշտ սովոր,
fու քես fեմինչեջի չիմ·
ոսկոր կրծող իս, ոսկոր–

Համշէնի ժողովրդական բանահիւսութեան նմոյշները՝ մանիները – խաղիկները, հարսանեկան երգեր, առածներ, հանելուկները, հէքեաթները, որոնք դասաւոր – ուած են առանձին բաժիններով եւ մօտաւոր ժամանակագրական կարգով, կը զարմացնեն իրենց բնաշխարհիկ հայկական – նուիթեամբ, ոճերու տոհմիկ պարզու – թեամբ, յստակ մտածողութեամբ եւ խոր ընդհանրացումով: Ը· դարուն անանցա – նելի պարխար լեռներու վրայ հաստատ – ուած Համամ Ամատունիի յեռնորդները անաղարտ պահած են հայկական բառ ու բանը, չեն կորնցուցած իրենց հոգեւոր հարստութիւնը: Ընդհակառակն՝ հարըստացուցած են զայն: Աւողիկ կը վկայէ, թէ 788ին Համամ Ամատունի, նեղուելով Աբաբներէն, իր հօր հետ, 12·000 Հայրու գլուխն անցած, կը թողու իր հայրենի Արտազ գաւառը եւ կը տեղափոխուի Հայոց ձեռք աշխարհը: Աբաբները կը հալածեն զայն, սակայն, Պախարեան լեռներուն մէջ կը ջարդուին Հայերու կողմէ: Համամ Ամատունի չհնազել կուտայ բերդ ու քաղաք եւ իր անունով զանոնք կ'անուանէ Համամաշէն, որ յետագային աղճատուելով՝ կը դառնայ Համշէն: Դեռ հին չըր – ջանէն հոն կը գտնուէին Արտաշէս եւ Եղնովիտ Հայոց բերդաքաղաքները՝ հայ բնիկ ժողովուրդով: Արտազէն գաղթած Հայութիւնը կը խառնուի բնիկներուն հետ՝ գառնալով ամբողջութիւն:

Ասիկա Համշենահայութեան չարաղէտ ողիսականին միայն սկիզբն է: Ապագան աւելի դաժան եղաւ: Սակայն մէկ կողմ ձգելով այդ բոլոր տարաղբութիւններուն եւ տեղաշարժներուն սրատմփլիկ պատմութիւնները, հարցնենք, թէ ի՞նչպէս անաղարտ մնացին ժողովրդական հոգեւոր գանձերը: Ամբաղիրը կը կարծէ, թէ ամէնք անաղարտ մնացած են, որովհետեւ, նախ, Համշէն ունեցած է առանձնացած դիրք, ապա՝ որովհետեւ անոնց ըմբռնողին երբեք չէ ուզած խոնարհիլ օտարի սուրին առջեւ: Ո՛չ աւ տարկամտութիւն ի յայտ բերած է օտար տեղծագործական արժէքներու նկատմամբ: Համշէնի բանահիւսութեան մէջ օտար տարրերը չատ անշան են՝ միայն ձեւական – լեզուական: Այսպէս, օրինակ, մաքուր համշենական բարբառով պահպանուած մանիներու շարքին աշխատասիրողը գտեղած է նաեւ այս մէկը·

Ախեի արեւը մի էլիլ՝
արեւը չալմիշ գընա·
ջերմակ վառեկ լըմոնիս գու
Ատմաջըն չարտմիշ գընա:

Այս քառեակին մէջ չալմիշ, ատմաջըն, չարտմիշ բառերը թրքերէն են, որ կը գործածուին հայերէն զարնել, ուրուր, յափշտակել բառերու փոխարէն: Օտար բառերը այս քառեակին մէջ ո՛չ կշռոյթը կը փոխեն, ոչ ալ դեղարուեստական միտքին վրայ կ'ազդեն: Այս օտար բառերու քննութեան միջոցով կարելի է կռահել, թէ, օրինակ, Թուրքերու հետ Համշենցիները ի՛նչ յարաբերութիւն ունեցած են: Այսպէս, եթէ փոխառեալ բառերու դէպ – քակչռութիւն ունին առեւտուրի վերա – բերեալ բառերն ու գործածքները, ուրեմն պարզ է, որ առեւտրական գործօն յարաբերութիւններ հաստատուած էին Համշենցիներու եւ Թուրքերու միջեւ:

Մանիներէն եւ հարսանեկան խաղերէն զատ ճոխ կերպով ներկայացուած են առածներն ու հանելուկները: «Հարուստ է նաեւ Համշէնի առածանին: Նա հայ ժողովրդի բանաւոր ըրականութեան անպատ գանձերու մի մասն է, աւելի ճկուն եւ յարատեւող ստեղծագործութիւնը: Այստեղ բերուած առածների եւ ասոց – ուածքների մի մասը մեր Հայաստան աշխարհի այլ գաւառներում ապրողների տարբերակներն են», կը գրէ հեղինակը:

Համշենցիներու առածանին, ինչպէս նաեւ առհասարակ հայկական առածանին, փիլիսոփայական խոհ ունի, հոն կայ հաւատք՝ ապագային, արդարութեան յաղթանակին հանդէպ: Ասոնք ստեղծուած են դարերու ընթացքին՝ փորձառութեան հիման վրայ, ստեղծուած են, որպէսզի յարատեւեն, որպէսզի օգնեն մարդոց կեանքն ու աշխարհը ըմբռնելու նոյնիսկ դոյզն չափով: Ասոնք ունին անսպառնալիք լեզու, մտածումի յստակութիւն:

Խիստ ինքնատիպ են նաեւ շրջանի հանելուկները: Իրրեւ ժողովուրդի խաս – տութեան, կենցաղի, փիլիսոփայութեան եւ հնարամտութեան մէկ ուրոյն արտա – յայտութիւն, իրրեւ աշխարհն ու մարդը շրջապատող իրերու եւ երեւոյթներու դեղարուեստական մեկնաբանութիւն, հանելուկը բանաւոր ըրականութեան ամե – նատարածուած տեսակներէն է:

«Զայն Համշենական»ին մէջ ընդարձակ տեղ է յատկացուած հէքեաթներուն: Տըպագրուածներուն մէջ կան ընկերային, կենցաղային, խրատական բնոյթի հէքեաթներ, մէկ մասը՝ ներկայացուած ըրական հայերէնով, ի հարկէ պահպանելով կարգ մը առանձնայատկութիւններ, մեծ մասը Համշենեան բարբառով է՝ դեղեցիկ, ճոխ եւ հիւթեղ: Հէքեաթներու լեզուն դիւցազնաշունչ է, գործողութիւնները ունին ծաւալի լայն ընդգրկում, ուժական են: Որոշ հէքեաթներ ունին թափառական նիւթ, սակայն նիւթերու նոյնութիւնը չենթադրեր մտածումի, խօսքի նոյնութիւնը: Ընդհակառակն՝ երբեմն նոյն նիւթը տարբեր բնաշխարհներու հէքեաթներուն մէջ կը հնչէ իրրեւ իւրայատուկ, ինքնատիպ գործ:

Յ· Մ·

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

ԽՄԲ.— Ռուժէ Ռոլոմպիճի եւ ժան–Ռըճիճ Լափլէյճ վերջերս լոյս ընծայած են շահեկան հատոր մը՝ Թագաւորի մը մահը, որ կ'ոգեկոչէ Եւկոսլաւիոյ Ալեքսանդր թագաւորին սպանութիւնը, Մարսէյլի մէջ, ասկէ 37 տարի առաջ:

1934 Հոկտեմբեր 9: Եւկոսլաւիոյ Ալեքսանդր Թագաւորը, որ պաշտօնական այցելութեան համար Մարսէյլ ժամանած էր, Միջերկրականեան այդ քաղաքին մէջ կը սպաննուի խռովաթ ահաբեկիչի մը կողմէ: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը՝ Լուի Պարթու, որ կ'ընկերանար Թագաւորին, ծանրօրէն կը վիրաւորուի: Նոյնպէս՝ Զօր· Ժորժ:

Թագաւորը, որ դիտէր երկար ժամանակէ ի վեր, թէ իր կեանքը վտանգուած է Ուստաշիներու կողմէ, ահաբեկումէն առաջ նախազգացումն էր ունեցած պատահելիքի մասին: Արդարեւ, երբ դեռ Սեթինիէ կը գտնուէր, Ֆրանսա պալու նախօրէին, մենաստանին պահպանողը փոխանակ հնչեցնելու նուագարան գանգը, հնչեցուց՝ մահազանգը: Տժգունած՝ թագաւորը կ'ըսէ Թագուհիին·— «Այս ճամբորդութիւնը անիծուած է»: Ալեքսանդրի Մարսէյլ ժամանումը նախատեսուած էր երեքշաբթի օրուան համար, եւ արդարեւ՝ Թագաւորը Մարսէյլ ժամանեց 1934 Հոկտեմբեր 9ին, երեքշաբթի: Արդ երեքշաբթին Թագաւորին համար մէյա ճախորդ օր եղած էր եւ Ալեքսանդր սովորութիւն ունէր ոչ մէկ որոշում տալու այդ օրը…

«Տուպրովնիք» զրահաւորը, ուր տեղ գրաւած էր Թագաւորը, Մարսէյլի նաւահանգիստը կը հասնի: Քանի մը վայրկեան ետք Թագաւորը ցամաք պիտի ելլէ, ուր իրեն կը սպասէ Լուի Պարթու, Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ:

Զրահաւորին վրայ Ալեքսանդր կը պատրաստուի: Փրոթոկոլը կ'ուզէ, որ ի պատիւ նաւատորմներուն, որոնց հիւրն է ան, հաղուի ծովակալի համազգեստ: Ջեքս, Թագաւորին սենեկապանը, մտահոգ է, որովհետեւ պիտի թէ իր տէրը վտանգուած է այս ճամբորդութեան ընթացքին: Սերպ այս նախկին պինուորականը, որ Ալեքսանդրին հետեւած է Սեթինիկի կռիւին ի վեր եւ զարճած է անոր անբաժանելի ծառան, մղձաւանջային երազ մը տեսած է նախորդ գիշերը: Տեսած է Թագաւորը, որ արիւնլուայ վիճակին մէջ իրեն կը մօտենայ խօսելու: Եւ այդ օր, արի պինուրականը, չի կրնար ծածկել իր վախը:

— Տէր, կ'ըսէ պաղատանօք, չենք գիտեր թէ ի՛նչ կրնայ պատահիլ: Հապէ ձեր բարակ պողպատէ չինուած բանակը, որպէսզի պաշտպանութիւք պատահական զնդակի դէմ:

Ալեքսանդր կը ժպտի, կը շոյէ Ջեքսի ուսը եւ կ'ըսէ·— Ես ամէն օր հոնկէ Բանկալթի երթալուս կիրառնէն Գուլագ Գայայի լաղ գիւղերու ձորերը կը յիշեցնէր ինծի: Ամբողջ օրը մարդ մը չէր անցներ: Երբեմն անդործ պանդուխտ մը աղտոտ ջուրերուն վերեւը ձորին որեւէ մէկ կողին վրայ պառկած կը քնանար:

Բարձունքի գառիվարները մինչեւ էջ – րէֆ էֆէնտի փողոցը ելլուէր նոյնպէս ամայի թափուր գեհիններու տարածութիւն մըն էր: Մէկ մասին վրայ բանջրանոց մը կար միայն, մէջը ջրհորով, թուղի ծառերով:

Եօթը ոսկիի բռնեցինք մեր նստած տունը ձորին չուրջը առաջին փողոցին վրայ: Լման տուն մըն էր բոլոր մասերովը: Տակը նկուղ մը ունէր ածուխի համար: Գետնայարկը նստելու սենեակ մը որմնադրանով մը ու ընդարձակ խոհանոց մը մէջը ջրհորով մը, վրայի յարկը դէմ դիմաց երկու սենեակ որմնադրանով մը ու երկրորդ սանդուխ մը, որ ձեղունը կը հանէր ուր կարելի էր շատ բաներ դնել: Եաեւը պարտէզ մը ունէր: Փայտաշէն էր, շատ բարձր չէր, ինչպէս չէին Թաղին բոլոր տուները: Ներսը խոհանոցին մէկ պատը փորուած էր, սանդուխը խարխուլ էր, անձրեւներուն վրայի փողոցները յորդե – լու ըլլային պարտէզը հոնկէ խոհանոցն ու գետնայարկը կ'ողողուէին, բայց եւ այնպէս մենք գոհ էինք ու կը նստէինք: Իսկ պատահէր, որ ձորը յորդէր, փողոցը շատ վեր էր, մինչեւ մեզի չէր հասներ:

Առաւօտուրը դեռ հին օխայով էր: Բացի հացէն, որ լման քիլօ մըն էր միսը, նպարեղէնները, բանջարեղէնները, ինչպէս եւ հեղուկները՝ կաթը, ձէթը, քարիւղը օխայով կ'առնուէր կը տրուէր: Նախապատերազմեան մէճիտիէի, ոսկեղբամի օրերուն հացը մէկ ղուրուշի, շաքարը երկու ղուրուշի ժամանութիւնը չկար, հացը տաս ղուրուշ էր, շաքարը քսանհինգ ղուրուշ, միսը երեսուն – քառասուն ղուրուշ էր, շատ անգամ կ'երթայինք քաղաքապետութեան սահմանէն դուրս Զէյ մէճէն օխան քսանհինգ ղուրուշէն չորս օխան ոսկիի մը միս կ'առնէինք, կը բերէինք, բայց դժգոհ չէինք, չէինք դատեր, տրամաբանական կը գտնէինք այդչափ տգութիւն մը եւ կը յուսայինք, թէ հետզհետէ աւելի պիտի ժամանայինք:

Տոլապտէրէի ձորը Պոքլու տէրէն մինչեւ Բանկալթի սալայատակուեցաւ: Մէկ ափէն միւսը դետի նման բացը վազող կոյուղիներու ջուրերովը, տախտակէ կամուրջներովը պատմութեան անցաւ: Բայց նոր չէնքեր չշինուեցան: Բէյօղլուէն Թաքսիմ, Թաքսիմէն մինչեւ Շիշլի ամենուրեք բոլոր բնակարանները իրենց նախկին վիճակը պահեցին: Ամէն փողոցի մէջ միշտ մէկէ աւելի պարապ վարձու տուներ կային, վարձքերն ալ մատչելի էին:

Ո՞րչափ տեւեց հինը: Մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտի վերջաւորութիւնը: Այ – նուհետեւ սկսան տգութիւնները, բնակարանի տաղնապները: Նախ վարձու պարապ տուն չմնաց Թաղերու մէջ, բոլորը լըցնուեցան: Միաժամանակ վարձքերը բարձրացան, ու վարձակալներուն վրայ տանտէրերու ճնշումը ծայր տուաւ: Հին սակերով քսան, երեսուն, քառասուն ոսկիով տուն չմնաց: Հարիւր յիսուն–երկու հարիւր եղան: Տարի մը, երկու տարի հաղիւ տեւեց, երեք հարիւր–չորս հարիւր եղան: Մեր ամիսը եօթը ոսկիի բռնած տունը հիմա երկու հարիւր յիսուն ոսկիի կը նստէինք: Գադիֆէճի օղլուն, տան – տէրս, ամէն տարի աւելցուց: Ամէն երթալուս ալ ուղղը պայտառին ինչպէս կը նայի, այնպէս կը նայի ինծի: Օրէնքով կայունացնելու բոլոր փորձերը ի դերու չեղան: Ամէնօրեայ ապրուստն ալ միա – սին սղեց, անդադար, տարին նախորդ տարին փնտռելու աստիճան:

Եւ չինութիւնները սկսան: Աբաբթմաններու դարին մէջ մտանք: Մարդիկ տուն չինելու դարաշրջանը վերջնականապէս փակեցին: Ալ մէկ ընտանիք բնակելիք տուն չշինուեցաւ: Մեր Տոլապտէրէի պողոտան քաղաքին Թրաֆիկի ամէնէն բանուկ ճամբաներէն մէկը եղաւ: Գասըմ փաշայի բանջարանոցները քանդուեցան, բեռնատար, մարդատար ինքնաշարժերու օտար մեծ ֆիրմաներ հաստատուեցան: Մինչեւ Բանկալթի օթօ նորոգողներու, կազմածներ ծախողներու գործատեղիները եղան:

Մեր տանկներէն վեր մինչեւ էշրէֆ էֆէնտի փողոցը, մինչեւ Քուրթուլուշները երկարող բոլոր ամայի գառիվերները ծածկուեցան աբաբթմաններով, փողոց – ներ կազմուեցան: Ով դրամ ունէր կամ դատաւ իր յիսուն, հարիւր տարի պիմանալիք տունը փլցուց, չորս, հինգ յարկնոց աբաբթման ըրաւ: Ուրիշներ որոնք դրամ չունէին աբաբթման չինողներու հետ համաձայնեցան, յարկ մը, երկու յարկ իրենց տրուելու պայմանով հինդ վեց յարկնոց չէնքեր կանգնեցուցին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(6 – Շար·)

(*) Բաղնիք (թրք·):

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ ճկարիչ՝

ԹԵՐԱՆԵԱՆ

իր գործերը կը ցուցադրէ Հոկտ. 21էն 30

AFEDA

73-75, Avenue Philippe Auguste
Paris (11e)

Թաղաւորը կը մերժէ։

— Կը մոռնա՞ս, որ Ֆրանսա կը գըտնուինք, իմ բարի Զեքսա։ Հոս մենք մի-այն բարեկամները ունինք, որոնք մեզ կը պաշտպանեն։ Մնաց որ չեմ ուզեր դնել այս պատժապարտի բաճկոնակը, որ կը նեղացնէ զիս եւ կը ծանրացնէ մարմինս։

Թաղաւորը իր համազգեստին վրայ կ'անցընէ Պատուոյ Լեգէոնի կարմիր երիզը։ Ոսկեղուլա սուրով ան ա՛լ աւելի արքայավայել տեսք կ'առնէ։ Ճերմակ մորթէ ձեռնոցները անցընելէ եւ դերասանի մը նման վերջին անգամ հայելիին մէջ նայելէ ետք, կ'ըսէ Զեքսայի.

— Պէտք է երթալ, ժամը կը մօտենայ։

Եւ կը բարձրանայ կամրջակ, ուր դինք դիմաւորելու կը սպասէ Ֆրանսայի ծովային նախարարը՝ Փիէթրի, իր ընկերակիցներով։ Մթնոլորտը ջերմ էր. ամէն ոք ջղաձիգ է ծայրայեղ կերպով։ Ցատկէս Եուկոսլաւները, որ պիտեն թէ Ուաթչինները ամէն բան ընելու ի վիճակի են։

Կծկուած երեսով Եուկոսլաւիոյ Մարշալի ընդհանուր հիւպատոսը՝ կերասի – մովիչ կը մօտենայ Թաղաւորին։

— Տէր, կը փափագայ անոր, պէտք չէ վար իջնել։ Ռոովիչ լուրեր քաշած եմ. պիտի սպաննուիք։

Թաղաւորը կը նայի հիւպատոսին՝ կարծես անոր դէմքին վրայ չափելու համար վտանգը, որուն ենթակայ է։

— Սիրելի բարեկամս, Մարսէյլի ամբողջ ժողովուրդը կը սպասէ։ Պարթու, որ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը ներկայացնէ, արդէն իսկ քարափին վրայ կը սպասէ՝ զիս դիմաւորելու։ Չեմ կըրնար յապաղել ընել դիրենք։ Արդէն բաւարարելիչ չի կրնար ընկերկիլ։

Մնաց որ յետքայլ ընելու ժամանակ չմնաց։

Թնդանօթի հարուածներէն ետք, «Ռոլպէր» եւ «Տիւքէն» զրահաւորներու կողմէ քաշուած, արքայական նաւուն նաւահանգիստ մուտքը ողջունելու համար, կը սկսին զօղանջել քաղաքին բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները։

Ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ արքայական չքախումբին դալուստին։

… Քան վայրկեան ետք, ողբերգու – թիւնն էր, երկրորդ համաչխարհային պատերազմի միւս Սարայեւօն։

Թ. Ա. Թ.

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԻԹՈՎ

Այս տարի եւս, սովորական ծանուցումները կը տեսնուին մեր թերթերու չոր – րորդ էջերուն վրայ, հայերէն դասաւանդութեանց 1971–72 տարեշրջանի վերա – բացման առիթով։

Հաճոյք է արդարեւ, տեսնել որ Ֆրանսահայ գաղութի մէջ եւս, նորահաս սերունդի հայեցի կրթութիւն տալու նպատակով, կան շատ մը միութիւններ, որոնք յանձնառու եղած են մշակութային գծով տանիլ հայապահպանման նուիրա – կան գործը։

Նուիրական ըսի, այն իմաստով որ նըպատակն է կը կարծեմ, հայ մնացորդացը պահել ինքնագոյութեան մէջ, որպէս չառաւիղը մեր գարաւոր ցեղին պատմական գոյա – վիճակին։

Ահա, օրուան հարց մը կրկին, որ կը ծանրանայ բովանդակ Հայութեան վրայ։ Շատ կը յամառինք ըսել թէ, ամէն կերպ պիտի ջանանք հայապահպանման գործը շարունակելու. սակայն, որքա՞ն իրաւացի է այս արտայայտութիւնը, երբ կը դանդաղինք հայապահպանման համազօր շարժումները աւելի զօրացնելու մասին գործնական քայլեր առնելու։

Ֆրանսայի մէջ, բացի Մխիթարեան – ներու եւ Դպրոցասէր աղջկանց վարժա – րաններու ամէնօրեայ փրկարար դպրոց – ներէն, կան նաեւ տասնեակներէ աւելի միօրեայ հայերէն դասընթացքներու ցանց մը, առաւել կամ նուազ աշակերտներով, իւրաքանչիւր միջավայր իւրայատուկ ուղեգիծով կը շարունակէ դաստիարակել, որ սակայն, ոչ միայն դասական չէ, այլ ընդհանուր առմամբ բեղնաւոր չի կրնար ըլլալ։

Այս վիճակը տարիներէ ի վեր կը շա – րունակուի։ Ո՛չ մէկը, Ֆրանսայի մէջ, իրարմէ լուր ունի թէ ի՞նչ չափանիշով կ'ընթանայ եւ ի՞նչ համեմատութեամբ նորահաս սերունդի հոգւոյն մէջ կը ներմուծուի հայկականութեան ղեկացումը եւ իր վրայ ինկած բարոյական պարտակա – նութեան գիտակցութիւնը։

Լիոն ունի հարիւրի մօտ աշակերտուհի – թիւն մը միօրեայ «Հայկազեան» վարժա – րան անուան տակ, թէեւ կ'ընթանայ փոր – ձառու ուսուցչական կազմով բարւօք եւ կանոնաւոր կարգապահութեամբ, սա – կայն, չատ քիչեր դիտեն թէ ի՛նչ չափա – նիչով կը կատարուի եւ ո՞ւր հասած է աշակերտութեան մտային զարգացումը։

Ինչպէս Լիոն չի դիտեր, իր ամէնէն մօտ արուարձանը եղող Տէսինի, Վիլէնի, քիչ անդին Վալանսի, Կըրնոպլի, Ս. Էթիէնի եւ այլ տեղ գտնուող հայերէն դասաւան – դութեանց եղանակը եւ աշակերտներու կարողութեան չափանիշը։

Բացայայտ իրողութիւն է որ, ոչ մէկ կրթական մարմին իրարու հետ հաղոր – դակցութեան կապ հաստատած է, զոր – ծելակերպի առընչութեամբ ոչ մէկ կա – պակցութիւն գոյութիւն ունի։

Այս ցաւալի վիճակը կը տիրէ տարի – ներէ ի վեր, ինքնամփոփ զրութեամբ։ Հանրութեան իմացած հաստուկտոր տե – ղեկութիւնները, տեղական մասնակի պե – կոյցները, բաւարար չեն ընդհանուր պա – տկեր մը կազմելու ընդգրկուած հայե – ցի կրթութեան գործի մասին։

Հայեցի կրթութեան գործին իմաստը, արժեւորելու համար, անժխտելի պայ – ման է որ, Ֆրանսահայ գաղութի մէջ գո – յութիւն ունեցող կրթական միութիւննե – րու եւ մշակներու միջեւ հաստատուին յարաբերական սերտ կապակցութիւն, տարին 1–2 անգամ խորհրդակցական ժո – ղովներ սարքելով, ընդհանուր քննու – թեան ենթարկել իւրաքանչիւր «դպրոց»ի ստիճանական չափը, ու ներդաշնակ մի – ջոցառումներով որդեգրել միակերպ գա – տաւանդութիւններ բոլոր դպրոցներու հա – մար։

Ի՞նչպէս կրնայ իրականանալ իրերահա – րզող այս կապակցութիւնը։

Անցեալ տարուան Յունիսին, Լիոնի Կրթական Մարմինը, նոյն նպատակի չուրջ հրաւէր ուղղեց Լիոնի շրջակայ գաւառ – ներու՝ Տէսին, Վիլէն, Վալանս, Կըրնոպլը, Ս. Էթիէն, Փոն որ Շէրի, Ազգ. Մի – ութեանց, իրրեւ օրակարգ ունենալով կազմել՝ «Ֆրանսահայ Կրթական Վերին Մարմին» մը, հրաւիրեալ կազմակերպու – թեանց ներկայացուցիչներով, յետագային հրաւիրելու Փարիզի եւ Մարսէյլի պատ – կան մարմինները, լրացնելու համար կազմը։

Հարցը այնքան այժմէական էր, որ հոն դտնուող ներկայացուցիչները խանդավառ տրամադրութեամբ ընդունեցան առա – ջադրուած նպատակի իրականացման հա – մար տանիլ պահանջուած աշխատանքը։

Եթէ տակաւին չգործադրուեցաւ ասի – կա, պատճառ մը չէ որ, կրկին չարծար – ծուի այս հարցը, ու յանձնուի կրթական միութեանց եւ մշակներու լուրջ ուշադ – րութեան ու անցնիլ գործնական քայլի։

Ամէն մէկ դաւառի ներկայացուցիչնե – րով կազմուած «Կրթական Վերին Մար – մին»ը, առանց գոյութիւն ունեցող կրթա – կան մարմիններու ներքին գործերու մի – ջամուխ ըլլալու, իր պարտականութեան սահմանին մէջ կ'իյնայ իրերահաղորդ վի – ճակով, տարեկան 1–2 քննական խորհըր – դաժողովներ կատարել, որու չնորհիւ կա – րելի ըլլայ դրականօրէն իրագործել այն նպատակները, որուն կը ձգտի ամէն մէկ կազմակերպութիւն։

Մղիչ ուժ մը կրնայ ըլլալ, քանի որ նոյն խորհրդաժողովին մէջ է որ քննու – թեան առարկայ պիտի դառնայ ամէն մէկ դպրոցի յառաջդիմութեան չափն ու ո – րակը եւ հրապարակել այն աշխատանք – ները, որոնք կատարուած են դպրոցական ընթացիկ տարեշրջանին, ու նոյնիսկ, յա – ռաջադէմ եղող վայրերու համար, իրրեւ դնահատանքի արտայայտութիւն, պար – գեւատրուի յարմարագոյն եւ պատշաճ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԻԹՈՎ

(շար.)

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Ոչ, մէ յուղուիր, նորին բարձրա – պատուութիւնը չափազանց բարի է եւ չատ ալ պարզ, բնաւ իր հանդամանքին համար հպարտ չէ եւ իր սպասաւորներուն հետ չափազանց քաղաքավարութեամբ կը խօսի։

Տիկրան ուրիշ կերպ չէր կրնար ընել, պէտք էր հնազանդէր։

Թէպէտեւ յուղումին վտանգը մեծ էր, սակայն մերժումի վտանգը աւելի մեծ պիտի ըլլար։

Իր մեծաւորուհիին առջեւ խոնարհեցաւ եւ դողալով անոր հետեւեցաւ։

Ծանր դորգերով ծածկուած նրբանցքի մը մէջ քանի մը քայլ ընելէ յետոյ առջեւը դուռ մը բացուեցաւ։

Ձաիի ձեռքը դինքը ներս հրեց։

Երիտասարդը Սուլթանուհիին սենեակին մէջ դտնուելով, չուրջը զարմացած երկչոտ ակնարկ մը պտըտցուց որ վեր – ջապէս տիվանի մը վրայ երկնցած կնոջ մը հանդիպեցաւ։

Ի տես այդ կնոջ, Տիլբան մինչեւ ոտ – կոներուն ծուծը սարսռաց։

Խարտեաշ Սուլթանուհիին ննջասենեակին մէջ կը դտնուէր։

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Կինը միշտ անափառութիւնը ունի՝ երբ կը զգայ թէ դեղեցիկ է՝ իր այդ դեղեցկութիւնը այրերէն աւելի կիներու ցուցադրելու։

Ան այրին իր դեղեցկութիւնը իրրեւ հըպարտոյր կը ցուցադրէ, մինչդեռ կինոջ իրրեւ դեղեցկութիւն։

Հոդ չէ թէ այն կինը որուն առջեւ կը ցուցադրուի իր սենեկապանուհին է, անիկա կը զգայ որ հիացման ակնարկ մը իրեն նոր դեղ մը կ'աւելցնէ, մանաւանդ երբ այդ կինը որուն ակնարկը վնտռած էր դեղեցիկ կը համարուի։

Դեռատի սենեկապանուհին յաջորդ օրը Այիչէի, կամ ուրիշ ոեւէ բարձրատիճան հանըմի մը քով պիտի վերադառնար եւ անոր պիտի ըսէր.

«Օ՛, էֆէնտիմ, թէպէտեւ դուն դեղեցիկ ես, սակայն Հայրիէ Սուլթանուհիին դեղեցկութեանը, զոր դիշեր մը իր ննջասենեակին մէջ տեսայ, կարծեմ թէ ոչ մէկը չի հաւասարիր։ Որքան ցաւալի է որ այդ կինը իր ամբողջ դեղեցկութիւնը սառուցեալ անկողինի մը եւ ամայի ննջասենեակի մը մէջ կը պահէ»։

Հայրիէ դեռատի սենեկապանուհին դէմքին առթած տարօրինակ տպաւորութենէն դրդեալ այլեւս չէր կրնար ճաշէն յետոյ անոր դէմքը ուսումնասիրելու համար դայն իր քովը կանչելու փորձութեան դիմադրել։

Այս տպաւորութեան վրայ աւելցած էր նաեւ դեռատի սենեկապանուհիին իր դեղեցկութիւնը ցոյց տալու անպատրաստ – թիւնը։

Երբ պէշթասիրութեան սառանան կը սկսի կինոջ հոգւոյն խորհրդաւոր զպաստակը մղել, թաղուհի մը կրնայ իր ամենայն – տին սենեկապանուհիին հետ դեղեցկութեան մրցումի ասպարէզը իջնել, կը բաւէ որ վստահ ըլլայ թէ անոր ալ սքանչացումը պիտի դրաւէ։

Սքանչացումը տեսակ մը սնունդ է։ Հոգին հպարտութեամբ կը լեցնէ, երբ նոյնիսկ գիտնայ թէ ինքը այդ փաղաքշութենէն չահելիք բան մը չունի։

Երբեմն մարդուս հոգիին մէջ տեսակ մը հուր կը ծնի որ այն ատիճան մարդս կը խարէ որ, վերածնունդի զղացում մը յառաջ կը բերէ, երբ ատիկա նոյնիսկ իր ներսիդին լափէ։ Ատիկա անափառութիւն կը կոչուի։

Ատոր համար արդելափակուած Սուլթանուհին ալ իր ննջասենեակին մէջ Ձաիի առաջնորդութեամբ տարօրինակ սենեկապանուհիին զալուստը սպասելով, անոր հանդէպ բռնելիք գիրքը կ'ուսումնասիրէր։

Սուլթանուհին նախ ոտքի ելաւ եւ մեծաքայլ կապոյտ չրջազգեստը վար ուռնելով թողուց որ հագիւ մինչեւ ծունկերը հասնող մեծագին ժանեակներով զարդարուած վարդագոյն թափանցիկ շապիկի մը մէջէն երկու ձեւակերտ թեւերու եւ ձիւնաթոյր կուրծքի մը վրայ իր սպիտակ վզին փայլը թափի։

Ապա օդիկները հանեց, այնպէս որ մեծաքայլ կապոյտ զուլպաները վար լեռնալով երկու բարեձեւ սրունքներ մէջտեղ հանեցին։

Ատիկա ալ ընելէ յետոյ անկողինին դիմացը դտնուած տիվանին վրայ երկնցաւ, մինչդեռ դլուխը կիսովին մեծաքայլ կապուղ բարձերուն մէջ թաղուելով հարթքանդակ Ատդիկի մը տեսքը կ'առնէր։

Եւ այս պահերը կը լրացնէին իր դեղձան հարուստ մազերը, որոնք ազատ ձըրուելով մինչեւ դետնին թափիչէ դորպին կը հասնէին եւ այսպէս ոսկեզոյն ջրվէժի մը տեսքը կուտային։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ մէջ 81 տարեկանին մեռած է եգիպտահայ գաղութի աղգային սիրուած դէմքերէն ընկ. Սարգիս Մալխասեան։ Ծնած էր Կեսարիա, 1890ին։ Փոքր տարիքէն իր ծննդավայրին մէջ անդամակցած էր Հ. Ց. Դաշնակցութեան, որուն գաղափարական դրօշին տակ դործեց ան տասնամեակներ շարունակ։ 1923–էն սկսեալ ողբացեալ ընկերը լծուեցաւ եգիպտահայ ազգային կեանքին, ընտըրուեցաւ բազմաթիւ անգամներ Թեմական եւ Քաղաքական ժողովի ու զանազան հոդարարձութեանց անդամ եւ, մանաւանդ, եղաւ «Համազգային»ի հիմնադիրներէն մէկը։ Ողբացեալը իր բարոյական պարտականութիւններու կողքին, նկատմամբ մասնակցած է ազգային – կուսակցական բոլոր նուիրահաւաքումներուն։

ՍՏԱՑՈՂ

«ԵՂԻՑԻ ԼՈՑՍ», բանաստեղծութիւններ, հեղինակ՝ Պարոյր Սեւակ, հրատարակութիւն՝ Սեւան հրատարակչական տան, Պէյրութ 1971։

ՀԱՏՐՆՏԻՐ, բանաստեղծութիւններ, հեղինակ՝ Յովհ. Շիրազ, հրատարակութիւն Սեւան հրատարակչական տան, Պէյրութ 1971։

Ապսպրանքի համար դիմել՝
SEVAN Publishing House
P. O. Box 6651
Beyrouth — Liban

եղանակով։

Այս նպատակին չուրջ, թէեւ անցեալ տարի Լիոնի Կրթական Մարմինը նախաձեռնարկ եղաւ, սակայն իրականութեան մէջ կը վերաբերի ամէն անոնց — ըլլայ կրթական մարմիններ ու մշակոյթի ծառայողներ — որոնք կը զգան նման ձեռնարկի օգտակարութիւնը ու պատնէշին վրայ կանդնած կը ստեղծեն համաստարած դերասաս ու ազնիւ չարժում մը, յանուն հայապահպանման եւ հայ մշակոյթի տարածման ու խորացման։

Հարց է սակայն, թէ ո՞վ պիտի ըլլայ կրկին նախաձեռնողը եւ անոր հետեւողները։

Ես կը կարծեմ որ, պիտի չուշանայ եւ ամէն ոք, ոդի ի բրին պիտի աշխատի կատարելու համար ոչ միայն ազգային պարտականութիւնը, այլեւ մանաւանդ խղճի ձայնը լռեցնելու համար։

Լիոն ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՏԵՍԻՆԵՆ, մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿՈՓՈՑԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Հոկտեմբեր 16ին, 73 տարեկանին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Տարաբախտ Պարոյր Սեւակի ի յիշատակ, յառաջիկայ Հոկտ. 24ին, Սրբոց Թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի օրուան առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ազգային Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան։

Օրուան որպէս քարոզ պիտի կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի խօսքը, արտասանուած Ս. Էջմիածնի տաճարին մէջ։

Պատարագէն ետք հոգեճաշ, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ, ուր պիտի ողջունուին մեծ բանաստեղծին երկերն ու գործերը, գեղարուեստական պատճառ ելոյթներու ընկերակցութեամբ։

Օրուան գլխաւոր բանախօսներն են.—
Պր. ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Հայերէն)
Պ. ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Ճաշի մասնակցողները պէտք է դիմեն եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէնէն ուշը մինչեւ 22 Հոկտ.։ Ճաշավճարը 20 Ֆր.։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կ'ողբայ մահը իր սիրելի ընկերուհի Տիկին Գասպարեանի եւ այս առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին զաւակաց եւ հարազատներուն։

×

Կապոյտ Ծովի Խելի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ֆէրհատեանի, Տէր եւ Տիկին Թորիկ Գալիքեանի ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Յովհաննէս Ֆէրհատեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Զրբաչեան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի կը նուիրեն 250 Ֆր., փոխան ծաղիկի, ողբացեալ Հայկ Զրբաւնդեաենի յիշատակին։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստոնեայ Կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ
Օրուան բանախօս՝
ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։
23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ազգ. Տան մէջ։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան պարահանդէսը, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 4, ժամը 22ին մինչեւ առաւօտ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՄԵԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի՝
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն)
Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
ԿՈՎԿԱՍ պարախումբ
Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
Մուտք 10 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան իրենց մօրեղբօր՝ կարապետ Տաճեանի մահուան ի յիշատակ, երեք տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

MAISON DE L'O.R.T.F.
STUDIO 104
Orchestre de Chambre Franco-Anglais
Soliste :
Suzanne MILDONIAN
(*Harpe*)
Rameau — Purcell — Elgar — Debussy
Cannon
Vendredi, 22 Octobre à 21 heures

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ընդհակառակ ամէն ակնկալութեան, 500 Ֆր. Տիկին Շալճեանէ (Մարսէյլ) իր ամուսնոյն՝ Գագիկ Շալճեանի մահուան 7րդ տարելարձին ի յիշատակ։

A VENDRE

35 Kms DE PARIS

Փարիզէն 35 քիլոմեթր հեռու, ծախու է նոր վաւիլիոն մը, բոլոր յարմարութիւններով, հինգ ննջասենեակ, երկու բաղնիք, հիւրանոց, ճաշասրահ, ռիւսթիք շրմիներ, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում մազութով, երկու կառքի կառատուն, պարտէզ, թեռաս։

Հեռաձայնել՝ 770-29-34

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի Հոկտեմբեր 24, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ
17, Rue Bleue (Métro Cadet)

Պիտի ներկայացուի Հայ Արիներու մասնակցութեան գունաւոր ֆիլմը՝

ՁԱՓՈՆԻ ՁԻՄՊՈՐԻՆ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները

Մուտքը ազատ է

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը
Sous le Haut Patronage de
Monsieur Jacques BAUMEL
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre
եւ նախագահութեամբ Պ. կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
Avec la participation artistique du Ballet Arménien « SOSSI »
sous la direction de Mme KUTNERIAN
Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre
SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES
ՇՈՒՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99
Աղքատախնամի դրասենեակը
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չզբաւուին ուրիշներու կը տրուին
Ուսանողներու համար 6 ֆր. Մուտք 15 ֆրանք

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապոյտ Ծովի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը դիւերային հայերէնի դասընթացք մը հաստատած է երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու համար, Մշակոյթի Տան մէջ ամէն հինգշաբթի ժամը 20-21։

Կը դասաւանդէ Մելքոնեան կրթ. հաստատութեան նախկին ուսուցչուհիներէն Տիկ. Ս. Ձամուղեան։ Արձանագրութեան համար դիմել Տիկին Ֆրանկլիւեանի, 32 Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 23 Հոկտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։ կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16էն, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը։ Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 21 Հոկտ. Հինգշաբթի ժամը 15էն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 5, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակումբը, 16 Պուլվ. Քարնօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակութային Կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94

Պար – երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Սայաթ-Նովա խումբ

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON
Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutan ts des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
22
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
22 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12247

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.247

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Հակառակ Հանրապետութեան նախագահ ճկմակէթ Սունայի եւ վարչապետ Նիհաթ Էրիմի լաւատես յայտարարութիւններուն, Թուրքիոյ ներքին տագնապը չի հանդարտած տակաւին։

Բանակ եւ ոստիկանութիւն ձեռք ձեռքի տուած՝ չուրջ վեց ամիսէ ի վեր պաշարման վիճակի չնորհած բացառիկ լիազօրութիւններուն վրայ կռթնելով կը շարունակեն ահռելագործի մթնոլորտի մէջ պահել Թուրք քաղաքացիներն ու պիւղացիները, մասնաւորապէս ծանօթ տասնեակ մը նահանգներու մէջ։

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, արտակարգ խստութիւններու կ'ենթարկուին քրտարնակ չրջանները։ Դարձեալ օրակարգի վրայ դրուած է քրտական հարցը, որ առնչ մը ի վեր քունը փախցուցած է Անգարայի վարիչներուն։

Քիւրտերը Թրքացնելու քաղաքականութիւնը անհնազանդ է բոլորովին։ Ազգային ոգին օրէ օր կը զօրանայ Քիւրտերուն մօտ։ 1925ի եւ 1930ի ապստամբական մեծ չարժումներն ու յանուն ազատութեան թափուած արիւնը արծարծած եւ աստիճանաբար ամրապնդած են Քիւրտերու հայրենասիրական զգացումը։

Ինչպէս զրեցի տեղական թերթերը, քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան մասնաճիւղ մը կազմելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած են քանիւրմէ հոգի, որոնց չարքին կարգ մը երեւելիներ, ինչպէս Մարտինի մօտակայ երկու աւաններու քաղաքապետները, հարուստ կալուածատէրեր — ագաներ — եւ փաստաբան մը։

Քրտական չարժման ուժ կուտան Թուրք համայնավարները։ Թուրք Բանուորական կուսակցութիւնը իր համագումարին մէջ բանաձեւ քուէարկած էր ի նպաստ Քիւրտերուն։ Ա՛յդ էր զլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ, որ այդ կուսակցութիւնը լուծուցած Պաշարման Վիճակի դինուորական իշխանութեանց որոշումով։ Անոր նախագահութիւնն Պէհիճէ Պորան եւ վարիչները, որոնք բանտարկուած էին ամիսներէ ի վեր, բանէն հանուած են եւ ազատ վիճակի մէջ պիտի դատուին։

Թէպէտ մի քանիները դրական արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, զինուորական դատարանները պարտաւորուած են աւելի մեղմ քաղաքականութեան հետեւիլ։ Կը թուի թէ ձախակողմեան չարժումը օրէ օր կը ծաւալի, հակառակ յարատեւ հետապնդումներու։ Վերջերս երեւան հանուած է քանեւվեց հոգիէ բաղկացած պաղտնի համայնավարական բջիջ մը, որուն կ'անդամակցին համալսարանաւարտներ եւ ուսանողներ։ Ձերբակալուածներուն մէջ են դրագէտ Սապահէտին Էյուպօղլու եւ զուլեցուհի կինը, որոնք սակայն հաժայնավար չեն եղեր, ըստ Մոնտի նահատակներին։

Նախարարական տագնապը, որ պահ մը անխուսափելի կը նկատուէր, տեղի չունեցաւ, չնորհիւ բանակի ճնշումին։ Ատաթէք իր չարքերէն վտարեց Էրիմի դահլիճին մասնակցող հինգ նախարարներէն երկուքը, որոնք մերժեր էին հրաժարիլ, հակառակ կուսակցութեան որոշման։ Անոնք աթոռը նախընտրեր էին կարգապահութենէն։ Վարչապետը նախապէս մերժե էր ընդունիլ ատալէթական ուրիշ երկու նախարարներու հրաժարականը։

Զինուորական իշխանութիւնը խստիւ կը հսկէ թերթերու բովանդակութեան վրայ։ Աքսոր չէ մասուլը։ Անորոշ ժամանակով պաշարման դատապարտուած է Օրբամ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻԻ ՄԸ

—o—

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏ
ՆՈՊԵԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

1971ի Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետին չնորհուեցաւ։ Դատակազմի հինգ անդամները միաձայնութեամբ տուին այս որոշումը, նկատի առնելով, որ Պրանտ իր որդեգրած քաղաքականութեամբ նոր էջ մը բացած է Գերմանիոյ եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ։

Այս քաղաքականութեան զործադրութեան ճամբուն վրայ երեք կարեւոր հանդրուաններ կը յիշատակուին այս առթիւ — Էրֆուրթ, Մոսկուա եւ Վարշաւա։ 1970 Մարտին էր, որ Պրանտ Էրֆուրթ մեկնելով (Արեւելեան Գերմանիա) ճամբայ մը կը բանար երկու Գերմանիաներու մերձեցման եւ խաղաղ զոյակցութեան՝ տարիներու բուռն ջամարտէ ետք։ Ջորս ամիս ետք վարչապետը այս անգամ կը մեկնէր Մոսկուա՝ բարելաւելու համար Պոնի յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ։ Վերջապէս 1970 Նոյեմբերին Վարշաւայի մէջ կը հաստատէր խաղաղ զործակցութիւն մը Լեհաստանի հետ՝ պաշտօնապէս ընդունելով Լեհաստանի Օտէր-Նայս սահմանագիծը։

Նոպէլի մրցանակի դատակազմը իր որոշումին կապակցութեամբ կը ճչդէ ընտրութեան զրգռապատճառը — զերման՝ ժողովուրդի անունով եւ նախարարապետի իր հանդամանքով Պրանտ բարեկամութեան եւ հաշտութեան ձեռք երկարեց այն երկիրներուն, որոնք երկար տեսնէ ի վեր

չարաթաթերթը Պաշարման Վիճակի հրամանատարութեան կողմէ։ Յանցանքն այն է, որ հրատարակած էր Մոնտի թղթակից Փօլ Պալթայի երեք յօդուածները Թուրքիոյ մասին եւ քննադատած էր կարգապահութեան հսկելու կոչուղղները, որոնք չարաչար կը զործածէին իրենց պաշտօնը։

Մոնտ սահմռկեցնող մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ բանտերու մէջ եւ պատերազմական ատեաններու առջեւ ամբաստանեալներու հանդէպ զործ դրուած եպերելի խժդժութեանց եւ տարբի վերաբերումներու մասին։ Գրողն է Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանի փաստաբան Տիկին Լաֆիւ-Վէրոն, որ կ'ըսէ թէ համաձայն անկախ օրէնսզէտներու, ապօրէն են Թուրքիոյ պաշարման վիճակի արտակարգ դատարանները։ Բանտարկեալները չապահովուիր, չեն կրնար տեսնել։ Անոնց թղթածրարները փաստաբաններուն չեն յանձնուիր։

Ատեալի ծանրակչիռ պարագայ մը։ Ոստիկանները հարցաքննութեան պատրուակով բռնաբարած են ձախակողմեան կուսակցութեանց պատկանող երկու աղջկներ՝ Զիւլիւէտ Զայիմ եւ Քատրիյէ Տէնիզ Էօզէն, որոնք կը զատուին ներ։ Մեծը, « Ֆալախա »ն եւ չարչ կայիս

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ «ԱՐՏԱՇԷՍ Ա.» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Մեր գրականութեան մէջ այն միտքն է յայտնուած, որ Պետրոս Դուրեան ի զուր գրաղած է թատերագրութեամբ: Սրապիոն Հէքիմեան ըսած է. «Մեզ, որ այդ տգան թատերգութիւն կը գրէ, անիկա բանաստեղծ ծնած է»: Արշակ Զօպանեան կը զարգացնէ այդ միտքը. «Դժբախտութիւն մըն է, որ Պ. Դուրեան թատերգութիւնները գրելու հետամուտ ըլլալով՝ շատ բան փճացուցած է իր տաղանդէն, որ ճշմարիտ գրագման տաղանդ մըն է եւ քնարերգութեան մէջ միայն կրնար գտնել ու գտած է իր հարազատ արտայայտութիւնը... Թատերգութիւնները շատ ժամանակ գողցած են իր արդէն իսկ կարճատեւ կեանքէն եւ իր գմայլելի տաղերուն աւելի բազմաթիւ չըլլալուն պատճառ եղած են»:

Բնութագրելով բանաստեղծին թատերագրութիւնը ան այնուհետեւ կը գրէ. «Երբ մարդ Շիլլէրի բարձր մտածողութիւնն ու ազնուաչունչ քնարերգութիւնը, Տիմայի թատերագրական ճարտասանութիւնը եւ Հիւկոյի հզօր թռիչքն ու ձեւական կարողութիւնը չունի, կրնայ ծիծաղելի բան մը արտադրել՝ կապկօրէն հետեւելով այդ արուեստին ու ոճին: Եւ Դուրեանի թատերգութիւնները իրենց ստուարագոյն մասին մէջ, այդպէս են»:

Դեռ մինչեւ այսօր Զօպանեանի այդ տեսակէտը ըստ էութեան քննութեան չէ առնուած, չէ հանդիպած լուրջ առարկութեան: Եւ ասիկա հասկնալի է. Դուրեան նկատուած է ընդհանրապէս թոյլ թատերագիր:

Սակայն հակառակ իր այս ընդհանուր տեսակէտին, Զօպանեան, ցուցաբերելով բարեխիղճ եւ խորաթափանց կեցուածք, բանաստեղծին կարդ մը թատերախաղերը նկատած է յաջող: Այլ խօսքով հակառակ տեսակէտ յայտնած է: Ասիկա կը վերաբերի յատկապէս «Արտաշէս Ա.»ին: Ահա քննադատին կարծիքը այդ թատերախաղին մասին. «Ճշմարիտ պատմական ողբերգութեան համեմատութիւններն առած խաղը, քանի մը վսեմ տեսարաններով եւ ուժեղ ոճով մը, ամբողջութեան մէջ չէ քաշափերեան մեծ հով մը, որ կ'ուռեցնէ գործը»: Այնուհետեւ թատերախաղէն ամբողջ տեսարան մը ներկայացնելով, քննադատը նկատել կուտայ, թէ այդ «ոճանթիկ թատերգութեան իսկական յաջող հատուած մըն է Հիւկոյի արժանի»:

Զօպանեան իր ընդհանուր դատումին մէջ նկատի ունեցած է Դուրեանի թատերագրութիւններուն «ստուարագոյն մասը» — մէկ կամ երկու թատերախաղը կրնան բացառութիւն կազմել: Ընդհանրապէս գրող մը կամ արուեստագէտ մը գնահատելու ժամանակ հիմնակէտ կ'առնուի անոր լաւագոյն գործը կամ գործերը: Այս մօտեցումը հասկնալի է, որովհետեւ այլապէս չատ, նոյնիսկ համաշխարհային անուն վայելած արուեստագէտներ կրնան չուքի մէջ մնալ:

«Արտաշէս»ի նիւթին հոլովոյթը ունի այնպիսի նկարագիր, որ կը պահանջէ նուագագոյն իրագարձութիւններու մէջ լիովին բացայայտել տիպարներուն էութիւնը:

Դուրեանի այս գործը ունի առանձնատկութիւն մը, որ նոյնպէս կը կապուի ժամանակակից թատերագրութեան հետ: Գործողութիւնը ունենալով անհրաժեշտ չեշտ՝ դէպուռը յենակէտի արժէք չի ստանար: Հիմնականը կիրքերու բախումն է, որ կ'արտայայտուի հիանալի, խոր ուժականութիւնով կառուցուած երկխօսութիւններու եւ մենախօսութիւններու միջոցով:

Թատերախաղին հերոսը Նորենացիի Արտաշէս Ա.ն է: Ըստ պատմահօր՝ ան հզօր աշխարհակալ արքայ է, նման Ալեքսանդր Մակեդոնացիի: Թագաժառանգ Տիգրան նոյնպէս կը հետեւի իր հօր: Դուրեան պահած է այս նկարագիրները, բայց ատոնք չափազանց քիչ են բաւմե – բանդ տիպար մը ստեղծելու համար, ինչպէս Արտաշէսի ողբերգութիւնը: Հիմնականը, ուրեմն, սեփական «ստաղծն» է: Դուրեան իր տիպարը պատկերացուցած է իրրեւ պետական գործիչ, որուն համար գոյութիւն ունի միայն իր իշխանութեան եւ գահին շահը: Ան խելացի է, հեռատես, հայրենասէր եւ քաջ, միաժամանակ՝ դաժան ու անողոք, դիտէ խմաստութեամբ ղեկավարել երկիրը, համապելով, որ ատոր հզօրութենէն կախում ունի արքային ուժն ու մեծութիւնը:

Ահա հզօր աշխարհակալին պատգամը Թագաժառանգին.— «Թագը սաղարտէն աւելի ծանր է եւ դժուարակիր, դիտցիր, որ այս լեռները, ժայռերը, ձորերը եւ դերեզմանները ձայն ունին Թագաւորի մը ղէմ, որ անիրաւութիւն կը գործէ: Գահիդ ոտքերը պիտի ըլլան հայրենիք եւ իրաւունք, պատիւ եւ արիւթիւն, ա – ոնցմէ զուրկ տեղը անդունդ կայ»: «Ջանա՛, կը շարունակէ խրատել արքան, որ Թշնամիք հսկայ Մասիսի կնճռոտ ճակտին չթքնեն, այն պիտի մնայ զարերով Հայուն արձան եւ յիշատակ, այն պիտի ըլլայ Հայկաղն դիւցազանաց գամբարանն երուն վրայ»:

Ինքնակալ ու վեհաչուք արքան ողբերգակ անձնաւորութիւն է: Ան կ'ըմբռնէ աշխարհն ունայնութիւնը, կորնչացած է սէրը եւ երջանկութիւն, այժմ ալ կը կորնչնէ իր զաւակը՝ սպաննուած մօր կողմէ, Որմզդուխտ:

Այս ողբերգութիւնը ցոյց տալու համար Դուրեան ստեղծած է երկրորդ տիպար մը՝ Արտաշէսի հակառակորդ եւ անկէ պարտուած Լիւդիայի Թագաւորը՝ Կրիւսոս: Այս վերջինը Թատերախաղին մէջ առաջին անգամ հանդէս կուգայ աստկալի երազէ արթնցած վիճակի մէջ: Ան իր մահը տեսած է Արտաշէսի ձեռքով եւ այժմ կ'ուզէ ստուգել եւ համոզուիլ, թէ իսկապէս ո՛չ մէկ սպառնալիք կայ իր անձին եւ գահին դէմ: Կը ստեղծուի ծիծաղելի վիճակ մը. մենք կը տեսնենք ըրնդհակառակին երկչոտ նկարագիրը: Իսկ այդ վախը ան աստուածներուն կը պարզէ աղօթքով. «Առէք կեանքս, բայց ոչ թագս, կ'ուզեմ մեռնիլ, քան թէ գահէս աստիճան մը խոնարհիլ»:

Աբքան մենք ապա կը տեսնենք չղթայակապ դիրքի մէջ, պարտուած Հայոց Թագաւորէն: Ան կ'ողբայ իր անկումը, գառն ճակատագիրը, ներքին զոդով կը սպասէ մահապատիժին:

Բայց Կրիւսոսի ծանր ճակատագիրը իրապէս ազդած է Արտաշէսին եւ ան ծանր մտորումներու մէջ է աշխարհի ունայնութեան մասին: Արշակ Զօպանեան կը վկայէ, որ թատերախաղին արտապրուած համառօտ օրինակը, որ գտնուած է անոր մօտ, ունեցած է «ունայնութիւն ունայնութեանց» վերնագիրը:

Բռնակալութիւնը անխուսափելի կիր – պով ունի իր գոհերը: Այդպիսի գոհ մըն է Որմզդուխտ: Արտաշէս սիրած է զայն, երախայ ունեցած եւ ապա լքած: Այդ կնոջ մէջ վառած է վրէժխնդրութեան կրակը: Վերստին ստեղծուած է հոյակապ տիպար մը: Որմզդուխտ մեծ կիրքերու հերոսուհին է, վրէժխնդրութեան Էշյոէ Մակպէթը: Ան պալատ եկած է նախ՝ իր զաւակը գտնելու, ապա՝ իր վիրաւորուած սրտին վրէժը լուծելու:

Մօր եւ զաւկին հանդիպումը, իսկապէս, ցնցող է: Ի զուր չէ, որ Զօպանեան այդ հատուածը համարած է Հիւկոյի գրչին արժանի: Որմզդուխտ ոչ միայն սէր եւ դաւդաւրանք բերած է իր զաւկին, այլեւ եկած է դաշնակից մը փնտռելու: Այսպէս կոչ կ'ուղղէ Արշէզի՝ դիմելու վրէժխնդրութեան: Զափազանց դունեղ է Արտաշէս – Որմզդուխտ տեսարանը, ուր դէմ յանդիման կուգան երկու ուժեղ նկարագիրներ:

Որմզդուխտ նախ կնոջական թախիծով կը յիշէ իրենց երբեմնի սէրը եւ նոյնիսկ կրնայ Արտաշէսի ըսել. «Ահ, ես Թագէ մը աւելի դեղեցիկ էի»: Իսկ երբ Թագաւորը կատուկ կը յայտարարէ, որ զայն բոլորովին չի ճանչնար, պատասխանը կ'ըլլայ կշտամբանք. «Սիրտդ ապառաժ է, սար, Արտաշէս: Ի՞նչպէս կը կոխկրտես արմատէն Թափած ծաղիկ մը»: Եւ երբ վէճը կը սրի, Որմզդուխտ կը պոռթկայ. «Արտաշէս, ծերութենէս աւելի կ'ատեմ զքեզ... կնոջ արիւնը կոհակ – կոհակ կ'եռայ, կնոջ զաշոյնը կաթիլ – կաթիլ արիւն կը քամէ... օձի պէս կը սողայ, առիւծը կը դողայ»: Բայց ահա նաեւ մարտահրաւէրը. «Թագաւոր, դողա՛ կնոջ մը վրէժխնդրութենէն... կամ մեռցուր զիս, կամ մեռիր»:

Այնուհետեւ մենք Որմզդուխտը կը տեսնենք խելացնոր հոգիով մը: Ան լարած է իր բոլոր ուժերը՝ Արտաշէսին վրէժ լուծելու համար: Եւ սխալմամբ դաշունահարած իր զաւակը՝ Արշէզ:

Արշէզ՝ այդ քաջ ռազմիկը ունի խանգան մարդկային հոգի: «Ահ, երանի թէ գեղջուկ մը ըլլայի եւ հայր ու մայր ունենայի, արտ մը՝ պատերազմի դաշտ տեղ, ծառի մը չուք՝ մեծաչուք յաղթանակաց տեղ, խրճիթ մը՝ պալատի տեղ, վտքր ընտանիքի մը տէր ըլլայի՝ բիւրաւոր գօրաց հրամանատարութեան տեղ. այս գժոխքն արդեօք ո՞ր անդունդը նետեց, գժոխք, որուն բոցերն են՝ փառք, երազ, նախանձ եւ վրէժ»: Այս է Արշէզի դատումը: Բայց ան ինկած է պալատական կեանքի յորձանուտը եւ չի կրնար դուրս ելլել անկէ: Արտաշէս ճնշած է, ստորնացուցած է եւ անոր մէջ ծնած է վրէժխնդրութեան զգացումը: Այժմ յայտնուած է մայրը, որ կոչ կ'ուղղէ իրեն վրէժխնդրութեան դիմել: Բայց անոր հոգին ունի խորապէս մարդկային ապրում՝ ան կրնայ իր հայրը սպաննել ռազմադաշտին վրայ, բայց ոչ դաշտադողի: «Ի՞նչ թշուառական մ'եմ ես, հայր չեղած՝ դահիճ պիտի ըլլամ», կ'ըսէ ան: Կը սկսին անոր հոգեկան տատանումները: Արդեօք կ'արժէ սպաննել վրէժխնդրութեան համար, դաւադիր դառնալ թէկուզ անարդ հօր մը նկատմամբ: Միւս կողմէ, ան օրինական եւ հզօր թագաւորն է Հայաստանի: Դուրեան տատանումներու այս գիծը չէ պարզացուցած: Նման մտազրութիւն չէ ունեցած: Ստեղծուած է կրկին հիանալի գեղարուեստական տիպար մը: Արշէզ կը սպաննուի իր մօր ձեռքով: Տեսարանը կը գառնայ ողբերգական:

Դուրեան իր այս թատերախաղն ալ կրած է արձակ մաքուր աշխարհաբարով: Լեզուն սահուն, պարզ ու արտայայտիչ է:

Իսկապէս ստեղծուած է թատերական արժէքաւոր գործ մը: Անխուսափելի կերպով հարց կը ծագի այս թատերախաղին բեմադրութեան մասին, մեր օրերուն:

Մ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԻԾԱՂԻ...

ԴԱՐՁԵԱԼ ԳԵՏՆԻՆ ՏԱԿՆ ԱՆՑԻՐ, ՓԱՐԻԶՑԻ՛...

Եթէ մէկուն ուզենք անէծք կարդալ, կ'ըսենք՝ «գետնին տակն անցնի», եթէ սակայն ուզենք փարիզցին անիծել, պարտինք ըսել հակառակը՝ «գետնին տակը թող չանցնի»: Իրաւամբ ալ, փապուղին սա վերջին տասնօրեայ գործադուլին, տեսանք Փարիզին որքա՜ն դժբախտ եղաւ, ծայրագոյնս տանջուելով, տունէն գործատեղի, գործատեղիէն տուն, ժամերով քալելու հարկադրանքով, պար-

---

բած է իր բոլոր ուժերը՝ Արտաշէսին վրէժ լուծելու համար: Եւ սխալմամբ դաշունահարած իր զաւակը՝ Արշէզ:

Արշէզ՝ այդ քաջ ռազմիկը ունի խանգան մարդկային հոգի: «Ահ, երանի թէ գեղջուկ մը ըլլայի եւ հայր ու մայր ունենայի, արտ մը՝ պատերազմի դաշտ տեղ, ծառի մը չուք՝ մեծաչուք յաղթանակաց տեղ, խրճիթ մը՝ պալատի տեղ, վտքր ընտանիքի մը տէր ըլլայի՝ բիւրաւոր գօրաց հրամանատարութեան տեղ. այս գժոխքն արդեօք ո՞ր անդունդը նետեց, գժոխք, որուն բոցերն են՝ փառք, երազ, նախանձ եւ վրէժ»: Այս է Արշէզի դատումը: Բայց ան ինկած է պալատական կեանքի յորձանուտը եւ չի կրնար դուրս ելլել անկէ: Արտաշէս ճնշած է, ստորնացուցած է եւ անոր մէջ ծնած է վրէժխնդրութեան զգացումը: Այժմ յայտնուած է մայրը, որ կոչ կ'ուղղէ իրեն վրէժխնդրութեան դիմել: Բայց անոր հոգին ունի խորապէս մարդկային ապրում՝ ան կրնայ իր հայրը սպաննել ռազմադաշտին վրայ, բայց ոչ դաշտադողի: «Ի՞նչ թշուառական մ'եմ ես, հայր չեղած՝ դահիճ պիտի ըլլամ», կ'ըսէ ան: Կը սկսին անոր հոգեկան տատանումները: Արդեօք կ'արժէ սպաննել վրէժխնդրութեան համար, դաւադիր դառնալ թէկուզ անարդ հօր մը նկատմամբ: Միւս կողմէ, ան օրինական եւ հզօր թագաւորն է Հայաստանի: Դուրեան տատանումներու այս գիծը չէ պարզացուցած: Նման մտազրութիւն չէ ունեցած: Ստեղծուած է կրկին հիանալի գեղարուեստական տիպար մը: Արշէզ կը սպաննուի իր մօր ձեռքով: Տեսարանը կը գառնայ ողբերգական:

Դուրեան իր այս թատերախաղն ալ կրած է արձակ մաքուր աշխարհաբարով: Լեզուն սահուն, պարզ ու արտայայտիչ է:

Իսկապէս ստեղծուած է թատերական արժէքաւոր գործ մը: Անխուսափելի կերպով հարց կը ծագի այս թատերախաղին բեմադրութեան մասին, մեր օրերուն:

Մ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԵԱՆ

Կ'ԵՐ, ՄԷՄԷԴ ԿԵՐ

Ցարկերը նախ հինգ, վեց հարիւր ոսկիի վարձքով էին, յետոյ ելան ու ելան: Քաղաքին ամէնէն արժէքաւոր մասերուն մէջ մեթրը ամենասուղ դիներով, խանութ, չէնքեր գնուեցան, տակը վաճառատուներով, պասաժներով վեցական յարկնոց հսկայ իշխանները, աբարթմաններ բար – ձրացան:

Միայն քաղաքին մէջ չսահմանափակ – ուեցաւ աբարթմաններու չինութիւնը: Անոնց քանի–քանի պատիկը քաղաքէն դուրս չինուեցան: Թոփ–գաբուն, Պաքըրդիւղը, Եշիլդիւղը, յետոյ Սկիւտարը, Գատըգիւղը սահմանները անցան, դաշտերը ելան: Շէյխին Պէշիկթաշը բազմաթիւ փողոցներով կը քալեն Օղմէյտանիի, Քեաղտհանէի, Էթիներու ուղղութիւնով:

ԵՍ

Ծովը չեմ սիրեր: Կը վախնամ ծովով ճամբորդելէ, երթալիք տեղս մօտ ըլլայ, Սկիւտարէն Պէշիկթաշ մը ըլլայ անդամ: Նաւուն որեւէ ցնցումը կ'ահաբեկէ՝ կը փլցնէ ինծ: Ոչ ոք կ'ապրուի, ի՞նչպէս կ'ապրէ ինծի, չեմ հասկնար:

Երբ նաւ կը մտնեմ անմիջապէս նստարան մը կը գտնեմ ու կը նստիմ: Ուժով մը տեղէ մը տեղ կը բռնեմ, կը կառչիմ, երկչոտ աչքերով քովիններուս ու դէմինները կը նայիմ: Ուղեղիս գործունէութիւնը կը կեցնեմ: Ո՛չ կը գննեմ, ո՛չ եզրակացութիւններ կ'ընեմ, ո՛չ հաճութիւններ ունիմ, ո՛չ տհաճութիւններ ունիմ: Ես որ խառնուածքով զուարթ եմ, առատախօս եմ, որեւէ նիւթ մը գտնող ու խօսող մըն եմ, չուտով խանդավառուող մըն եմ, չուրթերս կը փակեմ, կը լռեմ, ինձմէ աւելի արդահատելի մը չկայ ճամբորդներուն մէջ: Միայն հոգ մը կայ մէջս, նաւը սահի, երթայ, չցնցուի, ինծ ալ չցնցէ, վայրկեաններով վերջանան տեղս հասնիմ:

Առաու է, Գնալըէն կամուրջ կ'երթամ: Այս կացութիւնս կը չարունակուի մինչեւ Ֆէնէրպահչէի, Գալամչի մօտենալը: Երբ ցամաքը կը տեսնեմ, մէկէն կը հանդարտիմ, կ'աղէկնամ: Եւ երբ Սարայպուրնուէն կը գառնանք այլեւս չեմ նստիր, ոտքի կ'ելլեմ, ապահով եմ նաւէն, կը խօսիմ, կը խօսեցնեմ չուրջիններս: Նաւեբուն նաւակներուն, կամուրջի բազմութեան երթին կը նայիմ: Հաճութիւններս, տհաճութիւններս կը վերսկսին, տուն կուտան տեսածներուս, ուղեղս կը գործէ: Նաւէն կ'ելլեմ, կառք, հանրակառք չեմ փնտռեր, սրունքներս իմ պարծանքներս են, դիւցազին կայ իմ մէջս, կամուրջին վրայ ամէնէն ուժեղ ու արագ քայլող – ներէն մէկն ալ ես կ'ըլլամ: Թունել ալ չեմ մտներ: Եիւքսէք Գալաթըրըմի գառիվերը կը բռնեմ: Իրիկունը Գնալը գար – ձիս նորէն նաւուն մէջ նստարանին կառչելով վայրկեանները կը հաշուեմ մինչեւ կղզիին մօտենանք, Աքսարա փողոցին ծառերը կը տեսնեմ, դարձեալ ջիղերս կը պայծառանան, դուարթութիւնս կը վերագտնեմ:

Ինչքա՜ն կ'ուզեմ որ ծովու հետ գործ չունենամ: Քանի տարի մը Սկիւտար բնակեցայ, ամէն օր ծովով դիմաց անցնելս պէտք էր: Բէյօղլու եկան, ուզածս եղաւ, լաւ էի, տրանջալու պատճառներ չունէի, բայց ի վերջոյ խիղճերս ալ, ամէնուն պէս, Գնալը մը հանեցին, ես կ'ընդդիմանամ դիս ալ կը քաշկռտեն, կը տանին: Գնալըին օդին, ծովուն աղուորութենէն, օդուտներէն կը խօսին, կը սոխպեն որ ես ալ ամառները տունը մնամ աւելի կը նպաստուրեմ: Տաք կ'ընէ, թող տաք ընէ: Ես ի՞նչ գործ ունէի այս քաղաքը: Դէպքերը դիս հոս հաստատեցին: Ինծի մնայ ես չէի բաժնուիր մեր բարձրաւանդակէն, մեր քնարական գեղատիներէն: Ես պատանդ մըն եմ ու պատանդ ըլլալով գատապարտուած եմ հոս ապրելու:

Ճիշդ է, որ ամառները ծովերը խաղաղ են, եւ յետոյ ամէն օր երթալով ընտելացայ, չեմ խրտչիր այլեւս, բայց վախը միշտ մէջս է, թէ օր մը յանկարծակի մը պիտի գամ, ինչպէս որ ալ եղաւ: Այդ օրը առաուն երբ եկայ չատ հանդարտ էր ծովը: Իրիկունը ժամը ութերուն երբ նաւ մտայ, չանդրադարձայ, թէ օդը փոխուած է: Ես միշտ ծովերուն ուղղութիւնը նկատի կ'առնէի, կը զգուշանայի, կը հրաժարէի երթալէ, այդ օրը այդ ալ չըըրի: Ի՞նչ դիտնամ եղբայր, նաւ նըստայ ու ճամբայ ելանք: Սարա–պուրնու չհասած նաւը սկսաւ փարտուիլ: Ի զուր կառչեցայ նստարանին, երկու կողերուն վրայ տապլտկիլը սաստկացաւ: Ճամբորդներուն համար արտասովոր բան մը չէր եղածը, անոնք կը պահէին իրենց հանդարտութիւնը, իսկ ես կը դողայի: Բոլոր ուժովս նստարանը բռնեցի, մնա՜մ, թէ ելլեմ, ատոր վրայ մտածեցի: Վերջապէս վճռեցի չերթալ, խենթի պէս վազեցի դուրս ելլելու: Պարանները քակեր էին, նաւը կը բաժնուէր:

— Եահու, ո՞ւր էիր մինչեւ հիմա, — պոռացին երեսիս:

— Չգիտցայ, թէ Գատըգիւղ եկեր ենք, — թոթովեցի, ուրիշ ինչեր ալ ըսի, չեմ դիտեր, բայց այնքան այլայլած խղճալի վիճակ մը ունէի, որ մարդիկը կարեկցեցան, դրկելով իրարու տալով դիս դուրս հանեցին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(7 Շար.)

ՆԱԿՂՏՆՈՒԿ ՎԱՀՓՈՍԻ

Ա. ՄԱՍՆ

ՆՁՓԻՀ ՀՅԱՑՔ

Ահ որ խորամանկ Մուքանդիսն էր այդ ժլատ հարուստը։ Ինչպես մեզ ծանոթ վախճանի մը, ինչպես մեզ ծանոթ վախճանի մը, ինչպես ամեն ոք հասկնար, ինքն էր ստեղծած իր մահը, ինքն էր ստեղծած իր մահը, ինքն էր ստեղծած իր մահը։ Ինչպես ամեն ոք կրնար նկատել

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՄԵԼԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն)
Երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
ԿՈՎԿԱՍ պարախումբ
Խօսնակ՝ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԶՈՑՔ
Մուտք 10 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Տարաբախտ պարոյը Սեւակի է յիշատակ, յառաջիկայ Հոկտ. 24ին, Սրբոց Թարգմանչաց եւ Հայ Մշակոյթի օրուան առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Ազգային Եկեղեցւոյ Ադդ. Միութեան:

Օրուան որպէս քարող պիտի կարդայ Ամենայն Հայոց Հայրապետի խօսքը, արտասանուած Ս. Էջմիածնի տաճարին մէջ:

Պատարագէն եաք հոգեճաշ, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ, ուր պիտի ողջունուին մեծ բանաստեղծին երկերն ու գործերը, գեղարուեստական պատճառ ելոյթներու ընկերակցութեամբ:

Օրուան գլխաւոր բանախօսներն են.—

Պր. ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԱՆ (Հայերէն)
Պ. ԺԻԻԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Ճաշի մասնակցողները պէտք է դիմեն եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէնէն ուշը մինչեւ 22 Հոկտ.: Ճաշադին 20 Ֆր.:

Այրի Տիկին Թագուհի Խաչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Զելիքէր (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Յակոբեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զելիքէր եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Զելիքէր եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նշան Պիպէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պօշնաք եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Գեղամ Արապեան (Պոլիս), Պ. Թագուոր Տիրատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճեղվէճեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մրըրլը, ինչպէս նաեւ Գասապեան, Տիրատուրեան, Զաղէեան, Պարսամեան, Հանչէր, Մալխաս, Պիպէրեան, Սէֆէրեան ընտանիքները խոր յուզով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մօր-եղբօր, ապզականին եւ բարեկամին՝

ԱՐԱՄ ԽԱԶԻԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Հոկտ. 22) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վիէն.— Այրի Տիկին Ազատուհի Ահարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խօքսիւզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սէօլէն Անիչ (Նոռ), Տէր եւ Տիկին Ազնար (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Ահարոնեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), այրի Տիկ. Վարդուհի Ահարոնեան եւ զաւակները (Փոնտըպըճնա), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Թէրզիեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Նշան Փաթիկեան եւ զաւակները (Վալանս) կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 24 Հոկտեմբերին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 11 Սէնթ Անտրէ Լահօ եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եւ ապզականին՝

ՄԱՆԱՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող բարեկամները:

ՇԱՀԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ջէնիչեանէ (Ս. Շամոն) 250 Ֆրանք: Ընկերուհի Սաթենիկ Եսիպարտաչեանէ 30 Ֆր. փոխան ծաղկեպակի Արշալոյս Ասորեանի մահուան առթիւ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

MAISON DE L'O.R.T.F.
STUDIO 104
Orchestre de Chambre Franco-Anglais
Soliste :
Suzanne MILDONIAN
(*Harpe*)
Rameau — Purcell — Elgar — Debussy
Cannon
Vendredi, 22 Octobre à 21 heures

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը
Sous le Haut Patronage de
Monsieur Jacques BAUMEL
Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre
եւ նախագահութեամբ Պ. կարապետ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
Avec la participation artistique du Ballet Arménien « SOSSI »
sous la direction de Mme KUTNERIAN

Vous danserez avec JEAN CANTEL et son orchestre
SOUPER — BUFFET — TOMBOLA et SURPRISES

ՇԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով 878-02-99
Աղքատախնամի դրասենեակը
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն եաք եթէ չզբաւուին ուրիշներու կը տրուին

Ուսանողներու համար 6 ֆր. Մուտք 15 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ 23 Հոկտ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Հոկտեմբերին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, ընկերուհի Ֆ. Գումրուեանի բնակարանը: Այս առթիւ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անդամներուն, որ իրենց ներկայութեամբ յարգեն հրաւէրը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 5, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակումբը, 16 Պուլվ. Քարնօ: Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի 30 Հոկտ. Շաբաթ օր ժամը 15,30ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ: Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկագրի ընթերցում եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէի կողմէ, նախագահութեամբ՝
ընկ. ՅԱԿՈԲ ԿՕՉԿԱԿԱՐԵԱՆԻ
Օրուան բանախօս՝
ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
23 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Վալանսի պետական թատրոնին մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, Կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, Կիրակի կէսօրէ եաք, Քաղաքապետարանի սրահը:
Հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ս. Վրացեան խումբին
Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱԷԼ ՄԻՐՋԻ
Կը խօսի ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, Կիրակի կէսօրէ եաք:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի Հոկտեմբեր 24, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ
17, Rue Bleue (Métro Cadet)

Պիտի ներկայացուի Հայ Արիներու մասնակցութեան գունաւոր ֆիլմը՝

ՃԱՓՈՆԻ ՃԻՄՊՈՐԻՆ

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը դիչերային հայերէնի դասընթացք մը հաստատած է երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու համար, Մշակոյթի Տան մէջ ամէն Հինգշաբթի ժամը 20-21:

Կը դասաւանդէ Մելքոնեան կրթ. Հաստատութեան նախկին ուսուցչուհիներէն Տիկ. Ս. Ճամուղեան: Սրճանագրութեան համար դիմել Տիկին Ֆրանկիւլեանի, 32 Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Սրբազան Պապայեան իրենց մօրեղբօր՝ Կարապետ Տաժեանի մահուան ի յիշատակ, երեք տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

SOIREE DE GALA
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

SALLE GAVEAU, 45, RUE LA BOETIE — Métro : Miromesnil
17 NOVEMBRE, MERCREDI à 21 H.

RECITAL

Raffi PETROSSIAN

MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, SCHUMANN, LISZT

Location
à la SALLE GAVEAU
Chez DURAND — 4, Place de la Madeleine
U.G.A.B. par téléphone : 870-03-18 de 10 à 18 h.

Chorale Arménienne de Paris

Direction A. BARTEVIAN
(Siège : 14, Rue Petit Paris (19e) — Téléph. : 208-99-22

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲ

Ուսուցում հայ ժողովրդական եւ հոգեւոր երգերու եւ պատրաստութիւն համերգի
Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցիլ այս ազգօգուտ եւ գեղարուեստական միութեան, ուր պիտի գտնէ նաեւ ընկերական և ջերմ մթնոլորտ

Ներկայանալ Ուրբաթ իրիկուններ ժամը 19-21
32, Rue de Trévise Ազգ. Տան Ա. յարկը

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
23
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
23 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12248

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.248

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ութսունեւմէկ երկարաճիպ տարիներու բեղուն վաստակով բեռնաւոր, Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը այսօր անդամ մը եւս կուգայ իր խօսքն ըսելու հայ ժողովուրդին, որուն ծոցէն է ծնած, իբրեւ հարատած արտայայտիչը անոր ազգային–քա – ղաքական բաղձանքներուն:

Ժ· դարու վերջին տասնամեակին ըսկիզբ կեանքի կոչուած՝ պատմական մեծ առաքելութիւն մըն էր վերապահուած յեղափոխական այս մեծ կազմակերպութեան՝ դժնդակ պայմաններու մէջ:

Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան երրորդութիւնն ու ամբողջ փաղանգը երիտասարդ մտաւորականութեան ութ տասնեակ տարիներ առաջ դարձան հաւատաւոր ու ջերմեռանդ սերմնացանները հայ ազգի ազատագրութեան վեհ ու վսեմ գաղափարականին:

Անձնազոհ հայրենասէրները՝ ամէն դա – տակարգէ՝ առաջին օրերէն սկսեալ բո – լորութեան կուսակցութեան չուրջ, երդուելնան անոր սրբազան դրօշին ու պինանչների վրայ՝ նուիրուելու Սուրբ Գործին, իրենց կեանքին գնով:

Բազմաթիւ դիւցազնական դրուագնե – րով հիւսուած է Հ· Յ· Դաշնակցութեան պատմութիւնը:

Իր չարքերէն ծնան մարքի ու բաղուկի հերոսներ, որոնց անուննները անմահացած են մեր ազգային, յեղափոխական երդե – րուն մէջ: Երգեր, որոնք մինչեւ այսօր կ'երգուին ո՛չ միայն սիփիւռքի, այլեւ հայրենիքի մէջ, խանդավառութեան ա – լիքներ բարձրացնելով հոգիներու մէջ:

Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը գաղափարական մը տուաւ Հայութեան: Հաւատոյ հանդանակ մը՝ որուն հաւատարիմ կը մնայ իր ծնունդէն մինչեւ այսօր:

Ազատ ու անկախ հայրենիքի, ամբողջական Հայաստանի իրականացումն է իր գերագոյն նպատակը, որուն կը ձգտի կարելի բոլոր միջոցներով:

Գոյանեւութ տարեկան առոյգ երիտա – սարդ էր, երբ 1918 Մայիս 28ին, Մեծ եղեռնէն երեք տարի վերջ, արեան ճապաղիքներուն մէջէն ստեղծեց անկախ Հայաստանը, «իր քաջ որդւոց սուրբ ա – բիւնով», չնորհիւ իր չուրջ բոլորուած ամէն գաւակարգէ հայրենասէր Հայե – րուն:

Իր գոյութիւնը լիովին արդարացուց Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը՝ հայ ազգին պարգեւելով Հայաստանի Հանրապետութիւնը, կորիզը՝ որ այսօր կ'ապրի ու կը բարգաւաճի նեղ սահմաններուն մէջ:

Երեսուն տարի գործեց երկրին մէջ, ժողովուրդի կողքին:

Աւելի քան հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր տարագիր իր ժողովուրդին պէս՝ սիփիւռքի մէջ գարձեալ կը գործէ անոր կողքին, դառնալով անոր առաջնորդն ու ուղեցոյցը:

Իր աշխարհածաւալ կազմակերպու – թեամբ, իր մամուլով ու բեմով, իր կըրթական, երիտասարդական, մարզական, բարեսիրական ու մշակութային զանազան միութիւններով, Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը այսօր պատնէշի վրայ է միշտ, հոգեւին նուիրուած ազգապահպանման սրբազան գործին:

Իր ցանած սերմերը ամէն օր նոր ծիլեր կ'արձակեն: Նոր սերունդը կ'ոգեւորուի իր գաղափարականով: Ու գօրավիգ կը հանդիսանայ Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն:

Փա՛ռք Դաշնակցութեան:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Նախագահ Նիքսընի խորհրդատուն տեսակցեալ չէն վարչապետին հետ:

Փեքինի «ժողովուրդի Օրաթերթ»ը Հինգշաբթի իր թիւով տպեց Քիսինկէրի եւ անոր օգնականներուն նկարները, ինչպէս նաեւ նկար մը, ուր Շու Էն Լայ եւ Քիսինկէր կը խօսակցին իրարու հետ: Քաղաքական չրջանակները յատկանշական կը նկատեն այս, քանի որ առաջին անգամն է, որ չին մամուլը կը ներկայացնէ Չինաստան այցելող բարձրաստիճան ամերիկացի դիւանագէտի մը նկարը: Միեւնոյն տեղը թերթը կարճ լուրով մը կը հաղորդէ ամերիկացի դիւանագէտին տեսակցութիւնը չին վարչապետին հետ:

Նոյն չրջանակները կ'ենթադրեն, որ խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենան երկու տասիճանի վրայ: Նախ թեքնիք կարգադրութիւններու համար Նիքսընի այցելութեան կապակցութեամբ, ապա՝ քաղաքական: Այս ենթադրութիւնը կը հիմնուի «Նոր Չինաստան»ի հրապարակած յօդուածին վրայ, քանի որ յօդուածին մէջ չեն յիշատակուած ամերիկեան խումբին մաս կազմող այնպիսի դէմքեր, որոնք Փեքինի զացած են պրպտելու համար թեքնիք խընդիրներով: Ասոնցմէ են Ռ· Թէյլըր (զաղանի սպասարկութիւն), Ա· Ռեմման (Հաղորդակցութիւն) եւ Թ· Իլսուրն (Մամուլ):

ՄԱԿի ընդհ· ժողովը միշտ կը պրպտի Չինաստանի անդամակցութեան խնդրով:

Առջի օր իրենց տեսակէտները յայտնեցին տասնեակ մը երկիրներու ներկայացուցիչներ: Ալպանիոյ բանաձեւին ի նպաստ արտայայտուեցան Ֆրանսայէ զատ Հոլանտա, Շուէտ, Դանիա, Նեփալ, Լեհաստան, Եուկոսլաւիա եւ եմէն: Բոլորն ալ դէմ են «երկու Չինաստան»ի ամերիկեան բանաձեւին:

Խորհ· Միութեան ներկայացուցիչն ալ չեչտեց, թէ Ֆորմոզ առանձին պետութիւն մը չէ, այլ մաս կը կազմէ Չինաստանի, որով չի կրնար իր ներկայացուցչութիւնը ունենալ ՄԱԿի մէջ:

Լիբանան, ընդհակառակն, համամիտ դտնուեցաւ ամերիկեան տեսակէտին նկատել տալով, թէ Ազգայնական Չինաստանի արտաքսումը «պիտի նշանակէր ՄԱԿի վախճանը եւ կրնայ նոր պատերազմի մը տանիլ»:

Հարաւ· Ամերիկեան երկիրներէն Չիլի պաշտպանեց ալպանական տեսակէտը, իսկ Ուրուկուէյ եւ Քոլոմպի՝ ամերիկեանը:

ՄԱԿի չրջանակներու կարծիքով չաբթավերջին կը լրանան ճառերը (այս հարցին մասին խօսելու համար 77 հոգի արձանագրուած էին): Քուէարկութիւնը կրնայ կատարուիլ Երկուշաբթի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Իզմիրի Պաշարման Վիճակի հրամանատարը հաղորդեց, թէ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է դաւ մը, որ կը ձգտէր ազատել ահաբեկիչներու այն խըմբակը, որ առեւանգած եւ սպաննած էր Իսրայէլի ընդհանուր հիւպատոսը: Ոստիկանութիւնը, համաձայն ծովակալ Ճեմալ Զուէրի, Հոկտեմբեր 15էն մինչեւ 21 ձերբակալած է դաւադիր խմբակի 15 անդամներ: Ծովակալին յայտարարութեան համաձայն խմբակը մտադիր էր առեւանդել օտար առեւտրականներ եւ Ատլան – տեան Ուխտի բարձրաստիճան սպաներ, պատնէշ իբրեւ փոխանակութեան պա – տանդ գործածելու համար ձերբակալուած ահաբեկիչներու հետ:

ՓԻՔԱՍՕ ողջ առջին նկարիչն է որ մուտք կը գործէ Լուվրի թանգարանը: Աբրաբեւ իր 90ամեակին առթիւ, ութ պատառոներ պատուոյ տեղեր կը պրաւեն Լուվրի մէջ, ուր Վաթոյի «Ժիլը» իր տեղը տուած է Փիքասոյի Արլըքէնին: Նախագահ Փոմփիտու պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Հինգշաբթի օր, ժողովրդական ընոյթ տալով սակայն իր այդ այցելութեան, տրուած ըլլալով որ տասը օր մուտքը ձրի է եւ սուսար բազմութիւն մը կար:

ՆՈՊԷԼի գրական մրցանակը չնորհուեցաւ Փապլօ Նեռուտայի, որ Չիլիի Փաբլիզ դեսպան է ներկայիս: Նեռուտա 67 տարեկան է, համոզուած համայնավար: Քերթուածներու իր առաջին հատորը հրատարակուած է 1921ին «Քանսիսն ատ լա Ֆիէսթա» եւ այդ առթիւ առած է Նեռուտա կեղծանունը: 1950ին խաղաղութեան սթալինեան մրցանակը ստացած է:

ՓԱՐԻԶի խորհրդային դեսպանը՝ Ա· Բասիմով առջի օր ընդունած է Փարիզի հրեայ համայնքին մօտ 60 ներկայացուցիչները, զորս հրաւիրած էր, անոնց պարզելու համար Խորհ· Միութեան Հըրեաններու վիճակը: Ըստ երեւոյթին Ա· Բասիմով կ'ուզէր բարելաւել Հրեաներու հետ յարաբերութիւնները Բրեժնեւի այցելութեան նախօրեակին:

ԿԱԶԿՈՑԻ մէջ (Սկովոթա) չատ զօրաւոր պայթում մը տեղի ունեցած է կապի խողովակի մը խզումին հետեւանքով: Պայթումը տեղի ունեցած է առեւտրական փողոցի մը մէջ, 13 մեռեալ եւ քանի մը տասնեակ վիրաւոր կայ:

ՓԻՐԷԱՑԻ դատարանը առժամեայ պատուիրեն չնորհած է Տիկին Ֆլէմինկի, այրին՝ փէնիսիլինի գիւտը ընող անգլիացի դիտունին: Ծանօթ է որ Տիկին Ֆլէմինկ, Սեպտեմբեր 28ին փորձած էր փախցնել տալ մահապարտ Փանակուլիսը, որ այդ դատապարտումին արժանացած էր Փափտոփուլոսի մահափորձին իբրեւ հեղինակ: Տիկին Ֆլէմինկ առողջական պատճառներով է որ ուժ ամիս «առժամեայ ազատութիւն» կը ստանայ:

ՓԱՐԻԶի մէջ Սակարանի Գործողութեանց Ցանձնախումբը քննութիւն կը կատարէ երեւան հանելու համար բոլոր անոնք որ «անուղղակի» տեղեկութիւններ ունենալով չհաղորդումներ ըրին վերջերս «Փինէ արժէքուղթին» վրայ: Այս արժէքուղթին համար առաջարկուած բաբեւիոխումը եւս առնուեցաւ եւ «Փինէ»ն կը մնայ, ինչպէս անցեալին զերծ ժառանգական տուրքէ:

ՃԱՏՐԱԿ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՑԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Ամերիկացի ախոյեանը չատ ճարպիկ ռազմավարութեամբ մը ձեռք ձգեց եօթներորդ խաղին յաղթանակը:

Վեցերորդ խաղն ալ իր յաղթութեամբ վերջ գտած էր:

Վերջին հանդիպումին ընթացքին Ֆիշէր չատ համբերատար դտնուեցաւ: Արդա – րեւ նախընտրեց երկարաձգել խաղը բազմաթիւ անդամներ մերժելով փոխանա – կութիւն կատարել: Պետրոսեան առիթ – ներ ստեղծեց կարեւոր փոխանակումներու, որպէսզի փոփոխութեան ենթարկել տայ դիմացինին խաղարկութիւնը:

Պետրոսեանի պարտութիւնը ակնհարեւ դարձաւ, երբ անոր թագաւորը անպաշտպան դիրքի մէջ դտնուեցաւ եւ միւս դէմքերը ի վիճակի չէին փութով պաշտպանելու իրենց արքան:

Պետրոսեան խաղի 34րդ քայլին ընդունեցաւ իր պարտութիւնը:

Ֆիշէր այժմ չորսուկէս կէտ ունի, իսկ Պետրոսեան՝ երկուքուկէս:

Յիշեցնենք, որ վեցուկէս կէտ ապահովողը յաղթանակած կ'ըլլայ: Մրցաշարքը 12 խաղէ կը բաղկանայ:

×

Ութերորդ խաղը առժամեայ կերպով յետաձգուեցաւ Տիգրան Պետրոսեանի անհանդստութեան պատճառով:

Աշխարհի նախկին ախոյեանը ստա – մոքսի ցաւերէ կը տառապի եւ բժիշկներու յանձնարարութեամբ պէտք է հանպղբստանայ քանի մը օր:

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԱԻԱՆԱ՛Կ Կ'ԸՍԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻԻՆ

«Աշխարհի ամէն կողմը աւաւակ կը գտնուի» խորագիրը կը գործածէ Թուրք հրապարակագիրը՝ Ճիհատ Պապան «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ, եւ հետեւեալը կը գրէ·—

«Ամերիկացի ծերակուտական Զարլս Ռիֆլըլ Նիւ Եորքեան հանդիսի մը մէջ կը գրէ որ Թրքական ափիոնը հաղարաւոր երիտասարդ սպաննած է եւ Թուրքիոյ դէմ քարոզութեան կը ձեռնարկէ: Նպատակն է դադրեցնել Թուրքիոյ ընծայուող ամերիկեան օժանդակութիւնը:

«Կը տեսնուի որ ինչպէս ամէն Մորհըրդարանին ամերիկեան Մորհրդարանին մէջ ալ կարգ մը մանիաքներ կրնան մտնել: Մտանանդ սըտոր ըսածներուն նայեցէք· «Թուրքիոյ Ամերիկա ուղարկած ափիոնին ու ռուսական հրթիռներուն ազդեցութիւնը մէկ է»: Յետոյ չվարենալով զսպել դայրոյթը կ'ըսէ· «Թրքական օրէնքի դրծադրիչ մարմինները չատ թոյլատու են դեղծումի, երբ ապօրինի վաճառումներ կ'ըլլան, պանոնք չտեսնել ձեւացնելու համար կրնան կաշառք առնել»:

«Իրականին մէջ ամէն երկրի մէջ կաշառք կ'առնուի բայց ակնհարեւ է որ Թուրքիա չի կրնար հասնիլ Ամերիկայի կաշառքի դէպքերուն համբաւին: Մեր մէջ կաշառք նկատուող բազմաթիւ դէպքեր Ամերիկայի մէջ գործի օրինական յարաբերութիւններ են: Մարդը Ամերիկա հաստատած Թրքաստեաց Հայու մը նման Թուրքիոյ ամէն տեսակ օժանդակութեան դադարումը ուզելէ յետոյ կ'աւելցնէ· «Թուրքիոյ հասցուցած ափիոնը Ֆրանսայի մէջ էրօին կ'ըլլայ, Մարսիլիոյ եւ Քորսիքայի հրոսախումբերուն միջոցաւ Ամերիկա կը մտցուի: Ոչ մէկ խօսք ամերիկացի կանկսթէրներու մասին: Կը տեսնուի որ երբեմն այս կարգի աւանակները ալ կրնան մտնել Մորհրդարան ընտրութեան միջոցաւ եւ ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ խօսքի տէր կ'ըլլան»:

Այս *ալա Թուրքա* սրամտութիւններուն մէջ, Թուրքը չի մոռնար «քրեատեաց Հայ»ը յիշատակելէ, որու կը նմանցնէ ամերիկացի ծերակուտական «աւանակը»: Բայց Ճիհատ Պապան չի՞ խորհիր արդեօք թէ աւելի յարմար կ'ըլլար որ իր այդ ածականը գործածէր ոչ թէ այս «քացառիկ» դէմքին համար որ համարձակեր է Թուրքիոյ դէմ խօսիլ, այլ բոլոր անոնց համար որոնք տարիներէ ի վեր կը շարունակեն կաշառել Թուրքիան, որ որեւէ մէկէն աւելի գիտէ կաշառքին ինչ ըլլալը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ

—o—

Հ· Յ· Դաշնակցութեան կենսունակութեան աղբիւրը հէնց նրա մէջ է, որ իր ծրագրով, իր կազմակերպական ձեւով, իր անդամներով ու մարմիններով, իր գործունէութեան դաշտով նա ամբողջապէս ծնունդ է հայկական իւրայատուկ պայմանների: Կուսակցութիւն ստեղծելու համար, Դաշնակցութեան հիմնադիրները արտասահման չգնացին. ժամանակակից եւրոպական դիտութիւնը, ընկերային ուսմունքներն ու յեղափոխական գործը նրանց համար լոկ օրինակ էին, սոսկ միջոց լուսաբանելու եւ աւելի ճիշդ պատկերացնելու հայ իրականութիւնը: Դաշնակցութեան հիմնադիրները նախ քան կուսակցութիւն կազմելը տարիներ շարունակ ուսումնասիրեցին Հայաստանի ներքին վիճակը եւ ազգային – քաղաքական ու տնտեսական հանգամանքները, չատերը նրանցից տարիներով ապրեցին Հայաստանի գիւղերում եւ քաղաքներում, ժողովրդի մէջ, տեղն ու տեղը անձամբ ծանօթանալով տիրող վիճակին: Եւ միայն այս նախնական աշխատանքից յետոյ ձեռնարկեցին Հ· Յ· Դաշնակցութեան հիմնադրութեան:

Հ· Յ· Դաշնակցութեան հիմնադիրները ժամանակի հայ կեանքի ամէնէն իրազեկ մարդիկն էին: Այդ վկայում են նրանց թողած երկերը, բայց, մանաւանդ, Հ· Յ· Դաշնակցութեան առաջին ծրագիրը: Մինչ նրանցից առաջ եւ յետոյ հայ կուսակցութիւն կազմողները ընդհանրապէս մեկնում էին վերացական դատողութիւններից, անում էին բնազանցական ընդհանրացումներ, Հ· Յ· Դ· ծրագրի հեղինակները խօսում են միայն կենդանի փաստերի եւ իրական տուեալների մասին: Այդ պատճառով նրանց եզրակացութիւնները ալ կենդանի են եւ իրական: Դաշնակցութիւնը պատասխանում է հայ իրականութեան նզովեալ հարցերին: Դաշնակցութիւնը դնում հա՛յ միջավայրից բխող պահանջներ: Դաշնակցութիւնը հաշուի է առնում միայն Հայաստանի ու հայ կեանքի առանձնայատկութիւնները: Ուստի եւ Հ· Յ· Դաշնակցութեան ծրագրում տիրական է ազգային տարրը: Եւ Դաշնակցութեան ծրագիրը ոչ միայն կուսակցական ծրագիր է, այլեւ ընդհանրական հայ ազգային հաւատամք:

Նոյնը պէտք է ասել եւ Հ· Յ· Դաշնակցութեան կազմակերպական ձեւի մասին: Հ· Յ· Դաշնակցութեան հիմնադիր ժողովը, 1890ին, ընդունել էր խիստ կենտրոնացման սկզբունքը, սակայն, երկու տարուայ փորձը բաւական եղաւ, որպէսզի Դաշնակցութեան հիմնադիրների առողջ բնազդը ըմբռնէ, որ կեդրոնացումը՝ անհամապատասխան է հայ իրականութեան պայմաններին: 1892 թ· առաջին ընդհ· ժողովում արդէն կենտրոնացման դրութիւնը փոխարինուեց ապակեդրոնացումով: Հնչակեան կուսակցութիւնը քայքայուեց ծայրայեղ կենտրոնացման հետեւանքով· դաշնակցութիւնը ապրեց եւ զօրացաւ չնորհիւ ապակենտրոնացման:

Կայ եւ մի ուրիշ խիստ կարեւոր պարագայ· միւս հայ կուսակցութիւնները կառուցուած են նուիրապետական սկզբունքով· վերից վար իշխում է տիրողն եւ ենթարկուողի, հրամայողի ու հրամանը կատարել պարտաւորուածի իրաւական փոխ–յարաբերութիւնը: Սոսկ մեքենայական կարգապահութիւն: Դաշնակցութեան մէջ, մանաւանդ, նրա կեանքի սկզբնական շրջանում, իշխանութիւնն ու կարգապահութիւնը զուտ բարոյական են: «Յեղափոխական գործում, ասուած է Հ· Յ· Դաշնակցութեան 1892 թ· ծրագրում, չի կարող լինել իրաւունքի եւ պահանջի խնդիր, այլ միայն բարոյական պատասխանատուութեան եւ բաւարարութեան խնդիր»: Եւ սա միայն խօսք չէր· «բարոյական պարտաւորութեան» դիտակցութեան ուժն էր, որ հարիւրաւոր ու հազարաւոր Դաշնակցական ընկերներին մղում էր դէպի հերոսական գործեր, յաճախ, դէպի անխուսափելի մահ: Հ· Յ· Դաշնակցութեան ուժը այսօր էլ բարոյականութեան մէջ է, յեղափոխական պարտքի եւ իրաւունքի բարոյական հիմքերի մէջ:

Այս բոլորի չնորհիւ, Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը դարձաւ մի համաժողովրդական զանգուածային կուսակցութիւն: Հայոց պատմութեան մէջ, դարերի ընթացքին, լուսաւորչական եկեղեցուց բացի, երբեք դոյութիւն չի ունեցել մի կազմակերպութիւն այնքան լայն ու այնքան խոր, որքան Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը, որի մէջ այնքա՜ն ամուր լինէր բոլոր մասնիկներին իրար զօդող չաղաթը եւ որ միայն զաղափարական ու բարոյական հիմքերով ծնած, աճած ու այսպիսի մեծութեան հասած լինէր:

Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը սովորական կուսակցութիւն չէ· նա եւ Ուխտ է միաժամանակ, բառի լաւագոյն իմաստով՝ եղբայրակցութիւն: Դաշնակցականը Դաշնակցականի համար միայն զաղափարակից ու զինակից չէ, այլեւ բարոյական պարտականութիւններով եւ իրաւունքներով եղբայրացած անհատ: Մի անհատնալի, չատերի համար անհասկանալի խորհուրդ, մի հոգեւոր զօրութիւն, տաւտա-նում է Հ· Յ· Դաշնակցութեան, բոլոր իսկական Դաշնակցականների վրայ, պաշտպանում նրանց ժամանակի ու մարդկային կրքերի ժանգից, ուժ է տալիս նրանց, ներշնչում զաղափարական անձնազոհութեան եւ հերոսական գործերի համար:

Հ· Յ· Դաշնակցութեան մէջ կայ ուժի մի աղբիւր եւս, որից զուրկ են բոլոր հայ կուսակցութիւնները·— Տիրական պաշտամունք անցեալ գործերի եւ նահատակ ընկերների: Դաշնակցութիւնը այն չէ միայն, որ այսօր կայ· Դաշնակցութիւնը ամբողջ մի վիպերգութիւն է, պատմական մի Էպոպէ, որ յղացուել է 1890 թ· եւ աճում ու զարգացում է դեռ, ծաւալում ու խորանում է անընդհատ հայ ժողովրդի կեանքի եւ դիտակցութեան մէջ: Դաշնակցութեան անդամները նրանք չեն միայն, որ արձանագրուած են կուսակցութեան տոմարներում, այլեւ բոլոր նրանք, որոնք երբեւիցէ ապրել, գործել ու նահատակուել են Դաշնակցութեան դրօշի տակ: Մեզ հե՛տ են միշտ, մեր մէջ են բոլոր մեր զաղափարական առաջնորդները եւ մարտիկները՝ հիմնադիրների սրբազան երրորդութիւնից սկսած մինչեւ այսօր՝ բոլոր նրանք, որոնց մարմինը հանգչում է յայտնի կամ անյայտ դերեզմաններում, բայց որոնց հոգին մի՛շտ մեր մէջ է, մեզ հետ՝ իբրեւ ներշնչող, ուղեցոյց, մարտակից եւ առաջնորդ: Երբ զաշնակցական ժողովները բանաձեւ են հանում, այդ բանաձեւին քուէարկում են ո՛չ միայն ժողովին ներկայ եղողները, այլեւ Քրիստափորները, Զաւարեաններն ու Ռոստոմները: Երբ զաշնակցական մարտիկը կռուի դաշտ է մեկնում, նրա կողքին են Ամամ Ամամեանները, է՛ւ Բարկէն Սիւնիները, է՛ւ Սերոբները ու Գէորգ Զաւուշները, է՛ւ Դումաններն ու Խէչօները:

Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը մի եղակի ընտանիք է, մի բարոյական մեծ եղբայրակցութիւն, մի զաղափարական վեհ ուխտ, հայ ժողովրդի ծոցից դուրս եկած, հայկական միջավայրում ծնուած ու սընուած մի հզօր կուսակցութիւն: Այս իմաստով նա ինքը հայ ժողովուրդն է, Հայութեան կազմակերպուած կամքը, նրա ըստեղծագործող հանճարի մարմնացումը: Նա ուրիշ կուսակցութիւնների նման չէ: Իր խորքով ու ձեւով՝ նա հայկական է, պատուղը հայ հողի, հայ ջրի, հայ սրտի, միսը մսից եւ արիւնը արիւնից հայ ժողովրդի, բնական ծնունդը հայկական միջավայրի, մինչեւ այժմ չկրկնուած ու դեռ երկար ժամանակ չկրկնուելիք:

Հ· Յ· Դաշնակցութիւնից առաջ եւ նրանից յետոյ մէկից աւելի հայ կուսակցութիւններ են ստեղծուել, բայց նրանք կա՛մ այլեւս չկան, կամ ապրում են սահմանափակ թիւով մարդկանց մէջ: Հ· Յ· Դաշնակցութիւնն է միայն երկարակեաց, կենսունակ, լայնքով ու խորքով համաժողովրդական, գործօն ու զօրաւոր, որ ծննդեան օրից սկսած մինչեւ այսօր պրանիտի պէս անասան կեցած է քաղաքական պայքարի առաջաւոր դիրքերում:

1934 Ս· ՎՐԱՅԵԱՆ

«ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ» ԵԻ ԻՐ ԴԵՐԸ

—o—

Շատ քիչ թերթեր այնքան ապրած են ապրող սերունդին վրայ, որքան «Ազատամարտ»ը՝ իր գոյութեան վեց տարիների մէջ:

Հին օրերու մէջ Մասիսը եղած է նախ, որ ձգած է իր հետքը: Բայց անիկա դեռ պարզ թերթը չէր· անոր դիմաւոր գործը եղաւ նախ լրագրական լեզու մը չինել, յետոյ ծաւալել ընթերցասիրութիւնը, ու այդ տեսակէտով՝ մեծ էր իր բարիքը:

Յետոյ «Արեւելք»ը, «Հայրենիք»ը եղան, որ սերունդ մը պատրաստեցին նոր ոգիով, ու նոր թափչքներով: «Մշակ»ը, Թիֆլիսի մէջ, նոյն այդ մեծ դերը կը կատարէր: Լրագրութեան պատմիչը թող անոնց դերը բացատրէ օր մը:

Ա՛յլապէս զօրաւոր եղաւ «Ազատամարտ»ի ազդեցութիւնը: Անիկա ոչինչէն պիտի պատրաստէր սերունդը: Համիտի ռեժիմին, այլանդակուած էին մարդիկը, ու պատանեկութիւնը դպրոցներու մէջ կը կարզար աչքը փակ: Պէտք է ստեղծուէր նո՛ր սերունդ մը՝ նոր օրերու տակալու համար: «Ազատամարտ»ը այդ նոր սերունդը պատրաստելու հոգը ստանձնեց:

Ու արդարեւ, ամբողջ սերունդ մը «Ազատամարտ»ը միայն ունեցաւ իբր հորիզոն: Անկէ կը քաղէր իր ամէն օրուան սընունդը, ու անով կը բացատրէր իր չուրջի երեւոյթները: Դժբախտ բան մըն է այս որեւէ սերունդի համար: Բայց երբ չկան գիտական չրջանակներ, վառարաններ, ուր պատանին իր միտքը մարսէ ու ընդարձակէ իր աչքին հորիզոնը, եւ մանաւանդ, իր չուրջը կը վխտան թունաւոր միջատները, այլասերող ազդակները, անշուշտ որ «Ազատամարտ» նուիրական դեր մը կատարեց:

Անիկա հայ գիրը տարաւ գաւառի ամէնէն խուլ անկիւնները, ուր դեռ գիրք ու թերթ չէր մտած: Փա՛ստ է, որ հեռաւոր գիւղերուն մէջ «Ազատամարտ» յաճախ

—o—

Ցամաքին վրայ դողերս անցան: Մթնեց, գիշեր եղաւ: Որոշեցի Սկիւտար երթալ, հոնկէ տուն դառնալ: Վազեցի հանրա – կառքի մը, ան ալ Գարաճա Ահմէտի Տու վար Տիպլին որ եկանք Նուհ Գուեուսուիի կողմը դարձաւ: Վար ցատկեցի ու չըսպասեցի հանրակառքի մը: Պատերազմի տարիներուն Սէլիմէի Գավաք Իսկէլէսիին գինուորական փուռերը հացադործ գին – ուոր ըլլալով՝ զօրանոցին՝ ինչպէս Սկիւտարի բոլոր թրքական թաղերը փողոց–փողոց գիտէի: Մութ ու նեղ տուներու արանքներէն քալելով, աւելի վազելով Գղլար Աղասի իջայ, Ահմէդիէէն նաւա – մատոյց հասայ, նաւ նստայ, տուն դարձայ: «Հէ՛յ, ձեր Գնալըին ալ, ձեր Գնալըին օղին ալ, ձեր Գնալըին ծովուն ալ, ըսի ու ըսի, անկողնիս մէջ երկննալով»:

Բայց իմ մէջ միայն ծովու վախը չկայ: Երկրորդ մըն ալ ունիմ, բարձր տեղէ մը վար չեմ կրնար նայիլ, գէշ կ'ըլլամ, գլուխս կը դառնայ: Մօրս պատահած արկածէ՞ մը ժառանգած եմ, արդեօք, երբ ինձմով յղի իր վերջին չարաթը լեռ փոխելով կաւ հանելու գնաց, լեռը վրան փլաւ, ազատեր էին, քանի չորս ժամ զգայազրկ եղեր էր, մեռաւ կարծեր էին, առկէ հե՞տք մնաց կ'ըսէք:

Երկիրը, գիւղը, ազայութեանս ծառեր – բուն վարի ճիւղերուն վրայ հազիւ կըր – նայի բռնելով կենալ, կը վախնայի վեր ելլելու, մինչդեռ ինձմէ փոքրերը անդամ մինչեւ գագաթի ճիւղերը կը բարձրանային:

Մեծցայ, ամուսնացայ, ամէն անձրեւներէ ետքը երդիքները լողելը իմ եւ հինգ պարտականութիւնն էր: Մրեղ՝ յարդ – փոշի կը ցանէինք, լղտորքը կ'անցնէինք լողին, ու պարաններէն քաշելով կը լողէինք: Երբ ցուիքին գայինք, ես կը վախնայի, պարանները կը փոխէինք, ես ներսի կողմը կ'անցնէի, կինս դուրսի կողմը, որ մեր երդիքներուն ցուիքները ինչքան բարձր կ'ըլլային:

Երդնկայէն կուզանք որ մեր գաւառա – գլուխ քաղաքն է: Դեկտեմբերի մէջ ենք, Վարի գեղի Մանուկը, Սուրէնը ու ես ենք: Առաջին գիշերը Քամեր պատկեցանք, որ աղահանքի գիւղ մըն է, առտուն գետի մը եղերքը հասանք: Գետն ալ լայն է, տախտակ մը երկնցուցեր են, վրայէն քալելով գէմի ափը պիտի անցնինք: Ես պիտնայի գետ մը կենալը, նոր կամուրջներէն կ'անցնէի, Եփրատի պէս կողմով Քեմախէն կ'երթայի, այս համբով չէի գար:

— Տղաք, ես չեմ կրնար տախտակին վրայէն քալելով անցնիլ, ես երդնկա կը դառնամ, Քեմախէն կուգամ, դուք գացէք, ըսի:

— Ձմեռ օրով նորէն երդնկա դառնալ, խենթեցա՞ր դուն, ըսին:

Ի՞նչ ընեմ, աչքս չի կտրեր, աչքերս պիտի դառնան, գեռը պիտի իյնամ: Ճամբան սորվիմ, մինչեւ երդնկա ալ չեմ երթար: Գառնիէն կամուրջը աւելի մօտ է, ըսի:

Կայներ ենք, կը մտածենք գետին քովը որ չատ վարը Եփրատին կը միանայ: Ի վերջոյ որոշեցինք գիս տախտակին վրայ կեցուցին, աչքերս գոցեցի, մէկը մէկ, միւսը միւս ձեռքէս բռնեցին, կոմնակի տոտիկ տոտիկ յառաջացանք մինչեւ որ եղերքը հասանք:

Կոկորդիս նչագեղձերը դարմանելու համար Իսթանպուլ եկայ: Պիտի չմնայի, նորէն երկիր պիտի վերադառնայի: 1914ի ամառն է, Մեծ պատերազմ սկսած չէ: Հրաւիրուած եմ Սկիւտար, Բոստա Ըո – լին, տան մը երրորդ յարկն ենք, մեծ պատչամ մը: Պատչամը դուրսը, պարտըսպին մէջ է: Ծայրէ ծայր աղանդեր – ներով սեղան մը չուրջը չարուած են ամէնքը, ես սենեակին մէջ պատչամին մուտքը եմ: Կը խմենք, կ'երգենք, ամէնքն ալ երիտասարդներ են: Ես քանուէթ տարեկան եմ:

— Ծո, ախպար, հոս չգա՞ս, հող տաք տեղը նստեր ես, հոս աղուոր հով կը փչէ, կ'ըսեն ամէնքը:

— Հոս լաւ է, կ'ըսեմ: Չեմ ըսեր, թէ կը վախնամ նստելու: Սերտէ էրքէլիք վար (*), բանաստեղծ Օրհան Վելիին ըսածին պէս:

— Ծո, ախպար, երկիր պիտի դառնաս, մենք քեզի համար եկած ենք, դուն հող պիտի նստիս, մենք հո՞ս, ըսին եկան թեւէս քաշեցին գիս սեղանին պատուոյ տեղը նստեցնելու մինչեւ որ ըսի, թէ ես կը վախնամ, ես չեմ կրնար նստիլ հող:

Պատերազմը սկսաւ, երկիր չդարձայ, հոս մնացի, ատ ալ ուրիշ պատմութիւն է:

Երկու ամառ էշիլէուրտ եղայ, ամէն առտու էշիլդիւղ կ'երթայի չողեկառք նստելու, ամէն իրիկուն էշիլդիւղ կ'իջնէի էշիլէուրտ դառնալու համար: Պատճառը ըսեմ, էշիլէուրտի կայարանը երկաթէ սանդուխով էր, հոնկէ կը բանէին չողեկառք մտնողները, ելլողները, ես չէի կրնար բարձրանալ ու իջնել: Առաջին օրը չդիտէի ու ելայ, ես միայն պիտեմ, թէ ինչեր եղայ մինչեւ որ իջայ: Հիմա սանդուխը չկայ, տակէն կը բանին:

Բայց իմ սրունքներս իմ հպարտութիւններս են: Քիչեր ինձի չափ կրնան քալել: Երէկ տասը մարդ կայ քաղաքին մէջ, մէկը ես եմ: Ժամերով քալեմ, ես չեմ յոգնիր: Երբ Սկիւտար էի, Իճտատիէէն ամէն օր կը քալէի Նատամատոյց իջնելու, ելլելու համար: Զորս տարի Իճտատիէէն Գալաթըսարայ քալելու գացի–եկայ: Կիրակիները տունը չէի նստեր, Զամլըճաներ, Թոմբուլնքներն ու անոնց չրջակաները, վէչերն էի: Բէյօղլու անցայ, ամառ–ձմեռ կառք, հանրակառք չնստայ, Տոլմապահչէն, Գուրթուլուչէն Բէյօղլու, կամ Բէյօղլուէն Պապը–Ալի, Զարչըգաբու, Պէյօղիտ ոտքով գացի եկայ: Իւքսէք Գալուրըմէն, Մահմուտ Փաչայէն ելայ ու իջայ պանդոկին դործերուն համար: Ամառները պանդոկին դործերուն համար: Ամառները Թարապիա կ'ըլլայի, ազատ ժամերուս կը նեղուէի պանդոկէն, դուրսն էի, ենի դիղէն մինչեւ Սարըեարին ծովեզերքները, ջուրերն էի: Ֆլորիային պլաժներուն հետ դործ չունէի, բացատաններ ժուռ կուդայի:

Եւ աստուածները չհանդուրժեցին, նախանձեցան քալելուս, ոտքերս պատժեցին, որովհետեւ ես ըմբոստացայ իրենց դէմ, կը յայտարարէի, թէ ես չեմ յողնիր, ժամերով կը քալեմ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(8 եւ վերջ)

(*) Տղամարդ եմ:

իր դասակիրճ ծառայած է ուսուցիչնե-
րու ձեռքը:

Անիկա հայ կեանքին մէջ բարձրացուց
մասնաւոր աշխատաւորին փրեսթիժը:

×

Հայ գրականութեան համար ահաւոր
դժբախտութիւն մըն է, որ երբեք չէ ու-
նեցել իր բնականոն ընթացքը: Հին դա-
րերը ձգենք, առնենք մեզի մօտիկ հարիւր
տարիները. ո՛չ Կովկասի, ո՛չ Թուրքիոյ
մէջ գրական կեանք չկայ՝ այս բառին
եւրոպական իմաստով. ինչ որ գտնենք՝
առանձին փայլող տաղանդներու կայծ-
կըտուքներ են միայն, ու անհատ –
ներու ճիգերը՝ իրենց չուրջը գրական
շարժում առեղծելու: Միաքէս Չանկնիր
այս դժբախտութեան համար մարդիկը
մեղադրել: Հայ ժողովուրդին ճակատա-
գիրն է անոր աղբիւրը:

Նախ որ քաղաքական հոգեր, չարդեր,
տագնապներ կլանած են, ամբողջ
դար մը, հայ ժողովուրդին բոլորն միաքն
ու կորովը: Ամէն օր աղէտ մը եկող ու
ամէն օր աղէտի մը սպասող ժողովուրդէ
մը կարելի չէ սպասել, որ իր օրուան հո-
գերը մոռնայ ու գրական կեանք սկսի:

Չեռեւնքը եղաւ այն, որ գրական
կեանք չունեցանք. ամէն մէկը իր խուցին
հորիզոնը միայն ճանչցաւ: Ոչ միայն ե-
կարտեւ, լուրջ, առաւար պարբերական –
ներ չունեցանք, որոնք համախմբէին մեր
գրականութեան եւ արուեստի աշխատա –
ւորները եւ զանոնք մղէին նոր ճիգի, նոր
որոնումներու, այլեւ պակսեցաւ գրքի
գրականութիւնը: Մեր լաւագոյն գրողնե-
րէն չատեր հասար մը չհգած գացին: Մեր
գրականութիւնը ցրուած է օրաթերթերու
մէջ ու չկայ, դոնէ այսօր, հոդածու ձեռք
մը, որ գոհարները մոռացութենէ փրկէ:

Լրագիրները եղան, այսպէս, մեր գրա-
կանութեան գլխաւոր օճախը: Ոչ մէկ ու-
րիշ ազգի մէջ լուրի թերթերը այնքան չեն
առարած գրականութեան, որքան եղած
է մեր մէջ: Մեր գրագէտներէն չատերը
անոնց մէջ ցանցնած են իրենց լաւագոյն
էջերը, օրը օրին կարդացուած են արդէն
մոռցուած վաղուց: «Հայրենիք»ը, «Մա-
սիս»ը, «Արեւելք»ը, «Մշակ»ը իրենց
առաւար հատւածներով դուրգուրած
ժամերու կը սպասեն՝ իրենց պզտիկ –
պզտիկ դանձերը թափելու համար մեր
դիրկը:

«Ազատամարտ» իր դերը ըմբռնեց: Կու-
սակցութեան մը օրկանը քաղաքական եւ
հասարակական մտահոգութիւններով քա-
լող լրագիր մը չեղաւ միայն, այլ նաեւ
մեր գրականութեան իր պարտքը հատու-
ցանելու կոչուած թերթ մը: «Ազատա –
մարտ» իր այդ դերը կը պարտի Ռուբէն
Զարդարեանի:

«Ազատամարտ», հետեւաբար, ուղեց
գրական օճախ մը ըլլալ: Անիկա համա-
խմբեց մեր գրականութեան լաւագոյն
դէմքերը, նոյնիսկ անոնք, որ Դաշնակ –
ցութեան բարեկամները չէին: Արտաչէս
Յարութիւնեան, Յակոբ Օշական, Հրանդ
Նազարեանց, Կոստան Զարեան եւ չատ մը
ուրիշներ հոն համախմբուեցան՝ Դաշնակ-
ցականներու եւ Դաշնակցութեան համա-
կիրներու կողքին: Մեր մէջ ոչ մէկ օրա-
թերթ թերեւս ունեցած է գրական աշխա-
տակիցներու այդքան հոծ թիւ մը: «Ազա-
տամարտ»ի հատւածները լեցուն են գրա-
կան էջերով եւ ուսումնասիրութիւններով:

«Ազատամարտ» չդոհացաւ օրաթերթին
մէջ երբեմն, այդպէս, տեղ տալով գրա-
կանութեան: 1910 Յուլիս 10ին, հիմնեց,
գրական բեմ մը տալու համար, չաբա –
թական – յատկացած մը, որուն մէջ սա-
կայն հասարակական դիծը չատախ դօրա-
ւոր եղաւ: Անիկա մինչեւ 73 թիւ տեւեց,
փոխն ի փոխ խմբագրութիւնը սահմանե-
ցին Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Դար –
բինեան եւ Շաւարշ Միաքեան: Յետոյ,
1912ին, բոլորովին գրականի փոխուեցաւ
առաւ նախ «Բամբիռ», յետոյ «Բպրին»
անունը, որ քանի մը ամիս միայն տեւեց.
այդ չրջանին գլխաւոր աշխատակիցները
եղան Լեւոն Շանթ, Լիպարիտ Նազար –
եանց եւ Հրանդ Նազարեանց, բայի իրմէ՝
Զարդարեանէն:

«Ազատամարտ», օրաթերթին ըլլայ թէ
չաբաթաթերթը, տիթի տուաւ, որ կարդ
մը նոր դէմքեր յայտնուին ու կազմուին:
Յակոբ Քիւֆէճեան (Օշական) «Ազատա-
մարտ»ով իր համբաւը սկսաւ. Սալբի հոն
բրաւ իր առաջին փորձերը. Զարեան հոն
կատարեց իր մուտքը հայ գրականութեան
մէջ. Գեղամ վարդապետ հոն սկսաւ էր իր
մտքի որոնումները:

Դժուար է «Ազատամարտ»ի աշխատա –
կիցներուն ու թղթակիցներուն թուումն
իսկ ընել: Թերթ մը, որ աւելի քան վեց
տարի չարունակուեցաւ անընդհատ՝ իր
չուրջ համախմբած պոլոյ, գաւառի եւ
արտասահմանի մեր լաւագոյն մտաւորա-
կանութիւնը, անշուշտ որ պիտի ունենար
աշխատակիցներու հոծ թիւ մը: Բայց տա-
լու համար անուններ, գրոս յիշողութիւնը
դրչիս տակ կը բերէ, թուեմ գոնէ գլխա-
ւորները: «Ազատամարտ»ի հետ եղան
Զաւարեան, Վռամեան, Խաժակ, Զօհ –
րապ, Վարուժան, Մշոյ Գեղամը, Սիա –
մանթօ, Մելքոն Կիւրճեան, Ա.Հարոնեան,
Խոսհակեան, Վարանդեան, Արաչ. Յա –
կոբեանեան, Զապէլ Եսայեան, Ռուբէն
Սեւակ, Վրթանէս Փափազեան, Լեւոն
Շանթ եւայլն:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

ԽՄԲ.— «Դրօշակ»ի երրորդ թիւին մէջ, 1892, Ս. Զաւարեան եւ Ռ. Միհայէլեան խմբագրականով մը կը պարգեն Դաշնակ-ցութեան ընկերային առաջադրութիւննե-րը եւ քաղաքական նպատակները՝ գոր-ծադրելի Թրքահայաստանի մէջ:

Ստորեւ ընկերային պահանջները ներ – կայացնող հատուածը:

×

... Ամբողջ կուլտուրական աշխարհն պատմութիւնը հազարաւոր տարիների ըն-թացքում ցոյց է տալիս մեզ՝ որ յանձնել ամբողջ ժողովրդի բախտը մի դասակար-դի, որ իր կացութիւնը կարող է հաստա-տել ծագման, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժի, կամ թէ չէ նոյնիսկ ուսման վրայ, տալ կառավարութեանղեկը որեւէ դա-սակարգի, կը նշանակէ առեղծել ճնշում այդ դասակարգի, դարձնել ժողովուրդը ծառայող այդ փոքրիկ մասի ու մխիթա-մանակ անբարոյականացնել իշխող քա-ղաքագէտներին:

Դորա հետ զուգընթացաբար հասարա-կական կեանքի ալիքը թուլացնելով ա-ռանձին անհատի գաղանական ձգտումնե-րը եւ պակասեցնելով նիւթական անհաւա-սարութեան հետ անխախտ կապուած ճնշումը՝ տանում է մեզ դէպի եղբայրա-կան սկզբունքները, դէպի ընկերական, համայնական հասատատութիւնները:

Արդարութեան ամենագլխաւոր պա-հանջն է թէ ամէն մարդ իր քրտինքովը պիտի աշխատէ կերած հացը, թէ հաւա-սար աշխատանքի հետ անհատը պիտի ու-նենայ նոյնպէս հաւասար իրաւունք կեան-քից օգտուելու, տարածւում է աւելի եւ աւելի: Դեմոկրատիայի յաղթութիւնը այնպիսի հսկայ քայլերով է յառաջ գը-նում, որ շատ ժամանակ չանցած հասա-րակութեան դեկավարող տարրը, գանա-գան առանձնաշնորհումների տեղ՝ լինե-լու է աշխատանքը իրրեւ ընդհանուրի բարօրութեան միակ միջոց:

Ահա այս է պատճառը, որ հայ յեղա-փոխականները, միշտ դէմ լինելով որեւէ առանձնաշնորհումների, կը գարգացնեն ու ի՛ընդլայնեն գարերի ընթացքում հա-յութեան մէջ տեղի ունեցած ու խորը ար-մատ ձգած ընտրողական սկզբունքը: Ա-պագայ ազատ Հայաստանում իշխող ռամ-կավարական սահմանադրութիւնը, ծառա-յելով ընդհանրութեան չահերին, պիտի ե՛ւ հաստատուած լինի ամէն հասակաւոր բնակչի հաւասար ընտրողական իրաւուն-քի վրայ առանց որեւէ ցենզի, իսկ այդ չահերը իրականապէս պաչտպանելու հա-մար, ընտրողական սկզբունքը կառավար-չական բոլանդակ գործողութիւններից սկսած դէպի առաւել նեղ գաւառականը ու համայնականը պիտի ստանայ տարաե-լակոյս լայն ծաւալ:

Այսպիսի սահմանադրութեան վրայ հիմնուած՝ կառավարութիւնը, անշուշտ, կը հատատատէ.

1.— Անձի եւ կայքի ապահովութիւն ա-մենախիստ միջոցներով:

2.— Տարբեր ազգութիւնների ու դա –
ւանութիւնների հաւասարութիւնը օրէնքի առաջ:

3.— Ազատութիւն խօսքի, մամուլի եւ այլ՝ համակավարական երկրներում ըն –
դունուած արտօնութիւնների:

Նոյնքան մեծ, եթէ ոչ աւելի, նշանա-կութիւն ունի Հայութեան վերածնման համար դիւզացու ապատութիւնը ներկայ ազգատ դրութիւնից: Որպէսզի ժողովուր-դը ոչ միայն խօսքով, այլեւ իրականապէս օգտուի իր ձեռք բերած ազատութիւնից, որպէսզի նա մինչեւ անգամ կարողանայ պահպանել իր ազատութիւնը եւ ոչ թէ չուտով կրկին գրկուի դրանից, հէնց ա-ռաջին քայլերում ժողովրդի ներկայ թըշ-ուառ դրութիւնը օգնելու համար մենք անհրաժեչտ ենք համարում.

1.— Տալ չունեցողին հող եւ համաճայն դարերից ի վեր գոյութիւն ունեցող նոյն-իսկ տաճկական սովորական ու գրական օրէնքի իմաստին որոչ կերպով ապահովել մշակողին հողից օգտուելու կարելիու-թիւնը:

2.— Ամէն տեսակ տուրքերի ենթար –
կուող բոլոր իրերի գնահատումը պիտի կատարուի առանց ցենզի ընտրուած չի-նական եւ թաղական ժողովներում, ո-րոնք պէտք է առաջնորդուին Հայութեան մէջ խորը արմատ ձգած եւ եւրոպական յառաջադիմող հարկահանութիւնից չտար-բերուող «կարողութեան», «Համբայա-կան» սկզբունքով:

3.— Ոչնչացնել գինուորական տուրքը, հաստատելով տեղի եւ ժամանակի պա –
հանջներին համաճայն գինուորագրու –
թիւն:

Հայաստանը յառաջդիմութեան ճանա –
պարհի վրայ դնելու համար անհրաժեչտ են նաեւ.

1.— Ամէն կերպ նպաստել ժողովրդի զարգացմանը եւ ուսմանը:

2.— Զարգացնել ժողովրդի արդիւնա-բերութիւնը, մտցնել վերջինիս մէջ նոր ձեւերը, լայնացնել արտահանման միջոց-ները եւայլն:

3.— Ուժ տալ գիւղացու համայնական սկզբունքներին, զարգացնելով այն ընկե-րական հիմնարկութիւնները եւ ձեւերը, որոնք ծագել են Հայաստանի հողի վրայ, տեղական ու պատմական հանգամանքնե-րի ազդեցութեան տակ, լայնացնել այդ հիմնարկութիւնների սահմանը գիւղից, թաղից սկսած մինչեւ գաւառը, մինչեւ ամբողջ տէրութիւնը եւ այսպիսով մխան-գամային ապահովել համայնքի ամէն մի անդամին՝ բնութեան եւ ընթացիկ կեան-քի պատահական հարուածներից:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Այս հարցումէն Տիգրան սարսռաց եւ փոխանակ պատասխանելու, անուշ ժպի-տով մը ժպտեցաւ, մինչ ժժդունած չրթ-նները բացուելով սպիտակ ակռաներու չարք մը երեւան հանեցին:

— Ակռաները անգամ գեղեցիկ են, մր-մնաձեց Սուլթանուհին եւ վերստին Տիգ-րանի կողմը դառնալով աւելցուց.

— Չէ՞նէպի, դիտե՞ս որ չատ գեղեցիկ ես եւ եթէ Ա.յիշէ հանըմը քեզ հոս ձգելու հաւանէր, մեծ համոյքով քեզ իմ քովս վար կը դնէի:

Տիգրանի սիրտը այդ միջոցին պայթե-լու աստիճան կը զարնէր:

— Դուն պիտի ուզէի՞ր քովս մնալ, չա-րունակեց Հայրիէ ալ աւելի քաղցր չեչ-տով մը:

— Այո, մրմնջեց երիտասարդը հազիւ լսելի ձայնով մը:

Սուլթանուհին բարութեամբ ժպտեցաւ, եւ իր մերկ թեւը Տիգրանի երկարելով դողտրիկ ձայնով մը ըսաւ.

— Չէ՛նէպի, խնդրեմ քիչ մը թեւս չփչ ... այսօր ջիղերս չափազանց դրդռուած են եւ թերեւս չփելով հանդարտին:

Այս ըսելով Սուլթանուհին թեւը երի-տասարդին երկարեց, այդ չարժումէն չա-պիկին աջ կողմի մասը բացուեցաւ եւ ձիւ-նափայլ ծիծ մը երեւան հանեց, որ հա-կիւ քանի մը մատի հեռաւորութիւն մը կը բաժնէր Տիգրանի բերնէն:

Երիտասարդը չէր յանդգներ ձեռքը բարձրացնել եւ իրեն երկարած թեւը բռնել:

Այսուհանդերձ եթէ բարձրացնել իսկ ուզէր անկարելի էր որ անոր բազուկը չփած միջոցին ձեռքը այդ մերկ եւ ծփա-ցող կուրծքին չհանդիպէր:

— Չեմ դիտեր, կակազեց երիտասար-դը, ուրիչ անգամ բնաւ այդ տեսակ բան դը, ուրիչ անգամ բնաւ այդ տեսակ բան մը ըրած չեմ... եւ կը վախնամ որ կը ցաւցնեմ...

— Հոգ չէ... հոգ չէ... կը վարժուիս ... օ՛ն եկուր...

Սուլթանուհին կը սկսէր արտնեղիլ:

Տիգրան կը նախատեսէր թէ իր յամառ մերժումը կրնար աւելի սուր վիճաբա-նութեան մը եւ վտանգաւոր դժդոհու-թեան մը տեղի տալ:

Ուստի ձեռքը երկարեց ու Սուլթանու-հիին ձեռքը բռնեց:

— Ա՛հ, գոչեց Հայրիէ, այս որքա՜ն պաղ են եղեր ձեռքերդ... կարծես թէ սառած են... եւ դողալնին կը դգամ...

Եւ Հայրիէ ակնարկը իր իսկ մարմնին վրայ ուղղեց, անշուշտ ոչ թէ ինքզինքը սենեկապանուհիին ցուցնելու համար, որ արդէն այդ վայրկեանին գինքը կը դիտէր, այլ վստահ ըլլալու համար թէ իր մերկ մարմնին դեղեցկութիւններուն տեսքը բա-ւական պիտի ըլլա՞յ պարզ դեղջկուհի մը խռովելու...

— Օ՛ն, մի վախնար, չարունակեց Սուլ-թանուհին վերստին տիվանին վրայ իյ-նալով, ըսածս ըրէ:

Տիգրան ուրիչ կերպ չէր կրնար ընել, պէտք էր հնազանդէր:

Հետեւաբար սկսաւ ձեռքը Սուլթանու-հիին մերկ թեւին երկայնքն ի վար չար-ժել:

Հայրիէ կիսովին երիտասարդին կողմը ծռեցաւ եւ ձայնը կարելի եղածին չափ աւելի ներդաշնակ, աւելի հրապուրիչ դարձնելով աւելցուց.

— Մի վախնար... ես ալ քեզ նման կին եմ:

Եւ այս ըսելով աչքերը գոցեց ու հեչ-տալից թուլութեան մը նուիրուեցաւ:

Պահ մը յետոյ միւս ձեռքն ալ երկարեց, որ դեռատի սենեկապանուհիին դանուած կողմը տանելու համար պէտք էր ան – պատճառ մերկ կուրծքին վրայ կոթնէր:

Տիգրան այդ փորձութիւնն ալ կրեց: Ձեռքը՝ Սուլթանուհիին թեւը չփած մի-ջոցին երեք չորս անգամ անոր մերկ ծի-ծերուն հանդիպեցաւ:

Հայրիէ այդ հպումէն սարսռաց, մինչ ձեռքը ճանկի մը նման երիտասարդին ձեռքը կը բռնէր ու կուրծքին վրայ կը սեղմէր:

Երկու ձեռքերը պահ մը այսպէս իրար միացած մնացին, մինչդեռ ակնարկնին աստիճանաբար խաչաձեւուելով իրար հանդիպեցան եւ այդպէս անթարթափ մնացին:

Տիգրան այդ ակնարկէն սարսռաց. ի-րեն այնպէս թուեցաւ թէ սիրտը կուրծ-քին տակ պիտի պայթէր:

Հայրիէ այդ վայրկեանին ղգաց թէ մարմինն զօրութիւն մը դուրս կը խու-ժէր, որ տեսակ մը աներեւոյթ՝ սակայն եւ բաւական ղգալի զօրութեամբ մը կը փոխարինուէր, որ դեռատի սենեկապա-նուհիին մարմնէն կուգար:

Սուլթանուհին յանկարծ վեր ցնցուեցաւ եւ տիվանին վրայ նստելով՝ տարօրինակ ակնարկով մը երիտասարդը դիտեց:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձը կը տօնուի, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 23
ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Salle des Fêtes de la Mairie du — 6ème Place St. Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՁԷ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՄԵՂԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուղերձ՝ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն)
երգ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
ԿՈՎԿԱՍ պարախումբ
Խօսնակ՝ ընկ· Գրիգոր Ամիրայեան
Պաշտօնական բաժնէն ետք՝ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ
Մուտք 10 փր·

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ· 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24Ի Ն ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Հ. Յ. Փ.

ԻՄԻ.— Հ· Յ· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ-շաբթի իրիկուն ժամը 20,30ին ընկ· Սերոբեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱԽԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մ ըսըբը 50 Ֆր· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (առանց «Յառաջ»ին) եւ 50 Ֆր· «Յառաջ»ին Արամ Խաչիկեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն· Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր· Պ· եղուարդ Մուրատեանէ իր մեծ մօր վիճբորիա Ստեփանեանի, հօր՝ Արտաշէս Մուրատեանի եւ մօր՝ Ֆորթիւնէ Մուրատեանի յիշատակին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, Կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ· 31, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը:

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ս· Վրացեան խումբին
կը նախագահէ ընկ· ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ
կը խօսի ընկ· ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱՆԱՆ.— Տիկին Կիւլիւմեան ձիննպաշեան չնորհակալութիւն կը յայտնէ իր ազգականներուն, բարեկամներուն եւ հայ բարեգործներուն, որոնք մասնակից եղան իր դառն վշտին իր սիրելի քրոջ՝ Բերթան Մարտիրոսեանի (ծնեալ Մըհտըսի Մանուկեան, բնիկ Էրզրումցի) մահուան առթիւ:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Ֆրանսերէն եւ անգլերէն տաքթիլօ մը: Դիմել՝

GOUDSOUZIAN
Commerce International
9, Rue Monsigny — Paris (2e)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ
կիրակի Հոկտեմբեր 24, Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ
17, Rue Bleue (Métro Cadet)

Պիտի ներկայացուի Հայ Արիներու մասնակցութեան դուռնաւոր ֆիլմը՝

ՃԱՓՈՆԻ ՃԷՄՊՈՐԻՆ

կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բարեկամները

Մուտքը ազատ է

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակութային Կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94

Պար – երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Սայաթ–Նովա խումբ

B. P. 415-08 Paris 8
ou
17, Rue St. Florentin — Paris (8e)
Tél. : 265-85-57, 628-42-50, 936-19-56

Nouveautés — Cadeaux — ETRENNES — Arménie — France — Monde
Livres — Disques — Tapis

ARNOUVILLE
Du 22 au 26 Oct. Semaine Arménienne
Salle paroissiale de l'Eglise Arménienne Catholique, 69 Ave. H. Barbusse de 16 à 21 h.

LYON
Du 29 Oct. au 2 Nov. Semaine Arménienne
295, Rue Boileau, Salle de l'Eglise Arménienne, de 16 à 21 heures

PARIS
Samedi 4 Décembre, De retour des Etats-Unis, début de la Grande Tournée en France d'ADIS HARMANDYAN, Salle Pleyel 252, Fbg. St. Honoré à 17 h. 30

LYON
Dimanche 5 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN,
5, Rue H. Flandrin, Salle Rameau, à 20 h. 30

VALENCE
Vendredi 10 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN
Théâtre Municipal, Centre Ville à 20 h. 30

MARSEILLE
Samedi 11 Décembre, Récital ADIS HARMANDYAN
Parc Chanot Foire Marseille, Palais des Congrès à 20 h. 30

Réservation des places aux expositions.

Réservation Région Parisienne pour le Récital ADIS HARMANDYAN

PARIS
Armenia-Mondia, 17, Rue St. Florentin, sauf samedi et dimanche (Métros : Concorde, Madeleine ou Opéra)

Markarian, 32 Rue de Trévise

SOS Camping, 37 Rue de Chalon, de 10 à 18 h. (Métro : Gare de Lyon).

CAFE TINE, 20 bis, Rue de la Défense, Issy-les-Moulineaux

Salle Eglise Arménienne Catholique, du 22 au 26 Oct. de 16 à 21 h.
69, Rue Henri Barbusse, Arnouville.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

1550 ՖՐԱՆՔԻՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Բնակութիւն եւ նախաճաշ Երեւանի այն պանդոկին մէջ, որ կը համապատասխանէ ընտրուած կարգին: Կամ թուրիսթ կարգ, կամ Ա· կարգ, Ա.Ն.Ի կամ ԱՐՄԵՆԻԱ պանդոկը, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւնները եւ Մոսկուա բնակութիւնը երթալու առեն:

10, 15 եւ 20 օրուան ճամբորդութիւններ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՑ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ.—

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1971
22 Դեկտեմբեր, 1971
15 Յունուար 1972
25 Մարտ 1972

Մանրամասն դրքոյկը կրնաք առանալ մեզմէ:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
24
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
24 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12249

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.249

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՍՊԱՍ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Սովետահայ Գրողներու Զ. Համագումարին շուրջ)

Ա·

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վերջերու համագումարը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ անցեալ Յունիս 1–3։ Ժամանակին արձանագրեցինք համագումարի բացումն ու այնտեղ խօսուած ճառերը։ Ժիրայր Մկրտիչեան անդրադարձաւ անոր երեք յօդուածներով՝ խորհրդածութիւններ եւ հաստատումներ խորագրին տակ (Յառաջ 4, 6 եւ 7 Յուլիս 1971)։ Իսկ մեր Յունիս 15ի եւ 16ի թիւերուն մէջ հրատարակեցինք Միութեան Ա· քարտուղար Էդ· Թոփչեանի հաչուետու Զեկուցման դիմաց մասերը, քաղելով Սով· Հայաստան օրաթերթի Յունիս 2ի թիւէն։

Այժմ Սովետական Գրականութիւն ամսագրի 7րդ թիւին մէջ (էջ 108–133) «Կոմունիստական շինարարութիւնը եւ մեր գրականութեան հիմնական խնդիրները» խորագրով եւ Էդ· Թոփչեանի անունով լրիւ հրատարակուած է Գրողներու Միութեան քառամեայ գործունէութեան Զեկուցումը, որուն կ'անդրադառնանք անդամ մը եւս, նկատի ունենալով անոր մէջ արծարծուած մտքերու չահեկանութիւնը։

Ըստ Թոփչեանի, սովետահայ գրականութիւնը իր կիսադարեան գործունէութեան ընթացքին հաւատարմօրէն ծառայեր է ժողովուրդի եւ կուսակցութեան գործին, «Հայ ժողովրդի սոցիալիստական վերածնութեան մեծ գործին»։

Խորհրդային Հայաստանի պատմութեան առաջին յինսամեակը ամբողջական, լենինեան խմաստուն աւանդներու կենսագործման չջան մըն է եղած, նիւթական եւ հոգեւոր արժէքներու նոր որակ մը, որմէ սկիզբ կ'առնէ երկրորդ յինսամեակը, ոչ միայն իրրեւ անցած տարիներու շարունակութիւն, այլեւ իրրեւ «կոմունիստական հասարակութեան կառուցման քարձրագոյն փուլ»։

Թոփչեան կանդնած Խ· Հայաստանի ժողովրդի եւ գրականութեան երկրորդ յինսամեակի սեմին, հարց կուտայ թէ սովետահայ գրականութիւնը ի՞նչ ստեղծած է եւ ի՞նչ արժէքներով հարստացուցած գարաւոր հայ մշակոյթը։

Այս հարցումին պատասխանելէ առաջ, Գրողներու Միութեան քարտուղարը կ'ուզէ անդրադառնալ եւ արդար ըլլալ, արժանին տուրքը տալով նախասովետական չրջանի հայ գրականութեան, զոր, «դասական» կ'որակէ։ «Թերթեցէք մեր դարաւոր գրականութեան էջերը եւ ձեզ կը համակի անդորրող կարօտի մի զգացում։ Կարօտ՝ հայրենիքի ազատութեան, աշխատանքի եւ կառուցման, մարդկայնութեան եւ խաղաղութեան»։

Հայ դասական գրականութիւնը, կ'ըսէ, սկ, սոցիալական պայքարի, ճնշուած ու հալածուած ժողովրդի գրականութիւն էր, անոր ղեկաւոր կերպարը կեանքի անար – գրութենէն խոցուած ու դայրացած մարդն էր։ Բռնութեան հետ չէր համակերպեր ժողովուրդը։ «Եւ ազատութեան անդուլ որոնումները գրական երկերում մարմնաւորում էին ուտոպիական երազների կերպարանքով։ ... Յետագայ ժամանակներում, յատկապէս 20րդ դարի սկզբին, հայ գրականութիւնը հաստատեց ժողովրդի լայն զանգուածներում աւելի ու աւելի հասունացող ազատագրական ձգտումները, որ միաձուլեցին բանուոր դասակարգի յեղափոխական պայքարի հետ։

Գրական գրականութիւնը, կը խոստովանի Էդ· Թոփչեան, մեր անգնահատելի հարստութիւնն է, մեր ազգային հպարտութիւնը, որը մարդկայնութեան իր բարձր իդէալներով այսօր էլ ակտիւօրէն մասնակցում է նոր մարդու դաստիարակութեան գործին»։

Խորհրդային վարչաձեւի հաստատում – մով, դարաւոր տառապանքի մղձաւանջը փոխարինուեր է նոր աշխարհով, ոգով – ուած անապատ լոյսով ու ջերմութեամբ։ Վերջ արուեր է բռնութեան, ատելութեան եւ թշնամանքին ու մշտապէս արծարծուեր է ժողովուրդներու բարեկամութեան անմար կրակը։

Զորս չրջաններ բոլորած է գրականութիւնը խորհրդային միւս ազգերու գրականութեանց հետ նոյն կենարար ակունքից եւ արուեստի ազգային ձեւերով արտացոլել մեր կեանքի միասնական սոցիալիստական բովանդակութիւնը»։

Այսինքն գործած է ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային, ինչպէս սովոր են հոլովել բոլշեւիկները։

Էդ· Թոփչեան հպարտ է, որ «այդ մեծ միասնութեան չնորհիւ հայ գրականութիւնը դուրս է եկել մէկ ազգային մշակոյթի լինելու սահմաններից եւ նուաճել համամիութենական ու համաչխարհային ճանաչում»։

Զորս ժամանակաչրջաններուն ալ աւելի եւ աւելի ամբացեր է գրականութեան կապը կուսակցութեան եւ սով· կառավարութեան քաղաքականութեան հետ, ո – րովհետեւ ե՛ մէկը ե՛ միւսը կը ծառայեն եղեր «կոմունիստական հասարակութեան կառուցման ընդհանուր գործին»։

Էդ· Թոփչեանի խոստովանութեամբ, սովետահայ գրականութիւնը կազմաւորուած եւ զարգացած է իրրեւ բաղկացուցիչ մէկ մասը բոլշեւիկեան վարչաձեւին ու «սրբազան նուիրուածութեամբ» ծառայած է ժողովրդի եւ կուսակցութեան մեծ գործին։

Ահա՛ թէ ի՛նչ աստիճանի կը հասնի այդ «սրբազան նուիրուածութիւնը·—

«Մենք հպարտ ենք մեր գրականութեան լենինեան կուսակցականութեամբ, նրա մարդկային վեհ իդէալներով։ Սովետահայ գրողները մշտապէս զգացել են Հկկ (Համայնատանի Կոմունիստական Կուսակցութեան) Կենտրոնական Կոմիտէի եւ Հայաստանի կառավարութեան ջերմ ու հոգատար օգնութիւնը։ Կենտրոնական Կոմիտէն իմաստուրել եւ ուղղութիւն է տուել գրականութեան ու մշակոյթի զարգացմանը, նրա ջանքերով հայ դասական ժառանգութիւնը դարձել է ժողովրդի անկապտելի սեփականութիւնը եւ լայնօրէն տարածուել ամբողջ աշխարհում...»։

Ի բերանոյ քումմէ...

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՊՐԵՍԹԻ ՄԷՋ

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՏՔ Է ՍՏԵՂԾԵԼ

Հակառակ կարգ մը ձախապաշարումներու ցոյցերուն, Փոմփիտուի այցելութիւնը Պրազիլիա ընդհանրապէս ողեւորիչ եղաւ։ Նախագահը կ'այցելէր Ուրուգուայը հիւլէական ընդծովեան եւ այս առիթը կ'օգտագործէր ճառ մը խօսելու համար չրջաններու եւ անոնց կառոյցին մասին։ «Գիտէք, կ'ըսէ Նախագահը, կառավարութիւնը բնագիր մը քուէարկեց որ Ազգային ժողովարանին պիտի ներկայացուի։ Ամանք մեր ծրագիրները չատ խոհեմ կը նկատեն չերեւալու համար վախկոտ։ Գուցէ անհրաժեշտ չէ յեղափոխութիւն մը ընելու յանկարծութիւնն ունենալ ամէն տարի եւ թերեւս աւելի լաւ է իրականութեանց վրայ կառուցանել քան ցնորքներու։ Երբ չջանի դադարիարն իսկ չատ հեռու է պարզ ըլլալէ։ Ֆրանսայի մէջ որոշ թիւով չջաններ ունինք որոնք միայն վարչական միութիւն ունին եւ զանոնք կազմող նահանգները դժուարութեամբ կ'ընդունին կցումը չջանային ամբողջութեան։ Նոյնիսկ այսքան յստակօրէն բնորոշուած դառառ մը, այսքան դիտակից իր ինքնութեան որքան Պրազիլանը, չուտով կ'երեւայ, գինքը ճանչցողին, զանազանութիւններէ նոյնիսկ մրցակցութիւններէ չինուած։ Զափազանցուած պիտի ըլլար ըսել թէ Պրեսթ պիտի չհանդուրժէր պարզապէս ենթարկուիլ Ռէյնի, ինչ որ ալ ըլլայ անոր վարկը»։

Այս պատճառներով է, կը բացատրէ Փոմփիտու, որ չջանը պէտք է նահանգներու միութիւն մը ըլլայ, երկու Խորհուրդներէ ներկայացուած։ Այս երկու Խորհուրդները առանձին կամ միասին նիստ կը դումարեն։

Կարեւորը անծանօթին մէջ չնետուիլն է այլ յառաջանալ առանց վտանգաւոր չափազանցութեանց մէջ իյնալու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը Տըպլէին այցելեց։ Շուման տեսակցեցաւ Հարաւ· Իրլանտայի իր պաշտօնակիցին հետ։ Հիւրերի պարզեց Հիւս· Իրլանտայի ներքին կացութիւնը եւ խօսեցաւ Հարաւ· Իրլանտայի անդամակցութեան չուրջ Հասարակաց Շուկայի։ Շուման ընդունուեցաւ նախագահին կողմէ։

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ Իսրայէլի հաչուոյն գործող լրտեսական ցանց մը երեւան հանուեցաւ։ 12 անձեր ձերբակալուեցան, մեծ մասով Յորդանանցի եւ Պաղեստինցի։

ՏԵԼՀԻ զօրակոչի ենթարկեց պահեստի ուժերը, նկատի առնելով, որ Փաքիստան մեծ թիւով ուժեր կեդրոնացուցած է Հնդկաստանի սահմանին վրայ։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահին խորհրդատուն Զինաստանի Մեծ Պատը այցելեց։ Ասիկա չինուած է երկու հազար տարի առաջ՝ իրրեւ պատնէշ հիւսիսէն արշաւող հրոսակներու դէմ։

ԼԻԹՈՒԱՆԱՑԻ կաթողիկէները երկրորդ անգամ ըլլալով ամսուան մը մէջ բողոքադիր մը ներկայացուցին Բրեժնեւի՝ կրօնական ազատութեան սահմանափակման դէմ։ Ամիս մը առաջ Փրենայիէի չրջանէն 2000 կաթողիկէներ բողոքագիր մը ստորագրած էին։ Այս անգամ նման բողոքագիր ստորագրած են 1100 հոգի Ալիթուսքի չրջանէն։

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ափ մը ցորեան ափերուդ մէջ
Թող լեցընեմ, կըտրի՛ն Որդիս
Կըտրին Որդիս գօտի՛ն մէջդիս
Թող մաճակալ բազուկներէդ
Բլսան ցուլի արիւն անցնի,
Եւ եղեւնի ֆու հասակէդ
Բլսան տունի սիւնը կանգնի·
Ու երբ թիւովը մատերուդ
Սերմանես ֆու սերմընկցուն՝
Հընձես թիւովն աստղերուն

Ափ մը ցորեան գլուխդ ի վար
Թող որ թափեմ, Թոռնի՛կ սիրուած,
Թոռնիկ սիրուած, ցուպրս ծաղկած·
Թող ճակատիդ վրայ գըրուի
Հարիւր սաղմոս իմաստութեան
Եւ ուսերուդ վրայ դրուի
Տապանակը ըզգաստութեան·
Ու երբ հօտիդ օր մ'այցելես՝
Թող ֆու ափիդ գարիին
Հազար ոչխա՞ր երկարին։

Ափ մը ցորեան մազերուդ մէջ
Թող որ տեղամ, վա՛րդ Թոռնուհիս,
Վարդ Թոռնուհիս, պըսա՛կ շիրմիս·
Թող այտերուդ վրայ շողան
Ամէն գարուն նո՛ր կակաչներ,
Եւ աչքերուդ մէջը լողան
Ամէն ամառ նո՛ր ճաճանչներ
Ու երբ տընկես ճիւղ մ'ուռիի
Ամէն Ապրիլ դուն տեսնես
Իր շուքին տակ կանա՞չ էեզ։

Ափ մը ցորեան ծոցերուդ մէջ
Թող որ ցանեմ, Հա՛րսըս աղուոր
Հարսըս աղուոր, սէ՞րս հեռուոր
Թող անկողնիդ ակօսին մէջ
Հասկ մը ծըլի՝ լրման շարբով,
Եւ օրօրած օրոցքիդ մէջ
Արշալոյսներ ընձեղեն փառքով,
Ու երբ կըթես բառուն երինջ
Դոյլերուդ մէջ մակըրդի
Կաթը՝ արծաթ, դալն՝ ոսկի։

Ափ մը ցորեան, ափ մը ցորեան
Ա՛յ իմ պառաւ, ա՛յ իմ Աննա
Մեր գլխուն ալ թող որ տեղայ
Թող չըսառի՛ արեւն աշնան
Մեր մազերուն ձիւներուն մէջ,
Զը մարի՛ մեր մոմն իրիկուան
Ժամուն մարմար սիւներուն մէջ՝
Ու երբ դըրուիմ ա՛լ գերեզման
Մեր ներքեւ հո՛ղը, Աննա՛
Ինչ մը կակո՛ւղ թող ըլլայ։

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԲՐԵԺՆԵՒ Փարիզ կը հասնի Երկուշաբթի օր ժամը 14ին եւ բացառաբար կառքով է որ Օրլիէն Փարիզ պիտի գայ (սովորաբար՝ Թռանով կը կատարուի փոխադրութիւնը)։ Կարճ տեսակցութենէ մը ետք Նախագահ Փոմփիտուի հետ, Խորհրդային Միութեան Թիւ Մէկը Վերադայլ պիտի առաջնորդուի, վանդի պրոլետարներու ներկայացուցիչը արքաներու դղեակը պիտի բնակի, ի Թռիանոն։ Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են մանաւանդ որ զանազան ցոյցեր կը նախատեսուին։ Արդարեւ կոչեր ըրած են՝ «Նոր Կարգը», ձախապաշարները, Հրեաները եւայլն, եւայլն։ Այս այցելութիւնը աւելի խնդրոյ առարկայ է քան Պրուչչեւին այցելութիւնը, վանդի ան իր ժպիտով մոռցնել տուած էր Փեչտան։

ՇԱԲԱԹ օր փարիզեան չրջանի ցրուիչները 24 ժամուան գործադուլ ըրին, ինչ որ խանգարեց թղթատարական ցրուումը։

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՏՂՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

(ՀԱԻԱՊԱՏՈՒՄ)

Պտիկուց սկսած սէր մըն էր լմինա՝ հաւեղէններու համար, երբ տակաւին Թաղիս զպրոցին ծալկոցը կը գտնուէի: Ամէն իրիկուն արձակուրդիս՝ հեզարան ու սակառ մէկզի ծրարած՝ տուներնուս պարտէզը կ'առնէի չունչս, անոնց ատանդական դեզերումներուն, որ կորստի չհատատակութեանց ու պատահական կռուազանութեան հանդիսատես ըլլալով, մինչեւ որ մութը կոխել կը սկսէր եւ «կչ՛չ պիւլ պիւլ, կչ՛չ, կչ՛չ...» կոչս կ'ուղղէի անոնց՝ ողբիչ ու երկարաձգուած ձայնով մը, որուն ի լուր՝ իրենց բազմաճիւղ զերդաստանին բոլոր անդամները թաւուտներու մէջերէն, պատերու տակերէն կամ քարերու բարձունքէն հրաժեշտ առած, կը չտապէին չուրջս հաւաքուիլ տարմատարմ, հաւնոց առաջ – նորդուելու համար: Եւ ահա մէջերնուն տարեց աքաղաղը, — քաջարի սպասալարի մը պէս, որ իր հրամանատարութեան տակ գտնուղ զօրքերը կը բանակեցուն է, — կանգ կ'առնէր հաւնոցին դռնակին մօտ, եւ արհամարհոտ ակնարկ մը ժուռ ածելով բոլորին վրայ՝ կը սկսէր պզտցել: Այդ հպարտ կռկռուքին վրայ՝ անառակութիւնները կը դադրէին խկոյն, եւ հաւ, հաւիկ ու աքլոր տողան կազմած՝ ներս կը խուժէին լռիկ մնջիկ: Ու ներսը ժխորը կրկին թափ կ'առնէր, տեղաւորուելու, թառի վրայ լաւագոյն դիրք բռնելու համար, դիրար կոցահարելու տեսակ մը սմսեղուկ վայնասուն՝ զոր միաբերան կը բարձրացնէին պապ ու մամիկ, ձագ ու թոռնիկ՝ հաւասունին խորքէն:

Սկիզբները մէկ հաւ միայն ունէինք, զոր տունէն՝ օրին մէկը բաշաղեղցի ածխավաճառէ մըն էին գներ, եւ որուն վիճակուած էր դանակի տակ պառկիլ նոյնհետայն, եթէ իմ մանուկ հոգիիս ամբողջ աղաչաւանքը չհայլած չըլլայի անոր փրկութեան ի հաչիւ:

— Մե՛ղք է, հայրիկ, պատառոճուկ մը միս է ունեցածը, մէկ ուտելնուս կը հատնի: Կը պահենք, հաւիկները կ'առնենք, պախճանիս բիւթի՛ւն պիւիկներով կը լեցունենք...»: Ինղացեր էին վրաս, բայց մարդարէութիւնս իրականացեր էր մէ՛կ տարուան մէջ, ածխաբարձ ձիուն դահակէն վար իջեցուցած, եւ սրունքներուն կապը քակուելով՝ պարտէզիս ածած թողուած դորչախայտ այդ հաւուն չնորհիւ որ չատ հեզ բոյն ու պարտէզ լքած՝ այլուր կ'երթար վանել առանձնութեանը տաղտուկը, դրացի համայեղնե – րու ընտանիքներուն ընկերանալով, անոնց հետ սիրաւրտելով, կակըտալով ու պարթաքելով օրն ի բուն մերձակայ բացատանները:

Ի՛նչ տարապարհակ էր այն, զոր ստիպուած էի յանձն առնելու՝ դպրոցէս դարձին, դաշտերու մէջ ի խնդիր մոլորեալ այդ հաւին, որ կամովին անձնամատոյց էր եղած օտարոտի աքաղաքներու: Բարեբախտաբար չատ չտեւեց անոր չաղաչոյտ ընթացքը· վերտին գինք անճիտելու որոշումէն քիչ յետոյ ամուսնացուցինք վերջապէս տեղբտա ու հպարտ աքաղաղի մը հետ, զոր գնչու մարզուկէ մը ծախու առինք: Այս կենակցութիւնը բարեբար եղաւ, «նոր հարս»երնիս սկսաւ ածել ի հաչիւ մեր պարտէզին եւ օրին մէկն ալ թուխսի նստիլ, չէնցուներով երկու հոգինոց իրենց ճղճիմ բնակչութիւնը խորտուիկ ձագուկներով: Ուր ուրեմն հարկ եղաւ հաւնոցն ընդարձակել — որուն աղիւսահիւս ողորմուկ չինութիւնն ու տանիքին թիթեղակերտ ճարտարապետութիւնն ինձ վիճակուած էր — մէկզի թաղուած էր — մէկզի թաղուած էր — մէկզի թաղ

ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄԱՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆէ. դարուն Փարիզի արեւմտեան կողմը խորթուորդ բլուրի մը վրայ կային այգիներ, դաշտեր եւ պզտիկ պիւղ մըն ալ, որ կը կոչուէր Շայեօ:

Այս բլուրին արեւելեան մասը մինչեւ թիւլըրի կ'երկարէր եւ ծածկուած էր քանջարեղէնի պարտէզներով: Ցետոյ – ին Մաոի որ Մեռիսիս արահետ մը չինել տուաւ կոան–Քուռ անունով, թագաւորին պոյտին համար: Ապա բացին լայն ծառուղի մը եղերուած կնճնիներով: 1772ին կոան–Քուռը կ'իջնէր մինչեւ Նէօյիլի կամուրջը:

Եւ ահա հարց կը ծագի թէ ի՞նչ տեսակի կոթող մը պէտք էր չինէին ծառուղիին ծայրը, բո՞ւրգ մը, աղբի՞ւր մը:

Մինչ ճարտարապետները կը խորհէր – դակցէին, ճարտարապետ Սուֆլօ առարկեց թէ նախ պէտք է տափակցնել բլուրը: Այս ծանր աշխատանքը սկսաւ 1774ին եւ քանի մը ամիս եռք արդէն անճանաչելի դարձած էր բլուրը, 16 մեթր տափակնալով: Իսկ ապակէ եղած հողը թափեցին կոան–Քուռի զառիվայրին վրայ, ներկայիս Պալաք փողոցը: Սուֆլօ ուրիշ ծրագիրներ ալ ներկայացուց, սակայն Ցեզափոխութիւնը պայթելով հետեւանք չունեցան:

Տարիներ անցան եւ 1806ին Նափոլէոն հրամանագիր եռք որ կառուցուի Քարուզել կամարը, կ'որոշէ նաեւ որ հսկայական կոթող մըն ալ չինուի ի փառս Կառնտ Առմէի, Պաթիլի հրապարակը:

Այս որոշումը հաճելի չթուեցաւ Ներքինի նախարար Նոմփեռ տը Շամփանեի, որ ճարտարապետներէ, արձանագործներէ բաղկացած յանձնախումբ մը կազմեց ուսումնասիրելու համար յատակագիծը եւ վայրը: Անոնք հետեւեալ վայրերը առաջարկեցին.— Փոն տ'Օսթերլից, Կոլէզն, Անֆէռ, Շան տը Մառսի ծայրը, Զէպի Սէն դեա, Ռոն Փուան ու Շան զ'Էլիզէ, Շայեօ:

Այս վերջին վայրը անհեթեթ թուեցաւ կայսրին, որ առարկեց ըսելով թէ կոթողը որ պիտի յաւերժացնէր յիշատակը իր պինուորներուն, պէտք չէր որ ամայի թաղի մը մէջ չինուէր:

Բայց ճարտարապետ Փոնթէն նկատել տուաւ թէ այդքան հոյակապ չինուածքի մը պիտի փոխէր մայրաքաղաքին կեդրոնը եւ նոր աղնուական թաղ մը պիտի կազմուէր անոր չուրջ:

Այս միտքը չոյեց կայսրին փառասէր – րութիւնը եւ ընդառաջ գնաց, նոյնիսկ մտածեց իսկական կայսերական քաղաք մը չինել Շայեոյի բլուրին վրայ «12 թագաւորներու եւ անոնց հետեւորդներուն համար պէտք եղած պալատներով»:

Նափոլէոն նախ մտածեց որ Ցաղթութեան կամար մը կառուցուի, բայց յետոյ մտածեց թէ աւելի լաւ կ'ըլլար, իբրեւ խորհրդանիշ Եգիպտոսի արշաւանքին, չինել հսկայ փիղ մը, որուն մէջ ըլլային սրահներ լեցուած յաղթութեան նշանակներով: Իսկ փիղը ջուր պիտի ցայտեցնէր պատիճէն: Անպայման դեղեցկատիպական մտահղացութիւններով չէր որ տարուած էր Նափոլէոն, այլ կ'ուզէր նմանիլ Հռոմէական կայսրերուն: Եւ պատուիրեց փիղին չինութիւնը Պաթիլի հրապարակին վրայ: Այս տարօրինակ կոթողին դամէ նախագիծին մէջ է որ պիտի բնակէր Կավչօշ, զոր Վիքթոր Հիւկօ նկարագրած է Թշուառներուն մէջ:

Ցաղթութեան կամարին առաջին քարը դրուեցաւ 1806 Օգոստոս 15ին կայսրին տարեդարձին օրը: Սակայն ձեւի մասին տակաւին տարակարծութիւններ կային, մանաւանդ կ'առաջարկէին որ սիւներով զարդարուած ըլլար, ուրիշներ արձաններով: Ի վերջոյ 1807ին ընդունեցան Շալկոէնի յատակագիծը:

Կառուցումը շատ դանդաղ կը յառաջանար, որովհետեւ ճարտարապետները տեւական վիճաբանութեան մէջ էին: Երեք տարի եռքն ալ տակաւին աշխատանքները պէտք եղած չափով յառաջ չէին գացած: 1810ին կայսրին ամուսնութեան տարին կայսրուհի Մաոի–Լուիզը ընդունելու համար, Նափոլէոն ուզեց որ Ցաղթութեան կամարը կերպով մը վերջացած տեսնուէր, որով առաջարկեց որ կուռ դամեն ա – տաղձին վրայ: Բայց օրէն վերջացաւ եւ նկարիչ Լաֆիթ քանի մը աչք խաբող նկարներ գծեց առոր վրայ: Իսկ այս ամբողջը արժեց 511·345,29 ֆրանք: Կայսրուհին մուտքէն եռք հանեցին կուռները:

1814ին աշխատանքները կանգ առին, եւ մինչ դահընկէց կայսրը Սէնթ Էլէն կը ղրկուէր, Փարիզցիները մտածեցին քանդել հսկայ սիւները որոնք կամարին մինչեւ գագաթը կը բարձրանային: Բայց մնացին իրենց տեղը, եւ աւերակի տպաւորութիւն կը թողէին: Փարիզցիները կ'երթային իրենց չիշատակ պզտիկ կտոր մը կ'առնէին այս թեթեւաւարա կոթողէն:

1823 Հոկտեմբեր 9ին Լուդովիկոս ԺԸ. հրամայեց որ կոթողը աւարտի իրենց չիշատակ Սպանիոյ պատերազմին ուր Անկուլէմի դուքսը աննշան յաղթանակ մը տարած էր:

Ցաղթութեան կամարը բոլորովին վերջացած չէր երբ պայթեցաւ Յուլիսի Ցեղափոխութիւնը:

Լուի–Ֆիլիփ իր գահակալութենէն անմիջապէս եռք ուզեց որ կոթողը իր առջին նպատակին ծառայէ եւ նուիրուի փառս Հանրապետութեան եւ Կայսրութեան բանակներուն: Եւ վերջապէս 1836 Յուլիս 29ին Ցաղթութեան կամարին բացումը կատարուեցաւ՝ սկսած երեսուն տարի առաջ: Քաղաքապետ – Թագաւորը հրաժարեցաւ հանդիսաւոր տողանցքէն վախնալով Պոնափարթի կուսակիցներու ցոյցերէն: Թիէրն էր որ առաուան ժամը 8ին զրեթէ զաղտնի, կատարեց բացումը:

Ցաղթութեան կամարին բարձրութիւնը 50 մեթր է, լայնութիւնը 40 մեթր, հաստութիւնը 22 մեթր: Այս կամարը արժեց 9·651·115 ֆրանք եւ տարօրինակ կերպով իւրաքանչիւր եկող գացող վարչաձեւ դրեթէ միեւնոյն քանակութեամբ դրամ կը ծախսէր: Կայսրութիւնը 3 միլիոն 200·000 ֆրանք, Ռեսթօռասիոնը՝ 3·000·778 ֆրանք, Լուի–Ֆիլիփ 3·349·623 ֆրանք:

Չինուած խորաքանդակներէն ամէնէն աւելի սիրեցին Լը Տէվառ տը Ռիւտ, զոր կոչեցին Մարսէյէզ:

Ամով հանդերձ բոլորովին վերջացած չի նկատուիր Ցաղթութեան կամարը, կը պակսի թագ ու պատակը, որու մասին բանական վէճ ծագեցաւ ճարտարապետնե – րուն մէջ, արդեօք արծի՞ւ մը դնէին, մառեչալներով չրջապատուած, թէ Ֆը – րանսան առիւծի մը վրայ նստած, կամ չորս ձի որ կառք մը պիտի քաշէին Հայրենիքը մէջը:

1840ին Ցաղթութեան կամարին տակէն անցուցին Նափոլէոնի աճիւնները զոր Սէնթ Էլէնէն կը բերէին: Այս արարողութեան առթիւ փայտէ եւ գամէ Նափոլէոն մը չինեցին որ յաղթական նստած էր:

Երկրորդ կայսրութեան առեն Պառոն Հօսման Էթուալի հրապարակին վրայ 12 Ազընիւներու յատակագիծը տուաւ եւ չինեցին Նափոլէոնի երազած թագը: Աւազ սակայն 1871ին Փրուսիացիները եկան բանակելու հոն երեք օր: Եւ երբ մեկնեցան, Փարիզցիները յարդէ կրակ վառեցին «օդը մաքրելու համար...»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐ

—o—

Տիկին Ամէնուհի Գեւոնեան, որ քանի մը չաբաթէ Հայաստան կը գտնուի, Տարօնի երգերու փունջ մը ներկայացուցած է Հոկտեմբեր 7ին Երեւանի մէջ, երեկոյթի մը ընթացքին, զոր կը հովանաւորէր Արուեստի Ընտիրասէրը:

Տիկին Ա. Գեւոնեան իր երգերը ներկայացուցած է նաեւ Երեւանի հեռատեսիլէն:

Երբ պարսիկ Շահը Փարիզ եկաւ կոթողը ծպտեցին հնդիկ պարուհիով մը եւ հրավառութիւններ ըրին: Կամարին վրայ դրին մեծ հանդիսութեամբ գահէ պակ մը — Ֆալիէրէի Ցաղթական Հանրապետութիւնը եւ ատիկա հոն մնաց մինչեւ 1885 Վիքթոր Հիւկոյի ազգային յուղարկաւորութիւնը, անկէ եռք անձրեւը եւ հովը կատարեցին իրենց գործը՝ քանդելով թագը:

Այդ թուականներուն էթուալ կուպային բնակելու օտարականներ, որոնց մէջ ամերիկացի հարուստ Տէր եւ Տիկին Մէքքէյ: Առանք օր մըն ալ Սէնի ոստիկանապետէն խնդրեցին որ իրենց լուսարձէկ համարը, ուր ընդունելութիւնները պիտի սարքէին: Պատասխանեցին թէ անհատական ոտներու համար չէր կամարը:

— Ուրեմն, ըսաւ, Տիկին Մէքքէյ ծախեցէք եւ այլեւս հանրային հաստատութիւն չըլլար, եւ աւելցուց թէ — Քանի՞ կ'ուզէք:

Դժուարութեամբ կրցան համոզել թէ Ցաղթութեան կամարը ծախու չէր կրնար ըլլալ...:

1914 – 1918ի պատերազմին տարօրինակ դէպք մը պատահեցաւ: 1916ին, երբ Գերները կը սկսին Վերսէօնի վրայ յարձակումը, քարէ սուրը որ դրուած է Ռիւտի, «Մեկնումը» (Տէփառ) խորաքանդակին վրայ, կը կտրի եւ վար կ'իյնայ: Անցորդ մը, որ տեսած էր, կը տեղեկացնէ Պօ–լ'Առ, որու պաշտօնեաներէն մէկը ձողիկ մը կը դնէ տեղը, ծածկելու համար նախապաշարեալներու աչքերէն, որոնք գէշ նշան պիտի կարծէին:

1919 Յուլիս 14ին տեղի ունեցաւ յաղթական տողանցքը, ուրկէ եռք որեւէ բան նակ չանցաւ տակէն, որովհետեւ 1921 Յունիս 28ին Անձանօթ Զինուորին մարմինը թաղեցին, իսկ 1923ին անմար բոցը դրին: Բոցի կոմիտէ մը կազմուեցաւ նախագահութեամբ զօրավար Կուռոյի:

Անկէ ի վեր բոցը երբեք չէ մարած, ոչ իսկ 1940 Յունիս 14ին երբ Փարիզ մտան Գերմանները, ոչ իսկ երբ էտիթ Փիաֆի քարտուղարը հաւկիթ մը տապկեց վրան...:

Թ. Ա. Թ.

արուի կոկորդավիզ հպարտութեան, անպարծութեան եւ իւրաքանչիւր ցանկութեան համար մշտնջենապէ՞ս ուխտեալ կենդանի, որ երբեք չուզեր պիրնալ, պզտատանալ, իր կեանքի նշանաբանն ըրած պտալ, կռուիլ ու թեթեքել օրն ի բուն, մա՛հն ի բուն, հազիւ երբեմն որդեզորով աղապտանք մը ցոյց տալով իր ամենաուր հարճերուն ու պիտակ – զաւկներուն — հեթանոս Արեւելցիներու հանդունատիպ:

Իր պչրելէն, երգելէն եւ հանապազորդ թեթեքելէն առաջ, սակայն դերադաս պիտի մնայ՝ ի հարկին դուզարած մղելու իր թունդ սէրը՝ հարեւան աքաղաղներու հետ, պայքարած առեն դասալիք երբե՛ք չըլլալով՝ ինչուան իր մահացումը կամ ատուածացումը՝ պի՛նդ ոտքերու իր խանդարորը եռանդը, որ կրնայ մատուցանել նորավարժ մեր զինուորներուն՝ իբր դաս եւ օրինակ վսեմագոյն: Այդ չնաշ – խարհիկ ձիրքին համար անչուշտ նախկին Ֆալիացիներ աքաղաքը պաշտած էին՝ իբրեւ նշանակ պատերազմական աննուաճ եռանդի:

1911 **ԹԷՈՒԻԿ**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Բա՛հ, ըսաւ, ինչ զարմանալի աղջիկ ես դուն. քիչ մնաց որ վիս նուազեցնէիր ... ուրիշ անգամ բնաւ պատահած չէ ինձ ասիկա:

Տիգրան ամբողջ մարմնովը դողալով ոտքի ելաւ:

— Սուլթանուհիս... կ'ուզէ՞ք Զաի հարքը կանչեմ, մրթմրթաց:

— Ոչ, ոչ, յարեց Հայրիէ: Զաի հանըմը հանդիսաւ թող, խեղճը չափազանց յոգնած է, այս գիշեր լողանքիս դուն պիտի օգնես:

Տիգրան սարսռաց:

— Ե՞ս, կակազեց, քովը գտնուած առթի մը կռնձնելով որպէսզի վար չիյնայ:

— Այո դուն, մթթէ չե՞ս ուզեր:

— Ոչ էֆէնտիմ, ատիկա ըսել չուզեցի ... միայն թէ ես չեմ գիտեր... ի՞նչպէս ես ձեզ պիտի օգնեմ...

— Հոգ չէ, հոգ չէ, ես քեզ պիտի սորվեցնեմ, հետեւէ ինձ, աւելցուց Սուլթանուհին այդ աներեւոյթ յուզումէն թրթռացող ձայնով մը:

Եւ առանց երկրորդ հրամանի մը սպասելու, ննջասենեակին խորը ուղղուեցաւ եւ թանձր վարագոյրներով ծածկուած դուռ մը բանալով ներս մտաւ:

Տիգրան միջնադարեան առասպանքներու առաջնորդող դառապարտեալի մը նման խռոված եւ դողդոջ անոր հետեւեցաւ:

Ը.

ԲԱՂՆԻՔԸ

Սուլթանուհիին առաջնորդութեամբ Տիգրանի մտած խուցը չքեղութեան եւ պերճանքի հրաշալիք մըն էր:

Կոկորդիլոսի մորթով ծածկուած դեռնի մը վրայ առիւծի արծաթեայ չորս ոտքեր ունեցող մարմարեայ երկայն լոգարան մը կը բարձրանար, այդ լոգարանին ճիշդ մէջտեղը եւ իրարմէ քիչ հեռաւորութեամբ երկու ասկեզօծ ծորակները կը ցցուէին:

Առանց դիմացը թանկարժէք փայտէ չինուած սիվան մը կ'երկարէր, որուն վրայ անփոյթ վայելչութեամբ մը թափուիչ երկայն ծոպերով զարդարուած ծիրանի կտաւ մը նետուած էր, սիվանին քովը արծաթեայ զղեստակալէ մը սպիտակ անձեռոցներ եւ Պրուսայի թանկարժէք պուռնուզ մը կախուած էր:

Բաղնիքին այդ չքեղազարդ խուցը զգըլխիչ ծանր բոյր մը կ'արտաբուխէր, մինչ առոր մթնոլորտը՝ ներս մտնողը զաղջ եւ հեչատալից զգուանքով մը կը պատէր:

Հայրիէ այդ խուցը մտնելով դողդոջուն քայլերով դէպի սիվանը ուղղուեցաւ եւ անփութօրէն անոր վրայ ինկաւ, մինչ գլուխը եռեւը դիզուած մետաքսէ գուռնաւոր բարձերուն վրայ կը դեռեղէր:

Տիգրան դողդոջ՝ Հայրիէի հետեւելով դրան առջեւ կանգնեցաւ եւ երկչոտ ակնարկով մը վարդագոյն լուսամփոփով ծածկուած լապտերի մը ոսկուած աղօտ լոյսին տակ՝ չուրջը դիտեց:

Ծիրանի թաւիշին վրայ երկնցած դեղանի կիսամերկ կնոջ տեսքը, ինչպէս նաեւ բաղնիքին զաղջ մթնոլորտը, հոգւոյն վայրկեանէ վայրկեան կրած թուլութեան հետ խառնուելով, դիշերուան այդ հրապուրիչ խորհրդաւորութիւնը մինչեւ անըմբռնելիութեան կատարը կը բարձրացնէր:

Տիգրան պահ մը խորհեցաւ եւ դառնալ եւ առիկէ փախչիլ:

Սակայն ասիկա իրեն համար աղետաբեր պիտի ըլլար:

Մտածեց Սուլթանուհիին ոտքերուն իյնալ եւ սիրուհիին խաբեբայութիւնը ներեան հանել:

Սակայն այդ դաղափարին առջեւ ալ սարսռաց:

Եթէ Սուլթանուհին վախնար եւ օգնութեան կանչէր, իրեն համար ամէն ինչ կը վերջանար:

Հայրիէի անուշ ձայնը յանկարծ իր խորհրդածութիւնները ընդհատեց:

— Ջէյնէփ, ծորակները բաց որպէսզի լոգարանը լեցուի:

Երիտասարդը մարմարեայ լոգարանին մօտեցաւ եւ դողդոջ ձեռքով մը ծորակները բացաւ:

— Հիմա եկուր օգնէ որպէսզի փոխուիմ, աւելցուց Հայրիէ:

Այս հրաւէրին վրայ երիտասարդը ետին դարձաւ եւ սիվանին վրայ երկնցած Սուլթանուհին դիտեց:

Ան ոտքերը մետաքսէ բաղրոնի մը վրայ երկարած էր եւ սեռեկապանուհիին կը սպասէր որպէսզի դուլպաները հանէ:

Մարդկային հոդիին համար վայրկեաններ կան ուր ծայրայեղ դիւրազգածութիւնն անդամ ամէնէն մեծ անզգայութեան մը կը փոխուի:

Սակայն ասիկա իրեն համար աղետաբեր պիտի ըլլար:

Մտածեց Սուլթանուհիին ոտքերուն իյնալ եւ սիրուհիին խաբեբայութիւնը ներեան հանել:

Սակայն այդ դաղափարին առջեւ ալ սարսռաց:

Եթէ Սուլթանուհին վախնար եւ օգնութեան կանչէր, իրեն համար ամէն ինչ կը վերջանար:

Հայրիէի անուշ ձայնը յանկարծ իր խորհրդածութիւնները ընդհատեց:

— Ջէյնէփ, ծորակները բաց որպէսզի լոգարանը լեցուի:

Երիտասարդը մարմարեայ լոգարանին մօտեցաւ եւ դողդոջ ձեռքով մը ծորակները բացաւ:

— Հիմա եկուր օգնէ որպէսզի փոխուիմ, աւելցուց Հայրիէ:

Այս հրաւէրին վրայ երիտասարդը ետին դարձաւ եւ սիվանին վրայ երկնցած Սուլթանուհին դիտեց:

Ան ոտքերը մետաքսէ բաղրոնի մը վրայ երկարած էր եւ սեռեկապանուհիին կը սպասէր որպէսզի դուլպաները հանէ:

Մարդկային հոդիին համար վայրկեաններ կան ուր ծայրայեղ դիւրազգածութիւնն անդամ ամէնէն մեծ անզգայութեան մը կը փոխուի:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Հայկ Աղապէկեան, այրի Տիկին Էօժէնի Տէյիրմէնճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թորամանեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Թադէոս Եումուլ եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկին Իսկուհի Տաթրեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Տաթրեան, Օր. Արփինէ Տաթրեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Տաթրեան, Օր. Օր. Մելինէ, Ասրինէ Տաթրեան, Պ. Պ. Աբրահամ, Բիւզանդ Տաթրեան, Փրոֆ. Վահագն Տաթրեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Ոսկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Անժէլ Աղապէկեան եւ զաւակը, Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, Տիկին Լուիզ Լբռւա-Աղապէկեան, Պ. Հրանդ Աղապէկեան, այրի Տիկին Ազգանոյշ Պաղըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղըճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ստեփանեան, Շելխիկեան, Խուպաէրեան, Գույումճեան, Ատուրեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, աներձագին, քրոջ զաւկին, հօրեղբօր, զարմիկին եւ աղգականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 22ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի 26 Հոկտեմբերին, ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէլ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ։— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Հայկ Աղապէկեանի։

Վիէն։— Այրի Տիկին Մարզարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ս. Մարզարեան, Տէր եւ Տիկին Գր. Մարզարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հր. Բարունակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Էօզիւեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զէլէպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Զէլէպեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Մուրատեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները սրտի կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ աղգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը (48 տարեկան) որուն թաղումը կատարուեցաւ Հինգշաբթի 21 Հոկտեմբերին կէսօրէ վերջ ժամը 14ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէս — Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ըստացաւ 30 ֆրանքի գումարը Տիկին Մէլինէ Օսմանճեանէ, ընկ. Համբարձում Խաճետաւեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իմիրի Ջարդին 49րդ տարեդարձին առիթով Կիրակի 7 Նոյեմբեր, առաւօտուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին։

Նոյն օրը կէսօրէ յետոյ ժամը 13ին հացկերոյթ «Կովռոչ» ճաշարանը՝

3, Rue Rougemont, Paris (9e)
Métro : Montmartre
ճաշագին 25 ֆրանք

Այժմէն արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝

Տիկին Նալպանտեանի 770-39-35
Տիկին Թորոսեան 793-53-71
Գույումճեան 535-00-18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Թեոմի Թաղ. Խորհուրդը չնորհակալութեամբ առացած է.—

Ողբ. Տիկին Մարիամ Բէլէքեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Մարգրիտ Տապանեան եւ զաւակները 100 ֆր., Եղիայեան եւ Շէրպէթեան ընտանիքները 50ական, Մկրտիչ Քէօլէկեան, Ստեփան Մարտիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան, Թումասեան ընտանիք եւ Քէօլէկեան Թաղէոս 20ական, Մանուկեան Սիրանոյշ, Ովսաննա Նէվչէհիրլեան եւ Տէր եւ Տիկին Մանուկեան 10ական։ Եղիչէ Արզումանեան, Եղիայեան ընտանիք եւ Շէրպէթեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան 30, Գերճ Կապրատեան 20, Ներսէս Պօյաճեան 10, (Գլրոցին), Մուրատ Սանկալեան 10 ֆր. Թաղին աղքատներուն։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ. - ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ - ՀԱՅՏԵՐԷՆ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդը հայկ. պարերով։
Երգ, արտասանութիւն
ԿԸ ՄԵՆԵՐԳԷ Օր. ԱՑՏԱ. ԱՄԻՐԵԱՆ
Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, Կիրակի, Ազգ Տան մէջ։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը։
Հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ս. Վրացեան խումբին
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, Կիրակի կէսօրէ ետք։

Հ. Յ. Դ.

ԻՄԻ.— Հ. Յ. Դ. Զատարեան կոմիտէի ժողովը այս Հոկտեմբերի իրիկուն ժամը 20,30ին ընկ. Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոման Թէհլիրեան խումբի ժողովը Հոկտեմբերի (27 Հոկտ.) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը ճիշդ 9ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակութային կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94

Պար – երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Սայաթ-Նովա խումբ

A VENDRE

35 Kms DE PARIS

Փարիզէն 35 քիլոմեթր հեռու, ծախու է նոր վիլլայի մը, բոլոր յարմարութիւններով, հինգ ննջասենեակ, երկու բաղնիք, հիւրանոց, ճաշասրահ, ռիւսթիք շըմինէ, խոհանոց, կեդրոնական ջեռուցում մազութով, երկու կառքի կառատուն, պարտէզ, թեռաս։

Հեռաձայնել՝ 770-29-34

ԼԻՈՆ
Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

ՎԱԼԱՆՍ
Հոկտեմբեր 31, Կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON
Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque
nationale
de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
26 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12250

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.250

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՍՊԱՍ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Սովետահայ Գրողներու Զ. Համագումարին շուրջ)

—o—

Բ.

Սովետահայ գրողներու Զ. համագումարին ներկայացուցած իր տեղեկագրով, Ա. քարտուղար Էդ. Թոփչեան կը նշէ, որ նախորդ տարիներու հետ բազդատմամբ հայրենիքի գրականութիւնը վերջին չորս տարիներու ընթացքին ընթացեր է աւելի խոր ու լայն հունով, աւելի ընդարձակուած են իրականութիւնը ընդգրկելու իր սահմանները և կատարելագործուած է իր արուեստը: Այս ակնարկութիւնը կը վե – րաբերի գրականութեան բոլոր ճիւղերուն, պոեզիա (բանաստեղծութիւն), արձակ, դրամատուրգիա (թատերգութիւն) եւ գրականագիտութիւն: Երիտասարդ գրողներու առեղգործութիւնները պայծառ հեռանկարի նշանները ցոյց կուտան յառաջիկային:

Վերջին տասնամեակին սովետահայ գրականութիւնը ծանր կորուստներ կրած է: Իսկական արուեստագէտը անփոխա – րինելի է: Ցեղոյ նաեւ գրական սերունդ փոխուած է: Ներկայիս գրականութեան դժուարին եւ պատասխանատու գործը կը կատարեն այն սերունդը, որ յեղափոխութեան առաջին տարիներուն կը կապուար իրրեւ երիտասարդ սերունդ:

Գրական վիճաբանութիւններու ընթացքին արտայայտուած դժգոհութեանց մէջ կայ եղեր ճշմարտութիւն մը: Այն, որ «մեր օրերի համար կենսական անհրա – ժեշտութիւն է գործել աւելի կատարեալ գեղարուեստական երկերի ստեղծումը, երկեր, որ տոգորուած լինեն աւելի մեծ ասելիքով ու արուեստով»:

Ցեղոյ պէտք չէ մոռնալ, որ յեղա – ջրջուած է գրականութեան պատմական ձախողութիւնը: Առաջ հայ հեղինակներու գործերը կը կարդային միայն Հայերը: Այժմ անոնք կը թարգմանուին ռուսերէնի եւ այլ օտար լեզուներու՝ տասնեակ մի – լիոնաւոր ընթերցողներու համար: Ազգա – յին մշակոյթի սահմաններէն դուրս ելլե – լով, հայ հեղինակներու երկերը համե – մատութեան մէջ կը գրուին խորհրդային գրականութեան լաւագոյն ստեղծագործ – ութիւններուն հետ: Սա ո՛չ միայն մեծ պատիւ է, այլ եւ բարձր որակի քննու – թիւն: Ուրեմն, հայ գրողները պէտք է ստեղծեն խորհրդային մեծ գրականու – թեան չափանիշներուն համապատասխան գեղարուեստական արժէքներ:

Մեծ արուեստի ակունքը արդիականու – թիւնն է, նորարարութիւնը: «Արդիակա – նութեան մէջ աւելի հզօր չունչով կը գրեւորուին գրականութեան կուսակցա – կանութեան լենինեան գաղափարը, ոչա – խիմը եւ ժողովրդայնութիւնը», կը չեշտէ Թոփչեան:

Կենդանի գրականութեան զարգացման հիմնական նախապայմանն է անոր մշտ – տական առընչութիւնը կեանքի հետ:

Սովրդահայ բանաստեղծութիւնը իր զար – գացման բոլոր փուլերուն ընթացեր է կեանքի հետ եւ ոգեշնչեալ խօսքով մաս – նակցեր՝ նոր մարդու դաստիարակու – թեան գործին: Թոփչեան երկար կանգ կ'առնէ բանաստեղծութեան վրայ, որ «Վահանդնի ծնունդ»էն մինչեւ Նարեկացի եւ Քրիկ, Թումանեանէն մինչեւ մեր օրե – րը «վերանալով առօրեայ փաստից, ձգտ – ցել էր ղէպի ժողովրդի ոգեւորութեան հիմ – քերը»:

Հայ բանաստեղծութեան վտակներէն մէկը իր սնունդը կ'առնէ տակաւին ժո – ղովրդական բանահիւսութենէն ակունքնե – րէն: Անոր «հիմնական թեմաներէն» մէկը հայրենասիրութիւնն է: Դասական դար – ձութեան մէջ հայրենիքի զգացումը հիւսուած է ցաւէ ու տառապանքէ, լցուած անեզր դառնութեամբ, զոր զրկան սե – րունդները իրարու կը փոխանցէին իբրեւ յաւիտենական անէծք: Հոկտեմբերեան յաղթանակէն ետք «մեր հայրենասիրու – թիւնը տոգորուեց կոմունիզմի լուսաւոր գաղափարներով, անբաժանելիօրէն կապ – ուեց պրոլետարական ինտերնացիոնալիզ – մի հզօր գաղափարախօսութեան հետ»:

Ինչո՞ւ իրար անցնիլ Հայաստանի սահ – մանները ընդարձակելու համար:

«Արդէն կէս դար է, որ մեր հայրենիքը չի ապրում Հայաստանի սահմաններ – րով· Արարատեան դաշտից մեր հայրենի – քը ծաւալում է մինչեւ Մոսկուա, մինչեւ Ղազախստան եւ Ուզբեկստան, մինչեւ Ուկրաինա եւ Բելոռուսիա: Հայ ժողո – վըրդի հերոսական աշխատանքը կոմու – նիզմի կառուցման համար միաւորում է ռուս եւ եղբայրական ժողովրդների վիք – խարի աշխատանքի հետ: Հայրենիքը եւ կոմունիզմը, ժողովրդի ճակատագիրը եւ կուսակցութիւները, — այսպիսին է մեր պոեզիայի հայրենասիրական համառուլ – ուածքը»:

Թոփչեան կը քննադատէ այն «առան – ձին բանաստեղծները»ը, որոնք հայ ժողո – վըրդի ողբերգական անցեալը զարձուցեր են մեր օրերու միակ խնդիրը: «Մեզ կո – տորել են»: Բանաստեղծութիւն չէ սա: Բանաստեղծը ժամանակի խոր զգացում պէտք է ունենայ: Այդ ոգին չի տեսնուիր մեր օրերուն տպաւորուած որոշ բնաս – տեղծութեանց մէջ, որոնց վրայ եթէ նըշ – ուած չըլլար տպագրութեան թուականը, կարելի էր ենթադրել, որ գրուած են 20րդ դարու սկիզբը: Երբեմն ալ ժամա – նակավրէպ գործերը կը ներկայացուին իբրեւ ազգային աւանդներու արտայայ – տութիւն:

Ակնարկութիւն Ցոլհ. Շիրազի:

Իր տեղեկագրի չարունակութեան մէջ Սովետահայ Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղարը երկարօրէն կանգ կ'առնէ արձակի եւ թատերական երկերու վրայ: Կը յիշէ անունները կարգ մը հեղինակ – ներու եւ անոնց ստեղծագործութեանց: Ուրախ է, որ վերջին տարիներուն զգալի հետ քուն զարգացում ապրեր են վի – պակը, պատմուածքը, նովելը (նորա – վէպ), ակնարկը:

Ցատկանշական են հետեւեալ տողերը.—

«Տասնամեակներ շարունակ հայ երի – տասարդութիւնը ոգեշնչւում էր Րաֆֆու ազգային – ազատագրութեան գաղափար – ներով: Մեծ արուեստագէտը իր ժամա – նակին մի կուսակցութեան դեր էր կատա – րում, բանի որ իր ստեղծած ռոմանտիկ կերպարներում մարմնաւորում էր ժամա – նակի մտայնութիւնը եւ այդ մտայնու – թեամբ համախմբում մարդկանց»:

Այժմ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է եղեր «սոցիալական խոր հեռանգոտու – թեամբ արձակ, կերպարներ, որոնք ոգե – թեան արձակ, կերպարներ, որոնք ոգե – չնչեն մարդկանց կոմունիստական հաս – րակութեան կառուցման մեծ խնդիրնե – րով: Այդ գործը մեր արձակի, մեր ամ – բողջ գրականութեան քաղաքացիական պարտականութիւնն է», կը պատգամէ Թոփչեան:

Ջենք ուզեր աւելի երկարել:

Դիտել տանք սակայն, որ ընդհ. քար – տուղարը, իբրեւ հաւատաւոր բոլշեւիկ, չէ կրցած ձերբազատուիլ Երեւանի վա – րիչներու ժամանակավրէպ յանկերգնե – րէն: Կ'ըսէ թէ «Հայաստանում սովետա – կան կարգերի հաստատմանը նախորդել է դժուարին ու ծանր մի ժամանակաշրջան, երբ նացիոնալիստական կուսակցութիւն – ների արկածախնդիր քաղաքականութեան հետեւանքով Անդրկովկասը անջատուեց Ռուսաստանից եւ յանձնուեց իմպերիա – լիստական ախրութիւնների եւ Թուրքա – կան ջարդարարների ողորմածութեա – նը...»: Ու կը յիշէ այդ չրջանի դէպ – քերու մասին զրողներու անունները:

Չեկուցաբերը իր տեղեկագիրը կը հա – մեմէ Մարքսի, Էնգելսի, Լենինի եւ (ի բացակայութեան «հանճարափայլ»ին) Բրեժնեւի գոհար մտքերով:

Չեկուցումը կը վերջացնէ խնկարկելով անգամ մը եւս.—

«Թոյլ տուէք մեր համագումարի անու – նից հաւաստիացնել Հայաստանի Կոմու – նիստական Կուսակցութեան Կենտրոնա – կան Կոմիտէին, որ հայ գրողներն իրենց տաղանդը, իրենց ստեղծագործական բո – լոր ջանքերը ի սպաս կը դնեն մեր դարա – շրջանին արժանի գրականութեան ստեղծ – մանը, որովհետեւ ժողովրդի եւ կուսակ – ցութեան գործը գրականութեան նուիրա – կան, հարազատ գործն է»:

Գրականութիւնը ի սպաս կուսակցու – թեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԵՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵԻԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

—o—

ԿԸՆԴՈՒՆՈՒԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՆՄԱՆ

Թնդանօթի 101 հարուածները, փառերգ, կարմիր դրօշ, այսպէս կ'ընդունուէր Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը, Օրլեի օդակայանը: Այս ընոյթը կը սրուէր ընդունելութեան Ռուսերու իսկ պահանջով: Դրօշազարդուած է նաեւ Շան ղ Էլիզէ հակառակ անոր որ եկողը Հանրապետութեան նախագահ չէ:

Փարիզի մէջ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են: Ինչպէս Խրուշչեւի առեն, այս անգամ ալ խումբ մը մարդիկ, առաւելապար չեխ, հունդար եւ Ուկրայնացիներ Քորսիքա «օգափոխութեան» տարուած են, Պետութեան հաշուոյն: Անոնց մէջ կայ նաեւ Թէմուանեաժ Թերթին տնօրէնը՝ Տիկրիա (չեխ), մտաւորականներ, եւ ծայրայեղ ազգայնական – ներ: Մտահոգութեան տակ են սիոնական շարժումները եւ Հրեաները: Ֆրանսական իշխանութիւնները ընդհան – րապէս մտահոգ են եւ կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ նախատեսուած բոլոր ցոյ – ցերուն: Այս ցոյցերը կը սպասուին ոչ այնքան դաղթականներու կողմէ այլ մա – նաւանդ Հրեաներու եւ ծայրայեղ ազ ազգայնականներու, ինչպէս Նոր կարգ (Ordre Nouveau), որու ցոյցը թէեւ արգիլուած է: Այս առթիւ միութիւնը 20 հազար հան – րապետ բերած էր Իտալիայէն, որոնք գը – բաւուած են Օրլեի օդակայանը: Մի – թեան դիւանը կ'ըսէ թէ չի զարմանար արգելքին համար եւ անգամ մը եւս կը հաստատէ կառավարութեան եւ Համայ – նավար կուսակցութեան համախոհու – թիւնը: Այսուհանդերձ կը համակերպի եւ կը ջնջէ ցոյցին կոչը:

Հրեայ կազմակերպութեանց մէջեւ խոր տարակարծութիւններ կան: Հրեաներու դիմադրութեան միութիւնը չատ զոհ է Բրեժնեւի գալուստէն, մինչ Ֆրանսայի Հրեաներու ներկայացուցչական Խորհուր – դը իր վրդովումը կը յայտնէ: Էնֆորմա – սիոն ժիւիվ ամսաթերթն ալ Հոկտեմբերի իր թիւին մէջ խիստ քննադատական մը ու – նի ուր կը դատապարտէ «խորհրդային բացարձակապաշտութիւնը եւ կրեմլինի

Պատթիւները»:

Այս այցելութեան դէմ արտայայտուած են նաեւ ծայրայեղ–աջ Սոլիտարիտ չար – ժումը, Ֆրանսական Համախոհութեան կոմիտէն Աբեւելեան Եւրոպայի ժողո – վուրդներուն հետ, «մխայնել» խումբը զոր կը վարէ ժորժ կառոսի եւ որ կը թե – լադրէ չեխական փոքրիկ դրօշակներ պար – զել երբ Բրեժնեւ Օրլի հասնի:

Կարգ մը համակցութիւններ ալ կոչեր կ'ընեն: Այսպէս գրական, իրաւաքիտա – կան եւ գիտական աշխարհէն 45 անձնա – ւորութիւններ (Ընդհ Քասէն, Ալֆրէտ Քաթլէր, ժան–Փօլ Սարթր եւայլն) կոչ կ'ընեն ի նպաստ բոլոր անոնց որոնք բան – տարկուած են Խորհ. Միութեան մէջ ոճիրներու համար զոր չեն գործած:

Դիմադրութեան եւ Տեղահանութեան միջազգային միութիւնը, որու կեդրոնը Պրիւսէլ կը գտնուի բաց նամակ մը ղըր – կած է Բրեժնեւի, որպէսզի «վերջ դնէ Չեխոսլովաքիոյ գրաւման եւ այնպէս ընէ որ մարդկային իրաւունքներու տիեզերա – կան յայտարարութիւնը յարգուի Խորհ. Միութեան մէջ»:

Բրեժնեւի պաշտպանութեան համար աւելի քան տասը հազար ոստիկան «զո – բակոչի» ենթարկուած են, առանց հաշ – ուելու խորհրդային զաղանի ոստիկաննե – րը որոնք կ'ընկերանան իրեն:

Լէոնիա Բրեժնեւ մկկուկէս ժամուան տեսակցութիւն մը չնորհած է, Փարիզ գալէն առաջ, Իւմանիթէի թղթակցին՝ Փիէր Տիւրան: Բրեժնեւ ծնած է 1906ին, Ուկրայնիա, զաւակն է ռուս բանուորա – կան ընտանիքի մը: Ամուսնացած է, ունի նաեւ ամուսնացած երկու զաւակ: Կրեմ – լին չի բնակիր այլ քաղաքին կեդրոնը, 5 սենեակնոց յարկաբաժին մը, ուրկէ կը մեկնի ամէն առաւ ժամը 9,30ին, իր Մեռսէտէսով, դէպի Կրեմլին: Շատ կը ծխէ, վոտկա կը սիրէ եւ կը սիրէ նաեւ կառքը լինք վարել:

× Խորհրդային պատուիրակութիւնը որ կ'ընկերանայ Բրեժնեւի, 50 հոգիէ բաղ – կացած է, որոնց մէջ են Արտաքին նախա – րարը՝ Կրոմիքօ, Արտաքին Առեւտուրի նախարարը եւ փոխ–վարչապետը:

× Սոֆբէնի հանրային կարծիքի քըն – նութեան մը համաձայն, Ֆրանսացիներու 74 առ հարիւրը կողմնակից է այս այցե – լութեան 4 առ հարիւրը դէմ է եւ 22 առ հարիւրն ալ կարծիք չունի: Նոյն քննու – թեան համաձայն ժողովուրդին 52 առ հա – րիւրը պինակից կը նկատէ Խորհ. Միու – թիւնը, 15 առ հարիւրը վտանգ մը եւ 33 առ հարիւրն ալ կարծիք չունի:

× Խորհ. մամուլը այս առթիւ լայն տեղ կուտայ Ֆրանքֆուրխորհրդային բարեկա – մութեան ու նաեւ մեծ դեր մը կ'ակնկալէ Ֆրանսայէն աշխարհի քաղաքականու – թեան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ ԹԱՆ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, տրամադրութիւն յայտնեց միջնորդել դեր ստանձնելու Տելհիի եւ Քարաշիի միջեւ՝ լուծելու համար հնդիկ–վաքիստանեան տաղնապը, որ ըստ իրեն մտահոգիչ բնոյթ ստացած է: Տիկին Կանտի, Հնդկաստանի վարչապետուհին, անհրաժեշտ կարդաղ – րութիւնները ընելէ եառ է, որ մեկնեցաւ Պրիւսէլ պաշտօնական այցելութեան: Տի – կին Կանտիի եւրոպական շրջագայութը կ'ընդգրկէ Պելժիայէն զատ Աւստրիա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Դաչնակցային Գեր – մանիա: Պիտի այցելէ նոյնպէս Միացեալ Նահանգներ:

ՔԱՆԱՏԱՑԻ ոստիկանութիւնը դաւ մը երեւան հանեց Թորոնթոյի մէջ: Ծայրա – յեղ ազ խմբակ մը մտադրած էր ահաբե – կում կատարել Կոսիգինի դէմ: Ոստիկա – նութիւնը ձերբակալեց երկու հոգի եւ դրաւեց կարեւոր քանակութեամբ զէնք:

ԿԱՐՍԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

(1921 Սեպտեմբեր 26 — Հոկտեմբեր 13)

Ա.

Կարսի Խորհրդաժողովով հաստատուեցաւ Խորհ. Հայաստանի այժմու սահմանները, որոնք որոշուած էին նախապէս Մոսկուայի թուրք – խորհրդային դաշնագրով, 1921 Մարտ 16ին:

Կարսի Խորհրդաժողովին մասնակցեցան մէկ կողմէ Խորհ. Հայաստան, Խորհ. Վրաստան եւ Խորհ. Ադրբեջան Մոսկուայի անմիջական հովանաւորութեան տակ, եւ միւս կողմէ Թուրքիա: Խորհ. Ռուսիոյ ներկայացուցիչն էր Գանէցկի, Խորհ. Հայաստանի կողմէ՝ Աֆաճազ Մուաւեան, Խորհ. Վրաստանի կողմէ՝ Շալվա Էլիաւա, Խորհ. Ադրբեջանի կողմէ՝ Բէհբուտ Շահթախտինսկի եւ Թուրքիոյ կողմէ՝ Գարաբէքիր Ֆեազիմ փաշա:

Ստորեւ Կարսի Խորհրդաժողովի արձանագրութիւնները՝ բաղուած «Խորհրդային Հայաստան» պաշտօնաթերթին 1921 Հոկտեմբերի թիւերէն:

×

ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏ

Առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Խորհրդաժողովի բացումէն անմիջապէս յետոյ, Սեպտ. 26ին: Նախագահում էր Կարաբէքիր Ֆեազիմ փաշան: Թուրք պատուիրակութեան կողմէ կարաբէքիր արաւ հետեւեալ երկու առաջարկները.

1. Նիստերի արձանագրութիւնները կատարել Ֆրանսերէն լեզուով, որէ յետոյ թարգմանուի Թրքերէն, ռուսերէն, յետոյ Հայերէն եւ վրացերէն լեզուներով:

2. Դաշնագրութիւնները կնքել երեք Հանրապետութիւնների հետ առանձին – առանձին պայմանագրերով:

Անդրկովկասեան Հանրապետութեանց պատուիրակութիւններէ կարաբէքիրի առաջին առաջարկը ընդունուեց, բայց որոշ եւ կարուկ կերպով մերժուեց նրա երկրորդ առաջարկը:

Թուրք պատուիրակութեան նախագահը յայտնեց, որ իրենք իրաւասութիւն չունենալով հաւաքական դաշնագիր կնքելու առանձին – առանձին դաշնագրերի տեղ՝ այս հարցի մասին չեն կարող վճիռ տալ, որով ստիպուած են հեռագրով հրահանգ ապասել Անգարայից:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Երկրորդ նիստը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 27ին: Նիստի սկզբին կարաբէքիրը ներկայացրեց հետեւեալ երկու առաջարկները, որոնք ընդունուեցին.

1. Մոսկուայի դաշնագրի անփոփոխ ընդունումը, հակառակ պարագային դարեցնել Խորհրդաժողովի աշխատանքները, մինչեւ որ նոր հրահանգներ ստացուէն Անգարայից:

2. Մանր եւ դուռ տեղային նշանակութիւն ունեցող սահմանային հարցերի համար կազմել տեղւոյն վրայ ճշդող յանձնաժողովներ:

Անդրկովկասեան Հանրապետութիւնների կողմից ընկեր Գանէցկի ներկայացրեց հետեւեալ երկու սահմանագծային պահանջները, որոնց առաջինը վերաբերում էր Անիի աւերակներին, եւ ասաց. «Դա Հայերի համար ունի պատմական եւ զիտական մեծ արժէք»: Երկրորդը՝ կողբի պահանջն էր, որ իր աղահանքերով ներկայացնում է համակովկասեան նշանակութիւն:

Թուրք պատուիրակութեան նախագահը յայտնեց, որ իրենք ոչ մէկ իրաւասութիւն չունեն Մոսկուայի դաշնագրով զբաղուած սահմանի մէջ փոփոխութիւն կատարելու, եւ դրա համար Անգարայից հրահանգ պէտք է ուզել:

Վերոգրեալ հարցերի վիճաբանութիւն – նից յետոյ, ընկեր Գանէցկին ժողովին ներկայացրեց մի շարք զիւղերի անուն – ներ՝ հարց զնելով, թէ ո՞ւմ պէտք է պատկանին:

Կարաբէքիրը չեչտեց, որ վերոյիշեալ հարցերը սահմանափակ, զուտ տեղական նշանակութիւն ունեն, որով առաջարկեց նրանց ճշդումը թողնել տեղւոյն վրայ գործող յանձնաժողովներին, առաջարկեց սահմանագծումների համար մէկ քանի ընդունուած կանոններ, որ ընդունեցին նաեւ անդրկովկասեան պատուիրակութիւնները:

Ըստ այդ կանոնների, սահմանագիծ կարելի չէ ընտրել այն զիւղը, որից կարող են զիւղի բնակիչների համար տեղական նշանակութիւն ունեցող դժուարութիւններ ծագել: Եթէ սահմանի վրայ ձոր կայ, այդ ժամանակ ձորը կը լինի սահմանը, եթէ բլուրներ կան, բլուրները բարձրագագաթից երկուսի կը կիսուեն, իսկ եթէ տափարակ դաշտ է, կամ բլրակները անկանոն են, իրրեւ սահման կ'ընդունուի մի ուղիղ գիծ, որ երկուսի կը բաժանէ դաշտը:

ԵՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Երրորդ նիստը գումարուեց Սեպտ. 28ին: Նիստի սկզբին, ընկ. Գանէցկին հարց զրեց նիստերին նախագահելու խընդիրը եւ առաջարկեց, որ «ընդունուած կանոն է մէջ ընդ մէջ նախագահել»: Այս առաջարկութիւնը առանց վիճաբանութեան ընդունուեց Թուրք պատուիրակութեան կողմից:

Կարաբէքիրը յայտնեց ժողովին, որ ստացել է պատասխան Անգարայից՝ դէնքը ստորագրելու ձեւի մասին եւ Թուրք կառավարութիւնը մնում է իր նախկին տեսակէտի վրայ՝ առաջարկելով կնքել դաշնագրութիւնը երեք Հանրապետութիւնների հետ առանձին – առանձին:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԳՈՐԾԷՆ ԱՆԴԻՆ՝ ՄԱՐԴԸ

«ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ ՄԵՌՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ» (*)
ՀԱՏՈՐԻՆ ԱՌԹԻԻ

Փարիզի Միճիւք չարաթաթերթի անօրէնը, Ժան–Ֆրանսուա Տըվէ մեռաւ Ցուլիսին, 45 տարեկանին, թոքերու քանոռէ: Երեւոյթը, զժբախտաբար ոչինչ ունի անսովոր, զարու մը մէջ, ուր մանաւանդ մեծ քաղաքներ ապրելու «բախտն ունեցողները պիտեն թէ պիտի մեռնին կամ քանոռէ, կամ էնֆարքթիւսէ, եթէ մինչ այդ կառքի արկած մը արդելք չ եղած որ հասնին այդ «բնական» դարձած վախճանին:

Բժշկութեան մէջ լուրջ բանավէճի նիւթ դարձած է, վերջին տարիներուն, այն հարցը թէ հիւանդին պէ՞տք է ըսել թէ ոչ, որ դատապարտուած է: Հարցը չէ լուծուած եւ դիւրին ալ չէ անոր լուծելը, քանի պիտենք թէ բարոյականը կ'ազդէ ֆիզիքականին վրայ եւ ամէն անհատ ի վիճակի չէ հանդուրժելու ճշմարտութեան մը: Միշտ այն վրկարար համոզումով կ'ապրինք թէ մահը ուրիշներուն համար է:

Ժան–Ֆրանսուա Տըվէ, ուզած է պիտնալ ճշմարտութիւնը: Պատասխանատուութեանց տէր մարդ, պիտակից ու պայծառատես, պիտէ որ իրմէ պէտք չէ ծածկեն իր հիւանդութեան բնոյթը, ու հապարութեամբ, կը յաջողի ի վերջոյ իմանալ իրականութիւնը: Կ'ուզէ նաեւ պիտնալ պայմանաժամը: Արդէն ամիսներ անցած են, կարզադրութիւններ ունի ընելիք, զաւակ ունի, թերթ ունի: Ու կ'ըսուի իրեն՝ առաւելագոյն երեք ամիս: 1971ի Ապրիլն է, ու կեանքի հետ իր պայմանագրութիւնը կրնայ տեւել առաւելագոյն մինչեւ Ցուլիս:

Պէտք է խոստովանիլ թէ իրմէ չէր ակնկալուեր հատորը դոր ստորագրած է: Տաղանդաւոր լրագրող, պայքարող, փոլէմիսթ, տէրն է թերթի մը որ լաւ համբաւ չի վայելեր: Միճիւք զայթակղութիւններ երեւան հանող, երբեմն զոհապանի ըսի–ըսաներով լեցուած թերթ մը կը նկատուի: Վարկ ու յարգանք չի պատգերը: Բայց եւ այնպէս զուցէ անհրաժեշտ թերթ մըն է իր տեսակին մէջ: Եթէ նոյնիսկ անհանարկութեան դատեր չատ են իրեն դէմ, կարելի չէ ժխտել թէ ան չէ ծառայած երբեմն զայթակղութիւնները երեւան հանելու: Լուսթիկը միշտ ոսկի չէ: Այս թերթին տէրը սակայն բոլորովին տարբեր դիմագիծով կը յայտնուի, յետ մահու հրատարակուած այս հատորին մէջ: Հոս, դիրքին մէջ, լուած է ոխակալ լրագրողը եթէ նոյնիսկ կը մնայ տեսակէտ ունեցող հրապարակագիրը: Երեք ամիս, դրեթէ ամէն օր, կը թելադրէ իր մտքերը, ապրումները, յիշատակները, քանի այլեւս չի կրնար դրել: Մահուան մերձաւորութիւնն է, հաւանաբար, որ ծնունդ տուած է նոր մարդու մը: Մարդու մը, որ մահը կ'ապրի, ամէն ժամ: Համակերպութիւնը չէ, որ դինքը կը մղէ այն պարզ փիլիսոփայութեան, որ մահը իրեն կը ներշնչէ: Գիտէ որ արդար չէ մեռնիլ 45 տարեկանին բայց կը նախընտրէ խուսափիլ աւելորդ վրդովումէ մը ու զառն խորհրդածութիւններէ: Հաշուապահի ճշգրտութեամբ կեանքին հաշուեկշիռը կ'ընէ, ասդարէն, սէրերուն, յուսախաբութեանց եւ ուրիշներու կատարած չարիքներուն, ինչպէս նաեւ իր ստեղծագործութեան:

Ան կը հաստատէ թէ ինքզինքին հաւատարիմ մնացած է, ինչ որ ալ ըսուի: Ինքզինքին հաւատարիմ մնալ կը նշանակէ ըլլալ ինքնիշխան, ինքնուրոյն, ինքնակեդրոնացած, ինքնամփոփ, ինքնահաստատ, ինքնավստահ, ինքնագոհ, ինքնասէր, ինքնամոլ, ինքնահաճոյ, ինքնակամ, ինքնագլուխ, ինքնահպարտ, ինքնաբաւական, ինքնակատարեալ, ինքնաճանաչ, ինքնաքննադատ, ինքնաքննարկող, ինքնաքննութեան ենթարկուած, ինքնաքննիչ, ինքնաքննական, ինքնաքննող, ինքնաքննուած, ինքնաքննելի, ինքնաքննելու, ինքնաքննելուն, ինքնաքննելուն համար, ինքնաքննելուն համար է:

Ժան–Ֆրանսուա Տըվէ, ուզած է պիտնալ ճշմարտութիւնը: Պատասխանատուութեանց տէր մարդ, պիտակից ու պայծառատես, պիտէ որ իրմէ պէտք չէ ծածկեն իր հիւանդութեան բնոյթը, ու հապարութեամբ, կը յաջողի ի վերջոյ իմանալ իրականութիւնը: Կ'ուզէ նաեւ պիտնալ պայմանաժամը: Արդէն ամիսներ անցած են, կարզադրութիւններ ունի ընելիք, զաւակ ունի, թերթ ունի: Ու կ'ըսուի իրեն՝ առաւելագոյն երեք ամիս: 1971ի Ապրիլն է, ու կեանքի հետ իր պայմանագրութիւնը կրնայ տեւել առաւելագոյն մինչեւ Ցուլիս:

Պէտք է խոստովանիլ թէ իրմէ չէր ակնկալուեր հատորը դոր ստորագրած է: Տաղանդաւոր լրագրող, պայքարող, փոլէմիսթ, տէրն է թերթի մը որ լաւ համբաւ չի վայելեր: Միճիւք զայթակղութիւններ երեւան հանող, երբեմն զոհապանի ըսի–ըսաներով լեցուած թերթ մը կը նկատուի: Վարկ ու յարգանք չի պատգերը: Բայց եւ այնպէս զուցէ անհրաժեշտ թերթ մըն է իր տեսակին մէջ: Եթէ նոյնիսկ անհանարկութեան դատեր չատ են իրեն դէմ, կարելի չէ ժխտել թէ ան չէ ծառայած երբեմն զայթակղութիւնները երեւան հանելու: Լուսթիկը միշտ ոսկի չէ: Այս թերթին տէրը սակայն բոլորովին տարբեր դիմագիծով կը յայտնուի, յետ մահու հրատարակուած այս հատորին մէջ: Հոս, դիրքին մէջ, լուած է ոխակալ լրագրողը եթէ նոյնիսկ կը մնայ տեսակէտ ունեցող հրապարակագիրը: Երեք ամիս, դրեթէ ամէն օր, կը թելադրէ իր մտքերը, ապրումները, յիշատակները, քանի այլեւս չի կրնար դրել: Մահուան մերձաւորութիւնն է, հաւանաբար, որ ծնունդ տուած է նոր մարդու մը: Մարդու մը, որ մահը կ'ապրի, ամէն ժամ: Համակերպութիւնը չէ, որ դինքը կը մղէ այն պարզ փիլիսոփայութեան, որ մահը իրեն կը ներշնչէ: Գիտէ որ արդար չէ մեռնիլ 45 տարեկանին բայց կը նախընտրէ խուսափիլ աւելորդ վրդովումէ մը ու զառն խորհրդածութիւններէ: Հաշուապահի ճշգրտութեամբ կեանքին հաշուեկշիռը կ'ընէ, ասդարէն, սէրերուն, յուսախաբութեանց եւ ուրիշներու կատարած չարիքներուն, ինչպէս նաեւ իր ստեղծագործութեան:

Ան կը հաստատէ թէ ինքզինքին հաւատարիմ մնացած է, ինչ որ ալ ըսուի: Ինքզինքին հաւատարիմ մնալ կը նշանակէ ըլլալ ինքնիշխան, ինքնուրոյն, ինքնակեդրոնացած, ինքնամփոփ, ինքնահաստատ, ինքնավստահ, ինքնագոհ, ինքնասէր, ինքնամոլ, ինքնահաճոյ, ինքնակամ, ինքնագլուխ, ինքնահպարտ, ինքնաբաւական, ինքնակատարեալ, ինքնաճանաչ, ինքնաքննադատ, ինքնաքննարկող, ինքնաքննութեան ենթարկուած, ինքնաքննիչ, ինքնաքննական, ինքնաքննող, ինքնաքննուած, ինքնաքննելի, ինքնաքննելու, ինքնաքննելուն, ինքնաքննելուն համար, ինքնաքննելուն համար է:

Ընկ. Գանէցկին կրկնեց իր առարկութիւնները եւ ասաց, թէ իրենք հաստատ են մնում իրենց տեսակէտի վրայ:

Այս խնդիրը անորոշ կերպով փակուելուց յետոյ, Թուրք պատուիրակութիւնը կարդաց Բաթումի մասին իրենց ունեցած պահանջները:

Բաթումի մասին Թուրք պատուիրակութեան արած առաջարկը մանրամասն քննադատութեան ենթարկուեց Գանէցկիի կողմից, որ առաջարկեց մի մասնաւոր յանձնաժողով ընտրել այս խնդրով զբաղուելու համար: Նա չեչտեց, որ Թուրքիան պէտք է ունենայ ազատօրէն օգտուելու իրաւունք Բաթումի նաւահանգիստից, բայց Թուրք պատուիրակութեան առաջարկների մէջ դտաւ որոշ հակասութիւն Մոսկուայի դաշնագրի հետ, որ հիմք է կազմում կարսում կատարուած բանակցութեանց:

ՉՈՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Չորրորդ նիստը ամբողջապէս յատկացուեց դաշնագիրը ստորագրելու ձեւի մասին առաջ եկած անհամաձայնութիւնը հարթելու խնդրին, որ տեղի ունեց երկար վիճաբանութիւնների:

Թուրք պատուիրակութիւնը յայտնեց, որ իրենք կը համաձայնեն դաշնագիրը ստորագրել այն պայմանով, որ դաշնագրի մէջ առանձին – առանձին բաժանուած լինեն Ադրբեջանին, Վրաստանին եւ Հայաստանին վերաբերող խնդիրները:

Այս առաջարկն էլ վճռաբար մերժուելով՝ Անդրկովկասի Հանրապետութեանց պատուիրակները առաջարկ ներկայացրին ուղղակի Անգարայի հետ յարաբերութեան մէջ մտնել՝ մի բացատրողական հեռագիր ուղարկելով, ուր զրուած լինեն այն բոլոր պատճառները, որոնք ստիպում են իրենց դաշնագիրը կնքել հաւաքաբար, առանց առանձին բաժանումների եւ պայմանագրութիւնների: Թուրք պատուիրակութիւնը եւս խոստացաւ իր կողմից մի նոր հեռագիր ուղարկել Անգարա, եւ այս խնդիրը փակուած նկատեց:

(Շար. – 1)

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Մննդեան քաղաքը «օտար» ու «խորթ» կը թուի: Այս խորթ ըլլալու զգացումը կը սկսի երբ տղան կ'ելլէ տունէն դուրս եւ կը լսէ տարբեր լեզու մը. «կը զգացնէին զայն՝ տեղացի տղաքը. կը զգացնէին զայն մեր տունը եկող պանդուխտները եւ զգային գործիչները»: Տունէն դուրս՝ տեղական լեզուն կը խօսուի, տունէն ներս՝ հայերէնը: Մանկութենէն իսկ ուրեմն՝ պատակտում մը, խորհրդանշուած կարծես այս զրուքեան մէջ փղոցի մօտաւոր լապտերներու լոյսերով: Տղան կը նայի այդ լոյսերուն, որոնք կը զանուին տան եւ հեռաւոր լոյսերուն միջեւ, մանկութեան եւ լուսաւորեալ չափահասութեան միջեւ, հայկականութեան եւ աշխարհի միջեւ:

Բայց ինչո՞ւ տան մէջ կը յիշուին պանդուխտները եւ զգային գործիչները, եւ ոչ օրինակ՝ հայրն ու մայրը: Ասոնք չեն թուիր պատճառ ըլլալ խորթ ըլլալու զգացումին (մայրը նոյնիսկ կը խօսի աշխարհի եւ հայրենիքի մասին, առանց խորութեան, առանց հակադրութեան կարծես): Պանդուխտը կը խօսի միայն իր հայրենիքի մասին որմէ դուրս կ'ապրի եւ որուն կ'ուզէ վերադառնալ: Ազգային գործիչը ինքն ալ կը փառաբանէ միայն հայրենիքը՝ աշխարհը մերժելով, զայն օտար նկատելով: Կը հանդիպինք այսպէս նախ՝ իր հողին վրայ ապրիլ չկրցողին, իր հողէն դուրս հանուածին, որ սակայն կը չարունակէ մնալ փակած այդ հողին, անոր յիշատակին: Յետոյ՝ այդ անբնակելի հայրենիքը փառաբանողին, աշխարհը օտար ըսողին, որ սակայն ամէն հայու պէս կ'ապրի այդ աշխարհի քաշողութեամբ: Պանդուխտ եւ ազգային գործիչ: Ասոնք հայկական սիամեմին մասնաւորուած երկու երեսակները չէ՞ն: Հայրենական տան մէջ կը տիրեն ոչ թէ հայրն ու մայրը, իրենց բարեբեր լռութեամբ, լեզուով, այլ այս ողորմելի տիպարները (որոնք կրնան դառնալ նոյնիսկ պատկառելի. «մեծ մարդիկ, պանդուխտներ»): Ամէն Հայու մէջ կ'ապրի պանդուխտ մը եւ ազգային գործիչ մը, խորերը թաքնուած եւ իր ամբողջ կեանքը պայմանաւորող: Եւ հայերէնը զոր կը լսենք, զոր կը խօսինք, զոր կը գրենք նոյնիսկ եւ մանաւանդ, այս պանդուխտի եւ ազգային գործիչի լեզուն է, հայրենաբաղձութեան եւ դաղափարաբանութեան լեզուն:

Պանդուխտը՝ ներքնօրէն խորտակուած, հողին չատ մօտ ապրող, եւ միշտ անկէ վտարուած, անասելի (բայց լեզուին կողմէ ըսուած) ողբերգութեան մը ժառանգորդը, զոհը եւ ներկայացուցիչը: Ազգային գործիչը՝ այդ հողին վրայ անվերջ եւ անխուսափելի խորտակումը ծածկող, հողը բեղուն եւ նպաստաւոր ըսող: Ասոնց լեզուն կը խօսինք – կը գրենք — եւ այդ լեզուն խորթ է, ոչ թէ որովհետեւ տարբեր է տեղական լեզուէն, այլ որովհետեւ կործանումի եւ կեղծաւորութեան (*) լեզուն է:

Երախան, դուրսի աղոց հետ խաղալով, կ'ուզէ անոնց պէս մեծնալ («... կը վռնինք մեծնալու տենդով»): Մեծնալ կը նշանակէ տեսնել աշխարհը («մեծնալով, մարդերն ու տիեզերքը տեսնելով...»): Բայց միեւնոյն ժամանակ, մեծնալու տենդը «մեր ինքնութեան» հասնելու տենդն է, մեր անձը պահելու եւ զայն իրագործելու: Եւ անձը կը զարգանայ իր լեզուի զարգացումով: Ուրեմն մեծնալ, աշխարհը տեսնել, այդ աշխարհը ըսող լեզուով մը ապրիլ նոյն իմաստն ունին — անձի եւ լեզուի զարգացում: Բայց տան լեզուն, կործանումի եւ կեղծաւորութեան լեզուն, կը մերժէ ըսել (**) աշխարհը: Կ'ուզէ սահմանափակուիլ հողին, փակիլ անոր:

Հօր եւ մօր լեզուն թերեւս ամբողջական էր (հայրենիքը եւ աշխարհը ըսող), բայց տղան կը սկսի կասկածիլ անկէ, կը փորձէ փախչիլ այդ առաջին լեզուէն, առաջին եսէն (եսը միշտ լեզուով սահմանուած է): Փախուստը ուրեմն մէկ անդամ ընդմիշտ սահմանուած հայկականութենէ հեռաւորում մը չէ, այլ փախուստ՝ կեղծ եւ կործանարար լեզուէ մը, հողին հետ նոյնացած:

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

(2 – Շար.)

(*) Անգիտակից կեղծաւորութեան, ինչ որ աւելի ցաւալի է: Սփիւռքի մէջ ապրող Հայուն համար, հայերէնը մնացած է խորթ տեղական լեզուին, բայց իբր հետացած է հայերէնէն: Այսպէս կը կարծէ լուծում մը գտած ըլլալ, մինչդեռ կը մերձայ նախկին պանդուխտի հոգեբանութեան մէջ:

(**) Գիտակցօրէն կը գտորոշենք *ըսելը արտայայտելէն*: Տարբերութիւնը ըստ ինքեան ի յայտ կուգայ յետագայ տողերուն մէջ:

ՎԱՍՓՈՍԻ ԽՈՀԱՆՈՑԸ

Ա. ՍԱՍՆ

ՊԱՐԻԶ ՀԱՅԱՑ

Ոսկեվոլ առաւր էին, դեռ ծուռ սեխակները տակէն իրենց ոսկի թագերը չէին բացած, երբ Վասփոսի Խոհանոցը արդէն լեցուն էր հաւաքուածներով։ Ամէն կողմէ կը լսուէին ուրախ ձայներ, կատակներ, ծիծաղներ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէր ամենէն առաջ տեսնել Վասփոսը, որ ամէնուն սիրելի էր։ Ամէն մարդ կ՚ուզէր ամենէն առաջ ողջունել զինք, որ ամէնուն ալ ուրախութիւն կը պատրաստէր։

Ամէնէն աւելի կը շտապէին հին ընկերները, որոնք տարիներ առաջ, երբ Վասփոս դեռ պատանի էր, միասին հովիւներ եղած էին։ Ամէնէն առաջ Վասփոսի հին ընկերներէն Ղազարոս Ղազարեան եկաւ։ Ան ալ հովիւ էր եղած, բայց հիմա ունէր մեծ հօտեր, ունէր հարիւրաւոր ոչխարներ, ունէր հարիւրաւոր ոչխարներ, ունէր հարիւրաւոր ոչխարներ։ Ան ալ հրաւիրուած էր հարսանիքին։ Ան ալ ուրախ էր, որ կը տեսնէ Վասփոսը։ Ան ալ ուրախ էր, որ կը տեսնէ Վասփոսը։ Ան ալ ուրախ էր, որ կը տեսնէ Վասփոսը։

Ղազարոս Ղազարեան ունէր ոչխարներ, ունէր ոչխարներ, ունէ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ· 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ. - ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ - ՀԱՅՏԵՐԷՆ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԷՐԷՆ

Ուղերձ՝ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդը հայկ· պարերով։
Երգ, արտասանութիւն
Կը մեներգէ Օր· ԱՅՏԱ ԱՄԻՐԵԱՆ
Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Սպղ Տան մէջ։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ· 31, կիրակի կէսօրէ ետք, Քա – ղաքապետարանի սրահը։
Հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ս· Վրացեան խումբին
Կը նախագահէ ընկ· ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ
Կը խօսի ընկ· ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք։

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբթ. իրիկուն ժամը 20,30ին ընկ· Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Սոզոման Թէհլիրեան խումբի ժողովը Շաբթ. (27 Հոկտ·) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը ճիշդ 9ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբթ. իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օ– րակարգ։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
Գինն 5 Ֆր.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակութային Կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94
Պար – երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Սայաթ–Նովա խումբ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 12ին
ՏՕՆԱԾԱՌ
Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԴԷՊԻ ԱԻՍՏՐԻԱ

ՄՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

—o—

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտ· 23ին, Կառտը լ'Էսբէճ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Յունուար 4ին

ՍԷՆ–ԵՈՀԱՆ, արեւոտ չըլլան մը (620–1200 մեթր) հովերէն պատսպարուած, պահուկի յատուկ վայրեր ակնակներու եւ փորձառուներուն համար։

Բազմաթիւ պտոյտներ Սալցպուրկ եւ Պեռչթսկաւրէն։ Հանգստաւէտ պանդոկ մը՝ կոլտրնըր Հիւրչ, տաք եւ պաղ ջուր, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշեր։

Սահմանափակ տեղեր։ Արձանագրուիլ ժամ առաջ։

Մասնակցութիւն 525 ֆրանգ

կանխավճար 75 Ֆր·, մնացեալը վճարելի ամէնէն ուշը՝ Դեկտ· 10ին։

Այս գինին մէջն են, Բ· կարգով ճամբորդութիւնը, ամբողջական փանսիոնը, բացի ճամբու ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ·Տ· ՃԼՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան 50 Ֆրանք կը նուիրեն Կալոյտ Մաչէ Փարիզի մասնաճիւղին, Սիրանոյշ Արապեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն–Թեոմի Թաղ· Խորհուրդը չնոր – հակալութեամբ ստացած է.—

Ողբացեալ Յովհաննէս Աֆարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան եւ Բաստըրմաճեան 20ական Ֆր· եկեղեցւոյ, Աւետիս Զպլաքեան, Սամուէլեան, Օննիկ Քէօսէեան, Հրայր Փիլիկեան, Գրիգոր Փիլիկեան 10ական, Մուշեղ Գազանճեան եւ Մի Ոմն Թաղին դպրոցին 10ական։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները ընդհ· ժողովի 30 Հոկտ· Շաբաթ օր ժամը 15,30ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ։ Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկագրի ընթերցում եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը, Նոյեմբեր 5, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակումբը, 16 Պուլվ· Քարնօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով։

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

Տէսինէն մեկնում օթոքառով ժամը 19,45ին Բուրնալանէն։ Կը կենայ Քաֆէ տը լա Փէ եւ Քաֆէ տու Միտի։

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, Կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON

Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

SOIREE DE GALA
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

SALLE GAVEAU, 45, RUE LA BOETIE — Métro : Miromesnil
17 NOVEMBRE, MERCREDI à 21 H.

RECITAL

Raffi PETROSSIAN

MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, SCHUMANN, LISZT

Location
à la SALLE GAVEAU
Chez DURAND — 4, Place de la Madeleine
U.G.A.B. par téléphone : 870-03-18 de 10 à 18 h.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան պարահանդէսը, ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 4, ժամը 22ին մինչեւ առաւօտ։

×

Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 6 ին, Փալէ տէ Քոնկրէ։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Ու ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
27 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12251

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.251

ՈՒՇԱԴԻՐ ԸԼԼԱՆՔ...,

Աչքն ու ձախէն կը լսենք յաճախ, որ «հայկական» երաժշտութիւն անունին տակ կը չարաշահուի՛ թրքական երգին ապազգայնութիւնը հանրային հաւաքոյթներու մէջ, նոյնիսկ եկեղեցական սրահներէ ներս...

Անգլիատառ հայ թերթերով թէ առանձին թուղթիկներով հրապարակ իջած են երիտասարդական խմբակներ՝ որոնք «սրբելեան նուագ»ի, «հայկական երգ ու պար»ի կամ «քէյֆ»ի կոչ կ'ուղղեն հանրութեան:

Ալեւոր սերունդը ուժ ու քաջութիւն չի պար առհասարակ՝ նման հրաւէրներու ընդառաջելու համար: Պատահաբար կը տեսնէ, կը կարդայ յայտարարութիւնները եւ... կը հրճուի՛ հաւանօրէն ներք – նապէս, տեսնելով «ջահել-ջուհել» տղաք ու աղջիկներ՝ որոնք սէր ու հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան «տոհմիկ» երգին կամ նուագին հանդէպ:

Սակայն մտահ վրայ համբուրզ այն քիչերը, որոնք կը փութան տեղւոյն վրայ ծախահարելու նոր սերունդը, դառն յուսախաբութեան եւ ընդվզումի կը մատնելու՝ երբ «հայկական»ի պիտակին տակ թուրքին մեղմ ու վաւաշոտ երգերը կը հրամցուին իրեն:

Գիտենք անշուշտ, որ անոնցմէ շատեր անգիտութեան զոհեր են: Գիտենք մանաւանդ, որ կարգ մը չարաշահներու մաղ կայ երիտասարդ տղոց ու աղջիկներու այն միամիտ հաւատքին մէջ, թէ հայերէն քառերով հրամցուած ամէ՛ն յօրինում հայկականին վաւերականութիւնը կը հաստատէ, — մինչդեռ՝ իրականութիւնը այն է, որ երգն ու նուագը, պարն ու խընջոյքը չհաղիւատական նպատակներու ծառայեցնող մարդիկ առած են թրքական երգը, նուագը կամ պարը, ծուռ ու անճոռնի քանի մը հայերէն բառ կարկատած են եղանակին, եւ չենթադրենք այդ յօրինում – մին տուած են «հայկական երգ», «հայկական նուագ» կամ «հայկական պար» անունը՝ մէկ սրահէն միւսը, մէկ ղաչտավայրէն միւսը կամ մէկ հաւաքավայրէն միւսը պտըտցնելու համար Թուրքին «արուեստը»...:

Ափսոս ունեցած ենք, բոլորս ալ, անճաշակ հատատելու անհաճոյ եւ ընդվզեցուցիչ այս երեւոյթը՝ զանազան դաշտանդէսներու, պարահանդէսներու կամ հանրային – հրապարակային հաւաքոյթներու ընթացքին: Եւ, անշուշտ, երբ փափկօրէն չհաղորդուղներու ուշադրութեան յանձնած ենք պարագան, մեծ է եղած զարմանքը նախաճեռնարկ մխիթարեանց ու խումբերուն.

— «Ճառասուն տարիէ ի վեր, մենք իբրեւ հայկական ստեղծագործութիւն ճանչցած ենք այս երգը կամ նուագը· ինչո՞ւ հիմա միայն կ'ըսուի մեզի՝ թէ թրքական եղանակներ են ասոնք»...

Ճա՞շ պարզ է:

Տարինե՞ր ամբողջ անգիտութիւնը դեր ունեցեր է մեր ըրած-թողածին մէջ, իսկ պատասխանէ չատեր ո՛ւս թօթվիլը ուսերնիս են: Վարժութիւնը զարմեր է ունակութիւն, իսկ ունակութիւնը վերածուեր է բնակա՛ն բանի մը:

Անհաճոյքն տոհմիկ հարեւրաւո՛ր երգեր, ազգային նուագ ու հայաչունչ պարեր ունի մեր ժողովուրդը, — զանազան ծագումով թէ քաղքենի, մշակուած արուեստով: Ցաւակապէս վերջին քանի աւելի տարիներուն՝ հայրենիքի մէջ յաճախ կ'օգտագործուին անոնք, ափսո՛ս չէ թէ երբեմն Կովկասեան տեղացիներն ալ խառնելով Հայկականին:

Սակայն քանի՞ հոգի, «ջահել-ջուհել» երիտասարդութեան շարքերուն մէջ, ա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ ՄԱԿ-Ի ԱՆԴԱՄ

ՁՈՐՄՈՋ ՓՇՈՒԿԵՑԱՒ ԱԶԳԱՅԾՈՂՈՎԷՆ

Այս քուէարկութիւնը բոլորովին անըսպասելի էր եւ կ'ըսուի թէ Նիքսըն իսկ զարմացած է: Արդարեւ Մխայեալ Նահանգներու նախագահը կը խորհէր թէ

ոխի է ունեցած լսելու, ճանչնալու եւ սորվելու զանոնք:

Պայմաններու բերումով՝ տոհմիկ մեր երգն ու պարը անծանօթ մնացած են նոր սերունդին, մինչ առեւտրական նպատակներով հոս ու հոն կազմուած խումբերը հրապարակի վրայ քշած են թրքականն ու «արեւելեան»ը, իբրեւ հայեցի կամ հայկական...

Մեզի ուղղուած կարգ մը նամակներէ ալ տեղեկացած ենք յաճախ՝ որ նոյնիսկ ձայնասփիւռային «հայկական ժամ»երէ ոմանց յայտագիրներուն վրայ, պատուոյ աթոռ զբաւած է թրքական եղանակը՝ հայերէն բառերով կամ «հայկական»ի պիտակով:

Ոմանք անդրադարձած են իրենց սխալին, ու սրբագրած: Ուրիշներ յամառած են եւ կը շարունակեն յամառիլ, անշուշտ քաջալերուած այն վերաբերումէն՝ զոր ցոյց կուտայ ունկնդիր հասարակութիւնը, իր անտարբերութեամբ եւ — երբեմն — իր համաձայնութեա՛մբ...

Արդարեւ, չկա՞ն երէցներ թէ կրասեր – ներ՝ որոնք թրքական հին ու նոր երգերու մէջ իրենց անցեալը կը վերապրին կամ երբեմնի իրենց կեանքին, բարքերուն ու կենցաղին յուշքը կը գտնեն...

Ինչո՛ւ ալ բացատրենք երեւոյթը, որքա՛ն ալ անմեղօրէն ու մեղսպարտ նկատումներով հոսանքին յանձնուած պատասխանատուներ զատորոշենք, փաստը կը մնայ այն՝ որ Թուրքը կը շարունակէ ծալապատիկ նստիլ մեր հոգիին վրայ:

Իրողութի՛ւն մը, որ կը կարօտի սրբագրութեան:

Մեր ցաւն ու ընդվզումը կը կրկնապատկուին, երբ կ'իմանանք որ մինչեւ այսօր ալ կարգ մը եկեղեցիներու կից սրահներ կը տրամադրուին «քէյֆ»երու հաւաքոյթներու՝ ուր Թրքական «երգ – ժըշտութիւնը» եւ նոյնիսկ... պորտա – խաղը կը հանդուրժուին իբրեւ «արեւելեան նուագ ու պար»:

Տակաւին չարաթ մը առաջ, նամակը դիր հայ երիտասարդ մը կը բողոքէր անպլիախօս չարաթաթերթի մը էջերէն, որ Փեմպրիճի Ս· Երրորդութիւն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ հանդուրժուած է թրքական երգերու՝ «երբ այնքա՛ն հարուստ է հայ ժողովուրդը տոհմիկ երաժըշտութեամբ ու պարերգներով»...

Զերկարենք:

Նիւ Եորքէն մինչեւ Լոս Անճելըս, մատնանշուած երեւոյթը աւելր ու չարիք կը դարձէ, ու տակն է որ բոլորս ալ աւելի ուշադիր եւ աննկուն ըլլանք՝ զգաստութեան հրաւիրելու համար չարաչահները:

Գիտակից ամէն Հայ դեր ունի կատարելիք· իսկ միութիւնները, կազմակերպութիւնները, մամուլ ու հանրային մարմիններ՝ պարտաւորութեան տակ են անհայ խարանելու ամէն խաթարում...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

«Ցառաջ».— Այս երեւոյթը, դժբախտաբար միայն Ամերիկայի յատուկ չէ...:

այդ հարցը քուէի կը դրուի չատ աւելի ուշ եւ ներկայիս ան պարզապէս երկու երրորդի մեծամասնութիւն պահանջող բանաձեւ մը առաջարկած էր Փորմոզի արտաքսման համար եւ պաշտպանած երկու Զինաստաններու անդամակցութեան ձեւը:

Ի վերջոյ սակայն Ալպանիոյ բանաձեւն էր որ պիտի ընդունուէր եւ Համայնավար Զինաստան 35ի դէմ 76 ձայնով (17 ձեռնպահ) անդամ կ'ընտրուէր Միացեալ Ազգերու: Ազգայնական Զինաստանի պատուիրակութիւնը անմիջապէս դուրս կ'ելլէր, արտաքսուելէ առաջ եւ ընդհանուր անտարբերութեան մէջ մինչ Ու Թան Փեքին կը հեռագրէր նոր Զինաստիներ հրաւիրելու համար:

Պատմական այս քուէարկութիւնը անդամ մը եւս ցոյց կուտայ թէ քաղաքականութիւն եւ բարոյական իրարու հետ կապ չունեցող հարցեր են. Զանկ Քայ Չէք կրնայ այլեւս դառն խորհրդածութիւններ ընել: Ցիշենք որ Ազգ. Զինաստան հիմնադիր անդամներէն էր Միացեալ Ազգերու եւ վէթոյի իրաւունք ունէր Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ:

ՓՈՄՓԻՏՈՒ – ԲՐԵԺՆԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍԷՆ ԵՏՔ՝ ԲՐԵԺՆԵՒ ՎԵՐՍԱՅԻԼ ՄԷՋ

Արքայավայել ընդունելութիւն մը չընորհուած էր Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին, որ նախատեսուած ժամուն հասաւ Օրլի իր չքախումբով:

Թնդանօթի 101 հարուածներ եւ երկու երկիրներու փառերգները ողջունեցին Բրեժնեւը, որ քիչ ետք, Նախագահ Փոմփիտուի հետ, բաց կառքով, պիտի առաջնորդուէր մինչեւ Էլիզէի պալատը ուր, պլուս պլիսի առաջին տեսակցութիւն մը պիտի ունենային:

Այս առաջին տեսակցութեան ընթացքին առաւելաբար ընդհանուր հարցեր չօշափուած են եւ երկուստեք զոհունակութիւն կը յայտնեն:

Այս հանդիպումէն ետք, Բրեժնեւ եւ կինը կ'առաջնորդուէին Վերսայլ եւ կը տեղաւորուէին Թրիանոն, ուր պիտի բնակին իրենց այցելութեան ընթացքին: Արտակարգ աշխատանքներ տարուած են որպէսզի ամէն ինչ կանոնաւոր ըլլայ եւ նոյնիսկ հեռաձայնի ուղղակի գիծ մը հաստատուած է Մոսկուայի հետ:

Կարճ հանդիպում մը ետք, Բրեժնեւ ներկայ կ'ըլլար 140 հոգինոց ճաշի մը, զոր Փոմփիտու կուտար ի պատիւ իր հիւրին:

Ճաշէն ետք, խօսք առնելով Ֆրանսայի Նախագահը կարգ մը կարեւոր յայտարարութիւններ կ'ընէր որոնց չէր սպասուեր: Արդարեւ Փոմփիտու կը չեշտէ թէ Եւրոպայի ապահովութեան համար ժողով մը մեր ցամաքամասին մեծ յոյսը կրնայ ըլլալ, եւ նոյնիսկ կ'աւելցնէր· «Ոչ մէկ բան կ'ընդդիմանայ որ Հելսինքիի մէջ բացուի անոր պատրաստութեան բաղմակողմանի շրջանը»:

Փոմփիտուի այս յայտարարութիւնը չատ կարեւոր կը նկատուի:

Նախագահը անդրադարձած է նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի հարցին, ուր կենսական կը նկատէ Զորսերու խորհրդակցութիւնը ու եզրակացուցած է.—

«Պ· ընդհ· քարտուղար, երկուքնիս դար առաջ է որ առաջին անգամ ըլլալով, ան որ դեռ կը կոչուէր Մոսկովիայի ցար Ֆրանսա այցելեց: Վոլթէռ նկարագրած է այս ճամբորդութիւնը քանի մը տողերու մէջ իշխանական համառօտագրութեամբ.— «Մեծն Պետրոս, կ'ըսէ, ընդունուեցաւ ինչպէս որ պէտք էր»: Մեր երկիրները, անկէ ի վեր չատ փոփոխութիւններ տեսան: Բայց Մեծն Պետրոսի արձանը կանգնած է

Pleins Feux sur Aznavour

Փլէն Ֆէօ խորագրով նոր ամսաթերթ մը սկսած է լոյս տեսնել, որու առաջին թիւը պատրաստած է Շառլ Ազնաւուր (ամէն ամիս թերթին խմբագրութիւնը պիտի յանձնուի արուեստագէտի մը): Շատ լաւ խմբագրուած, պատկերազարդ այս թիւին մէջ, Շառլ Ազնաւուր պատմելով ե՛ր պատմութիւնը, կը պատմէ նաեւ ե՛ր ժողովուրդին պատմութիւնը, ու այն դրութեան մէջ որու խորագիրն է՝ կորսուած Հայրենիքի մը յիշատակներ, չատ ֆուլէօր լոճալով կը խօսի իր հայրենակիցներուն մասին ու կ'եզրակացնէ.—

«Աչխարհ պատեցայ, երբեք չմոռցայ որ Հայ էի: Ուրախ հետ ամուսնացայ Հայոց եկեղեցին եւ քահանան մեր պլիուն դրաւ ամուսնական պսակը որու ծաչը կը խորհրդանչէ արիւնը: Նոյն պսակն էր որ դրուած էր ծնողքիս ու պապերուս պլուէը: Տղաս՝ Փաթրիքը, Սեւրի Մուզեատան վարժարանը գրի: Նիւ Եորք ըլլամ թէ Մոսկուա երբ անծանօթ Հայ մը օթեակս մտնէ, խօսելու պէտք չունի, եղբայրս է: Ինչ մը պիս յանցաւոր կը դգամ ժողովուրդիս նկատմամբ: Երբեք երգ մը չնուիրեցի իրեն: Ցաւօք մտածած եմ: Գիտեմ որ օր մը, երաժչտութեամբ պիտի մեծարեմ զայն: Բայց այդ երգը, չեմ ուզեր ձախողիլ: Ուրեմն ժամանակ կը պնեմ: Այդ օրը հպարտ պիտի ըլլամ աչխարհին պոռալու որ Հա՛յ եմ»:

միչտ ոչ չատ հեռու Օռռո մարտանոչէն եւ Հանրապետութեան Նախագահը ձեզ կ'ընդունի, այս իրիկուն, Լուդովիկոս ԺԴ-ի պալատներուն մէջ: Թոյլ տուէք որ հոն տեսնեմ երջանիկ չարունակութեան մը խորհրդանիչը եւ որ ձեզի կ'ապահովէ թէ Ֆրանսա ձեզի պիտի ընդունի ինչպէս որ պէտք է»:

× Հակառակ արգելքներու, փոքր ցոյցեր եղան: Հրեայ երիտասարդ ուսանողներ ժամ մը դրաւեցին Ֆրանս-Իւրսի գրասենեակները մինչ ազակոմական ցուցարարներ Շան զ'Էլիզէի վրայ կ'այրէին խորհրդային դրօչներ:

Հրեաներու բողոքներն ու ցոյցերը կը չարունակուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ մամուլը լայնօրէն կ'անդրադառնայ Անգլիոյ թագուհիին այցելութեան: Շռնդալից խորագիրներով կը հաղորդուին Էլիզապէթ Բ-ի չրջագայութիւններն ու հանդիպումները: Այսուհանդերձ թուրք թերթ մը երեւան հանած է թրքական տպիտութեան չափանիչը: Այսպէս, Կիբատընի «Եսիլ Բոթանակ» (Կանաչ ողկոյզ») թերթը հետեւեալ ձեւով հաղորդած է Անգլիոյ թագուհիին ժամանումը Թուրքիա.— «Անգլիոյ Էլիզապէթ Թէյլըր թագուհին Թուրքիա կը ժամանէ»:

ՀԱՐԱՒ· ՎԻՆԹՆԱՄԻ հիւսիսային չրջաններուն մէջ զօրաւոր ծովամրրիկ մը 250·000 հոգի անպատսպարան թողուց: Ցարդ 64 մեռեալ արձանագրուած է:

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ Եգիպտոսի նախագահին միջնորդութեան դիմած է՝ լուծելու համար հնդիկ – փաքիստանեան հարցը: Սատար խոստացած է իր կարելին ընել: Այս մասին խօսած է Թիթոյի հետ: Կացութիւնը միչտ լարուած է Հընդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ: Երկուստեք կ'ամբաստանեն միջադէպերու հրահրման մէջ: Քարաչի յայտարարեց, թէ երկու օրուան մէջ սպաննած է 500 հնդիկ պինուր:

ԽԱԻԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԻՈՐ ՎԻԼԼԱՆ

Ա.

1943 Թուականը, դաշնակից ուժերուն համար եղաւ դժնդակ ու յուսահատական: Գերմանական ռազմագործութիւնը զգալի էր ամենուրեք՝ ցամաքի վրայ, օդի մէջ եւ մանաւանդ ջուրերու վրայ: Ամէն օր բազմաթիւ նաւեր զոհ կ'երթային գերմանական սուզանաւերէն արձակուած թորփիլներուն:

Ֆլորիտա, որ սպաներէն կը նշանակէ ծաղկաւոր, թերակղզի մըն է, որ կը դանուի Միացեալ Նահանգներու հարաւ-արեւելեան ափերուն, Ատլանտեան ովկիանոսի եւ Մեքսիքի ծոցին միջեւ: Ունի հաճելի կլիմայ. մանաւանդ ձմեռը՝ բնական գեղեցկութիւններու եւ ոսկի աւազով ծածկուած անվերջանալի ծովափներու: Անոր զոհար քաղաքները կը կոչուին Փալմ-Պիչ եւ Մայամի, ուր կրնան ձմեռնային եղանակը վայելել հիւսիսի մեծահարուստները միայն:

Սակայն, վերոյիշեալ թուականին, այս չրջանը կը հանդիսանար Միացեալ Նահանգներու ամէնէն խոցելի կէտը: Թերակղզիին բացերը ամէն օր մէկ կամ երկու նաւ կ'ընկղմէին, նոյնիսկ ծովափէն քանի մը մղոն հեռուն: Շուտով՝ այդ գեղեցիկ ծովը պիտի դառնար ամերիկեան նաւատորմին գերեզմանը:

Հարկաւ զինուորական գեկավարները ձեռնածալ չմնացին: Հարիւրաւոր հետախուզիչ օդանաւեր թռիչք կը կատարէին վտանգուած չրջաններուն վրայէն, նշմարելու համար այն սուզանաւերը, որոնք այնքան աւերներ կը գործէին, եւ քանի մը ռումբով վերջ կուտային անոնց գործունէութեան: Արագընթաց գիտա-նաւեր կը սանտրէին ծովուն մակերեսը՝ հարաւէն հիւսիս եւ արեւելքէն արեւմուտք, բայց առանց որեւէ արդիւնքի: Ծովային չրջանակները այն եզրակացու-թեան եկան, որ գերմանական սուզանաւերու ամբողջ նաւատորմ մը կը գործէր այդ չրջանին մէջ եւ կը պարենաւորուէր ուեհատեղէնով եւ վառելանիւթով, Ֆլորիտայի ծովափին վրայ իսկ հաստատուած զանոնք կայաններու կողմէ:

Է.Ֆ. Պի. Այ.ի պաշտօն տրուեցաւ կատարել պէտք եղած հետախուզութիւնները, առանց զգացնելու իր ներկայութիւնը, որովհետեւ հակառակ պատերազմին, Մայամիի եւ Փալմ-Պիչի պանդոկները կը վխտային զբօսաչրջիկներով: Գաղտնի ոստիկաններուն պաշտօն տրուեցաւ չըքջիլ սրճարանէ սրճարան, ճաշարանէ ճաշարան, կապելայէ կապելա, եւ քաղել անհրաժեշտ տեղեկութիւններ: Իւրաքանչիւր ոստիկանի յանձնուած էր որոշ չրջան մը: Ձիմ Հենրի, որ տասնըհինգ տարուան ծառայութիւն ունէր հակալրտեսական կազմակերպութեան մէջ, ստանձնեց Փալմ-Պիչի հիւսիսային թաղերը, որոնք չատ հեռու չէին ծովափէն: Ոստիկաններուն լաւագոյն օդնականները կամ մեծատոհմ թշնամիները կ'ըլլան ընդհանրապէս սրճարաններու աշխատաւորները:

Բարեբախտաբար, Ձիմ Հենրի ունէր բաւական սրճարանապեաեր. անոնցմէ լաւագոյնն էր իրլանտացի Փաթ Օքոնըը, որ կը վարէր Ուրական սրճարանը: Հենրի եւ Օքոնըը Առաջին համաչխարհային պատերազմին ծառայած էին նոյն չոկատին մէջ: Հենրի իր բաւական ինդրեց, որ ականջ դնէ իր յաճախորդներու խօսակցութեան եւ իրեն հաղորդէ ուշագրաւ թեան արժանի լուրերը:

Ձիմ Հենրի, իրիկուն մը, ըստ սովորութեան, Ռետ Ֆլովըը, Փալմա եւ Քորալ Սի կապելաններուն մէջ մկկական դաւաթ խմելէ ետք, մտաւ Ուրական սրճարանը: Զմռռնանք ըսելու, որ Ձիմ Հենրի խմիչքին երեք քառորդը կը ձգէր դաւաթին մէջ, հասկնալի պատճառներով: Հենրի նստաւ պառին առջեւը չարուած բարձր աթոռներէն մէկուն վրայ: Նաւաստի մը կը զբաղէր ճուբ պաֆսով, երկու հոգի կը խօսակցէին անկիւնի սեղանին առջեւ, իսկ Օքոնըը յաճախորդի մը ապսպրանքը կը կատարէր:

Երբ Օքոնըը վերադարձաւ պառին եւ տեսաւ.

— Ի՞նչ նորութիւն Փաթ, հարցուց Ձիմ Հենրի:

— Մանաւանդ նորութիւն մը չկայ, բայց անցեալ օր, ներս մտաւ մարդ մը, մօտ յիսուն տարեկան: Առաջին անգամը չէ, որ գինք կը տեսնէի, երբեմն կուգար հաս, ոսքի վրայ կը պարպէր քանի մը դաւաթ ու կը մեկնէր: Երբեք չէի համակրած այս մարդուն: Մանաւանդ, երբ երկու դաւաթը անցնէր, կը դառնար խածան չուն:

— Կ'երեւի թէ հեռը կռիւ ունեցած ես:

— Գրեթէ: Վստահ եմ, որ եթէ հաս ըլլայիր, սրճարանիս մէջ սեղան ու աթոռ չէր մնար: Ըսաւ որ էֆ. Պի. Այ.ի պաշտօնեաները բոլորն ալ անպէտ արարածներ են. կ'ուտեն, կը խմենք, կը պարտին եւ ամսական կ'առնեն: Իրենց աչքին առջեւ ամէն օր նաւեր կ'ընկղմին. եթէ մարդ են՝ թող առաջքը առնեն: Բայց Ամերիկացիները մէկական ապուշներ են, եւ ուշ չէ այն օրը, երբ Հիթլէր տէրը պիտի դառնայ այս երկրին:

— Գերմանացի գործակալ մը չի կըլլար այսպիսի ապուշ բաներ ըսել: Ցամբնայն դէպս, ոչինչէն լաւ է: Գիտե՞ս ինչ է այս մարդուն անունը եւ ո՞ւր կը բնակի:

— Այս մարդը կը կոչուի Զարլզ Փիթըրզ եւ սեղանապետն է Տիկին Կիֆընի:

— Տիկին Կիֆըն: Ըսել կ'ուզես լճակին եզերքը գտնուող վիլլային տիրուհին: Չեմ կարծեր, որ կարենանք դիւրաւ մուտք գործել այդ վիլլային ներս:

Տիկին Կիֆըն անծանօթ մը չէր Փալմ-Պիչի բնակչութեան: Հակառակ իր 60 տարիքին, դեռ առոյգ ու վայելուչ էր: Այրին էր մեծահարուստ գործատէրի մը, որ ամուսնոյն մահէն ետք՝ հաստատուած էր այս ընդարձակ ու գեղեցիկ բնակարանին մէջ: Կը վարէր քաչուած կեանք մը, բայց զբամական կարեւոր յատկացումներ կ'ընէր բարեգործական հաստատութիւններու եւ այդ պատճառաւ՝ փալմպիչցիները զինք կը կոչէին Ֆլորիտայի տիկինը:

Ձիմ Հենրի խորհրդակցութեան նստաւ իր մեծաւորներուն հետ: Որոշուեցաւ գործել մեծ զգուշութեամբ, եւ քաղել յաւելեալ տեղեկութիւններ: Փիթըրզ իր պաշտօնը ստանձնած էր քանի մը ամիս առաջ միայն: Իր նախորդը կը կոչուէր Տիթըրիխ: Է.Ֆ. Պի. Այ. ուղեց տեսակցութիւն մը ունենալ Տիթըրիխի հետ, բայց այս վերջինը անգտանելի մնաց:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐՍԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

(1921 Սեպտեմբեր 26 — Հոկտեմբեր 13)

Բ.

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Հինգերորդ նիստը բացուեց Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 10ին, ժամը 3ին: Այս նիստում կարդացուեցին դաշնագրի յօդուածները, որոնք փոքրիկ փոփոխութիւններ են ենթարկուելուց յետոյ, վերջնական-նապէս ընդունուեցին երկու կողմերից էլ: Այս յօդուածները մշակուած էին պատուիրակութիւնների անդադար նիստերում: Այս տեսակ լինը նիստեր տեղի ունեցան:

Այս նիստում Թուրքերի եւ Անդրկով-կասեան Հանրապետութիւնների պատուիրակութիւնների կողմից եղան պաշտօնական յայտարարութիւններ՝ համա-պատասխան յօդուածների ընթերցումից յետոյ: Յայտարարութիւնները արձանագրւում էին քարտուղարների կողմից, նկատի առնուելու համար երկուստակ լրացնց յառաջիկայ փոխ-յարաբերութիւնների ընթացքին:

Այս յայտարարութիւնները վերաբերում էին այն կէտերին, որոնք չուրջ երկու կողմի պատուիրակութիւնները չէին համաձայնած եւ կամ համաձայնուելով հանդերձ՝ ընդդիմացել էին դաշնագրերի մէջ իրրեւ յօդուած մտցնելու:

Սահմանագծումի խնդիրներին վերաբերող յօդուածի ընթերցումից յետոյ, Անդրկովկասի պատուիրակութիւնների կողմից ընկ. Գանէցկին արաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները, որոնք, խորը

լրութեան մէջ, ազդու տպաւորութիւն թողին:

Առաջինը Անիի եւ Երկբորդը Կողբի մասին էր:

Մենք այն յոյսը ունէինք, որ թուրք պատուիրակութիւնը ղրական պատասխան պիտի տայ Անիի մասին Հայաստանի ուղարկած պահանջին, որ ղուրկ էր ամէն տեսակ պինուորական, անտեսական եւ աշխարհագրական նկատումներից եւ մեզ համար ունի ղուտ պիտական – կուլտուրական արժէք: Վերջին պահուն, ինչպէս Կողբի, նոյնպէս եւ Անիի մասին թուրք պատուիրակութիւնը մերժողական պատասխան տուեց, առարկելով, թէ Անին Ախուրեանի արեւմտեան եզերքին է պատկանում, ուստի Հայերին տրուելով՝ կը խախտուի Մոսկուայի դաշնագրի սկզբունքը:

Ահա այս առթիւ Գանէցկիի յայտարարութիւնները.—

«Անդրկովկասեան Հանրապետութիւնների պատուիրակութիւնները ամենախորունկ ցաւով արձանագրում են Անիի մասին իրենց արած առաջարկի մերժումը: Անին ներկայացնում է Հայերի համար ազգային – պատմական եւ դեղարուեստական արժէք: Աւելացնում ենք նաեւ, թէ Անդրկովկասի ժողովուրդները այդ մերժումը պիտի ընդունեն ճշմարիտ ցաւով»:

«Կողբի պատճանքները ունենալով համակովկասեան նշանակութիւն, որովհետեւ տարիներով նրանք հայթայթել էին Անդրկովկասի ազի պահանջները, մենք նախապէս ներկայացրել էինք Կողբի պահանջները Հայաստանին թողնելու մի առաջարկ: Բայց նկատելով այս մասին թուրք պատուիրակութեան առարկութիւնները՝ մեր այս առաջարկը փոխել էինք՝ վերածելով այն Կողբի պատճանքները Հայաստանի կառավարութեան մերձնորհ տալու առաջարկին:

«Թուրք պատուիրակութիւնը ներկայումս մերժում է նաեւ այս առաջարկը. մենք արձանագրում ենք նաեւ այս մերժումը Թուրքիայի կողմից համակովկասեան նշանակութիւն ունեցող այս խնդրի մասին եւ անցնում ենք ուրիչ յօդուածների քննութեան»:

Թուրք պատուիրակութեան նախագահ Քեազիմ Կարաբէքիր փաչան ի պատասխան Գանէցկուն, յայտնապէս նեղուած եղանակով, հետեւեալ յայտարարութիւնը արաւ.—

«Անիի մասին մեր մերժումը Մոսկուայի դաշնագրի չխախտելու սկզբունքի մէջ է կայանում: Այսուհանդերձ ամէն պատհական տրուի այնտեղ ապրողների եւ դիտական աշխատանքներ կատարողների համար»:

Մերժելով Կողբի մասին եղած առաջարկները՝ Քեազիմ Կարաբէքիր փաչան յայտարարեց, թէ Կողբը առաջուայ պէս պիտի պահացնի Անդրկովկասի պատճանը:

Նախիջեւանի անկախութեան վերաբերեալ յօդուածի ընթերցումից յետոյ, Քեազիմ Կարաբէքիր փաչան յայտարարեց, թէ Նախիջեւանի անկախութիւնը ընդունելի է Թուրքիայի համար, միայն թէ Նախիջեւանի վրայ Հայաստանի հովանաւորութիւնը չտարածուի:

Ընդդիմադրելով Քեազիմ Կարաբէքիր փաչայի այս յայտարարութեան, Գանէցկի ըսաւ, թէ Նախիջեւանի վրայ Հայաստանի հովանաւորութիւնը տարածելու մասին խօսք անգամ չկայ:

Նախիջեւանի անկախութեան վերաբերեալ յօդուածի ընթերցումից յետոյ, Քեազիմ Կարաբէքիր փաչան յայտարարեց, թէ Նախիջեւանի անկախութիւնը ընդունելի է Թուրքիայի համար, միայն թէ Նախիջեւանի վրայ Հայաստանի հովանաւորութիւնը չտարածուի:

Ընդդիմադրելով Քեազիմ Կարաբէքիր փաչայի այս յայտարարութեան, Գանէցկի ըսաւ, թէ Նախիջեւանի վրայ Հայաստանի հովանաւորութիւնը տարածելու մասին խօսք անգամ չկայ:

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Պէտք է աւելի եւս մօտենալ բնագրին: Տղան որ կը նայի էլեկտրական լապտերներու լոյսերուն, կը դառնայ իր տան սենեակի մը մէջ, պատուհանին առջեւ նըստած, մօրը քով. «Ամրան գիշերները, մեծ վայելք մը, երազանք մըն էր լինել համար՝ նստիլ բաց պատուհանին առջեւ ու նայիլ փողոցի լոյսին եւ քաղաքի հեռաւոր լոյսերուն»: Այս սենեակը բաց սենեակ մըն էր ուրկէ կարելի էր դիտել մըթնող երկինքը, եւ խաւարին մէջ ծագող լոյսերը: Բայց աշխարհին բացուող այս սենեակը հասնելու համար, պէտք էր անցնիլ մութ, աշխարհին դուց ձեղնայարկին առջեւէն, վայր՝ վախի եւ զարհուրանքի, մանաւանդ գիշերը՝ երբ չչուկները ու ղրիներ կը լսուէին դրան եռեւէն: Առաջին ապաւորութիւնները այստեղ՝ վախը որ կուգայ անցեալի սենեակէն ուր դիզուած են հին իրերը, եւ անմիջապէս յետոյ՝ առընչուած այդ վախին, բացումը լուսաչող երկինքին: Ձեղնայարկը յիշատակներու չեմարան մըն է, եւ այդ յիշատակները անձնական, անհատական յիշատակներ չեն, այլ ժառանգուած, հին դարերէ մնացած:

« Տեղատուութիւն Մակընթացութիւն » հատորին մէջ, քանի մը տողեր կը խօսին նոյն պատկերին չուրջ.

« ... Հովն ու դեւերն ամբարիշտ,
Ձեղունին մէջ փայտակերտ՝
Կը սուլէին գիշերներն — անդրաշխարհիկ
երաժիշտ...
... Ապրելու վախ ախտագին
Ու յուսադրող կեանքի սէր...
Հին հեթանոս դարերէն դէպի լայն դուռն
երկնքին...»

Այստեղ կ'երեւին օրուան մէջ լայն բացուած երկինքը եւ գիշերուան վախը ձեղնայարկին մէջ ոռնացող դեւերէն: Բայց օրուան մէջ երկնքին առջեւ լայն բացուած պատուհանին կը համապատասխանեն «հին հեթանոս դարերը», կենսայորդ ակը անցեալին: Օրուան մէջ ձեղնայարկին յիշատակները ուրեմն բնաւ սարսափազդու չեն, այլ կեանքի խորհրդաւոր ակը կը կազմեն: Եւ «Մանկութիւն եւ Լոյս» կը հաստատէ ասիկա. «օրուան մէջ, հաճոյքով էր որ կը բանայի այդ դուռը, երթալ թափառելու համար դերաններուն տակ...»: Երկու բնագիրները միացնելով, կարելի է կազմել հետեւեալ երկու մուտքով աղիւսակը.

	ցերեկ	գիշեր
սենեակ	բաց երկինք	լապտերները
ձեղնայարկ	հաճոյք, կեանք	վախը դեւերը

Երկու բնագիրներն ալ ձեղնայարկին ձգած է՛ւ ցերեկուան եւ՛ւ գիշերուան տպաւորութիւնները կուտան (Մանկութիւն եւ Լոյս. «օրուան մէջ հաճոյքով էր որ... բայց չչուկներ, ոռնաձայներ, ղրիներ կուգային գիշերները այդ դրան եռեւէն»: Տեղատուութիւն – Մակընթացութիւն. «Հովն ու դեւերը... կը սուլէին գիշերները» եւ «հեթանոս դարերէն դէպի լայն դուռն երկնքին»): Բայց սենեակին մէջ՝ Մանկութիւն եւ Լոյս կուտայ միայն գիշերուան տեսարանը (Լապտերները, հեռաւոր լոյսերը), եւ Տեղատուութիւն – Մակընթացութիւն՝ միայն օրուան (լուսաւոր երկինքը):

Երկու բնագիրները միացնելով ունինք նախնական պատկեր մը որ կը դործէ Սրբաֆեանի դրութիւններուն մէջ: Այս պատկերին մէջ կարելի է դանազանել սթափիքը եւ ուժականը. առաջինը՝ օրուան մէջ, կամ իրիկուան դէմ բաց պատուհանին առջեւ սպասումը, դարաւոր հեթանոս յիշատակներով թաքնուած եւ ներկայ, մոռցուած՝ բայց աշխատող դաղտնօրէն:

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

(3 – Շար.)

զիմ կարաբէգքիը փաչան մի քանի հարցումներ արաւ Նախիջեւանի ինքնավարութեան վերաբերուող մի շարք խնդիրների չուրջ։

Ազրբէյճանի ներկայացուցիչ Բէհբուտ Շահթախտինսկին պատասխանեց այդ հարցումներուն։ Մոսկուայի դաշնագրի պրամադրութեան համաձայն, Նախիջեւանը ինքնավարութիւն է ստանում Ազրբէյճանի հովանաւորութեան տակ։

Քեազիմ կարաբէգքիը փաչայի հարցումները հետեւեալ կէտերի չուրջ էին. — պաշտօնական լեզուի, կրթական, ամուսնական, դերինների, կրօնական ազատութեան եւ այլ խնդիրների։

Թրքական նաւերին եւ ապրանքներին արուելիք մի քանի առաւելութիւնների վերաբերեալ յօդուածները անդրկովկասեան պատուիրակութիւնների կողմից երկրորդ անգամ փոփոխութեան ենթարկուեցին եւ յետոյ ընդունուեցին։ Այդ յօդուածների համաձայն, Թուրքիան իրաւունք պիտի ունենայ առանց Թրան պիտի իր ապրանքները անցկացնել Վրաստանից Թուրքիա։ Թուրք նաւերը պիտի վայելեն մանաւանդ առաւելութիւններ։

Թուրք կառավարութիւնը հետաքրքրուեց նաեւ Ազարիայի ինքնավարութեամբ. վրաստանի պատուիրակ Շալվա Էլիաւան ցոյց տուեց այդ մասին հրատարակուած դեկրետը։

Գերիների վերադարձին եւ 1918ից ի վեր Թուրքիոյ դէմ գործող Թրքահպատակների վերաբերեալ յօդուածի առթիւ Գանչկին դիտողութիւն արաւ պայմանագրի այդ մասին։

Քեազիմ կարաբէգքիը փաչան յայտարարեց, թէ առանց պայմանաժամին սպասելու արդէն իսկ դերինները պիտի արձակուեն եւ համապատասխան հրամանագիրն էլ իր ժամանակին պիտի յայտարարուի։

Գանչկին Անդրկովկասի պատուիրակութիւնների կողմից շնորհակալութիւն յայտնեց։

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

Վեցերորդ եւ վերջին նիստը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 13ին, ժամը 12ին։

Նիստը բացեց Գանչկին, որ առաջարկեց սորագրել պատրաստուած դաշնագիրը։

Սորագրութեան արարողութիւնը կատարուեց հանդիսաւոր կերպով։ Պատուիրակութիւններից զատ, ներկայ էին քաղաքային եւ պինուորական իշխանութեանց ներկայացուցիչները, որոնք ոտքի կեցած էին։ Ներկայ էին նոյնպէս թուրք սկաուտներից մի տասնեակ պատանիներ։

Ոտր լուրեան մէջ կարդացուեց Ֆրանսերէն բնագիրը, որից յետոյ սորագրերուեցին պատուիրակութիւնների արձանագրութիւնները։

Ժամը մէկուկէսին կատարուեց դաշնագրի սորագրումը։ Կարսի բերդից, սորագրութեան պատուն, արձակուեցին թնդանօթի չորս հարուածներ, եւ թրքական նուագախումբը նուագեց Ին – տերնացիոնալը եւ թուրք ազգային քայլերգը։

Այնուհետեւ կարգով սորագրեցին Սորհրդային Հայաստանի, Սորհ. Ազրբէյճանի, Սորհ. Վրաստանի եւ Սորհ. Ռուսիոյ ներկայացուցիչները։

Սորագրութենից յետոյ ճառեր արտասանեցին Քեազիմ կարաբէգքիը փաչան եւ Գանչկին, եւ յետոյ Սորհրդաժողովը փակուած յայտարարուեց։

×

Սորհրդաժողովից յետոյ, Հոկտ. 18ին, Գանչկին հետեւեալ յայտարարութիւնը արաւ Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան՝ Ամենատյի ներկայացուցչին.—

«Սորհրդաժողովի ամենամեծ արդիւնքը եղաւ այն, որ կնքուած դաշնագրից յետոյ, Թուրքիայի Ազգային Ժողովի պատգամաւորները կ'ըմբռնեն ու կը զգան, որ Թուրքերը այլեւս Արեւելեան ճակատ չունեն։ Այդ տեսակ կերպով Սորհրդաժողովը խոշոր միջազգային նշանակութիւն ունի»։

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՖԻԼՄ

Վերջերս Քանատայէն ստացանք նամակ մը եւ հաղորդագրութիւն մը, ուր կ'ըսուի թէ քանատական ընկերութիւն մը ծրագրած է մեծ եղեռնը ֆիլմի վերածել։

Ստորեւ կուտանք այդ ծրագրին մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւնները պատկանող հաղորդագրութիւնը։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ԴԺՈՒԽԸԷՆ ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱՆԵՐԸ»

«Հազոիր Սիներոիֆորտ օֆ Քանատա» ընկերութիւնը կը ծրագրէ պատրաստել Թուրք կառավարութեան կողմէ 1914–15ին նահատակուած մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդը ներկայացնող ֆիլմ մը, նուիրուած այդ նահատակներու խոկ յիշատակին։

Տարիներ չարունակ բազմաթիւ անձերէ տեղեկութիւններ քաղեցինք եւ ուղեցինք դէպքերը նկարագրել՝ հիմնուելով ճշդրիտ տուեալներու վրայ։

Ներկայիս, հասած ենք այս ֆիլմի արտադրութեան երկրորդ հանդրուանին, եւ այս դծով՝ որեւէ անհատական կամ ընդհանուր տեղեկութիւն մեծապէս կը չահադրէ ընկերութիւնը։ Նկար ըլլան անոնք թէ անձնապէս արուած բացատրութիւնները, մեծապէս պիտի դնահատուին մեր կողմէ։

Վերոյիշեալ ֆիլմին արտադրութեան տասը հանդրուաններէն դժուարագոյնը՝ առաջինը՝ նուաճուած է։ Այլ դժուար հանդրուան մըն է ութերորդը, ուր Սուրիոյ անապատէն եւ արաբական այլ երկիրներէն, ինչպէս նաեւ Պարսկաստանէն, Լիբանանէն առնուած տեսարաններ կան։ Եթէ այս չրջանները դժուար ըլլայ այցելել, ստիպուած պիտի ըլլանք օգտագործել Ամերիկայի անապատային չորջանները։

Որոշած ենք այս արտադրութեան համար ոչ մէկ արդելքի առջեւ կանգ առնել, դժուարութիւն յարուցանողները հայ քաղաքական կուսակցութիւններ ըլլան, թէ Թուրքիոյ հետ «ղոյչ» դիւանագիտական յարաբերութիւններ մշակող երկիրներ։ Ոչ ոք, ոչ մէկ բան կրնայ արգելք հանդիսանալ «Դժոխքէն դէպի Ամերիկացիները» ֆիլմին որ կը յիշեցնէ Էլիս Քանքի «Ամերիկա Ամերիկա»ն, այն սար – բերութեամբ միայն, որ այս մէկը քանակական պատրաստութիւն է։

Այս ֆիլմին մէջ դեր վերցնող բոլոր անձնաւորութիւնները Քանատացիներ են։ Օթտավայի չրջանէն եօթը Քանատացի – ներ արդէն իսկ կը վերցնեն Տէր Զօրի այրող անապատին վրայ հայ կիներու եւ երախաներու չարչարանքը պատկերացնող տեսարանէն դէպքաւոր բաժիններ։

«Դժոխքէն դէպի Ամերիկացիները» ֆիլմին մէջ պիտի տեսնենք, թէ ինչպէս դերմանական կարմիր Խաչի անդամ Ամմին վէհնէր, հայ կիներուն եւ երախաներուն փախուստը դիւրացնելու համար՝ իր կեանքը վտանգեց։ Իր անձնական տեղեկութիւնները վաստաթուղթեր են, որոնք ցոյց կուտան, որ 1914–15ի դէպքերը ցեղային պատահական վայրագութիւններ չէին, ինչպէս կը խորհէին չատեր, այլ՝ Թուրք Պետութեան կողմէ ծրագրուած քաղաքականութեան մը աններելի հետեւանքները։ Կասկածէ վեր է այն իրականութիւնը, որ բնաջնջումի քաղաքականութիւնը, իր ամբողջութեանը մէջ ծրագրուած էր Պետութեան կորիղին կողմէ։ Ֆիլմին վերջին մէկ բաժինին մէջ, հանդիսատեսը պիտի տեսնէ պաչտօնական արձանագրութիւնը, ըստ որում՝ բազմաթիւ զաղանի հրահանգներ ղրկուած են բոլոր չրջաններուն, մանաւանդ Հալէպի կառավարիչին։

Գլխաւոր դերեր վերցուցած են Օթթավայինները։ Անոնք կը ներկայացնեն սովահար հայ կիները, որոնք վայրագօրէն սպանուեցան, երբ կը զազրէին իրենց երախաներուն հետ։ Արաբական անապատի կիզիչ արեւուն տակ քալող հայ մայրը, վերջին ուժերը հաւաքած երկու բան կը պատգամէ իր երախային — ճանչնալ հայերէն տառերը ու կարդալ Աստուածաչունչը։

Ֆիլմի այս բաժնին մէջ ցոյց կը տրուի հայ կիներուն հանդէպ Թուրք պինուորներուն բիրտ վերաբերումը։ Այս մասին խօսելով՝ Լորա Պրայս կ'ըսէ. «Թուրք զինուորին այդ վայրկեանի տրամադրութենէն կախում ունէր կնոջ մը ճակատագիրը. անոր էմահաոյճն էր, որ պիտի որոշէր հայ կնոջ քախտը։ Կ'ուղարկուէին բլուրներու ետին եւ իր հետացումին հետ երախաները կը նետուէին բարձր ժայռերէն վար»։

Գիւղերու մէջ վերապրողներուն կը հրահանգուէր հեռանալ իրենց տուներէն։ Կարգ մը չրջաններու մէջ բնակիչներուն կը տրուէր մէկ չաբթուան ժամանակամիջոց մը, որուն ընթացքին մարդիկ կը փորձէին որեւէ գնով ծախել իրենց անձնական ինչքերը։ Բայց Պետութիւնը կ'արգիլէր նման վաճառքներ որովհետեւ «շուտով ետ պիտի վերադառնայինն եւ դարձեալ բնակէին իրենց տուներուն մէջ»։ Մինչդեռ, հազիւ իրենց տուներէն հեռացած, Եւրոպացիէ եկած Թուրք գաղթականներ, որոնք հաւաքուած կը սպասեն մօտակայ չրջաններուն մէջ, անմիջապէս կը դրաւեն դատարկուած բնակարանները։ Եւ որովհետեւ չրջաններու Թուրքերը դործի տակ մարդիկ չէին, իւրաքանչիւր չրջանի մէջ, մկիական արհեստաւորը (կօչկակար, դերձակ, դեղագործ) կը պահուէր, խոկ մնացեալները կը քշուէին անապատ։

Դեսպան Մորկընթաուի վկայութենէն մեկնելով՝ հարիւրաւորներ եւ հազարաւորներ «օրեր ամբողջ խալած են անկնաքազգելիօրէն դժուար պայմաններու մէջ»։ Առաջին վեց ամիսներու ընթացքին, չուրջ 1·200·000 անձեր ենթարկուած են նոյն անմարդկային ճակատագրին։

Պատմութիւնը ծանօթ է բոլորին. բայց այդ պատմութիւնը աւելի եւս կը խորհնայ, երբ նկատի ունենանք թէ գոհերը կիներ ու երախաներ են։

Սկսելով Անատոլուէն անցնելով՝ բոլորովին ամայի եւ անմարդաբնակ չրջաններէ, անոնք հասան սուրիական անապատ։ Ճամբու ընթացքին, անոնք դանազան դժուարութիւններ կ'ունենային։ Առաջին հերթին, անոնց կը հանդիպէին Թուրք դիւղացիները, որոնք կը կողոպտէին պաղթողները եւ կ'առեւանդէին կիներն ու աղջիկները։ Ապա, կային նաեւ Քիւրտերը, որոնք կը մորթէին այրերը եւ այրերուն սպանդէն ետք, կը յարձակէին կիներուն եւ աղջիկներուն վրայ։

Այս ֆիլմին պատրաստութեան մէջ բաժին վերցնողներու 70 առ հարիւրը Քանատացիներ են։ 20 առ հարիւրը, որ ոչէոք է ծանօթ ըլլայ հայերէն լեզուին եւ պատմութեան՝ պիտի գայ Միջին Արեւելքէն։

Անցնող երկու ամիսներու ընթացքին, «Հազոիր Սիներոիֆորտ օֆ Քանատա»ն ոչէոք եղող ուժերը մէկտեղելու համար ի գործ դրաւ իր բոլոր միջոցները եւ պիտի չարունակէ իր փնտռտուքը, մինչեւ որ անհրաժեշտ թիւը ամբողջանայ։

Պէտք է ըսել, որ նման գործ մը բացառիկ առթիւ կ'ընծայէ երիտասարդ տեղանքներուն, որոնք այս ձեռնարկին մէջ իրենց ձիրքը փորձելով՝ կրնան ապագային նոյն ասպարէզին մէջ բարձունքներ նուաճել։

Մեր ուչադրութիւնը դրաւեց մանաւանդ պարագայ մը. այսպէս, դերասանուհի – ները սկսող, չարչարանքի ու ողբերգական պատկերներու մէջ կը վախնան իրենք զիրենք արտայայտէլ. այս երեւոյթին տակ ստուգ պատճառները բազմաթիւ են։ Կարգ մը պատկերներու մէջ կրօնքին, ընտանեկան եւ ընկերային համոզումներէ յառաջ եկող պարտաւորութիւնները կը կաչկանդեն դերասանուհիներու հարցը, երախաներու ներկայութիւնը, տունէն երկար բացակայութենէն յառաջ եկող տրտունջքներ, եւայլն։ Նման դժուարութիւններ չունեցող, լաւ հասկցող, ներկայ ընկերային պահանջները գոհացնող, պատրաստուած առաջնորդներ կը փնտռենք այս ֆիլմը յաջողութեամբ պսակելու համար։

Կրկնենք. «Հազոիր Սիներոիֆորտ օֆ Քանատան» ամբողջովին քանատական չարժապատկերի ընկերութիւն մըն է։

Անկեղծօրէն ձերդ՝
Հազոիր Սիներոիֆորտ օֆ Քանատա

ՄԱՔ ԼԸՆԱՆ
(Փոխ–նախագահ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Տիգրան փոխանակ յառաջանալու, ընկրկեցաւ եւ սկսաւ ատիճանաբար հազուստին թեւնոցները վեր ժողվել։

— Ոչ, ոչ դուչեց Հայրիէ։ Ի՞նչ կ'ընես հոդ, կ'ուզեմ ամբողջովին փոխուիս, ի՞նչպէս պիտի կարենաս հաղուստներովդ ինձ օդնել։

Եւ աւելի սաստիկ ձայնով մը աւելցուց.

— Շուտ ըրէ, եթէ ոչ պիտի ստիպես դիս Զաին կանչեմ, որպէսզի հագուստ – ներդ բռնութեամբ հանէ։

Եւ այս ըսելով մերկ թեւերը լողարանին վրայ կախուած դանդակին մեռաքէն նին վրայ կախուած դանդակին մեռաքէն լարին տարաւ։ Մերկ Սուլթանուհիին թեւերուն մէկ չարժումը դինքը Զաիի հուժկու բազուկներուն մէջ պիտի նետէր, որմէ ձողոպրիլը այլեւս անկարելի պիտի ըլլար։

Պահ մը խորհեցաւ դուլպային մէջը պահուած դաշոյնը հանէ եւ անպաչտպան կնոջ կուրծքը խօթէ. կամ անոր վրայ խոյանայ եւ լողարանին մէջ զայն տեղն ու տեղը խեղդէ։

Բայց այս գաղափարին վրայ՝ անմեղ եւ անպաչտպան կնոջ համար անբացատրելի դղրդում մը ներչնչած էին, եւ կը դգար թէ դինքը անոր հետ կը կապէր։

Եւ այն յարատեւ զօրութեամբ որու միջոցաւ բնազդը մեծ վտանգներու պատրաստին երեւակայութեան յաջորդական պատկերները կը ներկայացնէ, որոնք մարդոս դրեթէ ակամայ կը դործադրէ, սկսաւ ինքզինքը արդէն Սուլթանուհիին առջեւը ծնրադրած եւ ձեռքերը պաղատագին լարար միացուցած՝ Այիչէի գաղտնիքը երեան հանելով՝ ներողութիւն խնդրելը տեսնել։

Ամէնա միակ փրկարար ելքն էր այդ լարիւրինթոսին համար որուն մէջ ինկած էր։

Հայրիէ տակաւին ձեռքը դանդակին լարէն վար առած չէր։

— Պիտի փոխուի՞ս թէ զանդակը հընչեցնեմ, հարցուց խիստ ձայնով մը։

Տիգրան որոշումը տուաւ։ Ձեռքերը արտորանօք չրջազգեստին տարաւ եւ սկսաւ կոճակները քակել։

Սուլթանուհին ձեռքը դանդակին լարէն վար առաւ, լողարանին մէջ սուզուեցաւ եւ դաղջ ջուրին առթած հեչտալից թուլութենէն աչքերը կիսովին գոցեց...

Պահ մը յետոյ, յանկարծ աչքերը բանալով դլուխն վրայ ծռած էրիկ մարդու դլուխ մը տեսաւ, որ սոսկումէն դեղդեղին եղած խեղդուկ ձայնով մը իրեն կ'ըսէր.

— Ո՛հ, Աստուծոյ սիրոյն, Սուլթանուհիս... դէթ՝ վրաս...

— Այլ է եղեր... Աստուած իմ...

Եւ վերջին բառէն յետոյ Հայրիէ նուաղած լողարանին ջուրին մէջ խորասուզուեցաւ։

Տիգրան սոսկումէն չուարեցաւ մնաց։

Լողարանին ջուրը դժբախտ կնոջ ամբողջ դլուխը ծածկած էր եւ կը սպառնար զայն ջրահեղձ ընել։

Երիտասարդը թուլցած ամբողջ ուժերը ժողվեց, եւ ծռելով լողարանին խցանը հանեց, ապա մերկ Սուլթանուհին բազուկներուն մէջը առնելով տարաւ դիմացի տիվանին վրայ դրաւ։

Խեղճ տղան իր երիտասարդական անփորձութեամբը եւ չփորձութեամբը ինչ ընելը չէր դիտեր։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Անի Գոհար – եան, Տէր եւ Տիկին Մարք Գոհարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կա– բապետեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), այ– րի Տիկին Վերժին Գրիգորեան եւ զաւակ– ները (Ամերիկա) եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ա– մուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ–հօր, եղ– բօր եւ մօրեղբօր՝

ԱՐԻՄ ԳՈՀԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ, Հոկտ. 25ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 27 Հոկտ. Շաբաթ օրը ժամը 14,15ին, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե– ղեցւոյ մէջ։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մ– նասեան ենթակոմիտէի այս կիրակի առա– ւօտ ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր հոգեհանգիստը կատարուելէ ետք, ընկերներուն յիշատակին.—

Յովհաննէս Պէրպէրեան, Մկրտիչ Պէր– պէրեան, Նազար Բալուճեան, Լեւոն Նէ– միլեան, Պօղոս Պօղոսեան, Յովհաննէս Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին, Մկրտիչ Կարապետեան, Բիւզանդ Գամեան, Օննիկ Դուրեան, Համայեակ Ու– դունեան, Վազգէնակ Ուրքաթեան, Բժիշկ Յովհաննէս Քիւթիւկեան եւ Էլէն Բիւզանդ, Հայկ Թէնէքէճեան, Յով– հաննէս Մարտիրոսեան, Աչոտ Նշանեան, Ահարոն Աբրահամեան, Գէորգ Խաչա– տուրեան, Կարապետ Քէլէչեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մար– գար Բարխեան, Հրանդ Յովնանեան, Վարդան Զալուքճեան, Տագէս Զապուն– եան, Շաւարշ Տէր–Պարսամեան (Նոր Սե– բընդական)։

Շնորհներուն այցն ու ծաղկեփունջերու ղետեղումը կը կատարուի Շաբաթ 30 Հոկտեմբերին ժամը 15էն սկսեալ։

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագա – ներն ու բարեկամները յարգելու համար անոնց յիշատակը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏՕՔԹ. Ա. ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պանեէօքնակ, Տիկին Հռիփսի– մէ Մաթէոսեան (Ամերիկայէն) կը նուի– րէ 30 ֆր. Պանեէօ–Քաչանի Հայկ. Դըպ– րոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի։

ԿԸ ՓՆՏՌԻՒ

Զաքարեան Ղազար Մկրտիչէ, կորսուած հայրենական պատերազմի առեն. մօրը անունը՝ Նազիկ, քոյրերը՝ Լուսիկ, Հը– ռիփսիկ, Նուբար։ Վիրաւորուած են ալ ձեռքի երկու մատները։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի դրել՝

A. SOLAKIAN
46, Bd. des Fauvettes
13 - MARSEILLE (12e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Kaza - Sports

40, Rue des Jeuneurs
PARIS (2e)

Որակեալ բանուորներ թայէօրի, վերարկուի եւ

Prêt à porter de luxe

տունը կամ աշխատանոցը աշխատե– լու համար։

Շատ խնամուած աշխատանք Լաւ վճարում։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արթօ Աբգարեան եւ զա– ւակները՝ Մարժոլէն եւ Քաթրին, Օր. Աղաւնի Աբգարեան եւ ընտանեկան պա– րագաները իրենց խորին շնորհակալու – թիւնները կը յայտնեն, բոլոր անոնց ո– րոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով, մամուլով կամ նա– մակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԲԺ. ԱՐԹՕ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Ժե– ռոմի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցու– թիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Անա– հիտ Կաւաճեանի, Տէր եւ Տիկին Արման Ենովքեանի, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պա – պայեանի ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց սիրեցեալ ամուս– նոյն եւ հօր՝ Կարապետ Կաւաճեանի կսա– կծալի մահուան առթիւ։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Քրխտափոր խում– բը կ'ողբայ վերջերս մահացած իր խում– բի վեթերան ընկերներէն՝

ՀԱՅԿ ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւնները կը ներկա – յացնէ ընտանիքին։

Ինչպէս նաեւ՝

ՄԱՆՈՒԿ ԲԱԶԱՆԵԱՆԻ

մահը։

×

Հ. Յ. Դ. Տէպէնի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Բարունակի եւ Գէորգի, ինչպէս նաեւ իրենց մօր ու ընտանեկան բոլոր պարա– գաներուն, իրենց հօր, ամուսնոյն ու աղ– գականին՝ տարաբախտ

ՄԻՀՐԱՆ ՊԱՌԱԻԵԱՆԻ

գառնաղէտ մահուան առթիւ։

×

Նոյնպէս ցաւակցութիւններ ընկեր Վա– հէ Սիմոնեանի, իր կնոջ ու զոքանչին, ի– րենց աներոջ, հօր ու ամուսնոյն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿՈՓՈՅԵԱՆԻ

անակնկալ մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՄ.— Այրի Տիկին Մ. Հանէսեան– Զօտեան ի յիշատակ իր ընտանիքին հա– մայն ննջեցեալոց 50 ֆր. կը նուիրէ Տէպէնի Ապրիլեան յուշարձանին (ստանալ «Յա – ռաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին։

×

Տիկին Ոսկերիչեան (Լիվրի Կարկան) եւ Տիկին Սօֆի Զաարիկեան (Իսի լէ Մուլինօ) 50ական ֆրանք կը նուիրեն Առնուվիլի հայկական վարժարանին։

ՕՐ. ՍԻՄՈՆՆ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՒՐՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Նշանուած

24 Հոկտեմբեր 1971, Փարիզ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ. - ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ - ՀԱՅՏԵՐԷՆ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակ ցին.— Նոր Սերունդը Հայկ. պարերով։
Երգ, արտասանութիւն
Կը մեներգէ Օր. ԱՅՏԱ. ԱՄԻՐԵԱՆ
Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Աղգ Տան մէջ։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քա – ղաքապետարանի սրահը։
Հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ս. Վրացեան խումբին
Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ
Կը խօսի ընկ. ՍԻՄԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք։

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին
Տէպէնէն մեկնում օթոքառով ժամը 19,45ին Քորնավանէն։ Կը կենայ Քաֆէ տը լա Փէ եւ Քաֆէ տիւ Միխի։

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, Կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON

Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկե– րուհիները ընդհ. ժողովի 30 Հոկտ. Շա– բաթ օր ժամը 15,30ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ։ Օրակարգ.— Տարե – կան տեղեկագրի ընթերցում եւ պատգա– մաւորներու ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւ– ղի ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 5, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակումբը, 16 Պուլվ. Քարնօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին ընկ. Սերոբեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոման Թէհլի– եան խումբի ժողովը Շաբաթ (27 Հոկտ.) Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը ճիշդ 9ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օ– րակարգ։

ԴԷՊԻ ԱԻՍՏՐԻԱ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ

ՄԵԿՆՈՒՄ Դեկտ. 23ին, կառ տը լ'Էսթէն
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Յունուար 4ին

Սէն–Եոհան, արեւտա չրջան մը (620– 1200 մեթր) հովերէն պատսպարուած, դահուկի յատուկ վայրեր սկսնակներու եւ փորձառուներուն համար։

Բազմաթիւ պտոյտներ Մալցպուրկ եւ Պեռչթեսկատըն։ Հանգստաւէտ պանդոկ մը՝ կոլտընըր Հիրշ, տաք եւ պաղ ջուր, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճա– շեր։

Սահմանափակ տեղեր։ Արձանագրուիլ ժամ առաջ։

Մասնակցութիւն 525 ֆրանգ

կանխավճար 75 ֆր., մնացեալը վճարելի ամէնէն ուշը՝ Դեկտ. 10ին։

Այս գինին մէջն են, Բ. կարգով ճամ– բորդութիւնը, ամբողջական փանսիոնը, բացի ճամբու ճաշերէն։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Կարեւոր.— Ֆրանսացիներուն համար ապդ. անձնագիր, օտարներուն համար թիթր տը վօյաժ կամ անցագիր (փաս – փոր) ի գօրու։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ JEUDI 28 OCTOBRE 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12252

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.252

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Ա·

Հայրենիքի Ձայն, Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի չաթաթերթը, իր Հոկտեմբեր 6ի թիւին մէջ հրատարակած է զրուքիւն մը՝ Հայրենադարձութիւնը կայ եւ կը լինի խորագրով։

Հեղինակը՝ Հ· Այվազեան՝ Հայրենադարձութեան Կոմիտէի նախագահի տեղակալ, ուղեր է զոհացում տալ աշխարհի տարբեր երկիրներէն ու բնակավայրերէն չատերու կողմէ արուած այն հարցումներուն թէ «ի՛նչպէս է ընթանում հայրենադարձութիւնը եւ ի՛նչ հեռանկարներ կան այդ ուղղութեամբ առաջիկայում»։

Այվազեանի հայեցողութեամբ, հայրենադարձութիւնը քաղաքական, տնտեսական եւ ազգային կարեւոր երեւոյթ է հայրենի երկրի եւ սփիւռքի համար միանգամայն։ Ցետոյ նաեւ՝ «Սով· Հայաստանի ստեղծումը այն պատմական հզօր գործօնն է, որը հիմք ու պատուար հանդիսացաւ ամբողջ աշխարհով մէկ ցրուած հայ ժողովրդի համախմբման համար»։

Պատմական ճշմարտութեան հակառակ է պնդել թէ Հայաստանի մէջ խորհրդային կարգերու հաստատումով «Հայերը փոքր ու մեծ խմբերով, զանգուածաբար բռնեցին տունդարձի ճանապարհը։ Եւ այդ ճանապարհը բաց է մինչեւ այսօր ու բաց կը լինի մինչեւ այն ժամանակ, քանի դեռ օտարութեան մէջ գտնուող վերջին Հայը կը ցանկանայ վերադառնալ հայրենիք՝ Սովետական Հայաստան»։

Իրականութիւնն ա՛յն է, որ մինչ 1918 Մայիս 28ին ստեղծուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը լայն բացած էր իր դուռները եւ 1918ի Զինադադարէն ետք աշխարհի բոլոր կողմերէն հայրենասէր Հայեր իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկելով ազատօրէն կը փութային դէպի հայրենիք, խորհրդայնացումէն անմիջապէս վերջ ամուր կերպով փակուե ցան Հայաստանի դուռները եւ երկաթէ վարագոյր մը իրարմէ բաժնեց Հայութեան երկու մեծ զանգուածները, հայրենակիցներն ու վտարանդիները։

Երեւանի նոր վարիչները իրաւունք չունէին մուտքի արտօնութիւն տալու ո՛չ «փոքր», ո՛չ ալ՝ առաւել եւս՝ «մեծ խմբերով» տունդարձի ճանապարհը բռնել փափաքող հայրենաթաղձ հայորդիներու։ Մոսկուայի «ուրախ»ն էր միայն ի դէմս։ Եւ կրեմլին չէր կրնար բացառութիւն ընել Հայերուն՝ մեր սեւ աչքերուն համար։

Երեւան ի լուր աշխարհի կը յայտարարէր թէ ինք «ամենայն Հայոց կառավարութիւն» չէ։ Ու ճիշդ էր այդ յայտարարութիւնը երկիւ։ Այսօր ալ սխալ չէ։ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը ո՛չ դեսպան ունի, ոչ ալ՝ հիւպատոս արտասահմանի մէջ — քանի որ անկախ չէ — հետեւաբար չի կրնար իր պաշտպանութեան կամ հովանաւորութեան տակ առնել «աշխարհով մէկ ցրուած» Հայերը, նոյնիսկ անոնք որ, մեղի պէս, տակաւին իրենց զրպանը կը պահեն «Հայ գաղթական»ի ինքնութեան թուղթը։

Կիլիկիոյ (1921) եւ Իզմիրի (1922) աղէտներէն ետք, երբ արմատախիլ Հայերը ապաստանելիք երկիր մը կը փնտրէին, բնական էր, որ առաջին առթիւ իրենց աչքերը ուղղէին դէպի հայրենիք։ Աւա՛ղ սակայն, ճակատագրական այդ օրերուն, սպաւոր էր Մայր Հայաստան, որ զարերով անյոյս երազած էր·

«Իմ սիրելի զաւակուհիս
Կը թափառին օտար աշխարհ,
Ես ո՞ւր դիմեմ, ո՞ւր փնտռեմ,
Կը ծառայեն այլոց խոնարհ։
Եկա՛յէք որդեակիք իմ,
Ձեր մօրն այցելութեան։

Մայր Հայաստան ի վիճակի չէր իր զուրգուրոտ թեւերուն տակ պատսպարելու օտար աշխարհներ թափառող եւ ուրիշ – ներու ծառայող իր սիրելի զաւակները։

Խորհրդայնացումէն տարիներ ետք այս էջերուն մէջ «Բացէ՛ի դուռները» ահա – զանգը կը հնչեցնէինք։

Երեւանէն փարիզ էր եկեր Ա· Հայաս – տանի գործավարներէն Արամայիս Եր – ղընկեան, որ դասախօսութիւն մը տուաւ Փարիզ, Ռիւ ա՛Ամիէնի սրահը։ Ներկաներէն Գրիգորիս Ծ· Վ· Պալաքեան եւ բա – նասէր Կ· Ց· Բամաչեան նոյն ահազանգը հնչեցուցին՝ պահանջելով բանալ հայրե – նիքի դուռները, կղզուած խորհրդայնա – գումէն ի վեր։

Շատ ուշ է, որ վախն ի վախ մաս մը Հայեր կրցան Ցունաստանէն հայրենիք Հայեր կրցան Ցունաստանէն հայրենիք ներգաղթել։ 1936ին ալ Ֆրանսայէն որոշ թիւով գաղթականներ դարձին Հայաստան։

Զանգուածային ներգաղթը տեղի ունե – ցաւ երկրորդ աշխարհամարտի վարոր – դայնին, երբ հայրենիքը պէտք ունէր աշ – խատող ձեռքերու, լեցնելու համար «հայ – րենական պատերազմ»ին զոհուած տեղ քան հարիւր հազար երիտասարդներու թողած բացը։ Մոսկուայի կառավարու – թիւնն է, որ 1945ի աշնան որոշած էր սփիւռքի Հայութեան ներգաղթը։ Կրեմ – լինի արտասահմանեան գործակալները կը հաւաստէին այդ օրերուն թէ «հանճարա – փայլ»ը խոստացեր է ընդարձակել Հա – յաստանի սահմանները։ Ներգաղթը կը կազմակերպուի այդ նպատակով···։

1946–1948 շուրջ հարիւր հազար Հա – յեր գացին Հայաստան աշխարհի բոլոր կողմերէն, մասնաւորաբար Սուրիա–Լի – բանանէն ու Ֆրանսայէն։

Հայաստանի սահմանները մնացին նոյ – նը, հակառակ հարիւր հազարի «հայրե – նադարձութեան»։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

—o—

Թուրքիոյ գահլիճը, որ վեց ամիս առաջ կազմուած էր, իր հրաժարականը նե – կայացուց։

Որոշումը տրուեցաւ չորս ժամուան խորհրդակցութենէ մը եւք, որ տեղի ու – նեցաւ Անգարայի նախագահական պալա – տին մէջ։ Խորհրդակցութեան մասնակից – ներն վարչապետը, դահլիճի կարգ մը նա – խարարները, թուրք բանակի սպայակոյ – տի պետը եւ նախկին վարչապետը՝ Ս· Տէմիրէլ։ Խորհրդակցութեան նախագա – հեց ձէվտէթ Սունայ, Հանրապետութեան նախագահը։

Դահլիճի հրաժարման լուրը հաղորդեց Ներքին նախարարը՝ Իսմայիլ Ագար։

Համաձայն Թրքական Սահմանադրու – թեան, Ն· Էրիմ պաշտօնի վրայ կը մնայ մինչեւ նոր կառավարութեան մը կազ – մութիւնը։ Վարչապետը այս առթիւ յայ – տարարեց թէ յուշագիր մը ներկայացու – ցած էր երկրին երեք ղեկուցող կուսակ –

—o—

ցութիւններուն՝ չեչտելով իր պաշտօնի պլուս մնալուն պայմանները։

Քաղաքական շրջանակներու համաձայն Տէմիրէլ անպիղծ մնացած է իր պահանջ – նեերուն մէջ, այն է վերոխառնութիւնները մտցնել բարենորոգումներու ծրագրին մէջ։

× *Անգարայի վենուորական տեսանը ներկայիս կը դատէ 142 անձեր, որոնք, համաձայն իշխանութիւններուն, թուր – քիոյ մէջ կ'ուզէին հաստատել համայնա – վար վարչակարգ մը։ Առեանը մերժած է պաշտպան փաստաբաններուն պահան – ջը՝ դատը յանձնել քաղաքային դատա – րանի։*

ԲՐԵԺՒԵԻ - ՓՈՄՓԻՏՈՒ
ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Կ'ԵՐԿԱՐԻՆ

Բրեժնեւ – Փոմփիտու խօսակցութիւն – ները տեւեցին շատ աւելի երկար քան ինչ որ նախատեսուած էր, երեքշաբթի օր։ Արդարեւ, մինչ ժամը 4ն 6 պիտի տեւէին, անոնք երկարեցան Բրեժնեւի իսկ խնդրանքով եւ ընդունցաւ նաեւ ի – րիկուան ճաշը, որ տեղի պիտի ունենար Լա Մէլ Մէյսն–Ֆլուրի պալատը։

Նախքան էլիզէ երթալը, Բրեժնեւ հիւ – րը եղած էր Փարիզի Թաղապետութեան։ Նոյն առտուն, ըստ աւանդութեան Բրեժ – նեւ ծաղկեպակ մը զրած էր Անծանօթ Զինուորի չիրմին։

Գալով Տիկին Վիկտորիա Պետրովնա Բրեժնեւայի, պինգը Սեւրի յախճապակի – ներու պալատը առաջնորդած է Տիկին Փոմփիտու։ Տիկին Բրեժնեւա շատ չէ խօսած, վարժուած չըլլալով լրագրողնե – րու հարցումներուն պատասխանելու։ Միայն մէկ անգամ Տիկինը խղած է լու – թիւնը երբ դիտած է «սիւրթու» մը (զար – դաման) որ 18րդ դարուն չինուած էր Մեծն Կատարինէի համար, բայց որ եր – բեք տեղը չէ հասած։ «Ինչո՞ւ», հարցու – ցած է Տիկին Բրեժնեւա· «Ցեղափոխու – թեան պատճառով», պատասխանած է թանգարանին վերակացուն բայց լրակա – նին մէջ, զրամական ճղճիմ պատճա – ռիւն է։

× *Փիկը Պաղեան (կամ Պաղէն ?) անուն երիտասարդ մը, 36 տարեկան, նամակ մը յաջողած է յանձնել Բրեժնեւի։*

× *Արդէն իսկ կարեւոր համաձայնու – թիւն մը գոյացած էր եթէ քնիկ գետնի վրայ։ Ըրնօ մեծ գործատուն մը պիտի չինէ Խոր – հրդային Միութեան մէջ, որ տարին 150 հազար բեռնատար կառք պիտի արտադրէ։ Համաձայնագիրը ստորագրեցին Տրէյ – ֆիւս (Ըրնօ) եւ Թարասով (Խորհ· Մի – ութիւն)։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Մարզկանց Իրաւանց Պաշտպանութեան Կոմիտէն պաշտօնական կոչով մը խնդրեց համաչխարհային հո – դերեւոյթական Ընկերակցութենէն, որ օրա – կարգի հարց դարձնէ իր յառաջիկայ հա – մագումարին հողերեւոյթաբաններու օդտա – գործումը քաղաքական նպատակներով։ Կոչը ստորագրած են Կոմիտէի չորս ան – դամները՝ Փրոֆ· Սախարով, Անդրէյ Տվերդոկլեպօ, Վալերի Շալիձէ եւ Իկոր Շաֆարեվիչ։ «Իզվեստիա» Հոկտեմբեր 23ի թիւով հրատարակեց երկար յօդուած մը հերքելու համար «սուտ լուրերը», ըստ որոնց Խորհ· Միութիւնը հողերեւոյթաբան – ներու մէջ կ'արգելափակէ քաղաքական «յանցաւորներ»։ Յօդուածը լոյս տեսած է իրրեւ հակազդեցութիւն խորհրդային դիտնական Մեդվիդեւի նոր գիրքին, լոյս տեսած Լոնտոնի մէջ։ Գիտնականը հողե – րեւոյթաբանի մէջ առանձնացուած էր քըն – նադատած ըլլալու «մեղքով» Խորհ· Մի – ութեան վարչակարգը։

ՃԱՏՐԱԿ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Ամերիկացի ախոյեանը կիրակի օր, Հոկտեմբեր 24, իր երրորդ յաջորդական յաղթանակը ապահովեց 40րդ քայլին։

Ֆիշէր ութերորդ խաղի ատարին հինգ – ուկէա կէտ ապահոված կ'ըլլայ, մինչդեռ Պետրոսեան երկուքուկէա միայն։ Յի – շեցնենք կրկին, որ վեցուկէա կէտ ապա – հովողը յաղթանակած կ'ըլլայ եւ իրա – ւունք կ'ունենայ Սպասսկիի դէմ խաղա – լու աշխարհի ախոյենութեան համար։

Կը հետեւի ուրեմն, թէ Ֆիշէր խաղ մը եւս չհաճելու պարագային ապահոված կ'ըլլայ յաղթանակի պսակը։

Ութերորդ խաղի ատարին Եուրի Ավեր – պախ, Խորհ· Միութեան ճատրակի մեկ – նաբաններէն մէկը, որ լաւ ծանօթ է Պետ – րոսեանի խաղին եւ անձին, յայտարարեց թէ այս վերջինը նոյն խանդավառութիւնը չունի այլեւս։ «Կարելի չէ 40 տարեկանէն ետք նոյն խանդով ճատրակ խաղալ», նը – կատեց տուաւ ան։

Տ· Պետրոսեանի ի պատիւ Պուէնոս Այ – րէսի հայ գաղութը երեկոյթ մը սարքած է, որու ներկայ գտնուած են քանի մը հա – րիւր հոգի։

ՄԱԿ-Ի ՄԵԾԵՐԸ ԵՐԵՔ ԵՂԱՒ

—o—

ՓԵՔԻՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՄԱԿի առջի օրուան քուէարկութեան արդիւնքը, ինչպէս հաղորդած էինք, ա – նակնկալ մը եղած է գրեթէ բոլորին հա – մար։ Փեքինի անդամակցութեան եւ Ֆոր – մոզի արտաքսման կողմնակիցները խան – դավառութեամբ ողջունած են քուէարկու – թեան արդիւնքը։ Ալպանիոյ պատուիրա – կը ամպխոն բարձրանալով չնորհաւորած է Համայնավար Զինաստանը, «ընկերվա – րութեան միջնաբերդը», իսկ Թանզանիոյ ներկայացուցիչը նոյնիսկ չուրջպարի մը նախաձեռնարկ եղած է։ Իրարանցումին մէջ նկատուած է, որ Խորհ· Միութեան պատուիրակը՝ Եաքով Մալիք հաշիւ ծա – փահարած է։

Քուէարկութեան ատարին Ազգայնա – կան Զինաստանի ներկայացուցիչը նկատել տուած է, թէ Ազգաժողովը այս որոշու – մով « կը ստորագրէ իր մահավճիռը », քանի որ իրրեւ դատաւոր կը հրաւիրէ « ոճրագործ » մը։ ՄԱԿը միջազգային խաղաղարարութեան համար պատերազմի դաշտ պիտի դառնայ այսուհետեւ, աւել – ցուցած է Զու–Քայ, Ֆորմոզի պատուի – րակը։

ՄԱԿի քուէարկութեան արդիւնքը ա – նակնկալ մը եղած է Համայնավար Չի – նաստանի վարչապետին համար եւս։ Ա – դարեւ լրագրողներու հետ հանդիպման մը ընթացքին «անապատելի» էր յայտա – րարեց Շու Էն Լայ։ Փեքին, որ կը պատ – րաստուի իր պատուիրակութիւնը ղրկել Նիւ Եորք, ցարդ պաշտօնական յայտա – րարութիւն մը չհատարեց։ Զին բարձր պաշտօնատար մը նկատել տուաւ միայն, թէ Ալպանիոյ բանաձեւին վաւերացումը կը նշանակէր «աշխարհի բոլոր ժողո – վուրդներուն յաղթանակը, ինչպէս նաեւ անանկութիւնը ամերիկեան զաղթատիրա – կան քաղաքականութեան»։

× *Ալպանիոյ բանաձեւին 76 թեր քուէ – արկողներուն մէջ են՝ Ֆրանսա, Մեծն – Բրիտանիա, Քանատա, Պարսկաստան, Իրաք, Հնդկաստան, Խորհ· Միութիւն եւ այլն, եւայլն։ Դէմ քուէարկողներու մէջ է Ամերիկա (որ կ'ուզէր երկու Զինաս – տանները պահել)։ Ձեռնպահ մնացողներ – ուն մէջ է՝ Լիբանան։*

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՎԻԼԼԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պէտք էր ամէն գնով աչք մը նետել վիլլային ներս: Գործածուեցաւ դասական միջոց մը: Սամ Մուր անունով երիտասարդ գործակալ մը ծպտուեցաւ էլեկտրական գործի մը կերպարանքին տակ, եւ յատուկ համիոնէթով մը ափ առաւ խորհրդաւոր վիլլային դուռը: Դռնապանին հետ ունեցաւ կարճ խօսակցութիւն մը, ցոյց տուաւ իր թուղթերը ու ներս մտաւ: Ժամեր անցան, բայց Սամ Մուր չվայտնուեցաւ ու պիտի չվայտնուէր երբեք: Խորհրդաւոր վիլլան կը դառնար չարագուշակ:

Էֆ. Պի. Այ. որոշեց անմիջապէս ձեռք առնել միջոցները՝ փրկելու համար երի – տասարդ գործակալը, բայց ծովային իշխանութիւնները ընդդիմացան: Պէտք էր քիչ մը համբերել ու ծուղակը ձգել Գերմանացիները:

Այսպէս անցան մօտ տասնըհինգ օրեր: Այդ ժամանակամիջոցին, արդէն երկու բեռնատար եւ մէկ քարիւղատար նաւեր զոհ դացին գերմանական թորպիլներուն:

Մինչ այդ, ձիմ Հենրի կը չարաւնակէր հետապնդել Զարլզ Փիթըրզը: Հենրի նըկատեց, որ ամէն քաղաք իջնելուն, Փիթըրզ փողոցի մը անկիւնը դանուող տասը տարեկան տղեկէ մը օրաթերթ կը գնէր: Տղան անմիջապէս որ նշմարէր Փիթըրզը, կը դադրէր օրուան լուրերը յայտարարելէ, եւ կը պոռար ուրիշ բառեր: Փիթըրզ կ'առնէր թերթը, կը վճարէր թղթադրամով, առանց սպասելու մնացեալին, ու կը հեռանար արագ քայլերով, մինչ տղան կը վերսկսէր պոռալ օրուան լուրերը:

Էֆ. Պի. Այ.ի այդ չրջանի պատասխանատուն, տեղակալ Պրիկս, ղրկեց ֆամիոնէթ մը, թերթավաճառ տղուն մօտը: Ինքնաշարժը ունէր մասնաւոր սարքաւորում մը՝ դուրսի ձայները արձանագրելու համար:

Երբ Փիթըրզ կրկին ժամանեց ու թերթ մը գնեց, տղան պոռաց այդ մասնաւոր բառերը, մեքենաները արձանագրեցին զանոնք: Երեք օր եաք, Ուաշինկթընի վերծանող սպասարկութիւնները արդէն թարգմանած էին զանոնք եւ անմիջապէս հաղորդեցին արդիւնքը: Այդ բառերը կուտային Ֆլորիտայի նաւահանգիստներէն մեկնող նաւերուն անունները եւ ժամերը, որպէսզի ընդծովեանները անմիջապէս գործի անցնէին:

1943 Ապրիլ 26ին, երեսուն դաղանի ոստիկանները եւ զինուորները պաշարեցին Տիկին Կիֆընի վիլլան, խորտակեցին մուտքի դարպասը ու խուժեցին ներս: Վիլլային դեռնայարկին մէջ գտան հրա-

կայ սրահ մը, որուն կեդրոնը կար խոշոր աւազան մը: Այդ աւազանը կը հաղորդակցէր ծովուն հետ, դետակին մի – ջոցաւ: Պատերէն մէկուն մէջ կար երկաթէ դոց դուռ մը: Մինչ խումբը կը ջանար դուռը խորտակել, տեղակալ Պրիկս եւ ձիմ Հենրի կը մտնէին վիլլային դահլիճէն ներս: Տիկին Կիֆընն, նստած թիկ – նաթոռի մը վրայ, երաժշտութիւն կ'ունկընդրէր: Տիկինը քաղաքավարական ժպիտով մը ընդունեցաւ ժամանողները:

— Տիկին Կիֆըն, ըսաւ Պրիկս, իրա՞ւ է, որ դուք եւ ձեր հանդուցեալ ամուսինը դերմանական ծագում ունիք:

— Ատիկա գաղտնիք մը չէ: Հպարտ եմ Միացեալ Նահանգներու քաղաքացի ըլ – լալուս համար, բայց չեմ կրնար ուրանալ իմ առաջին հայրենիքս:

— Տիկին Կիֆըն, ո՞ւր կը դտնուի ներկայիս ձեր նախկին սեղանատեարը:

— Ձիշդը՝ չեմ գիտեր: Տիթըրիա չատ դոհ չէր իր գործէն, կ'ուղէր կատարել պաշտօն մը, որ աւելի օգտակար ըլլար իր հայրենիքին: Կարծեմ մտադրած էր Փա – լիֆորնիա մեկնիլ:

— Կ'ուղէի՞ք մեզի հետ վար իջնել, Տիկին Կիֆըն:

Վարը կը ջանային դուռը կոտրել: Երբ բացուեցաւ վերջապէս, դտնուեցաւ ա – ռաջինին նմանող սրահ մը եւս: Տակառներու եւ դործիքներու խառնիճաղանճի մը մէջ, սեղանի մը առջեւ նստած, Զարլզ Փիթըրզ լուրեր կը հաղորդէր ձայնա – ալիւռի դործիքով մը: Փիթըրզ ոտքի ելաւ ու ձեռքը տարաւ տարճանակին: Բայց արդէն Հենրի կրակած էր երեք անդամ: Փիթըրզ, դեմին փռուեցաւ անկենդան:

Տիկին Կիֆըն խորապէս ապրումեցաւ այս տեսարանէն եւ չկրցաւ թուլնալ: Տեղակալ Պրիկս հասկցաւ ասիկա:

— Տիկին Կիֆըն, ըսաւ, եթէ մեզի հետ դործակցիք, ձեր պատիժը կրնայ թեթեւնալ: Հիմա ըսէք լինդի, թէ ո՞ւր կը դըտնուի Տիթըրիա:

— Չո՛ւն, — ըսաւ — մատով դետինը ցոյց տալով: Փիթըրզ սպաննեց զայն, ո – րովհետեւ սկսած էր քիթը խօթել ամէն տեղ:

— Եւ երիտասարդ ելեկտրակա՞ծը:

— Փիթըրզ անկէ ալ կասկածեցաւ եւ սպաննեց:

— Իսկ թերթավաճառ մա՞նչը:

— Անիկա պարզ դործիք մըն էր եւ չէր դիտեր ըրածը: Փիթըրզին կը կրկնէր լսած բառերը:

Այն ատեն, դինուոր մը ներս մտաւ վաղելով:

— Տեղակա՛լ, ըսաւ, լճակին մէջ բան մը նշմարեցինք:

— Հեռաձայնէ՛ կեդրոն, որպէսզի անմիջապէս ռմբաձիդ օդանաւ մը դրկեն:

Շատ չանցած, արդէն դուբսէն կը լսուէր ռումբերու աղմուկը: Գորա–մարդիկ իջան լճակին յատակը, ուր գտան ջախջախուած սուզանաւը: Երբ ծովը մակընթացութեան մէջ դտնուէր, ջուրերը կը բարձրանային եւ սուզանաւը կրնար դեռ

կենդանի մնալ: Ուստի ռումբերը պայթեցուցին սուզանաւին մօտ, որպէսզի անոր ներքին մասերը ջարդուին:

Ներքին մասերը ջարդուեցան, բայց սուզանաւը չխորտակուեցաւ: Ուստի ուրիշ ռումբեր նետուեցան, որոնք ալ անոր ներքին մասերը ջարդեցին:

Ռումբերու պայթիւնները ցնցեցին ամբողջ շրջանը: Ամէն կողմէ ոստիկաններ եւ զինուորներ վազեցին դէպի տեղը: Ոմանք կարծեցին, որ երկրաշարժ մը կար:

Ռումբերու պայթիւնները լսեցին նաեւ Տիկին Կիֆընի վիլլային մէջ: Ան ալ կարծեց, որ երկրաշարժ մը կար: Ուստի վազեց դէպի դուռը, որ կը տանէր դէպի ծովեզերեայ ճամբան: Ան ալ ոստիկաններ եւ զինուորներ տեսաւ, որոնք կը վազէին դէպի ծովեզերքը:

*Տիկին Կիֆըն ետ դարձաւ ու վազեց դէպի իր սենեակը: Ան ալ ոստիկաններ

կամքերուն մէջ տեսնելու միտքը, երեւան կուգայ, որ ուսանողութեան 87 տոկոսը դրեթէ առողջ պատկերացում ունի երկրին քաղաքական մասին:

Վերջին տարիներուն լայն տարածում է գտած այն տեսակէտը, որ արդի ժամանակաշրջանի երիտասարդութեան մօտ որոշ խմասով հետաքրքրական եւ տարօրինակ երեւոյթ մը նշմարելի է — տղայքներու իդեականացում (իրենց խօսքով՝ Ֆեմինայիա) եւ աղջիկներու առնականացում (իրենց խօսքով՝ մասկուլինացիա): Արդ ուսանողներու 21 տոկոսին կարծիքով երիտասարդը պէտք է ըլլայ առնական, տղամարդ, քաջ եւ համարձակ: Նոյնքան տոկոս մը առաւելադոյն յատկանիշը կը նկատէ աղնուութիւնը, համեստութիւնը, ուղղամտութիւնը: 16 տոկոսը՝ ընկերասիրութիւնը, 4 տոկոսը՝ զեղեցկութիւնը, 3 տոկոսը՝ աշխատասիրութիւնը եւայլն:

Նկատելի է, որ մէկայն 3 տոկոսը աշխատասիրութիւնը համարած է այրերու հիմնական արժանիքը:

Ուսանողուհիները պատասխանած են հետեւեալ հարցումին — Ի՞նչպէս, որ պէտք տղա ըլլար...: Մատցուած են հետեւեալ պատասխանները. կրթութեան ասպիճանով բարձրացող՝ 64 տոկոս, միջնակարգ՝ 4 տոկոս, ուսման մակարդակը տարբերութիւն չունի՝ 32 տոկոս: Ուսանողուհիներուն 61 տոկոսը կ'ուզէ ամուսնանալ աղնիւ, համեստ, բարոյական տէր երիտասարդի հետ, 23 տոկոսը՝ կիրթ, լուրջ եւ խելօք, 13 տոկոսը՝ առնական, յամառ, վատը չհանդուրժող:

Ուսանող երիտասարդութեան 52 տոկոսին համար համեստութիւնը կնոջ լաւագոյն յատկանիշն է: 14 տոկոսին կարծիքով՝ գոլ՝ աղնուութիւնը, ամօթխածութիւնը, կանացիութիւնը, 13 տոկոսին համար՝ զեղեցկութիւնը, եւայլն:

Ինչ կը վերաբերի ուսման մակարդակին՝ ուսանողներուն 63 տոկոսը կը փափաքի ամուսնանալ բարձրագոյն ուսման տէր աղջիկներու հետ, 12 տոկոսը՝ միջնակարգ, իսկ 25 տոկոսը կարեւորութիւն չի տար ասոր:

Շահեկան պիտի ըլլար լսել նաեւ այլ քաղաքներու եւ կրթարաններու երկսեռ ուսանողութեան տեսակէտները եւս:

Մեր պատկերացումը Հայաստանի նոր սերունդին մասին կը դառնայ աւելի լրիւ:

ԻՐԱՆԻ 2500ԱՄԵԱԿԸ

1880-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄԵԼՔՈՆ ԽԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

———o———

Ինչպէս ծանօթ է վերջերս միջազգային տարողութեամբ նշուեցաւ Իրանի կայսրութեան հիմնադրման 2500ամեակը:

Այս առթիւ, աշխարհի զանազան կողմերէն, թերթեր արձագանգ կը հանդիսանան Իրանի ժողովուրդին, անոր պատմութեան եւ առեղծագործութիւններուն:

Բերելով իր մասնակցութիւնը ազնական այս առիթի ոգեկոչման, Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք» օրաթերթը, դանդաղ չիշատակելի անուններու կողքին, կ'առանձնացնէ նաեւ Իրանի հայ զաւակներէն Մելքոն Խանի անունը: Ու արխեւային վնտռտուքի մը արդիւնքները, վերի խորագրին տակ, կը ներկայացնէ իր ընթերցողներուն:

Իր շահեկանութեան համար, ամփոփ ձեւով կը ներկայացնենք օտար մամուլին այդ վկայութիւնները:

ԼՈՆՏՈՆԻ «ՈՒՈՐԼԴ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

1887ին, իր համարներէն մէկուն մէջ, Լոնտոնի «Ուորլդ» (Աշխարհ) շաբաթաթերթը, «Երեւելի դէմքեր» խորագրին տակ, ընդարձակ յօդուածով մը կը ներկայացնէ Լոնտոնի Իրանեան դեսպանը, ու կը գրէ.—

«Նորին Վսեմութիւն իշխան Մելիոն խանը ծնած է Նոր Ջուղա, երեւանէն գաղթած հայ ընտանիքի մը յարկէն ներս: 12 տարեկանին, հայրը կը զրկէ գինի Փարիզ, ուր կը յաճախէ Հայկազեան դպրոցը: Հինգ տարի ետք Պարսկաստան վերադառնալով, կը նշանակուի Նասրէտին Շահի թարգմանն ու թիկնապահը:

«Հինգ տարուան ընթացքին, Մելիոն խան կ'ունենայ բազմաթիւ յաջողութիւններ ու կարեւոր առաքելութիւններով կը մեկնի Եւրոպա եւ Ամերիկա:

«Իր յառաջդիմական գաղափարները անմիջական ընդունելութիւն չեն գտներ, ու ան, երկար ժամանակով, արձակուրդի կը մեկնի Կ. Պոլիս: Հո՛ն, կ'ամուսնանայ Տատեան իշխանուհիին հետ:

«Աւարտելէն վերադարձին, կ'աշխատի իր բարեփոխողական ծրագիրներուն գործադրութեան համար ու կը յաջողի համոզել Շահը, որ Եւրոպա նամբորդէ:

«Արդի Պարսկաստանի գրական դէմքերէն ոչ մէկը Մելիոն խանի վաստակով ստեղծագործութիւններ տուած է: Ան մեծ թիւով յօդուածներ ստորագրած է «Ռըվիւ ան Տէօ Մոնտ» (Պարբերական՝ երկու Աշխարհներու) թերթին մէջ: Իսկ «Կոլիսման» հրատարակչութիւնը, տպագրական հրատարակութեանց տեսանկիւնէն եղած է իշխանի առաջին ձեռնարկներէն մէկը:

«Մելիոն խան ունի երեք դուստրեր, իսկ որդին, որ ծնած է 1875ին, ներկայիս Շահի թիկնապահն է»:

ՓԱՐԻԶԻ «ՌԸՎԻՒ ՏԻՓԼՈՄԱԹԻՔ»Ի ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

1888ի Յունիսին, իր համարներէն մէկուն մէջ, Փարիզի «Ռըվիւ Տիփլոմաթիք» (Դիւանագիտական Պարբերաթերթ) շաբաթաթերթը, «Պարսկաստանի պետական գործիչ իշխան Մելիոն Խան» խորագրին տակ, առանձին յօդուածով կը ներկայացնէ մեծանուն Հայը, կուտայ անոր լուսանկարը եւ կը գրէ.

«Իւրաքանչիւր Հայու համար ուրախութիւն է անշուշտ ա՛յն, որ իր ազգին պատկանող բարձր անձնաւորութիւն մը, իբրեւ դեսպան իր դիւանագիտական բարձր հանճարով, եւ Պարսկաստան ներմուծած իր բարեփոխողական գաղափարներով ու կատարած ձեռնարկներով (իբրեւ պետական դէմք) արժանացած է Եւրոպայի մեծ լրագրողներու ո՛չ միայն ջերմ համակրանքին, այլեւ հիացմունքին:

«Մելիոն Խանի մասին եւրոպական զանազան թերթերու մէջ երեւցած յօդուածներէն կը պարզուի, որ հայազգի իշխանը մէկն է այն մեծ անձնաւորութիւններէն, որոնք կը փառաւորեն իրենց ստացած արդէն իսկ բարձր պաշտօնները:

«Իշխան Մելիոն Խանի բազմակողմանի հմտութիւնն ու նուրբ ճաշակը» հիացմունքի արժանացուցած են Նասրէտին Շահը, որ զայն ընտրած է իր ճամբորդութեանց ընկերակից:

Ներկայիս Իշխան Մելիոն Խան կը գտնուի Լոնտոնի մէջ, իբրեւ Պարսկաստանի դեսպան:

Ան ունի երեք դուստրեր, իսկ որդին, որ ծնած է 1875ին, ներկայիս Շահի թիկնապահն է»:

ՓԱՐԻԶԻ «ՌԸՎԻՒ ՏԻՓԼՈՄԱԹԻՔ»Ի ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

1888ի Յունիսին, իր համարներէն մէկուն մէջ, Փարիզի «Ռըվիւ Տիփլոմաթիք» (Դիւանագիտական Պարբերաթերթ) շաբաթաթերթը, «Պարսկաստանի պետական գործիչ իշխան Մելիոն Խան» խորագրին տակ, առանձին յօդուածով կը ներկայացնէ մեծանուն Հայը, կուտայ անոր լուսանկարը եւ կը գրէ.

«Իւրաքանչիւր Հայու համար ուրախութիւն է անշուշտ ա՛յն, որ իր ազգին պատկանող բարձր անձնաւորութիւն մը, իբրեւ դեսպան իր դիւանագիտական բարձր հանճարով, եւ Պարսկաստան ներմուծած իր բարեփոխողական գաղափարներով ու կատարած ձեռնարկներով (իբրեւ պետական դէմք) արժանացած է Եւրոպայի մեծ լրագրողներու ո՛չ միայն ջերմ համակրանքին, այլեւ հիացմունքին:

«Մելիոն Խանի մասին եւրոպական զանազան թերթերու մէջ երեւցած յօդուածներէն կը պարզուի, որ հայազգի իշխանը մէկն է այն մեծ անձնաւորութիւններէն, որոնք կը փառաւորեն իրենց ստացած արդէն իսկ բարձր պաշտօնները:

«Իշխան Մելիոն Խանի բազմակողմանի հմտութիւնն ու նուրբ ճաշակը» հիացմունքի արժանացուցած են Նասրէտին Շահը, որ զայն ընտրած է իր ճամբորդութեանց ընկերակից:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

« Le Casse »

d'Henri VERNEUIL

——o——

Շաբաթ օր, Փարիզի 16 սրահներու եւ զաւառի 110 սրահներու մէջ սկսաւ ցուցադրութիւնը Անրի Վէրնէօյի (Աչոտ Մալաքեան) վերջին ժապաւէնին Լը Քաս, որ կոչուած է մեծ տեղ գրաւելու ոչ միայն բեմադիրին ֆիլմերուն (20 տարուան մէջ՝ 27) շարքին մէջ այլեւ ընդհանրապէս ֆրանսական չարժարուեստի:

Տեղական թերթերը ֆիլմին ցուցադրութենէն առաջ իսկ լայն տեղ տուին այս պերճարտադրութեան, որ թեքնիք արտակարգ յանդգնութիւններու պատկերներ կը պարզէ, շնորհիւ բեմադրին դիւտերուն եւ ֆասֆատէօրին ճարտարութեան:

Գլխաւոր դերասաններն են՝ Ժան-Փօլ Պելմոնտօ, Օմար Շարիֆ, որոնք իրենց կողքին ունին՝ Տայան Քէնըն, Ռոպէր Հոսէյն, Նիքոլ Քալֆան եւ Ռենաթօ Սալվատորի: Արտաքին տեսարանները դարձուած են Ամֆենք եւ Փիրէա:

Անրի Վէրնէօյ ամէնէն միջազգայինը կը նկատուի ֆրանսայի բեմադիրներուն, եւ իր բոլոր գործերը միշտ բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած են:

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

Մեղրալուսնի առեն, նորապսակ ամոլ մը ճաշարան կ'երթայ:

Ճաշացուցակը նայելով, ամուսինը կ'ըսէ ոգեւորութեամբ.

— Օ՛հ, ի՛նչ կը սեւնեմ ծովային խեցգետին (օմառ) կայ մայոնէզով, չատ կը սիրեմ:

— Ես ալ, կ'ըսէ կինը աչքերը վայլելով:

Սպասեակը սակայն կը ճղճէ.

— «Շատ կը ցաւիմ մէկ բաժին միայն մնացած է»:

Ու ամուսինը, ցաւով.

«Մե՛ղք, եւ ուրեմն ի՞նչ պիտի ուտես, հոգիս»:

×

Լրագրող մը քննութիւն կը կատարէ եւ հարցուփորձ կ'ընէ ամուսնական դրամանհանին տնօրէնուհին.

«Քանի տարուան փորձառութենէ հետք, ի՞նչ է ըստ ձեզի, այն կենսական առաւելութիւնը դոր կին մը պէտք է ունենայ ջողելու համար կեանքի մէջ»:

— Օհ, չատ պարզ է, կ'ըսէ տիկինը, պէտք է հարկ եղածին չափ զարգացած ըլլայ միմար այրերը հրապուրելու համար եւ հարկ եղածին չափ պռեհիկ խելացի այրերը հրապուրելու համար:

LIVRES REÇUS

HISTOIRE DE L'ARMENIE, des origines jusqu'au Traité de Lausanne, par H. PASDERMADJIAN, Professeur à l'Université de Genève, 3e édition, 1971, reliée pleine toile. Prix 36 Frs.

Librairie Orientale H. Samuelian, 51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e).

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

———

Եթէ Զաին օդնութեան կանչէր իր կոճանումը անխուսափելի պիտի ըլլար:

Այսպիսի վայրկեաններու մէջ ամէնէն անփորձ մարդն անդամ Ողիսեւսի կը փոխուի:

Երբեմն մարդուս մտքին մէջ թաքուն ոյժ մը երեւան կ'ելլէ, որ կեանքի դժբնդակ պարագաներու մէջ տարօրինակ յոյսեր կուտայ:

Այս ոյժն ձեռքեր ունի եւ մարդուս ձեռքերը կը զեկավարէ, ոտքեր ունի եւ ոտքերը կ'առաջնորդէ, աչքեր ունի եւ աչքերը կը լուսաւորէ, լեզու մը ունի որ մարդուս լեզուին վրայ ազդելով խօսքը հեղեղի կը վերածէ եւ զազափարներ կը ստեղծէ, եւ տեսարաններ կը պատրաստէ եւ խօսքեր կը հնարէ, որոնք երբեք մարդկային միտքը ինքն իրեն պիտի չկրնար գտնել: Մարդը կը ձգտի հաւատալու եւ համոզուելու թէ կամ մեր քովը ոչի մը կ'ինչնէ եւ մեզի համար կը խօսի ու կը չարժի կամ մարդուս հոգւոյն մէջ անցեալ կեանքի մը փորձառութիւնը կայ, որ ըստպառնացող վտանգէն արթննալով ի նպաստ կեանքի դոյութեան ինքզինքը կը պաշտպանէ:

Ատոր համար եւ այդ անփորձ երիտասարդն ալ ակնթարթի մը մէջ փորձառու հիւանդապահուհիի մը փոխուեցաւ:

Զդեստակալչէն իսկոյն կակուղ անձե ոտնները իջեցուց եւ Սուլթանուհիին սառած մարմնին վրայէն ջուրերը սրբեց:

Ապա անոր ննջասենեակը փութաց, չըրջաղեստը առաւ եւ չուրջը դիտեց որպէս թէ բան մը փնտռել ուզէր զոր իր երիտասարդական փորձառութիւնը տակաւին չէր կրնար ճշդել:

Եւ սակայն բան մը կը փնտռէր:

Ցանկարծ զոհունակութենէն սարսռաց:

Մարմարեայ փոքրիկ լուացարանին վրայ ոսկեզօծ տուփի մը մէջ զանազան հոտի սրուակներ նշմարած էր:

Չապճեպով առնոցմէ երկու հատը առաւ եւ նշդյասենեակին դուռն ալ ներսի կողմէն լաւ մը կղպելէ յետոյ որպէսզի դուրսէն ոեւէ մէկու մը մուտքը արգիլուի, զարձեալ բաղնիք վերադարձաւ:

Սուլթանուհին բոլորովին մերկ կը չտունակէր տիվանին վրայ նուաղած մնալ:

Երիտասարդը, հակառակ իրեն սպառնացող վտանգին չկրցաւ ի տես այդ զեղեցիկ մարմնին հիացման բացականչութիւն մը զսպել:

Ծիրանի թաւիչին վրայ երկնցած խարտեաշ կնոջ մերկ մարմինը միջնադարեան չաբչարանքներու առաջնորդուող դատապարտեալ մը անդամ ապշեցնելու կարող հակապատկեր մը կը կազմէր:

Տիգրան նուաղած Սուլթանուհին մօտեցաւ եւ հազարումէկ դժուարութիւն — ներով յաջողեցաւ վերջապէս մերկ կնոջ մարմնոյն վրայէն չապիկ մը եւ չրջապզեստ մը անցընել: Ապա որպէս թէ ականջին խորհրդաւոր ձայն մը հնչած ըլլար՝ փութաց եւ պատուհանին վարագոյրները բացաւ:

Երեկոյեան ծովային զով սիւքը առատօրէն խուցին մէջ մտնելով, բաղնիքին հեղձուցիչ մթնոլորտը ցրուեց:

Նուաղած Սուլթանուհին այդ սիւքին զովացուցիչ չունչին փոքը ինչ ուշքի եկաւ, հառաչ մը արձակեց, աչքերը բանալ, սակայն չկարողանալով, դարձեալ գոցեց եւ անչարժ մնաց:

Տիգրան հետը բերած հոտի սրուակներուն դիմեց, անոնցմէ մէկ հատը առաւ եւ մէջի պարունակութիւնը ափին մէջ պարպելով սկսաւ ամբողջ ուժովը Սուլթանուհիին դաստակները չփել, ապա միւս սրուակն ալ առաւ եւ Հայրիէի քիթին տարաւ: Պահ մը յետոյ Թրքուհին հառաչեց, աստիճանաբար աչքերը բացաւ եւ չուրջը շմորիչ ակնարկ մը նետեց...

Տիգրան սոսկումէն կը դողար:

Հայրիէ երիտասարդին վրայ անթարթափ ակնարկ մը սեւեռեց, որ քիչ յետոյ զարմացումի եւ սոսկումի արտայայտութիւն մը առաւ:

Սուլթանուհին լոգարանին մէջէն ոեւ է առած մարդուն դէմքը ճանչցաւ... թեւերը իր նչան պաշտպանութեան անոր երկրեց եւ բերանը բացաւ որպէսզի պոռայ: Տիգրան արագ չարժումով մը ձեռքը Սուլթանուհիին բերնին տարաւ որպէսզի կործանարար ձայնին ելլելը արգիլէ եւ անոր ականջն ի վար ծռելով ըսաւ.

— Ամա՛ն, Աստուծոյ սիրոյն... մի պոռաք էֆէնտիմ... ես դէշ մարդ մը չեմ... դթացէք վրաս... տակաւին երիտասարդ եմ, դրեթէ պատանի մըն եմ, մի պոռաք էֆէնտիմ... դոնէ Այիշէ հանըմին վրայ դթացէք որ ձեզ այնքան կը սիրէ եւ ոբուն կործանման պատճառ պիտի ըլլաք եթէ մէջտեղ ելլէ որ Սուլթանին հարէմին մէջ էրիկ մարդ մը բերած պահած է...

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր չքնաղի մահացեալ բոլոր Խաչուհիներուն յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիներն ու ընտանեկան պարագաները յարգելու անոնց յիշատակը:

×

ՏԷՍԻՆ.— Պր. Լեւոն Աատուրեան եւ զաւակները, Պր. Ռուբէն Կէնճոյեան եւ զաւակները հոգեհանգիստ կատարել կուտան (ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ), 31 Հոկտ. կիրակի առաւօտ Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ,

ՏԻԿԻՆ ՄԷՐՏԻՆ

եւ Պր. ՎԱՀԷ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահերուն առաջին տարելիցներուն առթիւ:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր չքնաղի ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.—

Յովհաննէս Պէրպէրեան, Մկրտիչ Պէրպէրեան, Նազար Բապուճեան, Լեւոն Նէտիլեան, Պօղոս Պօղոսեան, Յովհաննէս Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան եւ որդին, Մկրտիչ Կարապետեան, Բիւզանդ Գամեան, Օննիկ Թուբեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրքաթեան, Բժիշկ Յովհաննէս Քիւթիւկեան եւ Լէոն Բիւզանդ, Հայկ Թէնէքէճեան, Յովհաննէս Մարտիրոսեան, Աշոտ Նշանեան, Ահարոն Աբրահամեան, Գէորգ Խաչատուրեան, Կարապետ Քէլէչեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարզար Բարխեան, Հրանդ Յովնանեան, Վարդան Զաւուքճեան, Տաղէս Զապուն-եան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերընդական):

Շիրիմներուն այցն ու ծաղկեփունջերու զետեղումը կը կատարուի Շաբաթ 30 Հոկտեմբերին ժամը 15էն սկսեալ:

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաները ու բարեկամները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Ֆրանսերէն եւ անգլերէն տաֆթիլօ մը:

Դիմել՝

GOUDSOUZIAN
Commerce International
9, Rue Monsigny — Paris (2e)

×

Մէջին տարիքի հայ կին մը ֆրանսացի տարեց զոյգի մը համար. լաւ պայմաններ:

Դիմել՝ «Յառաջ»ի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Երէցկին Լիւսիա Պապայեանի յիշատակին (մեռած Քանն), Մարսէյլէն Տիկին Արաեմ Էթմէկճեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, մեռելոցի առթիւ, փոխան ծաղիկի:

×

Տիկին Մարի Հազարապետեանի յիշատակին, մեռելոցի առթիւ, Մարսէյլէն Տոքթ. եւ Տիկին Սերժ Էթմէկճեան 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Տիկին Մարի Հազարապետեանի յիշատակին, մեռելոցի առթիւ Տիկին Արաեմ Էթմէկճեան (Մարսէյլէն) եւ Օր. Ալին Էթմէկճեան (Ալֆորվիլ) 25ական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Փոյէն Քոստիկեան — Պեհիկեան ընտանիքը 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Հայկ Զրուանդեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի 30 Հոկտ. Շաբաթ օր ժամը 15,30ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ: Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկագրի ընթերցում եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 5, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակումբը, 16 Պուլվ. Քարնո: Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ. - ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ - ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Ուղերձ՝ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդը հայկ. պարերով:
Երգ, արտասանութիւն
Կը մեներգէ Օր. ԱՅՏԱ. ԱՄԻՐԵԱՆ
Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղաքապետարանի սրահը:
Հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ս. Վրացեան խումբին
Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱԷ ՄԻՐԶԷ
Կը խօսի ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Պաշտօնական մասէն ետք՝ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակութային Կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94
Պար – երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Սայաթ-Նովա խումբ

A Vendre

En vente, appartement libre, 3ème étage, entrée, salon, salle à manger, chambre à coucher, cuisine, salle de bains, chauffage moderne au gaz, débarras, W.-C., grand balcon, téléphone, rue calme, tout près du métro Eglise de Pantin, à côté du marché.

Prix 12.000 Frs.
Téléphone : 845-43-27

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Վէնսան Սիմոնեան, Թուլուզէն, կը փնտռէ իր մօրաքրոջ զաւակները՝ Ժօզէֆ եւ Ժան Քէսօղլու կամ Ֆեարիկօ: Փնտռողին ինչպէս նաեւ փնտռուողներուն մայրերը ծնած են՝ Գորգանեան, բոլորն ալ բնիկ Իզմիրցի: Ժօզէֆ եւ Ժան չուրջ 70 տարեկան պէտք է ըլլան եւ ասկէ 30 տարի առաջ կ'ապրէին Իսի լէ Մուլինօ:

Իրենցմէ կամ իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել (ֆրանսերէն).

SIONIAN
42, Rue de la Concorde
31 - TOULOUSE

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

Տէսինէն մեկնում օթոքառով ժամը 19,45ին Քորնավանէն: Կը կենայ Քաֆէ տը լա Փէ եւ Քաֆէ տիւ Միխ:

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON

Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
29
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
29 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12253 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.253

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Բ·

Հ. Այվազեան կ'ըսէ թէ «հայրենադարձութիւնը կատարուում է համաւորութեան սկզբունքով»: Այսինքն ուղղը միայն կրնայ երթալ: Պարտադիր չէ: Միայն թէ, պո՛յլ, ամէն ուղղ չի կրնար երթալ: Որովհետեւ արդի միջազգային դրու – թիւնը, պետութիւններու փոխ – յարաբերութիւնները, անոնց քաղաքական եւ տնտեսական վիճակը վճռական, երբեմն բախտորոշ դեր կը խաղան հայրենադարձութեան գործին մէջ: Ա՛յդ է պատճառը, որ, կ'ըսէ ներկաղթի կոմիտէի փոխ–նախագահը, «հայրենադարձութիւնը միշտ կախուած պիտի մնայ վերընթաց գծով առաջ չի գնում, լինում են կորընթացներ (?) եւ կեռմաններ (?)»:

Ըստ իր հաւատամքներուն, «հայրենադարձութիւնը համաւորութեան սկզբունքի հետ միաժամանակ, կատարում է նաեւ առանց քաղաքական, կուսակցական, ունեցուածքային, կրօնական խտրակատարութեան» եւ այլն, եւ այլն, այսինքն՝ հաւասարութեան սկզբունքով»:

Կը թուի թէ Հայրենադարձութեան կոմիտէի փոխ–նախագահը նոր մարդ է եւ լուր չունի թէ իր՛նչ պատկերազարդ խայտառակութիւններ կատարուեցան քառորդ դար առաջ՝ 1946–47ի ցանցուածային ներգաղթի օրերուն, ամէն տեղ, մասնաւորապէս Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Հաստատքնական ի՛նչ դղուելի տեսարաններ պարզուեցան օր ցերեկով: Մէկ օրէն միւսը «Հայաստանասէր» դարձած հայատառ թերթեր պատիւ համարեցան իրենց էջերը զարդարել Դաշնակցութենէն «հրա – ժարողներու» նամակներով:

Ներգաղթի պատասխանատու յանձնախումբերը պայման կը դնէին, որ հայրենադարձի կամաւոր թեկնածու դաշնակցականները ցանկերուն վրայ կարենալ արձանագրուելու համար նախապէս պէտք է հրաժարէին կուսակցութենէն եւ իրենց հրաժարականը հրատարակէին հակադաշնակցական թերթերու մէջ: Մեր ժամանակիս պատմութեան այդ տխուր օրերուն անորակելի մարդիկ հրապարակը պատուեցին նման տմարդի պահանջներով եւ Հայութիւնը վարկաբեկեցին յաչս տեղացիներուն: Գտնուեցան նոյնիսկ կեղծ մարդիկ, — որոնք երբեք չարքերու մէջ չէին գտնուած, — որ «դաշնակցական» ձեռնադիր հայհոյագիրներ ստորագրեցին թերթերու մէջ Դաշնակցութեան դէմ:

Հաստատքնութեան ալիքը Միջին Արեւելքէն հասաւ մինչեւ մեր սահմանները: Ճմարիտ հայրենասէր եւ բոլորէն յարգուած պատուական Հայ մը, Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան տեղապահ բժիշկ Յակոբ Սիվրիխաչեան, այժմ հանգուցեալ, ան – կեղծօրէն վախեցաւ ներգաղթի առաջին կարաւանին հետ Հայաստան երթալէ: Պայման դրին, որ հրաժարի Դաշնակցութենէն, որուն հաւատաւոր պինդ եղած չորս հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր: Գաղափարապաշտ բժիշկը վճռապէս մերժեց պահանջը վարձկան գործակալներու, որոնք կարծեր էին թէ ամէն մարդ կրնայ իրենց պէս երեսուն արծաթի փոխարէն ուրանալ ամէն սրբութիւն:

Դուք այդ օրերուն ո՞ւր էիք, Պ· նախագահի տեղակալ Հայրենադարձութեան Կոմիտէի:

Դուք ո՛չ միայն տեղեակ չէք պատմութեան՝ սկիզբէն մինչեւ 1946–47ի գաղթականական ներգաղթը, այլ չէք պիտեր նոյնիսկ թէ ի՛նչ կը գրեն դաշնակցական թերթերը «հայրենադարձութեան» մասին: Այլապէս դուք ձեզի թոյլ պիտի չտայիք խեղաթիւրելու իրականութիւնը եւ արիւն պղտորելու՝ յաղուրդ տալու համար ձեր հակադաշնակցական անդարմանելի կիրքին:

Սակայն անդրադառնա՛նք Հայրենիքի Ձայնի դրութեան:

Ըսելէ եառ թէ հայրենադարձութիւնը «կատարում է առանց քաղաքական, կուսակցական, ունեցուածքային, կրօնական խտրականութեան», Հ· Այվազեան կը սպրդեցնէ հետեւեալ ամսեղուկ տողերը.–

«Չնայած այս հանրայայտ փաստերին, Սփիւռքում դեռ եւս դոյութիւն ունեցող որոշ կազմակերպութիւններ եւ մամուլի օրգաններ, ելնելով իրենց նեղ հատուածային շահերից, ձգտում են պառակտում առաջացնել հայ զաղթօջախներում եւ իրենց կուսակցական նեղմիտ նկատառումներով, ընտրանի պաշտօնատարու – թեանց դէմ, որոնք վճռած են դարձադրել բարեփոխումները առանց ոչ մէկ դիմադրութեան, նոյնիսկ եթէ չեն վայելեր ժողովրդական օժանդակութիւն, միւս կողմէ քաղաքի եւ գիւղերու ընտրանիները որոնք պատրաստ են տեղի տալու Ա֊թաթիւրքի սկզբունքներուն վրայ ի նպաստ իրենց շահերուն:

Եթէ առժամեայ կերպով կը թուի թէ կացութիւնը փրկուած է, կասկած չկայ թէ ժամանակ շահելու զանազան ձեւեր են, եւ Թուրքիոյ մէջ վերջին խօսքը միշտ բանակին կը պատկանի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱԶԱՑԱՆ

Հինգշաբթի օր, Բրեժնեւ կ'այցելէր Մարսէյլ, նախապէս վերջացուցած էր քաղաքական խօսակցութիւնները Նախագահ Փոմփիտուի հետ:

Ուրբաթ օր արդէն, երկու կողմերէն ալ քաղաքական այլ դէմքեր կը մասնակցէին տեսակցութեանց բայց արդէն իսկ ակներեւ է որ այս ճամբորդութեան առթիւ առաւելաբար առեւտրական, թեքնիք եւ տնտեսական յարաբերութեանց սերտացում մը արձանագրուած է: Ուրբաթ օր այդ առընչութեամբ երկու համաձայնագրեր ստորագրուեցան, միւսքար ա՛ինթիէնի կողմէ, յանուն Ֆրանսայի եւ Պատուհեւի յանուն Խորհ· Միութեան:

Ուրբաթ իրիկուն, ռուսական ճաշկացութակով ճաշ մըն է որ Բրեժնեւ կուտար ի պատիւ Նախագահ Փոմփիտուի եւ այս առթիւ ալ բաժակաճառեր կ'արտասանուէին:

—o—

ՉԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ 24 ժամուան յապաղումով հաղորդեց Զինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան լուրը: «Ժողովուրդի Օրաթերթի» խմբագիրն էր «Աչխարհի ժողովուրդներու յաղթանակը· ամերիկեան դաղթատիրութեան ամբողջական պարտութիւնը»: Նախագահ Նիքսըն «վրդոված» է ՄԱԿի մէջ երեւան եկած հակամերիկեան ցոյցերուն համար: Արդարեւ, ինչպէս դրած էինք, պատուիրակներէն չատեր ծափահարած, խանդավառ բացագանչութիւններ ունեցած եւ նոյնիսկ, պարած էին քուէարկութեան արդիւնքը լսելով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՐԻՄ ՁԻ ՀՐԱԺԱՐԻՐ

ԲԱՑՑ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՄՆԱՑ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը մերժեց ընդունիլ Նիհատ Էրիմի դահլիճին հրաժարականը նկատելով, որ ան «ամբողջական վստահութիւնը կը վայելէ Խորհրդարանին, զինուորական ուժերուն եւ հանրային կարծիքին:

Նիհատ Էրիմ, որ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, իր դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցած էր Երեքշաբթի դիւերը, ընդունած է նախագահ Ճէվտէթ Սունայի որոշումը մնալու իշխանութեան դլուխ: Վարչապետը իր այս որոշման մէջ նկատի կ'առնէ այն «ծանր կացութիւնը, որու մէջ կը գտնուի Թուրքիա»:

Վարչապետը այսուհանդերձ խիստ յարձակում գործեց Տէմիրէլի վրայ, այս վերջինը նկատելով դլխաւոր պատասխանատուն ստեղծուած ծանր կացութեան: Նիհատ Էրիմ յայտարարեց, թէ Տէմիրէլ եւ իր կուսակցութիւնը արդելք կը հանդիսանան ընկերային եւ տնտեսական բարենորոգումներու գործադրութեան:

Ասիկա չի բաւեր անշուշտ որպէսզի ամէն ինչ լուծուած համարուի Թուրքիոյ մէջ, որ կը չարունակէ ծանր տագնապ մը ապրիլ: Տագնապ մը որ անխուսափելի էր քանի երկու հակոտնեայ ըմբռնումներ կը բաժնեն երկրին քաղաքական հոսանքները: Մէկ կողմ կան Քեմալի հաւատարիմները, ընտրանի պաշտօնատարութեանց դլուխը, որոնք վճռած են դործադրել բարեփոխումները առանց ոչ մէկ դիմադրութեան, նոյնիսկ եթէ չեն վայելեր ժողովրդական օժանդակութիւն, միւս կողմէ քաղաքի եւ դիւղերու ընտրանիները որոնք պատրաստ են տեղի տալու Ա֊թաթիւրքի սկզբունքներուն վրայ ի նպաստ իրենց շահերուն:

Եթէ առժամեայ կերպով կը թուի թէ կացութիւնը փրկուած է, կասկած չկայ թէ ժամանակ շահելու զանազան ձեւեր են, եւ Թուրքիոյ մէջ վերջին խօսքը միշտ բանակին կը պատկանի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱԶԱՑԱՆ

Հինգշաբթի օր, Բրեժնեւ կ'այցելէր Մարսէյլ, նախապէս վերջացուցած էր քաղաքական խօսակցութիւնները Նախագահ Փոմփիտուի հետ:

Ուրբաթ օր արդէն, երկու կողմերէն ալ քաղաքական այլ դէմքեր կը մասնակցէին տեսակցութեանց բայց արդէն իսկ ակներեւ է որ այս ճամբորդութեան առթիւ առաւելաբար առեւտրական, թեքնիք եւ տնտեսական յարաբերութեանց սերտացում մը արձանագրուած է: Ուրբաթ օր այդ առընչութեամբ երկու համաձայնագրեր ստորագրուեցան, ժիսքար ա՛ինթիէնի կողմէ, յանուն Ֆրանսայի եւ Պատուհեւի յանուն Խորհ· Միութեան:

Ուրբաթ իրիկուն, ռուսական ճաշկացութակով ճաշ մըն է որ Բրեժնեւ կուտար ի պատիւ Նախագահ Փոմփիտուի եւ այս առթիւ ալ բաժակաճառեր կ'արտասանուէին:

—o—

ՉԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ 24 ժամուան յապաղումով հաղորդեց Զինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան լուրը: «Ժողովուրդի Օրաթերթի» խմբագիրն էր «Աչխարհի ժողովուրդներու յաղթանակը· ամերիկեան դաղթատիրութեան ամբողջական պարտութիւնը»: Նախագահ Նիքսըն «վրդոված» է ՄԱԿի մէջ երեւան եկած հակամերիկեան ցոյցերուն համար: Արդարեւ, ինչպէս դրած էինք, պատուիրակներէն չատեր ծափահարած, խանդավառ բացագանչութիւններ ունեցած եւ նոյնիսկ, պարած էին քուէարկութեան արդիւնքը լսելով:

դաղթականական ներգաղթը, այլ չէք պիտեր նոյնիսկ թէ ի՛նչ կը գրեն դաշնակցական թերթերը «հայրենադարձութեան» մասին: Այլապէս դուք ձեզի թոյլ պիտի չտայիք խեղաթիւրելու իրականութիւնը եւ արիւն պղտորելու՝ յաղուրդ տալու համար ձեր հակադաշնակցական անդարմանելի կիրքին:

Սակայն անդրադառնա՛նք Հայրենիքի Ձայնի դրութեան:

Ըսելէ եառ թէ հայրենադարձութիւնը «կատարում է առանց քաղաքական, կուսակցական, ունեցուածքային, կրօնական խտրականութեան», Հ· Այվազեան կը սպրդեցնէ հետեւեալ ամսեղուկ տողերը.–

«Չնայած այս հանրայայտ փաստերին, Սփիւռքում դեռ եւս դոյութիւն ունեցող որոշ կազմակերպութիւններ եւ մամուլի օրգաններ, ելնելով իրենց նեղ հատուածային շահերից, ձգտում են պառակտում առաջացնել հայ զաղթօջախներում եւ իրենց կուսակցական նեղմիտ նկատառումներով, ընտրանի պաշտօնատարութեանց դէմ, որոնք վճռած են դործադրել բարեփոխումները առանց ոչ մէկ դիմադրութեան, նոյնիսկ եթէ չեն վայելեր ժողովրդական օժանդակութիւն, միւս կողմէ քաղաքի եւ դիւղերու ընտրանիները

Համաշխարհային ԱՆԶԱՅի մասնաճիւղերը կազմուեցան Պէյրութի եւ Գահիրէի մէջ՝ դէպի ազատ երկիրներ փոխադրելու համար այն Հայերը, որոնք կը փախչէին համայնավարական վարչաձեւի ենթակայ պալքանեան երկիրներէն, Ռումանիայէն ու Պուլկարիայէն, ուր անտանելի դարձեր էր կեանքը:

«Հայրենադարձութեան Կոմիտէ»ն ո՞ւր էր այն ատեն՝ Հայաստան փոխադրելու համար մեր այդ դժբախտ հայրենակիցները, որոնք հազարամեակ դժուարութիւններով եւ բացառիկ նիւթական զոհողութիւններով կը չանային իրենց օճիքն ազատել Պալքաններէն՝ ազատ օդ շնչելու համար ժողովրդավար երկիրներու հիւրընկալ հողերուն վրայ:

Ա՛հա՛ թէ ինչ ըրած է ԱՆԶԱՆ կարճ խօսքով:

Ու տակաւին եթէ չի պիտեր, Պ· Այվազեանին յայտնենք, որ երբ Եդիպտոսի մէջ ԱՆԶԱՅի մասնաճիւղ մը կազմուեցաւ, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն մեծ թիւով արձանագրուողներն եղան «հայաստանասէր»ի կեղծ փետուրներով զարդարուած ամկավարները: Ասոնք փոխանակ իրենց ջատագոված վարչաձեւին ենթակայ Խորհրդային Հայաստան ներգաղթելու, նախընտրեցին բախտ որոնել Ամերիկայի, Քանատայի եւ Աւստրալիոյ պէս « բուրժուա – կապիտալիստական » երկիրներու մէջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Երկար ընդհատումէ եառ «Աբարատ» Հոկտեմբեր 21ին հանդիպում մը ունեցաւ «Կայրաթ»ի հետ, Ամմա–Աթայի մարզադաշտին մէջ:

Խաղը առաջին վայրկեանէն իսկ դարձաւ հետաքրքրական: Մրցորդ խումբերը յարձակողական խաղ մը որդեգրեցին ամբողջ մրցումի ընթացքին:

Մրցումի 11րդ վայրկեանին «Կայրաթ»ի խաղացողներէն մէկը՝ Դոլմատով, կը նշանակէ առաջին կոլը: Քիչ եառ սակայն Զանազանեան հեռուէն, հուժկու հար – ուածով մը կը հաւասարեցնէ կէտերը:

Երկրորդ կիսախաղը կ'ըլլայ աւելի բուռն: Անդրէասեան խաղի 79րդ վայրկեանին կը յաջողի կոլ մը արձանագրել: Կը թուէր, թէ «Աբարատ» ապահոված էր յաղթանակը, սակայն քիչ եառ, 85րդ վայրկեանին, Ռոժկով ճեղքելով «Աբարատ»ի պաշտպանողական դիծը, կը նշանակէ իր խումբին երկրորդ կոլը:

Մրցումը վերջ կը դտնէ 2–2 արդիւնքով:

ՃԱՏՐԱԿ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ
ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

ՓԻՇԻՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Ամերիկացի ախոյեանը՝ Փիշիր, Հոկտեմբեր 26ին յաջորդական կարգով չորրորդ անգամ ըլլալով պարտութեան մատնեց իր մրցակիցը:

Իններորդ խաղի 46րդ քայլին Տիգրան Պետրոսեան նկատեց, որ այլեւս ոչ մէկ յոյս ունէր չհելու եւ կամ՝ նոյնիսկ, հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգելու:

Փիշիր այս յաղթանակով կ'ապահովէ անհրաժեշտ վեցուկէս կէտերը, որով իրաւունք կ'ունենայ յետագային խաղալու Սպասոկիի դէմ, աչխարհի այժմու ախոյեանը:

Խաղի աւարտին Պետրոսեան յոդնած եւ ընկճուած տրամադրութեամբ մեկնած է սրահէն իր կնոջ հետ:

Աւելցնենք, որ Պետրոսեան այս մրցումին առթիւ ստացաւ 4500 տոլար, իսկ Փիշիր՝ 7500:

×

Խորհ· Միութեան ախոյենական մրցաշարքը վերջ դտաւ Լենինգրադի մէջ: Մրցաշարքը, որուն մասնակցեցան 15 ախոյեաններ, սկսած էր ամիս մը առաջ:

Խորհ· Միութեան ախոյենութիւնը ապահովեց Սալօն (15 կէտ), յաջորդական կարգով Սմիսլով եւ Տալ:

Մրցաշարքի երկու հայ մասնակիցները՝ Վահանեան եւ Գրիգորեան չարդարացուցին իրենց վրայ դրուած յոյսերը: Մասնագէտները նկատեցին, որ Գրիգորեան կը սիրէ բարդ խաղերը, որոնց մէջ ինքզինք կը զդայ աւելի վարժ: Վահանեան աւելի լաւ ծանօթ է ճատրակի թեքնիքին: Երկուքն ալ ունին հասարակաց թերութիւն մը, կամ՝ սկարութիւն մը — չեն տակաւ զօրաւոր հարուածներու: «Սով· Հայաստան»ի ճատրակի թղթակիցը կը դրէ այս մասին· «Եւ՛ Գրիգորեանը, եւ՛ Վահանեանը դեռ չատ երիտասարդ են եւ յառաջիկային կրնան աւելի լաւ արդիւնքներու հասնիլ, եթէ դաս առնեն այս ախոյենական մրցաշարքէն»:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Վարդան Ծ· Վ· Տէմիրճեան, առաջնորդական փոխանորդ Յունաստանի Հայոց:

Պ· Լեւոն Պօտոսեան, Մեթսիքայէն:

Պ· Վահէ Աշճեան, Լոնտոնէն:

—ՄԵՐ—
«ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ»Ը

Որովհետեւ ես եմ, ես եմ, ես եմ,
Իմ անունս է Պայքար եւ վախճանս
Յաղթանակ:

ՍԻՄՄԱՆԹՕ

Վերջին Աչխարհամարտի տեւողու-
թեան, որ հաղիւ չորս տարի տեւեց, եւ-
րոպայի զրաւուած երկիրներու պար-
տուած ժողովուրդները անընդհատ պայ-
քարեցան զերմանական զրաւումին դէմ:
Ռուսին, Լեհին համար եթէ հայրենիքը
ազատելու, ֆիղիքապէս չփճանալու բարդ
խնդիրը կար, Ֆրանսացին, Պելժիացին,
Հոլանտացին զերծ էին այդ վտանգէն:
Այսուհանդերձ, լիակատար ազատութեան
վարժուած այդ ժողովուրդները ամէն
ջանք ի գործ դրին օր առաջ թօթափելու
համար զերմանական ստժամեայ լուծը:
Իրենց «դիմադրական ճակատ»ներու քա-
ջերը հազարներով իննկան պայքարի ըն-
թացքին, դէն ի ձեռին կամ՝ արդելափակ-
ման դժոխային կայաններուն մէջ, որ-
պէսզի, օր մը, դարձեալ ազատ ապրին
իրենց զաւակները:

Այլապէս զժուան, ահաւոր կացութեան
առջեւ դտնուեցաւ մեր «դիմադրական
ճակատ»ը:

Սխալ է կարծել, թէ ան ծնունդ առաւ
վերջին հարիւրամեակին: Անոր հիմերը
պէտք է փնտռել շատ աւելի հեռուները:
Պէտք է տանիլ վեց դար առաջ: Տանիլ
մինչեւ այն օրը երբ Եգիպտոսի վեհապետ
եւ-Աչրաֆիւ Հալէպի կուսակալը՝ Ղըզ-
ղիմուրը զերի բռնեց Լեւոն Ե. Թագա-
ւորը, 1375 Ապրիլ 16ին, եւ վերջ դրաւ
մեր կիսանկախ դոյութեան:

Գրեթէ հինդուկէս դար հայ ժողո-
վուրդը դիմադրեց օտար բռնակալներուն
դէմ:

Դիմադրեց՝ երբեմն ըմբոստանալով,
բայց ընդհանրապէս «կրաւորական դի-
մադրութեամբ», մինչեւ հասաւ մեր օրե-
րուն:

Հայութիւնը այդ արիւնազանգ ճամբան
կարեց չեռնուած զոհողութիւններով:
Սակայն, Թրքական բռնապետութիւնը ի
վերջոյ հասաւ հոն, ուր կամ պիտի մեռ-
նէինք իբրեւ ժողովուրդ, կամ մենք մեզ
պիտի պաշտպանէինք կեանքի գինով:

Այսպէս է որ սկսան հայկական յեղա-
փոխական չարժումն ու զայն զործնական
հունի մէջ դնող կազմակերպութիւնները՝
կուսակցութիւնները:

Կուսակցութիւնները պատճառները չեն,
այլ՝ հետեւանք բռնութիւններու:

Երջանիկ մարդը յեղափոխութեան կա-
րիքը չունի: Ուշի ուշով քննեցէք ժողո-
վուրդներու պատմութիւնները եւ պիտի
տեսնէք, թէ բոլոր յեղափոխութիւններու
արմատը անարդարութիւնը, ընկերային
անհաւասարութիւնը, հոգեկան ու ֆիղի-
քական տառապանքն է:

Հայկական «դիմադրական ճակատ»ի
առջեւ դրուած էր մղձաւանջային հարց
մը: Մեր սեփական հողերու վրայ մար-
դավարի ապրելու կամ չապրելու հարցը.
իսկ այդ ճակատի զլխաւոր ուժը՝ Հ. Յ.
Դաշնակցութիւնն էր:

Ոչ մէկ պետութիւն կեցած էր իր կըր-
նակը: Օդանաւերով զէնք, զրամ, ուտե-
լիք չնետեցին իրեն: Սուզանաւերով օզ-
նական ուժ չբերին: Ծնած՝ ժողովուրդի
ծոցէն, ապրեցաւ, պայքարեցաւ նոյն
ժողովուրդի համեստ միջոցներով: Ահա-
բեկիչի մը ռումբը, երկիր անցնող հայ-
դուկի մը զէնքը ձեռք կը բերուէր ծանր
զոհողութիւններով: Գաղտնի պայքարը
տեւեց տասնեակ տարիներ, մինչեւ որ
յանդեցաւ անկախ Հայաստանի Հանրա-
պետութեան, եւ այսօր ալ կը չարունակ-
ուի, այս անդամ արեւի լոյսին տակ:

Ո՞ւր կը դտնուի, սակայն, Դաշնակ-
ցութեան ուժին գաղտնիքը: Ի՞նչպէս կ'բա-
լայ, որ մեզի պէս փոքր ժողովուրդի մը
մէկ կուսակցութիւնը 81 տարի է կը դի-
մանայ, երբ մեզմէ տասը, քսան անդամ
բազմամարդ եւ ուժեղ ժողովուրդներու
կարզ մը կուսակցութիւնները փուչիացած
են:

Պարզ է այս հարցումին պատասխանը:
Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուժը անոր մէջն
է եղած եւ պիտի բլայ, որ չօչափելի,
կենդանի զործը միացուցած է խօսքին:
Դաշնակցութիւնը չէ զոհացած միայն
ճառ խօսելով: Չէ բաւականացած միայն
քարող կարգալով. այլ, առաջին անդամ
իր անդամներն է նետած կրակին բերա-
նը: Հայրենի սարերու վրայ կռուող հայ-
դուկը, ժպիտով կախաղան բարձրացող
յեղափոխականը, ռումբին պայթումէն
ջարդուած ահաբեկիչը, սրտաճմլիկ օրի-
նակներն էին կենդանի, չօչափելի զոր-
ծին: Ժողովուրդը, զանգուածը երբ տե-
սած է հարիւրաւոր հերոսներու զոհաբե-
րութիւնը, ինքնաբերաբար, բնազդաբար
եկած է լեցնելու անոնց ձգած պարապը:
Ուրիշ տեղ մի փնտռէք Դաշնակցութեան
ուժին գաղտնիքը:

Անձնական օրինակի, զոհողութեան վա-
րակիչ հանգամանքը երեւոյթ մըն է, որ
միշտ տպաւորած է ժողովուրդներու ե-
րեւակայութիւնը:

Ամէն անդամ երբ սուգը նստած է մեր
դարաւոր հայրենիքի վրայ: Ամէն անդամ
երբ օտար բռնակալները ուզած են խեղ-
դել հայ ժողովուրդը, մեր պապերը հաս-
տատ պահած են իրենց հաւատքն ու յոյսը
լաւագոյն օրերու, խանդավառուելով
Հայկ Նահապետի, Մեծն Տիգրանի, Սա-
սունցի Դաւիթի առասպելական քաջա-
զործութիւններով, որովհետեւ այդ հե-
րոսական զործերուն մէջ տեսած են մեր
ժողովուրդին ապրելու, տոկալու կամքը.
Ֆիղիքական, բայց մանաւանդ հոգեկան
ուժին չօչափելի փաստը: Մենք եւս, ինչ-
պէս նաեւ մեզմէ հետ եկող սերունդները
կրնանք արդարօրէն հպարտանալ Հ. Յ.
Դաշնակցութիւնով, որուն հերոսները,
ինչպէս կ'ըսէ բանաստեղծը, ընտրեցին
պայքարը եւ իր վախճանը՝ Յաղթանակը:

Չեմ ուզեր անուններ տալ: Այնքան շատ
են անոնք: Դուք եթէ ծանօթ էք Ռոստո-
մի, Զաւարեանի, Քրիստափորի անուն-
ներուն: Եթէ ծանօթ էք Ազբիւր Սերոբի,
Անդրանիկի, Գէորգ Զաւուշի, Մուրատի,
Սաքօներու եւ ուրիշներու, աւելի մեծ է
թիւը անոնց, որոնք մնացած են մութին
մէջ: Առանց այդ համեստ, անանուն հե-
րոսներուն, Դաշնակցութիւնը չէր կրնար
Դաշնակցութիւն ըլլալ:

Այդ հերոսներուն մէջ կը մտնեն մտա-
ւորականն ու անգրագէտը, կղերականն
ու աչխարհականը, զիւղացին ու քաղա-
քացին, կաթողիկէն, բողոքականը, հայ
ժողովուրդի բոլոր խաւերու սքանչելի,
անձնուրաց ներկայացուցիչները: Ահա թէ
ինչո՛ւ անոնք կ'ապրին հայութեան սրտի
մէջ: Անոնց յիշատակը վառ կը մնայ թէ՛
այսօր, թէ՛ վաղը, վաղնջի, անոնք ազա-
տագրութեան պայքարին մէջ նետուեցան
սիրով, զիտակցաբար, մտնալով իրենց
անձն ու հանգիստը, եւ կախաղաններու
վրայ թէ բանտերու մէջ, հայրենի լեռնե-
րու վրայ թէ ճակատամարտներու ընթաց-
քին իրենց արիւնով սրբեցին հայ ժողո-
վուրդին ճակտին քսուած տարկութեան
մրուրը:

Մենք կ'ընդունինք թէ այդ պայքարի
առեն սխալներ զործուեցան: Եթէ ձեռ-
քերդ ծալես եւ նստիս, անտարակոյս,
սխալներ չես զործեր: Սակայն, ձեռքերդ
ծալած նստելով ազատութիւն չես տա-
նար: Ներկայիս, քաղաքակրթուած ժո-
ղովուրդները երբեմն «հողն ու ազատու-
թիւնը կուտան»: Ցեղասպանուած երկիրներու
մէջ դեռ «սուրով պէտք է առնուին»:

Ցեղոյ, ո՞ր յեղափոխութիւնը սխալ-
ներ չէ զործած: Հեռու մի՛ երթաք: Թըր-
քահպեցէք մեծ ժողովուրդներու վերջին
40–50 տարուան պատմութիւնը: Ի՞նչ ա-
հաւոր, անդարմանելի սխալներ զործե-
ցին:

Անկողմնակալ, ազնիւ Հայը երբ կը քըն-
նադատէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պի-
տի ընդունի նաեւ, որ եթէ հայրենիք մը
ստեղծուեցաւ ոչինչէն, աներեւակայելի
քաոսէն, այդ զլխաւորաբար կը պարտինք
Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Եթէ չունենա-
յինք Հայաստանի Հանրապետութիւնը,
դուցէ չունենայինք այսօրուան Հայաս-
տանը: Այս մէկ փաստը միայն կ'արդա-
րացնէ «Դաշնակցութեան Օր»ուան զո-
յութիւնը:

Ի հարկէ, այսօր փոխուած է կացու-
թիւնը: Ունինք հայրենիք մը՝ բոլորիս
դուրդուրանքին առարկայ: Բայց, չէ լրա-
ցած Դաշնակցութեան քաղաքական աչ-
խատանքը ի նպաստ մեր ժողովուրդին,
եւ ինչո՞ւ չէ, եւ՛ հայրենիքին: Փաստե-
րը զրչիս ծայրն են, սակայն, չեմ կրնար
թուղթին յանձնել: Խորհրդածութիւնները
կը ձգեմ ձեզի:

Այսօր, «Դաշնակցութեան Օր»ևրը ըս-
տիպուած ենք տօնել սրահներու մէջ:

ՀՆԱԳՕՅՆ ԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ

Ա.

Երբ բահին հետ պեռնի տակէն դուրս
եկաւ թաց փայտի կտոր մը, հնադէտները
հասկցան, որ հեռու չեն գտնուիր հին
դանձարանէն: Եւ, անմիջապէս, բահե-
րու փոխարէն դանակներով եւ վրձիններ-
րով աչխատեցան: Պեղումը կը կատար-
ուէր Սեւանի ջուրերէն ազատած տարա-
ծութեան վրայ:

Բանուորները դեռ չէին պիտեր, թէ ին-
չու կը քանդեն այդ անտուոր բլրակները,
որոնց տակ երեւան կուգային փոսեր:
Դամբարաններուն մէջ կ'երեւէին իրերու
առաջին խումբերը: Ուշադրաւն այն էր,
որ ի յայտ կուգային մէկը միւսէն աւելի
լաւ ու զրաւիչ, նոյնիսկ հնադէտին հա-
մար անտուոր իրեր: Շատ յաճախ միեւ-
նոյն դամբարանին մէջ կը հանդիպէին ա-
ւելի քան հարիւր կաւամաններու, իսկ
զէնքերուն, զարձիքներուն եւ զարդերուն
հաչիւը զժուար էր ընել:

Յուչարձանները 6–8 մեթր խորութիւն
ունեցող ջուրի տակ մնացած էին աւելի
քան 30 դար: Աւիկա մութ աչխարհ էր,
դերեզմանատուն մը, իսկ աւելի ճիչդ՝
մեր նախնիքներուն մչակոյթի անսպառ
չեմարանը: Այցելուները չէին պիտեր,
որ Սեւանայ լիճի հայելին անցեալին մեծ
չէր եղած, չէին պիտեր նաեւ, որ լիճին
եղերքը ապրող մարդիկը պիտցած չէին
տուն եւ ամրոց չինել, մեռեալ ձուլել,
անագապղինձէ արձաններ կերտել, սայ-
լեր եւ ռազմակառքեր պատրաստել: Դեռ
անոնք չէին պիտեր, թէ լիճը վրդոված
է, իսկ յետոյ հարկադրած է մարդոց հե-
ռանալ այդ վայրէն, նոր բնակարաններ
չինել լիճէն հեռու՝ լեռներու, ժայռերու,
քարափներու վրայ:

Զենք կրնար թափօր կազմել, ջահադնա-
գութիւններ կազմակերպել եւ դիջակին-
րը պարզած՝ երթալ հայկական «դիմադ-
րական ճակատ»ի հերոսներուն նուիր-
ուած յիչատակարաններուն առջեւ յայտ-
նել մեր երախտագիտութիւնը, բայց,
հոգիով հաւատացած եմ, որ այդ օրը
պիտի զայ, ինչպէս եկան միւսները:

Հերոսները, քաջերը կը պատկանին ամ-
բողջ Հայութեան:

Քրիստափոր ըլլայ թէ Ազատ, Գէորգ
Զաւուշ ըլլայ թէ Ժիրայր, Կուռօ ըլլայ
թէ Նեչտոն, անոնք նախ Հայ են եւ Հայ-
կական Ազատագրութեան նուիրուած յի-
չատակարանը ոսկի տառերով պիտի ար-
ձանագրէ այս իրողութիւնը:

Երանի՛ այդ օրը տեսնողներուն:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆՑԵԱՆ

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բայց միեւնոյն ժամանակ, առաջին լե-
զուն, «մայրենի» լեզուն, բնական կը թուի
երախային, կը թուի ըլլալ իրերու լեզու՝
ամէն կողմ ներկայ, որուն բառերը իրե-
րէն չեն զատուիր դեռ, որուն մէջ եւ ո-
րուն հետ ամէն ինչ հարազատ է, որ չի
խաբեր, որ իրականութիւնն է սոսկ առանց
զոյդն հեռաւորութեան անկէ:

Եւ երբ լեզուի բառերը եւ աչխարհի ի-
րերը նոյնն են, դեռ, մօր խօսքերը հա-
մահաւասար են երջանկաւէտ մեծ լռու-
թեան մը (բնութեան լռելեայն բարբա-
ռին) ուր ամէն ինչ պարզ է, ներկայ եւ
հասկնալի: Օր մը պիտի զայ որ տղան
բառերը պիտի զոյ հեռացած՝ իրերէն,
անհամապատասխան անոնց, նոյնիսկ խա-
րտուիկ ու պիտի ծնի աքսորի զղացումը:
Լռութեան վրայ պնդելը կը նչանակէ հեր-
քել — ծածկե՞լ — աքսորի այդ զղացումը:
Մօր ութերը եւ «մայրենի» լեզուի մե-
թոտը կը մասնակցին նոյն պատկերին,
ուր ամէն ինչ դեռ բնական է, խաղաղ:
Ատոր համար մօրմէ «խաղաղութիւն կը
բխէը» եւ միաժամանակ «բարութիւն եւ
խաղաղութիւն կար այդ լռութեան մէջ»:

Իր նախնական պատկերին տարրերէն
ուսումնասիրեցինք տունը, մայրը եւ լե-
զուն: կը մնայ չորրորդ տարրը մը՝ աստ-
ուածայինը: Այս տարրը կ'երեւի միեւնե-
րուն առընչուած, մօրը եւ լեզուին հետ
կապուած, մօրը աղօթքով. 1· «Հաւաքէէ
վերջ պատչգամին վրայ չորցող միրզերը,
մայրս երեկոյեան իր աղօթքը կ'ընէր այդ
սենեակին մէջ...»: 2· «Մայրս, ընդէ
վերջ իր աղօթքը, դուպար, կը նստէր կող-
քիս»: 3· «Աղօթքէն վերջ, որմէ բան չէի
հասկնար, մայրս ուրախութեան կը հաս-
նէր»: Աստուածայինը երբեք յիչատակ-
ուած չէ, բայց աղօթքը կ'ենթադրէ զայն:

Երեք մէջբերուած նախադասութիւննե-
րը հիւսուած են լռութեան վրայ պնդող
հատուածին հետ եւ կը մասնակցին լռու-
թեան մթնոլորտի հաստատումին: Տեսանք
արդէն որ ան կը նչանակէ բառերուն եւ
իրերուն երազական մերձաւորութիւնը
տղուն համար. իրերը եւ բառերը փոխա-
րինելի են եւ մօրը լեզուն բնաւ առաջ չի
բերեր անջատում մը, հեռաւորում մը՝
իրերէն: Ան՝ ապրուած անմիջականու-
թիւնն է որ կը կրկնուի աստուածայինի
յղացումով, իրրեւ «բարի» եւ խաղաղա-
բեր «ներկայութիւն» մը, որուն զղացումը
ուրիչ բան չէ եթէ ոչ անմիջականութեան
հրաչալի զղացումը: Այս պատճառով ալ
արդէն կարելի չէ աստուածայինը անճ-
նաւորել եւ աղօթքը մասնաւոր անձի մը
ուղղել: Աղօթքը ընտրութիւն մըն է աչ-
խարհի մէջ ծփացող, աչխարհը կազմա-
ւորող ամբողջ բառերուն մէջ, կամ ըն-
տրութիւն մը՝ բառերուն հետ նոյնացած
իրերուն մէջ, եւ անոնց նուիրադործու-
մը: Եւ ամէնէն ընտիր իրերը մօրը հա-
մար իր ձեռքէն ելածներն են, իրմէ պատ-
րաստուած միրզերը: Այս պատճառով՝
աղօթքէն ճիչդ առաջ, մայրը կը հաւաքէ
«պատչգամին վրայ չորցող միրզերը»:
Այս տողը, կամ մօրը՝ «իր ձեռքերով
ծաղկած պարտէզին» նայիլը կը հաստա-
տեն աղօթքի այս իմաստը իրրեւ ընտրու-
թիւն մը՝ բառերու — իրերու հաչտ եւ
երջանկաւէտ աչխարհի մը մէջ:

Փոխադարձաբար, բառերը եւ իրերը,
աստուածայինի մասնիկներ, իրենց ներ-
կայութեամբ անխարդախ, կը խօսին եւ
մայրը կը լսէ զանոնք: Այսպէս «Տեղա-
տուութիւն — Մակընթացութիւն»է մէջ —
բերուած հատուածին վերջին տողը կ'ամ-
բողջացնէ նախնական պատկերը:

«Մայրս սուրբեր կը լսէր»:

Նախնական պատկերը ամբողջովին ու-
բեմն լեզուին կը վերաբերի. կը խօսի
լեզուի յատկանիչներու մասին, լեզուի
աչխերատութեան մասին: Հիմա աւելի յըս-
տակ կը դառնայ ձայնի եւ լոյսի խաղը
Սարաֆեանի տողերուն մէջ: Նախնական
պատկերին մէջ՝ իրերու եւ բառերու մեր-
ձաւորութեամբ, նայիլ (իրերուն) եւ լսել
(բառերը) շատ մօտ են իրարու, նոյնիսկ
նոյնացած: (Աստուածայինը՝ որուն զղա-
ցումը այս մերձաւորութենէն կ'առնէ իր
ծնունդը, կը դառնայ տեսնող — անտեսա-
նելի ներկայութիւն, մինչդեռ անոր յղա-
ցումը կապուած է լեզուի յղացումին):

Այսպէս, երբ լեզուն բաժնուած չէ դեռ
երկուքի, բաժնուած չէ դեռ տեսանելի
իրերէն, ամէն ինչ տղուն չուրջ ձայն է
ու լոյս, միացած: Այս անրջային միա-
ցումը կրնայ փարատիլ, կորսուիլ, տղան
մատնելով աքսորին, ձայները խորթ զգա-
լու դառապարտելով զինքը: Բայց երբ
քերթողը կը վերադառնայ իր մանկու-
թեան, աչխարհը վերստին կը դառնայ
ձայն եւ լոյս՝ միացած («կը նայէի մինչ
խշրտուք մը կուզար չարժող ծաղիկներէն
ու տերեւներէն»):

Աւիկա կը պատահի մանաւանդ ծովուն
առջեւ ուր կոհակները՝ մէկը միւսը վա-
նող, մէկը միւսէն ծնող, կը խօսին եւ
կը փայլին նոյն առեն.

Ջուրերը փայլն ունին հին
Պատկերներուն մանկական
Կորսուած հին ձայները են... (Տ.Մ.էջ 31)

եւ կամ՝

... Ջուրերուն հետ կը հոսին
Փսխուքներ ու լոյսեր... (Տ.Մ. էջ 30):

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

(5 – Շար.)

կործանած է ամբողջ մշակոյթ մը· անվերադարձ կորսուած է շատ բան: Սակայն սերունդէ սերունդ անէծքի վերածուած պատառիկ մը մնացած է — «Գնաց Սեւանի տակ», կամ «Անցիր Սեւանի տակ»: Այս անէծքին իմաստը իր ճամբ չար է: Մեր կարծիքով անէծքին ակունքները պէտք է փնտռել խոր հնութեան մէջ, Սեւանի յատակը, առանց լոյսի եւ արեւի, որ հաւանաբար կապ ունի լիճին ընդարձակման եւ յուշարձաններուն ջրամոյն ըլլալու իրողութեան հետ:

Բոլոր առարկաներն ու դիակառքերը անձնական իրեր եղած են, որոնք օգտագործուած են թաղուած անձին կողմէ մինչեւ իր մահը: Իսկ անոր մահէն ետք հարազատներն ու մտերիմները հետեւելով օրուան սովորութեան, դերեզմանատան մէջ տեղաւորած են բոլոր առարկաները, իսկ դիակը սայլին վրայ դնելով՝ վերածած են զոյն դիակառքի: Այդ իրերը թաղուած են այն համոզումով, որ մեռած անձը զանոնք պիտի օգտագործէ նաեւ անդրշիրիմեան աշխարհի մէջ:

Լճաշէնի մէջ յայտնաբերուած քանի դիակառքերն ալ իրենց ազ կամ ձախ կողքին ունին եղներու, իսկ ռազմակառքերը՝ ձիերու կմախքներ:

Պարզուած է, որ եղներէն շորսը հնդկական են եւ, հաւանաբար, բուծուած են հոն: Անդապղինձի դարաշրջանի կենդանիները աւելի մեծ եղած են, բաղդատաբար այսօրուաններուն: Դիակառքերու մասերը եւ կենդանին հետ կապ ունեցող փայտէ իրերը՝ մատուցարան, աւշտակ, յած սեղան, չերեփ եւայլն, մնացած են պրեթէ անվնաս վիճակի մէջ: Դիակառքին ամբողջ կմախքը բաժնուած է հարիւրաւոր կտորներու, իսկ ատոնցմէ իւրաքանչիւրը բաղկացած է 31 հանդոյցէ: Անցքերուն եւ հանդոյցներուն ընդհանուր թիւը հարիւր հազարէ աւելի է: Կառուցուածքին բարդութիւնը փառաւոր չուք կուտայ դիակառքին: Հայերը կլոր առնիներով սայլեր գործածած են զարեր չարունակ եւ զանոնք կոչած են «քոռ սել», «մատնի սել»: Աւելի ուշագրաւ եւ զարմանալ եղակի օրինակ է ցանցաձեւ կողեր ունեցող դիակառքը: Յարդ ատոր նմանը չէ գտնուած:

Դիակառքով թաղելու սովորութիւնը չատ հին է եւ ընդհանրապէս տարածուած էր: Լճաշէնէն յայտնաբերուած 20 դիակառքերը եւ ռազմակառքերը ունին ութ ձեւ, ամէն մէկը եղակի իր կառուցուածքով, իսկ մէնաները թէեւ նմանութիւններ ունին ուրիշ տեսակներու հետ, սակայն, կրնաօրինակներ չեն: Ռազմակառքերը նոյնպէս նորութիւններ են 18–13րդ դարերուն համար, Ք. Ա.: Ատոնց քաշանները երկմիւղ չեն, ինչպէս դիակառքերունը: Ռազմակառքերուն վրայ կրնան տեղաւորուիլ երկու հոգի՝ կառապանն ու մարտիկը· լծուած է զոյգ մը նժոյգ, օգտագործուած են պատերազմներու ժամանակ:

Վերջին քանի մը տարիներուն Զանդեզուրի լեռներուն (Ուղտասար), Սեւանի աւազանին (Ազմաղան) մէջ հայ դիտնականները երեւան հանեցին հազարներու հասնող ժայռապատկերներ, որոնց մէջ քիչ չեն քառանիւ սայլերու եւ ռազմակառքերու պատկերները: Ատոնք հնարաւորութիւն կուտան պատկերացնելու 5–3րդ հազարամեակներու Հայաստանի բնիկներու փոխադրամիջոցներու մասին:

Դամբարաններէն մէկուն մէջ գտնուեցաւ երկանիւ դիակառք մը՝ աջ կողքին ալ՝ կծկուած մարդու մը կմախքը: Ինչպէս կ'երեւի, ննջեցեալի դին մահուան վայրէն մինչեւ դամբարան տեղափոխուած է մարդոց ձեռքով: Մեռած դիակառքը ապա զետեղուած է իր կառքին վրայ, իսկ լուծը քաշած են չորս սորուկներ, որոնք սպանուած եւ թաղուած են իրենց տիրոջ հետ միեւնոյն դերեզմանին մէջ: Այս իրողութիւնը ցոյց կուտայ, որ միեւնոյն դամբարանին մէջ թաղուած են արտօնեալ եւ ոչ արտօնեալ մարդիկ: Լուծին տակ թաղուած չորսէն մէկուն ճակատին վրայ կը մնայ սուր դէնքի հարուածէ երեք հետք: Ասիկա սպանութեան համբ վկան է:

Բոլոր փաստերը ցոյց կուտան, որ Լճաշէնի մէջ բնակած են տեղաբնակ կարճագանկեր: Անհաւանական չէ, որ երկարագանկեր եւ կարճագանկեր միախառնուած են հոն: Դժուար է ճշդել թէ ո՞րոնք եղած են իշխողները· փաստերը կարճագանկերու կ նպաստ են:

Ներուժիւն եղաւ ռազմակառքի անապղինձի փոքր օրինակը: Նոյնատիպ երկու օրինակներ ալ գտնուեցան Լճաշէնի մէջ: Ստեղծագործողը փորձած է պատկերացնել յարձակումի կամ որսի պահը:

Պեղումներու ժամանակ մէկտ նոր առարկաներ գտնուեցան: Դամբարանափոսի հարաւային պատին տակ գտնուեցան լայնաշերտ դաշոյններ, որոնց անագապղինձէ պատեանները զարդարուած էին երկրկրլուխ օձերու պատկերներով եւ սեպաձեւ կտրուածքներով: Հիանալի վիճակի մէջ էին մարտական սակրերը, սուրերը, նետասլաքները:

Լճաշէնի մէջ նոր կապարճ մըն ալ յայտնաբերուեցաւ, մինչ այդ բոլորովին անծանօթ: Նոր կապարճը, որ նետերով լեցուն էր, պատրաստուած է փայտէ: Ասիկա արդէն իսկական հրաշք մըն է՝ հրաշքով մեզի հասած: Կապարճը պատրաստուած է կաղնիի փայտէ կոճղէն, մէկը մեծ խնամքով փորուած եւ ձեւաւորուած է: Կապարճին երկարութիւնը 60 սանթիմեթր է:

Լճաշէնի մէջ յայտնաբերուած խեցեղէնները ցոյց կուտան, որ անագապղինձի դարու բրուտը ճղնած է չուք եւ դեղեցկութիւն տալ իր չինած առարկային, զայն նախշազարդել, այնպէս ընել, որ դիտողը համայուի: Յայտնաբերուած հարուստ հաւաքածոներուն մէկ կան բազմաթիւ եղակի նմոյշներ, որոնք կապ ունին կրօնական ծիսակատարութեան, կը-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան «Գրական յուշարձանները խորադրին տակ լոյս ընծայած է Քսենոփոնի «Անաբասիս» աշխատութիւնը, որ պատմական դործ մըն է՝ Ք. Ա. 5րդ դարու պատկանող: Աշխատութիւնը բնագիրէն թարգմանած է Սիմոն Կրկեաշարեան: Ան է նաեւ, որ պատրաստած է դիրքին ծանօթագրութիւնները: Հատորին «Մեկնութիւնները» բաժնին մէջ զետեղուած են Գ. Սարգսեանի «Քսենոփոնի կեանքը եւ ընտեղծագործութիւնը» եւ Գ. Տիրացեանի «Անաբասիսը եւ Հայաստանը» խիստ չահեկան յօդուածները:

«Անաբասիս»ի ներկայ հայերէն թարգմանութիւնը, կը դրէ Գ. Սարգսեան, հարատեւօրէն է վերարտադրում բնագրի ձեւն ու ոդին եւ արժէքաւոր ներդրում է բազմադարեան հսկայ նուաճումներ ունեցող եւ յատկապէս յոյն գրականութեան նմոյշներով հարուստ հայ թարգմանական գրականութեան դանձարանը»:

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԶԱՏԻԿԻ ՀԱՐՑԸ, դրեց՝ Զօն Եպս. Տէր-Ցակոբեան (առաջնորդ Միլանի Հայոց), 1971:

բանի պաշտամունքին հետ: Ասոնք յատկապէս չինուած են թաղումներու ընթացքին գործածութեղու համար, կապուած են ննջեցեալին պատուին կատարուած զոհաբերութիւններու հետ: Խեցեղէնի ուրիշ հաւաքածոյ մը, որ կազմուած է հարիւրաւոր օրինակներէ, առաջին անգամ հոս է որ երեւան կուգայ: Այս հաւաքածոյին մաս կազմող բոլոր իրերը ունին սեւ փայլ, զարդարուած են օձերու, ջայլամներու, թռչուններու, տարատեսակ բոյսերու, լաբիւրինթոս դիծերու, լուսատուներու եւ այլ պատկերներով: Խեցեղէնի այս հաւաքածոն ստացած է եռագոյն անունը, որ ժամանակագրուած է 19–16րդ դարերով Ք. Ա.:

Եթէ նկատի ունենանք Անդրկովկասի, որով նաեւ Հայաստանի անագապղինձի դարու խեցեղէնի բազմահարուստ հաւաքածոները, Լճաշէնի խեցեղէնը կ'առանձնանայ իր անօրինակ նորութիւններով եւ ամբողջ մէկուկէս հազարամեակ ընդգրկող ժամանակաշրջանով, օրինաչափ զարգացման յաջորդականութեամբ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

Լճաշէնի Հնագիտական
Արշաւախումբի Պետ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՃԸՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հաճընի հերոսամարտին 51րդ տարեդարձը յիշատակուեցաւ Կիրակի Հոկտեմբեր 17ին՝ նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հաճընի Հայրենակցական Միութեան: Ամերիկահայ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ վեց հազար դիւցազուններու յիշատակին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագին՝ խուռն բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ Մշակոյթի Տունը: Սրահը նեղ եկաւ:

Մատաղը օրհնուեցաւ Մերճանեան քահանայի կողմէ, որմէ ետք հերիաթ, աւանդական սովորութեամբ, բաժնուեցաւ ներկաներուն: Հաճընի մէջ սովորութիւն էր մատաղի ճաշակումը յուզարկաւորութեան աւարտին՝ ողբացեալի հոգւոյն լուսաւորութեան համար:

Օրուան նախագահն էր Բժ. Բարսեղ Արմէան, որ ամփոփ դիծերով ներկայացուց յուշատօնին նշանակութիւնը, անոր իմաստը: Այս առթիւ ան խօսեցաւ անմահ հերոսներու սխրագործութեանց մասին՝ երախտապիտական արտայայտութիւններ ունենալով անոնց յիշատակին:

Միաբերան երգուեցաւ Կիլիկիոյ Նուիրուած «Երբոր բացուին...» երգը, որմէ ետք խօսք տրուեցաւ Մ. Գրաճեանի, որ պատմականն ըրաւ արծուեբոյնի անցեալին: Բանախօսը վերյիշեց Ատանայի կոտորածը 1909ին, կազմակերպուած Իթթիհատի վայրագ առաջնորդներու կողմէ: Հաճըն տասը օրուան արի դիմադրութիւն ցոյց տուաւ, որու չնորհիւ ազատեցաւ դառն ճակատագրէ: Վեց տարի ետք սակայն պիտի դար ահաւոր սպանդը: Ապա վեց հազար Հաճընցիներու հերոսական դիմադրութիւնը քէմալական բանակի ուժերու դէմ: «Մեր պատմութեան մէջ քիչ անգամներ այսքան հերոսական դուպարներ մղուած են»: Հաճըն կ'ինկնար 1920 Հոկտեմբեր 15ին, սուգի մատնելով Հայութիւնը: Սահակ Կաթողիկոս այդ առթիւ եռօրեայ սուգ հռչակեց:

Հաճըն, սակայն, վերապրեցաւ: Այսօր համանուն աւան մը կը ծաղկի հայրենի հողին վրայ՝ ի յուշ անցեալի եւ ի մխիթարութիւն նահատակներու յաջորդներուն:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Պ. Ֆնտզեան կիթառով եւ Յ. Պահատիրեան ճեռնադաչնակով: Նուագեցին ու երգեցին: Եղան արտասանութիւններ երիտասարդներու կողմէ:

Խօսք տրուեցաւ Հ. Զօպանեանի, վերապրող Հաճընի պաշտպանութեան կուիներէն: Ան վերյիշեց դրուագներ հերոսամարտէն:

Խօսեցաւ նաեւ Մերճանեան քահանայ, որուն պահպանիչով վերջ դտաւ յուշատօնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՓԻԾԻ ՀԱՆԸՄ

Հիմա Հայրիէի կարդը եկած էր լինքընքինքը երապի մը մէջ կարծելու: Ան նախ ժարմին վրայ գինիէ ակնարկ մը նետեց եւ հպուած ըլլալը սաուդիէ յետոյ վերեւ ձեռքերը մեքենաբար հպուստին տարաւ եւ կուրծքին վրայի կոճակները կոճկեց, ապա սրունքներուն մերկ ըլլալը նկատելով, ոտքերը ժողվեց եւ տիվանին վրայ ծալապատիկ նստաւ, այնպէս որ չքնաղեսը զանոնք բոլորովին ծածկեց: Տիդրան մէկտ կնոջական հագուստները հպած, սակայն դլուխէն կեղծամը հանած, այնպէս որ ճակտին վրայ ցանուցիր թափուած դեղեցիկ մազերը երեւան, անոր աղջեւ ծունկի եկաւ եւ պաղատագին աւելցուց·

— Ո՛հ, Աստուծոյ սիրոյն... դթացէք ... մի պոռաք... դոնէ Այիշէ հանըմին վրայ խղճացէք... նախ լսեցէք զիս... եւ յետոյ դատեցէք:

Հայրիէ տակաւին կը չարունակէր լուռ ու մունջ եւ սարսափահար ակնարկով երիտասարդը դիտել: Յանկարծ այտերը չառադունեցան եւ ձեռքերովը դէմքը ծածկելով մրմնջեց·

— Ո՛հ, Աստուած իմ... այր մը զիս մերկ տեսաւ...

Երիտասարդը չվոթեցաւ: Վստահեցնէր զայն թէ զինքը մերկ տեսած չէր, ստած պիտի ըլլար, քանի որ ան պահ մը առաջ իր աղջեւը մերկացած էր: Այսուհանդերձ պէտք էր ինքզինքը արդարացնել:

— Էֆէնտիմ, ըսաւ, բան մը չտեսայ... մի ամչնար... յարդանքս զիս չվթողուց որ բան մը տեսնեմ... բնաւ ուշադրութիւն չըրի... դթա վրաս... յանցանքը իմս չէ ... Այիշէն բերաւ զիս հոս որպէսզի փայէն պահէ, որովհետեւ փաչան զիս աղջիկ կարծեց:

Հայրիէ երիտասարդին ապերասիկու ձայնէն խրախուսուելով ձեռքերը երեսէն վար աղաւ եւ չլացած ակնարկը Տիդրանի վրայ սեւեռեց:

— Այիշէն, մրմնջեց... այո Այիշէն... կը յիշեմ, ան բերաւ քեզ հոս... եւ զիս մերկ տեսաւ... Ո՛հ ինչ սոսկալի բան... Թրքուհին այս բառերը արտասանելէ յետոյ ձեռքերը աչքերուն տարաւ եւ այս անդամ սկսաւ տաք արցունքներ թափել:

Տիդրան չհամարձակեցաւ իր աղջեւ դտնուող կնոջ այդ ամօթխածութեան պոռթկումը ընդհատել:

Նախընտրեց ձեռքերը ապերասիին իրար մկացուցած անոր աղջեւ ծնրադրած մնալ:

Եւ այդ երկու էակները որ անխմանալի ճակատագիր մը իրարու դէմ հանած էր, քանի մը վայրկեանի համար պատկեր մը կազմեցին, որուն մէջը այրը ծնրադրեալ կնոջմէ ներում կը խնդրէր, մինչ կինը կը թողուր որ այդ ներումը իր վարդապետն մատներուն մէջէն հոսող արցունքներու վերածուի:

—o—

Թ.

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆ ՍԷՐ ԷՖԻՆՏԻՆ

Պահ մը յետոյ Հայրիէ համարձակութիւնը գտնելով ձեռքերը աչքերէն վար առաւ եւ դարձեալ Տիդրանը դիտեց: Այժմ զայն աւելի համարձակութեամբ կը դիտէր:

— Ուրեմն դուն Այիշէի սիրահա՞րն ես, հարցուց Սուլթանուհին:

Տիդրան կարմրելով դլուխը վեր առաւ:

— Թո՞ւրք ես, աւելցուց Հայրիէ:

— Ոչ էֆէնտիմ, Հայ եմ:

— Ի՞նչ, Հա՞յ ես... եւ Այիշէ հանըմը դիտէ՞ տակիա:

— Այո:

— Եւ քեզ կը սիրէ՞:

— Զափաղանց:

— Այիշէ՞ն քեզ իր տունը տարաւ:

— Այո, Այիշէն:

— Անիկա՞ քեզ այսպէս հագուեցուց:

— Այո անիկա:

— Մեծ համարձակութիւն... կ'երեւի թէ Այիշէ հանըմը քեզ չափազանց կը սիրէ, որովհետեւ այս ըրածը ուրիշ կերպ չի բացատրուիր:

Երիտասարդը իրրեւ հաւանութեան նշան գլուխը օրօրեց:

— Եւ հիմա ի՞նչ ընեմ ես քեզ, հարցուց Սուլթանուհին պահ մը խորհելէ յետոյ: Եթէ մէկտեղ ելլէ որ տիրոջը հարէմին մէջ երիկ մարդ մը պահած ենք արեւը ծագելէ առաջ ամէնքն ալ՝ ես, դուն, Այիշէն, Զաին եւ դեռ չամ դիտեր ուրիշ քանիներ կորսուած պիտի ըլլանք:

Եւ ատ ըսելով Հայրիէ Սուլթանուհին ի նշան յուսահատութեան ձեռքերը իրար միացուց:

Տիդրան փութաց դայն խրախուսել:

— Թո՞ւրք ես, աւելցուց Հայրիէ:

— Ոչ էֆէնտիմ, Հայ եմ:

— Ի՞նչ, Հա՞յ ես... եւ Այիշէ հանըմը դիտէ՞ տակիա:

— Այո:

— Եւ քեզ կը սիրէ՞:

— Զափաղանց:

— Այիշէ՞ն քեզ իր տունը տարաւ:

— Այո, Այիշէն:

— Անիկա՞ քեզ այսպէս հագուեցուց:

— Այո անիկա:

— Մեծ համարձակութիւն... կ'երեւի թէ Այիշէ հանըմը քեզ չափազանց կը սիրէ, որովհետեւ այս ըրածը ուրիշ կերպ չի բացատրուիր:

Երիտասարդը իրրեւ հաւանութեան նշան գլուխը օրօրեց:

— Եւ հիմա ի՞նչ ընեմ ես քեզ, հարցուց Սուլթանուհին պահ մը խորհելէ յետոյ: Եթէ մէկտեղ ելլէ որ տիրոջը հարէմին մէջ երիկ մարդ մը պահած ենք արեւը ծագելէ առաջ ամէնքն ալ՝ ես, դուն, Այիշէն, Զաին եւ դեռ չամ դիտեր ուրիշ քանիներ կորսուած պիտի ըլլանք:

Եւ ատ ըսելով Հայրիէ Սուլթանուհին ի նշան յուսահատութեան ձեռքերը իրար միացուց:

Տիդրան փութաց դայն խրախուսել:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ. - ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ - ՀԱՅԵՐԷՆ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Ուղերձ՝ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդը հայկ. պարերով։
Երգ, արտասանութիւն
Կը մեներգէ Օր. ԱՑՏԱ ԱՄԻՐԵԱՆ
Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ազգ Տան մէջ։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31, կիրակի կէսօրէ ետք, Քա-
ղաքապետարանի սրահը։
Հովանաւորութեամբ Լիոնի Վարանդեան
կոմիտէին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն
Ս. Վրացեան խումբին
Կը նախագահէ ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Կը խօսի ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Պաշտօնական
մասէն ետք՝ խնջոյք

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկ Զրուանդեան,

Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց եւ զաւակները՝ Վիգէն եւ Քրիստինէ, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Հայրապետական Պատուիրակ՝ Սե-
բուէհ Արք. Մանուկեանի, Հ. Ց. Դ. Ա-
բեմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, Հ. Ց. Դ. Արծիւ եւ Քրիստափոր խում-
բերուն, Մարսէյլի Վասպուրականի Հայ-
րենակցական Միութեան Կեդր. Վարչու-
թեան եւ մասնաճիւղերուն, Կապոյտ Ա-
ջի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին

Եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռա-
դրով, անձամբ, նամակով կամ մամուլով մասնակից եղան իրենց խոր վշտին, իրենց անմոռանալի ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՅՑ ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ եւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն անոր յիշատակին.—

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան	5000 Ֆր.
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին	2000
Դպրոցասէր վարժարանին	1000
Կապ. Ազգ. Ա. Փարիզի դպրոցին	500
Կապ. Ազգ. Ա. Պ.-Քաշանի Մ. ճիւղին	250
«Ծառայ»ի	250

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառայ»ին։

×

10ական Ֆրանք կը նուիրեն Տիկին Ի. Արզումանեան, Պ. Պ. Քիթապճեան, Թոնկուբեան, Շահինեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Ազի վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-
տայ իր շրջանի մահացեալ բոլոր Ազու-
հիներուն յիշատակին, այս կիրակի առա-
ւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկե-
ղեցին։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր ընկե-
րուհիներն ու ընտանեկան պարագաները յարգելու անոնց յիշատակը։

×

ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՑՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Ս. Մի-
նասեան ենթակոմիտէի այս կիրակի առա-
ւօտ ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանի ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.—

Շիրմներուն այցն ու ծաղկեփունջերու դետեղումը կը կատարուի Շաբաթ 30 Հոկտեմբերին ժամը 15էն սկսեալ։

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագա-
ներն ու բարեկամները յարգելու համար անոնց յիշատակը։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կառուտաբնակ հայրենակից Լեւոն Տէր-Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ, Համախարբերդցիական Միութեան Ծը-
բանասէր շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալի զաւակներուն եւ թոռներուն (Կառուտ եւ Մ. Նահանգներ), Ս. եւ Հ. Տէր-Մարտիրոսեան եղբայրներուն (Մար-
սէյլ) եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարա-
գաներուն։

×

Փարիզի Լուսաւոր Սանուց Միութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր անդամներէն Տիկին Թագուհի Ազիկ-
եանի, զաւակներուն եւ ընտանիքին՝ իր ամուսնոյն՝ Պր. Արամ Ազիկեանի մահ-
ուան առթիւ։

×

Այս տխուր առթիւ Պր. Վահանդն Ա-
լանեանէ չնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի։

ՈՒԽՏԱԴՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՆՈԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ

Մարսէյլի հայ գաղութին 39րդ ուխ-
տադնացութիւնը դէպի Նոթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը Այս կիրակի առա-
ւօտեան ժամը 11ին։

Նոյն օրը Հայրապետական հանդիսաւոր ճայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Գերապայծառ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ

հոգեւոր պետ հայ կաթողիկէից Մարսէյլի ու շրջակայից

Պատարագին կը նախագահէ Մարսիլիոյ վիճակաւորը՝ Գերապայծառ

ՌՈԺԷ ԷԶԸԿԱՐԻ

Այս բարեպաշտական ու սրբազան ա-
րարողութեան կը հրաւիրուի հայ ժողո-
վուրդը ներկայ գտնուելու եւ աղօթելու համար հայ ազգի միութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին
Տէսինէն մեկնում օթոքառով ժամը 19,45ին Քորնավանէն։ Կը կենայ Քաֆէ ոը լա Փէ եւ Քաֆէ տիւ Միտի։

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON
Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Վենսան Սիոնեան, Թուլուզէն, կը վնտռէ իր մօրաքրոջ զաւակները՝ Ժօզէֆ եւ Ժան Քէսօղլու կամ Ֆեսրիկօ։ Փնտռողին ինչպէս նաեւ վնտռողներուն մայ-
րերը ծնած են՝ Գորգանեան, բոլորն ալ բնիկ Իզմիրցի։ Ժօզէֆ եւ Ժան չուրջ 70 տարեկան պէտք է ըլլան եւ ապրէին Իսի լէ Մուլինօ։

Իրենցմէ կամ իրենց մասին տեղեկու-
թիւն ունեցողներէն կը խնդրուի զրել (Ֆրանսերէն).

SIONIAN
42, Rue de la Concorde
31 - TOULOUSE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բժիշկ Անդրանիկ Մկրտիչի Մխիջան-
եան, ծնած Զարսի Գաւառ կաղդուանի շրջանի Խար գիւղէն. պատերազմի դաշած է եւ անկէ ետք լուր չկայ։ Փնտռողն է իր զաւակը բժիշկ Ազիզ Անդրանիկի Մխի-
ջանեան։ Որեւէ լուր այս անձնաւորու-
թեան մասին կը խնդրուի յայտնել հե-
տեւեալ հասցէին.

Armenuhie Kchikian
28865 Streamwood Lane
Southfield Mich. 48075 — U.S.A.

ԿՕՒԶՈՒԻ

Դերձակ բանուոր մը խանութին համար ամբողջ օր կամ կէս օրուան համար։

Նաեւ՝

Un jeune vendeur pour le magasin

Դիմել՝

Mr. M. SAADETIAN
18, Rue de Picardie, Paris (3e)
Tél. 887-99-06

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկե-
րուհիները ընդհ. ժողովի 30 Հոկտ. Շա-
բաթ օր ժամը 15,30ին Մշակոյթի Տան դրասենեակին մէջ։ Օրակարգ.— Տարե-
կան տեղեկագրի ընթերցում եւ պատգա-
մաւորներու ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւ-
ղի ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 5, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակոմբը, 16 Պուլվ. Քարնօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 6 Նոյեմբեր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ա.Տարոն-
եան սրահը, Ռիւ Պուֆֆիէ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատ-
գամաւորի ընտրութիւն։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դեկտեմբեր 12ին
ՏՕՆԱԾՈՒՄ
Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակութային կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ

Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94

Պար – Երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Սայաթ-Նովա Խումբ

SOIREE DE GALA
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

SALLE GAVEAU, 45, RUE LA BOETIE — Métro : Miromesnil

17 NOVEMBRE, MERCREDI à 21 H.

RECITAL

Raffi PETROSSIAN

MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, SCHUMANN, LISZT

Location
à la SALLE GAVEAU
Chez DURAND — 4, Place de la Madeleine
U.G.A.B. par téléphone : 870-03-18 de 10 à 18 h.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
30
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
30 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12254

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.254

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Գ.

Դիւրին է նատիլ Երեւանի մէջ եւ պըրպտաւիր մրոտել Հայրենիքի Ձայնի մէջ, որուն առաքելութիւնը պէտք է ըլլար համերաշխութիւն քարոզել Հայութեան զանազան հոսանքներուն միջեւ եւ սերտացնել ոչ միայն մշակութային, այլ եւ հոգեկան կապերը հայրենիքի և սիւրքի միջեւ:

Բացայայտ է, որ Հայրենադարձութեան կոմիտէի փոխ–նախագահը չի կարդար զնչակցական մամուլը: Այլապէս «ատելութիւն եւ թոյն» պիտի չվերագրէր Դաշնակցութեան «Սովետական Հայաստանի նկատմամբ»:

Եթէ կարդացած ըլլար մեր թերթերը, պիտի տեսնէր թէ անոնք ո՛րքան սրտցաւ մտահոգում ցոյց կուտան «հայրենադարձութեան» եւ կը քաջալերեն ներգաղթը:

Աւելին. քանիցս այս էջերուն մէջ ազգային աղէտ որակած ենք արտագաղթը: Մեղադրած ենք մեր այն հայրենակից–ները, որոնք Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներին կը դաղթէին դէպի հեռաւոր արեւմուտք, փայլուն ապագայի մը անատոյգ ու անորոշ հեռանկարներն ու երազները նախնարելով Խորհրդային Հայաստանի ներկայ իրականութենէն:

Բայէ՛ք մեր թերթերը եւ կարդացէ՛ք «հայրենադարձութեան» ի նպաստ գըրուած յօդուածները: Քանի քանի ճշմարիտ հայրենասէր եւ անկողմնակալ Հայեր իրենց նամակներով չնորհաւորած են մեզ՝ մեր ազգասիրական ուղիղ կեցուածքին համար: Ու չէզոք թերթեր արտատպած են մեր այն գրութիւնները, որ «ազգային աղէտ» կը նկատէին արտագաղթը:

Երբ ա՛յս է իրականութիւնը, ի՛նչ սըբտոյտ ու հոգեվոգ Հ· Ա·յվազեաններ կը չարունակեն որոմ սերմանել սիւրքի Հայութեան մէջ: Ու թերթեր ալ կան, որ կ՛արտատպեն անոնց գրածները նոյնութեամբ, առանց սրբագրելու կոպիտ սըխալները:

Իր յօդուածի չարունակութեան մէջ Այվազեան մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ ներգաղթող Հայերու փոխադրութեան, տեղաւորման, բնակարանի, աշխատանքի, դպրոցի եւ այլ յարակից հարցերու մասին:

Իր հաշուով, ներգաղթողներու տարեկան մէկին թիւը կը կազմէ հինգ հազար հոգի: Նախապէս անոնք կուղային Սուրիայէն, Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն եւ Յունաստանէն: Իսկ 1967ի արաբ-իսրայէլեան պատերազմէն ի վեր ներգաղթը հիմնականին մէջ տեղի կ՛ունենայ եղեր Իրանէն, ուսկից «իւրաքանչիւր չարաթ, կանոնաւոր կերպով Սով· Հայաստան են գալիս 15–20 ընտանիք»: Առանձին ընտանիքներ կը ներգաղթեն եղեր նաեւ Սուրիայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն, Իրաքէն, Թուրքիայէն, Ֆրանսայէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Աւստրալիայէն եւ Հարաւային Ամերիկայի երկիրներէն:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անգլիական Խորհրդարանը 244ի դէմ 356 ձայնով որոշեց անդամակցիլ Եւրոպական Հասարակաց Շուկային: Լորտերու ժողովը, իր կարգին, 58ի դէմ 451 ձայնով համամիտ գտնուեցաւ կառավարութեան բանաձեւին, որով կ՛ընդունուի Անգլիոյ անդամակցութիւնը Վեցերուն: Այս որոշումը պատմական կ՛որակուի ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ Եւրոպայի համար, քանի որ որոշ ժամանակէ մը ետք Վեցերը պիտի դառնան Եօթը եւ ապա՝ տասը: Անգլիոյ վարչապետը արդէն չեշտած էր Խորհրդարանին առջեւ, թէ որոշումէն որոշումը կոչուած է մնալու պատմական: Հիմի համար Անգլիոյ անդամակցութիւնը պիտի նպաստէ Եւրոպայի միութեան իրագործման: Ճիշդ է, որ Ատլանտեան Ուխտը կարեւոր ապահով է Եւրոպայի պաշտպանութեան համար, սակայն, յետպատերազմեան Եւրոպան կընայ ինքն իր պաշտպանութիւնը ապահովել: Այս եղած է հիմնական միտքը Անգլիոյ վարչապետին: Քաղաքական չըրջանակները նկատել կուտան, թէ որոշումը արուած է ձայներու մեծ տարբերութեամբ, ինչ որ անակնկալ մըն է եղած բոլորին համար: Այսպէս՝ Խորհրդարանին մէջ ձայներու տարբերութիւնը եղած է 112, իսկ Լորտերու ժողովին մէջ՝ 393:

Բրեժնեւ Մարտի 27 այցելեց Հինդուստի օրը եւ ընդունուեցաւ կասթոն Տէ–Գոլի կողմէ: Հոն ալ ցոյցեր եղան ըստ հեռատեսիլի Ա· կայանին «Հրեաներու եւ Հայաստանէն վերադարձած Հայերու կողմէ»: Բրեժնեւ Ուրբաթ օր Ռընոի գործատունը կ՛այցելէր բայց յայտարերէն չուրս նոր տեսակցութիւն մըն ալ կ՛ունենար Գոմփիտուի հետ: Շաբաթ օր, Բրեժնեւ Մոսկուա կը վերադառնայ Արեւելեան Պերլին հանդիպելէ եւս:

Գերհին սկսաւ արդէն ձայն բարձրացնել եւ կը պահանջէ որ Միացեալ Նահանգները Վոռմոզը պարպեն մինչ Ջան Գայ Շէյք կ՛ուզէ զօրացնել իր պաշտպանութիւնը համայնավար որեւէ յարձակում կանխելու համար:

Սպանիոց մէջ գործադուլները կը չարունակուին Պարչելոնա եւ այլուր:

Գաւիրիի օփերան հրոյ ճարակ դարձած է երեք ժամուան ընթացքին: Աչխարհի ամէնէն չքեղ (ոմանց համար՝ ազեղ, ուրիշներու՝ հրաշալի) օփերաներէն մէկը կը նկատուի: Աւելի քան դար մը առաջ է որ Եգիպտոսի փոխարքան Իսմայիլ, Սուէզի բացման առթիւ ուզեց բացառիկ բան մը չինել, իրրեւ օրինակ առնելով Միլանոյի Սքալան: Այդ առթիւ է որ վերտիէն օփերայի մը ապսպրանքը տըրուած է եւ ան ալ դրած է «Այտա»ն, որ ներկայացուած է 1869 Նոյեմբեր 1ին, Խօժէնի կայսրուհիին առջեւ: Այտայի առաջին ունկնդրութիւնը կատարուեցաւ հոն: Վերտի կը ղեկավարէր եւ նուագախումբին առաջին ջութակահարն էր երիտասարդ անձնաւոր մը՝ Արթուրօ Թոսքանինի:

*Օ*ՌՈՒԻ լուսանցքի վրայ տրուած տեղեկութեանց համաձայն Մօրիս Ճոսի խմբակը պատրաստ է լեզու գտնելու Սերվան Շրէյպէրի հետ, պայմանաւ որ այս վերջինը իրենց վստահութիւն ներշնչող գործ մը տեսնէ, այսինքն՝ ճամբու դնէ իր «ալ բազուկը»՝ Նիք (Միհրան) Մալումեան:

ԲՐԵԺՆԵԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

—o—

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԷՐ ՈՒ ՏԻՐԱԿԱՆԻ ՊԷՏ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

—o—

1960ին Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ էր, որ Ռոսիքա «օդափոխութեան» տարուեցան խումբ մը օտարականներ, որոնց ներկայութիւնը Փարիզի մէջ, այդ օրերուն խիստ «վտանգաւոր» նկատուեցաւ: Անոնց մէջ կային նաեւ քանի մը Հայեր, որոնց կարգին մեր մէկ մահամերձ վեթերան ընկերը, օրը երկու անգամ պարտէր ոստիկանատուն ներկայանալ···: Առողջական վկայականով միայն կարելի եղաւ կարգադրել որ ոստիկանը ներկայանայ տարաբախտ ընկերոջ բնակարանը եւ անկողինը դամուած այդ «վտանգաւոր» անձին ստորագրութիւնը առնէ, առ ի ղգուշութիւն:

Գրեթէ նոյն անհամութիւնները են որ դործուեցան այս անգամ, առաւելաբար նկատի առնելով, ուկրայնացի, չեխ եւ հունդար մտաւորականները, որոնց մէկ մասը կրկին օդափոխութեան տարուեցաւ Ռոսիքա, մինչ ուրիշներ պէտք է ոստիկանատուն ներկայանային օրը երկու անգամ:

Օրուս կը յիշէ Բորիս Զայցէֆ պատրիարքի պարապան որ 40 տարի է Ֆրանսա կ՛ապրի: Պատրիարքը 90 տարեկան է եւ ոստիկանութիւնը իրեն հրահանգած է օրը երկու անգամ ոստիկանատուն ներկայանալ: Կրօնաւորը նաեւ մեծ վիպասիր մըն է որ մեծ վարկ կը վայելէ ոչ միայն ռուս դաղթականական չըջանակ–ներու այլեւ Մոսկուայի խորհրդային մըտաւորականներու մօտ:

Անցեալ Շաբաթ, առաւօտեան ժամը 7ին, Ֆրանսայի ոստիկաններ ներկայանալով Պաւել Տիւրիտի տունը, Ֆոնթէնպլօ, կ՛արթնցնեն զինք եւ կը խնդրեն, որ իրենց հետ Փարիզ մեկնի: Տիւրիտ, որ ծաղրուժով չեխ է եւ, ներկայիս, ամերիկահպատակ, անակնկալի չի դար: Արդարեւ, իրեն համար նորութիւն չէ այս: Ան ի բռնակալութեան դատուած է 1967ին Փրակայի մէջ եւ ստացած 14 տարուան բանտարկութեան վճիռ, «հակապետական» գործունէութեան համար:

Պաւել Տիւրիտ, որ 54 տարեկան է, Ֆրանսա հաստատուած է 11 տարիէ ի վեր: Ան մաս կը կազմէր այն անձերուն, որոնք առժամեայ կերպով պէտք է հեռացուէին Փարիզէն՝ Բրեժնեւի այցելութեան օրերուն: «Չեմ դիտեր, թէ ինչո՞ւ պիս Ռոսիքա դրկեցին: Ոչ մէկ բացատրութիւն տուին, այլ պարզապէս ըսին, թէ այս միջոցառումին կը դիմեն իմ քաղաքական հայեացքներուս համար»:

Չեխ մտաւորականը երկու դիրք դրած է 1968ի Փրակայի գարնան մասին. մէկը կը կոչուի «Անդիմադրելի անկումը Ալեքսանդր Տիւպչէկի», միւսը՝ «Փրակայի գարունը»: Ան դրեթէ իր բոլոր ազդակիցներուն նման համակրութեամբ դիտած է Տիւպչէկի բարենորոգչական ձիգերը, երբ այս վերջինը կարճ ժամանակով մը իշխանութեան դլուխ կը գտնուէր: Յետագային բոլորին նման ինքն ալ թշնամացան դիրք բռնեց այն բիրտ եղանակին դէմ, զոր ի գործ դրին Չեխոսլովաքիոյ մէջ Վարշաւայի Ուխտի երկիրները, դըժկամութեամբ Խորհ· Միութեան:

Ասանկ տեսակէտներ ունենալուն համար է, որ ուրիշներու հետ — թիւը ցարդ անծանօթ — Պաւել «աքսորուած» է չարթուան մը համար: Պաւելի խումբը, որ Ռոսիքա ճամբուած է, կը բաղկանայ 49 Ռուսերէ, Պուլկարներէ, Զեխերէ, Հունդարացիներէ եւ Ռումանացիներէ:

Ուրիշներ, որոնց թիւը նոյնպէս կը մնայ անծանօթ, իրրեւ հակահամաձայնա–վար կամ հակախորհրդային տեսակէտ ունեցող անձեր, հրահանգ ստացած են ոստիկանութենէն՝ չհեռանալ Փարիզէն: Առնք օրը երկու անգամ պէտք է ներկայանան իրենց չրջանի ոստիկանատան:

Ռոսիքա «աքսորուածները»ը թէ՛ դժոհ են եւ թէ դժգոհ: «Մեզ չատ լաւ կը նային, կ՛ըսեն· ոստիկանները միշտ ներո–դութիւն կը խնդրեն եւ կը ցաւին եղածին համար· կ՛ըսեն, թէ անհանգիստ պարտականութիւն մը ստանձնած են, սակայն, հրահանգ ստացած են այս մասին»:

Ռոսիքա «աքսորուածները»ը ընդհանրապէս մէկէն տարիքի անձեր են, թէեւ քանի մը չեխ ուսանողներ ալ կը գտնուին անոնց մէջ: Մթակը բողոքագիր մը ներկայացուց «պարտադիր արձակուրդ»ին դէմ:

«Ռոսիքա կը գտնուինք մեր քաղաքական հայեացքներուն համար: Անիկա կը նկատենք անարդար եւ նուաստացուցիչ»:

×

Պատկերազից եւ անհաւատալի բաներ ալ պատահած են Լուվրի թանգարանը այլ մանաւանդ՝ Լենինի բնակարանը:

Ֆիկառոյի աչխատակից լրագրուհին կը պատմէ, որ երբ փորձած է մօտենալ Բրեժնեւի լսելու համար անոր կարծիքը արուեստի գլուխ գործոցներու մասին, սլավական չեշտով կին մը պինքը յանդիմանած է ըսելով· «Մոսկուայի մէջ մարդ չի փորձեր դիտնալ թէ ինչ կ՛ըսէ, վըստահութիւն ունինք այդքան»: Ու նշան կ՛ընէ ռուս դաղտնի ոստիկանի մը որ մօտենալով Ֆիկառոյի աչխատակցին «աուս–վա՞յս» կը հարցնէ: Լրագրող կինը այլայլած կը պատրաստուի դանազան արտօնադիրները ցոյց տալ երբ Ֆրանսացի պաղտնի ոստիկան մը կ՛ընդմիջէ՝ «Ա՛հ, ոչ, Ռուսերո՞ւն հաչիւ պիտի տաք, դուռ Ֆրանսա ենք, կարճե՛մ»:

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը այդքանն ալ չէ կրցած ընել Լենինի բնակարանի այցելութեան առեն, ուր անզօր դտնուած է նոյնիսկ Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան «կարդ–կանոնի սպասարկութիւնը»: Առնք ալ տեղի տըւած են Ռուսերուն եւ ցաւ յայտնած Ֆրանսացի լրագրողներուն «քան չենք կըրնար ընել»: Նոյնը եղած է Ֆրանսական ոստիկանութեան պաշտօնական սպասարկութիւնը, որ երբ փորձած է միջամտել, երկու հսկայ Ռուսեր «նիէ՛թ» ըսած են:

×

Հոկտ· 29ի Մոնտը երկարօրէն կ՛անդրադառնայ վերոյիշեալ հարցերուն եւ կը ծանրանայ մանաւանդ Ռոսիքա փոխադրութեան պարագաներուն վրայ, որոնք ոչ միայն ոչ մէկ օրինական հիմ ունին այլեւ դէմ են Պատժագիրքի 114, 341 եւ 342 յօդուածներուն: Արդարեւ նոյն այս յօդուածներու հիման վրայ է որ Քոմփիէնեը ապրող Ֆրանսացի առեւտրական մը դատ բացած էր Ուպղի Նահանգապետին դէմ եւ չահած: Նահանգապետը այդ առեւտրականը 48 ժամ ոստիկանատունը պահած էր Տը Կօլի մէկ այցելութեան առեն:

× Թէմուանեաժի ծագումով չեխ իմպրեսարիօը, որ ամերիկահպատակ է, կրցաւ վերադառնալ Ռոսիքայէն առնրիկեան դեսպանատան միջամտութեան հետեւանքով:

Ամէն պարագայի մէջ, վրդովումը մեծ է բոլոր անոնց մօտ որոնք Ֆրանսան ընտրած են իրրեւ օրրան ազատութեան:

ՀԻՆ ԿԱՐՕՏՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՎ...

ՎԱՆ - ԱՂԹԱՄԱՐ

Վանի միջնաբերդին սառրատը դեռ կան շատ մը բեւեռագիր արձանագրութիւններ որոնք ասորական լեզուով ըլլալ կը կարծուին. նաեւ ըլլալ Վանի ամենահին (Ն. Ք. 835) արձանագրութիւնները՝ ուր կը յիշուի Սարդուր Ա.ի անունը թէ՝ ան է շինել տուած այս բերդը, եւ Ուրարտուի մայրաքաղաքն եղող Մանազկերտը՝ որ կը կոչուի նաեւ Տուշպա:

Վանի հիւսիս արեւելեան կողմը կայ Զըմզըմ սարը, որուն հեռաւոր ծայրին վրայ Մհերի Դուռը՝ որուն յղկուած ու բարձր մասին վրայ կայ 84 տող ուրար – տերէն արձանագրութիւն: Այս նշանա – դրերը շատ մօտ են մեր նշանագրերուն: Ոմանք կարելի է հետեւցնել, թէ մեր նախահայրերը, Ուրարտացիք, ունէին իրենց լեզուն ու սեփական նշանագրերը ու Ասորականին չէին կապուած:

Ժայռերուն մէջ բացուած ուրարտա – կան արձանագրութիւններով սենեակներն ու խուցերը դիտելով, մարդ կ'ապշի մը – տածելով թէ անոնք, դարեր առաջ գոյու – թիւն ունեցող նախնական միջոցներով, առանց էլեկտրական ու մեքենական դոր – ձիքներու օժանդակութեան, ի՞նչպէս յա – ջողած են զանոնք տաշել, ձեւաւորել, կերտել:

Բերդին շուրջ փռուած ու մինչեւ հորի – զոն տարածուած բնակարը դիտելով կշտանալ հնարաւոր չէ: Հոս ու հոն ղիւ – ղեր կան որոնց տանիքներէն ծուխ կը բարձրանայ խաղաղ վերելքով...: Սհա հոն է Աւանցը, ձանիկը, Գարաճը... Թորբաղ Գալէէն անդին՝ Շապաղը: Ու սիրտ կ'արիւնի երբ կը մտածես թէ հա – զարամեակներով Հայեր էին ապրած ա – նոնց մէջ, որ «Փախի Տարին» անոնց բնա – կիչները առաջիններէն եղան ղէնք առնող իրենց սիրելի Վանը պաշտպանելու հա – մար...:

Ինչքա՜ն բան տեսած են ահա այդ սա – րերը ու արեւուն տակ փալփլող ծովակը, ինչքա՜ն բան... Աղբեր, ցեղեր, բարի ու չարի տիրողներ, յաղթական ու պար – տուած բանակնե՜ր...:

Ու նաեւ, ոտքերուղ տակ որբացած, աւերակ դարձած քաղաք մը որ Վան կը կոչուէր:

Եւ որուն մենք տէրն էինք օր մը:

Եւ որուն օր մը տէրը պիտի ըլլան մեր թոռները

Այն առեն պիտի վերաշինենք քաղաքը, մեր վանքերը, մեր եկեղեցիները, մեր կրթական հաստատութիւնները: Եկեղե – ցիին կոչնակը նորէն հաւատացեալները աղօթքի պիտի հրաւիրէ, ու դպրեւրան մէջ նորէն աշխատանքի երգ պիտի լսուի:

Ու Հայոց Հայրիկն ու «Բամբեռնի Ա – րամը» վերէն պիտի ցնծան:

ՎԱՆԱՑ ԼԻՃԸ

Այս հսկայ լճին գոյութիւնը Վանայ կղզմային վրայ մեծ ազդեցութիւն ունի, քիչ մը կը բարեխառնէ զայն: Իր խորու – թիւնը, տեղ տեղ, մինչեւ 600 ոտք է: Վանէն Դատվան, շրջագիծը 240 մղոն է, եւ Արեւմտեան Հայաստանի ամենամեծ լիճը կը համարուի: Լճի հեռաւոր շրջա – պատը լեռնային է, իսկ կղզման, դարու – նը կարճ, ամառը սաստիկ տաք՝ ու ձմեռն ալ երկարատեւ է:

Ծովակը, իր շրջապատին մէջ կարեւոր՝ բանուկ ճանապարհ մը դերը կը կատարէ ու կը նպաստէ տնտեսական կեանքին: Մա – կերեսին տարածութիւնը 3600 քիլոմեթր է: Ամէնէն երկար մասը հիւսիս–արեւել – եան կողմէն դէպի արեւմուտք կ'երկարի: Ամէնէն նեղ մասը՝ ծովակի հիւսիսային կողմը դանուող լեռներու քովերն են, իսկ արեւմուտքէն՝ Սիփան լերան կողքի միջանցքն է: Այս նեղուցի լայնքը 11 քի – լոմեթր է: Իր ջուրը չափազանց աղի ու լեղի է: Ամառուան բորբ արեւուն տակ ծովէն կը հանուին կլաքար (սոսա, բորակ):

×

Տարեվը, որուն անունը լսելով Վանե – ցիք իրենց բերնին ջրտիլը կը զգան, կ'ապրի միայն գետաբերաններուն մօտ ուր ջուրը աղի–լեղի չէ: Տարեվի ճուար – ձակման արշաւանքը կը սկսի Ապրիլ ամ – սու կիսուն, եւ կը վերջանայ Մայիսի վերջը:

Տարեվն ու բորակը, առեւտրական կա – րեւորութիւններ կը ներկայացնեն որպէս եկամուտի աղբիւր:

Ծովակը ունի չորս կղզիներ. Լիմը, որ բաւական ընդարձակ է, իրրեւ Անապատ ալ ճանչցուած է: Ժամանակին ունէր գե – դեցիկ տաճար մը եւ պայծառ վիճակ: Իր ամէնէն չէն շրջանը Արծրունիներու օ – րով է եղած: Լենկթիմուր զայն գրաւե – լով աւերեց, բայց յամառ միաբանները զայն վերաշինեցին: Մինչեւ անցեալ դա – րու վերջերը իր պայծառ վիճակը կրցաւ պահել:

Վանքի միաբանները բուսակերներ են եղած. օրական մէկ ճաշապահով գոհացող սակաւապետներ:

Կղզիին ներկայ վիճակը ուղիղ կը հա – մեմատի իր Անապատ անուան հետ:

Երկրորդ կղզին Կտուց կը կոչուի: Ու – նէր Ս. Կարապետ անուն վանք մը՝ որուն միաբանները, միւսներուն պէս, բուսա – կեր ու սակաւապետ էին: Ներկայիս վան – քը աւերակ է. կղզին՝ անմարդաբնակ: Վայրի կատուներու եւ ծովային թռչուն – ներու կանչերը կը վրդովեն իր խաղա – ղութիւնը:

Առաջինը Վանայ Ծովակին ամենամեծ կղզին է: Ան ալ ունէր եկեղեցի, միաբա – նութիւն ու վարժարան: Հարուստ էր եկե – ղեցապատկան կալուածներով: Ունէր ձե – ռագիրներով ու մատաղաթներով հարուստ դրադարան: Մշակուած դաշտեր ու ծա – ռաստան: Ներկայիս անմարդաբնակ է:

Զորրորդ ու հատանաբար բոլորին մէջ ամէնէն ծանօթը, օր ըստ օրէ աշխար – հահռչակ դարձող Աղթամարն է: Ոմանք Ան թամար կը գրեն՝ ծանօթ սիրային ա – ռասպաւիշքի թեւագրութեան հետեւելով: Աղթամարը հայկական մշակոյթի գան – ձարան մը կը համարուի: Աղթամար Ա – ւանց դիւղի հանդիպակաց կողմն է: Լեռ – նային է: Մինչեւ 5600 ոտք բարձրութեան հասնող գագաթներ ունի: Իրրեւ հին ապ – դերէ մնացած բացառիկ գեղեցկութեամբ կառուցուածք մը պարունակող, մեծ արո – ժէք ունի: Իր Ս. Խաչ տաճարը, որ գա – րերով ապէտ մարդոց ու բնութեան ա – ւերներուն ենթակայ մնացած է, մինչեւ կէս դար առաջ, կիսով թաղուած էր ծո – վային հաւերու եւ ագռաւներու աղբին մէջ: Թուրքերը անխնայ էին եղած անոր ամէն մէկ քարին, քանդակին հետ: Բար – բարոսը, որ քաղաքակրթութեան դանճա – նակին մէջ ոչ մէկ լումայ է նետած, ի՞նչ կը հասկնար գեղեցկութենէ, ճարտարա – պետութիւնէ... իր խելքը, այծեմսպէ վը – րանին՝ ու մուրոտ առաստաղով խրճի – թին կը հասնէր միայն... այն խրճիթին, որուն պաշտպանութիւնն ու հովանին կը բաժնէր իր անասուններուն հետ: Գեր – ման հնախոյզ մըն էր որ Աղթամարը տես – նելէ վերջ բացաւ անոնց աչքերը, ըսելով թէ «Աղթամարը, մինակը, ամբողջ Թուր – քիան կ'արժէ»: Այդ յայտարարութենէն վերջն էր որ սկսան տէր ելլել անոր. մաքրել ու հսկել՝ որ քանդումի գործո – ղութիւնները վերջ գտնեն: Թռչուններու աղբին մէջէն դտնուած ձեռագիր մը կըն – ուանաձոր դարձաւ դտնողին, չրջանի կա – ռավարիչին ու հնութեանց պահպանման հսկող մարմնոյն միջեւ:

Ներկայիս գրօսաշրջիկներ հրապուրե – լու իրրեւ խայծ կը գործածուի Աղթա – մարը:

Ա. Ն. ԳԱՒԱՌ

Մ. Նահանգներ

ՀՆԱԳՈՅՆ ԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լճաչէնն բոլոր մարզերուն մէջ արտա – կարգ նորութիւններ կը բերէ: Առնենք թաղման ձեւերը իրրեւ օրինակ: Մինչեւ Լճաչէնի պեղումները Անդրկովկասի մէջ յայտնի էին թաղման հետեւեալ ձեւերը՝ կծկուած, աջ կամ ձախ կողքին պառ – կած, դիակիզուած, խմբովին թաղուած եւայլն: Լճաչէնի մէջ երեւան եկան քանի մը նոր ձեւեր ալ, այսպէս՝ դլխատուած (միայն գանկի թաղում՝ առանց կմախ – քի), մարմինը մասերու բաժնուած (ոտ – քերը եւ թեւերը յօդերէն անջատուած, դլուխը մարմինէն), ներկուած եւայլն:

Գանի մը դամբարաններու մէջ թաղ – ուած են միայն կենդանիներ՝ ոչխար, այծ, եզ, չուն: Իսկ որոշ կողքին՝ կճուճ – ներ, դաւաթներ եւայլն: Ասոնք հատանա – բար պաշտամունքի առարկայ դարձած կենդանիները էին, որոնք թաղուած են մարդուն հետ սասր պատիւով:

Լճաչէնի նիւթական մշակոյթին մէջ իր ուրոյն տեղն ունի հազուագիւտ մետաղ – ներու հատաքածոն: Ինդիրը այն է, որ 33–35 դար առաջ տեղացիները ունեցած են այնքան բարձր մշակոյթ, որ կարողա – ցած են երկարատեւ որոնումներով յայտ – նաբերել Զօդի ոսկեհանքերը, մշակել ոսկիէ տարատեսակ զարդեր: Մշակումի թեքնիքը եղած է բարդ եւ պարզ: Զար – դերը բազմաձեւ են եւ բարձրորակ: Կա – րելի է դտնել աւելի քան տասը նմոյշ: Ոսկերիչ վարպետները չեն խնայած ճիգ ու ջանք, որպէսզի իրենց իրերուն հաղոր – դեն դեղեցկութիւն եւ նրբութիւն: Անոնք յաջողած են արտադրել ոսկիէ խիտ մանր հատիկներէ եւ բարակ թելերէ հիւսուած ու զօդուած հիանալի իրեր, պատրաս – տած են՝ կռելով, փչելով, կաղապարե – լով, մշակած են ոսկեայ նուրբ թիթեղ – ներ: Այլ խօսքով, նախնադարու ոսկե – րիչները արտադրած են այն բոլոր եղա – նակներով ու տարատեսակներով, որոնք ներկայիս գործածութեան մէջ կը մնան:

Լճաչէնի ոսկիի հատաքածոն տեսնելու ցանկութեամբ Երեւանէն 20 ոսկերիչներ եկան Թանդարան: Ժամանակակից ոսկե – րիչները մեծ հիացումով եւ բարձր գնա – հատութեամբ արտայայտուեցան 3300–3500 տարի առաջ պատրաստուած զար – դերու մասին: Ընտրուեցաւ երեք նմոյշ, որոնք աւելի բարդ էին եւ դեղեցիկ: Խումբի դեկավարը առաջարկեց նոյնա – տիպ զարդեր պատրաստել այսուհետեւ:

Ոսկիի հատաքածոյին մէջ առաւել աչքի կը զարնեն զարդակոճակները, որոնք պատրաստուած են մանր հատիկներու միացումով եւ թանկագին քարերով: Ա – սոնք եզակի նմոյշներ են, նուրբ ու դե – դեցիկ: Ոսկիէ պատրաստուած է զրոյ, որ կենդանի զորսի տպաւորութիւն կը ձդէ: Գործը անբասիրութեան եւ մաքրու – թեան խորհրդանիշ է: Անոր աչքերը ու – ռուցիկ են, դունաւոր քարերով ընդելուզ – ուած, ոտքերը՝ կծկուած, որ ստեղծած է ոսկիէ մանր հատիկներու իւրայատուկ դասաւորումով: Գեղեցիկ է անագապղին – ձէ կրծքազարդ առիւծը, որուն դլուխը ամբողջովին ծածկուած է ոսկէ նուրբ թի – թեղով: Գազանը ներկայացուած է կատ – ղած վիճակի մէջ, ժանիքները կախուած, կնճռոտ բաշով եւ հսկայաձեւ պակի մը մէջ տեղաւորուած, ինչ որ աւելի չուք եւ վեհութիւն կուտայ կրծքազարդին:

Դամբանափոսին չուրջ հատքուած այ – ցելուները կը հետեւին ներսը աշխատող (միայն դանկի թաղում՝ առանց կմախ – քի), մարմինը մասերու բաժնուած (ոտ – քերը եւ թեւերը յօդերէն անջատուած, դլուխը մարմինէն), ներկուած եւայլն:

Գանի մը դամբարաններու մէջ թաղ – ուած են միայն կենդանիներ՝ ոչխար, այծ, եզ, չուն: Իսկ որոշ կողքին՝ կճուճ – ներ, դաւաթներ եւայլն: Ասոնք հատանա – բար պաշտամունքի առարկայ դարձած կենդանիները էին, որոնք թաղուած են մարդուն հատատար պատիւով:

Լճաչէնի նիւթական մշակոյթին մէջ իր ուրոյն տեղն ունի հազուագիւտ մետաղ – ներու հատաքածոն: Ինդիրը այն է, որ 33–35 դար առաջ տեղացիները ունեցած են այնքան բարձր մշակոյթ, որ կարողա – ցած են երկարատեւ որոնումներով յայտ – նաբերել Զօդի ոսկեհանքերը, մշակել ոսկիէ տարատեսակ զարդեր: Մշակումի թեքնիքը եղած է բարդ եւ պարզ: Զար – դերը բազմաձեւ են եւ բարձրորակ: Կա – րելի է դտնել աւելի քան տասը նմոյշ: Ոսկերիչ վարպետները չեն խնայած ճիգ ու ջանք, որպէսզի իրենց իրերուն հաղոր – դեն դեղեցկութիւն եւ նրբութիւն: Անոնք յաջողած են արտադրել ոսկիէ խիտ մանր հատիկներէ եւ բարակ թելերէ հիւսուած ու զօդուած հիանալի իրեր, պատրաս – տած են՝ կռելով, փչելով, կաղապարե – լով, մշակած են ոսկեայ նուրբ թիթեղ – ներ: Այլ խօսքով, նախնադարու ոսկե – րիչները արտադրած են այն բոլոր եղա – նակներով ու տարատեսակներով, որոնք ներկայիս գործածութեան մէջ կը մնան:

Լճաչէնի ոսկիի հատաքածոն տեսնելու ցանկութեամբ Երեւանէն 20 ոսկերիչներ եկան Թանդարան: Ժամանակակից ոսկե – րիչները մեծ հիացումով եւ բարձր գնա – հատութեամբ արտայայտուեցան 3300–3500 տարի առաջ պատրաստուած զար – դերու մասին: Ընտրուեցաւ երեք նմոյշ, որոնք աւելի բարդ էին եւ դեղեցիկ: Խումբի դեկավարը առաջարկեց նոյնա – տիպ զարդեր պատրաստել այսուհետեւ:

Ոսկիի հատաքածոյին մէջ առաւել աչքի կը զարնեն զարդակոճակները, որոնք պատրաստուած են մանր հատիկներու միացումով եւ թանկագին քարերով: Ա – սոնք եզակի նմոյշներ են, նուրբ ու դե – դեցիկ: Ոսկիէ պատրաստուած է զրոյ, որ կենդանի զորսի տպաւորութիւն կը ձդէ: Գործը անբասիրութեան եւ մաքրու – թեան խորհրդանիշ է: Անոր աչքերը ու – ռուցիկ են, դունաւոր քարերով ընդելուզ – ուած, ոտքերը՝ կծկուած, որ ստեղծած է ոսկիէ մանր հատիկներու իւրայատուկ դասաւորումով: Գեղեցիկ է անագապղին – ձէ կրծքազարդ առիւծը, որուն դլուխը ամբողջովին ծածկուած է ոսկէ նուրբ թի – թեղով: Գազանը ներկայացուած է կատ – ղած վիճակի մէջ, ժանիքները կախուած, կնճռոտ բաշով եւ հսկայաձեւ պակի մը մէջ տեղաւորուած, ինչ որ աւելի չուք եւ վեհութիւն կուտայ կրծքազարդին:

Դամբանափոսին չուրջ հատքուած այ – ցելուները կը հետեւին ներսը աշխատող

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսպէս՝ ծովուն առջեւ կ'երեւին ձայ – ներուն եւ լոյսերուն (բառերուն եւ իրե – րուն) տարբերութիւնը եւ միութիւնը:

Նշենք որ «Մանկութիւն եւ Լոյս»ի մէջ տարբերութիւն – միութիւնը կ'աշխատի ներքնօրէն (լոութիւնը խօսուն, աղօթքը) առանց արտայայտելու, կը ծածկուի նոյն – իսկ իրրեւ տարբերութիւն: Այս տարբե – րութիւնը (իրերը եւ բառերը կ'երեւին միշտ միասին, տարբեր են բայց կապուած իրարու, իրարու անհրաժեշտ. տարբեր եւ կապուած մանաւանդ ա՛յն համատով որ իրերը ըսելու համար, պէտք է ըսել բառերը, իրերուն երթալու համար՝ պէտք է երթալ բառերուն, աքսորուիլ իրերէն) դիւրաբեկ է եւ կրնայ փոխուիլ բաժանու – մի մը ուր իրերը եւ բառերը կը դառնան անհամապատասխան, ուր ե՛ւ իրերը ե՛ւ բառերը կը դառնան անվստահելի, խա – խտուտ (օրինակ Տ. Մ. էջ 62. « ... կը դղայի խորթ ամէն ձայն, ոտքիս տակ հողը խարխուլ»):

Հիմա վերջապէս կրնանք վերադառնալ երկրորդ մասի վերջաւորութեան դրուած հարցումին: Նախ՝ յիշեցնենք որ այդ մա – սին մէջ՝ հիմնական դղայումը («մենք խոյս տալու եւ իր ինքնութեան հասնե – լու» դղայումը) մեկնաբանեցինք իրրեւ հողին հետ նոյնացած եւ կործանարար դարձած լեզուէ մը խոյս տալու եւ դէպի ուիեզերքը երթալու պահանջ: Բայց կոր – ծանարար լեզուն ողբերու լեզուն է որ կը լսուի ձեղնայարկէն: Եւ տեսանք արդէն որ սենեակէն տեսնուող լոյսերը կը խօ – սին «մեկնումներու կարօտի» մասին, աշ – խարհի կախարդանքի մասին: Ուրեմն հիմնական դղայումին մեր տուած մեկ – նաբանութիւնը եւ պատկերին դիւերուան կողմը ամբողջովին կը համապատասխա – նեն մէկը միւսին:

Կը մնայ անշուշտ բացատրել այս եղե – լութիւնը:

Երկու տարբերութիւններ կը գործեն լեզուին մէջ — լեզուով. իրեր–բառեր, հող–աշխարհ: Հիմնական դղայումին ա – ռաջին մեկնաբանութեամբ՝ պանդուխտի լեզուն ինքզինք կը տահմանափակէ հողը ըսելու. ուրեմն ան կ'ընդունի եւ ի գործ կը դնէ հողի եւ աշխարհի բաժանումը, հողը ինքնաբաւ նկատելով, կը դառնայ այսպէս կործանարար լեզու, որմէ պէտք է փախչիլ դէպի լուսաւոր աշխարհ մը, ուր լեզուի կողմէ կաշկանդում չկայ, ուր կարելի է իրագործուիլ «իրրեւ մարդ», մեր ինքնութեան հասնիլ: Երբ հող եւ աշխարհ անջատուին իրարմէ, իւրաքան – չիւրը ինքնաբաւ նկատուի եւ լեզուն նոյն – նանայ հողին, լոյսերու կախարդանքը եւ լեզու չունենալու յատկանիշը կը փոխա – դրուին աշխարհի վրայ: Պատճառը այն է որ հող–աշխարհ ամբողջութեան պա – տկառումը երկու իրր թէ ինքնաբաւ իրա – կանութիւններու միջեւ՝ առաջ կը բերէ ձայներ–լոյսեր (բառեր–իրեր) ամբողջու – թեան պառակտումը: Երկու պառակտում – ները միշտ կ'ընկերակցին մէկը միւսին: Երբ բառերը միանան հողին, լոյսերը կը միանան աշխարհին: Բացատրեցինք այս – պէս ինչո՛ւ եւ ի՛նչպէս նախնական պատ – կերին մէջ, աշխարհի կախարդանքը հե – ռաւոր լոյսերու կախարդանք է: Բայց փոխադարձաբար, աշխարհի եւ լոյսերու այս նոյնացումէն մեկնելով (որ պատկե – րին մէջ արձանագրուած իրողութիւն մըն է) կարելի է հասնիլ ուրիշ եզրակացու – թեան մը — կամ վերահաստատումի մը (պէտք է նշել որ մեկնաբանութիւնները ուրիշ բան չեն ըներ եթէ ոչ միշտ դատ – նալ իրենք իրենց վրայ). երբ լոյսերը աշ – խարհին վրայ փոխադրուած են, անջա – տումը արդէն կատարուած է եւ բառերը նոյնացած՝ հողին: Բայց պատկերին մէջ լոյսերու կախարդանքը կապուած է ող – բերու լեզուին: Ուրեմն լեզուին՝ ողբերու լեզու ըլլալը եւ հողին նոյնանալը առըն – չուած են մէկը միւսին:

Լեզուի երկրորդ յատկանիշ մըն ալ կ'ե – րեւի այստեղ, քանի որ բառերու եւ իրե – րու բաժանում մը կայ, բառերը այլեւս իրենցմէ դուրս բան չեն ըսեր, իրակա – նութենէն կը վրիպին: Ուրեմն լեզու մը որ կը յաւակնի ըսել հողը եւ միայն հողը կը վրիպի անկէ, կը մնայ պարապին մէջ, իր ամէն ձայները խորթ (եւ հողն ալ կ'ըլլայ խարխուլ, անբնակելի): Այսպէս՝ աշխարհի եւ լոյսերու նոյնացումը կը վտանգէ հիմնական ղղայումի առաջին մեկնաբանութեան երկու կարեւոր հա – ւատումները. լեզու մը կը դառնայ կեղծ, անիրական, երբ — եւ որովհետեւ — կը կարծէ որ կրնայ հողը կղզիացնել, ան – ջատել աշխարհէն եւ զայն իր մէջ պար – փակել: Կը դառնայ միաժամանակ կոր – ծանարար (հողը անբնակելի եւ աշխարհը կախարդիչ ընող), ձեղնայարկէն լսուող վախի եւ զարհուրանքի լեզուն:

Ցայտնի է հիմա թէ ինչպէս հիմնական ղղայումը, մեկնաբանուած իրրեւ պան – դուխտի լեզուէն խոյս տալու եւ մարդերը երթալու պահանջ, կը համապատասխանէ ամբողջովին պատկերին դիւերուան կող – մին: (Ահա՛ թէ ինչու «այս ղղայումը կը սկսի մեր մանկութեան օրերէն»: Պատկե – րը առաջ մը եւ վերջ մը չի դանազաներ: Պանդուխտը միշտ գոյութիւն ունեցած է մեր մէջ, այսինքն մեր լեզուն եղած է սկիզբէն իսկ ողբեր ու չչուկներ ըսող պանդուխտի լեզուն):

ՄԱՐՔ ՆԵՒԱՆԵԱՆ

(6 – Շար.)

հնագէտին ձեռքի չարժումներուն։ Մէջ – տեղ կ'ելլէ ցուլի անագապղինձէ մեծ արձան մը, որ ամբացուած էր անագապղինձէ խարսխաձեւ երկար պատուանդանին, իսկ ասոր ծայրերուն քարայծեամներու գեղեցիկ մարմիններ։ Աւտնք կարծես կը հսկեն, որ ոտտում կատարելու պատրաստ ցուլը չենթարկուի չար ոգիներու տիրապետութեան։ Իսկ ցուլը կերտուած է հնարագէտ արուեստագէտի ձեռքով։

Ցուլին կարճ ու հաստ եղջիւրները, մըլուիչ կուրծքը ուժի արտայայտութեան տպաւորութիւնը կը ստեղծեն։ Կենդանիին մէջքը բարակ է, դաւակը՝ լեցուն։ Որովայնը դատարկ է՝ մէջը անագապղինձէ դնդիկներ՝ հնչեցնելու համար (չարը վանելու, վախցնելու)։

Աւելի եաք դտնուեցաւ նոյնանման երկրորդ արձանը, բայց այս անգամ խորքը խաճեւ պատուանդանի ծայրին այծերու փոխարէն վիշապի գլուխներ կային։

Օր աւուր կը մեծնայ անագապղինձի դարաշրջանի արձաններու հաւաքածոն։ Արձաններու անսովոր հաւաքածոն են – թաղրել կուտայ, թէ արձանագործական օձախ մը գոյութիւն ունեցած է հոս։

Անագապղինձի դարու արուեստագէտը փորձած է իր ուժերով եւ մտայղացումով կերտուող կենդանիին մէջ դնել չունչ, ոգի, զայն չինել խնամքով, որպէսզի դառնայ պաշտամունքի առարկայ, կուռք, դառնայ աստուածային։ Ստեղծագործութիւններուն մէջ արուեստագէտը հասած է իր չրջանի պահանջներու բարձրութեան։ Լճաշէնի անագապղինձէ արձաններու հաւաքածոն կրնայ արդի արուեստագէտին նախանձը չարժել։

Կը հետեւի ուրեմն, որ Լճաշէնի յուչարձանը նիւթերու առատութեամբ եւ տաղանդաւոր ձեռքերով, նորութիւններով ու եզակի հաւաքածոներով նախնադարեան դանձերու չտեմարան է։

Հազարամեակներ առաջ Լճաշէնի մշակոյթը ստեղծող հզօր ցեղը առեւտրական չփումներ հաստատած է Հնդկաստանի, Սուրիոյ եւ ուրիշ երկիրներու հետ։ Տէգի ունեցած չփումներու հետեւանքով նիւթական մշակոյթը սերտ կապերու մէջ է եղած իր չրջանի ներքին եւ արտաքին մշակոյթներուն հետ։

Լճաշէնի մշակոյթի առաւելութիւններէն մէկն ալ այն է, որ ամբողջացաւ անագապղինձի դարաշրջանին մասին մեր ունեցած պատկերացումը։ Մենք այժմ ունինք այդ հեռաւոր ժամանակներու մշակոյթին լրիւ պատկերը։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ
Լճաշէնի Հնագիտական
Արշաւախումբի Պետ

ՉՀԱՏԱՐԱԿՈՒԻՉ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Դաշնակցութեան 81րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, 23 Հոկտ.ի դիշերը, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի հանդիսասրահին մէջ։

Տօնակատարութեան կը նախագահէր ընկեր Կարօ Մեհեան, որ հակիրճ բայց իմաստալից ճառով մը բացումը կատարեց հանդէսին։ Իր խօսքերը հետեւեալ կերպով պիտի չնանք ամփոփել։

«Հայաստանը խորհրդային դառնալէ յետոյ, եկուոր համայնավար իշխանութիւնը, միջոցներու մէջ խոր չղրաւ պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ, զայն որակելով Թուրքերու բարեկամ, ջարդերուն պատասխանատու, եւայլն։ Այս կազմակերպութեան առջեւ Դաշնակցութիւնը պայքար բացաւ, օրուան իշխանութեան անտեղի յարձակումներուն դէմ պաշտպանելով ազատ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարը։

«Այս պայքարը կուսակցական պայքար չէր, այլ «խորհրդայինի» եւ «Անկախի»։

«Դաշնակցութիւնը ուրախ է այսօր, տեսնելով որ ըլլայ հայրենիքի, ըլլայ արտասահմանի մէջ Հայութիւնը իւրացուցած է իր դաղափարաբանութիւնը եւ «Սարդարապատի» յաչարձանը կանդնած է ներկայիս Հայաստանի սրտին վրայ ու երիտասարդներ «մեր հոդերը» կը պոռան։

«Դաշնակցութիւնը պիտի մնայ միշտ, ազատ ու անկախ ոդիին հաւատարիմ, մինչեւ որ երկրորդ Մայիս 28 մը տեղի ունենայ»։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Գրիչա Տէր-Ստեփանեան որու խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.

«81 տարեկան է Դաշնակցութիւնը։ 81 տարիէ ի վեր այս ծերունազարդ երիտասարդը, իր ուսերուն վրայ առած է հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ իրաւունքներու պաշտպանութեան ծանր ու դժուարին պարտականութիւնը։ Ի սիրտս ցրուած Հայութիւնը, այսօր կը տօնէ «Դաշնակցութեան Օր»ը, թարմացնելու մեր վերջին չրջանի հերոսական դրուագներով լի պատմութիւնը

«Այսօր հաւաքուած ենք այս սրահին մէջ, մեր երախտապիտական խօսքն ըսելու այն տիտանեան սերունդին որ 81 տարիներ առաջ, իր ձեռքն առաւ ազատագրական չարժման եւ ինքնապաշտպանութեան գործը, պայքարեցաւ, մաքառեցաւ ու նահատակուեցաւ։ Դաշնակցութեան չնորհիւ էր որ հայ ժողովուրդը արթնցաւ դարերու իր քունէն, սակայն առիկա բաւական չէր, ուժ մը պէտք էր օգտագործելու զայն։ Եւ ահա ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկան Քրիստափորները, Ռոստոմները, Զաւարեաններ, որոնք հիմը դրին այս կուսակցութեան, այս ուժեղ կազմակերպութեան, որ կը չարունակէ անչեղ կերպով իր պայքարը, իրականացնելու համար Հայութեան մեծ երազը։ Իր ծնունդէն երեք տասնամեակ չանցած՝ ան ժողովուրդի միահամուռ ջանքերով կուրծք տուաւ թշնամիին դէմ եւ հասաւ մինչեւ Սարդարապատները։ Վերստեղծեց վեց դարերէ ի վեր կորսնցուցած իր պետականութիւնը եւ ստեղծեց Մայիս 28ը, ազատ եւ անկախ Հայաստանը, որ դարձած է կորիզը այսօրուան Հայաստանին։

«Դաշնակցութիւնը իր այս աքտերով ցոյց տուաւ իր թշնամիին ու համայն աշխարհին, որ հայ ժողովուրդը կ'ուզէ ապրիլ ազատ։

«Մինչեւ այսօր, Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը աշխարհացրիւ Հայութեան մէջ վառ կը պահէ անկախութեան դաղափարը եւ պաշտպանելու անոր քաղաքական պահանջները։ Ուրախալի երեւոյթ է այսօր տեսնել հայ երիտասարդութեան մէջ ստեղծուած ազդային ոգին, որուն առաջնորդի դերը վիճակուած է նաեւ Դաշնակցութեան»։

Վերջացուց իր խօսքերը, թելադրելով երիտասարդներուն, որ յառաջանան հաստատ քայլերով, հաւատալով լուսաւոր ապագային, այն է՝ ամբողջական, ազատ, անկախ Հայաստանի դաղափարին։

Հ.Յ.Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Տիգրան Զերչեան հետեւեալ բովանդակութեամբ.

«Ցանուն Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան եւ Ֆրանսայի չըրջանի բոլոր խումբերուն, մեր ողջոյնները կը բերենք այսօր Հ.Յ.Դաշնակցութեան 81րդ տարեդիցին առթիւ որ ներչնչարանն է եղած մեր երիտասարդական կազմակերպութեան։

«Հարիւրաւոր երիտասարդներ, անոր հովանիին տակ կը սնանին ազդային ոգիով որպէսզի ան միշտ պատրաստ ըլլայ ծառայելու իր ազգին ու հայրենիքին։

«Նոր Սերունդը պարզ դպրոց մը չէ, ան 25 տարուան հասուն կազմակերպութիւն մըն է երիտասարդական որ ոչ միայն կը զբաղի նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութեամբ, այլ նաեւ մեր անցեալի եւ ներկայի քաղաքական բնոյթ ունեցող հարցերով։

«Շատ է խօսուած Դաշնակցութեան դերծունէութեան մասին ու պիտի խօսուի։ Որովհետեւ ինչպէս երէկ ան կազմաւորեց սերունդ մը երկրի մէջ զոհելով իր ընտրանին եւ պարզեւեց այսօրուան հայրենիքը, ան է որ ապիւռքի մէջ կրցած է կազմակերպել տարագիր Հայութիւնը եւ հետապնդել մեր ազդային դատը։

«Այսօր, այս նուիրական օրուան առթիւ, Դաշնակցութիւնը իր հետ ունենալով երիտասարդներու հոյլ մը կը հետապնդէ իր ազդային բաղձանքներուն իրականացումը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ։

«Այս առթիւ հանդիսաւորապէս կը յայտարարենք, որ Նոր Սերունդը՝ արժանաւոր զաւակները մեր երէցներուն, յիշեցնելով անոնց պատգամը, պիտի նուիրա – դործեն իրենց կեանքի մնացած դործը, մինչեւ որ արդարութիւնը յաղթանակէ։

«Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդը»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Ալֆորվիլի Կովկաս պարախումբը, դեկավարութեամբ՝ Ստ. Լէթ Մելքոնեանի, Թադէոս Զապուեանի, Դանիէլ Փապուճեանի, խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ։

Երգիչ Պր. Պեռիկեան դաշնակի ընկերակցութեամբ, խանդավառօրէն երգեց բաղմաթիւ ազդային երգեր։

Գեղարուեստական բաժնին գլուխ դրծոցը հանդիսացաւ Օր. Լիլի Տուբեան, Փարիզի Օփերայէն, որ իր հմայիչ ձայնով երգեց հայերէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ «Երեւանը», «Մի լար»ը, «Ես իմ անոյշը», «Հայաստանին»ը, «Նուպար Նուպար», սրահը ոգեւորելով։

Օրուան խօսնակն էր ընկեր Գր. Ամիրայեան։

Հանդիսի երկրորդ մասը սկսաւ ընկերահամակրական խնջոյքով մը համեմուած ժողովրդային խմբերգներով որ տեւեց մինչեւ առաւօտ։

Պ. ՉՊՈՒԿՃԵԱՆ

ԱՌԱՆՑԱՆ

Սուրն իր պատեանը կը մաշէ։
(Ֆրանսական)

×

Հիւանդութիւնը կը տանի աստղերուն, վախը՝ մահուան։ (Լատինական)

×

Գառնուկին վազքի մարթ ալ տուր, դարձեալ գայլէն պիտի վախնայ։
(Չինական)

×

Ով ապառիկ կը խմէ՝ կրկնակ կը դնէ նմանայ։ (Ռուսական)

×

Վարկը կորսնցնելէ եառ, ա՛լ կորսըն – ցնելիք չունի։ (Լատինական)

×

Եթէ բարձր ձայնը բանի մը ծառայէր, էշը պալատներու տէր կ'ըլլար։
(Լիբանանեան)

×

Երկչոտը կը վախնայ վտանգէն առաջ, վտանգը՝ վտանգի ընթացքին, քաջը՝ վտանգէն եառ։ (Գերմանական)

×

Գիւղէն դուրս չեկած, չունեը մի ծագբեր։ (Ֆրանսական)

×

Կրկէսին մէջ է որ սուսերամարտիկը իր որոշումը կուտայ։ (Լատինական)

×

Երբ մանուկը պիտի մկրտես՝ պէտք է պիտնաս թէ ինչ անուն պիտի տաս իրեն։
(Անգլիական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ
ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

—

—Էֆէնտիմ, ըսաւ, եթէ դարձեալ կեղծամս պնեմ, ոչ մէկը պիտի ճանչնայ զիս։ Մինչեւ հիմա քանի հոդի տեսան եւ չճանչցան։ Այլեւ հանըմին Լալան տեսաւ, Մուխթար փաչան տեսաւ եւ նոյնիսկ այն աստիճան խաբուեցաւ որ...

—Լաւ, լաւ, ընդմիջեց Հայրիէ, առիկա դիտեմ։

—Ցետոյ դուք տեսաք, Զաին տեսաւ, ճաչասրահը Մելէք հանըմը տեսաւ եւ ոչ մէկը չճանչցաւ։ Մի վախնաք էֆէնտիմ, ոչ մէկը պիտի ճանչնայ։

Սուլթանուհին ազատ չունչ մը առաւ։

—Ձիշդ է, ըսաւ, ոչ մէկը քեզ չճանչցաւ, ես ինքս անդամ խաբուեցայ։

Եւ դննիչ ակնարկով մը Հայուն դեղեցիկ դէմքը դիտելէ յետոյ դէչ թաքնուած հիացումով մը եւ ինքն իրեն խօսելու նըման աւելցուց.

— Ի հարկէ... անկարելի է որ դինքը ճանչնան... դէմքը ճշմարիտ աղջկան մը դէմքին կը նմանի։

Տիգրան Սուլթանուհիին այդ տպաւորութենէն օգտուելով, ալ աւելի խանդավառուած չարունակեց.

— Էֆէնտիմ, այսքան հոդիներու եւ Այիշէ հանըմին՝ որ ձեզ այնքան կը սիրէ դժբախտութեան պատճառ մի ըլլաք։

— Այո, ճիշդ է... Այիշէն դիս կը սիրէ, բայց ի՞նչ ընեմ, Աստուած իմ... ննջասենեակիս մէջ ա՞յր մը պահեմ։

— Մինչ կարելի չէ՞ վաղը առաւօտ Այիշէի լուր դրկէք, որպէսզի գայ եւ դիս առնէ։

Հայրիէի դէմքը ոգեւորուեցաւ։

— Այո, այո, յարեց եռանդոտ չեչտով մը, վաղը առաւօտ Զաին հետ Այիշէի լուր կը դրկեմ, որ հոս գայ եւ քեզ առնէ, այսպէս ամէնքնիս ալ անխուսափելի վտանգէ մը ազատած կ'ըլլանք։

Երիտասարդը Սուլթանուհիին տուած այս որոշումէն խորունկ ոլոփանք մը ղդաց։

Ինչպէս որ էր ծնրադիր առանց Սուլթանուհիին հրամանին, անոր ձեռքը յափշտակեց եւ համբուրելով գոչեց.

— Ո՛հ, չնորհակալ եմ, էֆէնտիմ, չնորհակալ եմ... սրտերնիդ ալ դէմքեր – նուդ նման գեղեցիկ է։

Երիտասարդին այդ համբոյրէն Հայրիէ չկրցաւ ամբողջ մարմնոյն վրայ տարածուող թեթեւ սարսուռ մը զգալ։

— Աստոր համար է որ, խորհեցաւ, ակնարկը դիս այնքան խռովեց... եւ որքան ալ գեղեցիկ է անպիտանը։

Եւ առանց մտածելու ձեռքը Տիգրանի չրթներէն քաշել, ակնարկը երկար ժամանակ անոր գեղեցիկ դէմքին վրայ յառեց, այնպէս որ Տիգրան գլուխը վեր առած միջոցին հայեացքին իրար հանդիպեցաւ, խաչաձեւուեցաւ, եւ մինչեւ սրտերնուն խորը թափանցեցաւ։

— Աստուած իմ, գոչեց Հայրիէ, ջանալով յուզումը արդարացնել, ննջասենեակիս դուռը բաց է եւ եթէ Զաին ներս մտնելու ըլլայ, երկուքս ալ կորսուած ենք։

Տիգրան ժպտեցաւ։

— Մի վախնաք էֆէնտիմ, նուաղած միջոցին ես դոցեցի, ըսաւ։

Նուաղման յիշատակը Սուլթանուհիին՝ անծանօթի մը առջեւ մերկանալն ալ մխիթարած էր։

Դէմքը վերստին չառադունեցաւ, ձեռքերը երեսին տարաւ ու մրմնջեց.

— Ո՛հ, Աստուած իմ... ինչ ըրաւ ինձ Այիշէ... այս մարդը դիս մերկ տեսաւ։

— Ոչ, ոչ, անհոդ եղէք, գոչեց Տիգրան յուզումէն թրթռացող ձայնով մը։ Ես այնքան յուզուած էի որ այլեւս բան մը չէի տեսներ, յուզումս այն ժամէն կը տեւէ, երբ Այիշէ դիս իր ննջասենեակէն առաւ որպէսզի հոս բերէ... ինչպէս որ կը տեսնէք դեռ չատ երիտասարդ եմ, հազիւ քսաներկու տարեկան կամ, եւ չափազանց յուզուեցայ...

— Քսաներկո՞ւ տարեկան, հարցուց Հայրիէ, վերստին երիտասարդին դէմքը դիտելով։

— Այո, տակաւին չատ երիտասարդ եմ... դրեթէ պատանի եմ... եւ հոն Այիշէի տունը սաստիկ վախցայ։

— Ամբողջ դիշերը հո՞ն մնացիր։

— Այո։

Երիտասարդին այդ պատասխանին վրայ խարտեաշ Սուլթանուհիին արտեւանունքները աստիճանաբար դոցուեցան, մինչդեռ այդ վայրկեանին յուզումէն եւ սարսափէն սեղմուած չրթները իրենց վարդադոյն կենդանի գոյնը առանալով հետզհետէ իրարմէ բաժնուեցան իսկ ձեռքերը անչարժ ծունկերուն վրայ ինկան։

Ասիկա դրեթէ յանկարծական եղած էր։

Հայրիէ վախնալով որ երիտասարդը իր երեւակայութեան կրած վայրկենական ծփանքները կը կռահէ, փութայ իսկոյն ձեռքերը ի նշան զարմացումի իրար միացնել եւ իր ներդաշնակ ձայնով գոչել.

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իմիրի Ջարդին 49րդ տարեդարձին առիթով կիրակի 7 Նոյեմբեր, առաւօտուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին։

Նոյն օրը կէսօրէ յետոյ ժամը 13ին հացկերոյթ «Կավռոչ» ճաշարանը՝

3, Rue Rougemont, Paris (9e)
Métro : Montmartre
Ճաշագին 25 ֆրանք

Այժմէն արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝

Տիկին Նալպանտեանի 770-39-35
Տիկին Թորոսեան 793-53-71
Գուլումճեան 535-00-18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՄԻՆ.— Այրի Տիկին Վառվառ Պառաւեան, այրի Տիկ. Արաքսի Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Մառի Տէր-Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Սիւզան Լըմեռ, Տէր եւ Տիկին Բարունակ Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Թիւրայր Պառաւեան եւ Պառաւեան, Առաքելեան ընտանիքնե-րու բոլոր անդամներն ու ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ ու հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՊԱՌԱՒԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 21ին
Մշակոյթի Տան մէջ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ. - ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ - ՀԱՅՏԵՐԷՆ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Ուղերձ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Նոր Սերունդը Հայկ. պարերով։
Երգ, արտասանութիւն
Կը մեներգէ Օր. ԱՅՏԱ ԱՄԻՐԵԱՆ
Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, կիրակի, Ազգ Տան մէջ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, կիրակի կէսօրէ ետք։

ՆՈՒԻԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սըրտիկ չինուածեան համար կը նուիրեն.—

Պր. Ս. Սրապեան (Միլանօ) 500 ֆր., Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քիւրքճեան 500, Տէր-Թոմայեան եւ ընկ. 500, Տիկին Նուեմի Ասլանեան – Ուզունեան 100 տոլար։ Հայր Զարեհ Թօփալեան, Տիկիններ Արշալոյս Սարգիսեան, Անոյա Սարգիսեան, Զապէլ Գալայճեան 100ական, Ֆրանսահայ երիտասարդաց Միութիւն 150 ֆր.։

ՆՈՒԻԷՐ

ՄԵՌԵԼՈՅԻ ԱՌԹԻՒ

Իսիէն Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեան իրենց նահատակուած Յովդէին (Իզմիրի Ջարդին) յիշատակին 40 ֆր. կը նուիրեն Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ին։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՆՈՐՈՒ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ

Մարսէյլի հայ գաղութին 39րդ ուխտադնացութիւնը դէպի Նորուտամ տը լա Կարտ սրբավայրը Այս կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին։

Նոյն օրը Հայրապետական հանդիսաւոր ճաշնաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Գերապայծառ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ
հոգեւոր պետ հայ կաթողիկէից Մարսէյլի ու շրջակայից

Պատարագին կը նախագահէ Մարսիլիոյ վիճակաւորը՝ Գերապայծառ

ՌՈԺԷ ԷԶԷԿԱՐԼ

Այս բարեպաշտական ու սրբազան արարողութեան կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ աղօթելու համար հայ ազգի մխիթեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մանաճիւղի ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 5, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակումբը, 16 Պուլվ. Քարնօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼԻՈՆ

Հոկտեմբեր 30, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

Տէսինէն մեկնում օթոքառով ժամը 19,45ին Քորնավանէն։ Կը կենայ Քաֆէ տը լա Փէ եւ Քաֆէ տիւ Միխ։

ՎԱԼԱՆՍ

Հոկտեմբեր 31, կիրակի օր ժամը 15ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

Samedi 30 Octobre à 21 h., Salle Rameau à LYON
Dimanche 31 Octobre à 15 h., Salle des Fêtes de VALENCE

GALAS EXCEPTIONNELS
DE
DANSES ARMENIENNES

Avec plus de 70 exécutants des troupes de Paris

NAIRI
et
NAVASART

Chants folkloriques EVA RESDIKIAN

Billets d'entrées en vente chez Sevan-Voyages, 50 Cours de la Liberté, LYON (3e)

Ballet Russe IRINA GRJEBINA

Au Programme :
Chants, Danses, Musique du Caucase, de Russie, de l'Ukraine et de Bessarabie

VALENCE
Vendredi 5 Novembre à 21 heures, Théâtre Municipal
Location à partir du 2 Novembre de 13 h. à 19 h. à la Conciergerie du Théâtre et par téléphone 43-09-62

AIX EN PROVENCE
Lundi, 8 Novembre, Théâtre Municipal à 21 heures.
Location : *Parfumerie*, 5 Place Forban

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

Հայ Մշակութային Կազմակերպութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՈՎ
Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ ժամը 21ին
Salle Voltaire, Alfortville - 94
Պար – երգ՝ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Սայաթ-Նովա խումբ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Կիրակի առաւօտ (Նոյեմբեր 7) ժամը 9,30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժ. Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը՝

Պիտի ներկայացուի Արնուվիլի Անարատ Ցաւութեան Քոյրերու վարժարանը։

A Vendre

En vente, appartement libre, 3ème étage, entrée, salon, salle à manger, chambre à coucher, cuisine, salle de bains, chauffage moderne au gaz, débarras, W.-C., grand balcon, téléphone, rue calme, tout près du métro Eglise de Pantin, à côté du marché.

Prix 120.000 Frs.
Téléphone : 845-43-27

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

1550 ՖՐԱՆՔԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Բնակութիւն եւ նախաճաշ Երեւանի այն պանդոկին մէջ, որ կը համապատասխանէ ընտրուած կարգին։ Կամ թուրիսթ կարգ, կամ Ա. կարգ, Անի կամ Արմենիա պանդոկը, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւնները եւ Մոսկուա բնակութիւնը երթալու առեն։

10, 15 եւ 20 օրուան ճամբորդութիւններ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՑ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ.—

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1971
22 Դեկտեմբեր, 1971
15 Յունուար 1972
25 Մարտ 1972

Մանրամասն դրքոյկը կրնաք ստանալ մեզմէ։

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
31
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
31 OCTOBRE
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12255

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.255

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Դ·

Հայրենադարձութեան Կոմիտէն համաձայներ է սովետական նաւատնտեսութեան իրաւասու կազմակերպութիւններուն հետ, որպէսզի ներգաղթել ցանկացող կարի – քառը ընտանիքները իր հաշուոյն խոր – հրդային նաւերը նստին Պէյրութի, Լաթաքիոյ, Աղեքսանդրիոյ, Ժամակուսթա – յի եւ Պիրէոնի նաւահանգիստներէն մին – չեւ սովետական սահման:

Անոնց օգնելու համար ուրիշ միջոց մըն ալ կայ, կ'ըսէ Ա.յվազեան, «դա սիւռ – քահայ կազմակերպութիւնների միջոցով հայրենադարձութեան ֆոնդերի ստեղ – ծումն է, այս ուղղութեամբ չատերը բա – ւական մեծ փորձ ունեն»: Այս կէտին վր – բայ չատ չի ծանրանար նախագահի տե – ղակալը:

Ի՞նչ հեռանկարներ կան հայրենադար – ձութեան ուղղութեամբ:

Այս հարցումին պատասխանելով, Ա.յ – վազեան կը յայտնէ թէ «յատաջիկայ տա – րիներուն զանգուածային հայրենադար – ձութիւնը լինելու է Իրանէն: Իսկ միւս երկիրներէն չարունակուելու է առանձին ընտանիքներու ընդունումը: Այդ բոլորը միասին կը կազմեն տարեկան հինգ հա – զար մարդ»:

Ցեղոյ կ'աւելցնէ որ Սով. Հայաստան իր քաղաքական, տնտեսական զարգաց – ման այժմեան դրութեամբ եւ ներքին հնարաւորութիւններով միանգամայն ի վիճակի է ամէն տարի ընդունելու եւ բը – նակարան, աշխատանք եւ միւս բոլոր պա – րագաները ապահովելու հինգ հազարէն մի քանի հարիւրով աւելի հայրենադարձ – ներու:

«Սակայն դա միայն մեր ցանկութեամբ չի պայմանաւորուած, այլեւ կախում ու – նի արտաքին բազմաթիւ եւ բազմազան գործօններից եւ հանգամանքներից, որոնք յաճախն փոփոխութիւնների են ենթարկ – ւում»:

Ձիշդ են այս խօսքերը: Երեւանի կա – ռավարութիւնը իրաւասութիւն չունի հա – րկաւոր պէս ազատ «հայրենադարձու – թիւն» կազմակերպելու: Մոսկուայէն որ – ոշուած բաժնեչափը տարեկան հինգ հա – զարը պէտք չէ անցնի, ինչպէս կը հաս – կըցուի վերի տողերէն. «... դա միայն մեր ցանկութեամբ չի պայմանաւոր – ուած...»:

Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի քանի մը երկիրները բնակող չատ Հայեր մեծ ցան – կութիւն յայտնած ըլլալով ներգաղթելու, կոմիտէն չանքեր կը թափէ եղեր յատա – կապէս Լիբանանի աշխուժացնելու համար հայրե – նադարձութիւնը այդ երկիրներէն:

Ուրեմն, այժմ որոշ կերպով յայտնի է մէկ բան. ներգաղթի տարեկան բաժնե – չափն է հինգ հազար տողի: Ո՛չ աւելի:

Բայց թէ տարեկան քանի Հայեր կը հեռանան Հայաստանէն, բախտ որոնելու համար միւս խորհրդային եղբայրական Հանրապետութիւններու մէջ, այդ մասին ո՛չ մէկ ձայն–ծպտուն կոմիտէի փոխ – նախագահին կողմէ: Ձկայ որեւէ վիճա – կագրութիւն այդ ուղղութեամբ: Էր ժա – մանակ, երբ բարձրագոյն ուսումնարան – ներու շրջանաւարտները դործ չկարենա – լով ճարել Հայաստանի մէջ, կ'ներթային խորհրդային այլ երկիրներ: Արտադաղթը սկսեր էր մտահոդիչ համեմատութիւններ ստանալ: Ի՞նչ է կացութիւնը ներկայիս: Ձի՞զ է որ դադրած է այս հոսանքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵԻ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

—o—

Խորհրդային Համայնավար կուսակցու – թեան ընդհ· քարտուղարը Շաբաթ ցերեկ մեկնեցաւ Օրլիի օդակայանէն դէպի Մոս – կուա, Արեւելեան Պերլին հանդիպելէ ետք:

Նախքան մեկնումը, Բրեժնեւ ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսական հեռատեսիլէն: Բրեժնեւ իր ուրախութիւնը յայտնելէ ետք այս այցելութեան առթիւ, երկարօրէն ծանրացաւ խորհրդային քաղաքացիին կեանքին վրայ եւ չքաշուեցաւ քարող – չական անհամ ներբողականի մը վերա – ծել ճառ մը որ սահմանուած չէր նման նպատակի մը: Բրեժնեւ նախ զովքը հիւ – սեց խորհրդային արտաքին քաղաքակա – նութեան որ միայն ու միայն խաղաղու – թեան կը ձգտի, ապա դրուատիքն ըրաւ խորհրդային կեանքին բաւական անտեղի կերպով տրուած ըլլալով որ իրեն տրա – մադրութեան տակ դրուած օտար հեռա – տեսիլէ մը կը խօսէր, ապա նաեւ գլեղ անցնելով ծիծաղելիին իսկ սահմանները, փորձեց այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ Խորհ· Միութիւնը եւ քաղաքացին բնաւ հոգ չունին, ընդունելով սակայն՝ «մի կարծէք թէ մեզ մօտ ամէն ինչ չատ լաւ կ'երթայ եւ թէ ոչ թերի ոչ ալ դժուա – րութիւն կայ...»: Արդարեւ բաներ մը կան եղեր, բայց Բրեժնեւ վստահեցուց թէ կուսակցութիւնը ամէն ինչ կ'ընէ որ – պէսզի այդ փոքր անպատեհութիւնները ալ ի մօտոյ անհետանան:

Կը թուի թէ Բրեժնեւ չյաջողեցաւ ձեռք ձգել Ֆրանքեւխորհրդային քաղաքական համաձայնագիր մը բայց մեկնումին ա – ռեն որոշուեցաւ միացեալ պարզ ղեկոյցի մը սահմանէն ելլել եւ Ֆրանքեւխորհրդա – յին յարաբերութիւն մը ընել:

Ուրբաթ օր Բրեժնեւ հրաժարած էր փիքասոյի գործերը տեսնելէ, որպէսզի կարենայ երկու ժամ եւս խօսիլ Փոմփի – տուի հետ: Ուրնոյի գործատան այցելու – թեան առթիւ, Տրէյֆիւս իրեն նուիրած էր Ուրնօ 16 մը, մինչ Նախագահ Փոմփի – տու կը նուիրէր Սիքրոյեն Սմ· Մասե – րաքի մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆ պատասխանեց Ու Թանի հրա – ւէրին յայտնելով, թէ ի մօտոյ Նիւ Եորք պիտի ժամանեն չին պատուիրակները: Փեքին միեւնոյն առեն կը պահանջէ, որ իր տեղն ունենայ ՄԱԿի բոլոր մարմին – ներուն, յանձնախումբերուն եւ յարակից կազմակերպութիւններուն մէջ: Պելժիա – յէն եռք Լիւքսէմպուրկ եւս դիւանագի – տական յարաբերութիւններ հաստատեց Փեքինի հետ: Իտալիա երեք տարուան ա –

Ցեղոյ նաեւ կայ Հայաստանէն արտա – դաղթը դէպի արտասահման: Հազարներու կը հասնին այն Ֆրանսահայերը, որոնք 1946–47ին ներգաղթած էին Հայաստան ու ներկայիս վերադարձած են, մէասին բերելով իրենց այն զաւակներն ալ, որոնք ծնած են Հայրենիքի հողին վրայ:

Սփիւռքէն դէպի օտար, աւելի հեռաւոր երկիրներ դաղթելու չափ, թերեւս անկէ աւելի ազգային աղէտ է Հայրենաբնակ Հայերու արտադաղթը Մայր երկրէն դուրս:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՀԵՌԱՑՈՒԱԾԻ» ՄԸ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

ԽՄԲ·— *Լը Մոնտ* հետեւեալ նամակը հրատարակած է, զոր ստացած է Պաւել Տիկրիտէ, ծագումով չեխ խմբագիրը *Թէ – մուանեաժ* պարբերականին, որ Փորտիֆա տարուած էր Բրեժնեւի այցելութեան առ – թիւ: Այս առընչութեամբ, *Լը Մոնտ* կը ճշդէ իր նախորդ օրուան սխալը, յայտ – նելով թէ ոչ թէ ամերիկեան դեսպանա – տան այլ Ծերակոյտի նախագահ Այէն Փո – հէրի միջամտութեան շնորհիւ է որ Տիկ – րիտ փարիզ կրցած է վերադառնալ:

«Ոչ ձերրակալուեցայ, ոչ ալ արտաք – սուեցայ այլ պարզապէս «հեռացուեցայ»: Կը խորհիմ թէ չատ չենք, այնպէս որ կ'ուճապարեմ յայտնելու թէ ծայր աս – տիճանի հանդստասէր է այս կացութիւ – նը, մանաւանդ անոնց համար, որ ինծի պէս Փորտիքա են:

Մաղ մնաց որ այս անսպասելի հաճոյ – քը վայելելէ ղրկուէի: Ոստիկանատունը նախ ինծի ըսուեցաւ թէ քաղաքական մեծ կուսակցութեան մը պարզ ընդհանուր քարտուղարին այցելութիւնը ցամաքային Ֆրանսա նման առաւելութիւններ չի կըր – նար ընծայել: Բարեբախտաբար վերջին պահուն պարզուեցաւ թէ ընդհ· քարտու – ղար մըն է որ Պետութեան ղեկավարի վերածուած է, ինչ որ կացութիւնը ար – մատապէս չըլլեց:

Ինծի մնաց ուրեմն հաւանութիւն տալ այն հրաւէրին որ եղաւ իմ հասկացողու – թեանս: Ինչպէս պետական այս ղեկավարը պաշտօնական այցելութեամբ, ես ալ Ֆը – րանսական կառավարութեան հիւրն եմ, որ, իր ձեւով, ցաւ կը յայտնէ որ կը ստիպէ դիս ընդունելու իր հիւրասիրու – թիւնը: Այսուհանդերձ, իմ ներկայու – թեանս չեշտուեցաւ թէ «հեռացման»ս պատճառը որեւէ ձեւով իմ քաղաքական համոզումներս չէին այլ «արտայայտուած համոզումներս» եւ որոնք կրնան չան – դիլ արարքներու որոնց չանցաւորը ես կ'ըլլամ: Իբր եղրակացութիւն, ինծի ըս – ուեցաւ թէ կղզիին սահմաններուն մէջ, ազատութիւնս ապահովուած է, պայմա – նաւ որ հրաժարիմ թալանի տալէ Ա.յա – ջիոյի խորհրդային հիւպատոսարանը: Ցուսախաբութիւն: Խորհրդային հիւպա – տոսարան չկայ Փորտիքայի մայրաքաղա – քին մէջ:

Երբեմն չատ չար բաներ կը պատմեն Ֆրանսական ոստիկանութեան մասին: Ծիծաղելի զրպարտութիւններ: Ոստիկա – նատունէն սկսեալ, մեր պահապանները

ռեւտրական համաձայնագիր մը կնքեց Զինաստանի հետ:

ՏԷՄԻՐԻԼ անուանարկիչ արտայայտու – թիւններ ունեցաւ Թուրք վարչապետին դէմ: Զայն որակեց «հակաժողովրդավա – րական» եւ «քաղաքական պատեհա – պաշտ»: Միւս կողմէ, սակայն, Արդա – րութեան կուսակցութիւնը հաղորդակցու – թեամբ մը ճշդեց, թէ կ'ուզէ փորձ մը ընել «վերջ դնել տալու համար արտա – կարգ կացութեան», որպէսզի բնականոն վիճակը վերահաստատուի եւ «ժողովրը – դավարութիւնը իր բնական ընթացքին մէջ մտնէ»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ, «Ցա – ռաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի (երեք – շաբթիի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է: Մեր յաջորդ թիւը՝ Զորեքշաբթի նոյեմ – բեր 3:

×

Ես ձեզի ծաղիկներ պիտի բերէի տա – կաւին,
Աշնան սիրած ծաղիկներէդ, որոնց հա – մար, կ'ըսէիր,
Թէ ձու սէրերուն կը նմանէին:

Ահա աշունն եկաւ սէրերուդ պէս տը – խուր,
Ահա ծառերը մերկ, ու ծառերէն անդին
Անտարբեր արեւ մը՝ կեցած իբրեւ նկար
— Իբրեւ նկար միայն
Կախուած կեանքի պատին — :
Օ՛ գեղեցիկ պատրանք
Ապրողներուն համար:

Այո՛, աշունն եկաւ սէրերուդ պէս տխուր,
Սէրերուդ պէս անոյշ՝ ահա Սէնը կ'երթայ,
Ահա գիշերն աշնան արցունքի պէս կախուած
Յոգնած ջուրերու
Եւ փակ փեղկերու տխրութեան վրայ:

Ես ձեզի ծաղիկներ պիտի բերէի տա – կաւին:
Ո՞ւր, ո՞ր սրտին մէջ է գերեզմանդ:

ԶՈՒԼԱԼ ԴԱԶԱՆՃԵԱՆ

չատ սիրալիր էին: Անոնցմէ մէկը վեր – ջին գիրքս կարդացած էր, ուրիշ մըն ալ ապսպրած էր: Ցետոյ մտերմաբար ապա – հովեց դիս թէ մահէն եռք եղունդներն են որ ամէնէն չատ կը բուսնին: Ժամպոնով սանտուիչներ եւ գարեջուր ամբողջացու – ցին ոստիկանատան մթնոլորտը: Անկէ Օրլի «փանիէ ա սալատ»ներու մէջ ճամ – բորդութիւնը թոյլ տուաւ որ առաջին ան – դամ տեսնեմ իմ ընկերներս: Չեմ կրնար լռութիւն պահել բացայայտ երեւոյթնե – րէն ամէնէն յուսալքիչին վրայ·— վրէժ – խնդիր ահաբեկիչի մեր տեսքը երեւի ան – հետացած է տարիքին հետ եւ մեր ահա – բեկչութիւնը ուրիշ դարու է: Սպիտակ մազեր եւ ճաղատ գլուխներ չատկանչա – կան գիծերն էին մեծամասնութեան: Եւ ճաշի ժամուն մեր փոխանակած խօսքերը առողջութեան մասին չատ քաջալերական չէին: Տրուած ըլլալով մեր համբակու – թեան ներկայացուցչական բնոյթը, կը տարուիմ խորհելու թէ ահաբեկչութիւնը դէշ վիճակի մէջ է Ֆրանսայի մէջ: Երի – տասարդացման պէտք ունի եւ ի՛նչ կոր – սուած յոյսեր, մեր ընկերներէն մէկուն ջութակի տուփը երբ քննեցին, մէջէն պէնք չելաւ···:

Կիրակի առաւ, մեր չքեղ պանդոկին տէրը, յայտնեց մեզի թէ 3 օր առաջ 330 խորհրդային մասնագէտներ ընդունած էր, չճշդեց սակայն թէ ի՛նչ էր անոնց մասնա – գիտութեան բնոյթը: Նորէ՛ն մեզմէ ա – ռաջ եկած էին: Մեր պուլկար ընկերը սա – կայն մերժեց յոռետեսութեան երթալ: Հեռուն փառաւոր վիլլա մը ցոյց տուաւ: 1960ին, իր նախորդ «հեռացման» առեն, Խրուչչեւի այցելութեան առթիւ, դաեր է այդ հրաշալիքը եւ ուզեր է հոն հաստա – տել երկրորդական բնակութիւն մը: Թա – ղապետութիւնը որեւէ արդելք չէր տե – սած: Ցետոյ, երազկոտ նայուածքով մը դիտելէ ետք Նափոլէոնի հայրենիքը, ա – ւելցուց· «Ես, հո՛ս եմ, իսկ Խրուչչեւ ո՞ւր է հիմա»:

Ինքնութեան թուղթս առած էին, բայց անցագիրս ձգած էին: Սկզբունքով կրնամ հեռանալ կղզիէն: Չեմ ըներ: Վարժու – թիւն եղած է, պիտի փորձենք քորսիքա – ցի անչաստղականներու հետ յարաբերու – թեան մտնել, այն յոյսով որ յեղափոխու – թիւնը պիտի ընդդրկէ ամբողջ աշխարհ»:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ ՆՈՐ «ԶՐՈՅՑ»Ը

(Դ. ՀԱՏՈՐ)

Կ. Փօլատեան մի՛չտ սիրեց զրոյցը: Գնահատելի յարատեւութեամբ ան նախասիրութիւնն ունեցաւ զէմ յանդիման նստելու զրադէտներու, մտաւորականներու, հանրային գործիչներու եւ, ընդհանրապէս, մշակութային եւ մտաւոր կեանքին հարստացման ծառայող մշակներու, եւ «մտերմիկ զրոյց»ի ձեւին տակ՝ խօսեցնելու զանոնք:

Այս նախասիրութիւնը եթէ մէկ կողմէ ձեւաւորուեցաւ իր մէջ Ֆրետերիք Լըֆեվրի «ժամ մը··· հետ»ը յօդուածին ընթերցումով, «Նուվել Լիթէրէր»ի մէջ, միւս կողմէ թելադրուեցաւ իրեն պինդը չարչրկող նիւթերու, հարցերու եւ երեւոյթներու կողմէ, որոնց պարզաբանումները ձեւով մը պիտի կատարուէին հանդիպումներու եւ խօսակցութիւններու ճամբով:

Այսպէս է, որ աւելի քան տասնամեակի վրայ երկարող ճիղով մը, ան իրեն խօսակից ընտրեց մօտաւորապէս երեք տասնեակ զէմքեր՝ հայ թէ ֆրանսացի:

«Զրոյց»ներու չորս հատորները կուտան ասոր ակներեւ վկայութիւնը:

Գրադէտը կը սիրէ մտերմիկ եւ ջերմիկ պահու մթնոլորտ ստեղծել խօսակցին եւ իր միջեւ: Տեսակ մը խօսակցական վիճակ՝ անկաշկանդ եւ անպաշտօն, ուր կողմերէն իւրաքանչիւրը «ազատութիւնը» կը զգայ չօշափելու իր ընտրած նիւթը եւ անոր այլազան երեսները: Փօլատեանի դերն է վարել զրոյցը ձեւով մը, որ խօսակցութիւնը զառնայ իր առանցքին չուրջ եւ, ի հարկին, չեզոքմը անցնի աննկատ, առանց ժամանակաւոր բնոյթ:

Գրադէտը, այնուամենայնիւ, պարզ ներկայութիւն մը չէ իր «զրոյց»ներու մէջ: Այսինքն մէկը, որ լոկ հարցումով մը կը զոհանայ՝ լայն տեղը ձգելով իր խօսակցին տրամադրութեան տակ: Ան մէջամտելս կը զառնայ չատ յաճախ հատուածներու, յաւելումներու, մէջբերումներու կամ տեսակէտներու արտայայտումներու, յաւելումներու, մէջբերումներու կամ տեսակէտներու արտայայտումներու, եւ, մանաւանդ, անոր մեծ ներկայացուցչին՝ Ն. Սարաֆեանի դատումներն ու տեսակէտները չափածոյ արուեստի մասին եւայլն:

Զրոյցներուն մէջ կարեւոր տեղ կը զբաւեն ինքնակենսագրութիւնները: Փօլատեան մի՛չտ հետամուտ է այս դիծին զարգացման հաւանաբար այն մտածումով, թէ կեանքի մը պատկերացումը բաւարար չափով կը պարզէ խօսակցին դիմագիծը, կը լուսաբանէ եւ կը պարզաբանէ անոր հայեացքները այս կամ այն հարցին շուրջ:

Գրական ուսումնասիրութիւններու լու իր հայեացքները արուեստի, զրականութեան, մտաւոր եւ հոգեւոր կեանքի եւ այլ յարակից հարցերու մասին, առանց մոռնալու ոմանց տեսակէտներն ու զատումները մեր ազգային ընթացիկ եւ ընդհանուր երեւոյթներուն նկատմամբ:

Ուրեմն տեսակ մը ինքնարտայայտում սեփական աշխարհի:

Անկասկած չէ թողուլ այն զժուարութիւնը, որ յառաջ կուգայ զրոյցը վարելու ճամբուն վրայ:

Որովհետեւ հաստատուած երկխօսութեան մէջ հարցումն է (հարցին ներկայացուած ձեւն ու անոր տրուած բովանդակութիւնը եւայլն), որ ի վերջոյ կը ճշդորոշէ ուղին խօսակցութեան՝ իրրեւ նիւթ, անոր մասին արտայայտուած խօսք: Այլ մանաւանդ՝ իրրեւ որակ: Առաջինը՝ զրոյցը վարողը, հոգի մշակն է, որ պիտի հարթէ, կոկէ զաշտը, որու վրայէն քիչ եւ քանդարտ քայլերով պիտի ընթանան երկու զրուցակիցները:

Կ. Փօլատեան այս անգամ հինգ խօսակիցներով կը ներկայանայ ընթերցողին: Եւ այս անգամ եւս ասոնք տարբեր սեռերու եւ ճիւղերու մէջ ակօս բացող զէմքեր են — Բենիամին Թաչեան, Վահէ Օշական, Նիկողոս Սարաֆեան, Լիւք Անտրէ Մարսէլ եւ Արարատ Ղարիբեան:

Գրադէտը իր խօսակցութեանց համար զրեթէ միշտ նախագծուած ուղի մը կ'որդեգրէ: Նախ ընդհանուր ձեւով մուտքի բաժին մը կը յատկացնէ զէմքերուն ներկայացման համար: Տեսակ մը ներածական՝ բնութագրելու համար իր խօսակցին զէմքը, անոր դերը տուեալ ասպարէզին մէջ: Այսպէս է, որ քանի մը սեղմ էջերու եւ երբեմն նոյնիսկ հակիրճ տողերու մէջ կը սահմանուին չափանիշեր գործերու եւ առաքելութիւններու: Այս տողերը կը ծառայեն նաեւ պարզելու ընդգրկուելիք նիւթը զրոյցին:

Դէմքերու այլազանութեամբ կը ստեղծուի նիւթերու այլազանութիւն: Շօշափուած հարցերը կը զառնան ճոխ, կը տրածուին լայն հորիզոններու վրայ:

Խօսակցութեանց ճամբով եւ մխրճերու փոխանակութեան դիծով այս հատորին նիւթ կը ծառայեն սիփիւռքի անցեալն ու ներկան, անոր հեռանկարները, լեզուա-բանական հարցեր, յատկապէս հայերէնի այլափոխութիւնը Հայաստանի մէջ եւ անոր արդիականման անհրաժեշտութիւնը, հայ երաժշտութիւնը, սիփիւռքի բանաստեղծութիւնը եւ, մանաւանդ, անոր մեծ ներկայացուցչին՝ Ն. Սարաֆեանի դատումներն ու տեսակէտները չափածոյ արուեստի մասին եւայլն:

Զրոյցներուն մէջ կարեւոր տեղ կը զբաւեն ինքնակենսագրութիւնները: Փօլատեան մի՛չտ հետամուտ է այս դիծին զարգացման հաւանաբար այն մտածումով, թէ կեանքի մը պատկերացումը բաւարար չափով կը պարզէ խօսակցին դիմագիծը, կը լուսաբանէ եւ կը պարզաբանէ անոր հայեացքները այս կամ այն հարցին շուրջ:

Գրական ուսումնասիրութիւններու

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԶՈՒՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա·

Ինչպէս որ ամէն տարի մարդիկ մաքրութեան կուտան հազուստ մը, այնպէս ալ ամէն տարի բաղմամբիոն մարդիկ հանքային ջուրերը կը տանին իրենց փայծաղը, երիկամները, լեարդը:

Հանքային ջուրերը երթալու պատմութիւնը չատ հին է: Կելտերը չատ լաւ տեղեակ էին հանքային ջուրերու եւ բոյսերու բուժական յատկութեանց: Բայց եւ այնպէս Հռոմէացիներն էին որ կազմակերպեցին բաղնիքները Գաղիոյ մէջ:

Ջերմուկներու, լոզարաններու, քըրտնարաններու իսկական կայաններ չինեցին եւ անոնց մօտ նաեւ թատրոններ, մրցարաններ, խաղատուներ:

Ըստ Հռոմայեցիներու, հանքային ջուրերը հրաշալի զօրութիւն ունէին: Ոմանք իրրեւ թէ, մազերու զոյնը կը փոխէին, ուրիշներ յիշողութիւնը կը զօրացնէին:

(*) «Զրոյց», Դ· հատոր, հեղ· Կ· Փօլատեան, տպ· Պէյրութ, 1971:

չարք մը կ'ամբողջացնէ «Զրոյց»ին Դ· հատորը: Գրական երեք զէմքեր — Եղ· Զարենց, Պ· Փասթերնաք եւ Ն· Քաղանճաքի — կը ներկայանան իրենց կեանքին եւ գործերուն ընդմէջէն: Փօլատեան դասախօսական ոճով մը — եթէ չենք սխալիր առանք դասախօսուած են իր կողմէ զանազան թուականներու — կը բնութագրէ զրադէտներուն արուեստը, անոնց գործերուն նկարագիրը, իւրաքանչիւրին բերած նպաստը վէպի եւ բանաստեղծութեան մէջ: Եւ որպէսզի ցայտուն դարձնէ Զարենցի, Փասթերնաքի կամ Քաղանճաքիի դրչին դեղեցկութիւնը, անոնց մարդկայնական խորութիւնը, մտածումի սլացքը եւ, վերջապէս, անոնցմէ իւրաքանչիւրին ոճին հմայքը, մէջբերումներ կը կատարէ ան վերոյիշեալներու կարեւոր գործերէն:

Այսպէս պատկերացումը կը զառնայ աւելի տպաւորիչ: Կը ստանայ աւելի ամբողջական տեսք:

Կ· Փօլատեան կը սիրէ զրականութիւնը: Ու իր չահադրդռութիւններու դաշտը կը տարածուի արուեստի ոլորտներէն մինչեւ առօրեայ հարցերու եւ երեւոյթներու վրայ, յատկապէս հայկական մարզին ներս:

Անոր Զրոյցներու չորս հատորները այդ չահադրդռութեանց վկայութիւնը կը բերեն մեզի:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դ·

Քանի որ հիմնական զգացումին առաջին մեկնաբանութիւնը՝ պատկերին զիւերուան կողմին կը համապատասխանէ, պատկերին տուընջեան կողմին՝ նոյն զգացումի երկրորդ մեկնաբանութիւն մը չի՞ համապատասխաներ:

Օրուան մէջ եթէ ձեղնայարկը նկատի ունենանք (թափառումը զերաններուն տակ, հին հեթանոս զարերը), ոչ մէկ յիշատակում լեզուի: Ձեղնայարկին մէջ, զիւերուան կողմը՝ կ'արձանագրուէր հոգին հետ նոյնացած լեզուն· այստեղ ուրեմն՝ հոգը՝ առանց լեզուի: Երկու պարագաներուն ալ, նոյն իրողութիւնը· հոգը կարելի չէ ուղղակի ըսել, պարփակել լեզուի մը մէջ: Բայց մայրը կ'ըսէ եւ աշխարհը, եւ հոգը: Ուրեմն կ'ըսէ հոգը՝ աշխարհը ըսելով: Հոգին երթալու համար, պէտք է երթալ աշխարհին, հեռանալ հոգէն: Մենք մեզի հասնելու համար, պէտք է հեռանանք մենք մեզմէ: Ուրեմն «լայն դուռն երկնքին» կախարդիչ լոյս մը չէ· փախուստի պահանջ չկայ հոս: Ընդհակառակն՝ կայ խաղաղ սպասում մը ուր ամէն ինչ ներկայ է, եւ աշխարհը հոգուն առջեւ տարածուած, եւ հոգը, հին հեթանոս զարերը: Այստեղ՝ երկնքի լոյսին բացուիլ հոգի ներկայութեան բացուիլ է նոյն տեղն, եւ ոչ անկէ փախուստ մը: Հոգը այլեւս սարսափազդու չէ քանի որ լեզուն անոր նոյնացած չէ հոս, աշխարհի բարբառն է ան: Եւ լոյսն ալ կը սաւառնի հոգին վրայ, ձեղնայարկին զերաններուն տակ: Այսպէս կ'ունենանք ի հարկէ երկրորդ մեկնաբանութիւն մը «մենք խոյս տալու է մեր ինքնութեան հասնելու» զգացումին: Մեզմէ հեռանալ՝ մենք մեզի մօտենալ է, մեր ինքնութեան հասնիլ: Այս մեկնաբանութեամբ, հոգ եւ աշխարհ երկու անջատ եւ ինքնաբաւ իրականութիւններ չեն այլեւս: Աշխարհագրական ձեւով բաժնուած երկու հոգագաւառներ չեն, կամ մեր անձը իրարու միջեւ բաժնող երկու ամբողջութիւններ չեն, որոնցմէ մէկէն հեռանալը պիտի նշանակէր միւսին մօտենալ: Ընդհակառակն՝ հոգի եւ աշխարհի տարբերութիւնը կը նշէ հոգի եւ աշխարհի՝ մէկը միւսին անհրաժեշտութիւնը, մէկը միւսով պայմանաւորուած ըլլալը, եւ՛ մէկը, եւ՛ միւսը անջատ եւ ինքնաբաւ նկատելու անկարելիութիւնը: Ինչպէս բառերուն երթալով (իրերէն հեռանալով) է միայն որ կարելի է իրերուն երթալ, իրերը ըսել, եւ ինչպէս առանց այդ տարբերութեան (երկու ոչ-ինքնաբաւ տարրերու), ո՛չ բառերը, ո՛չ իրերը դոյութիւն կ'ունենային, նոյնպէս ալ աշխարհին երթալով է միայն որ կարելի է երթալ հոգին եւ այդ տարբերութիւնը կազմաւորիչ է հոգին եւ աշխարհին, հոգ-աշխարհ ամբողջութեան:

Ունինք այսպէս «բեղուն հակասութիւն» մը, որ հակասութիւն կը մնայ այնքան առեն որ մտածենք պանդուխտի եւ ազգային զործիչի մտայնութեամբ (հակադրելով լեզուին մէջ հոգ եւ աշխարհ, հոգը ինքնաբաւ նկատելով): Բայց այս հակասութիւնը Սփիւռքի օրէնքն է, եւ կը համապատասխանէ նախնական պատկերին տուընջեան կողմին, որուն համար «հեթանոս զարերու» պահեստը կը մնայ հոգին, անհրաժեշտ՝ հասնելու համար լայն դուռին բացուած երկինքին, եւ երկնքի լոյսն ալ կը տարածուի առջեւը, լեզուի անջրպետ, որուն լուսաւոր ներկայութիւնը միայն՝ մատչելի կը զարձնէ հոգը, հին հեթանոս զարերը:

Երկու մեկնաբանութիւններն ալ — պանդուխտի մղումը՝ զէպի հեռաւոր աշխարհ երթալու, Սփիւռքցիի հակասութիւնը — արձանագրուած են արդէն պատկերին զիւերուան եւ տուընջեան մասերուն մէջ: Թերեւս զարմանալի թուի որ Սփիւռքիցիի կացութիւնը արձանագրուած ըլլայ նախնական պատկերին մէջ:

Ի հարկէ Սփիւռքցին ա՛ն է որ կը ձնի հոգին՝ ձնելով աշխարհին, եւ ասկէ՝ լեզուին ամբողջականութիւնը վերակազմելով, լեզուն զարձնելով հոգը եւ աշխարհը ըսող լեզու:

Ուրեմն արդէն դիտակցած է պանդուխտի մղումին իր մէջ, լեզուի սահմանափակումին, եւ յաղթահարած զանոնք: Բայց ազատելու համար պանդուխտի լեզուէն (վախէն, ողբերէն), պէտք է երթալ մինչեւ աշխարհի ծայրը, դէպի հեռաւոր ոստաններու լոյսերը: Եւ այն առեն միայն՝ մանկական լեզուն զարձնել նաեւ աշխարհի լեզու: Միջին լուծում մը կարելի չէ գտնել· պէտք է հնազանդիլ ներքին մղումին, պատկերին զիւերուան կողմին, մեկնումներու կարօտին, անցնիլ քաղաքի մօտաւոր լոյսերէն ոստաններու հեռաւոր լոյսերուն: Ցեղոյ մէկայն՝ կարելի է հայերէնը ընել աշխարհ-հոգի լեզու, վերստանձնելով լեզուի ամբողջականութիւնը: Այսպէս՝ Սփիւռքցին իր լեզուով կը վերագտնէ այն՝ ինչ որ մօրը լեզուն ունէր արդէն, կարողութիւնը աշխարհը ըսելու եւ աշխարհի ընդմէջէն ըսելու վերջապէս հոգը, առանց կործանելու վերջապէս հոգը, առանց կործանելու նեմմ, առանց դաղափարաբանական կեղծաւորութեան:

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

(7 Շար·)

ՓամփանեԼ ջուրերը կը զարմանեցին կիներու ամլութիւնը եւ մարդոց խելագրութիւնը, կը բուժէին սիրահարներու կիրքերը եւ նախանձը: Բոլոր ջուրերն ալ անզնահատելի յատկութիւնն ունէին պարզեւելու ուժ եւ երկարակեցութիւն:

Ամէնէն նշանաւոր ջերմուկն էր Պայիս, Նափոլիի մօտ, ծովեզերքը, թէեւ այնքան ալ լաւ համբաւ չունէր: Սէնեքա կ'ըսէր թէ խելացի մէկը չերթար հոն, որովհետեւ մոլութեան հանգստարանն է: Դժբախտաբար վիլլափային այս խօսքը օգտագործեցին սենոթքանները, զրկելով վաւերական հիւանդներէ աւելի անպտիղ մարդիկ, տափակ հաճոյքներու համար: Կ'ըսէին թէ «այդ վայրը թշնամի էր անբիծ երիտասարդ աղջիկներու»: Պար-կեշ աղջիկներ չէին երթար հոն, այլ պերճաղիճներ, որոնք կ'ընդունէին այցելուները լեռներու խորշերուն մէջ, կոչելով զանոնք «Ատաղիկի սենեակները»: Փորձութեան կ'ենթարկուէին պարկեշտ կիները: Լեւինա անունով անբիծ աղջիկ մը գնաց իրրեւ «Պենելոպէ եւ վերադարձաւ իրրեւ Հեղինէ»:

Շքեղ տօնակատարութիւնները տեղի կ'ունենային հոն, ինչպէս ծաղիկներու ճակատամարտ, նիզակամարտ եւայլն: Կալիգուլան ամէնէն չահեկան տեսարանը պարզեց, բաղմահազար լոյսերով ողողուած այս ծովախորշին մէջ, տօնակատարութիւնը լրանալէն եառ ծովը նետելով բոլոր հրաւիրեալները···:

Երբ Հռոմէացիները Գաղիա եկան անմիջապէս օգտագործեցին հանքային ջուրերը, որոնցմով երկիրը այնքան հարուստ է: Այդ թուականէն ի վեր գոյութիւն ունին Վիչի, Լիւքսէօյ, Լիւչոն, Վիթել: Ամէն մէկը իր պատմութիւնը ունի համով հոտով մանրամասնութիւններով:

Վիֆուս – Գալլիտիս, այսինքն Վիչին, ուր ոչ միայն կը լողային, այլեւ ջուրն ալ կը խմէին: Ալիէի ափերուն վրայ զըտնուեցաւ պղնձեայ արձանիկ մը թասը ձեռքը: Դէմքը վշտալի արտայայտութիւն մը ունէր, մկանները կախուած, վիզը թոշնած, կ'ենթադրուի թէ յօզացաւէ տառապող մը կը ներկայացնէ արձանիկը:

Հռոմէացիները Վիչի կը զրկէին պատերազմի իրենց վիրաւորները, որպէսզի զօրանային ջիղերը, կոտրած կամ տեղէն ելած ոսկորները իրենց տեղը դային, կը պատմէ Ժէ· դարու բժիշկ մը:

Այն հիւանդները որ առողջացած կը վերադառնային, հոն կը ձգէին արձանիկներ, որոնք կը ներկայացնէին ջուրին պաշտպան չաստուածը:

Բարբարոսներու մուքէն եառն ալ, Վիչիի ջուրերը չլքուեցան: Շոմէլի հորերու պեզումներէն մէջտեղ ելան Ֆրանք եւ Մերովինժիէն առարկաներ:

Մեծն Կարոլոս աւելի նախընտրելով Էքս ան Փրովանսը, Վիչին քիչ մը մոռցուեցաւ:

Աւելի ուշ կրօնաւորներ եկան հոն հաստատուելու, վանքին աւելի չահ մը ապահովելու համար: Բենեդիքտեանք նախ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան»ի Հոկտեմբեր 22ի թիւին մէջ Վ. Գաբրիէլեան, դոցենտ Երեւանի պետական համալսարանի, «Անհանգստացնող արդիւնքներ» խորագրին տակ կը մատնանշէ կրթական ցաւ մը, որ տարիներու անցեալ ունի — մայրենի լեզուի հայ գրականութեան ուսուցման ցած աստիճանը Հայաստանի դպրոցներուն մէջ:

Ստորեւ հաստատումներուն գլխաւոր գիծերը.

×

Ա.անդուխտ է զարմած ամէն տարի բուհերու (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ) ընդունելութեան քննութիւններէն ետք անդրադառնալ այն հարցին, թէ ի՛նչ ցոյց տուին քննութիւնները: Ասոնք իւրայատուկ առիթներ են բացայայտելու համար զպրոցներու ջամբած դիտելիքներուն ամբողջական պատկերը: Ձիշդ է, որ ընդունելութեան քննութիւններու ժամանակ կրնան թիւրիմացութիւններ պատահիլ, քննութիւն անցնող, կրնայ կաչկանդուիլ, չփոթիլ, որու հետեւանքով ան չկարողանայ ցոյց տալ իր դիտցածը. հնարաւոր է նաեւ հակառակը՝ բարձր դնահատած. սակայն նման դէպքերը բացառութիւններ են:

... Սակայն այսօր կ'ուզեմ խօսիլ ոչ թէ ընդհանուր հարցերու, այլ համալսարանի մէջ Հայոց լեզուի եւ գրականու – թեան քննութիւններէն ստացած իմ տպաւորութիւններուս մասին:

Ամէնէն առաջ, ի հարկէ, պէտք է ուրախանալ ի տես լաւին: Իսկ լաւերու թիւը քիչ չէր: Բազմաթիւ ուսանողներ ընդունելութեանց քննութիւններուն ձեռք ձգեցին փայլուն յաջողութիւն հայերէնի եւ հայկ. գրականութեան ճիւղերուն մէջ: Ներքին անզուսպ հրճուանք կը ղգաս, երբ կը լսես խելացի, տրամաբանուած պատասխանները:

Բայց, ինչպէս կ'ըսեն, լաւը մերն է, պէտք է խօսիլ յաւին մասին, խօսիլ սրբագրութեամբ, որովհետեւ ասիկա բացառութիւն չէ, այլ ղգալի օրակ մուկը, որ Վիքթէլիուսի անունով կոչուեցաւ: Շուտով իրրեւ աւագախտ դարմանողի համբաւը տարածուեցաւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ, ամէն կողմէ կ'երթային դարմանուելու:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

խնամքին Քոթըրէի եւ Լիւքսէօյլ մէջ հաստատուիլ, Քաւխասեանները Ֆորժի մէջ, Սէյմէթեանները Վիշիի մէջ, որուն յուրը հիմա ալ իրենց անունը կը կրէ:

Ժ. դարու սկիզբը, Լուդովիկոս ԺԳ. քէեւ չէր զործածեր ջուրերը, սակայն տուշի երկու սրահներ նուէր ըրաւ, իրրեւ երախտապիտութիւն քաղաքին, որ մեր – ժամ կը իր եղբօր դինուորներուն ապաման տալ, որովհետեւ ըմբոստացած էր արքայական հեղինակութեան դէմ:

Ժ. դարուն Վիշին անդամ մը եւս նոթիւն զարձաւ, երբ 1676ին Մատամ տը Սեվինյէ կը հիանար Օվեռնէի վրայ, մանաւանդ զեղչկուհիներուն պարերուն հրապարակներուն վրայ: Միշտ Վիշի կ'երթար: Սակայն չատ չսիրեց տուշը, դոր հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ իր աղջկան.

«Քաւարանի փորձ մըն է: Գեանին տակ պզտիկ վայրկ մը մէջ բոլորովին մերկ ես, հազիւ թէ թզենիի տերեւ մը ունիս ծածկուելու համար: Կին մը ջուրի խո – ղովակը ձեռքը, վրադ ջուր կուտայ: Վարդագոյն եաին մկկը կայ քեզի քաջալերելու համար: Կէս ժամու չափ կը տեւէ: Պէաք է հանդուրժել եւ դիմանալ: Ցետոյ քեզ կը դնեն տաք անկողինի մը մէջ, որպէսզի քրտնիս եւ դարմանուիս»:

Մարքիզուհին կուտայ նաեւ նշմար մը 1676ին լոդանք առնողներու մասին:

Այդ առաւօտ ժամը ճին ամէն մարդ պզտիկ կ'երթայ: Ջուրէն կը խմեն եւ երեսը կը թրջուեցնեն: Պատյաններ կ'ընեն պատարագի կ'երթան»:

Երբ մարքիզուհին անկողնին մէջ կը քրտնէր, բժիշկ մը քովը ընթերցումներ կ'ընէր եւ տեղեկութիւններ կուտար քաղաքին վերջին անցուդարձերու մասին:

Մարքիզուհին կը վերադառնայ Վիշիէն կաղդուրուած եւ այնքան խանդավառ կը նկարագրէ, որ անոր օրինակին հետեւելով, արքունիքին մեծերը սովորութիւն ըրին Ալիէի ափերը իրարու հանդիպելու: Ամէն մարդ կը դովէր Պուրպոնների ջուրերու օդատակարութիւնը, իսկ Ֆակոն, թագաւորին բժիշկը Վիշիի ջուրը կը բազդատէր մկրատութեան սուրը ջուրին հետ...

Նափոլէոն Գ. քարի ցաւեր ունէր, պէտք էր որ Վիթէլ երթար: Իր բժիշկը Տոքթ. Ֆոնիօ, Վիշի դրկեց: Կայսրը դնաց եւ վինել տուաւ Ֆազինօ մը, քաղաքապետարանը, եկեղեցի մը, պողոտաներ: Բայց իր ցաւերը չանցան:

Անկէ ետք աշխարհի բոլոր մեծերը հոն դացին, դաւաթ մը ձեռքին.— Ֆլօսկէր, Ֆլէմանօ, Փօլ Վալէրի, Սաշա Կիթըի, Ֆարուք թագաւորը, Պաո–Տայ եւայլն:

Մեծն կարոլոս հրապարակ նետուէ ետք էքս ան Փրովանսը, ինք դնաց էքս լա Շափէլ: Եկեղեցական կը պատմէ թէ կայսրը որ, իր ժամանակին ամէնէն ճարպիկ լոդացողն էր, հոն հաստատուեցաւ եւ հոն ալ մեռաւ: Էքս լա Շափէլի մէջ ինչոյքներ կը տարքէր, երբեմն մինչեւ իսկ հարիւր հոդի կ'ըլլային:

Նափոլէոն Գ. չինեց նաեւ Վիթէլի ջերմուկը, որ կը ներկայացնէ, ինչ որ չափազանց կ'անհանգստացնէ մեզ եւ բոլորին: Բանասիրական, պատմութեան եւ իրաւաբանական փաքիւլթէները ընդունելու համար դիմում կատարած էին մօտաւորապէս 2900 երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, որոնցմէ «2» դնահատական ստացած էին չուրջ 1200ը (իրաւաբանական ճիւղը դիմած 1247 անձերէն 723ը ստացած էին «անբաւարար» դնահատական):

Բայց իսկապէս զարմանալի է, թէ ասոնք ի՞նչպէս յաջողած են ձեռք ձգել դրական նիշ հայերէնի մէջ, երբ մէկուկէս էջնոց տպատ չարադրութեան մէջ 20–30 ուղղագրական սխալներ կ'ընեն, առանց հաշուելու կէտադրութիւնն ու ոճը: Ի՞նչպէս կրնայ ընդունիլ արդարացնել դրականութեան այն ուսուցիչը, որ «հասունութեանատեստատ» տուածէ չբրջանաւարտին, երբ այս վերջինը չի դիտեր, թէ որ դրադէտը ո՛ր դարուն ստեղծագործած է, երբ մէկուն գործը կը վերադրէ միւսին, արձակագիրը բանաստեղծ կը դարձնէ, կամ՝ հակառակը:

Բերենք օրինակներ: Երեւանի թիւ 32 երեկոյեան դպրոցի շրջանաւարտ Մ. Բոյեան տպատ նիւթի չարադրութեան մէջ — 2,5 էջ — 30 ուղղագրական, 31 կէտադրական եւ բազմաթիւ այլ կարգի սըխալներ կատարեց: Մէկ խօսքով տեղ – տեղ մէյայն « սխալելով » ճիշդ է դրած: ... Երեւանի թիւ 50 դպրոցի շրջանաւարտ Մ. Քէչիչեանի կարծիքով բանաստեղծագործած է մեր դարու 50–60ական, իսկ Տէրեան՝ անցեալ դարու 80ական թուականներուն, եւ «Ալպիական Մանուշակի» հմնական դաղափարն այն է, որ «հայ կինը զոհ կ'երթայ տգիտութեան եւ կը մեռնի»:

... Շրջանաւարտներէն կարեւոր մասին դիտելիքները հայ դրականութեան վերաբերեալ բաւականաչափ աղքատ է: Ցաւագին կապէս յաճախ կը չփոթեն ժամանակաշրջանները: Մեւս դլխաւոր թերութիւնը դրական գործին ծանօթ չըլլալն է: Ձեն դիտեր բուն նիւթը: Այդ է պատճառը, որ չարադրութիւնները լեցուն են բազմաթիւ յօրինումներով:

Մեծ չափերու կը հասնի ամպագոռոզ խօսքը, պարապ – դատարկ ճոռոմաբանութիւնը: Շարադրութիւններուն մեծ մասը կը սկսի նոյնաձեւ, կեղծ, տղեյոյզ նախադասութեամբ. «Ժ. դարու 70ական թուականներուն հայ դրականութեան մէջ փայլեցաւ աստղ մը: Ան Պերճ Պռոշեանն էր»: Ի դէպ, այս անունին տեղ կը դնեն իրենց ուզած դրադէտին անունը: Որոշ ճոռոմաբանութիւններ այնքան արմատացած են անոնց միտքին մէջ, որ նոյնիսկ բնազդաբար կ'արտասանեն զանոնք: Քննութիւն անցընող մը խօսելով Անոյշի եւ Սարոյի մասին իր խօսքը աւարտեց այսպէս. «Հակառակ անոր, որ Անոյշն ու Սարօն զոհուեցան, սակայն անոնց յիշատակը միշտ վառ կը մնայ մեր սիրտերուն մէջ»:

Շարադրութիւններու մէջ լեզուական սխալները հիմնականին մէջ չարահիւսականն են, անհամաձայնութիւն, ոճի անհարթութիւններ, ճոճոռան նախադասութիւններ եւայլն:

Այս ըսուածներէն (եւ չըսուած այլ թերութիւններէն) կրնանք եղրակացնել, որ հայերէնի եւ հայ դրականութեան ուսուցումը մեր դպրոցներուն մէջ անհրաժեշտ բարձրութեան վրայ չի դտնուիր:

Վ. Գ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺԵՐԱՆԵԱՆ

Փարիզէն եաք իր դործերը կը ներկայնէ՝

Նոյեմբեր 4էն սկսեալ, ՓԼԵՐՄՈՆ – ՓԵՐԱՆ, 31 Ավընիւ տը լ'Ակրիֆիւլթիւռ:

ՊՈՐՏՕ.— Նոյեմբեր 18էն, Ավընիւ Ֆաւար, Ռուբ տը Պայոն:

ՏԻԺՈՆ.— Դեկտեմբեր 2էն, Զոն Էնտիւսթրիէլ, Բէթիւնեի–լէ–Տիժոն:

ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿ.— Զոն Էնտիւսթրիէլ, Ֆեժերսհայմ, Դեկտեմբեր 16էն:

Ժերանեանի պատկերազարդ քաթալոկը կարելի է ստանալ 10 ֆրանք դրկելով՝

AFEDA
44, Rue des Petites-Ecuries
Paris (10e)

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

Մը Քոմիք, խնայող ինչպէս հարազատ Սքոթլանդի մը, կարճատես տղայ մը ունի եւ հակառակ անոր որ ակնոցները սուղ են, ստիպուած է դնել: Եւ երբ կուտայ դաւկին, կը յանձնարարէ.

— Ձիմ, մի՛ մոռնար, չնայած աւելոդ մի՛ դներ:

×

Զինագի տոքթոր Լին Եուէյնկ «Եւրոպայի մէջ ապրելու արուեստը» իր դրքին մէջ կ'ըսէ վճռապէս.—

«Ֆրանսայի մէջ, կանանց որեւէ հադուստ մինչեւ ճամբայ մըն է հագուած ըլլալու՝ խոստովանելի փափաքին եւ հանուելու անխոստովանելի փափաքին միջեւ»:

×

Կը հարցնեն 120 տարեկան սուրհանդի դիւղացիի մը թէ ի՞նչպէս հասած է այդ տարիքին:

— Շատ ծխած էի 16էն 116 տարեկան եւ յանկարծ օր մը, թերթ մը կարդալով տեսայ որ ծխախոտը վնասակար է երկարակեցութեան համար ու դադրեցուցի: Այդպէս է որ առողջ մնացի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ... ինչ մեծ հարձակութիւն... Եւ դուն Այիչէն ի՞նչպէս ճանչցար:

Տիդրան հետզհետէ խրախուսուելով սկսաւ մանրամասնօրէն Այիչէի յամառ հետապնդումները պատմել, առանց իր երիտասարդ Թուրքերու ընկերութենէն առած դաղտնի հրահանդին մանրամասնութիւնը աւելցնելու:

Այդ պատմութեան ընթացքին դոր երիտասարդը կը ջանար կարելի եղածին չափ աւելի ողեւորիչ դոյներ տալ, պարզմիտ Սուլթանուհիին դէմքը սկսաւ Տիդրանի աչքերուն տաբօրինակ արտայայտութիւններ ներկայացնել: Հայրիկ նստած տիւանին Թաւիշին նման կաս–կարմիր կը դառնար, ապա յանկարծ կը ժպտուէր, մինչդեռ վիզին ջիղերը պայթելու աստիճան կ'ուռէին: Ձեռքերը մերթ սաստկութեամբ չրջազդեստին ծալքերը կը սեղմէին, իսկ հարուստ կուրծքը ելեւէջներով զպայտա Սուլթանուհիի յուղումը կը մատնէր:

Տիդրան տակաւին պատմութիւնը լրացուցած չէր եւ Հայրիկի մամիկի մը երեւակայական պատմութեան մը ազդեցութենէն քնացող աղջնակի մը տեսքը կը ներկայացնէր: Երբ երիտասարդը այն կէտին հասաւ երբ Այիչէ հանըմ վերջին անդամ ըլլալով Բերա փողոցի մեծ վաճառատունը զացած էր եւ ինքը զայն ծխանատոյն խուցին մէջ առաջին անդամ ըլլալով առանց փէրաճէի դտած էր:

Հայրիկի երիտասարդին հմայիչ տակնարկ մը սեւեռեց եւ յանկարծ ընդմիջելով հարցուց.

— Ուրեմն դինք դեղեցի՞կ դտար:

— Այո էֆէնտիմ, չափազանց դեղեցիկ:

Գեղանի Սուլթանուհին հազիւ կարո – ղացաւ արտասնքի հառաչ մը զսպել:

— Լաւ, թող այդպէս ըլլայ, ըսաւ, ակներեւ չափաւորութեամբ մը, իրաւունք ունիս... Այիչէն դեղեցիկ է:

Եւ իր խակ երեւակայութենէն տարուելով որ դեղանի երիտասարդին պատմուլով որ դեղանի երիտասարդին պատմուլով որ դեղանի երիտասարդին պատմուլ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը ամէն տարի Ամենասրբոյ Յոտնին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն – պատարագ կատարել կուտար Մոնմորանսիի եւ Անթիլիի Հանգստեան տուներուն մէջ մահացած պատսպարեալներու հոգ – ւոյն, հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական Պատուիրակ և Փարիզի Հայոց առաջ– Սերովբէ Արք· Մանուկեանի:

Այս տարի Աղքատախնամի վարչութիւնը որոշեց, սոյն արարողութիւնը կատարել 7 Նոյեմբեր կիրակի առաւօտ Մոնմորանսիի հաստատութեան մէջ, 44–50 Աւընիւ Շարլ Տը Կօլ: Օրուան պատարագիչ եւ ներկայացուցիչ առաջնորդ արքազանի Նորվան վրդ· Զաքարեան որ յատարտ պաշտօնի կ'այցելէ տեղւոյն ղերեզմանատունը եւ կ'աղօթէ պատսպարեալներէն ոմանց հոգեկոյտերուն վրայ:

Հանդուցեալներու պարագաները կրնան ներկայ ըլլալ սոյն օրը արարողութեանց:

×

Իզմիրի եւ Շրջակայի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ.—

Իզմիրի Ջարդին 49րդ տարեդարձին առիթով կիրակի 7 Նոյեմբեր, առաւօտուն Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցին:

Նոյն օրը կէսօրէ յետոյ ժամը 13ին հացկերոյթ «Կավռոչ» ճաշարանը՝

3, Rue Rougemont, Paris (9e)
Métro : Montmartre
ճաշագին 25 ֆրանք

Այժմէն արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝

Տիկին Նալպանտեանի 770–39–35
Տիկին Թորոսեան 793–53–71
Գուլումճեան 535–00–18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազատուհի Խանէտանեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Խանէտանեան, իրենց զաւակները եւ ընտանեկան պարագանները սրտագին չնորհակալ են բոլոր անոնց՝ որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին՝ մամուլով, նամակով, հեռագրով, ան – ձամբ եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէր – ներով,

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Հ. Ց. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ· Ց· Դ· «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան 100 ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպսակի Վահրամ Թորամանեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մանաճիւղի ընդհ· ժողովը, Նոյեմբեր 5; Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին մարզական ակումբը, 16 Պուլվ· Ֆարնօ: Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորական ժողով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան 50 ֆր· կը նուիրեն Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ 50 ֆր· Աղքատախնամին (առանձ «Յառաջ»էն): 50 ֆր· ալ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Տիրուհի Կիրակոսեանի մահուան (Պէյրութ) առթիւ:

×

Քլամարէն այրի Տիկին Զապուքեարեան իր մօր՝ Հռիփսիմէ Տէրտէրեանի մահուան 30րդ եւ ամուսնոյն՝ Վահան Զապուքեարեանի մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ 30 ֆր· կը նուիրէ Կապ· Խաչի Իսիի մասնաճիւղին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 30 ֆր· «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Այրի Տիկին Տատուրեան իր որդ· ամուսնոյն՝ Նաղարէթ Տատուրեանի մահուան առթիւ 250 ֆր·, Տիկին Ձինպաշեան Կիւլինեա (Վալանս) Ծերանոցին, իր որդ· քրոջ՝ Բերճոնէ Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ 200, Պ· Ամբ Երամեան (Նիս) 100, Տիկին Ռէժին Ձէվիլեան, մատուռական-ներու չէնքին 100, Պր· Գրիգոր Շահինեան (Վիլնէօվ) 100, Տիկին Աղգանոյշ Պաղըճեան եւ զաւակները, փոխան ծաղկեպսակի որդ· Արամ Թորամանեանի մահուան առթիւ 100, Տիկին Հայրապետեան (Իսի լէ Մուլինօ) 50, Տէր եւ Տիկ· Մարզար Ծերուկեան (Մարսէյլ) 50, Պ· Գրիգոր Փաթուդեան, փոխան ծաղկեփունջի Ռաուլ Գալանճեանի ամուսնութեան առթիւ 50, Անարէթ Եափէպարատչեան 39, Պր· Գորսան Սերժ 35, Տիկ· Թելլալեան Ռէպէքա (Լա Պառ) իր ապաքինման առթիւ 30, Տիկիններ Զապէլ եւ Ռէժին Ձէվիլեան (Ժուան–լէ–Փէն) 30, Պր· Ագնատորեան Զաւէն 30, Տիկին Ա· Լօյոս 30, Պ· Պ· Վէնսան Ապուլեան եւ Արամ Գալանճեան 20ական, Տիկին Ալիս Փափազեան 10 ֆր·:

Որդ· Տօքթ· Արթօ Արզարեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Այրի Տիկ· Տիրուհի Մուսաեան 100, Պ· Պ· Լեւոն Տօնիկեան եւ Գրիգոր Փաթուդեան 50ական, Տէր եւ Տիկ· Սէմէֆ եւ Տէր եւ Տիկ· Ձերթախեան 50ական, Պանեէոյի Հայ գաղութէն հաւաքուած՝ ձեռամբ Տիկ· Անայիս Սթեֆանի 185 ֆր·:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21ին, Կիրակի, Ազգ Տան մէջ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 7ին, Կիրակի կէսօրէ ետք:

SOIREE DE GALA
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

SALLE GAVEAU, 45, RUE LA BOETIE — Métro : Miromesnil
17 NOVEMBRE, MERCREDI à 21 H.

RECITAL

Raffi PETROSSIAN

MOZART, BEETHOVEN, CHOPIN, SCHUMANN, LISZT

Location
à la SALLE GAVEAU
Chez DURAND — 4, Place de la Madeleine
U.G.A.B. par téléphone : 870-03-18 de 10 à 18 h.

ԱՅՐ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ARMENIA MONDIA

17, Rue St. Florentin — Paris (8e)
Tél. : 265-85-57, 628-42-50, 936-19-56

Adiss Harmandyan

De retour des Etats-Unis, le chanteur populaire arménien de Beyrouth donnera un récital unique, accompagné de son orchestre au complet dans les villes suivantes :

PARIS
Samedi, 4 Décembre à 17 h. 30, Salle Pleyel, 252, Fbg. St. Honoré (métro Ternes)
VENTE DE BILLETS : *Arménia-Mondia*, 17 Rue St. Florentin, de 9 h. à 12 h. de 14 à 18 h., sauf samedi et dimanche Métro : Concorde, Madeleine, Opéra) *Patisserie Markarian*, 32 Rue de Trévise, Paris (9e) — *SOS Camping*, 38 Rue de Chalon, de 10 à 18 h. sauf dimanche et lundi (Métro : Gare de Lyon) — *Café Tine*, 20 bis, Rue de la Défense, Issy — *Sikar*, 83 Ave. Jean-Jaurès, Arnouville, Tél. : 985-10-68

LYON
Dimanche, 5 Décembre à 20 h. 30, Salle Rameau, 5 Rue Henri-Flandrin, Lyon 1e
VENTE DE BILLETS : *Scouts Arméniens de Lyon* (60-56-78)
Pressing Genas, 18 Rte de Genas, Lyon 3e (60-54-15)
Restaurant Manikian, 17 Rue Pasteur, Lyon 3e
Agence Sévan, 50 Cours de la Liberté, Lyon 3e
Restaurant Karnig, 198 Rue Garibaldi, Lyon 3e.

MARSEILLE
Le samedi 11 Décembre à 20 h. 30, au Palais du Congrès, Parc Chanot, Foire de Marseille, Marseille 8e (Parking).
VENTE DE BILLETS :
Restaurant « Jean-Jaurès », 26 Pl. Jean-Jaurès « La Plaine », Marseille 1er
Claryss'Bar, Mlle Arzoumanian, 1 Pl. des Capucins, Marseille 1er
Buvette du Parc Chanot, M. Avakian, Palais des Congrès, de 8 h. à 18 h. Rond point Prado, Marseille 8e
Epicerie Yervant Der Mesrobian, 18 Ave. Figonne - Beaumont, Marseille 12e
Epicerie Mlle Tahmissian, Campagne Perrier - Vallon des Tuves, Marseille 15e

Places 10, 15, 20, 25 et 30 Frs
Réservation par correspondance en envoyant votre paiement à Armenia-Mondia
17, *Rue St. Florentin, Paris* (8e)